BIBLIOTEKA
Z. N. im. Ossolińskich
XVIII·37330–III

Henryk Lubomirski

8/17

VIII

Szafka . . . A
Półka . . . 4.
Książka . . . 8.
N. K. . . 4024.

DOCTRINA
NVMORVM VETERVM.

DOCTRINA
NVMORVM VETERVM

CONSCRIPTA

A

IOSEPHO ECKHEL

THESAVRO CAESAREO NVMORVM, GEMMARVMQVE VETERVM, ET REI ANTIQVARIAE IN VNIVERSITATE VINDOBONENSI DOCENDAE PRAEFECTO.

PARS II.

DE

MONETA ROMANORVM.

VOLVMEN VII.

CONTINENS

NVMOS IMPERATORIOS AB ANTONINO PIO VSQVE AD IMPERIVM DIOCLETIANI.

VINDOBONAE.

SVMPTIBVS IOSEPHI CAMESINA ET SOC.

IMPRESSVM TYPIS KVRTZBEKIANIS.

MDCCXCVII.

BIBL. Z.N. IM OSSOLINSKICH
XVIII-37330-III/7

CONSPECTVS VOLVMINIS VII.

Antoninus Pius. Pag. 1.
Fauſtina ſen. Pag. 37.
Galerius Antoninus. Pag. 42.
M. Aurel. Antoninus Pag. 43.
Fauſtina jun. Pag. 76.
Annius. Verus. Pag. 82.
L. Verus. Pag. 87.
Lucilla Veri. Pag. 98.
Commodus. Pag. 102.
Criſpina Commodi. Pag. 138.
Pertinax. Pag. 140.
Titiana Pertinacis. Pag. 146.
Didius Iulianus. Pag. 147.
Scantilla Iuliani. Pag. 150.
Clara Iuliani fil. Pag. 151.
Peſcennius Niger. Pag. 152.
Clodius Albinus. Pag. 161.
Severus. Pag. 166.
Domna Severi. Pag. 194.
Caracalla. Pag. 199.
Plautilla Caracallae. Pag. 224.
Geta. Pag. 227.
Macrinus. Pag. 236.
Diadumenianus. Pag. 240.
Elagabalus. Pag. 244.
Cornelia Paula Elagabali. Pag. 258.
Aquilia Severa Elagabali. Pag. 259.
Annia Fauſtina Elagabali. Pag. 260.
Soaemias Elagabali mater. Pag. 264.
Maeſa Elagabali avia. Pag. 266.
Alexander Severus. Pag. 267.
Orbiana Alex. Severi. Pag. 284.
Mamaea Alex. Severi mater. Pag. 286.
Vranius Antoninus. Pag. 288.
Sulpicius Antoninus. Pag. 288.
Maximinus I. Pag. 290.
Paulina Maximini I. Pag. 296.
Maximus Caeſar. Pag. 297.
T. Quartinus. Pag. 299.
Gordianus I. Pag. 299.
Gordianus II. Pag. 300.
Balbinus, et Pupienus. Pag. 305.
Gordianus III. Pag. 309.
Tranquillina Gordiani III. Pag. 318.
Philippus I. Pag. 320.
Otacilia Philippi I. Pag. 332.
Philippus II. Pag. 333.
Marinus. Pag. 337.
Pacatianus. Pag. 338.
Sponſianus. Pag. 340.
Decius. Pag. 342.
Etruſcilla Decii. Pag. 347.
Herennius. Pag. 348.
Hoſtilianus. Pag. 350.

CONSPECTVS VOLVMINIS VII.

Trebonianus. Pag. 354.
Voluſianus. Pag. 366.
Aemilianus. Pag. 371.
Corn. Supera Aemiliani. Pag. 374.
Valerianus. Pag. 376.
Mariniana Valeriani. Pag. 388.
Gallienus. Pag. 389.
Salonina Gallieni. Pag. 418.
Saloninus Pag. 421.
Q. Iul. Gallienus. Pag. 435.
Valerianus jun. Pag. 436.
Licinia Galliena. Pag. 437.
Poſtumus. Pag. 437.
Iunia Donata Poſtumi. Pag. 447.
Poſtumus fil. Pag. 447.
Laelianus. Pag. 448.
Lollianus. Pag. 449.
Aelianus. Pag. 450.
Victorinus ſen. Pag. 450.
Victorinus jun. Pag. 453.
Victorina Victorini ſen. mater. Pag. 453.
Marius. Pag. 454.
Tetricus. Pag. 455.
Tetricus jun. Pag. 459.
Piſo. Pag. 460.
Valens. Pag. 461.
Baliſta. Pag. 461.
Regalianus. Pag. 461.
Dryantilla Regalliani. Pag. 463.
Aureolus. Pag. 464.
Sulp. Antoninus. Pag. 465.
Macrianus ſen. et jun. Pag. 465.
Quietus. Pag. 468.
Alex. Aemilianus. Pag. 468.
Tebellianus. Pag. 469.
Celſus. Pag. 469.
Saturninus I. Pag. 470.
Cyriades. Pag. 470.
Ingenuus. Pag. 470.
Claudius Gothicus. Pag. 470.
Cenſorinus. Pag. 477.
Quintillus. Pag. 477.
Aurelianus. Pag. 479.
Severina Aureliani. Pag. 487.
Principes Palmyrae. Pag. 488.
Firmus. Pag. 496.
Tacitus. Pag. 496.
Florianus. Pag. 499.
Probus. Pag. 500.
Bonoſus. Pag. 507.
Saturninus II. ibid.
Proculus. ibid.
Carus. Pag. 508.
Numerianus. Pag. 511.
Carinus. Pag. 513.
Magnia Vrbica. Pag. 517.
Nigrinianus. Pag. 520.
M. Aur. Iulianus. Pag. 521.

MONETAE ROMANORVM

PARS II.

COMPLECTENS
NVMOS AVGVSTORVM, CAESARVM, TYRANNORVM.

ANTONINVS PIVS.

Huic nomina fuere ab utroque parente collecta *T. Aurelius Fulvus Bojonius Arrius Antoninus*, quae pleraque confirmat inſigne marmor Epheſium vulgatum a Muratorio, [a]) fuitque paternum genus Nemauſo, et utrumque geſtis conſulatibus illuſtre. [b]) Pater Aurelius Fulvus conſul et ipſe, mater Arria Fadilla, [c]) natus ipſe in villa Lanuvina XIII. Kal. Octob. [d]) anno V. C. 839 Domitiano XII. et Dolabella coſ. [e]) Functus quaeſtura, et praetura, et probata in utroque munere cum liberalitate, tum magnificentia conſulatum ſibi in annum V. C.

a) Pag. 232. 3. b) Capitolin. c) Gruter p. 607. 1. d) Capitolin. Vet. Kal. Lambec. e) Capitolin.

873 emeruit. Ab Hadriano poſtea inter quatuor conſulares electus eſt, quibus Italia commiſſa fuit, ſubinde provinciam Aſiam cum magna gravitate, ac integritate rexit, ſic ut optimorum, qui ei praefuere, famam ſuperaret. [a]) Provinciae Aſiae praefuiſſe, etiam ex Digeſtis tenemus. [b]) E provincia redux in ſanctius Hadriani concilium admiſſus magis per cognitos in omni vita mores, quam per leve pietatis ſpecimen, quod commemorant Capitolinus, [c]) et Aur. Victor, [d]) adeptus eſt, ut mortuo repente Kalendis Ian. V. C. 891. Aelio Caeſare paullo poſt V. Kal. Martias ab Hadriano adoptaretur dictus conlega in imperio proconſulari, et in tribunicia poteſtate, juſſusque adoptare ipse M. Antoninum ſuum ex fratre uxoris Fauſtinae nepotem, et L. Verum mortui proxime Aelii Caeſaris filium. Ergo ejus deinceps nomina fuere: *T. Aelius Hadrianus Antoninus.*

V. C. 891. P. X. 138.
IMP. CAES. TR. POT. COS.
Camerino et Nigro coſ.

A. IMP. T. AEL. CAES. ANTONINVS. *Caput nudum, in AV. et AR.*

B. IMP. T. AELIVS. CAESAR. ANTONINVS. *Caput nudum, in AE. I. II.*

Vt lit. B.

HADRIANVS. AVG. COS. III. P. P. *Caput Hadriani nudum.* AE. II. (Muſ. Chriſtinae.)

Vt lit. A.

PIETAS. TRIB. POT. COS. *Mulier ad aram accedens d. extenta granum thuris.* (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

Eadem averſa addito S. C. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

TRIB. POT. COS. *variis typis, iisque obviis.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

TRIB. POT. COS. S. C. *variis typis.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Omiſsi in his numis tituli AVG. et PONT. MAX., ut et elogium PIVS invicte probant, deſcriptos hactenus numos percuſſos fuiſſe inde a V. Kal. Martias usque ad proximum Iulium, quo menſe per Hadriani exceſſum unus rerum potitus non modo proprios ſummis principibus Auguſti, et pontificis maximi titulos recepit, ſed et extraordinario *Pii* elogio, ut continuo videbimus, ornatus fuit. Et confirmat iſtud praecipue numus ex propoſitis primus, in quo Hadrianus adhuc vivus cum adoptato recens Antonino conjungitur. Non ſatis hactenus antiquarii inter Antonini numos hoc anno percuſſos, nimirum quatenus ii ad Antoninum *Caeſarem*, et Antoninum *Pium Auguſtum* pertinent, diſcrevere, atque omnium minime Mediobarbus, qui ad hunc annum omnia inique permiſcet. Atque ego quoque candide confiteri cogor, me, cum catalogum muſei Caeſarei conſcriberem, tres numos, nimirum 16. 17. 18. sic promulgaſſe, tanquam omiſſo *Auguſti* titulo

a) Capitolin. Philoſtr. in vita Polemon. et laudatum mox marmor Epheſium. b) L. XLVIII. tit. III. §. 6. c) in Antonin. c. 4. d) de Caeſs. in Hadr.

additus tamen eſſet titulus *pontificis maximi.* At rurſum a me curatius inſpecti utrumque honorem manifeſto conjungunt, ut continuo palam fiet.

Eodem anno

AVG. TR. P. COS. DES. II. P. M.
Incipit PIVS.

Mortuo die X. Iulii apud Baias Hadriano Auguſtus dicitur. (Vide Hadrianum ad hunc annum.) Eum acriter adverſante primum ſenatu, mox cedente conſecrat. (V. numos divi Hadriani.) In annum ſequentem deſignatur conſul iterum. PII appellationem deinceps in numis conſtanter duraturam recipit. De novo hoc honore agetur ſub finem inter titulos hujus Augusti.

IMP. T. AEL. CAES. ANTONINVS. AVG. *Caput nudum*, vel:
IMP CAES. AEL. ANTONINVS. AVG. *Caput nudum.*
PONT. MAX. TR. POT. COS. *Typis variantibus, et obviis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

En tibi primitias numorum Antonini modo Auguſti, qui a praecedentibus ſolo addito AVG. et PONT. MAX. elogio differunt.

* * *

IMP. CAES. AELIVS. ANTONINVS. AVG. *Caput nudum.*
P. M. TR. POT. COS. DES. II. S. C. *Mulier ſtans d. ramum, ſ. cornucopiae.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Nunc etiam Antonino conſulis DES*ignati* II. honos acceſsit.

A. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. *Caput laureatum, vel nudum, in numis omnis metalli, et formae.*

* * *

IMP. T. AEL. CAES. HADRI. (*in aliis* HADR.) ANTONINVS. *Caput nudum, vel laureatum.*
AVG. PIVS. P. M. TR. P. COS. DES. II. *Typis variis.* AV. AR.

Copioſi ſunt in utroque nobili metallo numi ſic inſcripti. PIVS nunc primum appellari incipit.

* * *

IMP. T. AEL. CAES. HADRI. ANTONINVS. AVG. PIVS. *Caput nudum, vel laureatum.*
P. M. TR. POT. COS. DES. II. S. C. *Mulier ſtans d. ramum, ſ. cornucopiae.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

MONITVM.

Quoniam ex numis, certisque monumentis aliis comperi, tribuniciam poteſtatem inde ab Antonino Pio perinde ac conſulatus Kalendis Ianuariis fuiſſe renovatam, deinceps ſingulis annis Iulianis unam tantum tribuniciam poteſtatem illis competentem praefigam. Haec indicaſſe ſatis eſto. Nam hujus argumenti cauſas olim ſuo loco copioſe, et adcurate comprobabo.

V. C. 892. P. X. 139.
TR. P. II. COS. II. DES. III. P. M.
IMP. II. forte.
Incipit PATER PATRIAE.
Antonino Pio Aug. II. C. Bruttio Praeſente II. Coſ.

Titulum *patris patriae* admittit. Vide, quae de hoc inter titulos hujus principis obſervabo.

B. IMP. T. AEL. CAES. HADR. ANTONINVS. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. et AR.*

C. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. II. *Caput laureatum, in AV. AR. AE. I.* (Muſ. Caeſ.)

D. IMP. CAES. T. AEL. HADR. ANTONINVS. AVG. PIVS. *Caput laureatum, in AE. m. m.* (Muſ. Caeſ.)

E. IMP. T. AEL. CAES. HADR. ANTONINVS. AVG. PIVS. *Caput laureatum in AE. I. et max. mod., nudum vel radiatum in AE. II.*

F. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. II. *Caput nudum, in AE. max. mod.* (Muſ. Piſani.)

Numi geographici.

Vt in Hadriani moneta, ſic et Antonini variarum provinciarum imagines exhibentur. In illo, qui provincias imperii omnes adivit, ejus facti rationem tenemus, ſed quae valere ad Antoninum nequit, qui Italia pedem nunquam extulit ſaltem fide certorum auctorum, et neglectis Malalae fabulis. Propoſitis primum id genus numis mox certam dicatae hujus Antonino monetae rationem expediemus.

Vt lit. A.

AFRICA. S. C. *Mulier ſtans capite elephanti exuviis tecto d. caniſtrum, ſ. cornucopiae, pro pedibus caput leonis.* AE. I. (Muſ. Farnes. Vaillant.) In alio: *pro pedibus ſcorpius.* (Muſ. Caeſ.)

Antica incerta.

AFRICA. COS. II. S. C. *Mulier gradiens unam eandemque coronam, eamque praegrandem utraque manu praefert, ante ejus pedes draco, retro tres ſpicae.* AE. I. (Muſ. Chriſtinae.)

Antica incerta.

ALEXANDRIA. COS. II. S. C. *Mulier ſtans d. caniſtrum, ſ. ibin.* AE. I. II. (Vaillant.)

Vt lit. A.

ASIA. COS. II. S. C. *Mulier capite turrito ſtans d. coronam, ſ. ancoram, pro pedibus prora navis.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

* * *

BRITANNIA. Numi hujus provinciae nomine inſcripti quoniam diverſum habent typum, et alterius ſunt anni, huc non pertinent. Cum ſimili typo, qualis eſt in numis praeſentis argumenti, aeneum I. formae, ſed cum capite Claudii, edidit cl. Pinkertonus: BRITANNIA. *Mulier ſtans d. gubernaculum, ſ. porrecta vas, pro pedibus prora navis*, bis inſuper profeſſus, eum exſtare in numis reginae Chriſtinae ab Havercampo vulgatis. [a]) Addit, ſimilem alium, ſed aureum, et ſine vaſe in manu ſiniſtra exſtare. At miror profecto, ſingularem hunc numum citari ex opere Havercampi, in quo eum omni adhibita induſtria reperire non licuit. Memoriae lapſum ſuſpicor. Cum ergo vir eruditus numum ipſe non viderit, quia illum ex alieno laudat, mihi facile perſuadeo, eum ad modum numorum praeſentium fuiſſe confictum, additumque caput Claudii, quem conſtat ſuo ductu partem Britanniae oc-

a) Eſſay on med. Vol. I. p. 269 et 301.

cupaſſe. Adjectum alterum ſimilis argumenti aureum, quia ex ſolis numis Arſchotanis, dubiae plerisque ſidei, cognitus eſt, conſictum item exiſtimo.

* * *

Vt lit. A.

CAPPADOCIA. COS. II. S. C. *Mulier ſuccincta veſte, et capite turrito ſtans d. vas, ſ. vexillum, pro pedibus mons Argaeus.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

DACIA. COS. II. S. C. *Mulier ſtans d. monticulos*, (verba ſunt editorum) *ſ. vexillum.* AE. I. (Vaill. Theup.)

Antica incerta.

HISPANIA. COS. II. S. C. *Mulier capite turrito ſtans d coronam, ſ. ramum, pro pedibus cuniculus.* AE. I. (Vaillant. Morelli ſpecim. tab. XI.)

* * *

ITALIA. Hujus quoque numi huc non pertinent propter cauſas ſub BRITANNIA adlatas.

* * *

Antica incerta.

MAVRETANIA. COS. II. S. C. *Vir habitu ſuccincto ſtans d. caniſtrum, ſ. haſtam.* AE. I. (Muſ. Chriſtinae, Vaillant.)

Vt lit. A.

PARTHIA. COS. II. S. C. *Parthus ſtans d. coronam radiatam, ſ. arcum cum pharetra.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

PHOENICE. COS. II. S. C. *Figura alte ſuccincta ſtans d. vas, ſeu caniſtrum, ſ. ſcipionem, retro palma.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Ait Cellarius in Geographia antiqua, hanc regionem probe Latine ſcribi *Phoenicen*, non *Phoeniciam*, quam doctrinam confirmat quidem numus praeſens, tamen et Conradus Schwarzius in ſubjecta nota memorat *Phoeniciam* ex Varrone. [a])

* * *

Antica incerta.

SCYTHIA. S. C. *Figura regionis ſtans d. coronam, ſ. baculum.* AE. I. II. (Vaillant.)

Antica incerta.

SICILIA. S. C. *Mulier ſtans d. coronam, ſ. ſpicas.* AE. I. II. (Vaill. Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

SYRIA. S. C. *Mulier capite turrito ſtans d. coronam triplicem, ut videtur, forte caniſtrum, ſ. cornucopiae, dextro pede fluvio emergenti inſiſtit.* AE. I. (Muſ. Caeſ.) *addito* COS. II. (Muſ. Theupoli.)

Perperam in numo ſimili Montfauconius legit SYBELE, et figuram ſtantem dixit Cybelen matrem deum. [b])

Animadverſiones in recitatos numos.

Vt ex praeſente elencho pateſcit, numi citati omnes egregie inter ſe conſpirant. Primum antica in omnibus eadem eſt. Epigraphe averſae ut mentione provinciarum differt, ita in iis commemorandis eundem modum obtinet. Tempus in omnibus unum, nempe conſulatus II. ſaltem ſecundum catalogos adcuratos. In paucis conſulatus diſsimulatur. Typus etiam, dempto unico, geſtus figurae dextera porrecta quid offerentis, in omnibus idem eſt, niſi quod variant ſigna juxta poſita, et ſingulis provinciis propria. Sunt omnes aenei, iique I. formae, demptis paucis, quos aeneos II. agnoſcit Vaillantius. Ex auro, et

a) de L. L. lib. IV. p. 13. b) Ant. expl. Tom. I. tab. III. n. 9.

argento nondum obſervati. Quare cum tam conſtantem, et definitum in iis videamus modum, ut eorum recte procedat explicatio, nequaquam inquirenda ratio, quae ad ſingulas ſeorſim provincias, ſed quae ad omnes ſimul ſumptas pertineat. Quo in examine parum reperio ſolida antiquariorum judicia, qui hactenus in hos numos commentati ſunt, dum alii ad explicandos eos advocant teſtimonium Capitolini generatim adfirmantis, imperante Antonino cunctas *provincias floruiſſe*, perinde quaſi Antoninus in ipſo imperii aditu jam ſtabiliverit felicitatem provinciarum, eamque hae per monetarios Romanos profeſſae ſint, et Capitolini effatum non omne ejus imperii tempus, ſed annum nonniſi primum reſpiceret. Quid quod hoc pacto neceſſe erit dicere, Parthiam quoque, ac Scythiam in his numis memoratas a monetariis beatas praedicari, et Antonini auſpiciis floruiſſe, quas tamen eſſe infirmas Romanorum maxime intererat. Alii ſingula Antonini facta, quae ad ſingulas provincias pertinent, quae auctores veteres memorant, ad hos numos adplicant, perinde quaſi omnia, quae veteres de Antonino prodidere, primo ſtatim imperii anno, ſeu in conſulatu II. accidiſſe ſit exiſtimandum.

Antequam probabile de his judicium ferri poſsit, definiendum neceſſario, quidnam ſit illud, quod partis averſae figura manu dextera porrigit. In aliis luculenta eſt corona, in aliis caniſtri, aut capſae quaedam ſpecies. In numo PARTHIA eſt corona radiata, in altero SYRIA caniſtrum eſt conſtans tribus coronis, quarum una alteri impoſita eſt. In numo DACIA dicuntur eſſe monticuli, ſed haud dubie coronae radii horum ſpeciem praebent. Igitur ſi ex imagine capiendum judicium, partim coronam ſiſtit, partim caniſtrum, quod quidpiam includit. His ſtabilitis expeditior eſt ad cetera via, qua ſententiam meam eruditis propoſitum eo.

Illud, quod figura in his numis manu praefert, coronam auream eſse cenſeo, aut quod pro hoc dari conſuevit, *aurum coronarium*. Vetus enim erat jam etiam apud Graecos mos, ut iis, quibus habendus eſſet honos, aut habendae gratiae, corona aurea donaretur. Iam anno V. C. 331. Thraciae urbes Braſidam Spartanum tanquam Graeciae liberatorem corona aurea redimivere. [a]) Vetuſtius exemplum de coronata auro Damareta Gelonis uxore dabimus infra, tum et poſteriora, quorum multa quoque commemorant ſcriptores, cum habitos a civitatibus Alexandro M. honores commemorant, tum etiam Demoſthenes. [b]) Atque antiquum iſtud Graecorum inſtitutum, quoniam ad rem faciendam valuit, facilem apud Romanos aditum reperit. Adhuc ſtante rep. ab Aemilio Paullo in triumpho ex victa Macedonia praelatae coronae aureae CD, a Manlio ex victa Gallograecia CC.; a T. Quinctio ex victa Macedonia CXIV., quas civitates Graecae victoribus honoris ergo, verius cauſa captandae benevolentiae ad triumphum obtulere. Vide de his Livium. Quam copioſas eodem nomine abſtulerit I. Caeſar, do-

a) Thucyd. L. IV. c. 121. b) Orat. de Corona.

cebunt Dio, [a]) et Appianus perhibens, [b]) eum finito bello Africano in triumpho duxiſſe coronas aureas 2822, quarum pondus fuit librarum 20414.

Factum non raro, ut pro corona aurea offerretur aurum ipſum, quod a re dictum fuit *coronarium*. Meminit Cicero legis, qua jubebatur is, qui de provincia deceſſerit, profiteri, quantum habeat auri coronarii [c]) Refert Polybius, [d]) Antiochum pactum cum Romanis, ſe his daturum ταλαντα πεντηκοντα στεφανον, *talenta L. ad coronam.* Gerraei, ut ex Polybio refert Suidas, [e]) ἐστεφανωσαν τον Αντιοχον πεντακοσιοις ἀργυρου ταλαντοις, *Antiocho coronae nomine dederunt D. argenti talenta.* Carthaginienſes Damaretae Gelonis uxori, quod hujus ope commodam pacem impetraſſent, polliciti ſunt *coronam auream*, στεφανον χρυσουν, ut refert Diodorus Siculus, [f]) qui mox addit: και στεφανωθεισα ὑπ' αὐτων ἑκατον ταλαντοις χρυσιου, *et coronata ab illis centum talentis auri.* Qui quidem loquendi modus, *pecunia coronare*, Graecis non infrequens fuit, ſic tamen, ut hoc vocabulum στεφανουν aliud non ſignificet, quam *honorare, donare, remunerari.* Iam iſtud edixerat Harpocration, cum ait: [g]) Demoſthenem dixiſſe στεφανων ἀντι του τιμων, *coronans pro honorans*, adducto etiam continuo exemplo Lycurgi oratoris: ἀλλα μην και Καλλισθενην ἑκατον μναις ἐστεφανωσατε, *ſed et Calliſthenem centum minis coronaſtis*, ſc. *donaſtis.* Atque haec ejus verbi ſignificatio ἀλληγορικως ad alios quoque modos valuit. Sic Pindarus: [h]) στεφανωσαι Αἰοληϊδι μολπᾳ, *coronare*, id eſt: *celebrare Aeolico cantu*, Xenophon: [i]) εὐδαιμονιᾳ οἱ θεοι τας πολεις στεφανουσιν, *dii civitatibus felicitatem praeſtant.* De Palamede Philoſtratus: [k]) ἐπι τουτοις ὁ μεν σοφιας ἀριστεια ἐστεφανουτο ὑπο των Ἑλληνων, *iſtis autem de cauſis a Graecis ſapientiae praemia ipſe tulit.* Ariſtophanes: [l]) εἶτ' ἐστεφανουν μ' εὐαγγελια, quae verba ſive a ſcholiaſte, ſive Kuſtero, ſive nuper cl. Brunckio verti: *coronarunt me ob fauſtum nuncium*, jure diſplicet Baroni de Locella, qui poſtrema haec mihi exempla amice indicavit, cum potius ſecundum adductos modos reddenda ſint: *cauſa fauſti nuncii me honorarunt.* Multo autem vetuſtiorem hunc eſſe ejus vocabuli ſenſum, patet ex verbis epiſtolae II. ad Hebraeos cap. II. v. 7. δοξῃ και τιμῃ ἐστεφανωσας αὐτον, *gloria, et honore coronaſti eum*, quae verba capta, et ad literam traducta ſunt ex pſalmo VIII. v. 6, ubi legitur: תעטרהו, *coronaſti eum.* Ad propoſitum ut redeam, non raro pecuniam pro ipſa pecunia repraeſentari conſueviſſe, docet exemplum Rhodiorum, quod ſervavit Suidas. [m]) Hi enim, inquit, quia αὐτονομοι fuerant, (melius dixiſſet: ἀτελεις) exiguam quandam portionem honoris cauſa quotannis Romam miſere, non tanquam tributum dominis, ſed ut coronam amicis, quod illi στεφανικον τελεσμα, *coronarium tributum* vocavere. Addit, Gallograecos dicere στεφανικον,

a) L. XLII. §. 49. b) Bell. civ. L. II. c. 102. c) Orat. de leg. agr. cap. 4. d) Exc. legat. 83. e) in Στακτη. f) L. XI. c. 26. g) in στεφανων. h) Olymp. I. v. 162. i) de Magiſt. equit. VIII. 7. k) Heroic. c. X. §. 4. l) Equit. v. 644. m) in Στεφανικον.

quidquid muneris, et beneficii loco alicui datur. Sed haec variis veterum teſtimoniis magis deinceps confirmabuntur.

Coronae hae *triumphales* vocatae ſunt, quia eas civitates exterae ducibus Romanis ad triumphos, quos in urbe acturi eſſent, obtulere, in quibus eas palam ad oſtentationem, et incredibili ſaepe numero praelatas fuiſſe, paſsim docet Livius. Feſtus: [a]) *Triumphales coronae ſunt, quae imperatori victori aureae praeferuntur, quae temporibus antiquis propter paupertatem laureae fuerunt*, et in eandem ſententiam Gellius. [b]) Verum haud dubie diſtinguenda fuere et tempora, et populi. Romanos integra rep. triumphatoribus ſuis in virtutis praemium obtuliſſe laureas ex vetere more, facile crediderim; at poſtea quam hi bella ultramarina gerere coeperunt, dubitari nequit, civitates Graecas victoribus ejus generis dedicaſſe coronas, cujus fuere illae, quas perpetuo more Alexandro M., ejusque ſucceſſoribus dedicare conſueverunt, aureas ſcilicet. Sed haec populorum externorum ſtudia paullatim ducum R. cupiditatem accenderunt, ſic ut etiam ante decretum triumphum coronas aureas a civitatibus expeterent; quam quidem avaritiem lege lata coercendam cenſuit I. Caeſar teſte ipſo Cicerone his verbis L. Piſonem perſtringente: [c]) *Mitto aurum coronarium, quod te diutiſſime torſit, cum modo velles, modo nolles; lex enim generi tui et decerni, et te accipere vetabat, niſi decreto triumpho.* At parum valuit ſive lex, ſive ratio ad pravam ejus aevi magiſtratuum cupiditatem. Narrat enim Dio ad annum V. C. 720, [d]) etiam eos, qui vel minimam aliquam praefecturam obtinuere, triumphum ſibi vel ab Antonio, vel Octaviano quaeſiviſſe, atque ejus nomine magnam auri coronarii vim (χρυσιον πολυ ἐς τȣς στεφανȣς) a civitatibus exegiſſe.

Everſa republica, cum jam bella unis imperatorum auſpiciis gererentur, ad imperatores etiam tantum coronae aureae pertinuere, quas illis provinciae poſt relatam illuſtriorem victoriam, ex qua imperatoris titulum multiplicavere, dono miſerunt. Paullatim aliae quoque cauſae acceſſere, ut aditus ad imperium, vel pontificatum maximum, adoptatio, ac ſimilia principi laeta. Fuit vero donum iſtud ſub imperatoribus ejus naturae, ut imperari etiam poſſet, et a vero tributo nonniſi mitiore vocabulo differret, cogerenturque provinciae in principem eſſe liberales, ac beneficae, et pendebat ex unius principis voluntate ejus doni vel multiplicare, vel minuere cauſas, tum et quantum, et quibus provinciis remiſſum vellet. Ejus moderationis manifeſta quaedam habemus exempla legibus praeſcripta. Exſtat conſtitutio Gratiani: [e]) *Ad collationem auri coronarii placuit neminem absque conſuetudine eſſe cogendum.* Alibi Iulianus: [f]) *Aurum coronarium munus eſt voluntatis, quod non ſolum ſenatoribus, ſed ne aliis quidem debet indici, licet quaedam indictionum neceſſitas poſtulaverit, ſed noſtro arbitrio reſervari oportebit.* Sed et veterum monumenta nonnullorum principum in eo acceptando

---

a) in *Triumphales coronae.* b) L. V. c. 6. c) in Piſon. c. 37. d) L. XLIX. §. 42.
e) Cod. L. X. tit. 74. f) Cod. L. XII. tit. 13.

aut modum, aut in exigendo ſaevitiam notavere. Narrat Dio, [a]) Octavianum in ſuo conſulatu V. ab urbibus Italiae aurum coronarium non accepiſſe. Latius iſtud ejus anni beneficium praedicat Auguſtus ipſe in marmore Ancyrano: [b]) AVRI. CORONARI. PONDO. TRIGINTA. ET. QVINQVE. MILLIA. MVNICIPIIS. ET. COLONIIS. ITALIAE. CONFERENTIBVS. AD. TRIVMPHOS. MEOS. QVINTVM. CONSVL. REMISI. ET. POSTEA. QVOTIENSCVNQVE. IMPERATOR. APPELLATVS. AVRVM. CORONARIVM. NON. ACCEPI, quo luculento teſtimonio diſcimus tam magnitudinem muneris, et eo populis remiſso Auguſti beneficii, quam ejus oblati cauſam, et titulos. Auguſti moderationem imitati ſunt ſequentium principum alii. Hadrianum, et Antoninum mox infra collaudabimus. Alexander Severus teſte Lampridio aurum coronarium Romae remiſit, atque idem de Iuliano praedicat Ammianus. [c]) Contra lubet audire Caracallae duritiem, de quo haec Dio: [d]) χωρις γαρ των στεφανων των χρυσων, ὲς ὼς και πολεμιȣς τινας αει νικων πολλακις ῄτει, λεγω δε ȣ̓κ ἀυτο τȣτο το των στεφανων ποιημα, ποσον γαρ τȣτο γε ἐστιν; ἀλλα το των χρηματων πληθος των ἐπ̓ ὀνοματι ἀυτȣ διδομενων, ὁις στεφανȣν ἀι πολεις τȣς ἀυτοκρατορας ἐιωθασιν. *Coronas aureas continuo, velut perpetuus hoſtium victor exigebat; intelligo autem non ipſas ex auro factas coronas, quantulum enim id quidem? ſed pecuniae vim coronarum nomine datam, qua imperatores a civitatibus coronari* (ſc. donari) *ſolent*. Iſtud vero coronae tributum jam olim apud Graecos remitti fuiſſe ſolitum, docet eximius locus in Macchabaeor. L. I. c. 13. v. 37, ubi recitatur epiſtola a Demetrio Syriae rege ad Simeonem ſummum ſacerdotem ſcripta, cujus verba huc pertinentia ſunt: *coronam auream - - - quam miſiſtis, ſuſcepimus*, et paullo poſt: *remittimus quoque ignorantias, et peccata uſque in hodiernum diem, et CORONAM, QVAM DEBEBATIS, et ſi quid aliud erat tributarium in Ieruſalem, jam non ſit tributarium.*

Iſtud pecuniae honeſto nomine inferendae artificium in inclinantis uſque imperii aetatem duraſſe, ex citatis teſtimoniis perſpeximus. Narrat praeterea Themiſtius, [e]) Conſtantio II. Romae degenti a variis urbibus, atque ipſa etiam Conſtantinopoli miſſas fuiſſe coronas auri obryzi, et multorum talentorum. Gratiani de hoc auro conſtitutionem ſupra dedimus. Seriora exempla inveſtigent alii.

Videndum jam, qua ratione ea, quae de hoc provinciarum ſeu munere, ſeu tributo commemoravi, applicari ad numos praeſentes poſsint. Narrat de Antonino noſtro Capitolinus: *aurum coronarium, quod adoptionis ſuae cauſa oblatum fuerat, Italicis totum, medium provincialibus reddidit*, ſecutus nempe exemplum patris Hadriani, qui teſte Spartiano *aurum coronarium Italiae remiſit, in provinciis minuit, et quidem difficultatibus aerarii ambitioſe ac diligenter expoſitis.* Hoc Capitolini oraculo certi reddimur,

a) L. LI. §. 21. b) Tab. IV. v. 26. c) L. XXV. c. 4. d) L. LXXVII. §. 9.
e) Orat. IV. p. 54.

adfuiſſe ex provinciis oratores, qui munus imperatori deferrent, et cum illud oblatum ſit cauſa adoptionis anno proxime ſuperiore peractae, et neceſſe fuerit, juſtum intercedere tempus, dum ea adoptio innoteſceret provinciis, cogeretur aurum, oratores ex remotiſsimis regionibus Romae adeſsent, dedicatio ejus auri coronarii ſaltem a remotioribus provinciis niſi ſub exeuntem annum ſuperiorem, aut ineuntem praeſentem non potuit peragi, multo minus hi, de quibus agimus, numi feriri. Egregie igitur conſpirat aetas numorum cum tempore dedicati muneris. At aeque cum ſententia mea conſpirat et typus. Exhibet hic ſtantem provinciae genium, qui manu extenta illud, quod geſtat, porrigit, qui ſane geſtus eſt aliquid offerentis; quod vero manu geſtat, in aliis capſa, vel arcula, prout nimirum provinciarum munus vel re ipſa corona aurea fuit, vel aurum capſae incluſum, et coronae aureae nomine datum, quae periſtaſis, tum et recitata hactenus teſtimonia iniquam Turnebi criminationem arguunt, cum ait: [a]) *Nugantur hic nonnulli, a provincialibus datas bene meritis rectoribus initio coronas, poſtea aurum pro coronis, homines antiquitatis ignari.* Obſervandus praeterea typus expreſſus in numo *Africae*, qui ſiſtit mulierem propere gradientem, nimirum ſedulam in offerenda corona, quam manu praefert. Eſt haec corona majoris voluminis, quam videatur poſtulare proportionis lex, nempe in oſtentationem, quales fuere illae, quarum meminerunt Iuvenalis, [b]) et Feſtus, [c]) et lepide Tertullianus: [d]) *ſunt et provinciales aureae coronae imaginum jam, non virorum, capita majora quaerentes.* Quae modo dixi, praeclare confirmantur numis obviis Antiochiae Syriae, in quorum antica legitur: ΚΑΙΣΑΡΙ. ΣΕΒΑΣΤΩ. ΑΡΧΙΕΡΕΙ, in averſa intra coronam ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΝ. ΑΝΤΙΟΧΕΙΣ, cujus inſcriptionis unitae ſenſus eſt: *Caeſari Auguſto pontifici max. Antiochenſes ob ſuſceptum pontificatum max.* coronam dedicant.

Videri poſsit obſtare huic ſententiae, quod juxta provincias imperii R. memorantur etiam PARTHIA et SCYTHIA, quibus, utpote exteris, imperari donum iſtud non potuit. At enim quod provinciae ex conſuetudine, quae in legem vertit, pendere ſolebant, iſtud injuſſu praeſtitere nationes exterae, ſive quod ſocii eſſent, atque amici, ſive ut per ſpem, aut metum benevolentiam captarent. Si verum eſt, quod refert Photius ex Memnone auctore hiſtoriae Heracleae Ponti, Romani Alexandro M. bellum in Perſas paranti magni pretii coronam auream obſervantiae cauſa dono miſerunt. Perhibente Dione [e]) multas I. Caeſar coronas a regibus, principibusque poſt relatas tot ſuas victorias accepit, et quod huc maxime pertinet, narrat Ioſephus, [f]) Parthiae Regem Volagaſem Tito ob relatam de Iudaeis victoriam miſiſſe coronam auream, neque abolitum hunc fuiſſe aevo inferiore morem, teſtatur Euſebius narrans, [g]) Conſtantino a remotiſsimis gentibus oblatas co-

a) ad Cicer. orat. de lege agr. c. 4. b) Sat. X. 39. c) in *Donaticae coronae.* d) de Corona milit. e) L. XLII. §. 49. f) Bell. Iud. L. VII. c. 5. g) in Vita Conſt. M. L. VII. c. 7

ronas aureas, quibus ſignificabant, ut continuo addit, obſequium ac ſocietatem armorum offerre ſe imperatori, ſi vellet. Iulianum moto in Perſas bello Euphratem transgreſſum *Saracenarum reguli gentium genibus ſupplices nixi oblata ex auro corona tanquam mundi, nationumque ſuarum dominum adorarunt.* a) Eodem ergo conſilio impulſi Parthi, Scythaeque, ut Antoninum recens adoptatum ſtatim in dignitatis aditu ſibi conciliarent, ſueta tum munera, quae homineſque, deosque placant, deſtinato ſucceſſori miſere; neque iſtud Parthi nulla ſpe, nam conſtat ex Spartiano, b) promiſiſſe Hadrianum Parthis, ſe iis reſtituturum ſellam regiam, quam Trajanus ceperat, non autem eum liberaſſe fidem, diſcimus ex Capitolino docente, c) Antoninum eandem ſellam Parthorum regi repetenti pernegaviſſe. De Scythis nihil certi conſtat, niſi forte ſtuduere devincire ſibi Antoninum, ne juvaret finitimos, cum quibus bella geſſere. Refert ſane Capitolinus, d) Tauroſcythas Olbiopolitis Ponti armis fuiſſe infeſtos, at miſsis ab Antonino civitati auxiliis vi rejectos, et ad dandos obſides aductos.

Numi hujus anni reliqui.

Vt lit. B.

AVG. PIVS. P. M. TR. P. COS. II. *addito in ſerius ſignatis* P. P. *Typis variis, et obviis.* AR.

* * *

Vt lit. A.

LIBERALITAS. P. M. TR. P. COS. II. S. C. *Typus congiarii.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eſt hoc Antonini congiarium primum memoratum quoque Capitolino, dum inter prima ejus poſt aditum imperium facta refert: *Congiarium militibus, ac populo de proprio dedit, et ea, quae pater promiſerat.*

* * *

Vt lit. E.

S. P. Q. R. A. N. F. F. OPTIMO. PRINCIPI. PIO. *intra lauream.* AE. m. m. (Muſ. M. Ducis.) AE. I. (Bellori epiſt. de anni novi auſp.)

Epigraphen legendam: *Annum Novum Fauſtum Felicem,* et duplicem a principibus annum novum celebrari ſolitum, ſatis ad ſimilem Hadriani numum explicuimus. e) Opportune tamen hoc loco addendum videtur, eſſe veriſimilius, hac inſcriptione auſpicium anni novi communis eſſe intelligendum, quod me ſuſpicari facit laurea, cui epigraphe inſerta eſt. Mos enim erat apud Romanos, ut laureae, quae toto anno in ſacris adhibebantur, ipſis Kalendis anni novi tollerentur, et mutarentur recentibus, de quo late Ovidius. f) Atque ad hunc morem adluſit Sidonius Apollinaris, cum dixit: g) *Tuque o, cui laurea, Iane, annua debetur.* Quo factum, ut non dubitaret Auſonius novas laureas ut conſulatus numerare: h)

Ter dominante Tito cingit nova laurea
Ianum.

Similia anni novi vota non raro etiam

a) Ammian. L. XXIII. c. 3. b) in Hadr. c. 13. c) in Antonino c. 9. d) l. c. e) Vol. VI. p. 508. f) Faſt. III. 135. g) Carm. 11. h) Carm. 258. c. 11.

in viliſsimis veteribus ſiglinis expreſſa leguntur, de quo conſule com. Caylus. [a])

* * *

Vt lit. A.

TR. P. COS. II. *addito in aeneis S. C. typis variis, et obviis.* AV. AR. AE. I. II.

* * *

In moneta Antonini numerus trib. poteſtatis vix additur uſque ad tribunatum ejus XI. Quare inſolentior eſt epigraphe anticae numi muſei Piſani, quam ſupra ſub litera F. propoſui, in qua memoratur TR. P. II.

V. C. 893. P. X. 140.
TR. P. III. COS. III. P. M. P. P. IMP. II.
Antonino Pio Aug. III. M. Aurelio Caeſ. coſ.

Nihil ad hunc annum conferunt annales.

Numi:

Cum Antoninus per ſolidum quinquennium fuerit conſul III., neque in numis per hoc tempus ſignatis numeri trib. poteſtatis addantur, hi nullo pacto ſuis annis, niſi per debiles conjecturas, quas ſemper faſtidivi, tribui poſſunt. Quare praeſtat, numos omnes conſulatu III. notatos, niſi qui DES. IIII. addunt, uno eodemque loco deſcribere, quo ſaltem docebimur, eos ante annum praeſentem feriri non potuiſſe:

A. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. *Caput laureatum, vel nudum, in numis omnis metalli, et formae.*

B. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. AR. AE. I. II. III.*

C. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. COS. III. *Caput laureatum, in AR.* (Muſ. Caeſ.)

D. ANTONINVS. AVG. PIVS. COS. III. P. P. *Caput laureatum, in AE. I.* (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A. Caput nudum.

S. P. Q. R. AMPLIATORI. CIVIVM. *intra coronam.* AE. I.

Numum hunc Spanhemius certae antiquitatis vocat, effoſſum ſaeculo praeterito, cum ad muniendam Bonnam terra egereretur, et a ſe conſpectum, atque eodem loco copioſa eruditione, ſed ex qua, velut e labyrintho, exitum vix reperias, de conceſſo omnibus Romani imperii incolis ab Antonino Pio civitatis jure diſputat, atque ob eam illum cauſam *Ampliatorem civium* docente hoc numo dici promeritum. [b]) At veriſimilius alii beneficium iſtud in totum orbem collatum Caracallae, qui et ipſe Antoninus dictus eſt, tribuunt moti manifeſto Dionis loco L. LXXVII. §. 9, de qua lite vide in compendio Valeſii, et Fabricii notam ad haec Dionis verba. Ceterum ampliator civium Antoninus ob varias cauſas dici potuit, quas inter facile eſſe potuit vel haec, quod Trajani exemplo ſoboli Italiae providit, de quo beneficio vide, quae diſſeremus ad numum uxoris Fauſtinae cum epigraphe: PVELLAE. FAVSTINIANAE.

* * *

Vt lit. A.

---

a) Rec. d'Ant. T. IV. p. 286.

b) Orb. Rom. p. 114.

ANCILIA. IMPERATOR. II. S. C. *Duo ancilia.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

De ancili regnante Numa de coelo lapſo in ſalutem urbis, et ne pignus tam pretioſum auferri furto poſsit, undecim ſimilibus aliis ab artifice Mamurio fabrefactis, tum de ſaliorum ritu ea ſtatis diebus per urbem geſtantium abunde actum ab eruditis, qui ritus Romanorum memoriae prodidere. Hic vero numus ancilis formam egregie ob oculos ponit, eſtque clypeus oblongus, et velut in tres clypeos minores diviſus, quorum medius fulmen inſculptum, et volumen contractius habet, ut adeo utraque extremitas magis exſpatietur medio arctiore. Atque inſpecto hoc numo facile intelliguntur aut verba Dionyſii Halicarnaſſenſis, illud ſimile eſſe *ſcuto virgato anguſtiores habenti laterum cavitates* adferenti, [a] aut Feſti prodentis, [b] fuiſſe *ex utroque latere reciſum, ut ſummum inſimumque ejus latus medio pateret*, aut Plutarchi, qui illud *inciſionem habere lineae cochleatim ſinuatae, neque abſolvere circulum ut peltam* adfirmat. [c] Non abſimili modo exhibentur ancilia in denariis gentis Liciniae Stolonum, et in gemma Leonardi Auguſtini, quae ſiſtit ſalios duos velatos ritu Gabino, et ſex ancilia ex conto ſuſpenſa geſtantes. [d] Eorum expreſſam formam vide etiam in Muſeo Florentino. [e]

Conjicere liceat, quoniam Antonini hiſtoria nihil ſuppeditat, quod cum ancilibus connectatur, hunc typum a monetariis lectum in gratiam Aurelii Caeſaris ab illo adoptati. De hoc Capitolinus : [f] eum Hadrianus *octavo aetatis anno in ſaliorum collegium retulit. In ſaliatu omen accepit imperii. Coronas omnibus in pulvinar ex more jacientibus aliae aliis locis haeſerunt, hujus velut manu capiti Martis aptata eſt. Fuit in eo ſacerdotio et praeſul, et vates, et magiſter, et multos inauguravit, et exauguravit nemine praeeunte, quod ipſe carmina cuncta didiciſſet.* Fuit autem ſaliorum munus et movere, et condere ancilia. Fieri poterat, ut, quae cauſa hujus typi eſſe potuit, peculiaris quaedam caerimonia ad ancilia pertinens circa iſtud tempus perageretur, cujus adeo honos ad utrumque Antoninum ſpectabat, ad Marcum ſaliatus praeſulem, et Pium Auguſtum utpote pontificem maximum ; nam arma Martis, ſive ancilia ex inſtituto majorum ſemper apud ſummum pontificem ſervabantur, ipſe vero teſte Capitolino nullum ſacrificium per vicarium fecit, niſi cum aeger fuit. Sed et lecti hujus typi cauſa eſſe potuit notus Antonini in res urbis veteres adfectus, de quo agemus infra poſt ſeriem chronologicam numorum Antonini.

* * *

Vt lit. A.

APOLLINI. AVGVSTO. *Apollo togatus ſtans d. pateram, ſ. lyram.* AV. (Theſ. Brand.) AR. *et addito* S. C. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Apollo in his numis comparens, ut cultus docet, Actius eſt magna inde ab Auguſto ab imperatoribus ob victum ad vicinum ejus templum M. Antonium religione obſervatus, ac propterea jure *Auguſto* nomine decoratus.

---

a) L. II. p. m. 129. b) in Mamurius. c) in Numa. d) Gemm. ant. P. I. tab. 152. e) Tom. II. tab. 23. f) in M. Aurelio.

BIBL. Z. N. IM. OSSOLIŃSKICH

* * *

Vt lit. A.

BRITANNIA. S. C. *addito in aliis:* IMPERATOR. II. *Mulier rupi (in aliis globo) inſidens d. ſignum militare, ſ. haſtam.*

Antica incerta.

BRITANN. *Victoria ſtans ſuper globo d. coronam.* AV. (Vaillant.)

Antica incerta.

IMPERATOR. II. *Victoria ſedens d. clypeum tenet, cui inſcriptum:* BRITAN. AE. II. (Patin.)

Auctore Capitolino Antoninus *Britannos per Lollium Vrbicum legatum vincit alio muro ceſpititio ſubmotis barbaris ducto.* Pauſanias quoque ejus belli meminit, eamque Britannorum gentem *Brigantes* vocat, cauſamque adfert, quod hi Genuniam Romanis ſubjectam laceſsiverant. [a]) Docent hi numi, quod neglexit hiſtoria, bellum iſtud intra conſulatus III. quinquennium geſtum, aut ſaltem confectum, dictumque ex eo imperatorem II. primo ac poſtremo ejus tituli augmento. Quanquam ſi non fallit marmor Gruterianum, in quo Antoninus dicitur TR. P. II. IMP. II. COS. II. DES. III., [b]) is jam anno ſuperiore exeunte hoc titulo repetito ornatus fuit.

* * *

Vt lit. A.

CONCORDIAE. S. C. *Antoninus ſiniſtra ſigillum Concordiae, et Fauſtina ſenior ſ. ſceptrum tenentes, et ſtantes ſuper baſi dexteras jungunt, infra duae minores figurae dexteras item jungentes, intermedia ara.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eleganter hic numus utriusque Auguſti paris concordiam praedicat, nimirum ipſius Antonini, et Fauſtinae ſenioris, tum, qui minoribus ſignis indicantur, M. Aurelii recens cum Fauſtina juniore illorum filia matrimonio juncti.

* * *

Vt lit. A.

IMPERATOR. II. *typis variis.* AV. AR. AE. I. II.

Obvia eſt Antonini moneta ſic utrinque inſcripta.

* * *

Vt lit. A.

IVNONI. SISPITAE. S. C. *Iuno Siſpita gradiens d. haſtam intorquet, ſ. clypeum, pro pedibus ſerpens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

De Iunonis Siſpitae apud Lanuvium cultu, ejusque attributis hic agere ſuperſedeo, quoniam de ea affatim actum in numis gentis Roſciae, aliarumque, quos adi. Ejus obſervantia Antonino nativa fuit, quoniam Capitolino teſte in villa Lanuvina natus fuit, inhaeſitque deinceps quoque ea religio; nam *templa Lanuviana* ab eo ſive condita, ſive inſtaurata idem refert. Quare haec ejus in Siſpitam pietas in moneta quoque jactatur. Eadem averſa recurrit in numis Commodi ad annum V. C. 930.

* * *

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVG. II. *in aliis* III. *Typus congiarii.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Liberalitatem primam ab Antonino in conſulatu II. exercitam ex numis vidimus. Offert conſulatus III. binas conſequentes. Pluribus hiſtoriae ſuae locis Capitolinus collata ab eo congiaria, et

---

a) in Arcadic. p. 689. b) Pag. 253. 7.

donativa commemorat, et *vini, olei, et tritici penuriam per aerarii ſui damna emendo, et gratis populo dando ſedaviſſe.* Sed haec generatim, nulla facta temporis mentione, refert. Harum tamen liberalitatum, quas adducti numi collaudant, haud dubie una videtur fuiſſe, de qua Capitolinus: *nuptias filiae ſuae Fauſtinae uſque ad donativum militum celeberrimas fecit.*

* * *

Vt lit. A.

OPI. AVG. *Mulier ſedens d. haſtam, ſ. capiti admota.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Opis in hoc numo laudatae naturam explicabimus in moneta Pertinacis.

* * *

Vt lit. A.

REX. ARMENIIS. DATVS. S. C. *Imperator togatus ſtans Armenio regi tiaram imponit.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Quam acriter ſaepe Romanos inter, Parthosque dimicatum ſit, ab utris Armenii inter utrorumque ditionem medii reges acciperent, ſatis hactenus per imperatorum hiſtoriam vidimus. Ex Antonini rebus geſtis huc pertinens nihil teperio, niſi quod tradidit Capitolinus: *Parthorum regem ab Armeniorum expugnatione ſolis literis repulit,* atque etſi reliqua omnia ignoremus, faciunt tamen numi, ut minus ignoremus. Fuiſſe hunc Armeniae regem ab Antonino conſtitutum nomine Achaemenidem, parum concinne ex Iamblicho apud Photium Codice 94. eruit Vaillantius. a)

* * *

Vt lit. A.

REX. QVADIS. DATVS. S. C. *Imperator togatus ſtans dexteram cum Quadorum rege jungit.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Fuere Quadi populus trans Danubium, qua is Auſtriam inferiorem ſecat, in Moraviam, et magis in Orientem uſque ad Cuſum flumen, hodie Vagum, porrectus, cui datum ab Antonino regem diſsimulantibus illuſtre iſtud factum hiſtoricis omnibus numi pronunciant. Ejus gentis hiſtoria magis ſub Marci imperio cognita, ac forte datus hic ab imperatore rex idem eſt cum illo, de quo loquitur Capitolinus in vita Marci: *Quadi autem amiſſo rege ſuo non prius confirmaturos eum, qui erat creatus, dicebant, quam ſi noſtris placuiſſet imperatoribus.*

* * *

Vt lit. A.

ROMVLO. AVGVSTO. S. C. *Romulus habitu militari gradiens d. haſtam, ſive tropaeum ſuper humero.* AE. I. (Muſ. Farnes. Theupoli.)

En Romulum eo cultu, quo, caeſo in pugna Acrone Cenninenſium rege, detracta huic ſpolia Iovi Feretrio oblatum ibat. Lectus videtur hic typus propter ſingularem Antonini adfectum, quo veterem urbis hiſtoriam, et prodigia complexus eſt, ut magis infra ex ſingulari articulo patebit. Placuit adeo monetariis, imperatorem hunc, qui reſuſcitare amorem in patriam tot prodigiis ad eum apicem evectam, quibus poterat modis, conatus eſt, velut Romulum alterum, nempe AVGVSTVM, proponere, etſi propter pacis, ac pietatis conſilia magis Numae a veteribus aſsimilatus ſit. Hic typus eſt etiam in numis aureis, et

a) Arſacid. imper. p. 325.

aeneis II. formae inſcriptis TR. POT. COS. III.

* * *

Vt lit. B.

TR. POT. COS. III. *variis typis* in omni metallo, et forma. Ex his memorandi: TR. POT. COS. III. *Imperator in quadrigis lentis una cum duabus parvis figuris.* AV. (Vaillant Num praeſt. T. II. p. 159. in iconiſmo.) In alio: *Ianus geminus ſtans d. haſtam.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numus prior eximius, qui Antoninum una cum adoptatis M. Aurelio, et L. Vero in eodem curru conjungit. Vtrum hoc typo triumphus de Britannis indicetur, quod cenſet Vaillantius, tum tantum verum erit, cum certi erimus, Antoninum reipſa de iis victis triumphaſſe. At enim eum Victor diſertis verbis *triumphorum expertem* dixit. Poteſt hoc typo aeque proceſſus conſularis, aut alia quaepiam inſignior caerimonia indicari. In ſimili cauſa receptos in currum fuiſſe pueros, ac virgines ſanguine junctas, refert Appianus in deſcriptione triumphi Scipionis Africani ſenioris, [a]) et Capitolinus loquens de triumpho M. Aurelii et Veri [b]) *in triumpho autem*, ait, *liberos Marci utriusque ſexus ſecum vexerunt, ita tamen, ut et puellas virgines veherent.*

Ianus numi alterius rarus in Auguſtorum moneta typus, ſed arceſsitus haud dubie ab Antonino, cauſa adfectus in antiquitates urbis, de quibus agetur infra. Eum offerunt etiam numi Hadriani, Pertinacis, et cultu nonnihil vario numus Gallieni, quem vide.

* * *

Alios numos ad hunc conſulatum III. pertinentes vide infra in numis Antonini vetera hiſtoriae Romanae argumenta tractantibus.

V. C. 894. P. X. 141.

TR. P. IV. COS. III. P. M. P. P. IMP. II.

M. Peducaeo Syloga Priſcino, T. Hoenio Severo coſ.

Tertio imperii anno moritur Fauſtina uxor. (Capitolin.)

Numi petendi ex anno praecedente.

V. C. 895. P. X. 142.

TR. P. V. COS. III. P. M. P. P. IMP. II.

L. Cuſpio Rufino, L. Statilio Quadrato coſ.

Incerta hujus anni facta.

Numos vide ad annum V. C. 893.

V. C. 896. P. X. 143.

TR. P. VI. COS. III. P. M. P. P. IMP. II.

C. Bellicio Torquato, Ti. Cl. Attico Herode coſ.

Incertae etiam hujus anni res geſtae.

V. C. 897. P. X. 144.

TR. P. VII. COS. III. DES. IV. P. M. P. P. IMP. II.

P. Lolliano Avito, C. Gavio Maximo coſ.

Antoninus in annum ſequentem deſignatur conſul cum M. Aurelio II.

---

a) de reb. Punic. c. 66. b) in Aurel. c. 12.

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. *Caput laureatum, vel nudum.*
COS. III. DES. IIII. *variis typis*. AV. AR.
ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. *Caput laureatum, vel nudum.*
DES. IIII. S. C. *Hygia ſtans, vel ſedens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 898. P. X. 145.
TR. P. VIII. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.
Antonino Pio Aug. IV. M. Aurelio Caeſ. II. Coſ.

Antoninus L. Vero togam virilem dat. Templum patris dedicat. Populo congiarium praebet. Vide mox infra ad numos inſcriptos LIBERALITAS. IIII.

A. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. *Caput laureatum*, in AV. et AR.
B. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. *Caput laureatum, in AE. I. etiam radiatum in AE II.*
C. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. *Caput laureatum, in AV. AR. AE. m. m. I. II.*

Vt lit. A.
COS. IIII. *vel:* TR. POT. COS. IIII. *variis typis.* Obvia hujus anni moneta in AV. et AR.
Vt lit. B.
COS. IIII. S. C. *vel:*
Vt lit. C.
S. C. *variis typis.* Obvia hujus anni moneta in AE. I. II.

*
* *
Vt lit. C.
LIB. IIII. *Typus congiarii.* AV. (Muſ. Caeſ.)
Vt lit. A.
LIB. IIII. TR. POT. COS. IIII. *Mulier ſtans d. teſſeram, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)
Vt lit. A.
LIB. IIII. TR. POT. COS. IIII. *Mulier ſtans d. labarum, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)
Vt lit. B.
LIBERALITAS. AVG. IIII. COS. IIII. S. C. *Typus congiarii.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)
Vt lit. B.
LIBERALITAS. IIII. S. C. *Liberalitas ſtans.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Teſte Capitolino, [a]) *qua die togam virilem Verus accepit, Antoninus Pius ea occaſione, qua patris templum dedicavit, populo liberalis fuit.* Dabatur toga virilis circa annum aetatis XV., cumque Verus, ut ſuo loco dicetur, natus probabiliter ſit V. C. 883, togam virilem hoc anno acceperit, atque hujus cauſa, tum etiam propter dedicationem templi paterni videtur hoc anno ſuſcepiſſe conſulatum, et diſtribuiſſe congiarium.

Laudatus numus argenteus, in quo Liberalitas pro ſolita teſſera labarum luculentum tenet, docet, liberalitatem principis in milites quoque porrectam, ut et teſtatur Capitolinus, ſed diſsimulato tempore: *Congiarium populo dedit, donativum militibus addidit.*

*
* *
Vt lit. C.

a) in L. Vero.

S. P. Q. R. OPTIMO. PRINCIPI. S. C. *intra lauream*. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Fuiſſe Antonino, perinde ac Trajano, decretum a ſenatu *Optimi Principis* elogium, hiſtoria non prodit. Ceterum illi in hunc titulum inde a Trajano per adoptionem jus fuit.

* * *

Vt lit. C.

Sine Epigraphe. Chorus nympharum, quarum una infantem faſciis involutum ſublimem geſtat, aliae inſtrumentis muſicis adplaudunt, aliae quiete conſident; eis immixti duo Satyri. AE. max. mod. (Seguin pag. 127.)

Elegans numiſma ſpectato ſignorum ordine, ac diſpoſitione, ſed in cujus explicatione bis offendit vir egregius Seguinus. Nam primum hoc typo puerperium Rheae, et infantem Iovem proponi cenſet. Verum circumſtans Nympharum, et Satyrorum agmen manifeſtum Bacchum arguit. Deinde quod hac imagine *induci partum Fauſtinae ſub ſpecie matris Ideae* opinatur, quae tamen pridem ante Antonini conſulatum IV. diem obivit.

V. C. 899. P. X. 146.
TR. P. IX. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.
Sex. Erucio Claro II. Cn. Claudio Severo coſ.

Annum urbis nongenteſimum magnifice celebrat. [a]) M. Aurelio tribuniciam poteſtatem impertit. (Vide hujus numos.)

Numi petendi ex anno V. C. 898.

* * *

V. C. 901. P. X. 148.
TR. P. XI. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.
L. Torquato III. C. Iuliano Vetere coſ.

Antoninus primos decennales ſolvit. (ex numis.)

Ab hoc anno numeri tribuniciae poteſtatis hactenus neglecti in Antonini moneta notari incipiunt.

A. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XI. *Caput laureatum, in AV. AR. AE. I. II.*

B. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XI. COS. IIII. *Caput laureatum, in AE. m. m. et AE. I.*

C. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. IIII. *Caput laureatum, in AE. I.*

Vt lit. A.

COS. IIII. *typis variis*, in omni metallo, et forma.

* * *

Vt lit. A.

LIB. V. COS. IIII. *Liberalitas ſtans*. AV. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. C.

LIBERALITAS. AVG. V. S. C. *Liberalitas ſtans*, AE. I. (Muſ. Caeſ.)

* * *

Vt lit. A.

PRIMI. DECENNALES. *intra quernam, addito in aliis* COS. IIII. AV. AR. *et* S. C. in AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

VOT. COS. IIII. S. C. *Imperator ad tripodem ſacrificans*. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Antica incerta.

---

a) Victor de Caeſarib.

VOTA. SVSCEPTA. X. COS. IIII. *Typus idem.* AR. (Mediob.)

Decennales, et *Vota* ſive ſuſcepta, ſive ſoluta, nimirum pro principis incolumitate, nunc primum comparent, perpetuum deinceps, ac praecipue ſaeculo Conſtantiniano, numorum argumentum. Exivere primi decennales Antonini die X. Iulii anni praeſentis, et coepere decennales alteri, in quibus ſoluta vota pro elapſo feliciter decennio primo, et ſuſcepta nova pro decennio inſtante. Sed hanc votorum rationem latius enucleabimus in Volumine VIII. tractatu ſingulari.

V. C. 902. P. X. 149.
TR. P. XII. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II,
Serg. Scipione Orfito, Q. Nonio Priſco coſ.

Steriles ad annum praeſentem annales.

A. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XII. *Caput vel nudum, vel laureatum, in AV. AR. AE. m. m. AE. I. etiam radiatum in AE. II.*

B. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XII. COS. IIII. *Caput laureatum in AE. m. m.*

Vt lit. A.

COS. IIII. *typis variis.* Moneta hujus anni obvia in omni metallo, et forma.

* * *

Antica incerta.

LIB. VI. COS. IIII. *Liberalitas ſtans.* Quin. (Vaillant.)

Antica incerta.

LIBERALITAS. COS. IIII. S. C. *Mulier ſtans d. teſſeram, ſ. vexillum, cui inſcriptum* VI. AE. I. (Muſ. Chriſtinae.)

Neglecta malo conſilio ab utroque antiquario partis adverſae mentio facit, ut verum praeſtitae hujus ab Antonino liberalitatis annum minore fiducia poſſimus definire. Igitur ſexto huic congiario intra annum praecedentem, quo liberalitatem V. exercitam vidimus, et annum V. C. 907, quo ſeptimum fuiſſe liberalem videbimus, adſignanda ſtatio. Alter numus milites quoque in bonorum communionem fuiſſe vocatos, egregie evincit.

* * *

Vt lit. B.

MVNIFICENTIA. *Leo gradiens.* AE. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

MVNIFICENTIA. AVG. COS. IIII. S. C. *Elephas loricatus.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Praeclare hi typi explicant, quod de Antonino narrat Capitolinus: a) *Edita munera, in quibus ELEPHANTOS, et crocutas, et ſtrepſicerotas, et crocodilos etiam, atque hippopotamos, et omnia ex toto orbe terrarum cum tigridibus exhibuit. Centum etiam LEONES una miſſione edidit.* Sub hoc primum Auguſto incipit epigraphe MVNIFICENTIA in ſequentium imperatorum numis obvia, addito typo animalis feri, aut peregrini ad venatus in ſpectaculis deſtinati. Nam *Munus* veteribus etiam dictum ſpectaculum ferarum, aut gladiatorum, prout dixit Cicero; b) *magnificentiſſima vero noſtri Pompeii munera ſecundo conſulatu.* Atque hinc factum, ut vocabulum *mu-*

a) Cap. 10. b) de Offic. L. II. 57.

nificentia ad ſumptum in ludos factum adhiberetur, quo et uſus M. Bibulus, queſtus, edendis in aedilatu conlega I. Caeſare ludis *eveniſſe ſibi, quod Polluci. Vt enim geminis fratribus aedes in foro conſtituta tantum Caſtoris vocaretur, ita ſuam, Caeſarisque MVNIFICENTIAM unius Caeſaris dici.* [a])

Obſervandus praeterea in numo altero elephas, atque is loricatus. Armatum lorica prium vidimus in numis Titi ad A. V. C. 833, quo loco diximus, eum indicare ludos a Tito hoc anno celebratos, quod tanto magis verum, quia de eodem hoc principe dixit Suetonius; [b]) *et tamen nemine ante ſe MVNIFICENTIA minor. Amphitheatro dedicato, thermisque juxta celeriter exſtructis munus edidit adparatiſſimum, largiſſimumque.* Idem typus elephanti loricati, et ſcripto pariter juxta MVNIFICENTIA. AVG. recurret in numis Commodi ad annum V. C. 936, et Severi ad V. C. 950, lectus adeo ad indicanda ludorum ſolennia, de quo vide praeterea, quae dicemus in numis vagis Gordiani ad numum cum epigraphe: MVNIFICENTIA. GORDIANI. AVG. Munitur lorica elephas, ut ſaepe alias equi quoque, ut jaculis eſſet impervius, et tum Graecis dicebatur τεθωρακισμένος, de quo vide, quae erudite diſputat Spanhemius. [c])

* * *

Vt lit. A.

TEMPORVM. FELICITAS. COS. IIII. *Duo cornuacopiae, quorum ſingulis impoſitum caput infantis.* (Muſ. Farneſ.) *addito* S. C. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Nemo non videt, typum averſae captum ex numis Druſi junioris, in quorum poſtica capita gemellorum eodem modo proponuntur. Dubium non videtur, his exhiberi binas proles M. Aurelio forte hoc anno natas, atque has quoque gemellas, ſed quae hae fuerint, (nam plures per intervalla natae ſunt) definiri nequit. Oculatior Vaillantius, qui in utroque capite, difficili in infantibus criterio, ſexum diſtinxit, unumque *virile*, alterum *muliebre* potuit decidere.

V. C. 903. P. X. 150.
TR. P. XIII. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.
Gallicano, Vetere coſ.

Nihil ad hunc annum conferunt aut numi, aut hiſtoria.

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XIII. *Caput laureatum.* COS. IIII. etc. *variis typis* in omni metallo et forma.

IMP. CAES. T. AEL. HADR. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. *Caput laureatum.*

PIETAS. TR. POT. XIII. COS. IIII. *Mulier ſtans propter aram d. arietem tenet, ſ. pateram cum frugibus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 904. P. X. 151.
TR. P. XIV. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.
Quintilio Condiano, Quintilio Maximo coſ.

Incerta omnia hujus anni.

a) Sueton. in Iulio c. 10. b) in Tito cap. 7. c) Tom. I. p. 182.

A. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XIIII. *Caput laureatum*, *vel nudum*, *in AV. AR. AE. I.*

B. IMP. CAES. T. AEL. HADR. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. *Caput laureatum*, *vel nudum*, *in AV. AR. AE. I. II.*

Vt lit. A.

COS. IIII. *variis et obviis typis.* AV. AR. AE. I.

* * *

Vt lit. A.

LAETITIA. COS. IIII. *Duae figurae togatae*, *quarum una d. duas ſpicas tenet*, *altera ſiniſtra globum.* AV. a) In alio: *Mulier ſtans d. ſpicas*, *ſ. pomum*, *cujus gremium puellus amplectitur.* AV. b)

Ingenioſa eſt explicatio cl. Viſconti, qui in numo priore Cererem videt, quae repertam apud inferos filiam Proſerpinam reducit. c) Iſtud ſi verum, id, quod Proſerpina manu ſiniſtra ſtringit, non erit globus, ut viſum Mediobarbo, ſed malum Punicum, cujus eſus deae fatalis fuit, ut refert Ovidius, d) eſſetque adeo imago haec celebrata Praxitelis καταγȣσα, nimirum Ceres Proſerpinam ab inferis reducens, e) illuſtri ſane laetitiae argumento, quando matri contingere laetius nihil poteſt, quam reperire filiam raptam, et retrahere. Altera ſententia fuit Oiſelii, exiſtimantis, utriusque mulieris imagine proponi duas Fauſtinas Auguſtas, et ſeniorem quidem inſtar Cereris cum ſpicis, juniorem inſtar Veneris cum pomo ſuo. f) Neuter vir eruditus ad numum alterum, quem ex Mediobarbo dedi, reflexit animum. In hoc enim non mulieres binae, ſed unica, laetitiae partes ſuſtinet, et quidem ſola utrumque praeferens attributum, quod in numo priore inter utramque mulierem diviſum eſt, ſpicas intelligo, et pomum, certo adeo indicio, idem in utroque numo argumentum contineri, neque aliud docere mulieres binas, aliud ſolitariam. Graviſsime autem peccavit Oiſelius, dum in Antonini conſulatu IV., quem numus memorat, huc adegit Fauſtinam ſeniorem, quae plures jam ante annos vivere deſiit, et quidem ad argumentum *Laetitiae*, cujus memoria triſtitiae potius cauſa eſſe debuerat uxorio Antonino. Omiſsis ergo ſpecioſis his explicatibus acquieſcamus in ſimplici illo, qui procuratam ex omnis generis fructuum abundantia laetitiam his typis indicari mavult, quo modo Plinius agens de Nili incrementis dixit quoque, *XIV. cubita hilaritatem adferre*, *XV. ſecuritatem*, *XVI. delicias.* g) Alios laetitiae typos dabimus infra in moneta Fauſtinae jun.

Haec Laetitia, quae nunc primum in numis occurrit, frequenter deinceps monetae inſcribitur, et variis quidem additis nominibus, v. c. *Laetitia Aug.* — *Temporum*, — *Publica* — *Fundata* etc. neque dubitari poteſt, publice ei conſtituta fuiſſe ſacra, qualia facta fuiſſe Iucunditati legimus in vetere marmore: h)

---

a) Triſtan Comment. hiſt. T. I. pl. XII. Catal. d'Ennery p. 208. Mediob. b) Mediob. c) Muſ. Pio. Clem. Tom. I. p. 95. d) Metam. L. V. v. 533. ſeq. e) Plin. L. XXXIV. p. 953. f) Theſ. ſel. num. p. 337. g) Hiſt. nat. L. V. §. 10. h) Muſ. Veron. p. 177.

GENIO
IVCVNDITATIS
MVSIS
FLORAEQ.
S.

* * *

Vt lit. B.

PIETAS. TR. POT. XIIII. COS. IIII. S. C. *Templum octo columnarum, in quo duae figurae ſedentes cum haſtis.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Veriſimile, binis his ſignis exhiberi parentes Hadrianum, et Sabinam, templumque eorum honori impulſu *Pietatis* erectum. Et refert Capitolinus inter opera ejus publica *templum* quoque *Hadriani honori patris dicatum.*

* * *

Vt lit. A.

Sine epigraphe. Imperator togatus ſtans inſcribit clypeo, quem Victoria columellae inſiſtens tenet; eum coronat mulier retro ſtans, et infantem in ſinu geſtans altero pro pedibus adſtante, ante imperatorem duae alterae parvae figurae manum attollentes. AE. max. mod. (Muſ. M. Ducis.)

Refertur hic typus ad pueros, et puellas alimentarias, de quibus vide numum divae Fauſtinae inſcriptum: PVELLAE. FAVSTINIANAE.

V. C. 905. P. X. 152.
TR. P. XV. COS. IIII. P. M. P. P. IMP. II.
Man. Acilio Glabrione, M. Valerio Homullo coſ.

De actis hujus anni nihil conſtat.

A. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XV. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. AR. AE. I. etiam radiatum in AE. II.*

B. IMP. CAES. T. AEL. HADR. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. AR. AE. I., etiam radiatum in AE. II.*

* * *

Vt lit. A.

COS. IIII. *typis variis* in omni metallo, et forma.

Vt lit. B.

TR. POT. XV. COS. IIII, *typis variis* in omni metallo, et forma.

V. C. 906. P. X. 153.
TR. P. XVI. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.
C. Bruttio Praeſente, A. Iunio Rufino coſ.

Incerta omnia hujus anni.

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XVI. *Caput laureatum.*
COS. IIII. *typis variis.* AV. AR.

* * *

Eadem adverſa.

INDVLGENTIA. AVG. COS. IIII. S. C. *Mulier ſtans d. extenta. ſ. haſtam.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Confirmantur hoc numo verba Capitolini adſerentis, fuiſſe Antoninum *ad indulgentias proniſſimum.*

V. C. 907. P. X. 154.
TR. P. XVII. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.
L. Ael. Aur. Commodo, T. Sextio Laterano coſ.

Omnia rurſum incerta.

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XVII. *Caput laureatum, in aliis nudum, vel radiatum.*

COS. IIII. *variis et obviis typis*, in omni metallo, et forma.

* * *

Eadem adverſa.

LIBERALITAS. VII. COS. IIII. *Liberalitas ſtans.* In aliis: *Imperator ſtans d. teſſeram, ſ. volumen.* In aliis: *Mulier ſtans ex cornucopiae fruges effundit.* AR. (Muſ. Caeſ.) In aliis: *Typus congiarii addito* S. C. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 908. P. X. 155.

TR. P. XVIII. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.

C. Iulio Severo, M. Rufino Sabiniano coſ.

Omnia incerta.

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XVIII. *Caput laureatum, vel radiatum, vel nudum.*

COS. IIII. *variis typis*, in omni metallo, et forma.

V. C. 909. P. X. 156.

TR. P. XIX. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.

M. Ceionio Silvano, C. Serio Augurino coſ.

Omnia rurſum incerta.

A. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XIX. *in aliis* XVIIII. *Caput laureatum in AV. AR. AE. m. m. AE. I. etiam radiatum in AE. II.*

B. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. IMP. II. *Caput ut in prioribus. AV. AR. AE. I. II.*

* * *

Vt lit. A.

COS. IIII. *typis variis*, in omni metallo, et forma.

Vt lit. B.

TR. POT. XIX. COS. IIII. *variis typis*, in AV. AR. AE. I. II.

V. C. 910. P. X. 157.

TR. P. XX. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.

Barbaro, Regulo coſ.

Certi nihil adfert hiſtoria.

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. IMP. II. *Caput laureatum, vel radiatum in AV. AR. AE. m. m. AE. I. II.*

TR. POT. XX. COS. IIII. *variis typis*, in omni metallo, et forma.

V. C. 911. P. X. 158.

TR. P. XXI. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.

Tertullo, Claudio Sacerdote coſ.

Eadem rerum geſtarum ignoratio.

A. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XXI. *Caput laureatum, vel nudum in AV. AR. AE. I., etiam radiatum in AE. II.*

B. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. IMP. II. *Caput, ut ſupra, in AV. AR. AE. I. II.*

* * *

Vt lit. A.

COS. IIII. *typis variis*, in vario metallo, et forma.

* * *

Vt lit. A.

FORTVNA.OPSEQVENS.(ſic)COS.IIII. S.C. *Mulier ſtans d. pateram cum gubernaculo, ſ. cornucopiae.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Haec averſa in moneta anni praeſentis primum adhiberi coepta, ſubinde frequentius comparet in trib. poteſtate XXII., atque in auro etiam, et argento. Obſervandum in hoc vocabulum OPSEQVENS, quod in numis omnibus, quotquot viderim, ſic exaratur, cum ex lege ordinaria ſcribendum fuiſſet OBSEQVENS. Latinos non modo pervetuſtos illos, ſed et recentiores ſaepe elementum B in P. mutaſſe, obvia habemus exempla, v. c. cum ſcriberent *oppono, opprimo, optineo* pro *obpono, obprimo, obtineo.* At frequentius iſtud factum ſequente S; ſic ex *labor* eſt *lapſus*, ex *ſcribo* ortum *ſcripſi, ſcriptum.* In antiquiſsimo ſepulcro Scipionum legitur OPSIDES pro OBSIDES. In lapide aevi Auguſtei apud Fabrettum: [a]) APSENTIS. SVPSTITVTA. In alio Tiberii aetate poſito apud Sponium, [b]) aliosque paſsim, legas: PLEPS. VRBANA pro PLEBS, unde formatur *plebis, plebem.* Sed et Graeci eodem modo ſcripſere Αραψ pro Αραϐς, etſi inde ducatur genitivus Αραϐος. Atqui et Plutarchus juxta eandem hanc numi praeſentis ſcripturam nomen Fortunae *Opſequentis* vertit Οψεκυεντης. [c])

Teſte Victore binae fuerunt in urbe aedes *Fortunae obſequentis*, quarum aliam reſtauratam forte ab Antonino fuiſſe conjicit Vaillantius. Haec Fortuna jam Plauti aetate Romae cognita fuit; nam Leonida ſervus interrogatus, cujus dei nomine ſe compellari vellet, *Fortunae*, ajebat, et quidem *Obſequentis.* [d])

* * *

Vt lit. B.

LIB.VIII. TR.POT.XXI.COS.IIII. *Liberalitas ſtans.* AR. *et addito* S. C. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Certum hoc eſt anni praeſentis congiarium; at exiguam ſidem merentur bini aenei I. formae ſic a Vaillantio deſcripti: CONG.AVG.TR.POT.XX.IMP. III. COS. III. alter: CONG. AVG. IIII. TR.POT. XXI. IMP.III. COS.III. [e]) in quo utroque peccatur, quod imperatoris titulus unitate nimio augetur, et conſulis unitate nimio minuitur. Quare conjici jure poteſt, peccatum quoque fuiſſe in numero congiarii, nimirum IIII., cum tamen ex certis aliis, et frequentibus liberalitas VIII. hoc anno praedicetur.

* * *

Vt lit. B.

TR. POT. XXI. COS. IIII. *typis variis* in omni metallo, ac forma. Nimirum ſic inſcripta fuit ordinaria anni hujus moneta.

V. C. 912. P. X. 159.

TR. P. XXII. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.

Plautio Quintillo, Statio Priſco coſ.

Nihil certi ad hunc annum.

A. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XXII. *Caput laureatum*

---

a) Pag. 168. b) Miſcell. p. 266. c) de Fort. Rom. d) Aſin. Act. III. ſc. III. v. 126. e) Num. praeſt. T. I. p. 74. edit. Rom.

in AV. AR. AE. I. et in II. etiam radiatum.

B. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. *Caput laureatum in AV. et AR.*

* * *

Vt lit. A. vel B.

AED. (*in aliis:* AEDE.) DIVI. AVG. REST. COS. IIII. *Templum octo columnarum, intra quod duae figurae, duae item in intercolumnio, et duae in ipſis gradibus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A. vel B.

TEMPL. DIV. (*in aliis:* TEMPLVM. DIVI.) AVG. REST. COS. IIII. *Idem typus.* AV. (Vaill.) AR. *et addito* S. C. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Auguſti templum jam alias in numis vidimus, ac primum in numis Tiberii ad annum V. C. 787, in numis Caligulae variorum annorum, ac videmus modo illud in numis Antonini anni praeſentis, qui, quod hiſtoria neglexit, docent, ſacrum illud Auguſti heroum, ſive aevo fatiſcens, ſive damna paſſum Antonini pietate fuiſſe reſtitutum. Dubium non eſt, ex binis ſignis, quae intra templum comparent, alterum eſſe Iuliae docente Dione: [a]) *aviam Liviam* a Claudio *conſecratam*, *ejusque effigiem dedicatam in templo Auguſti.* Obſervandum, alias eſſe leges architectonicas templi Auguſti in numis praeſentibus, quam quas offerunt citati numi Tiberii, et Caligulae cum eodem Auguſti templo, an quod Antoninus, dum eas aedes reſtituit, nonnulla immutavit? an quod praeſentium numorum templum diverſum ab altero eſt? nam Sex. Rufus praeter templum Auguſti in regione VIII. memorat aliud Romae, et Auguſti in regione IV., an quod monetarii in fingenda templorum fronte minus ſemper fuere fideles?

* * *

Vt lit. A. vel B.

VOTA. SOL. DEC. (*in aliis:* DECENN.) II. COS. IIII. *addito in aeneis S. C. Imperator togatus ſtans ad tripodem ſacrificat.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A. vel B.

VOTA. SVSCEPTA. DEC. (*in aliis:* SVSCEP. DECENN.) III. COS. IIII. *addito in aeneis* S. C. *Idem typus.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Celebratos primos Antonini decennales in ejus trib. poteſtate XI. vidimus. Praeſentes numi docent, ſoluta fuiſſe vota pro altero decennio feliciter exacto, et ſuſcepta alia pro ineunte decennio tertio. Ex praeſcripto primi decennii vota, de quibus in numis his ſermo, nuncupanda fuere in ejus trib. poteſtate XXI., et revera Noriſius commemorat numum cum hoc tribunatu, cui ſoluta haec vota teſtatur eſſe inſcripta, ſed quem alibi laudatum non reperio. [b]) Sin numus eſt verus, votorum mentio reſtituta eſt anno praeſente, ac ſequente.

V. C. 913. P. X. 160.

TR. P. XXIII. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.

T. Clodio Vibio Varo, App. Annio Atilio Bradua coſ.

Res anni hujus incertae.

---

a) L. LX. §. 5.

b) de Vot. decenn. p. 122.

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XXIII. *Caput laureatum, vel radiatum etiam in AE. II.*

Non reperio aliam in numis hujus anni capitis epigraphen. Numi memorabiliores ſunt:

* * *

PIETATI. AVG. COS. IIII. *Mulier ſtans d. globum, ſ. infantem in ulnis, duobus aliis hinc et illinc adſtantibus.* AV. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Explica typum ex numis divae Fauſtinae inſcriptis: PVELLAE. FAVSTINIANAE.

* * *

VOTA. SVSCEPTA. DEC. III. COS. IIII. *Imperator ad tripodem ſacrificans.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Vide de his votis dicta ad annum praecedentem.

* * *

COS. IIII. *Imperator paludatus ſtans d. parazonium, ſ. haſtam, juxta mulier elephanti proboſcide tecta humi decumbens d. leonem contingit, ſ. ſpicas tenet, pone Victoria tropaeum ſtatuens.* AE. max. mod. (Muſ. Piſani.)

Hunc typum cl. Mazzolenus ejus muſei editor ad victos in Africa Mauros refert. Verum habemus eundem omnino typum in numo Commodi ad annum V. C. 943, quem vide.

V. C. 914. P. X. 161.

TR. P. XXIV. COS. IV. P. M. P. P. IMP. II.

M. Aurel. Caeſ. III. L. Ael. Aur. Commodo II. coſ.

Hoc anno Antoninus apud Lorium exſtinguitur, quod factum chronologi die VII. Martii cenſent conſulibus hujus anni M. Aurelio Caeſ. III. L. Vero II. Ex marmore poſito X. KAL. APRIL. hujus anni [a]) certum ſit, Antoninum hoc die, ſeu XXIV. Martii non amplius fuiſſe ſuperſtitem, quoniam in eo uterque conſul jam Auguſtus dicitur. Vide, quae de anno, et menſe mortis plura diſputavimus in Antonini numis Alexandrinis.

Fuit Antoninus conſpicuus forma, ſermone, ingenii ac litterarum cultu, at multo illuſtrior probitate morum, atque innocentia vitae, quae tanta in eo fuit, ut uno ore a veteribus propter pietatem, et in ſacras caerimonias adfectum cum Numa compararetur, atque ipſe menſuram nominis PII per mores integros et inculpatos parti ad vitae usque exitum adimpleret. Cum eſſet placidus ac mitis ingenio, amans innocui in agris otii, indulgentia in eos quoque, qui deliquere, ſingulari, tamen omni virium contentione ad tuendam imperii majeſtatem, ac felicitatem incubuit coercita praeſidum avaritia, compreſsis ſeditionibus, hoſtibus externis legatorum virtute (nam bellum per ſe ipſe nullum geſsit) ad petendam pacem adactis. Enim vero nunquam majus ſanctiusque fuit imperii Romani nomen, *adeo trementibus eum*, ut ait Victor, [b]) *atque amantibus cunctis regibus, nationibusque et populis, ut parentem, ſeu patronum magis, quam dominum imperatoremve reputarent, omnesque uno ore in coeleſtium morem propitium optantes de controverſiis inter ſe judicem poſcerent. Ad quem etiam Indi, Bactri, Hyrcani legatos miſere ju-*

---

a) Vignoli de Columna Anton. p. 51. b) in Epitome.

ſtitia tanti imperatoris comperta, quam ornabat vultu ſereno, et pulchro, procerus membra, decenter validus. Quo factum, ut moreretur ſenex, ſed quaſi adoleſcens deſideraretur, atque efficeret, ut Antonini nomen, quo ipſe Auguſtorum primus praeditus fuit, non venerabile modo eſſet ſucceſſoribus, ſed ab his avide quoque expeteretur. Certe teſte Lampridio [a]) *tam amabile illis temporibus fuit nomen Antoninorum, ut, qui eo nomine non niteretur, mereri non videretur imperium*, et paullo infra teſtatur idem, *Antoniniano nomine clarius illis temporibus non fuiſſe vel nomen deorum.* Laudatus eſt pro roſtris ab utroque ſucceſſore Auguſto, et conſecratus, corpusque aeterni principis illatum Hadriani ſepulchro. [b])

Vxor: ANNIA FAVSTINA, de qua infra.

Proles: de his agetur in Annia Fauſtina.

Numi:

A. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XXIIII. *Caput laureatum, in AV. AR. AE. I. etiam radiatum in AE. II.*

B. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. *Caput laureatum, vel radiatum in AE. II.*

* * *

Vt lit. A.

CONG. AVG. VIIII. COS. IIII. *Liberalitas ſtans.* AR. *et addito* S. C. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVG. VIIII. COS. IIII. *Liberalitas ſtans ex cornucopiae opes effundit.* AR. (Muſ. Caeſ.)

* * *

Vt lit. B.

TR. POT. XXIIII. COS. IIII. S. C. *variis typis.* AE. II.

Coepit Antonini trib. poteſtas XXIIII., ut major hactenus antiquariorum pars cenſuit, die XXV. Februarii hujus anni, ipſe vero mortuus eſt, ut dictum, die VII. Martii ſequentis, aut certe non multo poſt. Intra paucos igitur hos dies et praeſtitum eſt congiarium IX., et cuſi tot numi trib. poteſtatem XXIV. praeferentes, quorum non exiguus numerus ad nos pervenit. Sed et ipſa haec periſtaſis facit, ut credam, jam hunc ipſum Antoninum trib. poteſtatem Kalendis Ianuariis iteraſſe, ut docebimus amplius Volumine VIII. in tractatu de tribunicia poteſtate.

DIVVS ANTONINVS.

De Antonini conſecratione haec Capitolinus: [c]) *A ſenatu DIVVS eſt appellatus cunctis certatim adnitentibus, cum omnes ejus pietatem, clementiam, ingenium, ſanctimoniam laudarent. Decreti etiam ſunt omnes honores, qui optimis principibus ante delati ſunt. Meruit et flaminem, et Circenſes, et templum, et ſodales Antoninianos.* Alibi idem conſtitutos ei ſodales Aurelianos memorat. [d]) Ejus cauſa numi non pauci, iique varii ſignati, quos ſubjicio.

---

a) in Diadumeniano. b) Capitolin. in M. Aurel. c) ſub finem. d) in Aurelio cap. 7.

DIVVS. ANTONINVS. *Caput nudum, raro laureatum.*

CONSECRATIO. *Rogus, vel aquila vario ſitu, vel ara.* AV. AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

* * *

DIVVS. ANTONINVS. *Caput nudum.*

DIVO. PIO. *Columna cancellis ſepta, cui inſiſtit ſtatua imperatoris, ſ. haſtam.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Eſt haec inſignis illa columna ex marmore ſolido rubeis punctis vario hodiedum ſuperſtes, ſed infeliciter procumbens, viſiturque nunc in parte averſa magnificae curiae a monte Cytorio appellatae, cujus altitudo pedes Romanos L. omnino aequat. Neque minus memorabilis ſtylobata ex marmore Pario, eoque ſolido, cujus latera ſingula lata ſunt pedes XII., alta XI., et in quorum uno eſt epìgramma: DIVO. ANTONINO. AVG. PIO. ANTONINVS. AVGVSTVS. ET. VERVS. AVGVSTVS. FILII., in altero inſigne opus anaglyphum exhibens Antoninum Pium, et Fauſtinam a genio alato ſurſum elatos adſidentibus inferne Roma cultu ſolito, et Aeternitate obeliſcum ſiniſtra complexa. Reliqua duo latera decurſiones equeſtres in juſtis funebribus celebrari ſolitas objiciunt. Qui plura de inſigni hoc monumento noſſe cupiet, adeat eruditam diſſertationem Ioannis Vignoli de Columna Antonini Pii. Sed exiſtimat cl. Ficoronus, dictam montis Cytorii columnam Trajano fuiſſe a ſenatu dedicatam. [a]) Vide, quae ſuper hoc argumento notavimus ad numum Trajani V. C. 867. inſcriptum: SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS.

* * *

DIVVS. ANTONINVS. *Caput nudum.*

S. C. *Imperator d. ramum, ſ. haſtam ſedens in quadrigis elephantorum.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vidimus ex Capitolino, Antonino decretos fuiſſe a ſenatu omnes honores optimis principibus deferri ſolitos, et vidimus etiam in numis divi Auguſti, bono huic principi poſt obitum decretas elephantorum quadrigas. Quare et Antoninum in ſingularis hujus honoris partem veniſſe praeſens numiſma comprobat.

* * *

DIVO. PIO. *Caput radiatum.*

CONSECRATIO. *Ara ignita, vel: Aquila expanſis alis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Sunt hi numi ex argento vili, et ex eorum genere, quos in memoriam conſecratorum principum multo ſerius ſignatos ſtatuemus in tractatu de numis conſecrationum Vol. VIII.

* * *

Agmen hujus generis numorum claudant numi bini prorſus ſingulares:

DIVVS. ANTONINVS. *Caput nudum.*

DIVA. FAVSTINA. *Caput uxoris Fauſtinae.* AR.

Numum hunc Khellius ex muſeo comitis Arioſti, quod nunc cum gaza Caeſarea unitum eſt, vulgavit. At vero indubitatum eſt, mercem eſſe adulterinam, neque ſatis ejus fidem a viro egregio in examen vocatam.

---

a) Piombi. pag. 6.

Eadem adverſa.
IMP. L. AVREL. VERVS. AVG. *Caput L. Veri nudum.* AR.

Singularis hic numus, niſi forte una permutatio matricis, aut quaepiam veteris impoſtoris fraus ſingularem effecit, editus eſt a Vignolio in diſſertatione de Columna Ant. p. 167.

Numi Antonini antiquitatem Romanam reſtituentes.

Vt religionem avitam, ac caerimonias conſervare integras, ac puras omni contentione adlaboravit Antoninus, atque etiam hoc titulo alter Numa vulgo eſt habitus, ita et Romae naſcentis, ac primi ejus aevi prodigia ſumma religione obſervavit, eorumque memoriam qua potuit ratione ad renovandum civium in patriam amorem revocavit. Acuerit principem ſuper innatam pietatem natalis urbis nongenteſimus, quem celebrari ſe imperante contigit. De ejus in antiquitatem patriam obſervantia nihil memoriae prodidere ſuperſtites rerum Romanarum ſcriptores. Tamen inſigne ejus factum huc pertinens commemorat Pauſanias, qui narrat, Antoninum Pallantium Arcadiae, cum vicus eſſet ignobilis, in urbis formam ampliaſſe, liberumque, et a tributis immune feciſſe, quoniam inde cum colonis profectus Evander propter Tiberim eo loco conſedit, qui pars poſtea urbis Romae fuerat, et pro Pallantio ablatis inde literis L et N *Palatium* ſit dictum. [a]) Praeter illuſtre hoc teſtimonium praeſto eſt etiam marmor vulgatum a Fabretto, [b]) dedicatumque Antonino OPTIMO. MAXIMOQ. PRINCIPI. ET. CVM. SVMMA. BENIGNITATE. IVSTISSIMO. OB. INSIGNEM. ERGA. CAERIMONIAS. PVBLICAS. CVRAM. AC. RELIGIONEM. At multo iſtud magis confirmant numi pium hoc ejus ſtudium depraedicantes, qui plerique maximae formae ſunt, quos adeo omnes argumenti cauſa lubet eodem loco in conſpectum dare.

*
* *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. *Caput laureatum.*

Sine epigraphe. Hercules ſ. leonis exuvias tenens, dexteram, qua clavam tenet, quibusdam deoſculandam porrigit; juxta Cacus humi ſtratus, et ſpecus, ex quo protractus fuit. AE. m. m. (Muſ. Albani.)

Nota ex Virgilio, Ovidio, aliisque Caci eſuritio, et latrocinia ex monte Aventino, quem inſedit, vicina infeſtantis, ejusque exitium ab Hercule abactas boves repetente acceleratum. Grati accolae, nam erat hic praedo *non leve finitimis hoſpitibusque malum* teſte Naſone, [c]) vindicem liberatoris dexteram deoſculantes in egregio hoc cimelio proponuntur. Caci argumentum exhibetur etiam in numo Aurelii Caeſaris, quem vide infra ad annum V. C. 900. Vide et numos ſequentes duos.

*
* *

ANTONINVS. AVP. PIVS. P. P. TR. P. XVIII. *Caput laureatum.* COS. IIII. *Hercules ſ. clavam, et exuvias leonis d. pateram tenens ad aram ignitam ſacrificat, popae duo taurum attinent, ad-*

a) L. VIII. c. 43. b) Inſcript. cap. X. n. 62. c) Faſt. I. 551.

ſtat vir haſtam tenens, et ad Herculem converſus, retro templum 4 columnarum. AE. max. mod. (Muſ. Piſani, et de Camps.)

Numi hujus explicationem jam praecepit eruditus Mazzolenus in numos muſei Piſani commentatus, nimirum quod docet Dionyſius Halicarnaſſenſis,[a]) Herculem caeſo Caco, bobusque reciperatis in proximo aram Iovis Inventoris (Διος Ευρεσιȣ) poſuiſſe, quae Romae fuit prope portam tergeminam, et ob inventas boves deo juvencum unum immolaſſe, quo facto Evander viciniae rex Herculi divinos honores habere coepit. Atque ſecundum haec Ovidius de Hercule: [b])

Immolat ex illis taurum tibi, Iupiter. unum
Victor, et Evandrum, ruricolasque vocat.
Conſtituitque ſibi, quae Maxima dicitur, aram,
Hic ubi pars urbis de bove nomen habet.

Adde teſtimonium Propertii. [c]) Memorat etiam Tacitus *magnam aram, fanumque, quae praeſenti Herculi Arcas Evander ſacraverat.* [d]) Stetiſſe hanc aram adhuc Diocletiani aetate, teſtatur Mamertinus in panegyrico Maximiani. [e])

* * *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. IIII. *Caput laureatum.*

Sine epigraphe. Hercules ſedens ante menſam ſ. clavam, d. pateram, adſident figurae plures pateras manu tenentes, circum urnae, et vaſa varii voluminis. AE. max. mod. (de Camps.)

Exhibet hic numus epulum ab Hercule inſtitutum eliſo Caco. Feſtum iſtud deinceps quoque annuum, gentibus Pinaria, et Potitia ea ſacra procurantibus, de qua caerimonia late Virgilius. [f]) Hoſpites epulo non adcumbunt, ſed adſident, rite iſtud ad feſti hujus legem. Nam de ea diſſerens Macrobius [g]) *propria, inquit, obſervatio eſt, in Herculis ſacris epulari ſedentes. Cornelius Balbus κατα διαστολην libro XVIII. ait, apud ARAM MAXIMAM obſervatum, ne lectiſternium fiat.* Vide de hoc feſto plura apud Livium, [h]) ejusque enarratores.

* * *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. IIII. *Caput laureatum.*

S. C. *Aeneas Anchiſen humeris efferens, et d. Aſcanium pileo Phrygio tectum ducens.* AE. I. (Theup. Muſ. reg. Chriſtinae.)

Notum in vulgus thema.

* * *

Epigraphe capitis varia.

Epigraphe varia. Scrofa cum ſuculis infra arborem. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Epigraphe capitis ignota.

Sine Epigraphe. Aeneas navi egreſſus, et ſ. Aſcanium ducens ſcrofam ſuculis incubantem contemplatur. AE. max. mod. (Muſ. reg. Gall.)

---

a) Ant. Rom. L. I. b) Faſt. I. 579. c) L. IV. eleg. 10. d) Annal. XV. c. 41. e) Sub init. f) Aen. L. VIII. 268. g) L. III. c. 6. h) L. I. c. 7.

IMP. T. AEL. CAES. HADRI. ANTONINVS. AVG. PIVS. *Caput laureatum.*

Sine epigraphe. Porta urbis, ſuper qua ſcrofa cum ſuculis, retro Aeneas Anchiſen efferens, ara luculenta, et templum rotundum. AE. max. mod. (Muſ. reg. Gall.)

Omnes hi numi eodem pertinent, nempe ex verbis Tiberini ad Aeneam: [a])

Iamque tibi, ne vana putes haec fingere ſomnum,
Litoreis ingens inventa ſub ilicibus ſus
Triginta capitum fetus enixa jacebit,
Alba, ſolo recubans, albi circum ubera nati,
Hic locus urbis erit, requies ea certa laborum.

Et paullo infra: [b])

Ecce autem ſubitum, atque oculis mirabile monſtrum!
Candida per ſilvam cum fetu concolor albo
Procubuit, viridique in litore conſpicitur ſus.

Vrbs, quae in poſtremo numo fingitur, eſt Lavinium, quod ut planius intelligas, vide, quae olim ad denarios Sulpicii Rufi adverteram. [c])

* * *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P.P. *Caput nudum, vel laureatum.*

TR. POT. COS. III. *Mars d. haſtam, ſ. clypeum ex alto delapſus Rheae dormienti imminet.* AV. AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Epigraphe varia.

Epigraphe varia. Lupa in antro gemellos lactans, in nonnullis inferne navicula. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Exhibet numus prior furtivum Martis cum Rhea Sylvia congreſſum, quo concepti fuere Romulus, ac Remus, quod argumentum reſtitutum video in numis pluribus Gallieni. Operae pretium obſervare in numi imagine Martem veluti libratum in aere, ac deſuper Rheae illapſum, quo typo egregie illuſtratur locus Iuvenalis narrantis, [d]) a rudibus adhuc Romanis conflatum quidem argentum, ſed non in luxus illecebras, verum

Vt phaleris gauderet equus, caelataque caſſis
Romuleae ſimulacra ferae, manſueſcere juſſae
Imperii fato, geminos ſub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo fulgentis et haſta,
PENDENTISque DEI perituro oſtenderet hoſti.

Confer poſtremos duos verſus cum pictura numi, et mirare poetae cum artifice monetario concordiam, atque una cape verum ſenſum *pendentis dei.* Ea vocabula primum ambigua plerisque ſunt viſa, ac varie explicata, deinde non paucos impulere, ut luxata a librariis opinarentur. Eodem modo Statius dixit *pendentem ungulam* Pegaſi. [e]) Nolo quid ademptum laudi cel. Addiſoni Angli, qui primus numum hunc

---

a) Virgil. Aen. VIII. 42. b) v. 81. c) Vol. V. p. 320. d) Sat. XI. v. 100. e) Silv. L. II. carm. VII. v. 4.

cum verbis poetae contendit, etſi hanc ejus ſententiam, ſed ob leviores, ut exiſtimo cauſas, admittendam non cenſeat Leſsingius. [a])

Alter numus quae poſtea conſecuta ſunt, proponit, nimirum conceptos occulto crimine, natosque geminos. Adeſt alveus, in quo expoſitus uterque, quique ſubſidente Tiberis eluvie ad radicem montis Palatini, et ſic dictam ficum Ruminalem adhaeſit, lupa interim matris pio officio fungente. Fuit prodigium iſtud non modo in vulgus creditum, verum etiam, ut venerabile eſt magnarum civitatum exordium, innumeris publice monumentis conſecratum, et quoddam velut rei Romanae ſymbolum habitum, ac ſpeciatim coloniarum, ut ex obviis harum numis diſcimus. In ipſis etiam armis miraculum illud opere anaglypho ſaepe exſtabat, velut in caſside teſte ſupra Iuvenali, in clypeis, ut videre eſt in numis, in quibus Roma ſedens fingitur, aut in illo clypeo, quem a Vulcano elaboratum ſingit Virgilius: [b]) cujus verſus, quoniam praeſentes numos praeclare illuſtrant, huc appono:

Fecerat et viridi ſetam Mavortis in antro
Procubuiſſe lupam, geminos huic ubera circum
Ludere pendentes pueros, et lambere matrem
Impavidos, illam tereti cervice reflexam
Mulcere alternos, et corpora ſingere lingua.

* * *

Numus inſcriptus:
ROMVLO. AVGVSTO. explicatus jam exſtat in moneta anni V. C. 893.

Numus item inſcriptus:
ANCILIA explicatus eſt in numis ejusdem anni.

* * *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. IMP. II. *Caput nudum.*

NAVIVS. *Navius augur capite velato ſ. lituum tenens novacula cotem diſſecat, Tarquinio Priſco togato adſtante, et ad miraculum attonito.* AE. max. mod. (Muſ. reg. Gall.)

Notum ex rerum Romanarum ſcriptoribus Accii Navii prodigium novacula cotem bifariam ſecantis, quo Tarquinium Priſcum auguratus potentiam in dubium vocantem argueret. Adi praecipue Livium, [c]) Ciceronem, [d]) et Dionyſium Halic. [e])

* * *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. *Caput laureatum.*

COCLES. *Horatius Cocles in undis natans, deſuper pons fractus, plurimae hinc et illinc figurae armatae.* AE. max. mod. (Pellerin. Mel. I. p. 208. Albani.)

Nota etiam hiſtoria Horatii Coclitis, qui unus irruentium Etruſcorum duce Porſena vim in ponte ſuſtinuit.

* * *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. *Caput laureatum.*

AESCVLAPIVS. *Duo arcus in flumine, ex quorum uno prominet prora navis, ſupra quam ſerpens, juxta Tiberinus humi ſedens ſ. arundinem, pone aedificium.* AE. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

---

a) Laocoon Seite 81. b) Aen. VIII. 630. c) L. I. c. 35. d) de Divinat. L. I. c. 17. e) Ant. Rom. L. III. p. 202.

Graſſante Romae peſte miſsi Epidaurum legati, qui Aeſculapium inde arceſſerent. Paruit is, atque ſerpentis ſpecie eorum triremem ultro conſcendit, invectusque Tiberim, cum ad inſulam ventum eſſet, quam in ipſa urbe flumen efficit, in eam tranavit, quo loco ei mox ſumptu publico aedificatum templum. Factum iſtud anno V. C. 463. Vide Ovidium, [a]) Val. Maximum, [b]) aliosque. Quam praeclara Epidauri opera honori Aeſculapii fabricatus fuerit Antoninus noſter adhuc ſenatorius, enarravit Pauſanias. [c]) Vide et paullo poſt alium Aeſculapii numum.

Antica incerta:

Sine epigraphe. Iuppiter ſedens adſidente a dexteris Minerva, a ſiniſtris Iunone. AE. max. mod. (Muſ. regis Galliar.)

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. *Caput laureatum.*

COS. III. S. C. *Aquila ſtans adſtante a dexteris noctua, a ſiniſtris pavone.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Non repeto, quae de typo ſimili trium cellarum in templo Iovis Capitolini, in quibus tria haec numina proſtabant, et ſtantibus in numo altero eodem ordine famulis alitibus dixi in numis Veſpaſiani pag. 328., ubi et narravimus, illuſtre hoc argumentum in aliorum etiam Auguſtorum monetam f..ſſe vocatum. Etiam numus max. formae, in cujus antica ſunt capita M. Aurelii et L. Veri, eundem typum offert, [d]) tum et alius Hadriani. [e])

Numi alii maximi moduli inſignioris argumenti.

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. IMP. II. *Caput nudum.*

Sine epigraphe. Puellus nudus caprae inſidens, juxta ara, aquila, arbor. AE. max. mod. (Muſ. Farneſ.)

Typus rite explicatur ex numis argenteis Gallieni, ejusque familiae, in quibus juxta puellum ſimilem inſidentem caprae legitur IOVI. CRESCENTI, nempe caprae beneficio lac praebentis, ex quo Iovem appellatum Αιγιοχον, *a lacte nutritum* tradit Diodorus, [f]) de quo plura te docebit ſummus vir Spanhemius. [g]) Adeſt aquila ſive προληπτικως ad indicandum certius Iovem, ſive quod haec Iovi infanti nectar attulit. [h])

* * *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. IIII. *Caput laureatum.*

Sine epigraphe. Aeſculapius ſedens ad aram d. pateram, ſ. baculum ſuum, pro pedibus canis, adſtat Hygia item ſacrificans. AE. max. mod. (Muſ. Farneſ.)

Vt Aeſculapii ſignum in vetere moneta perfrequens, ita rarum videre in ea adſtitutum canem. Hunc in inſigni ejus dei ſimulacro, quod erat Epidauri, ad ejus pedes adcubuiſſe refert Pauſanias. [i]) Cauſam paullo ſupra expoſuit, [k]) quoniam eum mox a partu a matre Coronide in ſaltu expoſitum nutrivit capra, et canis cuſtodivit.

a) Metam. XV. 622. b) L. I. c. 8. c) L. II. c. 28. d) Muſ. Theup. pag. 784. e) Muſ. Albani. f) L. V. c. 70. g) ad Callim. hymn. in Iov. v. 49. h) Athenaeus L. XI. p. 491. i) L. II. c. 27. k) L. II. c. 26.

*
* *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. IMP. II. *Caput laureatum.*

Sine epigraphe. Arbor, cui obvolutus ſerpens, ex qua adſtans cum attributis ſuis Hercules mala decerpit, adſtant tres nymphae Heſperides. AE. max. mod. (Muſ. reg. Gall. Piſani, Muſ. Medic.)

Argumentum notum, ſed eleganter in praeclaris his numis expreſſum.

*
* *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XI. COS. IIII. *Caput laureatum.*

Sine Epigraphe. Herculis cum Centauris pugna, quorum unus cum muliere rapta fugit, retro templum. AE. max. mod. (Muſ. de Camps.)

Saepius Herculem cum Nubigenis raptae mulieris ergo congreſſum legimus. Ad quod ex his praelium elegans hic typus pertineat, difficile eſt divinare.

*
* *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. *Caput laureatum.*

Sine epigraphe. Prometheus in rupe ſedens hominem fingit; ejus capiti adſtans Pallas papilionem imponit, retro arbor, cui ſerpens obvolutus. AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Vetus argumentum hominis a Prometheo formati, a Minerva animati. Confer marmor anaglyphum inſigne ſaepe editum, nuper reſtitutum. [a])

*
* *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. IMP. II. *Caput laureatum.*

T. POT. XX. COS. IIII. *Iupiter in quadrigis Gigantem fulmine proſternit.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Hunc typum liberaliter explicatum vide a Winckelmannno producta gemma, opere Athenionis, [b]) et a me olim vulgata gemma ejusdem argumenti. [c])

*
* *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XXII. *Caput laureatum.*

Sine epigraphe. Vulcanus ſedens ad incudem d. malleum, ſ. fulmen, cum quo colloquitur adſtans Minerva. AE. max. mod. (Muſ. reg. Gall.) Idem typus exſtat in aeneo max. mod. M. Aurelii Caeſ. (Muſ. Farnes.)

Vide, quae de Pallade Vulcanum adeunte, et ut ſibi arma fabricaret, poſtulante, et quae tum turpiter acta fuere, prolixe narrat Apollodorus. [d]) Forte tamen aliud non placuit monetario, quam jungere ſimul utrumque artis magiſtrum, Vulcanum et Minervam, nimirum teſte Platone: [e]) Ηφαιστȣ και Αϑηνας ἱερον το των δημιȣργων γενος, *Vulcano, et Minervae ſacrum eſt genus artificum.* Idem argumentum eſt etiam in numo Thyatirae max. mod. cum capite Commodi: (Muſ. reg. Gall.)

*
* *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. IIII. *Caput nudum.*

Sine epigraphe. Hercules ſtans juxta arborem puellum in monte expoſitum, et a cerva lactatum contemplatur, in montis vertice aquila. AE. max. mod. (Muſ. Albani Vaill.)

Vaillantius, et Venutus muſei Albani enar-

a) Muſ. Capitol. Tom. IV. p. 129. b) Monum. ant. num. 10. c) Choix de pierr. grav. p. 32. d) L. III. c. XIII. §. 6. e) de Legib. L. XI.

rator in hoc numo geminos a lupa nutritos exhiberi exiſtimant, at ego Telephum Arcadem in monte Parthenio expoſitum, et a cerva lactatum, ut copioſe demonſtravi, cum in moneta Pergami Myſiae ejusdem argumenti numum explicarem, quem vide. [a])

* * *

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. *Caput laureatum.* *Sine epigraphe. Diana Lucifera citato equo inſidens facem tenet.* AE. max. mod. [b])

In elegante hoc numo proponi Dianam Luciferam, ambigi nequit. Conſtat, Dianam, quatenus luna fuit, jam mulis, jam bobus, jam equis fuiſſe vectam. Vide, quae notabimus in numis Caracallae anni V. C. 967. Elegantem imaginem Lunae equorum bigis vectae dedit Paſserius in Lucernis ſuis.[c]) Facile dedero Buonarrotio, Fauſtinam hac imagine videri propoſitam; tamen non aeque dedero, hac forma ſtatuam equeſtrem Fauſtinae fuiſſe poſitam, cui conjecturae vehemens equi curſus haud dubie obſtat.

De aeneis III. formae.

Antonini quoque imperium dedit numos III. formae, eosque rariores, in quorum averſa eſt S. C. typis obviis. At quod ſciam, cum hoc etiam imperatore deſinunt hujus formae numi, et ſub Decio demum redire occipiunt.

Numi commatis peregrini.

Hujus generis numi copioſi ſunt tam urbium liberarum, quam coloniarum, at cumprimis abundant numi Alexandrini I. formae, qui etiam ob typos varii argumenti ſeſe inſigniter commendant. Obvii etiam ſunt aenei I. rarius II. formae Graece inſcripti, qui hinc caput Antonini, illinc M. Aurelii Caeſaris exhibent, ſed quorum patria ignoratur.

Memorandus adhuc numus ſingularis:

Anticae inſcriptio non proditur.

ЄTHCIA. CYCCITIA. *Mulier ſtans d. incertum quid, ſ. haſtam.* AE. II. (Muſ. Chriſtinae tab. 57.)

Erant συσσιτια publica, et communia Lacedaemone convivia ex inſtituto Lycurgi. Vtrum Antoninus *annua convivia*, quae numus eloquitur, et qua in urbe Graeca per ſtatam liberalitatem conſtituerit, ignoramus. Forte epigraphe eundem ſenſum habet, quem CЄITOC *annona*, inſcriptum numo Tarſi, vel BENEFICIVM. AETERNVM in numis Laodiceae Syriae, nimirum his urbibus liberalitate principis adſignatum.

TITVLI ANTONINI.

Pater patriae.

Teſte Capitolino *patris patriae nomen delatum a ſenatu, quod primo diſtulerat, cum ingenti gratiarum actione ſuſcepit.* Factum iſtud eſſe in ejus conſulatu II., ſeu anno V. C. 892, atque adeo ſaltem jam in II. trib. poteſtate, praeclare eruitur ex numis; nam horum alii conſulatum II. notantes hoc adhuc titulo carent, alii eum adhibent. Euſebius in Chronico titulum hunc in ſecundum Antonini

a) Vol. II. p. p. 468. b) Buonarroti Oſſerv. iſtor. p. 42. c) Vol. I. p. 77.

annum differt. Sed en numum ſingularem, qui ſententiae huic repugnat.

ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. IMP. COS. *Caput nudum.*

Sine Epigraphe. Mulier grypho currenti inſidens. AE. max. mod.

Numum hunc Vignolius ex muſeo Ficoronii delineatum ſiſtit, [a]) qui ſi ſincerus eſt, aut rite promulgatus, liquido probabit, Antoninum jam in conſulatu I., atque adeo anno V. C. 891 patris patriae decus ſuſcepiſſe. Sed praeterquam quod omnes alii, ac tot hactenus reperti numi repugnant, qui hunc titulum in conſulatu I. conſtanter omittunt, ipſa capitis epigraphe non levem aut νοθειας, aut falſae lectionis ſuſpicionem injicit, cui ſimilis in nullo omnium annorum Antonini numo, nedum conſulatus I. occurrit. Satis cauſae, cur novo examini numus hic, ſi alicubi exſtat, mereatur ſubjici. Sitne Occonis, hunc honorem jam primo ejus anno adſingentis, auctoritas tanti, ut ejus ſententiae ſubſcribendum continuo ſit, alii viderint.

Pius.

Alias alii ex ſcriptoribus veteribus collati hujus tituli cauſas adferunt, et tres quidem vel unus Spartianus, [b]) ſive quod ſocerum feſſum aetate manu ſublevavit, ſive quod multos ſenatores ab Hadriano in extrema valetudine ad necem quaeſitos hujus furori eripuiſſet, ſive quod Hadriano poſt exceſſum ingentes honores detulit. Quae quidem poſtrema cauſa una ex potioribus fuerit; nam ipſum certamen quinquennale, quod idem Spartianus ab Antonino in honorem patris mortui Puteolis conſtitutum refert, [c]) *Pialia* dictum eſt, ut prodit Artemidorus, qui memorat *σταδιεα*, ὁς *μελλων ἀγωνιζεσθαι* ΕΥΣΕΒΕΙΑ *τα ἐν Ιταλιᾳ ἀχθεντα ὑπο βασιλεως* Αντωνινȣ *ἐπι τῳ πατρι* Αδριανῳ, *certatorem, qui progreſſurus erat in PIALIBVS, quae in Italia ab imperatore Antonino in honorem patris Hadriani acta ſunt*, [d]) quae ipſa in binis marmoribus apud Muratorium [e]) dicuntur ΕΥΣΕΒΕΙΑ. ΕΝ. ΠΟΤΙΟΛΟΙΣ, *Pialia Puteolis.* Easdem collati ejus tituli cauſas, quas ex Spartiano dedimus, repetit Capitolinus, [f]) additque binas alias, vel quod Hadrianum, cum is interimere ſe prae vitae taedio pararet, ingenti cuſtodia ſepſit, ne perficere poſſet, quod animo conceperat, vel denique, quod vere natura clementiſsimus, et nihil temporibus ſuis aſperum fecit. Poſtrema haec cauſa probata fuit M. Aurelio, in epiſtola ad Fauſtinam, quae exſtat apud Vulcatium in vita Avidii Caſsii, ſic ſcribenti: *haec* (Clementia) *patrem tuum inprimis PII nomine ornavit.* Aliam illuſtrem cauſam commemorat Pauſanias ſynchronus, quod cultus divini omnium eſſet maxime ſtudioſus. [g]) Verius crediderim, illuſtrem illi hunc titulum non ab una cauſa, ſed ab omnibus hic commemoratis, et per probatam multiplici ſpecimine pietatem fuiſſe inditum, ſic ut *Pius* jam omnium ore vocaretur, antequam ſenatus conſultum accederet.

Et vero eximium iſtud Pii cognomen,

---

a) de Columm. Ant. p. 61. b) in Hadriano. c) in Hadriano ſub fin. d) Oneirocrit. L. I. c. 28. e) Pag. 632. 1. et 648. 1. f) in Antonino. g) in Arcad. L. VIII. c. 43.

ab Antonino primum adſcitum, tantum apud ſucceſſores valuit, ut deinceps ſere conſtante lege illud ſibi imponerent, atque cum Auguſti nomine velut unirent. Quo pertinent verba Iuſtiniani: [a]) *ſicut enim Antoninus PIVS cognominatus eſt, ex quo etiam appellatio haec ad nos pervenit.* Et Lampridius: [b]) *Pius verum nomen Antonini habuit, cognomen PII.*

Tempus adoptati hujus ab Antonino nominis ſatis ſupra ex numis definivimus, nimirum annum V. C. 891 haud multo poſtea quam mortuo Hadriano imperium ſolus tenuit.

Imperator.

Titulum imperatoris toto imperii tempore una tantum vice auxit. Certe in marmore Gruteriano ſub ejus exceſſum poſito dicitur TR. P. XXIV. IMP. II. COS. IIII. [c]) Quo anno decus hoc iteraverit, paucis diſputavi ſupra ad annum V. C. 893. ad numum IMPERATOR. II.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei et argentei - - - - - - - -	C.
Aenei max. mod. - - - - - - - -	RR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - - -	R.
Commatis peregrini:	
Argentei urbium Graecarum - - - - -	RR.
Aenei variae formae - - - - - - -	R.
Coloniarum - - - - - - - -	R.
Alexandrini - - - - - - - - -	C.

FAVSTINA SENIOR.

Annia Galeria Fauſtina, ut eam vocat Capitolinus, [d]) Antonino adhuc privato conjuncta mox poſt Hadriani exceſſum titulum *Auguſtae*, ut maritus *Pii*, a ſenatu accepit. [e]) Verum non diu huic honori ſuperfuit elata tertio imperii anno V. C. 894, ut tradit Capitolinus, et conſentit marmor Muratorii, [f]) quod Fauſtinam jam *divam* pronunciat in Antonini tribunatu IV., quem is eodem anno auſpicatus eſt. In numis ejus Alexandrinis legimus annum V., quem numerum explicavimus in hac numorum claſſe. Teſte marmore Gruteri [g]) vixit annos XXXVI. menſes III. dies XI. In eo praetera omiſsis reliquis legitur:

a) Novell. LXXVIII. c. 5. b) in Diadumeniano. c) Pag. 256. 6. d) ſub init. Ant. Pii, et M. Aurel. e) Capitolin. in Anton. f) Pag. 239. 3. g) Pag. 261. 3.

MEMORIAE. DIVAE. FAVSTINAE --- RELICTA. MATRE. INFELICISSIMA. quibus poſtremis verbis docemur, perperam illud a Scaligero Fauſtinae juniori tribui, [a]) nam haec cum mortua eſt, matrem pridem amiſerat, nempe hanc ipſam Fauſtinam ſeniorem. Ejus nimiam libertatem, et vivendi facilitatem perſtringit Capitolinus, quae tamen vitia ab Antonino cum animi dolore compreſſa idem memorat. Iſtud certum, quod ex numis continuo docebimur, cum tam vivae, quam mortuae honores omnes indulſiſſe.

Proles: mares duo, ſed quorum nomina reticet Capitolinus. Horum uni fuiſſe nomen *M. Galerio Antonino*, patebit ex numo, quem infra dabimus. Alterum vocatum *M. Aurelium Fulvium Antoninum*, Pagius ex marmore eruit. [b])

Aurelia Fadilla, quod nomen tacentibus hiſtoricis ex antiquo item marmore hauſerunt Pagius, [c]) et de Boze. [d]) Eam mortuam refert Capitolinus, cum pater ad proconſulatum Aſiae proficiſceretur.

Fauſtina nobis dicta *junior*, nupta M. Aurelio, de qua loco ſuo.

Numi:

A. FAVSTINA. AVGVSTA. *in AV. et AR.*

B. FAVSTINA. AVG. ANTONINI. AVG. *in AR.* (Muſ. Caeſ.)

C. FAVSTINA. AVG. ANTONINI. AVG. PII. P. P. *in AE. I. II.*

D. FAVSTINA. AVG. ANTONINI. AVG. P. P. *in AV et AR.*

* * *

Vt lit. C.

CONCORDIAE. S. C. *Antoninus togatus ſtans, et ſ. icunculam cornucopiae tenentem praeferens dexteram jungit cum Fauſtina velata adſtante, inter utrumque ſimiles, at minores duae figurae dexteras item jungentes, ara intermedia.* AE. I. (Vaillant.)

Eandem averſam vidimus in numo mariti ad annum V. C. 893, unde petenda explicatio.

* * *

Vt lit. B.

VESTA. *Dea ſedens d. Palladium, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Videtur numus hic mox poſteaquam imperium maritus adivit, fuiſſe ſignatus, quoniam is imperatorem necdum aut *Pium*, aut P. P. appellat.

* * *

Reliquorum numorum huc ſpectantium averſae ſiſtunt *Cererem*, *Iunonem Reginam*, *Venerem Auguſtam*, aliosve typos in Auguſtarum moneta obvios.

DIVA FAVSTINA.

De Fauſtina mortua, et conſecrata haec perhibet Capitolinus: *tertio anno imperii ſui Fauſtinam uxorem perdidit, quae a ſenatu conſecrata eſt delatis Circenſibus atque templo, et Flaminicis, et ſtatuis aureis, atque argenteis, cum etiam ipſe hoc conceſſerit, ut imago ejus cunctis Circenſibus poneretur.* Non aliunde magis moderatum Antonini ingenium noxarum immemoris, quam ex hac in mortuam conjugem obſervantia patuit. Nam cu-

a) in indice Grut. p. CV. b) Crit. Baron. ad V. C. 914. c) l. c. d) B. L. Tom. XV. p. 470.

jus memoriam propter mores minus probatos obliterare licuit, ei non modo honores, quos mox ex Capitolino memoravi, paſſus eſt a ſenatu decerni, verum tot etiam ejus mortuae nomine curavit feriri numos, quot neque antea, neque poſt, ſive copiam ipſam ſpectes, ſive typorum varietatem, cuiquam principi mortuo ſunt ſignati. Atque horum quidem numerus incredibilis dubitare non ſinit, deinceps quoque per reliquos annos omnes id genus numos a pio in conjugem ſuam Antonino fuiſſe percuſſos.

A. DIVA. FAVSTINA. *in omni metallo, et forma.*

B. DIV. AVG. FAVSTINA. *in AV. et AR.*

C. DIVA. AVGVSTA. FAVSTINA. *rarius in AV. et AR., frequentius in AE. omnis moduli.*

Caput in omnibus vel eſt cultu ſolito, vel inſuper velatum.

* * *

Vt lit. A.

AED. DIV. FAVSTINAE. *Templum ſex columnarum, intra quod Fauſtina ſtans, in aliis ſedens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Huic jungendus alter:

Vt lit. A.

DEDICATIO. AEDIS. *Templum idem, ſed nullo intus ſigno.* AR. (Muſ. Caeſ.)

En aedem, ſive templum, quo honoratam poſt exceſſum Fauſtinam ex Capitolino diximus. Sita fuit in via ſacra, fuitque primum dedicata Fauſtinae ſoli, verum marito mortuo hujus quoque additam fuiſſe religionem, eloquitur templi ipſius frons, (nam duravit in noſtram usque aetatem) in quo legitur epigramma: DIVO. ANTONINO. ET. DIVAE. FAVSTINAE. EX. S. C. Idem templum exhibetur etiam in aliis ejus numis, inſcriptis: AETERNITAS, vel: PIETAS. AVG.

* * *

Antica varia.

AETERNITAS. Typi eximie varii in omni metallo, et forma. Ex his magis illuſtres: *Fauſtina cultu Cybeles in bigis leonum.* AR. (Muſ. Caeſ.) vel: *Eadem in bigis elephantorum, aut in thenſa a mulis tracta* exemplo Auguſtarum praecedentium, quibus confirmatur, quod Capitolinus in genere de delatis Circenſibus, et imagine ejus in his propoſita commemorat. Iidem typi ſunt etiam in numis, qui inſcribuntur EX. S. C., vel plenius: EX. SENATVS. CONSVLTO, ut legitur in aureo muſei Theupoli.

* * *

Vt lit. A.

AVGVSTA. in omni metallo et forma, et typis variarum dearum, quibus unam Fauſtinam adſimilatam voluit vetus ſuperſtitio. Exſtat numorum ſic inſcriptorum ingens vis.

* * *

Antica varia.

CONSECRATIO. variis typis. *Fauſtina velata ſ. haſtam ab aquila, vel Victoria ſurſum effertur,* vel: *ſedens in bigis Victoria habenas moderante,* in AE. max. mod. (Muſ. Caeſ.) vel: *typo pavonis, aquilae, rogi.* In omni metallo, et forma.

* * *

Vt lit. C.

MATRI. DEVM. SALVTARI. *Templum, in quo ſedet Cybele, extra quod ſtat Atys juxta arborem, quam ſiniſtra adprehendit.* AE. max. mod. (Muſ. reg. Gall.)

Alii ſimiles, ſed abeſt templum, et Atys. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Typus Cybeles, ſive Matris deum obvius eſt in moneta hujus Fauſtinae; at numo priori pretium facit adſtitutus Atys, Cybeles et ſacerdos, et amaſius. Stat ille ad arborem, eamque contingit, ſive quod a Cybele in vetito amore deprehenſus, et ad poenam quaeſitus ſub pinu latuit, ſive quod revera a Cybele mutatus in pinum eſt, quae nonnullorum ſunt mythologorum opiniones, ſive quod arbor haec ea ipſa erat, qua ſtante et integra Nymphae Sagaritidis, quam is invita Cybele deperibat, ſalus nitebatur, quamque propterea irata dea multis vulneribus ſuccidit. [a]) Ceterum memorata in his numis *Mater deum ſalutaris* eſt famigerata illa Mater Idaea a Romanis ad ſopiendam peſtilentiam in urbem accita, de qua mox infra plura ad numum anepigraphum argumenti analogi diſſeremus. Numus prior, quem ex muſeo regis Galliarum laudavi, eſt etiam idem plane in muſeo Caeſareo, ſed certus contorniatus, et ſuſpicor, ejusdem quoque naturae eſſe regium Gallicum.

* * *

Vt lit. B.

PVELLAE. FAVSTINIANAE. *Suggeſtus, in quo imperator togatus ſedens adſtante alia figura puellam ab alia figura oblatam acceptat, infra puellae plures.* AV. (Vaill. Muſ. Theup.) AR., ſed in his typus differt minore puellarum numero. (Muſ. Caeſ.)

Numi argumentum inſigne, quo confirmatur, quod paucis verbis abſolvit Capitolinus: *puellas alimentarias in honorem Fauſtinae Fauſtinianas conſtituit.* Non ergo Fauſtina ipſa pii hujus inſtituti fuit auctor, ut Winkelmanno facta hujus numi mentione adfirmare placuit. [b]) Decretum igitur a Trajano ſoboli Italicae beneficium pius hic imperator non modo praeſtare perrexit, ſed conſtitutis in uxoris honorem puellis aliis ampliavit. Et vero impenſae in id genus alimentorum ab Antonino curae luculente meminit marmor, quod Antonino in tribunatu XII. poſuerunt PVERI. ET. PVELLAE. ALIMENTARI. CVPRIENSES. MONTANI. [c]) tum Gruterianum, [d]) quod T. AELI. HADRIANI. ANTONINI. AVG PII. PONT. MAX. TRIB. POT. XIII. IMP. II. COS. IIII. P. P. FILIO. (ſcilicet M. Aurelio) PVERI. ET. PVELLAE. ALIMENTARI. poſuerunt, tum etiam marmor proximum, quod DIVO. ANTONINO. AVG. PIO. ALIMENTARI. iidem, et mortui principis beneficia grato animo recolentes dedicaverunt. Ad hoc etiam argumentum pertinent numi Antonini in ejus tribunatu XXIII. et XXIV. ſignati, in quorum averſa legitur: PIETATI. AVG. COS. IIII. et typus eſt: *Mulier ſtans, et infantem in ſinu geſtans, aliis juxta adſtantibus*, inſigni collatae in teneram juventutem opis imagine, atque item alter maximae formae, quem vide ad annum V. C. 904. Antonini exemplo ſucceſſor M. Aurelius *novas puellas Fauſtinianas inſtituit in honorem uxoris mortuae,*

---

a) Ovid. Faſt. IV. 223. b) Hiſt. art. Vol. II. pag. 393. edit. Feae. c) Donatus Suppl. ad Murat. p. 334. 2. d) Pag. 1022. 6.

ut narrat Capitolinus, [c]) ſed quarum in numis Aurelii nulla ſit mentio.

* * *

Vt lit. C.

Sine epigraphe. Mater Idaea inter duos leones ſedens in navi, quam mulier manu ad ſe trahit adſtantibus matronis aliis, et faces attollentibus. AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Exhibet inſignis hic numus decantatam a veteribus rerum Rom. ſcriptoribus fabulam Claudiae Quintae matronae nobilis, quae illiciti amoris rea diu credita, dum adhaerentem vado Tiberino navim, qua mater Idaea Peſsinunte advecta Romam deportabatur, per ſe ſola, nulla aliena ope attraxit, et pudicitiam ſuam hoc miraculo comprobavit, de quo vide praeter alios Ovidium, [b]) Herodianum, [c]) Iulianum Aug. [d]) tum et numum gentis Claudiae. Factum iſtud anno V. C. 549, inſtitutique tum ludi *Megaleſia*, nomine ipſo religionem externam indicante. Satis cauſae, cur Antoninus veterum caerimoniarum cultor pertinax, ut in ejus moneta ſingulari articulo comprobavimus, illuſtre iſtud factum in numo reſtitueret.

* * *

Antica incerta.

Sine epigraphe, niſi haec viliata eſt. Praelium Romanos inter, ac Volſcos duce Coriolano ab hujus matre, uxore, liberis diremptum. AE. max. mod. (Muſ. reg. Gall.)

Celebrata omnium ſermonibus Coriolani hiſtoria. Numum ipſum vererer genuinis accenſere, niſi ejus fides gravium praeconum auctoritate tuta eſſet.

* * *

Vt lit. A.

Sine epigraphe. Iſis cani currenti inſidens d. ſiſtrum, ſ. haſtam. AE. II. (Muſ. Theup.)

Explicationem typi pete ex ſimili numo anepigrapho Hadriani Vol. VII. p. 512.

Vt lit. A.

SOVSTI. S. C. *Ceres inſiſtens globo utraque manu facem tenet.* AE.

Proditur hic numus in Memoriis Trevoltienſibus ex muſeo P. Chamillart additis variorum eruditorum judiciis, quae jam nemo ſanus aut non rideat, aut non ſtomachetur. [e]) Minus anxii hodierni eruditi Galli in eo haud dubie infelicem abortum ignavi pecoris monetarii videbunt, cujus generis jam plura hactenus monſtra videre contigit.

Numi commatis peregrini.

Vrbium liberarum numi Graeci nequaquam magno numero habentur, credo, quod mature diem obivit, neque hi aliquid ad ejus hiſtoriam conferunt.

Numum urbis incertae, in quo ejus filius Galerius jungitur, mox producam.

Coloniarum numi parciſsimi, et ſolius Corinthi unum inferre potuit ſedulus Vaillantius.

Alexandrinus ejus vivae unus hactenus compertus cum L. Є., ejus mortuae non plures binis, aut tribus cum eodem anno, quos vide ſuo loco.

a) in Aurel. cap. 26. b) Faſt. IV. v. 305. c) in Commodo. d) Orat. V. p. 159.
e) in Februario. 1703.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei, et argentei - - - - - - - -	C.
Aenei maximae formae - - - - - - -	RRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - - - -	O.

Commatis peregrini:

Ex mox dictis collige.

M. GALERIVS ANTONINVS.

Antonino, et Fauſtinae natos fuiſſe mares duos, ſupra ex Capitolino vidimus, at quae fuerint eorum nomina, quod fatum, ipſe, et ſcriptores omnes dicere neglexerunt. Eum defectum ſupplent numi Graeci, qui alterutrius nomen et caput, neque amplius, conſervavere, quos hic deſcriptos potes intueri, quanquam et Pagius recitet marmor, quo teſte filiorum uni fuiſſe nomina *M. Galerii Aurelii Antonini* intelligimus. a)

Numi:

M. ΓΑΛΕΡΙΟC. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟC. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΥ. ΥΙΟC. *Caput puerile nudum.* ΘΕΑ. ΦΑΥCΤΕΙΝΑ. *Caput Fauſtinae velatum.* AE. I. II.

M. ΑΝΝΙΟC. ΓΑΛ. ΑΝΤ. ΥΙΡ. *Caput juvenile nudum. Sine epigraphe. Victoria in lentis bigis, quas ducit praecedens mulier ſ. palmae ramum tenens.* AE. II. b)

Prior ex pluribus jam muſeis cognitus, etſi ignoretur ejus patria, cujus mentionem invidit. Majori eruditorum parti viſum, Galerium hunc jam e vivis fuiſſe ſublatum, quando ad imperium pervenit pater Antoninus, non tam propterea, quod nihil cauſae fuiſſet Hadriano, cur Antoninum ad adoptandos M. Aurelium, et L. Verum adigeret, ſi huic filius naturalis praeſto fuiſſet; nam parum poterat videri conſultum imperio nixo in imbellis pueri vita, ſi quid patri humanitus accidiſſet, quam quod mirum utique eſſet, Galerium in his numis non dici Caeſarem, ſi mortuus fuiſſet patre jam Auguſto. Atque etiam ſi filium habuiſſet ſuperſtitem, cum imperium adivit, incredibile videretur, ejus mentionem praetermiſſam a Capitolino, eo praecipue loco, quo utriusque adoptati filii meminit.

Neſcio, utrum eruditus de Boze propoſitas difficultates feliciter ſatis expediverit. Is ex citato altero numo, cujus imago Galerium annos natum fere

a) Critic. Baron. ad V. C. 914. b) de Boze B. L. T. XV. p. 468.

XVIII. ſiſtit, probare contendit, eum matri octo, decemve annis fuiſſe ſuperſtitem, mortuum adeo jam ſatis provecto Antonini imperio. Verum an credibile, etiam tum Galerio, jam utique ſatis adulto, nondum decretum Caeſaris titulum? Et vero tot ſuperſunt numi M. Aurelii, qui Caeſar tantum erat per adoptionem, imperante Antonino Romae ſignati, et nullum is ſignari permiſerit in honorem filii per naturam? Denique ſi permiſſum eſt eloqui, quod ſentio, non parum mihi videtur ſuſpectus alter hic numus, etſi ejus fides gravi praecone nitatur, cujus exemplar aliud hactenus repertum non eſt. Nam primum moleſtae ſunt literae ΥΙΡ., quas ſpecioſa magis, quam veriſimili explicatione legendas cenſet Υἱος Ρωμης, quod utrum ſit pro ejus aetatis ingenio, nempe filium imperatoris dicere *filium Romae*, perſuadere mihi haudquaquam poſſum. Deinde eum numum vir eruditus vocat Alexandrinum fabricae cauſis permotus; at cur praeter morem abeſt annus imperii? Cur in hoc reperitur litera Σ, quae in moneta Aegyptia jam inde a Trajano exulat invecto conſtante C? Verum de numi ejus integritate judicium ferant ii, qui viderunt, et cum animi pendent, videre poſſunt. Interea certum eſt, numum priorem ſignatum fuiſſe poſt matris Fauſtinae exceſſum, quae in numo velata, et cum appellatione ΘΕΑC proponitur, et plane veriſimile, hunc Galer. Antoninum privato adhuc patre vivere deſiviſſe, quaecunque deinde cauſa fuit, (nam quot, et quanta ſunt, quae ignoramus) quae Graecam civitatem, hujus auctorem numi, impulit, ut cum Auguſta mortua filium quoque mortuum in moneta ſociaret.

PRETIVM.

Tantum commatis peregrini:

Aenei I. formae. - - - - - - - - RRRR.
Aenei II. formae - - - - - - - - RRR.
Eorum multi exſtant ſpurii.

M. AVRELIVS ANTONINVS.

Natus Romae, ejus avo Annio Vero II. et Augure coſ., ſeu V. C. 874. a) VI. Kal. Majas b) patre Annio Vero praetore, matre Domitia Calvilla, cui et Lucillae nomen fuit, c) habuitque amitam Galeriam Fauſtinam Auguſtam, cujus deinde filiam Fauſtinam, conſobrinam nempe ſuam, duxit. d) Nomen

a) Capitolin. cap. 1. Spartian. in Iuliano c. 1.
b) Ibid. et Kalendar. Lambec.
c) Capitolin. in M. Aurel. c. 6.
d) Capitolin. c. 1.

ei principio fuit *Annii Veri*, ſed ab Hadriano, in cujus gremio patre mortuo educatus fuit, dictus *Annius Veriſsimus*, nomine hoc altero etiam numis Graecis confirmato, quod docebimus infra in ejus titulis, donatusque ſexennis equo publico, et octennis in Saliorum conlegium relatus. [a]) Anno aetatis XV: ſumpta virili toga ſubinde per improviſam Aelii Caeſaris mortem ſummae ſpei admoveri coepit. Etenim V. C. 891 Antoninus Pius ab Hadriano adoptatus juſſus ipſe fuit adoptare Annium Verum noſtrum, et L. Ceionium Commodum Aelii Caeſ. filium, ſerius Auguſtum L. Veri nomine. Qui e veteribus dixere, Ceionium Commodum a Marco, non Antonino Pio fuiſſe adoptatum, falluntur, ut dicetur in L. Vero. Adoptatus pro Annio dictus eſt *Aurelius*, et ſecundum inſigne marmor Gruterianum [b]) ejus, antequam imperium adiret, omnia nomina fuere: *M. Aelius Aurelius Verus Caeſar*. De anno, quo uterque eſt adoptatus, litigant eruditi. Diſerte Capitolinus id factum tradit in Antonini conſulatu II., et cum Aurelius annum XVIII. ageret, [c]) quem tamen locum Caſaubonus in codicibus miſere depravatum profitetur. Alii iſtud factum cenſent vivo Hadriano, et anno V. C. 891, de quo lege diſputantem Tillemontium, [d]) et in hoc examine abundantem Camillum Silveſtrum. [e]) Quidquid erit, ejus certe numi ante annum V. C. 892 non occurrunt. Praeter collatum *Caeſaris* nomen gratia aetatis facta deſignatus eſt quaeſtor. [f])

V. C. 892 P. X. 139.
CAESAR. QVAESTOR. COS. DES.

AVRELIVS. CAES. AVG. PII. F. COS. DES. *Caput nudum.*
ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. *Caput Antonini laureatum, vel nudum.* AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Numos hos ſignatos eſſe anno hoc, et non praecedente, probatur non tam ex addito COS. DES. (poterat enim deſignari conſul in annum aliquem remotiorem, et non proxime continuum) quam ex Antonini titulo P. P., quem hoc demum anno, neque antea ab eo adoptatum ex numis probabile ſit.

V. C. 893 P. X. 140.
CAESAR. COS.

Conſulatum init cum Antonino cos. III.

AVRELIVS. CAESAR. AVG. PII. F. COS. *Caput nudum.*
ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. *Caput laureatum* AV. AR. AE. I. II. Numi obvii.

* * *

Eadem adverſa.

HONOS. *Vir togatus ſtans d. ramum, ſ. cornucopiae.* AV. AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

HONORIS caput jugatum cum capite VIRTVTIS obſervatur in numis gentium Fuſiae, et Muciae, utrumque etiam numen proponitur ſtans in averſa numorum Galbae. De templo utrique Romae erecto vide Livium. [g]) VIRTVS etiam infra occurret. Praeclara argu-

a) Capitolin. c. 1. et 4. b) Pag. 300. 1. c) in Aurel. c. 5. d) Nota II. ad Ant. Pium. e) Raccolta di Calogera T. III. p. 23. f) Capitolin. c. 5. g) L. XXVII. c. 25.

menta in moneta juvenis Caeſaris tam ad honorem, quam virtutem in hac aetate ducendi.

* * *

Eadem adverſa.

IVVENTAS. *Mulier ſtans d. granum turis candelabro imponit, ſ. pateram.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

IVVENTAS. S. C. *Vir juvenis ſuccincto habitu ſtans d. ramum, ſ. haſtam, juxta tropaeum.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Iuventas Romanis idem, quod Graecis Hebe, teſte vel ipſo Tullio haec de ea ſcribente: [a]) *At poetae quidem nectar, ambroſiam, epulas comparant, et aut Iuventatem, aut Ganymedem pocula miniſtrantem.* Idem illi munus impertitur Ovidius: [b])

Nectar, et ambroſiam, laticesque, epulasque deorum
Det mihi formoſa nava Iuventa manu.

Sed Graeci Heben juventutis praeſidem dixere. Ita Iolaus aevo invalidus cum Euryſtheo congreſſurus

Ηρασαϑ' Ηβῃ Ζηνι ϑ' ἡμεραν μιαν
Νεος γενεσϑαι.
Supplicabat Hebe Iovique, ut per diem unum
Iuveneſceret. [c])

Aedes Iuventatis in Circo maximo ſtetit vota a M. Livio, quo die Asdrubalem vicit. [d]) Sed multo adhuc vetuſtior jam ſub regibus in urbe fuit, jubente Servio Tullio in ea deponi numum ab iis, qui togam virilem ſumpſere. [e]) Aliud Iuventatis templum ſtatuiſſe Auguſtum, ipſe de ſe profitetur in marmore Ancyrano: AEDEM. IVVENTATIS. - - IN. PALATIO. FECI. [f]) Aediculam quoque Iuventae P. Victor in regione VIII. collocat. Conſtitutos etiam a M. Livio Iuventatis ludos memorat Cicero. [g])

Haec Iuventatis in Aurelii moneta inſcriptio varie poteſt accipi, ſive quod haec dea ab aetatis ſtatu, ac vigore ſic vocata egregie cum praeſente Aurelii aetate componitur, ſive quod revera Iuventati pro Aurelii ſalute ſacra peracta ſunt, qualia exhibet numus prior, praecipue cum teſte Feſto Pompejo *Iuventatis ſacra pro juvenibus ſint inſtituta.* Referri poteſt etiam ad Aurelium eo nomine, quod *Princeps juventutis* fuerit, etſi illi illud nomen neque in numis, neque marmoribus, neque, ſaltem diſerte, ab hiſtoricis tribuatur. Certe typus juvenis ſtantis cum haſta adſtituto tropaeo, qui exſtat in numo ex propoſitis altero, et in ſequentium quoque annorum numis redit, frequens eſt in numis Caeſarum conſequentium ſcripto juxta PRINCEPS. IVVENTVTIS, qui typus, qua ratione ad principem juventutis pertineat, docebimus olim in animadverſione ad hunc titulum. In numis, quos proximo quinquennio producemus, habetur IVVENTVS intra coronam explicatione analoga, et in numis pueri Ca-

a) de Nat. deor. L. I. c. 40. b) de Ponto L. I. eleg. X. v. 11. c) Euripid. in Heraclid. v. 851. d) Liv. L. XXXVI. c. 36. e) Dionys. Halic. L. IV. p. 220. f) Tab. IV. v. 8. g) in Bruto cap. 18.

racallae, etſi jam Auguſti, legitur: IVVENTA. IMPERII.

* * *

Eadem adverſa.

PIETAS. AVG. *Inſtrumenta pontificalia.* AR. AE. I. II. Obvius.

Haec averſa nunc primum in numis Aurelii Caeſaris, at frequenter deinceps in numis Caeſarum nondum Auguſtorum typum facit. Ejus inſtituti ratio inde ab Auguſto repetenda, qui adoptatis Caio et Lucio, novisque Caeſaribus varia ſacerdotia decrevit; quare et in area numorum AV. et AR. utriusque honori dedicatorum, in quibus ſtans uterque proponitur, adhaerent lituus, et ſimpuvium. Idem inſtitutum in Nerone quoque valuit, qui adoptatus a Claudio, paullo poſt *ſacerdos cooptatus* eſt *in omnia conlegia ſupra numerum ex S. C.*, ſuntque inſtrumenta pontificalia typus numorum ſic inſcriptorum. Ex eadem lege Aurelium *et Caeſarem dictum, et jubente ſenatu in collegia ſacerdotum receptum* tradit Capitolinus, quorſum et ſpectat typus numorum praeſentium.

Numi ad hunc annum deſcripti ad proximum etiam triennium pertinent.

V. C. 897 P. X. 144.
CAESAR. COS. DES. II.

Ipſe in annum ſequentem conſul II., pater Antoninus conſul IV. deſignantur.

AVRELIVS. CAESAR. AVG. PII. F. *Caput nudum.*

COS. DES. II. *Vir togatus ſtans d. ramum, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Typus exhibet *Honorem*, de quo ſupra. Huc ſpectat aeneus I. formae muſei Caeſarei cum eodem typo, et inſcriptione hybrida: DESNOS, monetarii incurii vitio concepta, qui cum ſcalpere intenderet DES. II., finivit prave in NOS, quae ſunt poſtremae literae τȣ HONOS. Ex quo apparet, annum praeſentem luxati hujus numi natalem eſſe.

V. C. 898 P. X. 145.
CAESAR. COS. II.

A. AVRELIVS. CAESAR. AVG. PII. F. COS. II. *Caput nudum.*

B. AVRELIVS. CAESAR. AVG. PII. F. *Caput nudum.*

C. AVRELIVS. CAES. AVG. PII. F. *Caput nudum.*

* * *

Vt lit. B.

COS. II. *typis Palladis, Honoris, Spei etc.* AV. AR. (Muſ. Caeſar.)

Vt lit. A.

IVVENTVS. S. C. *intra coronam.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Explicationem averſae vide ad annum V. C. 893.

Vt lit. A.

S. C. *M. Aurelius in lentis quadrigis d. ſcipionem cum aquila.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Indicatur hoc typo M. Aurelii proceſſus conſularis.

Vt lit. C.

VIRTVS. COS. II. *Figura militaris ſtans d. haſtam, ſ. parazonium, ſ. pede galeam calcat.* AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Iungendus numus cum altero inſcripto: HONOS, quem propoſui ad annum V. C. 893.

Vt lit. A.

VOTA. PVBLICA. *Aurelius et Fauſtina*

jungunt dexteras intermedia alia figura muliebri. AV. AR. II. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 900 P. X. 147.
CAESAR. TR. P. COS. II.

Aurelius ſuſcepta ex Fauſtina filia a patre tribunicia poteſtate, et imperio extra urbem proconſulari donatur addito jure quintae relationis. [a])

AVRELIVS. CAESAR. AVG. PII. F. *Caput nudum.*
TR. POT. COS. II. *typis Palladis, Spei etc.* AV. AR. AE. I. II.

AVRELIVS. CAESAR. AVG. PII. F. TR. P. COS. II. *Caput nudum.*
Sine epigraphe. Hercules nudus d. clavam ſtans ante antrum, juxta quod jacet Caci cadaver. AE. MM. M. (Muſ. Caeſ.)

Numus hic volumine ſuo conſpicuus jungendus cum aliis ſimilis argumenti, quos in moneta Antonini inter numos antiquitatem Romanam reſtituentes produxi.

V. C. 901 P. X. 148.
CAESAR. TR. P. II. COS. II.

AVRELIVS. CAESAR. AVG. PII. F. *Caput nudum.*
TR. P. II. COS. II. *variis typis*, in aliis: HONOS. TR. P. etc. in omni metallo, et forma.

V. C. 902 P. X. 149.
CAESAR. TR. P. III. COS. II.

AVRELIVS. CAESAR. AVG. PII. F. *Caput nudum*, in numis omnis metalli, et formae.

AVRELIVS. CAESAR. ANTONINI. AVG. PII. FIL. *Caput nudum*, in aeneis.
HONOS. *vel:* IVVENTAS *etc. cum typis congruis*, *addito conſtanter* TR. POT. III. COS. II.

V. C. 903 — 912. P. X. 150 — 159.
CAESAR. TR. P. IV. — XIII. COS. II.

A. AVRELIVS. CAESAR. ANTONINI. AVG. PII. F. *Caput nudum, in numis omnis metalli, et formae.*

B. AVRELIVS. CAESAR. AVG. PII. F. *Caput nudum, in numis omnis metalli, et formae.*

Hoc modo inſcribuntur numi Aurelii a trib. poteſtate III. usque X., deinceps:

C. AVRELIVS. CAES. ANTON. AVG. PII. F. *Caput nudum, in numis omnis metalli et formae.*

D. AVRELIVS. CAES. AVG. PII. F. *Caput nudum, in omni metallo et forma.*

* * *

Antica varia.

CLEM. *addita varia* TR. POT. *et* COS. II. *Mulier ſtans d. pateram, ſ. pallium adducit.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

In numis aliis trita illa: HONOS. — VIRTVS — IVVENTAS. etc.

* * *

Memorandus in hujus intervalli numis ſequens:

Vt lit. B.
TR. POT. VII. TR. POT. VIII. S. C. *Mulier galeata ſedens d. haſtam, humi clypeus.* (Spanheim. T. II. p. 432.)

a) Capitolin.

De ſingulari hujus numi epigraphe agetur in doctrina de trib. poteſtate Vol. VIII.

V. C. 913. P. X. 160.
CAESAR. TR. P. XIV. COS. II. DES. III.

AVRELIVS.CAESAR.AVG.PII. F. *Caput nudum.*
TR. POT. XIIII. COS. II. addito in nonnullis: DESIG. III. typis *Romuli conditoris*, *Palladio etc.* in omni metallo et forma.

V. C. 914. P. X. 161.
CAESAR. TR. P. XV. COS. III.

AVRELIVS. CAESAR. AVG. PII. F. *Caput nudum.*
TR. POT. XV. COS. III. *Pietas ſtans utraque manu infantem tenens*, *aliis circum adſtantibus*, vel: *Aurelii proceſſus conſularis etc.* in omni metallo et forma.

Eodem anno.

AVGVSTVS. TR. P. XV. COS. III. P. M.
M. Aurelio Aug. III. L. Vero Aug. II. cos.

Antonino Pio circiter VII. Martii mortuo imperium ſuſcipit, Commodum ex adoptione fratrem imperii conſortem facit, Caeſaremque, et Auguſtum appellat, ei filiam Lucillam deſpondet, ſibi *Antonini*, fratri ſuum *Veri* nomen indit. Praetorianis ob participatum imperium ingens donativum largitur. a)

A IMP. CAES. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum*, *vel nudum*, *in AV. AE. I. etiam radiatum*, *in AE. II.*
B. IMP. CAES. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. P. M. *Caput laureatum*, *vel nudum in AE. I. etiam radiatum in AE. II.*
C. IMP. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum*, *in AR.*
D. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum*, *in AR.*

* * *

Vt lit. A vel in AE. ut lit. B.
CONCORDIA. AVGVST. TR. P. XV. COS. III. *Aurelius*, *et Verus togati ſtantes jungunt dexteras.* AV. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Comprobat numus, quod ſupra dictum, Aurelium patre mortuo ſibi continuo ſociaſſe L. Verum, omnibus Auguſti honoribus, dempto ſolo pontificis maximi titulo, eidem delatis, etſi ſoli Aurelio poſt Antonini exceſſum ſenatus detuliſſet imperium, ut diſerte Capitolinus. b) Et vidit imperium Romanum tum primum duos Auguſtos aequata poteſtate ſummae rei praefectos, cumque iſtud forte eveniſſet, ut hoc anno uterque conſul eſſet, hinc factum, ut annus hic deinceps conſulatu *duorum Auguſtorum* in faſtis notaretur. Concordiam, quam numi averſa praedicat, principio inter utrumque conſtitiſſe, nequaquam mirum; at quod ea usque ad Veri obitum ipſis novem annis in tanta morum diſcrepantia incolumis atque integra ſtetit, iſtud orbis Aurelii excelſae indoli, et hauſtis ex philoſophia praeceptis ac-

a) Capitolin. b) in Vero.

ceptum tulit, facile ferentis parem, et fratris vitia diſsimulantis, tum vero auctoritate ſua, et praeclaro exemplo ejus cupiditatibus frenum injicientis.

* * *

Vt lit. B.

LIB. AVGVSTOR. TR. P. XV. COS. III. S. C. *Duo imperatores togati ſedentes in ſuggeſtu adſtante Liberalitate, et alia figura infra ſtante, quae ſinum aperit.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Huc pertinet, quod refert Capitolinus: *mox* (ſuſcepto nimirum imperio) *pariter caſtra praetoria petiverunt, et vicena millia numum ſingulis ob participatum imperium militibus promiſerunt, ceteris pro rata.* Vide etiam Dionem. [a]) Quid collatum fuerit in cives, non proditur.

* * *

Antica varia.

FEL. TEMP. *vel:* PROV. DEOR. *cum ſuis typis, addito ſemper:* TR. P. XV. COS. III.

V. C. 915 P. X. 162.

TR. P. XVI. COS. III. P. M.

Iunio Ruſtico, C. Vettio Aquilino coſ.

Volagaſes III. Parthiae rex moto, ut videtur, Armeniae cauſa bello, victisque primum, qui obſtitere, Syriam ipſam invadit, terrorem ubique circumfert. Ad eum reprimendum L. Verus in Syriam proficiſcitur, M. Aurelius Romae ſubſiſtit, turbatae item Germaniae irrumpentibus Cattis, ac Britanniae proſpecturus. [b])

A. IMP. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. et AR.*

B. IMP. CAES. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. P. M. *Caput laureatum in AE. I. radiatum in AE. II.*

C. M. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. AR.*

* * *

Vt lit. C. in AV. ut lit. B. in AE. I. II.

SALVTI. AVGVSTOR. TR. P. XVI. COS. III. *Mulier ſtans ſerpentem ab ara adſurgentem ex patera paſcit, ſ. haſtam.* AV. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Aurelius cognito, Verum ſuſcepto in Parthos itinere apud Canuſium aegrotare, ad eum videndum contendit, ſuſceptis in ſenatu votis, quae, poſteaquam Romam rediit, audita Veri transmiſsione ſtatim reddidit. Verba ſunt Capitolini in Aurelio cap. 8.

* * *

Antica varia.

CONCORD. AVGVSTOR. *vel:* PROV. DEOR. *typis ſolitis addito* TR. POT. XVI. COS. III. in omni metallo, et forma.

V. C. 916 P. X. 163.

TR. P. XVII. COS. III. P. M. IMP. II.

L. Aeliano, Paſtore coſ.

Vero per Syriae urbes ſibi indulgente duces Statius Priſcus, et Martius Verus rem ſtrenue gerunt, Armeniam ſibi ſubjiciunt, utrique Auguſto *Imperatoris* titulum pariunt.

a) L. LXXIII. § 8. b) Capitolin. in Aurel.

A. M. ANTONINVS. AVG. *Caput nudum, in AR.* (Muſ. Caeſ.)
B. IMP. M. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. AR.*
C. M. ANTONINVS. AVG. IMP. II. *Caput nudum, in AR.* (Muſ. Caeſ.)
D. IMP. CAES. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. P. M. *Caput laureatum, vel nudum, in AE. I. radiatum in AE. II.*
E. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. P. M. *Caput laureatum, in AE. I.*

* * *

Vt lit. E.
TR. P. XVII. IMP. II. COS. III. S. C. *Victoria gradiens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numus teſtis rei in Armenia proſpere geſtae, et parti imperatoris tituli. Numi hujus anni reliqui ſuperiorum annorum argumenta repetunt.

V. C. 917. P. X. 164.
TR. P. XVIII. COS. III. P. M. IMP. II.
Incipit ARMENIACVS.
M. Pompeio Macrino, P. Iuventio Celſo coſ.

Aurelius Lucillam filiam Vero deſponſatam Brunduſium usque comitatur, mox in urbem revertitur. Ad eam excipiendam Verus Epheſum procurrit. [a]) *Armeniaci* titulum adoptat jam ante a Vero captum.

A. M. ANTONINVS. AVG. ARMENIACVS. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. et AR.*
B. M. ANTONINVS. AVG. IMP. II. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. et AR.*
C. IMP. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. *in ſubaerato muſei Caeſarei.*
D. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. P. M. *Caput laureatum, in AE. I. radiatum, in AE. II.*
E. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. ARMENIACVS. P. M. *Caput laureatum, in AE. I. radiatum, in AE. II.*
F. M. ANTONINVS. AVG. P. M. *Caput nudum, in AE. II.* (Muſ. Caeſ.)

* * *

Vt lit. A.
ARMEN. P. M. TR. P. XVIII. IMP. II. COS. III. *Armenia moeſta humi ſedens inter arma patria, ſ. prorae navis impoſita.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)
Vt lit. E.
VICT. AVG. TR. P. XVIII. IMP. II. COS. III. S. C. *Victoria gradiens cum tropaeo, ante cujus pedes Armenia moeſta ſedens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Typi per ipſam aetatis praeſentis hiſtoriam explicantur, et magis explicabuntur in L. Vero.

Reliquorum numorum typi obvii.

V. C. 918. P. X. 165.
TR. P. XIX. COS. III. P. M. ARM. IMP. II. III.
L. Arrio Pudente, M. Gavio Orfito coſ.

Finitur bellum Parthicum hoſtibus

a) Capitolin.

quaquaverſum victis, et Meſopotamia imperio adjecta, ex quo Aurelius cum Vero *Imperator III.* dicitur. [a])

A. ANTONINVS. AVG. ARMENIACVS. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. et AR.*

B. ANTONINVS. AVG. ARMENIACVS. P. M. *Caput laureatum, vel radiatum, in AE. II.*

C. M. ANTONINVS. AVG. ARMENIACVS. *Caput laureatum, in AV. et AR.*

D. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. ARMENIACVS. P. M. *Caput laureatum, in AE. I. etiam radiatum, in AE. II.*

* * *

Vt lit. B.

LIBERAL. AVG. TR. P. XIX. IMP. II. COS. III. S. C. *Liberalitas ſtans d. teſſeram, ſ. cornucopiae.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Cauſa erogati hoc anno congiarii non proditur.

* * *

Vt lit A.

P. M. TR. P. XIX. IMP. II. *in aliis:* IMP. III. COS. III. *variis typis* in AV. et AR.

Vt lit. D.

TR. POT. XIX. IMP. II. *in aliis:* IMP. III. COS. III. S. C. *variis typis.* AE. I. II.

ARMEN. AVG. *etc. ut ad annum praecedentem.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 919. P. X. 166.

TR. P. XX. COS. III. P. M. ARM. IMP. III.

Q. Servilio Pudente, L. Fuſidio Pollione coſ.

L. Verus ex Oriente redux cum M. Aurelio de Parthis triumphat, uterque *Parthici Maximi, Medici*, et *imperatoris IV.* titulos capit, [b]) an etiam *patris patriae*, infra in hoc titulo diſputabitur. De adſcito nomine *Medici* infra quoque ſub hoc titulo agetur. Ad bellum Marcomanicum jam priore anno coeptum ſe accingit uterque imperator.

A. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. ARMENIACVS. P. M. *Caput laureatum, in AE. I.*

B. M. ANTONINVS. AVG. ARMENIACVS. P. M. *Caput laureatum, in AV. et AR.*

C. M. ANTONINVS. AVG. ARMENIACVS. P. M. *Caput laureatum, in AE. II.*

* * *

Vt lit. A.

CONG. AVG. III. TR. POT. XX. IMP. III. COS. III. S. C. *Duo imperatores ſedentes in ſuggeſtu hinc Liberalitate, illinc alia figura adſtantibus, et alia per gradus adſcendente.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Hujus quoque congiarii non meminere veteres, ſed praebitum haud dubie eſt occaſione Veri incolumis reverſi, et belli Parthici feliciter confecti. In numis L. Veri ejusdem anni eſt LIB. AVG. III.

a) Tillemontius ad hunc annum, et numi.

b) Capitolinus, et numi.

* * *

Vt lit. B.

PAX. AVG. *vel:* VICT. AVG. TR. P. XX. COS. III. *cum typis congruis.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Victoriam Parthicam, et ſecutam inde pacem celebrant hi numi.

Alii numi obvii inſcripti: TR. POT. XX. IMP. III. etc.

Eodem anno:
incipit PARTH. MAX. MEDIC. IMP. IV.

A. M. ANTONINVS. AVG. ARM. PARTH. MAX. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. et AR.*

B. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. ARM. PARTH. MAX. *Caput laureatum, in AE. I. etiam radiatum, in AE. II.*

C. M. ANTONINVS. AVG. PARTH. MAX. MEDIC. *Caput laureatum, in AE. I. ſingulari, de quo mox.*

* * *

Vt lit. A. et B.

TR. P. XX. IMP. IIII. COS. III. *Victoria ſtans d. palmam, ſ. clypeum, cui inſcriptum:* VIC. PAR., *ſuper palmae trunco tenet.* AV. AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A. et B.

PAX. *vel* VICT. AVG. TR. POT. XX. IMP. IIII. COS. III. *cum ſuis typis.* AV. AR. AE.

Vt lit. C.

TR. POT. XX. IMP. IIII. COS. III. S. C. *Vterque imperator ramum praetendens in curru triumphali.* AE. I.

Inſignem hunc ſpectata utraque facie numum, atque hactenus unicum ex muſeo Pelleriniano addito altero ſimili, ſed cum imagine conlegae Viri, protulit, et erudite explicavit Belleyus. [a]) Anticam ſummi pretii facit additus titulus MEDIC*i*, quem utrique praeter alios ob captam eodem bello *Mediam* a ſenatu decretum tradit Capitolinus, et confirmant marmora, at numi hactenus reticuerunt. Averſa quoque ad hiſtoriam illuſtris. Nam actum hoc anno ab utroque Auguſto triumphum Parthicum facili quidem conjectura ex ſcriptoribus poterat elici, de quo nunc numus praeſens dubitare non ſinit. Vtramque numi partem egregie illuſtrat Capitolinus: [b]) *pariter cum fratre triumphavit ſuſceptis a ſenatu nominibus, quae in exercitu acceperat,* et infra: *habuit hanc reverentiam Marci Verus, ut nomina, quae ſibi delata fuerant, cum fratre communicaret die triumphi, quem pariter celebrarunt.*

V. C. 920. P. X. 167.
TR. P. XXI. COS. III. P. M. ARM. PARTH. MAX. IMP. IV.
Exſpirat MEDIC.
L. Vero III., Quadrato coſ.

Gravia hoc tempore imperii incommoda, primum a peſte, quam Capitolinus a Vero ex Oriente illatam ſcribit, at nunc funeribus orbem replevit, alterum a Marcomannis, Quadis, Victovalis, ac toto fere Septemtrione. Vterque imperator ad id bellum periculo Punicis par paludatus exit. [c])

M. ANTONINVS. AVG. ARM. PARTH. MAX. *Caput laureatum,* in omni metallo et forma.

a) B. L. T. XXV. hiſt. p. 82. b) in Vero. c) Capitolin. Dio, Eutropius.

CONG. AVG. IIII. TR. P. XXI. IMP. IIII. COS. III. S. C. *Duo imperatores ſedentes in ſuggeſtu, adſtat Liberalitas, alia figura per gradus adſcendente.* AE. I. (Muſ. Caeſ. Theupoli.) Perperam Vaillantius in ſimili legit IMP. III.

Tanto gratior populo haec liberalitas exſtitit, quod circa iſtud tempus gravi fame preſſus fuit, ut refert Capitolinus. [a]) Diſtributum ergo hoc congiarium praeſentibus adhuc in urbe Auguſtis.

* * *

Eadem adverſa.

TR. P. XXI. IMP. IIII. COS. III. *Vterque imperator d. ramum in quadrigis triumphalibus praecedente milite cum labaro; pone quatuor bajuli ferculum geſtant, ſuper quo tropaeum, et duo captivi ſedentes.* AE. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

Recolitur in hoc numo memoria triumphi Parthici, anno ſuperiore acti. Praeſentis numi pretium auget typus triumphi locupletior,

* * *

Eadem adverſa.

VOTA. TR. P. XXI. IMP. IIII. COS. III. S. C. *Imperator togatus ad aram ſacrificat.* S. C. (Theup. Muſ. Caeſ.)

Sunt haec haud dubie vota ſuſcepta ad evertenda ingentia mala, quae tum imperium obſedere. *Tantus*, inquit Capitolinus, [b]) *terror belli Marcomannici fuit, ut undique ſacerdotes Antoninus acciverit, peregrinos ritus impleverit, Romam omni genere luſtraverit, retardatusque a bellica profectione ſit. - - - Tanta autem peſtilentia fuit, ut vehiculis cadavera ſint exportata.* His ſeu periculis, ſeu malis in hoſtiarum caede remedium religioſus imperator quaeſivit, quas tanto numero immolari juſsit, ut boves albi epiſtolium Caeſari in hanc ſententiam mitterent· [c])

Οι Ϭοες όι λευκοι Μαρκῳ τῳ Καισαρι Χαιρειν.

Ην δε συ νικησης, ἀμμες ἀπωλομεθα.

Boves albi Marco Caeſari ſalutem.

Sin tu viceris, nos perivimus.

Iam vero et olim propter eandem cauſam optaſſe tauros, et vitulos, ne Auguſtus ex peregrinatione ſalvus rediret, refert Seneca. [d])

Similia qui legit, pendebit animi, neque rationem reperiet, qua Aurelii philoſophiam tantopere omni aevo jactatam cum hac ejus ſuperſtitione, quae conſilio, ac ſanae menti ἐραvιον ὁσον adverſatur, poſsit componere. Atque multo is magis mirabitur, cum eum ipſum palam profeſsum legerit, diis ſe debere, quod per inſomnia remedia ſibi fuerint indicata cum alia, tum adverſus ſanguinis exſcreationem, et capitis vertiginem, [e]) aut cum apud Lucianum legerit, [f]) paſſum eum fuiſſe in bello Germanico binos leones in Iſtrum demergi, certa inde victoriae ſpe, ſuppeditante ex ultima Paphlagonia conſilium Alexandro, quem philoſophiae adminiculo, quod ſerius patuit, agnoſcere impoſtorem facile poterat. Inter hos alienati animi

a) in Aurel c. 13. b) in Aurel. c. 13. c) Ammianus L. XXV. c. 5. d) de Benefic. L. III. c. 27. e) ἐις ἑαυτον L. I. ſub fin. L. IX. § 27. f) in Pſeudomant.

errores an agnoſcimus Aurelium illum, qui in commentariis ſuis exigit, ut quis ſit *deorum cultor absque tamen ſuperſtitione*, θεοσεβης χωρις δεισιδαιμονιας, [a]) qui a Diogneto ſe didiciſſe profitetur το ἀπιστητικον τοις ὑπο των τερατευομενων και γοητων περι ἐπῳδων, και περι δαιμονων ἀποπομπης και των τοιȣτων λεγομενοις, *non habere fidem iis, quae portentorum praeſtigiarumque doctores de incantamentorum daemonumque depulſione, et quae ſunt id genus alia, in vulgus efferunt*, [b]) qui legem ipſe tulit, *ut in inſulam relegarentur, qui aliquid facerent, quo leves hominum animi ſuperſtitione numinis terrerentur*. [c]) Qui animam hominis eſſe immortalem, aut plane dubitavit,[d]) aut diſerte negavit, [e]) idem tamen magiſtrorum ſuorum ſepulcra hoſtiis honoravit. [f])

At vero ſi hunc animi habitum cum ſana philoſophia poſſe conſiſtere incredibile videtur illi, qui, quod nos hodie facimus, veterem auſpiciorum, oraculorum, prodigiorum vanitatem ridet, is quaeſo reputet, ipſum horum exercitium tum cum cauſis religionis fuiſſe connexum, atque ut P. Clodius, Lucretius, Lucianus, qui auſpicia, et a diis metum riſerunt, dicti fuere impii, ſic contra pios, qui haec omnia probavere. Quod ſi quis fuit animo paullo magis tenero, diisque ſuis indulgentior, contingere pronum fuerat, ut nonnullorum judicio excedere juſtae pietatis fines videretur. An vero etiam tum continuo ſuperſtitionis reus putandus? Quis enim in omni antiquitate cenſoria ſua virga auſus eſt definire: *hactenus ſincera religio; quod ultra eſt, ſuperſtitio habetor*? Quo quidem in arbitrio verorum limitum ignoratione tantum fluctuavit antiquitas, quantum in admittendis, repudiandisve religionis noſtrae cultibus non raro hodieque fluctuamus ipſi, tam ſaepe incertis olim et nunc cauſae hujus finibus, quam non ſemper ſatis eſt exploratum, ubi deſinat liberalitas, parſimonia, cautio, ubi deinde ſuccedat prodigalitas, avaritia, ignavia. Accedit, quod omni aevo humana ratio incredibili ſtupore, et poſt tot ſeculorum experimenta nondum depulſo, quod recte factum eſt, quod inique, ex fortuitis rerum eventis ſolet metiri. In Nicia Athenienſium duce ſuperſtitionem culpavit antiquitas, quod religione lunae tum forte deficientis veritus eſt movere caſtra, atque inconſulto hoc anguſtae mentis propoſito ſemetipſum ac patriam perdidit. Eadem in P. Clodio culpavit impietatem, quod pullos tripudium ſoliſtimum averſatos ad potum damnavit, ac mox cladem mari perpeſſus rem Romanam adflixit. Viciſſet Nicias, non illum ſuperſtitioſum dixiſſet fama, ſed deorum monitis recte obſecutum; viciſſet Clodius, ac tum ille non impius, ſed pullorum faſtidium prudentia caſtigaſſe fuiſſet creditus. Quapropter ſi vigentibus tum adhuc patrii cultus inſtitutis, atque in illo opinionum publicarum conflictu nonnunquam a ſe ipſo diſsidere bonus Aurelius eſt viſus, ſive quod naturalis ejus in deos ſuos pietas, et primaeva inſtitutio, quae etiam cordatiſsimum quemque raro plene deſerit,

a) ἐις ἑαυτον L. VI. § 30. b) Ibid. L. I. § 6. c) Paulus Digg. L. XLVIII. tit. 19. de poenis lib. 30. d) ἐις ἑαυτ. L. III. § 3. L. IV. § 21. L. VI. 24. e) Tzetzes Chil. VII. c. 147. et Chil. VIII. c. 180. f) Capitolin. in Aurel. c. 3.

animum fortius impulere, ſive quod cauſa reip. neceſſe viſum, plusculum communi eorum temporum ſenſui tribuere, ſive denique quod ſummi etiam viri, ex quo ſe homines norint, aliquam habent admiſtam dementiae particulam, non illi nos propterea negabimus philoſophi nomen, niſi illud negare quoque velimus Iuſtino martyri longo illi ſaeculorum uſu tributum, quia ſuo in Chriſtiana ſacra adfectu longius abreptus carminibus Sibyllinis, Simonis magi miraculo, LXX. interpretum jactatae concordiae, regno millenario, malorumque daemonum perpetuis occurſibus praeliisque fidem habuit, ut praeteream tot viros alios, quos maxime philoſophos aut vetus, aut recentius aevum celebrat.

An vero hac noſtra aetate, qua philoſophiae nomen omnium ore ac ſermonibus circumfertur, meliorem eſſe putamus divinae ejus ſcientiae, quae ſola eſt mentis, rationisque humanae magiſtra, conditionem? Non veriſimile iſtud modo, ſed plane neceſſarium videatur, noſtrum aevum prae vetere illo recte ſentiendi judicandique facultate excellere, cui non vetuſtatis modo, ſed ſequentium etiam temporum ſuppetunt exempla, cui artium omnium perfectio, hiſtoriae naturalis multo liberalior cognitio, aperti cum remotiſsimis gentibus commeatus, et id genus alia, ampliſsima ad ingenii judiciique culturam, eruendumque verum attulere ſubſidia. Atque hae tantae opportunitates an ſatis adhuc ad parandam tuendamque mentis ſanitatem profuere? non hercle apud eos, quorum infelix examen inde ab aliquot annis pullulare conſpicimus, qui non contenti remediis ordinariis, quae auctor generis humani ad vitam recte beateque agendam praeſcripſit, alium orbem extra rerum naturam poſitum rimantur et explorant, manes ab inferis evocant, animum admotis contactus lenociniis, et medicato ſomno a corpore avellunt, omnes praeſtigias, myſteria, arcanae virtutis modos, quos fraudulenta, aut cerrita ingenia in commentarios retulere, ſolerter inveſtigant, ex quorum omnium conſiliis monitisque caperent praeſcientiam futuri, artem reparandae valetudinis, aut rei familiaris, et quaecunque noſſe inconſulti hominum animi ſua intereſſe putant. An iſtud ſapere eſt, ac non potius ſupra quam credi poteſt, inſanire, ac laborare morbo, quem tota Anticyrarum horrea non ſanabunt? Quid prodeſt, naſcentis philoſophiae ope exemptos tandem ex hominum animis graviſsimos errores, ſublata judicia per ignem et aquam, contempta ſortilegia, et aſtrorum in mentes humanas gravia imperia, exſtinctos ſagarum rogos, demptos inanes metus, quos creditae lemurum larvarumque ἐπιφανειαι, et nocturni ſtrigium circuitus ingenerabant, et quascunque alias fallacias praecedentium ſaeculorum caligo invexit, ſi eiusdem naturae monſtra alia, ac prioribus multo peſtilentiora in hominum ſocietatem admittuntur?

At quorſum ego iſta diſputo, quippe ab inſtituto meo aliena? quaſi vero ea contagio, quae alias pleraſque diſciplinas corrupit, rei noſtrae antiquariae pepercíſſet. Quis enim ignorat novum hominum genus, qui monumenta veterum non ſenſu communi, intelligo, te-

ſtimoniis ſcriptorum, exploratis ſacris profaniſque populorum inſtitutis, tum et vario opinionum, ſtudiorum, adfectuum habitu, ſymbolorum cognita ſignificatione explicare amant, ſed uno myſteriorum, allegoriarum, et doctrinae myſticae adminiculo, tanquam veriora eſſent, quae divinamus, quam quae oculis percipimus, et veterum artefacta non eſſent niſi aenigmata, griphi, et oraculorum reſponſa a Sphinge quapiam, aut Apolline dictata. Nimirum ut non defuere novi Platonici, qui puram, limpidam, et ex unius naturae fontibus ductam Socratis philoſophiam infauſtis ſuis commentis reddere obſcuram impeditamque adlaborabant, ſic et diſciplinae noſtrae fatale fuit, exſiſtere aliquando homines, quibus turpe videtur, parumque humano ingenio dignum, *non fumum ex fulgore*, *ſed ex fumo dare lucem*, nimirum *ut ſpecioſa dehinc miracula promant*, quaſi vero, qui Harduini deliria jam odimus, iſtorum inſomnia, et vecordiam amemus. *) Quod ſi usque adeo faſtidiunt illud omne, quod ſuapte clarum eſt, atque perſpicuum, et nonniſi umbris et caligine oblectantur, habent illi materiam ſe dignam, ac numero varietateque infinitam lapides illos, quos Gnoſticos, Baſilidianos, Mithriacos vocamus, quorum et inſcriptiones et imagines myſteria ſunt, et luculenta corruptae mentis humanae teſtimonia. Has illi glandes in pabulum ſectentur, noſtras coenarum venuſtates ac lautitias non adrodant. Atque ut ad Aurelium noſtrum revertar, etſi in aliis fluctuaſſe, in aliis exceſsiſſe modum videri poſsit. quod utrumque aetatis potius vitium putandum eſt, quam ſuum, tamen cum bellis his noſtri aevi philoſophis comparatus, quam ille hos omnes plano ſuo ſolidoque judicio poſt ſe relinquat, facile intelligimus. Plura praeſtantis ejus philoſophiae argumenta vide infra ad annum V. C. 933.

V. C. 921. P. X. 168.
TR. P. XXII. COS. III. P. M. ARM. PARTH. MAX. IMP. IV. V.
T. Iunio Montano, *L. Vettio Paullo coſ.*

Barbari Auguſtorum adventu, et immani belli apparatu territi pacem petunt, quam L. Verus victus belli tae-

*) Audiamus in hac cauſa ſententiam Raſpii, non ab eruditione magis, quam perpurgato judicio mihi cumprimis probati: *(A deſcriptive Catalogue of engraved Gems pag. 725.) It is*, inquit, *but two years ſince, that, in the face of the Royale Academy of Painting, there has been published here in London a new and very voluminous edition of the compilation of* Ceſare Ripa, *amply augmented with the dreams of ancient and modern poets. - - - What will become of art and allegory, if ſome ſpeculator of* Pater - noſter - Row *encouraged by his unmerited ſucceſs, (truly fatal tho the arts) on purpoſe to render that book ſtill more voluminous, shall one day add the allegorical and ſymbolical dreams of Madhouſes, Alchymiſts, Freemaſons, the Illuminats, the Myſtical Theoſophs of every kind, and more eſpecially the* Swedenborgians, *who, by a dream, metaphyſical enough of their Prophet:* Clavis hierolgyphica arcanorum per vim repraeſentationum, et correſpondentiorum, ab Em. Swedenborg, Londini 1784, *pretend to have found a maſter - key to modern and ancient hieroglyphics, or rather a key, which not only opens to them the gates of the new Ieruſalem, but likewiſe shews them* luce meridiana clarius, *that this viſible world is not at bottom, either in the whole or in all its parts, but a type of the* ſpiritual World, *and that there is a natural and myſterious correſpondence between the ideas and their objects?*

dio, et deſiderio vitae remiſsioris acceptandam ſuadet. Ea cauſa Tillemontius opinatur, Aurelium, poſtquam Italiae ſecuritati ſatis proviſum eſſet, cum Vero exeunte adhuc anno ſuperiore Romam regreſſum. Sed incaſſum ex Capitolini omnia turbantis tenebris lucem requirimus. Iſtud certum, ſive duravit id bellum ſaltem ex parte, ſive jam nunc recruduit, utrumque imperatorem hoc anno *imperatoris* titulum auxiſſe.

M. ANTONINVS. AVG. ARM. PARTH. MAX. *Caput laureatum in omni metallo, et forma, in AE. II. etiam radiatum.*

TR. P. (*in aliis* POT.) XXII. IMP. IIII. COS. III. *typis variis in omni metallo, et forma.*

Eadem adverſa.

TR. P. XXII. IMP. IIII. COS. III. *Duae Victoriae tenentes lauream, intra quam:* S.P.Q.R. VIC. PARTHICAE., *infra Parthus ſedens.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Eadem adverſa.

FORT. RED. TR. P. (*vel* POT.) XXII. IMP. V. COS. III. *Mulier ſedens d. gubernaculum, ſ. cornucopiae.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Ex his numis colligi poſſet, utrumque Auguſtum revera in urbem reverſúm. At enim eadem *Fortuna redux* occurrit etiam in numis anni ſequentis, et aliorum.

V. C. 922. P. X. 169.
TR. P. XXIII. COS. III. P. M. ARM. PARTH. MAX. IMP. V.
Q. Soſio Priſco, P. Caelio Apollinare coſ.

Aurelius, ſive nunc demum urgente Vero in urbem redux, ſive quod cenſet Tillemontius, altera expeditione cum Vero ex urbe in Germanos profectus, ſed per peſtis ſaevitiem redire coactus prope Altinum Venetorum. Verum eadem ſecum lectica vectum ex apoplexia amittit. [a]) Ejus corpus Romam defert, et conſecrat, et exeunte anno iter in Germaniam ingreditur. (V. numos ſequentes.)

M. ANTONINVS. AVG. ARM. PARTH. MAX. *Caput laureatum in AV. AR. AE. in AE. II. etiam radiatum.*

FORT. RED. TR. P. XXIII. IMP. V. COS. III. *Fortuna ſedens in AR. et AE. I.* (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

TR. P. (*in aliis* POT.) XXIII. IMP. V. COS. III. *Aequitas ſedens*, AR. AE. I. II.

* * *

Mortuo Vero ceſſant tituli ARMENIACI *et* PARTHICI MAXIMI.

M. AVREL. ANTONINVS. TR. P. XXIII. *Caput laureatum.*

DIVVS. VERVS. *Caput nudum.* AE. I. (Vaill.)

Legendum eſſe in hoc numo TR. P. XXIII., non, ut legit Vaillantius, TR. P. XXII., probabo infra in numis divi Veri.

* * *

M. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXIII. *Caput laureatum.*

LIBERAL. AVG. V. COS. III. *Liberalitas ſtans.* (Muſ. Caeſ.)

Praecone hoc numo ſuas iterum opes erogavit Aurelius, antequam ad bellum

a) Capitol. Galenus περι των ἰδιων βιβλιων.

exiret, quod inſtitutum ante biennium quoque tenuit.

* * *

Eadem adverſa.

PROEFCTIO. AVG. COS. IIII. S. C. *Imperator eques d. haſtam praecedente milite, tribus ſequentibus.* AE. fere max. mod. (Muſ. Caeſ.)

Inſigni hoc numo notari nequit profectio, quam Aurelius ex Tillemontii ſententia anni hujus principio cum fratre in Germaniam inſtituit; nam quamdiu is in vivis erat, titulis Armeniaci et Parthici conſtanter uſus eſt, qui deſunt in hoc numo, quosque eo mortuo, tanquam uni Vero jure debitos, ultro abjecit, ut numi plene docent, atque infra in his titulis uberius confirmabo. Mirum etiam videretur, ſi ad utriusque Auguſti profectionem numus pertineret, unum tantum Auguſtum equitem in eo exhiberi. Intelligitur ergo altera expeditio ab Aurelio ſolo poſt fratris exceſſum in Germaniam ſuſcepta. Sed patet etiam ex hoc numo, eam profectionem a Tillemontio plus juſto differri, cum ait, exiviſſe Aurelium ante diem VII. Martii anni P. X. 171., cum tamen tribunatus XXIII. Aurelii huic numo inſcriptus, quo labente ex numi hujus indicio haec profectio contigit, ſaltem in mea ſententia, ne quidem in annum ſequentem 170 porrigatur, ut in Aurelii trib. poteſtate diſputabimus. At enim numus praeſens ignotus fuit Tillemontio, notus vero ſolum ille, qui eandem ejus profectionem cum tribunatu XXIIII. memorat, qui revera in Tillemontii ſententia usque ad diem VII. Martii anni P. X. 171 durat. Igitur ex praeclari hujus numismatis praecepto maturandum ejus iter, ſic ut videatur exeunte hoc anno iter in hoſticum ſuſceptum.

* * *

Eadem adverſa.

RESTITVTORI. ITALIAE. IMP. V. COS. III. S. C. *Imperator paludatus ſtans mulierem turritam in genua prolapſam, et ſ. globum tenentem ſublevat.* AE. I. (Muſ. Farnes.)

Nimirum *Reſtitutor Italiae* dicitur per depulſum ab regione orbis terrarum principe periculum, quod ei a rebellibus Germanis impendebat.

* * *

Eadem adverſa.

COS. III. *vel:* FELICITAS. AVG. COS. III. *vel:* SALVTI. AVG. COS. III. *cum ſuis typis*, in omni metallo, et forma.

V. C. 923. P. X. 170.
TR. P. XXIV. COS. III. P. M. IMP. V.
M. Cornelio Cethego, C. Erucio Claro cos.

Bellum cum Marcomannis omni vi gerit gravibus per intervalla acceptis incommodis, omnibus ſuperſtitionis adminiculis ſaepe fruſtra arceſsitis, inutili etiam illo, quod ſuaſit Alexander Abonuticheos Paphlagoniae propheta, ut dictum ſupra ad annum V. C. 920. Rara propter peſtilentiae vim juventute ſervos et exules ad arma vocat, et exhauſto aerario pretioſam palatii ſupellectilem vendit. [a]) Carnuntum Pannoniae ſuperioris belli ſedem deligit [b])

M. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXIIII. *Caput laureatum.*

---

a) Capitolin. b) Eutrop.

VICT. AVG. COS. III. *Victoria gradiens d. lauream; ſ. tropaeum.* AR. AE. II.

Videtur veriſimile, Aurelium ex victoria hac, quam generatim enunciat numus, dictum imperatorem VI., etſi ex numis iſtud probari nequeat. Nam univerſim imperatoris titulus ex anni hujus moneta abeſt, dempto unico aeneo I. formae apud Vaillantium, ſed quem non dubitem prave deſcriptum: LIB. AVG. VI. TR. P. XXIV. IMP. VI. COS. III. Liberalitatem Aug. VI. videbimus ad annum denique V. C. 928.

* * *

Eadem adverſa.

COS. III. *vel:* FORT. RED. COS. III. *vel:* PROFECTIO. AVG. COS. III. *vel:* SALVTI. AVG. COS. III. *cum typis ſolitis.*

V. C. 924. P. X. 171.

TR. P. XXV. COS. III. P. M. IMP. VI.

L. Sept. Severo II. L. Alfidio Herenniano coſ.

Vota prima decennalia ſolvuntur.

A. M. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXV. *Caput laureatum in omni metallo, et forma, in AE II. etiam radiatum.*

B. IMP. M. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXV. *ut in prioribus.*

* * *

Vt lit. A.

IMP. VI. COS. III. *Victoria ſtans clypeum ex palmae trunco ſuſpenſum tenet, cui inſcriptum:* VIC. GER. AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

PRIMI. DECENNALES. COS. III. *intra coronam.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

VOTA. SOL. DECENN. COS. III. *Imperator velatus ſtans d. pateram ad tripodem ſacrificat.* AV. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.

Vt lit. B.

VOTA. SVSCEP. DECENN. II. COS. III. *Idem typus.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Exeunte hoc anno Aurelii primo decennio vota decennalia ſoluta ſunt, et pro more ſuſcepta alia in proximum decennium, de quo inſtituto diſtinctius agetur alibi.

V. C. 925. P. X. 172.

TR. P. XXVI. COS. III. P. M. IMP. VI.

Incipit GERMANICVS in averſa numorum.

Maximo, Orfito coſ.

Aurelio ex victoriis in Germania partis *Germanici* titulus accedit teſtibus numis. Vide de hoc infra ſub hoc titulo.

A. M. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXVI. *Caput laureatum in AV. AR. AE. I. in AE II. etiam radiatum.*

B. M. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum, in Quin. muſei Caeſ.*

* * *

Vt lit. A.

COMMODVS. CAES. GERM. ANTONINI. AVG. GERM. FIL. *Caput Commodi nudum.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Vt lit. A.

GERMANICO. AVG. IMP. VI. COS. III.

S. C. *Tropaeum cum captivo ſedente.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

IMP. VI. COS. III. variis typis in omni metallo, et forma; inter hos inſignior: *Imperator paludatus ſtans d. fulmen, ſ. haſtam coronatur ab adſtante Victoria.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

VICT. GERM. IMP. VI. COS. III. *Victoria in quadrigis triumphalibus.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Vt lit. A.

VIRTVS. AVG. IMP. VI. COS. III. S. C. *Pons navalis, ſuper quo incedit imperator ſequentibus militibus cum ſignis militaribus.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Fluvius, in quo pons hic factus, haud dubie eſt ipſe Danubius, propter quem magna pars belli geſta, et refert Capitolinus, Marcomannos ab Aurelio in ipſo tranſitu ejus fluminis fuiſſe deletos.

V. C. 926. P. X. 173.
TR. P. XXVII. COS. III. P. M. IMP. VI.
M. Aurelio Severo II. T. Claudio Pompeiano coſ.

Subactam per repetitas victorias Germaniam docent numi.

M. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXVII. *Caput laureatum.*

GERMANIA. SVBACTA. IMP. VI. COS. III. S. C. *Germanus moeſtus ſedens juxta tropaeum.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

GERMANICO. AVG. IMP. VI. COS. III. S. C. *Tropaeum, juxta quod ſtans captivus manibus retro ligatis, et alter moeſtus ſedens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

RELIG. AVG. IMP. VI. COS. III. S. C. *Templum quatuor Hermis ſuffultum, in cujus epiſtylio teſtudo, gallus, aries, caduceus, galea alata, crumena, intus Mercurius ſtans d. pateram, ſ. caduceum.* AE. I. In aliis: *Mercurius eodem modo ſtans ſine templo.* AE. II. In aliis: *Idem ſtans d. crumenam, ſ. caduceum, pro pedibus gallus.* AE. II. (Sunt omnes in muſeo Caeſ.)

Inuſitata hactenus in numis epigraphe RELIG*io* AVG., atque etſi ſatis conſtet, fuiſſe Aurelium religioni ad ſuperſtitionem usque deditum, ut ad annum V. C. 920 ex Capitolino docui, tamen non perinde explicata ratio, cur ad conteſtandam ejus religionem ex tanto deorum agmine unus ſelectus ſit Mercurius. Removit difficultatem teſtimonio ſuo Diodorus Siculus narrans, a) Mercurium in Aegypto τας των θεων τιμας, και θυσιας διαταξαι, *deorum cultum, et ſacrificia ordinaſſe.* Addit mox infra, Oſirin in conſcribendis ſacrorum legibus Mercurii potiſsimum conſiliis uſum. Quapropter cum Aurelius religionis amorem profiteri voluit, appoſite Mercurium intulit, qui religionis auctor eſt habitus. Neque aliam ob cauſam in numis Decii, et filiorum juxta ſignum Mercurii ſcriptum videtur PIETAS. AVG. Tamen ex privato principum arbitrio pependerit, ſeligere numen, in quod religionis honorem mallent conferre. Sane in numis Valeriani RELIGIO. AVGG.

a) L. I. c. 16.

ſociatur cum Diana venatrice. Pagius commemorato numo ſimili, ſed cum TR. P. XXVIII., inſcriptione RELIG. AVG. et typo Mercurii adludi putat ad mirabilem illam pluviam, de quo mihi ad annum ſequentem ſermo; nimirum teſtante Xiphilino ex Dione, [a]) Marcum hanc pluviam Mercurio, cujus cultui addictus fuerat, acceptam tuliſſe. [b]) Perperam. Non enim narrat Xiphilinus, Marcum aut Mercurio impenſius fuiſſe deditum, aut ejus beneficio aquas coeleſtes imputaſſe, ſed narrat tantum, Arnuphin quendam magum Aegyptium, qui cum Marco erat, Mercurium praeſertim aerium invocaviſſe, ac per eum pluviam elicuiſſe. Deinde Mercurio horum numorum nihil eſſe commune cum eo pluviae miraculo, eo eſt manifeſtum, quod haec averſa in numis anni praeſentis exſtat, illa autem pluvia anno primum ſequente cecidit. Ceterum numi praeſentes operis ſunt perelegantis, ſignis quoque minutis, quae nota ſunt Mercurii attributa, in templi epiſtylio nitide expreſsis, ſed quae tantum in numis prorſus integris poſſunt diſcerni.

* * *

Eadem adverſa.

VICT. GERM. IMP. VI. COS. III. S. C. *intra coronam.* AE. I. II. In alio, ſed ſine S. C. *Victoria in lentis quadrigis.* AE. max. mod. (Muſ. M. Ducis.)

V. C. 927. P. X. 174.
TR. P. XXVIII. COS. III. P. M. IMP. VI. VII.
Gallo, Flacco Corneliano coſ.

Ingens prodigium, et copioſis veterum teſtimoniis celebratum, dum Romanorum exercitus a Quadis obſeſſus, et ſiti ad extrema deductus leni pluvia recreatur, hoſtibus interea procella, et fulminum terrore perculſis, et disjectis, cujus facti memoriam conſervat quoque exſtans Romae columna cochlis M. Aurelii. Id beneficium ſcriptores ethnici benevolentiae ſuorum deorum, Chriſtiani precibus legionis Melitenes ex Chriſtianis conflatae, ac propterea *Fulminatricis* dictae acceptum tulere, de quo vide Tillemontium copioſe, et adcurate diſputantem. Patratum fuiſſe iſtud, ut fama tulit, miraculum anno praeſente, docet primum Euſebius in Chronico, deinde Xiphilinus, qui ex Dione refert, Aurelium ex hac victoria ope coeleſti parta dictum *imperatorem VII.* [c]) Sed et numi hunc titulum hoc anno renovatum docent. Romam revertitur Aurelius teſte numo.

M. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXVIII. *Caput laureatum.*

ADVENTVS. AVG. IMP. VI. COS. III. *Imperator paludatus d. haſtam, ſ. tropaeum ſuper humero arcum triumphalem intrat, praecedunt duo vexillarii, ſequitur Victoria imperatorem coronans, pone templum, et ara.* AE. max. mod. (Muſ. de Camps.)

Certum hic numus teſtimonium praebet, Aurelium hoc anno in urbem reverſum, quod reticent hiſtorici. Videtur tamen paullo poſt iter in Germaniam relegiſſe.

* * *

Eadem adverſa.

a) L. LXXI. § 8. b) Crit. Baron. ad ann. V. C. 927. c) L. LXXI. § 10.

IMP. VI. COS. III. *vel:* GERMANIA. SVBACTA. *vel:* MARTI. VICTORI. *vel:* VICT. GERM. *vel:* RELIG. AVG. *addito in omnibus* IMP. VI. COS. III. *typis jam cognitis*, in omni metallo, et forma.

Eadem adverſa.

IMP. VII. COS. III. *typis variis*, numi copioſi in omni metallo, et forma.

V. C. 928. P. X. 175.
TR. P. XXIX. COS. III. P. M. IMP. VII.
Calpurnio Piſone, M. Salvio Iuliano coſ.

Attritis jam fere quaquaverſum barbaris, et ad pacem compulſis Aurelius *Germanici* titulum, mox etiam *Sarmatici* cum elogio *imperatoris VIII.* ſuſcipit. Quo minus belli reliquias praeſens ipſe conficeret, obſtitit Avidii Caſsii in Oriente rebellio, qui clarus militia, et diſciplina in caſtris ad crudelitatem usque exercita, rebusque in Armenia, et Aegypto praeclare geſtis imperatorem ſe appellat. Re intellecta Aurelius filium Commodum arceſsit, dataque ei toga virili in Orientem adverſus Caſsium proficiſcitur, ſed qui interea a ſuis perimitur. Per iter Fauſtinam uxorem in radicibus Tauri amittit. [a])

M. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXIX. *Caput laureatum.*
IMP. VII. COS. III. *typis variis.* AR. *vel:* ANNONA. AVG. IMP. VII. COS. III. S. C. *typo modii.* AE. II. *vel: Victoria ſedens inſcribit clypeo:* VIC. AVG. AE. max. mod. (Theup.)

Eodem anno:
incipit GERM. in antica numorum.

M. ANTONINVS. AVG. GERM. TR. P. XXIX. *Caput laureatum.*
IMP. VII. COS. III. *variis typis*, (Muſ. Caeſ.)
LIBERAL. AVG. VI. IMP. VII. COS. III. *Liberalitas ſtans.* AV. AR. AE. I. (Sunt omnes in muſeo Caeſareo.)

* * *

Eadem Epigraphe. Caput radiatum.
LIBERALITAS. AVG. VII. IMP. VII. COS. III. S. C. *Liberalitas ſtans.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Duplicem hanc liberalitatem VI. et VII. hoc anno in Commodi gratiam fuiſſe exhibitam, dicam infra in numis Commodi ad hunc annum.

Eodem anno:
incipit SARMATICVS IMP. VIII.

A. M. ANTONINVS. AVG. GERM. SARM. *Caput laureatum, in AV. et AR.*
B. M. ANTONINVS. AVG. GERM. SARMATICVS. *Caput laureatum, in AE. I.*, *etiam radiatum in AE. II.*

Vt lit. A.
TR. P. XXIX. IMP. VIII. COS. III. *variis typis*, *vel:* FORT. REDVC. *vel:* SECVRIT. PVB. *addito in his*: TR. P. XXIX. IMP. VIII. COS. III, *typis propriis.* AR.

Vt lit. B.
TR. P. XXIX. IMP. VIII. COS. III. S. C. *variis typis.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

---

a) Dio, Capitolinus, Vulcatius in vita Avidii Caſsii.

De titulis *Germanici*, *Sarmatici*, *Imperatoris VIII.* vide infra in ſingulis his articulis.

V. C. 929. P. X. 176.
TR. P. XXX. COS. III. GERM. SARM. IMP. VIII.
Incipit forte hoc anno titulus P. P.
T. Vitraſio Pollione II. M. Flavio Apro II. coſ.

Aegyptum, et Syriam inviſit, Antiochenos, quod Caſsio pertinacius adhaeſere, ornamentis, ſive privilegiis exuit, redux perluſtratis Athenis Brunduſium appellit, die XXIII. Decembris cum filio Commodo de Germanis, et Sarmatis triumphat. [a])

A. M. ANTONINVS. AVG. GERM. SARM. TR. P. XXX. *Caput laureatum*, *in AE. I.*

B. M. ANTONINVS. AVG. GERM. SARMATICVS. *Caput laureatum*, *in AE. I. et II.*

C. M. ANTONINVS. AVG. GERM. SARM. *Caput laureatum*, *in AR. et AE. II.*

* *

Vt lit. B vel C.

TR. P. XXX. IMP. VIII. COS. III. *typis variis*, in AR. et AE.

Antica varia.

CLEMENTIA. AVG. *vel:* PAX. AVG. *vel:* SECVRIT. PVB. *addito in omnibus* TR. P. XXX. IMP. VIII. COS. III.

Vt lit. C.

DE. GERM. TR. P. XXX. IMP. VIII. COS. III. P. P. *Tropaeum*, *juxta quod captivi humi ſedentes.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Primus hic eſt numus, qui ſero tandem *Patris Patriae* titulum prodit. De hoc numismate copioſius agam infra ſub hoc titulo, quo ejus primum capti tempus propius definire conabor.

Vt lit. C.

FORT. DVCI. TR. P. XXX. IMP. VIII. COS. III. *Fortuna ſedens d. gubernaculum*, *ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Numum hunc in catalogis Mediobarbi, Vaillantii, Geſsneri praeteritum video, quin neque in indice Mediobarbi Fortunam *ducem* memorari, etſi *reducem* frequentiſsime. Ac propterea cum primum numum hunc viderem, monetarii ſphalma ſuſpicabar. At cum ſerius ſimiles bini alii muſeo Caeſareo accederent, abſolvendus ſane fuit monetarius. Ergo etiam *Fortunam ducem* numis habemus ſtabilitam, et mirum profecto, tam parce ejus fieri mentionem, cum neminem eſſe exiſtimem, qui non Fortunam ducem prae reduce malit. Vulgato exemplo hanc quoque dedit imperium Commodi in numo, quem dabimus ad annum V. C. 939.

V. C. 930. P. X. 177.
TR. P. XXXI. COS. III. P. M. P. P. GERM. SARM. IMP. VIII.
Commodo Aug., Quintillo coſ.

Filium Commodum conſulem hoc anno *Auguſtum* dicit communicato etiam *Patris Patriae* honore. (Vide numos Commodi.) *Imperator IX.* adclamatur.

A. M. ANTONINVS. AVG. GERM. SARM. *Caput laureatum*, *in AR.*

B. M. ANTONINVS. AVG. GERM. SARM. TR. P. XXXI. *Caput*

a) Capitolin. in Aurel. Lamprid. in Commodo.

laureatum, *in AE. I. etiam radiatum in AE. II.*

Vt lit. A.

DE. GERM. TR. P. XXXI. IMP. VIII. COS. III. P. P. *Congeries armorum Germanicorum.* AR. *Similes aliquantum diverſi.* AE. I. II.

Vt lit. A.

DE. SARM. TR. P. XXXI. IMP. VIII. COS. III. P. P. *Congeries armorum Sarmaticorum.* AR. *Similes aliquantum diverſi.* AE. I. II.

Numi hi teſtes triumphi ab Aurelio ſub ipſum anni praecedentis exitum de Germanis, Sarmatisque acti.

* * *

Vt lit. B.

FELICITATI. AVG. IMP. VIII. COS. III. S. C. *Navis cum multis remigantibus*, *in nonnullis Neptuno in prora ſtante.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Egregie numus confirmat id, quod de Aurelio proxime maritimo itinere Athenis Romam reverſo refert Capitolinus: [a]) *revertens ad Italiam navigio tempeſtatem graviſſimam paſſus eſt.* Igitur quod periculum evaſit, *felicitati Auguſti* in his numis tribuitur. Idem typus exſtat etiam in numis Commodi anno praeſente ſignatis adſcripto: FELICITATI. CAES., at conſtat etiam, Commodum et itineris, et periculi fuiſſe ſocium.

* * *

Vt lit. B. Protome Aurelii laureata obverſo tergo cum aegide ad pectus, et haſta.

IMP. VIII. COS. III. P. P. *Aurelius, et Commodus in quadrigis triumphalibus*, *praecedit miles cum tropaeo*, *ſuperne volitat Victoria item cum tropaeo.* AE. max. mod. (Muſ. M. Ducis.)

Confirmatur inſigni hoc numo, quod in annalibus prioris anni diximus, Aurelium una cum Commodo de Germanis, et Sarmatis triumphaſſe.

* * *

Vt lit. B.

LIBERALITAS. AVG. VII. IMP. VIII. COS. III. P. P. S. C. *Liberalitas ſtans.* In alio: *Duo imperatores ſedentes in ſuggeſtu*, *adſtat Liberalitas*, *cive per gradus adſcendente.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Dubium non eſt, congiarium iſtud praebitum occaſione matrimonii Commodum inter, et Criſpinam initi, ut ad numum Commodi ſynchronum ex Capitolino docebo. Liberalitatem Aurelii VII. jam quidem in numis anni V. C. 928 vidimus, ſed dicetur in moneta Commodi ad eundem annum 928, qua ratione difficultas haec videatur expedienda.

Vt lit. A.

TR. P. XXXI. IMP. VIII. COS. III. P. P. *typis variis.* AR.

Eodem anno IMP. IX.

Vt lit. B.

IMP. VIIII. COS. III. P. P. S. C. *Fulmen.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

PROPVGNATORI. IMP. VIIII. COS. III. S. C. *Iuppiter nudus fulmen in jacentem humi barbarum intorquet.* AE. I. (Vaill.)

Vt lit. A.

TR. P. XXXI. IMP. VIIII. COS. III. P. P. *typis variis.* AR.

---

a) Cap. 27.

V. C. 931. P. X. 178.
TR. P. XXXII. COS. III. P. M. P. P.
IMP. IX.
Exſpirat GERM. SARM.
Iuliano Rufo, Gavio Orfito coſ.

Germanis rurſum turbantibus ipſe cum filio in Germaniam proficiſcitur die V. Auguſti. a)

A. M. AVREL. ANTONINVS. TR. P. XXXII. *Caput laureatum, in AE. I. II.*

B. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum, in AR.*

C. M. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXXII. *Caput laureatum, in AE. II.*

* *
*

Vt lit. B.
TR. P. XXXII. IMP. VIIII. COS. III. S. C. *typis variis.* AR.

V. C. 932. P. X. 179.
TR. P. XXXIII. COS. III. P. M. P. P.
IMP. IX. X.
Commodo Aug. II., T. Annio Aurel. Vero II. coſ.

Marcomannos, Hermunduros, Quados, Sarmataſque cruento praelio vincit. b) Ex ea victoria *Imperator X.* appellatur. c)

A. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXXIII. *Caput laureatum, in AE. I. II.*

B. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum, in AR.*

C. M. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum, in AR.*

Vt lit. B. vel C.
COS. III. P. P. *variis typis.* AR.

Hos numos ad iſtud aevi pertinere, dicetur infra ad titulum P. P.

Vt lit. B.
TR. P. XXXIII. IMP. VIIII. COS. III. P. P. *typis variis.* AR.

Vt lit. B.
TR. P. XXXIII. IMP. X. COS. III. P. P. *typis variis.* AR.

V. C. 933. P. X. 180.
TR. P. XXXIV. COS. III. P. M. P. P.
IMP. X.
L. Fulvio Bruttio Praeſente II., Sex. Quintilio Condiano coſ.

Marcomannis fere internecione deletis ex contracto morbo exſtinguitur Vindobonae Pannoniae d) die XVII. Martii e) exactis aetatis annis LVIII. menſibus fere XI. imperii XIX., et diebus paucis, non ſine ſuſpicione veneni a medicis ſuadente Commodo propinati. f) Apud Sirmium diem obiviſſe tradit Tertullianus. g)

Si quid valet unanimis antiquitatis conſenſus, ex omnibus, quos unquam fortuna in ſummo faſtigio collocavit, non erat alius, qui per raras virtutes, atque egregias imperandi artes regendis populis aptior, digniorque eſſet habitus. Iam a prima infantia gravitatem

a) Lamprid. in Commodo. b) Dio. c) Dio L. LXXI. § 33. d) Victor uterque. e) Tertull. Apologet. c. 25. Dio. f) Dio. g) l. c.

morum prae ſe tulit ſingularem, amorem vero a puero ad ſevera philoſophiae ſtudia incredibilem, ſic ut duodecim annos natus philoſophi habitum palam adſumeret, et deinceps in tradendis morum praeceptis, quae ipſe pluribus libris hodieque ſuperſtitibus complexus eſt, tum vero, quod amplius eſt, vita ſecundum ea ſanctiſsime inſtituenda omnis aetatis ſapientiae magiſtros ſuperaret, dictus propterea a Iuſtiniano Φιλοσοφώτατος, id eſt: (ut cum vetere interprete loquar) *philoſophiſsimus*, [a]) cujus teſtimonium, ut alia abeſſent omnia, locupletiſsimum ſuppeditat epiſtola, quam ad fratrem Verum in Orientem ſcripſit conſervavitque Vulcatius Gallicanus, [b]) paucis verbis complexam ſeveriſsimae virtutis praecepta omnia, et qua perlecta fatebitur quisque, non alias magiſtrae philoſophiae alumnum obſequentiorem in diſciplinam fuiſſe traditum. At quod maxime Marcum vere philoſophum comprobat, illud eſt, quod, cum Stoicum ille inſtitutum non modo profiteretur, ſed et numeris omnibus impleret, ipſe diverſas ſectas profeſſos non modo patienter ferret, ſed eodem etiam, quo ſuam, loco putaret et ornaret quoque, cum alii vulgo aliter ſentientes odiis et bellis ἀσπόνδοις perſequerentur. Etenim ille, ut ſapientiae ſtudium promoveret, ſingulis philoſophorum generibus, non modo Stoicis, Platonicis, Peripateticis, ſed, quod mirere, Epicureis quoque, ſalarium locuples Athenis conſtituit, ita, ut unicuique, qui juventutem doceret, praemium eſſet aequale. [c]) Neque vero is, qui tranquillis philoſophiae ſtudiis apprime delectabatur, non etiam ad res agendas, ſive pacis, ſive belli negotia ſpectes, ſingularem attulit alacritatem, atque animi robur indefeſſum, et fuit communis praeteritae aetatis ſenſus, niſi ad illa tempora reſervatus fuiſſet Aurelius, quibus ſaeva lues, bella maximis, quae unquam fuere, aequiparanda, fames, terrae motus per Aſiam, inundationes fluminum, aliaque omnis generis mala in imperii perniciem conjuravere, rem Romanam velut uno lapſu fuiſſe interituram. Quae bella externa, et quanta felicitate, et Romani nominis gloria geſſerit, in annalibus expoſuimus. Idem liberalis publice, domi ſuae parcus, atque ne tributorum onere provinciae opprimerentur, providus, qui in belli Marcomannici ſumptus, ut civibus parceret, ipſa palatii ornamenta, pocula aurea, cryſtallina, murrhina, veſtem uxoriam ſericam, gemmas vendidit. At nulla alia virtute magis, quam clementia, atque animi lenitate gloriabatur, qua non modo ſuorum vitia, et illatas ſibi injurias nullo poenae, aut vindictae ſtudio pertulit, verum et externis hoſtibus, atque iis quoque, qui in caput ſuum, ac ſanguinem conjuravere, facile indulſit. At enim tum quoque patuit, virtutem ipſam, cum nimis evagari patimur, in opprobrium, ac ſaepe perniciem vertere. Nam quod L. Verum pridem per domeſtica flagitia cognitum, atque ea propter ab Antonino Pio deſpicatui habitum, non modo

a) Cod. L. V. tit. 17. § 12. b) in vita Avidii Caſs. c) Lucian. in Eunucho, Philoſtratus Vita Soph. L. II. § 2. Dio L. LXXI. §. 31.

cogente nemine, ſed nullo etiam adhuc exemplo ſibi in imperio conlegam junxit, quod uxoris Fauſtinae effrenes libidines magno cum ſuo, tum imperii dedecore impune tulit, utrumque vero poſt exactam inter flagitia vitam divorum honore adfecit; quod filium Commodum adhuc puerum non modo ad conſulatum, ſed etiam imperium, et ipſum Patris Patriae honorem, quem ipſe nonniſi ſero admiſit, jam perſpectis ejus opprobriis, et vita impura vocavit, id quidem ejus lenitati, et in ſuos indulgentiae tribuendum, ſed qua ſempiternam praeclarae ſuae vitae maculam inuſsit, imperio vero per filium ſucceſſorem graviſsima mala accivit. Vt imperavit in amore omnium, ita ſinceris quoque ab omnibus lacrimis mortis nuncius eſt acceptus, nam viguit eo imperante res Romana, ut ſecundum Platonis oraculum, quo et ipſe frequenter uſus eſt, vigere debuit, nimirum florere civitates, ſi aut philoſophi imperarent, aut imperatores philoſopharentur. Ejus vitam, et res geſtas ſcripſere Capitolinus, [a]) Vulcatius, [b]) Dio. [c])

Vxor *Fauſtina*, de qua, et ſuſceptis ex ea liberis agetur in hujus numis.

Hac mortua concubinam ſibi adſcivit, ne tot liberis novercam induceret. [d])

* * *

A. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXXIIII. *Caput laureatum in AE. I.*, *etiam radiatum in AE. II.*

B. M. AVREL. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum*, *in AR. et AE. II.*

* * *

Vt lit. B.

TR. P. XXXXIIII. IMP. X. COS. III. P. P. *typis variis.* AR. AE. II.

DIVVS AVRELIVS.

De ejus poſt obitum cultu haec Capitolinus: *parum ſane fuit*, *quod illi honores divinos omnis aetas*, *omnis ſexus*, *omnis conditio*, *ac dignitas dedit*, *niſi quod etiam ſacrilegus judicatus eſt*, *qui ejus imaginem in domo ſua non habuit - - . Denique hodieque in multis domibus M. Antonini ſtatuae conſiſtunt inter deos penates*, *nec defuerunt homines*, *qui ſomniis eum multa praedixiſſe futura*, *et vera concinuerunt. Vnde etiam templum ei conſtitutum*, *dati ſacerdotes Antoniniani*, *et ſodales*, *et flamines*, *et omnia*, *quae de ſacratis decrevit antiquitas.*

DIVVS. M. ANTONINVS. PIVS. *Caput nudum.*

CONSECRATIO. *Aquila vario ſitu*, *etiam imperatorem ſublime efferens.* — *Rogus* — *Imperator in quadrigis elephantorum.* In omni metallo, et forma.

PII nomen, quod vivo Aurelio in moneta datum non eſt, etſi per adoptionem jus in illud habuit, ei in omnibus, ac copioſis conſecrationis numis a Commodo ſignatis delatum eſt.

* * *

DIVO. MAR. ANTONINO. *Caput radiatum.*

AVG. PARENTI. SVO. *Eques manu elata.* AE. II. (Panel Catal. le Bret. Theupoli, Pellerin Mel. I. p. 213.)

a) in Aurelio, et Vero. b) in Avidio Caſsio. c) L. LXXI. d) Capitolin.

Omiſſum in hoc numo S. C., tum vel ſola imago aperte loquuntur, numum hunc extra urbem fuiſſe ſignatum, et quidem in colonia quapiam, quae, ut olim Gades Agrippam, Aurelium noſtrum *parentem* agnoverit.

* * *

DIVO. MARCO. *Caput radiatum.* CONSECRATIO. *Aquila ſtans.* In aliis: *Ara luculenta.* AR. (Muſ. Caeſ.)

DIVO. MARCO. ANTONINO. *Caput radiatum.* CONSECRATIO. *Aquila expanſis alis.* AR. (Baldinus Tom. II. p. 374.)

Vtrosque hos numos vilis argenti multo fuiſse ſerius ſignatos, docebimus olim in diatriba de numis conſecrationum.

Numi commatis peregrini.

Vrbium liberarum.

Numorum in his ſignatorum ingens eſt copia, qui, ſi quid memoria dignum offerunt, in ſua ſinguli patria deſcripti ſunt. Aliorum ſedes natalis incerta, ut aeneorum I. et II. formae, qui hinc *Caput Antonini Pii*, illinc *Aurelii Caeſaris* exhibent, ſuntque obvii. Alii aenei I. formae, in quorum averſa plerumque eſt *Caput Ammonis* ſcripto juxta ΔΗΜΑΡΧ. ЄΞΟΤϹ. addito vario trib. poteſtatis numero, incertae item ſunt patriae. Verum iſta non magnopere moramur.

Solertius examen merentur numi argentei drachmae pondere inſcripti Graece ΥΠЄΡ. ΝΙΚΗϹ. ΡΩΜΑΙΩΝ, aut ſimiliter, quorum patriam alii hactenus ſe ignorare profeſsi ſunt, aut falſam, ut videtur, adfinxere. Eorum antica offert vel caput M. Aurelii, vel Fauſtinae junioris, vel L. Veri, vel Lucillae. Eos omnes collegi, et explicavi in numis Meſopotamiae urbis incertae Vol. III. pag. 520, nam hujus eos eſſe regionis opus, vix reor poſſe dubitari.

Coloniarum numi perfrequentes.

Alexandrini item copioſi, at parciores *Antiocheni*, ut diximus in moneta Antiochiae Syriae.

NOMINA ac TITVLI.

Ante adoptionem, ac primum nato indita fuere nomina *Annii Veri* a nomine avi, ut ait Capitolinus, quanquam hoc etiam teſte idem quoque nomen fuit patri. [a]) *M. Annium Verum* ante adoptionem etiam nominat Dio. [b]) Dictum praeterea *Catilium Severum* a proavo materno adſerit Capitolinus, et in nomine Catilii conſpirat quoque Dio. [c]) Poſt patris exceſſum dictus ab Hadriano fuit *Veriſſimus* teſte Capitolino binis locis, et Lampridio, [d]) de quo nomine mox.

Poſt adoptionem omnia ejus nomina fuere: *M. Aelius Aurelius Verus*, etiam *Veriſſimus*, *Caeſar.* Praenomen *Marci*, et nomen *Veri* ſibi pridem indita retinuit, *Aelii* et *Aurelii* ab Antonino patre adoptivo hauſit. Omnia haec nomina collegit marmor paullo ante Antonini mortem poſitum, et inſcriptum: M. AELIO.AVRELIO.VERO.CAESARE.III.[e])

---

a) in Aurel. c. 1. b) L. LXIX. § 21. c) l. c. d) in Diadumen. e) Grut. p. 300. 1.

et aliud inſigne marmor in Dalmatia repertum, et vulgatum a Muratorio. [a]) *Aelius* etiam dicitur in conſtitutione, quae eſt in Codice. [b]) Numi commatis Romañi aliud nomen praeter *Aurelii* addito *Caeſaris* non offerunt. In numis Graecis liberalius: M. AΥΡΗΛΙΟC. BΗΡΟC. (vel OΥΗΡΟC.) KAICAP. vel tantum AΥΡΗΛΙΟC. KAICAP. vel tantum OΥΗΡΟC. KAICAP. Sed ſunt, qui numos poſteriore hoc modo inſcriptos Annio Vero M. Aurelii filio tribuant, jure, nec ne, infra in hoc diſputabitur. In numo, quem Pellerinius vulgavit, [c]) cujusque deinde ſimilem edidit Seſtinus ex muſeo Ainslieano, et eſſe coloniae Parianae adfirmavit, [d]) legitur: VERVS. ET FAVSTINA. AV.

Veriſſimus. Hoc nomen Aurelio ab Hadriano datum ex Capitolino diximus, occaſionem praebente *Veri* nomine, quo praeditus jam fuit; cumque jam puer candorem ſummum, animumque apertum praeferret, factum, ut indoli tam praeclarae *Veriſſimi* nomen aptius conveni-re viſum eſſet. Explicatius haec Xiphilinus ex Dione loquens de Hadriano, cui Aurelius noſter adhuc puer in paucis carus fuit: [c]) ὁτι φυσιν ψυχης ἐρρωμενεστατην ἠδη ὑπεφαινεν, ἀφ᾽ ȣ και ΟΥΗΡΙΣΣΙΜΟΝ ἀυτον, προς την τȣ Ρωμαϊκȣ ῥηματος ἐννοιαν κομψευομενος ἀπεκαλει, *quia jam tum ſolidam animi indolem prae ſe tulit, quo factum, ut eum VERISSIMVM, ad vocabuli Latini ſenſum facete adludens, nominaret.* Eodem illum nomine compellat S. Iuſtinus Martyr ſynchronus: [f]) Ουηρισσιμῳ ὑιῳ φιλοσοφῳ, *Veriſſimo filio philoſopho*, nempe Antonini Pii filio. Et vero inditum hoc nomen egregie ex numo Tyranorum Sarmatiae comprobatur, in quo juxta Aurelii caput legitur: BΗΡΙCCΙΜΟC. KAICAP. [g]) Vide de hoc nomine plura apud Spanhemium, [h]) tum et infra in Annio Vero filio.

Aurelius *Auguſtus* varia in ſuis, et conlegae nominibus immutavit, ſeſe *Antoninum*, et conlegam *Verum* appellando. Ita diſerte Capitolinus perhibens ea, quae mox poſt Pii mortem accidere: [i]) *Antonini mox ipſe nomen recepit, et quaſi pater L. Commodi eſſet, et Verum eum appellavit, addito Antonini nomine.* In eandem ſententiam alibi: [k]) *dato imperio - - - Verum vocari praecepit ſuum in eum transferens nomen, cum antea Commodus vocaretur.* Cum Capitolino conſpirat Galenus: [l]) τον μεν ἐμπροσθεν ὀνομαζομενον Λȣκιον κοινωνον ἐποιησατο καλεσας Βηρον, ἑαυτον δε μετωνομασεν Αντωνινον, *eum, qui antea Lucius vocabatur, conlegam ſibi adſcivit nomine Veri, ſe ipſum mutato nomine vocavit Antoninum*, idque iisdem paene verbis repetit alibi. [m]) Haec utriusque teſtimonia inſigniter confirmantur tam numis commatis Romani, quam marmoribus, in quibus Aurelio Caeſari nunquam nomen *Antonini*, Auguſto nunquam amplius *Veri* adjicitur. Ex quo conſit, falli illos, qui ſuſceptum ab Aurelio ſtatim poſt adoptionem nomen *Antonini* docuerunt, inter quos nomi-

---

a) Pag. 239. 4. b) L. III. tit. 31. § 1. c) Suppl. II. p. 52. d) Lettere pag. 97. e) L. LXIX. § 21. f) Apolog. I. init. g) Vaill. Num. Graec. p. 58. h) Caeſs. Iuliani Preuves pag. 42. i) in Aurelio. k) in Vero. l) περι των ἰδιων βιβλιων. m) προς τȣς περι τυπȣ γραψ.

naſſe ſatis ſit Iacobum Biaeum, [a]) Pellerinium, [b]) auctorem muſei Theupoli.[c]) Novi equidem, a Vaillantio, et ipſo Pellerinio, aliisque proponi numos tam coloniarum, quam urbium Graecarum liberarum, in quibus Aurelio adhuc Caeſari *Antonini* appellatio additur, ſed forte ex his minus caute excepta eſt epigraphe, aut forte horum nonnulli Caracallae ſunt, aut revera peccatum a rudibus monetariis, qui ex vetere more recepta omnia ab Aurelio adoptantis fuiſſe nomina ſibi perſuaſerint. Scriptores nonnulli Aurelio jam Auguſto vetus adhuc Veri nomen tribuunt. Sic apud Photium legas: [d]) *ἐπι* M. *Αντωνιυ Βηρυ ϐασιλεως Ρωμαιων*, et apud Theophilum Antiochenum [e]) *Αυρηλιυ Ουηρυ.*

Pater patriae.

Capitolinus haec de Aurelio: *PATRIS PATRIAE autem nomen delatum fratre abſente in ejusdem praeſentiam diſtulit.* Et infra: *poſteaquam autem a Syria victor frater rediit, PATRIS PATRIAE nomen ambobus decretum eſt,* Horum teſtimoniorum fide Tillemontius hunc titulum ab utroque Auguſto anno V. C. 919 ſuſceptum adfirmare non dubitavit. Aliud a Tillemontii doctrina magnopere diverſum docent numi. Secundum hos Aurelius hunc titulum adoptavit nonniſi ineunte anno V. C. 930, aut ad ſummum exeunte 929. Atque horum ego praeconio ſtandum omnino adfirmo. Cur enim, ſi id nomen revera anno V. C. 919 adſcivit, ipſis XI. annis ejus mentione in moneta abſtinuit, cum tamen conſtet, Auguſtos, ex quo illud ſuſcepere, eo conſtanter in numis fuiſſe gloriatos? Deinde ſi cui luberet obgerere, monetarios non omnes titulos etiam decretos numis inſcripſiſſe, quaero, cur iidem monetarii, qui antea inſerere id nomen monetae conſtanter neglexere, illud inde ab anno V. C. 930 usque ad Aurelii exceſſum nunquam amplius inſerere neglexerint, aut ſaltem per vices jam inſeruerint, jam non, perinde atque illis cum titulo pontificis maximi conſtitutum fuit? Cur denique, ſi, ut jactatur, Verus quoque patris patriae nomen ſuſcepit, nunquam illud in toto ejus numorum longo agmine legitur? Ergo teſtibus numis certum eſt, hunc titulum a L. Vero nunquam, ab Aurelio nonniſi eo, quo dixi, tempore receptum. Non favet huic ſententiae Capitolinus, at neque officit, ſi modo rite ejus verba aeſtimentur. Quod primum ait, Aurelium delatum ſibi hoc nomen in fratris praeſentiam diſtuliſſe, aliud non docet, niſi iſtud ſibi tum, cum titulus deferebatur, conſtitutum fuiſſe, ſubinde praeſente fratre mutaſſe ſententiam. Deinde ait ſolum, fratre reverſo id nomen ambobus fuiſſe *decretum*, non vero etiam ab ambobus ſuſceptum. Quam explicandi rationem ſi quis honeſti effugii cauſa a me adinventam velit exiſtimare, recolat, quaeſo, quae variis per praeſens opus locis de titulis imperatorum decretis quidem, at multo ſerius admiſsis, aut ſaltem in monumenta publica inferri coeptis diſputavi,

a) ad num. aur. Arſchot. Tab. 29. n. 1. b) Lettres p. 26. c) in M. Aurelii num. Alexandr. d) Cod. XIV. e) ad Autolyc. L. III.

et ſpeciatim de OPTIMI cognomine in Trajanum collato, et de Hadriani titulo patris patriae.

At litem mihi a marmoribus intentari video, in quibus et L. Verus *patris patriae* elogio decoratur, atque ipſe Aurelius multo maturius anno V. C. 930 a me definito. Verum qui cauſam ſuam marmoribus agere inſtituunt, patienter ferant, ſi et eorum cauſam marmoribus involvam. Nam ſi per teſtimonium Capitolini, ut fertur, Aurelius nonniſi poſt fratris reditum, atque adeo V. C. 919, et in ſuo tribunatu XX. ſe patrem patriae dixit, qua ratione is in lapide Muratorii jam in tribunatu XVI. hoc poteſt titulo gloriari? [a]) aut etiam frater Verus in marmoribus annorum 915. 916? [b]) Accedit, in plerisque marmoribus ad Aurelium pertinentibus, et ante annum V. C. 930 poſitis, abeſſe revera, ut oportuit, patris patriae elogium, ut adeo, ſi qua ſunt, quae adverſus traditam regulam peccant, culpa omnis ſit aut penes eos, qui minus adcurate epigramma exſcripſere, aut penes quadratarios, qui titulum hunc, quem primum anno V. C. 914, deinde iterato 919 decretum noverant, etiam ab utroque Auguſto ſuſceptum crediderint, cujus generis lapſus in monumentis praecipue iis, quae in provinciis concepta ſunt, pridem cogniti.

Ajebam ſupra, ab Aurelio hunc titulum adoptatum adhuc exeunte anno V. C. 929. Hoc ut conjicerem, impulit numus argenteus, qui ſanus, ac integer exſtat in muſeum Caeſareum recens inlatus.

M. ANTONINVS. AVG. GERM. SARM. *Caput laureatum.*

DE. GERM. TR. P. XXX. IMP. VIII. COS. III. P. P. *Tropaeum.* AR.

Aurelius in nullo numo, quos hactenus viderim, dicitur pater patriae ante trib. poteſtatem XXXI. Quare tempus, quo hoc elogium adſcivit, pendet a tempore, quo tribunatus numerum iterare eſt ſolitus. Cum Aurelius in mea ſententia, quam olim copioſe comprobabo, tribunatum XXXI. iniverit Kalendis Ian. V. C. 930, neceſſe eſt, numum hunc fuiſſe ſignatum exeunte anno praecedente 929, quod non improbabile; nam exſtant etiam ſimiles numi Commodi Caeſaris, qui certe ſunt hujus anni; nam ſi eſſent anni ſequentis 930, non in iis omiſſus eſſet titulus COS., quo is illo anno inſignitus fuit. Cauſa feriundae hujus monetae fuit triumphus de Germanis actus die XXIII. Dec. V. C. 929, ut ad hunc annum, et proxime ſequentem de numis hujus argumenti differentes animadvertimus. Et ſane veriſimile eſt, inter triumphi ejus applauſum patris patriae nomen rurſum decretum a ſenatu, ac demum a reluctante diu Aurelio adſcitum.

Obvii ſunt numi argentei inſcripti in averſa ſolo COS. III. P. P. variis typis. Hos olim in Catalogo muſei Caeſarei, quoniam praeter conſulatum III. nullum alium characterem chronologicum praeferunt, inſerui numis anni V. C. 914. P. X. 161, quo re ipſa conſul III. proceſsit Aurelius, temere nimirum ſecutus oraculum Occonis, ſcopulum inde ab ortu ſuo eruditis fatalem. At vero po-

a) Pag. 188. 6. b) Gruter pag. 258. 2. et 1082. 7. bis.

ſteaquam eos ſecundis curis atque attentius inſpexeram, facile vidi, lineamenta oris aperte in ſenium vergere, multum abludentia ab iis, quibus labente hoc conſulatu Aurelius in moneta proponitur. Quare hi quoque numi ad id tempus pertinent, quo patris patriae titulo demum coepit gloriari, atque veriſimiliter, ut ex lineamentis, quae numi offerunt, conjicio, ad annum V. C. 932, aut praecedentem.

ARMENIACVS PARTHICVS MAX. MEDICVS.

De tribus his collatis honorum titulis definite Capitolinus: [a]) *Geſtae ſunt res in Armenia proſpere per Statium Priſcum Artaxatis captis, delatumque ARMENIACVM nomen utrique principum, quod Marcus per verecundiam primo recuſavit, poſtea tamen recepit.* Plenius idem in Vero: [b]) *Parthicum bellum Statius Priſcus, et Avidius Caſſius, et Martius Verus per quadriennium confecerunt, ita ut Babylonem, et Mediam pervenirent, et Armeniam vindicarent, partumque eſt ipſi nomen ARMENIACI, PARTHICI, MEDICI, quod etiam Marco Romae agenti delatum eſt.* Omnes hi tituli comprobantur quoque numis, et quidem hoc ordine:

ARMENIACVS. Hunc titulum ſuſcepit primum in tribunatu XVIII., qui coepit in mea ſententia Kalendis Ian. V. C. 917. P. X. 164. At aliquanto maturius eo uti coepit Verus, nimirum in tribunatu III., qui coepit Kalendis Ian. 916. P. X. 163, et veriſimile eſt, excunte hoc anno utrique a ſenatu fuiſſe decretum, et continuo Veri numis inſertum, Aurelio primum hunc honorem velut ſibi indebitum recuſante, at poſtea acceptante, quod et teſtari Capitolinum vidimus. Biennio poſt in ſocietatem adſcitus eſt titulus *Parthici Maximi*, de quo agetur continuo.

PARTHICVS MAXIMVS. Comparet primum in Aurelii tribunatu XX., ſed jam adulto; nam multo plures ſunt hujus tribunatus numi, qui hoc titulo abſtinent. Coepit haec XX. poteſtas Kalendis Ian. V. C. 919. P. X. 166. Sed hunc quoque titulum L. Verum priorem occupaſſe, numi perſuadent; jam enim legitur in ejus tribunatu V., qui exivit cum anno Iuliano V. C. 918. P. X. 165. Confirmat id quoque Capitolinus, qui narrat, [c]) Verum nomina, quae ſibi delata fuerant, cum fratre communicaſſe die triumphi, quem pariter celebrarunt. Haec nomina fuerunt *Parthici*, et *Medici*, (nam *Armeniaci* uterque jam pridem uſus eſt) Actus eſt hic triumphus anno V. C. 919, quo anno revera Aurelius, neque antea, PARTH. MAX. appellari incipit. At vero L. Verum jam anno V. C. 918. dictum fuiſſe Parthicum Max., in ejus numis probabitur. Hoc *Parthici Max.* titulo conjuncto cum altero *Armeniaci* uſus eſt Aurelius, quoad frater vixit, qui mortuus eſt in ejus tribunatu XXIII., nam numi Aurelii hoc labente ſignati partim hos titulos addunt, partim omittunt, cum quo egregie item conſpirat hiſtoria; nam refert Capitolinus, [d]) Aurelium fratri mortuo titulum *Parthici* velut proprium permiſiſſe, ſe autem *Germanicum* appellaſſe. Sed

a) in Aurelio. b) Cap, 7. c) in Vero, d) in Aurelio c. 12.

iſtud alterum factum ſerius, ut videbimus.

MEDICVS. Decretum Aurelio, et Vero hunc titulum, ejusque cauſam, paullo ſupra vidimus. Exſtat inſcriptus in numo ſingulari, quem ſupra ad annum V. C. 919 objeci, jungiturque cum titulis *Armeniaci*, et *Parthici Maximi*. Marmora hujus tituli frequentius meminere. In numo inſigni Alexandrino L. Veri cum L. Є., quem edidit cl. Zoega, mulier ſtans clypeum tenet, cui inſcriptum: ΑΡμενιακος ΠΑρθικος ΜΗδικος. Galerium quoque Maximinum vocatum *Armeniacum Max. Medicum Max.* teſtatur Euſebius. a)

GERMANICVS.

Aurelius abjectis per Veri mortem nominibus *Armeniaci* et *Parthici Maximi*, hisque, ut diximus, fratri ſoli reſervatis, quod factum labente anno V. C. 922, aliquamdiu omni nomine honorifico in moneta abſtinuit propriis ſuis contentus. Poſtea temporis per claras de Germanis victorias, de quibus actum in annalibus, GERMANICI ſibi cognomen emeruit. Collati hujus tituli meminere Capitolinus, b) et Dio. c) Hunc numi, neglecto Mediobarbi praeconio, oſtentare incipiunt in Aurelii tribunatu XXVI., qui coepit ſub initium anni V. C. 925, ſic tamen, ut more veterum titulorum non in antica numorum, ſed parte averſa legatur hac lege: GERMANICO. AVG. IMP. VI. COS. III., quod obſervatur etiam in numis anni ſequentis 926, atque id nomen GERM. nonniſi in tribunatu XXIX., ſeu labente anno V. C. 928 in anticam eſt trajectum, eadem plane ratione, qua in Trajano vidimus decretum huic nomen OPTIMI multo ante occupaſſe tantum partem averſam, quam in anticam reciperetur. Haec numi, nam marmor nullum hactenus reperi, quod ſolum *Germanici* nomen offerret. In cauſa eſt, quod ea, quae ſuperſunt, ſerius ſunt poſita adſcito jam Sarmatici titulo, de quo continuo. Etiam Commodo eodem anno V. C. 925, et quidem die XV. Octobris impertitum *Germanici* titulum infra ex Lampridio docebimus, ſed quem et hic nonniſi anno V. C. 928 patris exemplo in numorum anticam recepit. Adverteſis praeclaram numorum cum hiſtoricis concordiam.

SARMATICVS.

Sarmatorum nomine intelliguntur populi trans Danubium, qua Pannoniam ſuperiorem ſeparat, late in ſeptemtriones poſiti, quibuscum acris Aurelio, ac plurium annorum dimicatio fuit. Eorum meminit quoque Pauſanias, cum refert, ab Aurelio bello domitos τȣςτε Γερμανȣς μαχιμοτατȣς και πλειστȣς των ἐν Ευρωπῃ Βαρϐαρων και ἐθνος το ΣΑΥΡΟΜΑΤΩΝ, *Germanos bellicoſiſſimos, et barbarorum plurimos, qui per Europam ſunt, et gentem SARMATARVM.* d) Ex his ſaepe numero victis bellicum quoque decus Aurelio acceſsit, datumque *Sarmatici* nomen ei, filioque Commodo teſtibus

a) Hiſt. eccl. L. VIII. c. 18. b) in Aurelio c. 12. c) L. LXXI, § 3. d) Arcad. L. VIII. c. 43.

numis copioſis, ac marmoribus. Factum iſtud non multo poſt, quam *Germanici* nomen in partem anticam recepit. Certe in eadem trib. poteſtate XXIX. legitur: M. ANTONINVS. AVG. GERM. et: M. ANTONINVS. AVG. GERM. SARM. Coepit hoc anno V. C. 928., P. X. 175. Vſus eſt his titulis per ſequens adhuc biennium, deinceps his, omnibusque aliis usque ad exceſſum in moneta abſtinuit. Legitur quidem adhuc in numo aureo muſei Caeſarei cum tribunatu XXXIII., qui currebat cum anno V. C. 932. Verum etſi is vetuſtus omnino videatur, cum tamen differat fabrica, et probitate auri, videtur ex adulteratoris veteris officina prodiviſſe compoſitis male binis matricibus, atque univerſim non eſſe is, qui reliquis agnitae ſanitatis reclamantibus resiſtere unus poſsit.

PIVS.

In hoc nomen Aurelio per adoptionem Antonini Pii jus quidem fuit, nunquam tamen illud in ejus vivi monumentis legitur, at in ejus conſecrati numis occurrit conſtanter, ut vidimus, forte quoniam jam antea uxorem quoque mortuam PIAM appellari voluit, ut infra in numis Divae Fauſtinae docebimus. Etiam Severus ſe vocat DIVI. M. PII. F*ilium*. Vide hujus numos ad annum V. C. 948. Parum igitur proſpere adſeruit Pagius: [a]) M. Aurelium paſsim Pium fuiſſe nuncupatum, atque iſtud multis viris eruditiſsimis non fuiſſe obſervatum. Vnicum mihi usque modo exemplum occurrit ex marmore Africano: [b]) PRO. SALVTE. IMP. M. ANTONINI. AVG. PII. LIBERORVMQVE. EIVS. Hic M. Antoninus alius eſſe non poteſt ab Aurelio noſtro; nam qui eadem nomina tulerunt, Caracalla et Elagabalus, liberis caruere. Fuere nomina quaedam honorifica, quae apud Romanos nonniſi poſt exceſſum tribui ſunt ſolita, aut, ut planius loquar, fuere decreta. Druſus ſenior poſt mortem *Germanicus* dici coepit. Caracallam ſoli conſecrationis numi *Magnum* appellant, vivum nunquam.

IMPERATOR.

Capti hujus ex victoriis tituli ſequens lex e monumentis, ac numis praecipue, ſtatuitur.

IMP. II. Legitur iſtud primum in ejus tribunatu XVII., qui currebat cum anno V. C. 916, et acceſsit hic honos per ſubactam a L. Vero Armeniam. Meminit hujus tituli Capitolinus quoque, ſcilicet L. Verum bello cum Parthis per legatos geſto dictum fuiſſe imperatorem. [c])

IMP. III. Aurelius in numis tribunatus XIX., qui currit cum anno V. C. 918, dicitur IMP. II. et III. Ergo fluente hoc anno iteravit hunc honorem. Cauſa iterum petenda ex lauris Parthicis.

IMP. IV. Parte priore trib. poteſtatis XX., quae fuit anni V. C. 919, dictus eſt adhuc IMP. III., at deinceps, cum primum titulos *Parthici Maximi*, et *Me-*

a) Crit. Baron. ad ann. Chr. 162, § 3.

b) Muſ. Veron. p. 458. 7.

c) in Aurel. c. 8.

dici adſcivit, dici ſe etiam una *imperatorem IV.* paſſus eſt, nimirum bello Parthico tanta Romani nominis gloria feliciter confecto.

IMP. V. Hunc titulum peperit tribunatus XXII. anni V. C. 921, nam in ejus parte priore dicitur adhuc IMP. IIII. Hoc ſibi decus in bello adverſum Germanos quaeſivit.

IMP. VI. Veriſimiliter captus hic titulus in tribunatu XXIV., ſeu V. C. 923 ex victoria Marcomannica. Certe in numis anni ſequentis jam occurrit.

IMP. VII. Coepit in tribunatu XXVIII. ſeu anno V. C. 927, nam ejus parte priore dicitur IMP. VI., mox IMP. VII. Numerus ipſe, et cauſa tituli inſigniter probatur ex Dione, ut ad hunc annum animadverti.

IMP. VIII. Parte priore tribunatus XXIX., ſeu V. C. 928 Aurelius ſe dixit IMP. VII., ſubinde in eodem, cum primum *Sarmatici* nomen ſuſcepit, aut certe paullo poſt, *imperatorem VIII.* ſe dixit. Ajebam, paullo poſt. Nam in denario muſei Caeſarei, inſcripto SECVRITAS. PVBLICA, videtur IMP. VII. adhuc conjungi cum titulo SARM. Numi iſtud invicte demonſtrant. Quare fallitur Tillemontius, qui in numis hujus tribunatus legendum ſemper IMP. VII., at nunquam VIII. ſuſpicatur. [a]) Ad hanc ejus tituli iterationem VIII. pertinet inſigne epigramma a Grutero publici juris factum: [b])

M. AVR. ANTONINO. AVG. GERM. SARM. PONT. MAX.
TRIB. POT. XX. (lege XXX.) IMP. VIII. COS. III. P. P. QVOD.
OMNES. OMNIVM. ANTE. SE. MAXIMOR. IMPP.
GLORIAS. SVPERGRESSVS. BELICOSISS. GENTIB.
DELETIS. ATQVE. SVBACTIS. S. P. Q. R.

IMP. IX. Hic honos Aurelio certe obtigit in tribunatu XXXI., ſeu anno V. C. 930, quoniam ejus parte priore ſe adhuc in numis dixit IMP. VIII., poſtea IX. Perperam, et contra numorum certam fidem Tillemontius iteratum hunc honorem in annum ſequentem, P. X. 178 differt. Ampliati ejus tituli cauſa in incerto eſt.

IMP. X. In tribunatu XXXIII., qui reſpondet anno V. C. 932, legitur IMP. IX. et X., et acceſſit haec laurus ex bello Sarmatico tum renovato. Conſpirat in numero denario Dio quoque. [c])

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - - - - C.

a) in Aurel. nota 17. et 20. b) Pag. 260. 4. c) L. LXXI. § 33.

Numos Aurelii aureos primum abundare, eorum deinde numerum ſenſim minui, et extremis ejus annis fere deficere experimur. Vide, quae de hac periſtaſi obſervabimus in numis Fauſtinae junioris, et ſub finem numorum Commodi.

Argentei - - - - - - - - -	C.
Aenei max. mod. - - - - - - -	RR.
Aenei I. et II. formae - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - -	O.
Commatis peregrini:	
Argentei urbium Graecarum - - - - - -	RR.
Aenei variae formae - - - - - - -	C.
Coloniarum - - - - - - - -	C.
Alexandrini - - - - - - - -	C.

FAVSTINA IVNIOR.

Annia Fauſtina nata patre Antonino Pio Aug., matre Galeria Fauſtina Aug. anno incerto. Volente Hadriano deſtinata fuit L. Vero, ſed eam Antoninus poſt Hadriani mortem propter Veri aetatem immaturam M. Aurelio uxorem dedit perfecto aliquot inde annis matrimonio. Auguſtae titulo fuiſſe decoratam, et quidem marito adhuc Caeſare, infra ex numis comprobabimus. Maritum in Syriam conſectata in itinere apud Halale vicum Tauro adſitum morbo exſtincta eſt V. C. 928. Femina fuit, ſi qua unquam, ultimae infamiae, ac libidinis, indigna patre, et marito, quos omnis aetas ipſam Virtutem dixit. Vſam promiſcue gladiatoribus, nautis, et ſi qui ſunt his viliores, hiſtoria prodit, et fuit ea aetate rumor conſtans, ipſum Commodum ex gladiatore conceptum. Credebatur etiam L. Vero cauſa mortis ſubitae extitiſſe, et particeps quoque conſiliorum Avidii Caſsii adverſus maritum conſpirantis. Vulgata haec uxoris dedecora tam parum movere maritum, ut etiam iis, qui auctores fuere, ut ſaltem repudiaret, ſi occidere eam nollet, reſponderet: *ſi uxorem dimittimus, reddamus et dotem*, imperium ſcilicet. Ferri quodammodo poterat ea indulgentia utcunque atrox et inconſulta, niſi eam mortuam fleviſſet etiam, et omni infamia contaminatam concilio deorum intuliſſet, ut paullo poſt videbimus. Vide Capitolinum, Dionem, Victorem.

Liberi ex M. Aurelio:

Praeter *Vibiam Aureliam Sabinam*, et *Fadillam*, quas memorant marmora Gruteri, [a]) et Muratorii, [b]) item *Domitiam Fauſtinam*, aliosque ignoti nominis, quos ex auctoribus veteribus congeſsere Tillemontius, [c]) et Pagius, [d]) memorandi ſunt.

Lucilla, nupta L. Vero, de qua infra in numis propriis.

---

a) Pag. 252. 8. b) Pag. 242. 3. et 590. 4. c) in Aurelio pag. m. 694. d) Crit. Baron. ad ann. Chr. 180.

Commodus, et *Antoninus* gemelli, ille futurus Auguſtus, hic poſt quadriennium exſtinctus.

Annius Verus. Vide ejus numos.

Filias tres adhuc caeſo Commodo fuiſſe ſuperſtites, tradit Lampridius, [a]) et generatim dixit Herodianus, Marco plures filias natas fuiſſe. [b])

Numi:

A. FAVSTINA. AVGVSTA. *in omni metallo, et forma.*
B. FAVSTINA. AVG. PII. AVG. FIL. *ut ſupra.*
C. FAVSTINA. AVG. ANTONINI. AVG. PII. FIL. *ut ſupra.*
D. FAVSTINAE. AVG. PII. AVG. FIL. *ut ſupra.*
E. FAVSTINA. AVG. PII. AVG. FILIA. *in AE. I., ſed fabricae rudioris, quam pro ea aetate, ut adeo legem praeſcribere non poſſit.* (Muſ. Caeſ.)
F. FAVSTINA. AVGVSTA. AVG. PII. F. *in AV. et AR.*

* * *

Vt lit. D.
ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XII. *Caput laureatum.* AE. II. (Baldini ad Vaill. Num. praeſt. T. I. p. 76.)

Ex hoc numo probatur, Fauſtinam Auguſtae titulum marito adhuc Caeſare iam tuliſſe, quanquam ejus facti teſtimonium antiquius offerat inſigne marmor Gruterianum: [c]) FAVSTINAE. AVG. IMP. CAES. T. AELI. HADRIANI. ANTONINI. AVG. PII. P. P. TR. POT. X. IMP. COS. IIII. FILIAE. M. AVRELI. CAESARIS. VXORI. Idem docet numus Graecus urbis incertae, in cujus una ſuperficie: ΦΑΥϹΤΕΙΝΑ. ϹΕΒΑϹΤΗ. *Caput Fauſtinae junioris*, in altera: ΑΥΡΗΛΙΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ. *Caput Aurelii nudum.* (Muſ. reg. Chriſtinae tab. LX.) Adde ſimilem alium Neapolis Samariae. Cum igitur Fauſtina jam in Antonini tribunatu X. dicatur Auguſta, qui fluxit cum anno V. C. 900, quo ipſo anno Aurelius trib. poteſtatem adeptus eſt, veriſimile eſt, uno tempore Aurelio decretam fuiſſe hanc poteſtatem, et Fauſtinae titulum Auguſtae.

* * *

Epigraphe varia.
CONCORDIA. *Columba.* AV. (Muſ. Caeſ.) In aliis: *Mulier ſtans d. pallium adducit, ſ. cornucopiae.* AV. AR. AE. I. In aliis: *Mulier ſedens d. florem.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Novus Concordiae typus *columba*, ſed vere captus ex indole ejus alitis, hujusque imagine jam olim a Venuſino vate petita, cum ita de ſe, et Fuſco Ariſtio ſcribit: [d])

Fraternis animis, quidquid negat alter,
et alter,
Annuimus pariter, vetuli, notique columbi.

Concordiae Fauſtinam inter, et maritum, ſed quae in ea morum diſcrepan-

a) in Commodo. b) L. I. c. 9. c) Pag. 260. 6. d) Epiſt. L. I. 10. 4.

tia hujus unice philoſophiae, et nativae indulgentiae debebatur, non uno loco meminere hiſtorici veteres.

* * *

Vt lit. A.

FECVND. AVGVSTAE. *Mulier ſtans utraque manu ſingulos infantes geſtat, alio hinc, alio illinc adſtante.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Fecunditatem ſuam Fauſtina prolium numero abunde probavit, utinam et perinde fidem in maritum. Ambitur in hoc numo liberis quatuor, at in numis inſcriptis TEMPOR. FELIC. ſex praeſto ſunt, aucto nimirum eorum numero. Et fuiſſe ſenario plures, colligitur ex iis, quae ſupra in ejus vita memoravi. In numis IVNONI. LVCINAE. infantes tres vagiunt. Fecunditatem nunc primum in numis jactari videmus, etſi ſimilem in Fauſtina ſeniore produxerit Mediobarbus, an genuinum, ignoro. Ei templum ſtatuit Nero, nata ſibi filia ex Poppaea.[a]) Numen iſtud ſaepe deinceps in numis Auguſtarum celebrari, mirum non eſt, at exſtare etiam in moneta Gallieni, inſolens plane eſt.

* * *

Vt lit. A.

FORTVNAE. MVLIEBRI. *Mulier ſedens d. gubernaculum, ſ. cornucopiae.* AV. (Vaill.) AR. Muſ. Caeſ.)

Refert Valerius Maximus: [b]) *FORTVNAE MVLIEBRIS ſimulacrum, quod eſt via Latina ad IV. milliarium, eo tempore cum aede ſua conſecratum, quo Coriolanum ab excidio urbis maternae preces repulerunt.* Ejus meminere etiam Livius,[c]) Plutarchus, [d]) aliique, quos laudant, commentatores D. Auguſtini de Civit. Dei. [e]) At quam inique haec dea cum Fauſtina jungatur, docet Feſtus: [f]) *item via Latina ad milliarium IV. Fortunae muliebris, nefas eſt attingi, niſi ab ea, quae ſemel nupſit.* Cultam quoque Romae *Fortunam virilem*, et quidem inde a Servio Tullio, docebunt Dionyſius Halic., [g]) et Ovidius, [h]) atque hanc a feminis prae Muliebri fuiſſe obſervatam, ob cauſam, quam eodem loco adducit Ovidius.

* * *

Vt lit. A.

LAETITIA, *Mulier ſtans d. coronam, ſ. ſcipionem.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Alium Laetitiae typum vidimus in moneta Antonini ad annum V. C. 902. Qui numo praeſente proponitur, deinceps plerumque ſibi Laetitia proprium facit. Corona certiſsimum laetitiae ſignum ſeu publicae, ſeu privatae. Ea enim aſpirante tota ſaepe civitas coronata inceſsit. Nulla ſine coronis grata convivia, comiſſationes, vina. Vetuſtiſsimus hic mos, et jam ex ſacris literis cognitus, hortante in his homine molli, et voluptatibus penitus immerſo: [i]) *Venite ergo, et fruamur bonis, quae ſunt - - coronemus nos roſis - - ubique relinquamus ſigna laetitiae.* Recentiora coronarum in laetitiis exempla collegit Oiſelius. [k]) Typi ſi qui alii Laetitiam comitantur, plerumque facilem habent explicatum.

* * *

a) Tacit. XV. 23. b) L. I. c. VIII. § 4. c) L. II. c. 40. d) de Fort. Rom. T. II. p. 318. e) L. IV. c. 19. f) in Pudicitiae ſignum. g) L. IV. h) Faſt. L. IV. 145. i) Sapientia c. 2. v. 6. k) Theſ. ſel. num. pag. 336.

Vt lit. C.

M. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXX. *Caput M. Aurelii nudum.* AE. max. mod.

Sic numus hic exhibetur inter numos max. mod. regis Gall. tab. XI. n. 1, ſed qui in binis offendit, primum quod juxta Aurelii nomina omittuntur tituli GERM. SARM., quibus in tribunatu XXX. conſtanter eſt uſus, deinde quod Fauſtinam adhuc vivam proponat, quae jam anno praecedente diem obiit. Quare aut demendum aliquid ex tribunatus numero, et legendum forte TR. P. XXIX, aut numus ſpuriis accenſendus.

* * *

Vt lit. A.

MATRI. CASTRORVM. S. C. *Mulier ſtans d. pateram, ſ. acerram ad aram ſacrificat, juxta tria ſigna militaria.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Prima Fauſtina hoc titulo uſa eſt. Eum illi honorem delatum fuiſſe, diſerte tradit Dio, [a]) nimirum relata prodigioſa illa de Quadis victoria, de qua ad annum V. C. 927 egi, Aurelium dictum fuiſſe imperatorem VII., et Fauſtinam *matrem caſtrorum*, (μητερα των στρατοπεδων) Nomen iſtud confirmat Capitolinus quoque; nam eam, inquit, [b]) *ſecum in aeſtivis habuerat, ut MATREM CASTRORVM appellaret.* Eodem ſerius nomine gloriata quoque eſt Iulia Domna Severi, et poſthac plures aliae in numis Alexandrinis, quos vide.

* * *

Antica varia.

PVDICITIA. *typis variis in omni metallo, et forma.*

An Fauſtinae pudicitia in his numis jactatur per ſuetam adulationem? an eo more, quo principibus proponimus, ut eſſe velint, quod eſſe deberent? Etiam Hadriani pudicitiam crepant numi, nullo pacto iſtud laudis promeriti.

* * *

Vt lit. A.

SAECVLI. FELICIT. *Duo puelli in lectiſternio, imminentibus capiti aſtris.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Sunt hi *Commodus*, et *Antoninus* Dioſcurorum cultu propoſiti, quos uno partu Fauſtina edidit, et de quibus agetur in vita Commodi. *Saeculo* propterea aliquid *felicitatis* partum, ſequens aevum non probavit.

Vt lit. C.

S. C. *Templum Veſtae, intus idolum, prae foribus hinc virgines tres, illinc totidem aliae ad aram luculentam ſacra faciunt, adſtante praeterea parva figura femella.* AE. max. mod.

Vulgavit numum hunc ex muſeo Farneſiano Pedruſius, cujus ego judicio laetus lubens non acquieſco. Eum reticent catalogi alii illuſtriores a viris inſignis meriti vulgati. At novi etiam, numum tam inſcriptione, quam typo ſimillimum exſtare inter eos, quos impoſtor Patavinus fabricatus eſt, et quos aeri inciſos dedit Molinetus, [c]) quae ſane cauſa numorum ſimilium fidem ſuſpectam facit. Augetur ſuſpicio, quod eorum exſtat numerus incredibilis. In uno muſeo Caeſareo reperi exemplaria fere XX., quorum complura ſunt operis admirabilis, inter quae eminet unum ex duobus metallis, quorum interius inſuper utrinque tenuiſsima lamella aurea tegitur,

a) L. LXXI. § 10. b) in Aurel. c. 26. c) Cabin. de Genev. Médailles Padouanes n. XXX.

ſic tamen, ut faciem Fauſtinae, et in averſa tectum templi et aram veſtiat lamella argentea arte tam mirabili, ut nihil perfectius in hoc genere videri poſſit. Fuit olim in muſeo Collegii acad. S. I., et inde in gazam Caeſaream translatum. Ceterum nolim adſerere, non exſtare Fauſtinae numum genuinum cum hoc typo, nam habemus ſimilem dempto S. C. et adſtante parva figura, in numis coaevis Lucillae maximae item formae, quos dabimus loco ſuo. Monere tamen tirones hoc loco volui, ut propter cauſas memoratas in adprobandis iis cautionem adhibeant.

* * *

Vt lit. B.

S. P. Q. R. *Carpentum a duabus mulis tractum.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Involaſſe Fauſtinam in carpenti honorem exemplo Meſſalinae, et Agrippinae uxorum Claudii, ex hoc numo diſcimus.

* * *

Vt lit. A.

VENERI. VICTRICI. S. C. *Venus ſeminuda ſtans adſtanti Marti adblanditur.* AE. II. *Idem typus, ſed ſine epigraphe.* AE. max. mod. (Muſ. Farneſ. et Caeſar.)

Furtivus Martis, Venerisque amor, quem Ovidius *toto notiſſimam fabulam coelo* appellat, [a]) ſaepe in veterum artefactis, et multa cum varietate occurrit. Eodem modo, ut in numo praeſente, proponitur ſaepe in ſignis marmoreis, et annulis. Fuere, qui his exhiberi turpem Fauſtinae cum gladiatore conſuetudinem cenſerent, inducti credo, quod hunc ipſum typum in hujus Auguſtae moneta viderent. Non lubet ineptam hanc, et jam nunc nemini creditam opinionem refellere.

DIVA FAVSTINA.

Auctore Dione [b]) Fauſtinae mortem vehementer luxit Aurelius. Apertius, quae ad conſecrationem pertinent, Capitolinus: [c]) *petiit a ſenatu, ut honores Fauſtinae, aedemque decerneret, laudata eadem, cum tamen impudicitiae fama graviter laboraſſet, quae Antoninus vel neſcivit, vel diſſimulavit. Novas puellas Fauſtinianas inſtituit in honorem uxoris mortuae. Divam etiam Fauſtinam a ſenatu appellatam gratulatus eſt. - - Fecit et coloniam vicum, in quo obiit Fauſtina* (Fauſtinopolis nonnullis creditur, quam produnt itineraria dictum vulgo Antonini, Hieroſolymitanum, et Hierocles, et Tyanis Cappadociae admovent.) *et aedem illi exſtruxit, ſed haec poſtea aedes Heliogabalo dedicata eſt.* De hac aede vide plura in Caracalla Spartiani ſub finem. Alios honores recitat Dio, [d]) nempe decretas a ſenatu ſtatuas argenteas in templo Veneris et Romae, aram, ad quam virgines omnes, quae nuberent in urbe, una cum ſponſis ſacrificarent etc. Adde, quod ex ejus numorum copia facile probatur, percuſsam per reliquos etiam Aurelii annos divae Fauſtine nomine monetam. Tam immoderati honores in mulierem immerentem congeſti facile poterant dicaci Sileno movere et ſtomachum, et riſum. [e]) Elegantem ima-

a) Metam. IV. 189.
b) L. LXXI. § 30.
c) in Aurel. c. 26.
d) l. c. § 31.
e) Iulian. in Caeſs.

ginem Fauſtinae conſecratae, et a Victoria ſurſum elatae ex marmore exceptam proponit Bellorius, et ex eo Montfauconius. [a])

A. DIVA. FAVSTINA. PIA. *Caput cultu ſolito, aut velatum, in AR. AE. I. II.*
B. DIVA. AVG. FAVSTINA. *Caput velatum, in AR.*
C. DIVAE. FAVSTIN. AVG. MATR. CASTROR. *Caput velatum, in AR. AE. I.*
D. DIVAE. FAVSTINAE. PIAE. *Caput velatum, in AR. AE. I.*

* * *

Vt lit. A.

AETERNITAS. *variis typis, ut: Fauſtina ſedens in carpento duorum elephantorum, d. haſtam. — Eadem ſedens vario cultu etc.* AR. AE. I.

* * *

Vt lit. A.

AETERNITAS. S. C. *Fauſtina ſedens d. ſceptrum inter duas mulieres gradientes, et velum per caput ſinuantes.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Occurrit, exhiberi in hac averſa ſimulacrum Fauſtinae ſenatu jubente poſitum, et virgines ſponſas ad eam accedentes, ut juxta illud ex praeſcripto ſenatus ſacrificarent, ut paullo ſupra ex Dione docui.

* * *

Antica incerta.

AETERNITAS. AVGVSTA. *Fauſtina velata Dianae ritu cervo inſidet, ſ. taedam.* AE. max. mod. (Reg. Gall.)

* * *

Antica varia.

CONSECRATIO. *Typis admodum variis, rogi, arae, pavonis, lectiſternii Iunonis, Fauſtinae ab aquila ſurſum elatae, lunae inter ſeptem planetas.* AR. AE. I.

* * *

Vt lit. D.

MATRI. CASTRORVM. *Mulier ſedens d. phoenicem, ſ. haſtam, juxta duo, in aliis tria ſigna militaria defixa.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

De titulo *Matris caſtrorum* actum in numis Fauſtinae vivae.

* * *

Vt lit. A.

SIDERIBVS. RECEPTA. *Mulier ſtans adſtituta capiti luna utraque manu facem geſtat.* In aliis: *Fauſtina velum per caput ſinuans in citis equorum bigis.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numi commatis peregrini.

Vrbium liberarum.

Magnum numorum in his ſignatorum eſt agmen. In horum non paucis varie inſcribitur; nam ſaepe praeponitur ANNIA, quod nomen in Romanis nunquam additur. Nonnunquam tantum ſcribitur; ΦΑΥCΤΙΝΑ. ΝΕΑ., ut in numis Aezanis, et Temni. (Pellerin. Mel. II.) Dicitur adeo *nova*, ſeu *junior*, ut diſcerneretur a matre cognomine. Signati haud dubie ſunt hi numi, antequam *Auguſtae* titulo fuiſſet ornata. In aliis ΦΑΥCΤΕΙΝΑ. ΝΕΑ. CΕΒΑCΤΗ., ut in numo

a) Supplem. T. V. tab. 60.

Pergami, (Vaill.) Philippopolis Thraciae, (Muſ. Caeſ.) et Anchiali Thraciae. (Neumann Num. pop. p. 118.) In binis integerrimis, et elegantibus, quos olim vulgavi, (Num. vet. p. 183.) et ſignatis Nicaeae Bithyniae: AN. NЄA. ΦΑΥϹΤЄΙΝΑ. ϹЄΒ. Priores duas voces non eſſe connectendas, ſic ut legendum ſit ANNЄA, et hoc per monetarii lapſum pro ANNIA, eo evincitur, quod unum N ab altero juſto intervallo ſeparatur, neque ullo pacto veriſimile, monetarios in binis numis diverſi typi eodem modo bis peccaſſe, nimirum relinquendo inter AN et NЄA majus intervallum, quam reliqua inſcriptionis lex poſtulabat, deinde ſcribendo NЄA pro NIA. Vocabulum NЄA neceſſario poſtponendum non eſt, nam et in numis Zenodori legimus NΕος ΚΑΙσαρ, ut taceam numos inſcriptos: ΝΕΟΙ. ΘΕΟΙ. ΝΕΑ. ΗΡΑ. ΝΕΟΙ. ΗΛΙΟΙ. Eadem in numo Byzantii apud Pellerinium (Mel. II.) et in Alexandrinis paſsim dicitur: ϹЄΒ. ЄΥϹЄΒ. ΘΥΓ. vel ΘΥΓΑ., nempe ut in Romanis: AVG. PII. FIL. Magiſtratus munere fungitur in numis Byzantii: ЄΠΙ. ΘЄΑϹ. ΦΑΥϹΤΙΝΗϹ. Vide numos hujus urbis.

De argenteis III. formae inſcriptis: ΥΠЄΡ. ΝΙΚΗϹ. ΡΩΜΑΙΩΝ, vide, quae diximus ad numos incertae urbis Meſopotamiae Vol. III. p. 520, qua in regione eos fuiſſe cuſos veriſimile exiſtimo.

Coloniarum numi perrari. Vnicum reperit Vaillantius, pauci a poſteris additi.

Alexandrini ſatis frequentes.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - - C.

Obſervo, non mihi hactenus occurriſſe numum Fauſtinae conſecratae, qui aureus eſſet, de quo vide, quae monebimus ſub finem numorum Commodi de hujus numis aureis, et jam monuimus ſupra in M. Aurelio, quo loco de pretio numorum aureorum hujus Auguſti egimus. (Pag. 76.)

Argentei - - - - - - - - - C.

Aenei max. formae - - - - - - - RRR.

Aenei I. et II. formae - - - - - - - C.

Aenei III. formae - - - - - - - - O.

Commatis peregrini:

Argentei - - - - - - - - - RRR.

Reliqua vide paullo ſupra.

ANNIVS VERVS.

Annius Verus natus patre M. Aurelio Aug. et Fauſtina Aug. anno V. C. 916 biennio poſt Commodum, et Antoninum geminos in lucem editos, qui annus ex

tempore mortis conficitur. Petente L. Vero ex Oriente reduce, ut filii Marci *Caeſares* dicerentur, [a]) ad id faſtigium evectus eſt cum fratre Commodo die XII. Octobris V. C. 919. [b]) At non diu tantae fortunae ſuperfuit. Etenim V. C. 923 eo ipſo tempore, quo profectionem in Marcomannos pater parabat, exſecto ſub aure tubere Praeneſte ſeptennis eſt mortuus. Decrevit moeſtus pater ſtatuas mortuo, et imaginem auream Circenſibus ferendam, et ut ſaliari carmini nomen ejus infereretur. [c])

Hunc Annium Verum Lampridius vocat *Severum.* [d]) Sed Caſaubonus pro *Severum* legendum cenſet *Sex. Verum.*

Numi :

Commatis Romani.

ANNIVS. VERVS. CAES. ANTONINI. AVG. FIL. *Caput Annii Veri nudum.*

COMMODVS. CAES. ANTONINI. AVG. FIL. *Caput Commodi nudum.* AE. fere I.

Numi praeco eſt Vaillantius, et jam ante hunc Petrus Bellorius, qui ſimilem ex muſeo cardinalis Maximi Romae vulgavit addita diſſertatione. Idem etiam, ſed maximi moduli, exſtat in muſeo Caeſareo ex Romano Carthuſianorum theſauro in illud illatus, at mihi magnopere ſuſpectus, quod pace virorum illuſtrium, qui eum calculo ſuo probum adſeruere, dixero. Ajunt et ſimiles in medio aere exiſtere. [e])

* * *

VERVS. CAESAR. COMMODVS. CAESAR. *Vtriusque caput nudum ſe reſpiciens.*

TEMPORVM. FELICITAS. *Quatuor puelli anni tempora deſignantes.* AE. max. mod. (Vaill. Muſ. Florent. tab. XXVI. Muſ. Theup.)

Elegans hic typus nunc primum in moneta comparet, quem in numis ſuis reſuſcitabunt Commodus, Caracalla, Diocletianus, aliique. Exhibet is quatuor Horas, ſeu totidem vices, quae annuo intervallo ſibi ſuccedunt, ver, aeſtatem, autumnum, hyemem. Singulae ſua jactant munera, quae ipſae educant; reliquis nudis una hyems pannis involvitur adverſus ſuam ipſius inclementiam quaerens praeſidium, velut in turri octogona Andronici, quae eſt Athenis, fingitur Boreas pallium vultui obducens. Has ipſas intelligit Q. Calaber, cum narrat, Iunoni adſidere quatuor famulas:

Τας ποτ' ἀρ Ηελιῳ Χαροπη δμηθεισα Σεληνη
Γειναt' ἀν ὀυρανον ἐυρυν ἀτειρεας, ὀυδεν ὁμοιας
Αλληλαις, μορφη δε διεκριθεν ἀλλη ἐπ' ἀλλης.
Ηδ' ἑτερη χειμωνι και ἀιγοχερηι μεμηλε.

Quas quondam Soli formoſa ſubacta Luna
Peperit per coelum latum infatigabiles, nulla in re ſimiles
Sibi mutuo, forma vero diſtinguitur alia ab alia,
Altera hyemi, et capricorno curae eſt.

a) Capitolin. in Aurel. cap. 12. b) Lamprid. in Commod. cap. 1. et cap. 11. c) Capitolin. cap. 21. d) in Commodo cap. 1. e) Beauvais hiſt. des Emp. T. I p. 245.

Inter hunc, et ſequentem verſum certa eſt lacuna, quae, quod ad alias Horas pertinet, abſorpſit. Easdem tanquam Cereris comites inducit Callimachus de hac frugum dea ſic canens: [a])

ὡς ἁμιν μεγαλα θεος ἐυρυανασσα
Λευκον ἐαρ, λευκον δε θερος, και χειμα φεροισα
Ηξει, και φθινοπωρον, ἐτος δ᾽ ἐις ἀλλο φυλαξει.

Sic nobis magna dea late imperans
Candidum ver, candidam aeſtatem, et hyemem ferens
Veniet, et autumnum, et ejus proventum in alium annum ſervabit.

Eleganter Graeci quatuor has anni vices, ſi laetae fuere, uno vocabulo ἐυετηριας expreſſere, et felicitatis publicae eſſe ſymbolum voluerunt. Quapropter et dixit Libanius, felicitatem agri Antiochenſis depraedicans: [b]) ὑπερ δε τοιαυτης της ἡμετερας γης ἀι Ωραι χορευουσιν ἐμμελως, *in tali hoc noſtro ſolo anni tempeſtates venuſtas ducunt choreas.*

* * *

Commatis peregrini.

Numi Annii Veri etiam hujus claſsis perrari. Vnum urbis incertae edidit Vaillantius: (Numi Graec. p. 62.)

M. ΑΥΡΗΛΙΟΥ. ΑΝΤΩΝЄΙΝΟΥ. ΥΙΟΙ. *Capita adverſa Commodi, et Annii fratrum.*

ΑΥ. ΚΑΙϹ. ΑΥΡΗΛ. ΑΝΤΩΝЄΙΝΟϹ. *Caput Aurelii nudum.* AE. II.

Vtriusque etiam caput ſiſtitur in numis inſcriptis ΚΑΒΙΡΩΝ. ϹΥΡΙΩΝ., in quorum altera parte ſunt capita M. Aurelii, et L. Veri laureata barbata, quos olim produximus in moneta Tripolis Phoenices. Sed adverte etiam ad ea, quae de his numis mox obſervabimus.

* * *

Habuit tamen Annius Verus ſuos patronos, quorum benevolentia opes ſuas monetarias auxiſſe creditus eſt. Lubet eas hic deſcribere additis obſervationibus, quibus Caeſarum hujus aevi numi non parum, ut ſpero, juvabuntur.

ΟΥΗΡΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ. *Caput nudum barbatulum.*

ΑΜΑϹΤΡΙΑΝΩΝ. *Tripus cum ſerpente.* AE. fere II. (Froelich Appendic. II.)

ΒΗΡΟϹ. *Caput juvenile nudum.* ΙΟΝΩΝ. *Caput muliebre.* AE. (Haym. T. II. pag. 288.) ſed corrigenda prava averſae inſcriptio in ΡΟΔΙΩΝ, ut docet ſimilis editus in muſeo Chriſtinae tab. LIX. n. 16.

Froelichius in numum ex propoſitis primum commentatus probare contendit, *Verum Caeſarem* in eo memoratum eſſe non poſſe aut L. Aelium ab Hadriano adoptatum, aut L. Verum Auguſtum, aut M. Aurelium, qui omnes quodam tempore *Veri* nomen tulere. Tribuendum ergo quarto hujus nominis, nempe Annio Vero, in quo ſumus, adſerit. Quod ad priores duos attinet, facile omnes cum viro erudito conſentient. At non aeque patienter feremus, M. Aurelium quoque ab jure, quod ſibi in praeſentem numum eſt, excludi. Froelichii argumentum eſt, M. Aurelium, cum ſimul Caeſar declaratus, et in Aureliam Antoninorum familiam adſum-

a) in Cerer. v. 122. b) in Antiochico.

ptus eſt: *M. Aelium Aurelium Verum* fuiſſe dictum, et *nunquam ex eo tempore ſine* Aurelii *nomine in numis comparere.* Poſtremae huic parti diſtinctione opus eſt. Certum ſane, Aurelium ſemper dici, et hoc nomen nunquam abeſſe in numis commatis Romani, at num etiam in numis commatis peregrini? Satis conſtat, urbes Graecas citra leges Romae monetarias aut addidiſſe nomina, aut ex pluribus, quae libuit, ſelegiſſe. Paullo ſupra vidimus, Fauſtinam juniorem in moneta Graeca dici *Anniam*, quod nomen moneta urbis nunquam recepit; eam quoque dici ΝЄΑΝ, *juniorem*, etiam iſtud nullo exemplo. Sic et a Graecis Criſpina dicitur ΒΡΟΥΤΤΙΑ, et Salonina ΧΡΥСΟΓΟΝΗ, tacentibus haec nomina Romanis. Praenomen *Marci* in numis Aurelii adhuc Caeſaris officinae Romanae legere non eſt, iſtud tamen non raro reperitur in numis exteris. Contra in numis Romanis, e. c. Trajani, et Antonini Pii nunquam occurrit ſcriptum tantum: TRAIANVS. CAESAR, vel: IMP. ANTONINVS, tamen in pluribus Graecis legitur tantum: ΤΡΑΙΑΝΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ, et ΑΥτοκρατωρ ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ. Ergo ex pluribus nominibus, quae ſinguli propria habuere, inſcripſere numis, quae ſcribere placuit, atque ut in aliis M. Aurelii adhuc Caeſaris numis ſcripſere plenius: Μ. ΑΥΡΗΛΙΟϹ. ΟΥΗΡΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ., ita in aliis parcius: ΑΥΡΗΛΙΟϹ. ΟΥΗΡΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ, aut tantum: ΑΥΡΗΛΙΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ, quae omnia habes apud Pellerinium, [a]) atque adeo in aliis quoque tantum ΟΥΗΡΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ, ut in praeſente Amaſtrianorum numo. Atque hoc loco ſatis mirari non poſſum, a Froelichio caput iſtud, quod in numo luculenta per genas, et mentum barbula veſtitur, ab ipſo etiam, ut ex iconismo apparet, agnita, Annio Vero tribui, qui mortuus eſt, cum annum nonniſi ſeptimum vitae ageret. Verum ex alio numo ſententia Froelichii plane evertitur, quem hic ex Pellerinio ſiſto. [b])

ΟΥΗΡΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ. *Caput juvenile nudum.*

СΥΡΙ. ΚΑΒΙΡΩ. *Caput laureatum Antonini Pii, et Fauſtinae junioris.* AE. II.

Si Froelichium audimus, hic numus M. Aurelii eſſe nequit, quoniam abeſt nomen *Aurelii.* At multo minus L. Aelii eſſe poteſt, qui Antonino adhuc privato, cujus tamen caput altera numi pars exhibet, mortuus eſt, aut L. Veri, qui vivo Antonino neque *Veri*, neque *Caeſaris* nomen adhuc habuit, aut Annii Veri, qui vivo Antonino ne natus quidem fuit. Ergo is numus aut nullius, aut unius M. Aurelii erit, probaturque vel uno hoc numo, quod probare hactenus inſtitueram, *Aurelii* nomen non ſemper hujus numis fuiſſe adjectum. At enim alium numum dare lubet, quem ad idem comprobandum advoco:

ΟΥΗΡΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ. *Caput juvenile nudum.*

СΥΡΙ. ΚΑΒΙΡΩΝ. *Duo capita juvenilia ſe reſpicientia.* AE. II. (Haym. T. II. p. 289. Pellerin Mel. I. p. 79.)

Notandum, caput anticae in ectypo Haymiano ſecundum mentum luculentam barbulam offerre, quo cavetur, ne puello Annio Vero tribui numus poſsit.

a) Mel. II. p. 86. 87.   b) Mel. I. p. 77.

Iure Pellerinius Haymium caſtigat, quod is numum hunc L. Vero largitus eſt; hic, antequam a M. Aurelio in collegium imperii vocaretur, *Caeſaris*, et *Veri* nomina non habuit, et tum ſimul Caeſar, ſimul Auguſtus, ſimul Verus dictus eſt, ut ad ejus numos advertemus. Ergo ſecundum prius dicta hujus item anticae caput eſt M. Aurelii. At quorum ſint bina averſae capita, minus expedita ratio. Commodi, et Annii Veri eſſe non poſſunt, ut Pellerinius ex intellecto male Haymio opinari videtur; nam hi necdum nati fuere Aurelio adhuc Caeſare. Si ſiniſterius caput eſt muliebre, quod diſcrimen in id genus numis ſaepe eſt dubium, haud dubie erit Lucillae Aurelii filiae, et oppoſitum caput Cejonii Commodi, qui ſubinde L. Verus dictus eſt, et cum hac Lucilla matrimonio junctus.

Aliter ſentiendum de numo, quem his verbis proponit auctor muſei Theupoli. (Pag. 913.)

ΟΥΗΡΟC. ΚΑΙCΑΡ. *Caput Annii Veri nudum.*

CΥΡΙΩΝ. ΚΑΒΙΡ. *Capita adverſa M. Aurelii, et L. Veri laureata.* AE. III.

Iſtud praeconium ſi verum, caput anticae alterius eſſe nequit, quam hujus noſtri Annii Veri, cum M. Aurelius jam averſam invaſerit. Alioqui per hanc diſputationem non iſtud egi, ut evincerem, Annio Vero non poſſe convenire epigraphen ΟΥΗΡΟC. ΚΑΙCΑΡ, ſed tantum, ea etiam uſum Aurelium Caeſarem, quod negavit vir praeſtantiſsimus Froelichius.

Ex his, quae modo diſputavi, ſequentes regulae ſuapte profluunt. Numi inſcripti

M. ΑΥΡΗΛΙΟC. ΒΗΡΟC. (vel ΟΥΗΡΟC.) ΚΑΙCΑΡ. ſunt tantum M. Aurelii, ut patet.

ΑΥΡΗΛΙΟC. ΟΥΗΡΟC. ΚΑΙCΑΡ, Aurelii tantum adhuc Caeſaris, tum his nominibus uſi. Non prorſus negaverim, poſſe quoque competere L. Vero Aug., cum Graeci non raro CЄΒΑCΤΟΥ titulum ſuppreſſerint, at tum facile indicium ex vultu; ſi juvenilior, et modeſtius barbatus, erit Aurelii, ſi promiſſiorem barbam appendit, L. Veri.

ΑΥΡ. ΒΗΡΟC. vel: ΑΥΡΗΛΙΟC. ΟΥΗΡΟC. Aurelii tantum, forte etiam L. Veri Aug. ſecundum indicium in praecedente regula allatum. Auctor muſei Theupoli eos nimium confidenter L. Vero Aug. muneratur. [a])

ΟΥΗΡΟC. ΚΑΙCΑΡ. Sin vultus adultior, ac praecipue ſi barbulam promittit, haud dubie eſt M. Aurelii Caeſaris; ſin admodum juvenilis, non diſſitebitur Annium Verum. Aliae periſtaſes, quales ſupra indicavi, plerumque facile criterium ſuppeditabunt. Perperam Haymius numum ſic inſcriptum largitur L. Vero, [b]) et nimium frequenter hunc errorem errat auctor Muſei Theupoli. Obſervo tamen, ſuppreſſo praenomine Λ, ſive *Lucii*, et titulo CЄΒΑCΤΟΥ poſſe etiam numos ſic inſcriptos competere Vero Aug., ſed rarus erit is caſus, ac tum illi patrocinabuntur lineamenta, barba promiſsior, laurea.

ΒΗΡΟC. Caput juvenile nudum, in numo, quem ſupra ex Haymio ſecundo loco deſcripſi. Editor eum Annio Vero

a) Pag. 915 et 918. b) Tom. II. p. 289.

tribuendum cenſet. Non repugno pertinacius. Valentiora quidem ſunt lineamenta, quam pro aetate puelli ſeptennis, ſed ſaepe veteres in puerorum Caeſarum imaginibus aetatem anticipaverunt. In ſimili numo muſei Chriſtinae, quem eodem loco adduxi, vultus magis ad infantem accedit. Pro Annio facit etiam ſolum vocabulum BHPOC, nam fuit, ut vidimus, tempus, quo *Caeſar* nondum fuit.

OΥΗPOC. ANTΩNINOC, in numo Amaſtriae muſei Theupoli p. 913, qui ſi recte eſt deſcriptus, eſſe poterit L. Veri Aug., quem uno eodemque tempore Antonini nomen geſsiſſe, auctores nonnulli teſtantur. Hunc numum revocabo infra in Vero, quo loco litem de variis hujus Auguſti nominibus diſceptabo.

BHPICCIMOC. KAICAP. Numum ſic inſcriptum Tyranorum Sarmatiae ſupra pag. 69. poſt Vaillantium M. Aurelio Caeſari tribuimus. Si fides Herodiano, [a]) Βηρισσιμος vocatus etiam fuit Annius Verus. Sin iſtud, neque huic ſua in hunc numum jura deerunt. Iudicium ex vultu pendebit, an is ſaltem barbatulus, an plane imberbis, ac forma puerili.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei, et argentei - - - - - - -	O.
Aenei max. mod., ſi modo genuini - - - -	RRRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - -	RRR.

Commatis peregrini Graecarum urbium.

Aenei II. formae - - - - - - -	RRR.

Aenei III. formae, citatur unicus a cl. Beauvais.
Alexandrini, et coloniarum nondum comperti.

L. AVRELIVS VERVS.

L. Cejonius Commodus natus eſt Romae patre Aelio Caeſare adhuc privato, matre, ut in hoc diximus, incerti nominis, anno V. C. 883. P. X. 130, ut ex tempore adoptionis eruitur, quo ſeptimum jam annum egreſſum tradit Capitolinus. [b]) Dies illi natalis XV. Decembris, quo natus eſt Nero, ut refert idem, [c]) et in quo die conſpirat etiam Kalendarium Lambecii. Patre ab Hadriano V. C. 888. adoptato in familiam Aeliam translatus eſt, dictusque *L. Cejonius Aelius Aurelius Commodus*, et illo V. C. 891 Kalendis Ianuariis mortuo in Hadriani familia remanſit. [d]) Hoc pacto Hadriani per adoptionem nepos, cum is paullo poſt Aelii mortem Antoninum ſibi adoptaſſet, ob patris meritum

a) L. I. c. 2. b) in Vero c. 2. c) Ibidem cap. 1. d) Capitol. in Vero c. 2.

eodem tempore Antonino una cum M. Aurelio adoptandus traditus eſt.[a]) Factum iſtud V. C. 891 die XXV. Februarii. Haec et M. Aurelii, et L. Veri per Antoninum facta adoptio etſi pluribus locis a Spartiano[b]) et Capitolino[c]) adſeratur, iidem tamen parum ſibi conſtantes alibi adoptatum ab Antonino Aurelium, ab hoc Verum aperte pronunciant, ſic ut Verus Aurelii per adoptionem filius eſſet habendus, non frater,[d]) et tamen per ipſam orationem dictorum immemores fratres eos conſtanter appellant. Enimvero communem ambos per adoptionem habuiſſe patrem Antoninum, et hac lege fuiſſe fratres, praeter ea argumenta, quibus ad tollendum hunc diſſenſum utitur Tillemontius, manifeſto probatur ex marmore coaevo, quod edidit Gruterus:[e]) IMP. CAES. DIVI. ANTONINI. F. DIVI. LVDII. (legendum L. VERI.) PARTH. MAXIMI. FRATRI. etc. Frater etiam appellatur Verus in marmore Muratorii.[f]) In inſigni alio marmore Gruteriano[g]) Verus, perinde ac in aliis Aurelius, dicitur *D. Ant. Pii filius*, *D. Hadriani nepos etc.* S. Iuſtinus Martyr coaevus Vero hos titulos largitur: Λȣκιῳ φιλοσοφῳ Καισαρος φυσει ὑιῳ, και Ευσεβȣς εἰσποιητῳ, *Lucio Philoſopho Caeſaris* (L. Aelii) *natura filio*, *et Pii* (Antonini) *adoptivo.*[h]) Si adoptivus Antonini Pii, ergo hujus filius, et adeo Aurelii frater. Denique jurisconſulti veteres aliquoties edicta *divorum fratrum* memorant, velut Vlpianus, (Digg. L. XXVI. tit. 2. l. 19. § 1.) quo nomine certum eſt ab iis reſpici M. Aurelium, et L. Verum.

Translatus ergo in familiam Antonini toto tempore, quo hic imperium tenuit, in privati modum vixit, nullo *Caeſaris* aut titulo, aut honore propter aperta vitae immoderatae indicia, tantum quod *Auguſti filius* vocabatur.[i]) V. C. 906 quaeſturam obivit, et mox anno ſequente 907 conſulatum.[k]) Interjectis annis VII, ipſo anno Varroniano 914, quo diem obivit Antoninus, cum fratre Aurelio proceſsit conſul II. confirmante iſtud marmore Gruteriano,[l]) quod quoniam Veri titulos ac nomina poſtremo tempore ejus vitae privatae continet, hic appono:

M. AELIO. AVRELIO. VERO. CAESARE. III. } COS.
L. AELIO. AVRELIO. COMMODO. II. }
P. R. C. ANN. DCCCCXIII. nempe a Parilibus anni ſuperioris.

V. C. 914 P. X. 161.
CAESAR. AVGVSTVS. TR. P. COS. II.

Kalendis Ianuariis adhuc privatus conſul iterum procedit collega fratre conſule III. Mortuo circiter diem VII. Martii Antonino Pio fratris beneficio conlega imperii adſciſcitur collatis uno tempore *Caeſaris*, et *Auguſti* titulis, tum trib. poteſtate, et proconſulatu, item

a) Spartian. in Aelio c. 7. b) in Aelio c. 2. c) in Antonino c. 4. d) Spartian. in Aelio c. 5. Capitolin. in Aurel. c. 5. et in Vero c. 2. e) Pag. 29. 13. f) Pag. 1121. 7. g) Pag. 258. 2. h) Apolog. I. initio. i) Capitolin. in Vero c. 3. k) Ibid. l. c. l) Pag. 300. 1.

nomine *Veri*, quo Aurelius antea uſus, in eum translato, cum *Commodus* prius vocaretur. [a])

Vt marmor Gruteri paullo ante memoratum Aurelium adhuc Caeſarem, et Verum privatum anni hujus principio ſiſtit, ita eximium aliud ineunte hoc ſaeculo apud Puteolos repertum utrumque jam Auguſtum, et novis utriusque nominibus jam inde a die XXIII. Martii, atque adeo mox ab adito imperio exhibet, et reliquis omiſsis ſic habet: [b])

IMP. CESARE. (ſic) M. AVRELIO. ANTONINO. AVG. III. COS.
ET. IMP. CESARE. ſic) L. AVRELIO. VERO. AVG. II.

Numi:

Praecipiendum ad Veri numos, horum typos ab iis, quos in moneta Aurelii vidimus, parum differre exceptis paucis uni Vero propriis, nam ut honores, ita et factorum gloriam communem eſſe voluerunt. Quare ne antiqua otioſe repetam, plerumque numorum explicationem ex fratris moneta ejusdem anni petendam monebo.

A. IMP. CAES. L. AVREL. VERVS. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. AR. AE. I. etiam radiatum, in AE. II.*

B. IMP. L. AVREL. VERVS. AVG. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. et AR.*

* * *

Vt lit. A.

COS. II. *typis variis.* AR.

Numi reliqui: CONCORDIAE. AVGVSTOR. vel: LIB. AVGVSTOR. vel: PROV. DEOR. addito fere conſtanter: TR. P. COS. II. in Aurelio explicati reperiuntur.

V. C. 915. P. X. 162.
TR. P. II. COS. II.

Hoc anno ad bellum Parthicum exit Verus. (Vide annales Aurelii.)

A. IMP. CAES. L. AVREL. VERVS. *Caput nudum, in AV. AR. AE. I. etiam radiatum, in AE. II.*

B. IMP. L. VERVS. AVG. *Caput nudum, in AR.* (Muſ. Caeſ.)

C. L. AVREL. VERVS. AVG. *Caput nudum, in Quin. aureo.* (Muſ. Caeſ.)

D. IMP. CAES. L. AVREL. VERVS. AVG. TR. P. II. COS. II. *Caput nudum, in AE. max. mod.* (Muſ. Caeſ.)

* * *

Vt lit. C.

TR. POT. II. COS. II. *Mulier ſtans d. globum, ſ. cornucopiae.* Quin. AV. (Muſ. Caeſ.)

Reliqui: CONCORDIAE. AVGVSTOR. vel: PROV. DEOR. addito ſemper TR. P. II. COS. II., ut in numis Aurelii.

---

a) Capitolin. in Aurel. c. 7. et in Vero c. 4.

b) Vignoli de Columna Anton. p. 52.

V. C. 916 P. X. 163.
TR. P. III. COS. II. IMP. II.
Incipit ARMENIACVS.

Ex vindicata per duces Armenia ſibi, fratrique *imperatoris* titulum parit, ut et *Armeniaci*, ſed quem Aurelius aliquanto ſerius admittit.

A. IMP. CAES. L. AVREL. VERVS. AVG. TR. P. III. COS. II. *Caput laureatum, in AE. m. m.* (Muſ. Caeſ.)

B. IMP. CAES. L. AVREL. VERVS. AVG. *Caput laureatum, vel nudum, in AE. I. etiam radiatum, in AE. II.*

C. IMP. L. VERVS. AVG. *Caput nudum, in AR.*

D. IMP. CAES. L. VERVS. AVG. *Caput nudum, in AV.*

E. L. VERVS. AVG. ARMENIACVS. *Caput nudum, in AR.*

* * *

Vt lit. B.

PROFECTIO. AVG. TR. P. III. COS. II. S. C. *Imperator eques d. haſtam. In aliis praeterea praecedit figura militaris, tribus ſequentibus.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Hac in his numis prodita profectione aut intelligitur ea, quam is in Syriam Parthosque ex urbe inſtituit, aut cum ipſe ex Antiochia, qua in urbe ſubſtitit, adverſum hoſtem movit. Nam etſi ipſe magis voluptatibus, quam hoſtibus retia intendit, totumque bellum per legatos confecit, tamen toto quadriennio, quod bello huic impenſum fuit, bis ad Euphratem impulſu comitum ſuorum profectus eſt, ut refert Capitolinus. [a])

* * *

Vt lit. E.

ARMEN. TR. P. III. IMP. II. COS. II. *Armenia humi ſedens inter arma patria d. caput fulcit, ſ. navis prorae impoſita.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Alius, ſed ſine ARMEN. AR. (Muſ. Caeſ.)

Ex his numis, qui Verum jam in tribunatu III. *Armeniacum* produnt, docemur, Verum hunc titulum aliquanto maturius fratre adoptaſſe; nam hic primum *Armeniacus* legitur in numis tribunatus XVIII., qui reſpondet tribunatui Veri quarto. Etiam hic Armeniae humi ſedentis typus frequens eſt in Aurelii moneta, ſed et hic primum in eodem tribunatu XVIII. Vide etiam Aurelium ſub titulo *Armeniaci.* Navis indicare videtur navalem aliquam victoriam de Armeniis in Euphrate partam. Hi numi, quod norim, unici ſunt, qui cum tribunatu III. conjungant titulum IMP. II.

Reliqui numi: FELIC. AVG. vel FORT. RED. vel SALVTI. AVGVSTOR. addito ſemper TR. P. III. COS. II. et cum typis propriis.

V. C. 917 P. X. 164.
TR. P. IV. COS. II. ARM. IMP. II.

Epheſum proficiſcitur, ut Lucillam Aurelii filiam, et deſtinatam ſibi uxorem exciperet. Bellum Parthicum continuatur.

* * *

a) in Vero. c. 7.

A. L. VERVS. AVG. ARMENIACVS. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. AR. AE. II.*

B. L. AVREL. VERVS. AVG. ARMENIACVS. *Caput laureatum, vel nudum, in AR. AE. I. radiatum, in AE. II.*

* * *

Vt lit. A.
ARMEN. TR. P. IIII. IMP. II. COS. II. *Typus, ut in ſimili anni praecedentis.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.
REX. ARMEN. DAT. TR. P. IIII. IMP. II. COS. II. *Imperator in ſuggeſtu ſedens adſtantibus duabus figuris diadema adſtanti infra regi circumdat.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.
Eadem epigraphe, at in aliis plenius: REX. ARMENIIS. DATVS. IMP. II. TR. P. IIII. COS. II. S. C. *Idem typus, ſed adſtantibus in ſuggeſtu tribus figuris.* AE. I. (Muſ. Caeſ.) AE. II. (Vaill.)

Regis hujus a Vero Armeniis ſecundum hos numos impoſiti nomen, et genus reticet biographus Capitolinus, dicere contentus, Verum *bello confecto regna regibus dediſſe.* [a]) Opportune hujus ſilentium compenſat Photius, qui, cum Iamblichi ἐρωτικα recenſet, haec eum de ſe narrantem commemorat, [b]) floruiſſe ſe temporibus Soaemi τȣ Αχαιμενιδȣ τȣ Αρσακιδȣ, qui rex fuit a patribus regibus oriundus, atque idem ſenator Romanus, et conſul, ac poſtea magnae Armeniae rex, factumqne illud, quo tempore imperavit Antoninus, qui Verum imperatorem, eundemque fratrem ſuum, generumque miſit, ut Vologaeſo Partho bellum inferret. Huc pertinet, quod refert Suidas, [c]) et exſtat in Dione Reimari, [d]) a Martio Vero, qui pro Vero Aug. bellum in Armenia geſsit, miſſum Thucydidem, qui Soaemum in Armeniam reduceret. Quo docemur, eum jam prius imperaſſe Armeniae, ſed inde pulſum a Parthis, nunc a Vero reſtitutum. Hem! quam tenues rivulos, eosque fere lutulentos jubemur conſectari, cum tam illuſtris imperii hiſtoriam ſcribere aggredimur. Hic averſae typus in Aurelii numis nondum eſt repertus.

* * *

Vt lit. A. et B.
TR. P. IIII. IMP. II. COS. II. *variis typis in omni metallo et forma.* Hos inter illuſtrior: *Hercules ſtans d. oleae ramum, ſ. clavam, et exuvias leonis.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Alius ſimilis, ſed addito praeterea: HERC. PAC. AV. (Vaill.)

Herculem paciferum monetae inferendum curavit Verus, tanquam auctorem reſtituendae propediem victis hoſtibus pacis.

Reliqui hujus anni numi argumenta obvia continent.

V. C. 918. P. X. 165.
TR. P. V. COS. II. ARM. IMP. II.

Profligato undique Parthorum bello Verus cum Aurelio *imperator III.* dicitur, ipſe *Parthici Maximi* titulum jam

a) in Vero cap. 7. pag. 1021.
b) Cod. 94. in fine.
c) ſub. Μαρτιος Βηρος.
d) Tom. II.

hoc anno adoptat, quo tantiſper abſtinet Aurelius.

A. L. AVREL. VERVS. AVG. ARMENIACVS. *Caput laureatum, in AE. I. etiam laureatum vel nudum, in AE. II.*

B. L. VERVS. AVG. ARMENIACVS. *Caput laureatum, vel nudum, in AV. AR. AE. I. etiam radiatum, in AE. II.*

Vt lit. A. vel B.

TR. P. V. IMP. II. COS. II. *typis variis victorias Parthicas crepantibus in omni metallo et forma.*

* * *

Vt lit. A.

LIBERAL. AVG. TR. P. V. IMP. II. COS. II. S. C. *Liberalitas ſtans.* AE. II.

Numi ſic inſcripti ſunt obvii, at rarior ille, ſi modo rite excepta eſt epigraphe, quem inter aeneos II. formae deſcribit Vaillantius: LIB. AVG. II. TR. POT. V. IMP. II. COS. II., ut revera congiarium hujus anni numero alterum fuit.

Eodem anno:

PARTH. MAX. IMP. III.

L. VERVS. AVG. ARM. PARTH. MAX. *Caput laureatum.*

TR. P. V. IMP. III. COS. II. *typis variis proſtratae Parthiae teſtibus in AV. AR. AE. I.*

V. C. 919. P. X. 166.

TR. P. VI. COS. II. DES. III. ARM. PARTH. MAX. IMP. III. IV.

A bello Parthico redux una cum fratre de Parthis triumphum agit, ac tum delatos ſibi antea *Parthici Maximi*, et *Medici* titulos cum Aurelio communicat.

A. L. VERVS. AVG. ARM. PARTH. MAX. *Caput laureatum, in AV. AR. AE. I., etiam radiatum in AE. II.*

B. L. VERVS. AVG. ARM. PARTH. MAX. MEDIC. *Caput laureatum in ſingulari Aeneo I. formae.*

* * *

Vt lit A.

LIB. AVG. III. TR. P. VI. COS. II. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Ad hunc annum habentur Aurelii numi AE. I., ſed inſcripti: CONG. AVG. III., ſed utrique numi congiarium III. ab utroque imperatore uno eodemque tempore praeſtitum enunciant. Iidem collati comprobant, L. Verum aliquanto citius prae Aurelio *Parthici Maximi* titulum adoptaſſe, ut infra ad hunc titulum diſſeremus.

* * *

Vt lit. A.

TR. P. VI. IMP. III. COS. II. *typis variis.* AV. AR. AE. I. II.

Eodem anno:

MEDICVS IMP. IV.

Vt lit. B.

TR. POT. VI. IMP. IIII. COS. II. S. C. *Vterque imperator lauri ramum praetendens in curru triumphali.* AE. I. (Belley ex Muſ. Pellerin. B. L. T. XXV. hiſt. p. 82.)

Numum ſimilem, ſolis Aurelii nominibus, ac titulis diverſum vidimus in moneta Aurelii, quo loco et de horum numorum raritate, ac pretio egimus,

quod praecipue ex MEDICi titulo, quem pars adverſa exhibet, colligitur. Reliquam numi hujus explicationem ex eodem loco pete.

Vt lit. A.

TR. P. VI. IMP. IIII. COS. II. *typis variis tropaea Parthica praedicantibus in omni metallo, et forma.*

V. C. 920. P. X. 167.
TR. P. VII. COS. III. ARM. PARTH. MAX. IMP. IV.

Exſpirat in numis MEDICVS.

Fratrem ad bellum Marcomannicum comitatur. Vide ad hunc annum annales Aurelii.

* * *

L.VERVS. AVG. ARM. PARTH. MAX. *Caput laureatum.*

CONG. AVG. IIII. TR. P. VII. IMP. IIII. COS. III. *Liberalitas ſtans.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Idem numero congiarium exſtat etiam in numis Aurelii, ſed quod ſciam, aeneis tantum, at alio typo.

* * *

Eadem adverſa.

TR. P. VII. IMP. IIII. COS. III. *typis variis in omni metallo, et forma.*

Eadem epigraphe. Protome Veri laureata obverſo tergo, cum aegide in pectore.

TR. P. VII. IMP. IIII. COS. III. *Vterque imperator in quadrigis triumphalibus, praecedunt milites, juxta geſtatur tropaeum.* AE. max. mod. (Muſ. M. Ducis.)

Typus loquitur triumphum anni praecedentis.

V. C. 921 P. X. 168.
TR. P. VIII. COS. III. ARM. PARTH. MAX. IMP. IV. V.

Anni hujus ab utroque imperatore res geſtas ex M. Aurelio pete.

L.VERVS. AVG. ARM. PARTH. MAX. *Caput laureatum.*

TR. POT. VIII. IMP. IIII. *in aliis* IMP. V. COS. III. *typis variis, in omni metallo, et forma.*

Eadem adverſa.

Eadem epigraphe addito ARMENIA. *Verus eques Armenum projectum haſta confodit.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Eadem adverſa.

TR. P. VIII. IMP. IIII. COS. III. *Vterque imperator in quadrigis triumphalibus ſtante juxta puello, praecedunt milites, juxta ferculum cum tropaeo, et captivis.* AE. max. mod. (Muſ. de Camps.)

Revocat hic numus memoriam triumphi Parthici, quem ambo imperatores ante biennium egere, admiſsis etiam in currum M. Aurelii liberis utriusque ſexus, ut teſtatur Capitolinus [a]) Atqui vetus fuit mos, et ſtantis adhuc reipublicae, triumphantis liberos eodem curru vehi. Narrat Zonaras ex Dione, [b]) *moris eſſe, ut qui triumphans in urbem introibat, liberos ac cognatos utriusque ſexus, ſiquidem praetextati adhuc eſſent, in curru juxta ſe haberet; ſin grandiores eſſent, equis jugalibus funalibusve imponeret. Quod ſi plures eſſent, equis ſingularibus vecti currum proſequantur.* Appianus, cum illata cauſa triumphi, quem ſenior Africanus egit, Romanorum triumphos de-

a) in Aurel. c. 12. b) Annal. Tom. II.

ſcribit, haec generatim: [a]) ἐπιϐαινουσι δ' ἀυτῳ ἐπι το ἁρμα παιδες τε και παρθενοι, και ἐπι των παρηορων ἑκατερωθεν ἠιθεοι συγγενεις. *Vehuntur eodem curru filii filiaeque, et funalibus equis utrinque geſtantur adoleſcentes conſanguinei.* Hunc morem innuit quoque Cicero: [b]) *An, cum ſedere in equis triumphantium praetextati potiſſimum filii ſoleant etc.* Suetonius de Tiberio: [c]) *Dehinc pubeſcens Actiaco triumpho currum Auguſti comitatus eſt ſiniſteriore funali equo, cum Marcellus Octaviae filius dexteriore veheretur.* Domitianum patris fratrisque triumphum Iudaicum albo conſpicuum equo fuiſſe comitatum, diximus in hujus numis ad annum V. C. 824. Quam bellum eſt, quae docuit antiquitas, publicis quoque monumentis videre confirmata.

V. C. 922 P. X. 169.
TR. P. IX. COS. III. ARM. PARTH. MAX. IMP. V.

Hoc anno, ac media quidem hyeme auctore Galeno Verus eadem lectica cum fratre portatus, et apoplexia correptus apud Altinum Venetorum moritur imperii anno IX. aetatis XXXIX. vel XL. Dubia de ejus vera aetate expenſa vide apud Tillemontium in nota XII. in Aurelium. Mortuum veriſimiliter medio Ianuario hujus anni, non Decembri, quod plerisque viſum, probabo in doctrina de trib. poteſtate Veri.

Si Capitolinum audimus, neque inter bonos, neque malos principes ponitur, quem conſtat non inhorruiſſe vitiis, nec abundaſſe virtutibus, [d]) quin et amaſſe in eo Antoninum ſimplicitatem ingenii, et puritatem refert. [e]) At parum hic, ut alias crebro, ſecum ipſo concordat hic biographus, cum ejus licentiam vitae per adulteria, aleae, et comiſſationum intemperantiam, protractas in popinis noctes, provocatos ad rixas infimae ſordis homines perſequitur, ſic ut eo ipſo teſte vitiorum Caji, Neronis, ac Vitelii aemulus exſtiterit. Atque haec ne gravius, et in reip. perniciem erumperent, ſola eſt fratris auctoritate retentus. Ad bellum Parthicum ab Aurelio miſſus rei gerendae cura legatis permiſſa ipſe uni voluptati vacavit acta Laodiceae hyeme, apud Daphnen aeſtate, reliqua parte Antiochiae, rediitque in urbem multo per Syriae delicias corruptior. Invitus ad bellum Marcomannicum cum fratre profectus, et brevi urbanam licentiam reſpectans reditum impetravit quidem, at per iter inopinato, ut diximus, malo oppreſſus interiit. Corpus exanimum in Hadriani ſepulcro patris naturalis L. Aelii cineribus fuit ſociatum. Haec ex Capitolino.

Vxor *Lucilla*, de qua infra.

Numi:

L. VERVS. AVG. ARM. PARTH. MAX. TR. P. VIIII. *Caput laureatum.*

COS. III. *Roma galeata thoraci inſidens lauri ramum porrigit Vero galeato, et paludato adſtanti, ipſa retro a Victoria coronatur.* AE. max. mod. (Muſ. M. Ducis.)

---

a) de rebus Punic. c. 66. b) pro Muraena c. 5. c) in Tib. cap. 6. d) in Vero c. 1. e) Ibid. c. 3.

L. VERVS. AVG. ARM. PARTH. MAX. *Caput laureatum.*
TR. P. VIIII. IMP. V. COS. III. *variis typis in omni metallo, et forma.*

Divus Verus.

Mortuum a fratre appellatum *divum*, ſacrisque plurimis honoratum, dedicato ei flamine, et Antoninianis ſodalibus, et omnibus honoribus, qui divis habentur, tradit Capitolinus. [a]) Conſecrationem numi quoque comprobant.

DIVVS. VERVS. *Caput nudum.*
CONSECRATIO. *Aquila, rogus, vel ipſe ſedens in quadrigis elephantorum.* AR. AE. I.

Eadem adverſa.

M. AVREL. ANTONINVS. TR. P. XXIII. *Caput Aurelii laureatum.* AE. I. (Vaill.)

Indubitatum, ſeu Vaillantii, ſeu typothetae vitio ſcaiptum TR. P. XXII. pro XXIII., nam ſatis conſtat, Verum per totum priorem Aurelii tribunatum adhuc vixiſſe. Sane et cum TR. P. XXIII. hic numus proponitur a Noriſio. [b])

Numi commatis peregrini.

De drachmis inſcriptis: ΥΠЄΡ. ΝΙΚΗϹ. ΡΩΜΑΙΩΝ egimus in numis Meſopotamiae urbis incertae.

Numi hujus claſsis alii nihil prorſus offerunt, cui philologiae cauſa immoremur.

NOMINA VERI.

Ei nato fuiſſe nomina *L. Cejonii Commodi*, ſubinde patre ab Hadriano adoptato *L. Cejonii Aelii Commodi*, principio diximus. Adoptatus ab Antonino nihil videtur in appellationibus mutaſſe, nam *Aurelii* nomen ſibi a patre domeſticum fuit, neque neceſſario per adoptionem in eum ab Antonino derivatum, velut in Marcum fratrem.

Mortuo Antonino Pio M. Aurelium in L. Verum praeter Auguſti honorem etiam *Veri* nomen, quod ſibi antea proprium fuit, transtuliſſe, ſupra in Aurelii nominibus affatim docuimus. An etiam *Antonini* nomen, diſputari poteſt. Adfirmat iſtud Capitolinus: *Verum*, ait,[c]) *eum appellavit* Aurelius, *addito ANTONINI nomine.* Rurſum in Vero: [d]) *L. Cejonius Aelius Commodus Verus ANTONINVS, qui ex Hadriani voluntate Aelius appellatus eſt, ex Antonini conjunctione Verus, et ANTONINVS.* Conſona refert Lampridius· [e]) *Verus autem Commodi nomen habuit, quo abolito ANTONINI non praenomen, ſed nomen accepit. Commodum autem Marcus ANTONINVM appellavit.* Deinde Spartianus, qui refert, [f]) a Severo nomen hoc filio datum, quoniam *jam per quatuor principes cucurriſſet.* Antoninos hactenus dictos Pium, Marcum, Commodum conſtat; niſi Verum addamus, quartum non habebimus. Diſerte vero etiam a Capitolino inter octo Antoninos numeratur alibi. [g]) Addi poteſt ex Capitolino, [h]) Aurelium mortuo Vero *Antoninianos ſodales*, nimirum ex ejus nomine, ut videtur, dedicaſſe. Conſpirantibus his auctoribus non auſim horum teſtimoniorum veritatem in dubium vocare, etſi mirum videatur, coaevum

---

a) in Aurel. c. 15. b) Epoch. Syromac. diſs. IV. p. 304. c) in Aurel. c. 7. d) Cap. 1. e) in Diadumen. c. 6. f) in Geta c. 2. g) in Macrino c. 3. h) in Aurelio c. 15.

Galenum, quem ſupra in M. Aurelii nominibus laudavi, nequaquam Vero Antonini nomen tribuere, quo loco de permutatis ab utroque appellationibus agit. Ad haec, ſi revera honorificum iſtud Antonini nomen ſibi delatum fuit, cur illud Vero in nullo aut numo, aut marmore, non raro omnes ejus titulos liberaliter jactante, ſociatur? dempto forte Amaſtriae Paphlagoniae numo, in quo is, ſi modo ſatis fidendum auctori muſei Theupoli, [a]) cujus non raro oracula fallunt, dicitur ΟΥΗΡΟϹ. ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ. Addi poſſet numus maximae formae apud Buonarrotium [b]) inſcriptus: ΑΥ. ΟΥΗΡΟϹ. ΑΝΤΩΝЄΙΝΟϹ. Verum non ſatis liquet, ſitne caput M. Aurelii, an L. Veri. Cum igitur monumenta publica, ſaltem certa, hoc nomen reticeant, veriſimile potius, illud Vero nunquam certa quapiam lege fuiſſe delatum, etſi per Antonini adoptionem jus illi in hoc fuit, et ſi illud forte in quopiam monumento in provinciis ſtatuto conjunctum legatur, id ea ratione factum videri poſsit, qua Aurelius quoque adhuc Caeſar in nonnullis numis, ſed commatis peregrini, *Antoninus* dicitur, ſed nulla publica auctoritate, ut ſupra in titulis M. Aurelii indicavi. Capitolinus, et Lampridius, qui datum illi hoc nomen confidenter adſerunt, forte iſtud ex aliorum ſententia ſcripſerint; nam horum poſterior memorat quoque,[c]) *unde etiam quidam et Severum, et Pertinacem, et Iulianum Antoninorum praenominibus honorandos putant.* Verum hos nullum adhuc cognitum monumentum Antoninos pronunciat. Ejus etiam Elagabalum in Antoninorum calculo rationem non habuiſſe, in hujus moneta ſub nomine *Antonini* videbimus.

Pontifex.

Pontificatus in Verum collati etſi non meminerint ſcriptores, dubitari tamen nullo pacto poteſt, ejus generis unum vel plures illi poſt adoptionem fuiſſe decretos. Et vero Gruterus lapidem vulgavit, in quo aliis ejus encomiis additur titulus PONTIFIC. [d]) Numi hunc honorem perpetuo reticent. At enim iſtud mirum, L. Verum in binis Gruteri marmoribus dici *pontificem maximum,* [e]) cum conſtet tamen, ſi quando duo Auguſti imperium una tenuerunt, horum tantum unum, atque hunc ſeniorem pontificatus maximi munere functum, dum Balbinus et Pupienus morem veterem infregere. Quare marmorum horum epigrammata aut male ſunt deſcripta, aut in provinciis a rudibus ingeniis dictata, in qua ſententia comperio quoque fuiſſe Bimardum, qui intruſum hunc Veri pontificatum maximum copioſe et erupite impugnat. [f])

Pater patriae.

In numis M. Aurelii ad eundem hunc titulum probavi, Aurelium anno demum V. C. 930, ad ſummum exeunte anno 929 patris patriae nomen adoptaſſe. Quare toto illo tempore, quo L. Verum conlegam habuit, illo caruit, caruit-

---

a) Pag. 913. b) Oſſerv. iſtor. p. 86. c) in Diadum. c. 6. d) Pag. 253. 2.
e) Pag. 257. 11. et 258. 3. f) B. L. T. XII. Mem. p. 408.

que adeo multo magis conlega Verus, quod et egregie comprobant ejus numi, quorum nullus unquam, ſi modo certae ſit fidei, hunc titulum oſtentat. Quid ſentiendum ſit de marmoribus, quorum non pauca L. Verum patrem patriae creaverunt, in Aurelio eodem loco dictum.

Armeniacus, *Parthicus max.* *Medicus.*

Horum titulorum geneſin jam expoſui in Aurelio ſub iisdem vocabulis, qui nempe eos per fratrem Verum partos ſuſcepit etiam, ſed priores duos nonnihil ſerius, ut jam tum innui.

Armeniacus. Hoc nomen captum a Vero in tribunatu III., et aliquanto maturius, quam illud admiſit frater, jam in Aurelio ſtabilivimus. Fluxit hic Veri tribunatus cum anno 917.

Parthicus max. Iſtud quoque a Vero fuiſſe anticipatum, abunde in Aurelio probavi. Illud vero ſibi adlegit in tribunatu V., qui cucurrit cum anno V. C. 918. Fuiſſe autem Verum in capiendo hoc titulo priorem, praeter ea, quae in Aurelio dixi, confirmatur numis binis, quorum alter Aurelii eſt, alter Veri. Aurelii numus in averſa inſcriptum offert: CONG. AVG. III. TR. POT. XX. IMP. III. COS. III., et numus Veri: LIB. AVG. III. TR. P. VI. COS. II. Per numerum tribunatuum utriusque numus ſignatus eſt V. C. 919, et per numerum congiarii, nempe III., uterque eodem tempore, ſed numus Aurelii titulo *Parthici maximi* adhuc abſtinet, quem tamen jam exhibet numus Veri, quin jam exhibuit in tribunatu V.

Medicus. De nomine hoc, in unico tantum L. Veri numo obvio, ſed frequentiore in marmoribus, vide, quae ad illud idem in Aurelio obſervavi.

Imperator.

Quoad vixit, imperator V. eſt adclamatus, et ſemper una cum fratre Aurelio, ſemper propter easdem cauſas, quas jam memoratas in Aurelio nunc repetere ſupervacaneum.

PRETIVM.

Commatis Romani :	
Aurei, et argentei - - - - - - -	C.
Aenei max. mod. - - - - - - - -	RR.
Aenei I. et II. formae - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - -	O.
Commatis peregrini :	
Argentei urbium Graecarum - - - - -	RR.
Aenei variae formae - - - - - - -	C.
Aenei coloniarum - - - - - - -	C.
Alexandrini - - - - - - - -	C.

LVCILLA.

Nata eſt Annia Lucilla, ut eam vocat numus Byzantiorum, [a]) anno V. C. 900, aut paullo ante, ſi modo eadem eſt, de qua, ſed diſsimulato nomine, loquitur Capitolinus, [b]) nimirum Aurelium ſuſcepta filia fuiſſe tribunicia poteſtate donatum, quae coepit anno V. C. 900. Deſponſata a parentibus M. Aurelio, et Fauſtina juniore L. Vero, et ad eum V. C. 917. ad ſponſum miſſa, quo tempore is bello Parthico diſtinebatur, patre eam Brunduſium usque deducente, et Vero ad eam excipiendam ex Syria Epheſum properante. Mortuo V. C. 922 marito, cui eam propinaſſe venenum ferebat rumor, [c]) a patre denupta eſt Claudio Pompejano patria Antiocheno, qui equeſtris tantum ordinis, at meritis, et probitate in paucis conſpicuus fuit. [d]) Patrem ad ſopiendas ſeditionis Caſsianae reliquias in Syriam comitata Alexandriae tantisper reſtitit. [e]) Poſt patris Aurelii exceſſum perrexit frater Commodus, eam omnibus Auguſtae honoribus obſervare; ſed cum majores haberi hujus uxori Criſpinae, quam ſibi doleret, inſidias fratri comparat, quibus detectis primum Capreas ejecta, paullo poſt morte adficitur circa annum V. C. 936. At maritus procul ab aula ruri plerumque adfixus vitata inſidiarum ſuſpicione ad usque Severi imperium duravit. Vide Xiphilinum, Herodianum, Capitolinum.

Ait M. Aurelius in opere, quod εἰς ἑαυτον ſcripſit, et quo loco de elatis ad funus perſonis illuſtribus diſſerit, [f]) haec addit: Λϰκιλλα Ουηρον. ἐιτα Λϰκιλλα. Eruditi neglecta ab auctore verba ſic ſupplent: Λϰκιλλα Ουηρον ἐξηνεγκε, ἐιτα Λϰκιλλα ἐξενεχϑη, *Lucilla Verum extulit, deinde et Lucilla elata eſt.* Gatakerus in ſubjecta huic loco nota nomine Lucillae hanc ipſam noſtram Aurelii filiam, L. Veri Aug. uxorem intelligendam adſerit. Iſtud ſi verum, quoniam patri ſic de filia ſcribenti prae omnibus ampliſsima fides eſt habenda, falſa utique erunt, quae poſteriores hiſtorici de Lucilla a fratre Commodo caeſa memoriae prodiderunt. Quod cum nullo modo probabile ſit, alius hoc loco Verus, alia Lucilla ſine dubio eſt capienda. In initiis M. Aurelii narravimus, patrem illi fuiſſe Annium *Verum*, matrem Domitiam Calvillam, cui et *Lucillae* nomen fuit. Hos ergo dubium non eſt Marco in hac de communi hominum fato admonitione fuiſſe intellectos. Quod ſi quis malit Lucillam noſtram intelligi, neceſſe erit in altero hoc orationis membro: ἐιτα Λϰκιλλα, ſubaudiri: ἐξενεχϑησεται, *deinde et Lucilla efferetur*, quod ſane oraculum vatem fallere non potuit.

Liberi. Habuiſſe eam liberos ex Vero quoque, etſi iſtud aperte non prodant ſcriptores, conjicitur ex ejus numis inſcriptis: FECVNDITAS, quos vide, tum ex iis, quae continuo diſſeram.

Filia incerti nominis, nupta Claudio

---

a) Muſ. Chriſtinae tab. LXI. b) in Aurelio. c) Capitolin. in Vero c. 10. d) Capitolin. in Aurel. c. 20. e) Capitolin in Aurel. c. 26. f) L. VIII. § 25.

Pompejano ejusdem cum matris altero marito nominis, ſed qui convictus inſidiarum, quas Commodo ſtruxit, caeſus eſt una cum Lucilla, quae ſcelus ſuaſit V. C. 936. [a]) Eam haud dubie Lucilla ex L. Vero conceperit. Nam ſi pater ſtatuatur maritus alter Pompejanus, quoniam huic Lucilla ante annum V. C. 923, qui fuit Veri poſtremus, nubere non potuit, etiam dicta filia naſci non potuit ante annum 924. At conſtat ex Xiphilino, [b]) eam circa annum V. C. 936, quo matrem caeſam fuiſſe diximus, nuptam jam fuiſſe alteri Pompejano, nondum ergo ſatis idonea matrimonio aetate, niſi L. Veri fuiſſe filiam ſtatuamus.

Pompejanus, Lucillae filius ex marito altero Pompejano. Eum Caracalla et conſulem bis fecerat, et omnibus bellis praepoſuerat, quae graviſsima tunc fuerunt. A latronibus interemptus proditur. [c])

Numi:

A. LVCILLA. AVGVSTA. *in numis omnis metalli, et formae.*

B. LVCILLAE. AVG. ANTONINI. AVG. F. *in numis omnis metalli et formae.*

C. LVCILLAE. AVG. M. ANTONINI. AVG. F. *in AE. I.* (Muſ. Caeſ.

* * *

Vt lit. A.

FECVNDITAS. *Mulier ſedens in conſortio unius, aut duorum, aut trium infantum.* AV. AR. AE. I. II.

Ex hac horum numorum averſa probare conatus eſt Mediobarbus, [d]) numos cum epigraphe LVCILLA. AVGVSTA alteri Lucillae, quam quae L. Veri fuit, eſſe tribuendos, nimirum quae, ut ipſe exiſtimat, fecunda nunquam exſtitit. Fecundam eam fuiſſe, et haud dubie etiam ex Vero, paullo ſupra oſtendi, et quid vetat, ejus etiam ex Pompejano fecunditatem in moneta laudari, cum eam etſi privato nuptam perinde ut antea omnibus Auguſtae honoribus obſervatam ſciamus? Ad eosdem Lucillae partus referendi ſunt numi inſcripti IVNONI. LVCINAE, in quibus typum facit eadem dea ſedens, et manu infantem faſciis involutum tenens. Nihil ergo obſtat, quo minus numos omnes Lucillae nomine inſcriptos huic Veri Lucillae tribuamus, et longe valere jubeamus veterum antiquariorum inde ab auctore Occone ſententiam, qui eorum aliquos uxori L. Aelii Caeſaris ſunt admenſi, cui tamen fuiſſe Lucillae nomen, nulla auctoritate conſtat, ut jam ad numos Aelii Caeſaris monui.

* * *

Vt lit. A. vel B.

IVNONI. LVCINAE. *Dea velata ſtans d. extenta florem, ſ. infantem faſciis involutum.* In aliis: *Mulier ſedens d. florem, ſ. infantem ſimilem.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Offerunt hi numi deam partus praeſidem, Graecis *Ilithyiam*, Romanis *Iu-*

a) Xiphilinus. b) ex Dion. L. LXXII. § 4. c) Spartian. in Carac. d) Pag. 189.

nonem Lucinam. Dionyſius Halic. [a]) εις μεν τον της Ειλειθυιας θησαυρον, ἡν Ρωμαιοι καλȣσιν Ηραν Φωσφορον, *in Ilithyiae theſaurum, quam Romani vocant Iunonem Lucinam.* Apud Terentium Glycerium partui vicina his deam verbis invocat: [b])

Iuno Lucina fer opem, ſerva me, obſecro.

Ex re igitur ſ. infantem tenet, et dum d. florem oſtentat, quoniam hic ſpei eſt ſymbolum, bene ſperare de infantis ſalute et incrementis jubet, aut potius ſuum ipſa attributum oſtentat ab Ovidio manifeſte indicatum: [c])

Ferte deae flores, gaudet florentibus herbis
Haec dea, de tenero cingite flore caput.
Dicite: tu lucem nobis, Lucina, dediſti,
Dicite: tu voto parturientis ades.

Explicationem magis eruditam obtulit inſignis Ennius Vicecomes, [d]) dum typum hunc verbis Ovidii illuſtrat, narrantis, [e]) Iunonem indignatam, quod Iovi Minerva ſine matre nata eſſet, anquiſiviſſe modum, quo ſine viro mater ipſa fieret. Cupienti Chloridem porrexiſſe florem, cujus illa ſolo contactu gravida Martem peperit. Equidem libenter ingenioſae huic ſententiae ſubſcriberem, niſi inſcriptio IVNONI. LVCINAE imperaret, hoc typo intelligendam eſſe Iunonem illam, quae parientibus opem fert, nullo adeo ad dictum de Marte mythum reſpectu. Atqui videmus etiam, Iunonem hanc Lucinam frequenter in Auguſtarum numis occurrere, non alia ſane de cauſa, quam quod ſibi olim in puerperiis opem tulit, eamque in futuris quoque ſibi propitiam eſſe cupivere. Idem typus eſt etiam in numis Mamaeae et Saloninae.

* * *

Vt lit. B.

Sine epigraphe. Figura muliebris manum lauro arbori admovet, altera aquam ex mari excipit in vas puerulum nudum ablutura, puer alius ex ara pronus cadit, tres adſunt genii alati, unus arae imminet, alter ſuggeſtui, et tertius in nemore muris concluſo ex arbore frondes decerpens. AE. max. mod. (Muſ. de Camps.)

His verbis numum hunc deſcribit Baldinus in nova ſua Vaillantii editione. [f]) Ipſe Vaillantius in ſuis ad Campſianum hunc numum commentariis typo infantum luſtrationem exhiberi putat, multaque admiſcet, quae haud dubie monetario nunquam in mentem venerint. Ejusdem numi meminit etiam cl. Fea in Winckelmanno ſuo, [g]) ex cujus mente ſtans illa mulier dextera arborem quatit, ex qua Cupido velut pomum ex arbore vi impulſa pronus decidit, additque, ſimile argumentum exſtare in pictura quapiam vetere. Mirari ſubit, malle Cupidinem arbore excuſſum caput illidere ſolo, quam volatu evadere periculum. Non negaverim, hunc ſeſe typum ſive per leporem, ſive partium compoſitionem commendare, verum idone-

a) L. IV. p. 220. b) in Andria Act. III. ſc. 1. c) Faſt. III. 253. d) Muſ. Pio. Clem. Tom. I. p. 5. e) Faſt. V. 229. ſeq. f) Tom. III. p. 145. g) Tom. II. p. 58.

am hactenus ejus explicationem jam eſſe peractam, plane dubito.

* * *

Vt lit. B.

Sine epigraphe. Templum Veſtae, intus idolum, prae foribus hinc virgines tres, illinc totidem aliae ad aram luculentam ſacra faciunt. AE. max. mod.

Similem averſam dedimus in numis Fauſtinae junioris, ſed quorum auctoritatem eſſe valde ſuſpectam, diximus etiam. Praeſentis numi fidem vindicat patronus omni exceptione major Vaillantius, qui eum vidit ipſe, et adprobavit. [a]) Alter ſimilis laudatur in Catalogo muſei Theupoli pag. 785. Virginum Veſtalium ſacrificium, haud dubie factum pro ſalute domus Auguſtae, hoc typo exhiberi, cauſae omnes perſuadent, ac primum quidem forma rotunda templi, qua illud fuiſſe docet Ovidius: [b])

Par facies templi; nullus procurrit in illo
Angulus; a pluvio vindicat imbre tholus.

Paullo infra illud *curvum tholum* vocat. [c]) Ejus imaginem templi jam vidimus in denariis Caſsii Longini. Conſpirat etiam numerus virginum ſacrificantium ſex; nam cum antea quatuor eſſent, duas alias addidiſſe Tarquinium Priſcum, docet Dionyſius Halic. [d]) Idolum, quod intra templum conſpicitur, cujus ſit numinis, non facile edixerim. Erravit ſine dubio Vaillantius, qui in Campſiani hujus numi explicatione eſſe ſtatuam Veſtae adſeruit, invito ſane Ovidio: [e])

Eſſe diu ſtultus Veſtae ſimulacra putavi,
Mox didici curvo nulla ſubeſſe tholo.
Et mox:
Effigiem nullam Veſta, nec ignis habent.

Malim Palladium hoc ſigno intelligi, quod in Veſtae templo fuiſſe adſervatum, copioſa docent veterum teſtimonia. Narrat Val. Maximus, [f]) Metellum ardente Veſtae templo raptum inter ipſos ignes Palladium incolume ſervaſſe. Adde Lucanum, [g]) Herodianum, [h]) et Livium, qui ait: [i]) *Quid de aeternis Veſtae ignibus ſignoque, quod imperii pignus cuſtodia ejus templi tenetur, loquar?*

Reliqui Lucillae numi typos fere continent ex Auguſtarum moneta abunde cognitos nulla nova ad philologiae incrementum acceſsione. Quare diſsimulare eorum mentionem bona antiquariorum venia licebit.

Numi commatis peregrini.

Inſignes drachmas cum capite Lucillae, et inſcriptas: ΥΠΕΡ. ΝΙΚΗϹ. ΡΩΜΑΙΩΝ produxi inter numos Meſopotamiae incertae urbis Vol. III. p. 520. Parum frequentes ſunt numi urbium liberarum, at perrari numi coloniarum.

Numi Byzantii, in quo uno Lucillae nomen *Anniae* tribuitur, jam ſupra memini.

---

a) Muſ. de Camps p. 41. b) Faſt. VI. 281. c) v. 296. d) Ant. Rom. L. III. p. 199. e) Faſt. VI. 295. f) L. I. c. 4. § 4. g) IX. 993. h) in Elagab. i) L. V. c. 52.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei et Argentei	C.
Aenei max. mod.	RRR.
Aenei I. et II. formae	C.
Aenei III. formae	O.
Commatis peregrini:	
Numi drachmae pondere	RRR.
Aenei urbium liberarum	R.
Coloniarum	RRR.
Alexandrini	RR.

COMMODVS.

Natus Lanuvii parentibus M. Aurelio Aug., et Fauſtina iuniore Aug. anno V. C. 914, quo ipſo anno pater conſul III. fuit, et mortuo Antonino Pio imperium adivit, pridie Kal. Sept., qui et Caligulae natalis fuit, matre eodem partu alterum filium enixa, cui nomen *Antonini*, et ab eventu *Gemini* inditum fuit, ſed qui quadrimus diem obiit. [a]) Tamen natum fuiſſe Commodum non ex Aurelio, ſed gladiatore, veriſimile viſum Capitolino. [b]) Quidquid erit, ſuum Aurelius ſemper agnovit dilexitque, et geſtatum ulnis ſaepe propoſuit militibus, ac cum ſuis praeceptis eximie imbuit, tum viris a morum literarumque fama conſpicuis, verum inutili, ut patuit, opera educandum tradidit. *Caeſar* una cum fratre Annio Vero dictus eſt die XII. Octobris V. C. 919 petente L. Vero, quo tempore uterque Auguſtus de Parthis triumphavit. [c])

Antequam Commodi numos deſcribo, non inutile pro horum explicatu videatur, praefigere ordinem chronologicum, quo is dignitates per intervalla ſuſcepit, donec *Auguſti* titulo ornaretur.

A. Appellatus CAESAR die XII. Octobris V. C. 919 .P.X. 166, ut continuo dictum.

B. Dictus GERMANICVS *idib. Herculeis Maximo et Orphito coſ.*, id eſt: XV. Octobris V. C. 925. P. X. 172. [d])

C. *Adſumptus in omnia collegia ſacerdotalia ſacerdos* XIII Kalendas Invictas Piſone et Iuliano coſ., id eſt: die XX. Ianuarii V. C. 928. P. X. 175. [e])

D. *Profectus in Germaniam XIV. Kal. Aelias iisdem coſ.*, id eſt: XIX. Maji V. C. 928. P. X. 175. [f])

E. Indutus eſt toga virili nonis

a) Lamprid. in Commodo. b) in Aurel. c. 19. c) Lamprid. in Commodo c. 11. Capitolin. in Aurel. c. 12. d) Lamprid. c. 11. e) Lamprid. c. 1. et 12. f) Lamprid. c. 12.

Iul., quo tempore Avidius Caſsius deſcivit, [a]) id eſt: VII. Iulii V. C. 928. P. X. 175, et quidem a patre ex urbe ad limitem arceſsitus. [b]) Dicitur tum et PRINCEPS IVVENTVTIS, [c]) et ante tempus conſul deſignatur. [d])

F. *Cum patre IMPERATOR appellatus V. Kal. Exſuperatorias Pollione iterum et Apro coſ.* [e]) vel, ut Lampridius, qui haec refert, altius dixit: [f]) *cum patre IMPERATOR eſt appellatus V. Kal. Decembr. die, Pollione et Apro coſ.*, id eſt: XXV. Novembris V. C. 929. P. X. 176.

G. Triumphavit cum patre de Germanis ac Sarmatis ex S. C. [g]) et quidem *X. Kal. Amazonias iisdem conſulibus,* [h]) id eſt: XXIII. Decemb. V. C. 929. P. X. 176. De his Capitolinus, ſed ſine ordine: [h]) *Marcus in filium Commodum cito nomen Caeſaris, et mox ſacerdotium, ſtatimque nomen imperatoris, ac triumphi participationem, et conſulatum contulit.*

H. Aurelius poſt triumphum Commodum in trib. poteſtatem jungit, et congiarium populo dat. [i])

V. C. 925. P. X. 172.
COMMODVS CAESAR.

COMMODVS. CAES. GERM. ANTONINI. AVG. GERM. FIL.
Caput nudum.
M. ANTONINVS. AVG. TR. P. XXVI. *Caput M. Aurelii laureatum.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

In hunc annum incidit patris trib. poteſtas XXVI. De inſerto *Germanici* nomine vide, quae ad annum proximum monebimus.

V. C. 928. P. X. 175.
COMMODVS CAESAR.

Sacerdos in omnia collegia cooptatur. Vide lit. C.

COMMODVS. CAES. AVG. FIL.
Caput nudum.
S. C. *Culter, caput bovis detracta pelle, apex, capeduncula.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)
Averſae typum pertinere ad ſacerdotium, quod, ut obſervavi in M. Aurelio ad annum V. C. 893, Caeſaribus decretum ſemper fuit, nunc recens Commodo delatum, perſpicuum eſt.

Eodem anno.
CAESAR. GERM.

Diximus paullo ſupra, (ad lit. B.) Commodo *Germanici* titulum jam fuiſſe decretum anno V. C. 925, quo nimirum et patri Aurelio, ſed cum neque Aurelius illum ante annum praeſentem in numorum anticam receperit, ut in ejus moneta ad hunc annum vidimus, ſequitur, neque filium eo maturius uſum. Non obſtat, Commodum in numo ad annum V. C. 925 laudato dici *Germanicum* in parte antica; nam is forte propter hanc ipſam ἀνομαλιαν videri poteſt ſuſpectus, aut permutata matrix, de quo arbitrentur ἀυτοπται.

---

a) Lamprid. c. 2. b) Capitolin. in Aurel. c. 22. c) Lamprid. c. 2. d) Capitolin. in Aurel. c. 22. e) Lamprid. c. 12. f) Cap. 2. g) Lamprid. c. 2. h) in Aurelio c. 12. i) Capitolin in Aurel. c. 27.

COMMODVS, CAES. AVG. FIL. GERM. *Caput nudum.*

M. ANTONINVS. AVG. GERM. TR. P. XXIX. *Caput M. Aurelii laureatum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Aurelii trib. poteſtas XXIX. in annum praecedentem incidit.

* * *

Eadem adverſa.

LIBERALITAS. AVG. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

L. AVREL. COMMODVS. CAES. AVG. FIL. GERM. *Caput nudum.*

LIBERALITAS. AVG. *Caeſar ſedens in ſuggeſtu ſtante retro alia figura, adſtat Liberalitas, figura per gradus adſcendente.* AV. (Muſ. Princ. de Waldeck.) *Addito* S. C. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Teſte Lampridio [a]) Commodus *adhuc in praetexta puerili congiarium dedit, atque ipſe in baſilica Trajani praeſedit.* Praeſentes ergo numi circa hoc tempus certo ſunt ſignati; non prius, nam, ut vidimus, nonniſi hoc anno in ejus numis *Germanici* titulus ſaltem ex lege ordinaria ſcribi coepit; non poſterius, nam paullo poſt poſita praetexta virilem togam induit, ac tum quoque porrectum fuiſſe congiarium, docet Capitolinus: [b]) *Filio Commodo accerſito ad limitem togam virilem dedit; quare congiarium populo diviſit.* In Aurelii numis hujus anni revera binae liberalitates VI. et VII. memorantur, quo numorum teſtimonio duplex haec forte in Commodi gratiam erogata liberalitas intelligitur, et utriusque hiſtorici oraculum rite firmatur; cumque alia aliam intra modicum tempus conſequeretur, factum fuerit, ut, quae re ipſa fuit duplex, deinceps pro ſimplice haberetur, quod veriſimile fit ex numis Aurelii anno V. C. 930 ſignatis, qui rurſum *Liberalitatem Aug. VII.* praedicant, neglecta nimirum ſeptima anni praeſentis, ſed quae eadem fuiſſe cum ſexta viſa fuerit.

Eodem anno:

CAESAR. PRINC. IVV. COS. DES. GERM. SARM.

Aurelius Commodum ex urbe ad limitem evocat, eique togam virilem dat nonis Iul. *Principem juventutis* dicit, et ante tempus *conſulem* deſignat. Vide haec omnia ſupra ſub lit. E. Cum patre in Orientem ad componendas tumultus Caſsiani reliquias proficiſcitur. [c]) *Sarmatici* quoque titulus, quem hoc etiam anno adſcivit pater, cum filio communicatur.

A. COMMODO. CAES. AVG. FIL. GERM. SARM. *Caput nudum, in AR. et AE. II.*

B. L. AVREL. COMMODO. CAES. AVG. FIL. GERM. SARM. *Caput nudum, in AR. et AE. I. II.*

* * *

Vt lit. A.

EQVESTER. ORDO. PRINCIPI. IVVENT. S. C. *intra coronam.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Refert Lampridius: [d]) *Commodum cooptatum inter tres ſolos principes juven-*

a) in Comm. c. 2. b) in Aurelio c. 22. c) Lamprid. in Comm. c. 2. d) in Comm. c. 2.

tutis, cum togam ſumpſit, etſi verba: *tres ſolos* in mendo haud dubie cubent, quod pridem obſervarunt Caſaubonus, et Salmaſius. Eandem averſae epigraphen jam vidimus in numis Neronis Caeſaris. Qua ratione equeſter ordo cum principe juventutis connectatur, diſce ex iis, quae in volumine VIII. de titulo *Principis juventutis* diſſeremus.

* * *

Vt lit. A.

PIETAS. AVG. *Inſtrumenta pontificalia.* AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Pertinet averſa ad ſacerdotium Commodi, de quo actum ſupra.

* * *

Numi reliqui: HILARITAS, vel: IOVI. CONSERVATORI, vel: PRINC. IVVENT. vel SPES. PVBLICA cum ſuis typis.

Citati in hoc paragrapho numi etiam ſequentem annum patiuntur.

V. C. 929. P. X. 176.

CAESAR. PRINC. IVV. COS. DES. GERM. SARM.

Anno inclinante ex Oriente Romam redux cum patre IMPERATOR appellatur die XXVII. Novembris. Cum eodem de Germanis, et Sarmatis triumphat die XXIII. Decembris, et paullo poſt tribunicia poteſtate donatur. (Vide ſupra lit F. G. H.) Quid de titulo *imperatoris* hic indicato, et initio trib. poteſtatis ſit ſentiendum, infra in his titulis diſputabitur.

* * *

COMMODO. CAES. AVG. FIL. GERM. SARM. *Caput nudum.* DE. GERM. *Congeries armorum Germanicorum.* AV. AR. (Vaill.)

COMMODVS. CAES. AVG. F. *Caput nudum.* DE. GERMANIS. *Tropaeum cum adſidentibus duobus captivis.* AV. (Vaill. AE. II. Muſ. Caeſ.)

Numus teſtis triumphi anno hoc exeunte de Germanis acti. Similes etiam cum capite patris Aurelii eodem hoc anno prodivere.

Reliquos hujus anni numos pete ex anno praecedente.

V. C. 930. P. X. 177.

CAES. PRINC. IVV. COS. GERM. SARM.

Kalendis Ianuariis conſul procedit.

COMMODO. CAES. AVG. FIL. GERM. SARM. COS. *Caput nudum.* FELICITATI. CAES. S. C. *Navis cum remigantibus.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Vide numum explicatum in numo Aurelii ſynchrono FELICITATI. AVG.

* * *

Eadem adverſa.

PRINCIPI. IVVENTVTIS. S. C. *Duae dexterae junctae ſignum militare prorae navis infixum tenent.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

* * *

Incipit in numis hujus anni

IMP. CAES. TR. P. COS. GERM. SARM.

Circa hoc tempus Criſpinam uxorem ducit.

De tribunicia Commodi poteſtate, quae tam ſpectato principio, quam ite-

ratione merum eſt aenigma, vide, quae olim in tractatu de tribunicia poteſtate copioſe diſputabimus. Illud explicandi cum hactenus ratio, quae ſatisfaceret, reperta non ſit, miſsis interea controverſiis ea tantum proponemus, quae numi enunciant, cumque hi ſingulis annis ſingulas tantum trib. poteſtates dempto praeſente, et poſtremo Commodi memorent, titulis annalium nonniſi ſimplicem, et quae tantum in ſingulorum annorum numis legitur, trib. poteſtatem praefigam. De nomine *imperatoris* tanquam praenomine hoc anno adhiberi coepto vide infra ad hunc titulum.

IMP. CAES. L. AVREL. COMMODVS. GERM. SARM. *Caput laureatum.*

TR. POT. COS. *Vterque imperator in quadrigis triumphalibus, praecedit miles cum vexillo, ſuperne volitans Victoria cum tropaeo.* AE. max. mod. (Muſ. Piſani, M. Ducis, Buonarroti. Offer. iſtor.)

Indicatur triumphus ab utroque imperatore anno praecedente de Germanis actus.

* * *

Eadem adverſa.

TR. POT. COS. *Victoria gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Demptis his numis non mihi cognitus alter, (Mediobarbum, et catalogorum incerta indicia praetereo) qui cum conſulatu ſimplice ſimplicem quoque trib. poteſtatem conjungat.

* * *

Eadem adverſa.

CRISPINA. AVG. *Caput Criſpinae.* AV. (Muſ. olim de France.)

Eodem anno:

IMP. CAES. TR. P. II. COS. GERM. SARM.

IMP. CAES. AVREL. COMMODVS. GERM. SARM. *Caput laureatum.*

TR. P. II. COS. S. C. *Commodus in lentis quadrigis d. ſceptrum cum aquila.* AE. I. (Muſ. Caeſ. et reg. Chriſtinae.)

Typus hic indicat Commodi proceſſum conſularem anni praeſentis.

* * *

Eadem adverſa.

DE. GERM. *in aliis:* DE. SARM. TR. P. II. COS. S. C. *Tropaeum adſidentibus duobus captivis.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Iidem typi ſunt in coaevis Aurelii numis.

* * *

Eadem adverſa.

LIBERALITAS. AVG. TR. P. II. COS. S. C. *Vterque imperator in ſuggeſtu ſedens adſtante Liberalitate, et alia figura, tertia per gradus adſcendente.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

In numo Aurelii ſynchrono praedicatur eadem liberalitas, ſed numero VII. Occaſionem praebiti hujus congiarii facile colligo ex Capitolino narrante, [a]) ab Aurelio congiarium populo datum, quo tempore Commodum cum Criſpina copulavit, quod factum hoc fuiſſe anno, et circa iſtud tempus, proximi numi docebunt.

Exſtant etiam numi argentei cum eadem antica, et inſcripti: TR. POT. II. COS. et typis obviis.

---

a) in Aurel. c. 27.

Eodem anno:
AVG. TR. P. II. COS. P. P. GERM. SARM.

Aurelius Commodum AVGVSTVM, quin et PATREM PATRIAE appellat, et *imperatoris* ex victoriis titulum cum eo communicat. Omnia ex numis.

IMP. L. AVREL. COMMODVS. AVG. GERM. SARM. *Caput laureatum.*

DE. GERM. *vel:* DE. GERMANIS. *in aliis:* DE. SARM. TR. P. II. COS. P. P. S. C. *Congeries armorum, vel: tropaeum duobus captivis adſidentibus.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

TR. P. II. COS. P. P. *Mulier ſtans d. pateram, ſ. vexillum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

*
* *

IMP. COMMODVS. AVG. GERM. SARM. CRISPINA. AVG. *Capita duo ſe reſpicientia, Commodi laureatum, et Criſpinae.*

VOTA. PVBLICA. *Commodus togatus, et laureatus ſtans dexteram jungit cum adſtante Criſpina, adſiſtente in utriusque medio Concordia.* AE. max. mod. (Muſ. reg. Gall. tab. XVI., de Camps.)

Eloquitur numus vota publice concepta, cum Commodus, et Criſpina matrimonii nexu jungerentur, quod factum circa iſtud tempus.

Eod m anno:
Incipit IMP. II.

L. AVREL. COMMODVS. AVG. GERM. SARM. *Caput laureatum.*

IVNONI. SISPITAE. TR. P. II. IMP. II. COS. P. P. *Iuno Siſpita gradiens, pro pedibus ſerpens.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Celebris hac aetate Lanuvinae deae cultus, quam monetario jam honore adfecit Antoninus Pius, ut dictum in hoc ad annum V. C. 893, et nunc Commodus, nimirum quoniam uterque in municipio Lanuvio ejus deae domicilio natus eſt.

*
* *

Eadem adverſa.

TR. P. II. IMP. II. COS. P. P. S. C. *variis typis.* AE. I. II.

V. C. 931. P. X. 178.
TR. P. III. COS. DES. II. P. P. GERM. SARM. IMP. II.

Die V. Auguſti ad bellum Germanicum cum patre proficiſcitur. (Lamprid. in Comm. c. 12.)

L. AVREL. COMMODVS. AVG. GERM. SARM. TR. P. III. *Caput laureatum.*

VOTA. PVBLICA. IMP. II. COS. P. P. *Sacrificium perelegans plurium figurarum, pone templum.* AE. max. mod. (Muſ. M. Ducis.)

Perperam in numo ſimili muſei de Camps Vaillantius pro TR. P. III. legit BRIT., quod repugnat hiſtoriae.

*
* *

Fere exſpirat GERM. SARM.

A. L. COMMODVS. AVG. *Caput laureatum, in AR.*

B. L. AVREL. COMMODVS. AVG. *Caput laureatum, in AR. AE. II.*

C. L. AVREL. CCMMODVS. AVG. TR. P. III. *Caput laureatum in*

AE. I., *etiam radiatum*, *in AE. II.*

* * *

Vt lit. A. vel B.

COS. P. P. *variis typis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Hi numi certe anno praeſenti ſunt tribuendi; nam anno priore uſus adhuc eſt titulis *Germanici*, et *Sarmatici*, et ſequente jam fuit COS. II.

* * *

Vt lit. B.

TR. P. III. IMP. II. COS. P. P. *typis variis.* AR. AE. II.

Vt lit. C.

VOTA. PVBLICA. IMP. II. COS. P. P. S. C. *Imperator velatus ſtans d. pateram, ſ. ſceptrum ad tripodem ſacrificat victimario juxta taurum feriente.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 932. P. X. 179.

TR. P. IV. COS. II. P. P. IMP. II.

Bello Germanico cum patre intereſt. Vide annales M. Aurelii.

A. L. AVREL. COMMODVS. AVG. TR. P. IIII. *Caput laureatum*, *in AE. I.*, *radiatum in AE. II.*

B. L. AVREL. COMMODVS. AVG. *Caput laureatum*, *in AV. et AR.*

* * *

Vt lit. A.

IMP. II. COS. II. P. P. S. C. *typis variis*, vel: VOTA. PVBLICA. IMP. II. COS. II. P. P. etc. typis averſae jam notis.

Eodem anno:

IMP. III.

Ex victoria de Germanis *imperatoris* titulum cum patre multiplicat. Vide annales M. Aurelii.

L. AVREL. COMMODVS. AVG. GERM. SARM. TR. P. IIII. *Caput laureatum.*

IMP. III. COS. II. P. P. *Victoria in quadrigis.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Intermiſsi *Germanici Sarmatici* tituli in hoc numo revocantur, forte poſtremum.

* * *

Vt lit. A.

IMP. III. COS. II. P. P. S. C. *typis variis.* AE. I. II.

Vt lit. B.

TR. P. IIII. IMP. III. COS. II. P. P. typis *Victoriae*, *Salutis*, *Fortunae* etc. AR.

V. C. 933. P. X. 180.

TR. P. V. COS. II. DES. III. P. M. IMP. III.

L. Fulvio Bruttio Praeſente II. Sex. Quintilio Condiano coſ.

Mortuo die XVII. Martii patre imperium ſolus tenet. Relicto, non finito bello, et pace cum barbaris transacta, et ſuſcepto hac, ut videtur, de cauſa *imperatoris IV.* titulo revertitur, et triumphat.

* * *

A. L. AVREL. COMMODVS. AVG. TR. P. V. *Caput laureatum in AE. I.*, *etiam radiatum in AE. II.*

B. L. AVREL. COMMODVS. AVG. *Caput laureatum*, *in AV. AR. AE. II.*

* * *

Vt lit. A.

IOVI. VICTORI. vel: VIRTVS. AVG. etc. addito ſemper: IMP. III. COS. II. P. P. S. C. in AE. I. II.

Vt lit. B.

TR. P. V. IMP. III. COS. II. P. P. *variis typis.* AR. AE. II.

Eodem anno :
IMP. IV.

Vt lit. A.

ADVENTVS. AVG. IMP. IIII. COS. II. P. P. S. C. *Imperator eques pacificatoris habitu.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Romam hoc anno reverſum Commodum, hoc numo plene comprobatur. Fuiſſe autem jam in urbe die XXII. Octobris, certum eſt ex Lampridio, qui narrat: [a]) Commodum *datum in perpetuum ab exercitu, et ſenatu in domo Palatina Commodiana conſervandum XI. Kal. Romanas Praeſente iterum coſ.*, qui dies eſt XXII. Octobris anni praeſentis. Similes numos etiam aureos, et argenteos dicit Vaillantius, ſed inſcriptos tantum: ADVENTVS. AVG., nulla utrinque ſeu trib. poteſtatis, ſeu conſulatus facta mentione. [b]) Praeter numum hunc eſt in muſeo Caeſareo alter aeneus I. formae cum eodem tribunatu V., et inſcriptus in averſa: FORT. RED., qui adeo ad idem argumentum pertinet.

* * *

Vt lit. B.

TR. P. V. IMP. IIII. COS. II. P. P. *variis typis.* AR.

* * *

Paullo poſt abolitis L. AVRELII nominibus paterna M. ANTONINI adſciſcit. Vide infra in his nominibus. Sunt ergo deinceps numi inſcripti:

M. COMMODVS. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum.*

LIB. AVG. TR. P. V. IMP. IIII. COS. II. P. P. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

LIBERALITAS. AVG. TR. P. V. IMP. IIII. COS. II. P. P. S. C. *Imperator ſedens in ſuggeſtu adſtante Liberalitate etc.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Exhibent hi numi congiarium populo ob imperii auſpicia repraeſentatum. Fuiſſe Commodum liberalem, et ſaepe populo congiarium drachmarum CXL. viritim dediſſe, refert Dio inſanorum ejus factorum teſtis ipſe. [c]) At nimium videtur ejus efferre prodigalitatem Lampridius, cum congiarium eum dediſſe populo, ſingulis denarios DCCXXV. narrat, [d]) niſi forte per incuriam ſcripſit *denarios* pro veriſimiliore *ſeſtertios*, etſi idem teſtetur alibi, [e]) *helluatum* illum *viribus Romani imperii.*

* * *

Eadem adverſa.

TR. P. V. IMP. IIII. COS. II. P. P. *variis typis.* AR. AE. I.

V. C. 934. P. X. 181.
TR. P. VI. COS. III. P. P. IMP. IV.
Commodo Aug. III. L. Antiſtio Burro coſ.

Nihil ad hunc annum memorabile proditum.

A. M. COMMODVS. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. AE. I. etiam radiatum in AE. II.*

a) in Comm. c. 12 b) Num. praeſt. T. II. p. 182. c) L. LXXII. § 16. d) in Comm. c. 16. e) in Comm. c. 3.

B. M. ANTONINVS.COMMODVS. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. AE. II.*

* * *

Vt lit. A.

LIB. AVG. IIII. TR. P. VI. IMP. IIII. COS. III. P. P. *Liberalitas ſtans.* AR. In aliis: *Imperator ſedens in ſuggeſtu etc.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Iam etiam Commodi congiaria digeri per numeros incipiunt, et re ipſa congiarium anni praeſentis quartum numero eſt poſt primum anni V. C. 928, alterum anni 930, tertium anni 933, de quibus actum ſuis locis. Cauſa hujus liberalitatis latet, etſi parabiles ſunt prodigo tituli, quibus ſua peſſumdet.

* * *

Vt lit. B.

TR. P. VI. IMP. IIII. COS. III. P. P. *variis typis.* AR. AE. II.

Vt lit. A.

VOTA. DECENN. SVSC. TR. P. VI. IMP. IIII. COS. III. P. P. S. C. *Imperator velatus ſtans d. pateram ſuper tripode ſacrificat.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Renovantur in hoc numo vota, quae Commodus initio imperii ſuſcepit. Eorum iterum ad annum V. C. 937 fieri mentionem, infra videbimus. De varia hac votorum lege multa diſſeremus in tractatu ſingulari.

V. C. 935. P. X. 182.

TR. P. VII. COS. III. DES. IV. P. P. IMP. IV. V.

C. Petronio Mamertino, Corn. Ruſo coſ.

Imperator V. Commodus parte anni poſteriore acclamatur teſtibus numis, qua ex victoria, incompertum; nam bella plura per legatos geſta memorant hiſtorici neglecta temporis notione.

A. M.COMMODVS.ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum in omni metallo et forma, in AE. II. etiam radiatum.*

B. M. ANTONINVS.COMMODVS. AVG. ut in prioribus.

* * *

Vt lit. B.

LIB. AVG. V. TR. P. VII. IMP. IIII. COS. III. P. P. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.). *In alio quatuor figurae.* AV. (Vaill.)

Vt lit. A.

TR. P. VII. IMP. IIII. (*inferius ſignatis.* IMP. V.) COS. III. P. P. *typis variis, et obviis.* AR. AE. I. II.

V. C. 936. P. X. 183.

TR. P. VIII. COS. IIII. P. P. IMP. V. VI.

Commodo Aug. IV. C. Auſidio Victorino II. coſ.

Imperator VI. hoc labente anno dicitur Commodus, ex qua victoria, incertum. Britannicam putat Tillemontius. Gravem conſpirationem evadit Commodus, cujus auctor fuit Lucilla ſoror, ſed quae morte prava conſilia luit. (Vide ſupra in Lucilla.)

A. M.COMMODVS. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum in numis omnis metalli, et formae.*

B. M. AVREL. COMMODVS. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum, in AE. max. mod.*

* * *

Vt lit. A.

TR. P. VIII. IMP. V. (*in ſerius ſignatis*: IMP. VI.) COS. IIII. P. P. *typis variis*. AR. AE. I. II.

Vt lit. B.

TR. P. VIII. IMP. V. COS. IIII. P. P. *Imperator eques leonem haſta ferit.* AE. max. mod. (Muſ. Caeſ. et M. Ducis.)

Vt lit. A.

MVNIFICENTIA. AVG. TR. P. VIII. IMP. VI. COS. IIII. P. P. *Elephas loricatus.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Averſa numi II. ſtudia, et notas Commodi artes graphice exhibet perhibente Herodiano, eum ſagittandi arte ipſos Parthos ſuperaſſe, et centum leones uno die ſagittis interfeciſſe. Sed de his imperatoris meritis alias. Numus poſtremus ludos ab eo editos indicat. De elephante loricato, et inſcriptione MVNIFICENTIA ad ludorum ſolennia pertinente vide, quae diximus in Antonino Pio ad annum V. C. 902.

Incipit PIVS.

Nimirum ut narrat Lampridius: a) *inter haec Commodus ſenatu ſemet ridente, cum adulterum matris conſulem deſignaſſet, appellatus eſt PIVS.*

A. M. COMMODVS. ANTONINVS. AVG. PIVS. *Caput cultu ſolito in omni metallo.*

B. M. COMMODVS. ANTON. AVG. PIVS. *Caput laureatum in AR.*

C. M. AVREL. COMMODVS. ANTONINVS. AVG. PIVS. *Caput laureatum in AE. max. mod.* (Reg. Gall.)

Vt lit. A.

ANNO. AVG. *vel:* PROV. AVG. *vel:* SALVS. AVG. *addito ſemper* TR. P. VIII. IMP. VI. COS. IIII. P. P. S. C. *cum typis propriis.* AE. I.

Vt lit. A. vel B.

TR. P. VIII. IMP. VI. COS. IIII. P. P. *typis perquam variis*, in omni metallo, et forma.

Vt lit. C.

I. O. M. *Caput Iovis hedera, et corymbis coronatum.* AE. max. mod. (Muſ. reg. Gall.)

Inſolens in Iove capitis cultus, quod Bacchi Indici haberi poſſet, niſi vetaret epigraphe *Iovis Optimi Maximi.*

V. C. 937. P. X. 184.

TR. P. IX. COS. IV. P. P. PIVS. IMP. VI.

Incipit PONT. MAX.

L. Eggio Marullo, Cn. Papirio Aeliano coſ.

Bellum hac tempeſtate grave cum Britannis murum transgreſsis, geſtum duce Vlpio Marcello viro artis militaris, atque diſciplinae ſcientiſsimo. b) Ex ejus victoriis Commodo primum titulus *imperatoris VII.*, mox *Britannici* paritur.

A. M. COMMODVS. ANTONINVS. AVG. PIVS. *Caput cultu ſolito, in numis omnis metalli et formae.*

B. M. COMMODVS. ANTON. AVG. PIVS. *ut in prioribus.*

C. M. AVREL. COMMODVS. ANTONINVS. AVG. PIVS. *Caput laureatum in AE. max. mod.*

---

a) Cap. 8. b) Dio. L. LXXII. § 8.

Vt lit. B.

P. M. TR. P. VIIII. IMP. VI. COS. IIII. P. P. *typis variis, et obviis.* AR. AE. I. II.

Potior pars numorum hujus anni ſic inſcribitur, multum tamen variantibus, etſi cogniti argumenti, typis. Reliqui numi: ANN. AVG. vel: VOTA. PVBLICA. etc. ſed memorandus adhuc ſequens:

Vt lit. C.

TEMPORVM. FELICITAS. - - - COS. IIII. P. P. *Mulier ſedens dextera porrecta ſpicas, ante illam quatuor puelli nudi fructus ex arbore decerpunt, et in adſtitutum vas immittunt.* AE. max. mod. (Muſ. Com. de Vitzai.)

Extritis reliquis temporis notis numus hic certae ſuae ſedi hactenus inſeri nequit. Exſtat numus ſimilis inter numos maximae formae regis Galliarum, ſed in quo notae omnes chronologicae deſunt aetatis haud dubie injuria. Typus ſuapte perelegans. Quatuor puelli, tanquam quatuor ὥραι, totidem anni tempora demonſtrant, ut patet ex numo ſimiliter inſcripto, quem dabimus ad annum V. C. 944.

Eodem anno: IMP. VII.

Vt lit. A. Caput radiatum.

P. M. TR. P. VIIII. IMP. VII. COS. IIII. P. P. S. C. *Roma ſedens.* AE. II. In aliis: *Genius nudus ſtans ſacrificat..* AR. (Muſ. Caeſ.)

* * *

Vt lit. A.

VOTA. SVSCEP. DECENN. P. M. TR. P. VIIII. IMP. VII. COS. IIII. P. P. S. C. *Imperator velatus ſtans ad tripodem ſacrificat.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

VOTA. SVSC. DEC. - - - - *reliqua, ut in praecedente.* AR. (Muſ. Caeſ.)

En tibi rurſum, ac iterum proxime vota decennalia ſuſcepta, quorum fieri mentionem jam ad annum V. C. 934. vidimus. De his amplius diſſeremus in tractatu de numis votorum.

Eodem anno:

Incipit BRIT.

A. M. COMM. ANTON. AVG. PIVS. BRIT. *Caput laureatum, in AR.*

B. COMM. ANT. AVG. P. BRIT. *Caput laureatum in AR.*

C. M. COMMODVS. ANTON. AVG. PIVS. BRIT. *Caput laureatum in AE. I. radiatum in AE. II.*

D. M. COMMODVS. ANTONINVS. AVG. PIVS. BRIT. *Caput laureatum in AE. max. mod.*

* * *

Vt lit. A.

P. M. TR. P. VIIII. IMP. VII. COS. IIII. P. P. *variis typis.* AR.

Vt lit. C.

VOTA. SVSCEP. DECEN. *etc. ut in paragrapho proxime ſuperiore.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. D.

VOTA. PVBLICA. *Imperator ante templum ſacrificat adſtantibus multis figuris.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

V. C. 938 P. X. 185.

TR. P. X. COS. IV. DES. V. P. M. P. P. PIVS. BRIT. IMP. VII.

Materno, Bradua coſ.

Milites Perennem praefectum praeto-

rio ad mortem poſtulant. Horum minis territus Commodus eum militum furori permittit, a quibus cum tota familia perimitur. [a]) Eo caeſo FELIX appellatur. [b]) Tillemontium, qui caedem Perennis in annum ſequentem differt, infra ſub titulo *Felix* refutatum vide.

A. COMM. ANT. AVG. P. BRIT. *Caput laureatum in AV. AR.*
B. M. COMMODVS. ANTON. AVG. PIVS. BRIT. *Caput laureatum in AE. max. mod. AE. I. etiam radiatum in AE. II.*
C. M. COMM. ANTON. AVG. PIVS. BRIT. *Caput laureatum in AE. II.*
D. M. COMMODVS. AVG. PIVS. BRIT. *Caput laureatum in AE. max. mod.* (Vaill.)

* * *

Vt lit. D.
BRITANNIA. P. M. TR. P. X. IMP. VII. COS. IIII. P. P. *Mulier inſidens rupibus d. aquilam legionariam, ſ. innixa clypeo, cui inſcriptum* S. P. Q. R., *haſtam tenet.* AE. max. mod. (Vaill. Muſ. M. Ducis.)

Similem typum ſiſtimus etiam in moneta Antonini ad annum V. C. 893. Ejus in moneta Commodi occaſionem praebuit bellum in hac inſula hoc ipſo tempore geſtum, ex quo *Britannici* ſibi nomen imperator emeruit.

* * *

Vt lit. B.
ITALIA. P. M. TR. P. X. IMP. VII. COS. IIII. P. P. S. C. *Mulier globo inſidens d. cornucopiae, ſ. haſtam.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.
P. M. TR. P. X. IMP. VII. COS. IIII. P. P. *variis typis.* AV. AR. AE. II.

* * *

Vt lit. B.
P. M. TR. P. X. IMP. VII. COS. IIII. P. P. *Iuppiter ſeminudus ſtans d. circulum, ex quo tres* (*in aliis quatuor, in aliis quinque*) *virgines prodeunt, ſ. ſcipionem, ex adverſo ſtat puellus ſ. elata ramum, aut florem, aut cornucopiae oſtentans.* AE. max. mod. (Vaill. in num. max. mod. Muſ. reg. Chriſtinae, et Caeſareo, M. Ducis, Albani.)

Incerta eſſet hujus typi explicatio, niſi juvaretur noto Hadriani numo, in cujus averſa: SAEC. AVR. *Vir ſeminudus ſtans d. circulum contingit, quo totus ambitur.* Ergo et typo numi praeſentis, qui idem eſt, niſi quod ſigillis eſt locupletior, *Saeculum aureum* intelligitur, quale, ſi Commodo ipſi fides, hoc imperante vere exſtitit. Nam is teſte Lampridio [c]) *SAECVLVM AVREVM, COMMODIANVM nomine aſsimilans vilitatem propoſuit, ex qua majorem penuriam fecit.* Magis illuſtre teſtimonium Dionis perhibentis, [d]) decreviſſe Commodum, *ut id aevum, quo principatum teneret, nominaretur SAECVLVM AVREVM, idque in omnibus literis ſcriberetur,* etſi ejusdem Dionis judicio,

a) Dio, Lamprid. Herodian. b) Lamprid. c. 8. c) Cap. 14. d) L. LXXII. § 15.

quod alibi aperit, [a]) ſaeculum ab nobili hoc metallo appellatum imperante quidem patre Aurelio fluxit, ſub filio Commodo ad ferrum, et rubiginem inſeliciter redactum. Hujus ergo numi typum concepit adulatio, quae eadem parturivit aliam huic adfinem, et paraſiticam epigraphen in numis Nicaeenſium, Cianorum, et Caeſarenſium Cappadociae: ΚΟΜΟΔΟΥ. ΒΑCΙΛΕΥΟΝΤΟC. Ο. ΚΟCΜΟC. ΕΥΤΥΧΕΙ: *Commodo imperante orbis felix eſt.* Confer etiam numum Alexandri Severi in ejus numis vagis propoſitum, et inſcriptum: TEMPORVM. FELICITAS.

* * *

Vt lit. C.

PRIMI. DECENN. P. M. TR. P. X. IMP. VII. COS. IIII. P. P. S. C. *intra coronam.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

VOTA. SVSCEP. DECEN. P. M. TR. P. X. IMP. VII. COS. IIII. P. P. S. C. *Imperator velatus ad tripodem ſacrificat.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

De decennalibus his votis agetur in peculiari diſſertatione.

* * *

Vt lit B.

VICT. BRIT. P. M. TR. P. X. IMP. VII. COS. IIII. P. P. S. C. *Victoria armis inſidens d. palmam, ſ. clypeum.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eodem anno : FELIX.

A. M. COMM. ANT. FEL. AVG. P. BRIT. *Caput laureatum in AR.*
B. M. COMM. ANT. AVG. P. BRIT. FEL. *Caput laureatum in AR.*
C. M. COMM. ANT. P. FEL. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AR.*

* * *

Vt lit. C.

SAEC. FEL. P. M. TR. P. X. IMP. VII. COS. IIII. P. P. *Victoria ſ. pede galeae inſiſtens clypeo ſuper palmae trunco poſito inſcribit* VOta DEcennalia. AR. (Muſ. Caeſ.)

* * *

Reliqui: CONC. MIL. vel: FEL. AVG. etc. addito ſemper: P. M. TR. P. X. IMP. VII. COS. IIII. P. P.

V. C. 939. P. X. 186.
TR. P. XI. COS. V. P. M. P. P. PIVS. FEL. BRIT. IMP. VII. VIII.
Commodo Aug. V. Glabrione II. coſ.

Imperator VIII. anno hoc labente acclamatur, incertum, ex qua victoria.

A. M. COMMODVS. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. In horum nonnullis infra caput leguntur literae* P. D., *quas explicabo infra in numo :* P. D. S. P. Q. R.
B. M. COMM. ANT. FEL. AVG. P. BRIT. *Caput laureatum in AR.*
C. M. COMMODVS. ANT. FELIX. AVG. P. BRIT. *Caput laureatum in AE. I. In nonnullis infra caput legitur* P. D.
D. M. COMM. ANT. P. FEL. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AV. et AR.*

---

a) L. LXXI. § 36.

E. M. COMM. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. *Caput laureatum, vel radiatum in AE. II.*

F. M. COMMODVS. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. max. mod.* (Muſ. Medic.)

G. M. COMM. ANT. AVG. P. BRIT. FEL. *vel:* P. FEL. BRIT. *Caput laureatum in Quinariis.* (Muſ. Caeſ.)

* * *

Antica incerta.

FORTVNAE. DVCI. C. V. P. P. *Imperator ad aram ſacrificans adſtante Fortuna.* AE. max. mod. (Muſ. reg. Gall.)

Fortunam ducem jam vidimus in moneta patris ad annum V. C. 929.

Vt lit. D. vel A.

FORTVNAE. MANENTI. COS. V. P. P. *Mulier ſedens d. equum capiſtro retinet, ſ. cornucopiae.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Fortunam *Manentis* cognomine cultam ſibi Commodi numi nos edocent, etſi copioſa alia a Romanorum ſuperſtitione indita memorent ſcriptores. Horatio laudatur *Fortuna manens*, ſc. *mobili* oppoſita. [a]) At vero cur Fortuna in hoc numo equum retineat, ratio videtur obſcura, forte quoniam Fortuna, quae *Manens* in hoc numo appellatur, eadem fuerit cum Fortuna *Equeſtri*, cui Fulvius Flaccus, poſteaquam ope equitatus Celtiberos profligavit, aedem vovit, [b]) et cujus templum ſtetiſſe apud Antium refert Tacitus. [c]) Obſervandum, typum fere ſimilem eſſe in numis Antiochiae ad Hippum Decapoleos, ſed in his mulier cum cornucopiae eſt Fortuna urbis, et equus adluſio ad montem, cui urbs inſedit, et cui nomen Ιπποϛ, *equus*, fuit.

Vt lit. A.

IOVI. EXSVPER. P. M. TR. P. XI. IMP. VIII. COS. V. P. P. S. C. *Iuppiter ſedens d. ramum, ſ. haſtam.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Truncam vocem EXSVPER. explendam EXSVPER*antiſſimo*, docet inſigne marmor, quod edidit Sponius, [d]) in quo legitur: I. O. M. SVMMO. EXSVPERANTISSIMO. Ampliora de hoc Iove praedicat marmor Vindobonenſe jam publici juris factum a Scipione Maffeio: [e])

- - - - SVMMO
- - SVPERANTISSIMO
DIVINARVM. HV
MANARVMQVE
RERVM. RECTORI
FATORVMQVE. AR
BITRO - -

Callimacho hic Iuppiter dicitur Κρονιδης πανυπερτατος. [f]) Ipſe Commodus *Exſuperatorii*, ὑπεραιροντος, ſibi titulum addidit, tanquam qui mortales omnes omnibus in rebus ſuperaret, ut explicat Dio. [g]) Quin et menſem hoc nomine adfecit, ut narrabimus infra. EXVPERATOR. OMNIVM. GENTIVM dicitur etiam in numis Conſtantinus M.

---

a) L. III. ode 29. b) Livius L. XL. 40. c) Annal. III. 71. d) Miſcell. p. 71, 72. e) Muſ. Veron. p. 248. f) Hymn. in Iov. v. 91. g) L. LXII. § 15.

* * *

Antica varia.

LIB. vel: LIBERAL. AVG. VI. P. M. TR. P. XI. IMP. VII. COS. V. P. P. *Liberalitas ſtans, vel: Imperator ſedens in ſuggeſtu etc.* AR. AE. I. II.

* * *

Vt lit. A.

NOBILITAS. AVG. P. M. TR. P. XI. IMP. VIII. COS. V. P. P. S. C. *Mulier ſtans d. haſtam, ſ. icunculam, quae d. pateram, ſ. haſtam tenet.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Nobilitatem in hoc numo ſuam jactat Commodus. Et vero teſte Herodiano [a]) carus principio Romanis fuit, quod tres ſucceſsive imperatores contingeret, et patricio genere ortus eſſet, (εὐπατρίδης) *nam paternum ei genus a primoribus ſenatorii ordinis fuit, mater autem Fauſtina, Auguſta ipſa, Antonini Pii filia, Hadriani etiam per matrem neptis, genus ſuum ad ipſum Trajanum proavum referebat.* Quare in marmore quoque apud Gruterum [b]) reliquis ejus titulis in fine additur: *Nobiliſſimo principi.* Averſam ſimilem videbimus quoque in numis anni ſequentis.

Edidit Oyſelius numum cum eadem epigraphe, ſed typo Anubidis ſtantis, d. ſiſtrum, ſ. haſtam tenentis.[c]) Singularis hujus numi non meminit Vaillantius, et deeſt in muſeo Caeſareo, atque ii, qui ejus meminere, Mediobarbum puto, et Geſsnerum, alium ab Oyſelio teſtem proferre in medium non potuere. Ego, qui Oyſeliana omnia ſpectata numorum ſide ſemper ſum aſpernatus, ejus numi mentionem non facerem, niſi viderem, Zoegam ex hoc Anubidis typo urgere, adfectaſſe Commodum ab Aegyptiis diis genus, et *nobilitatem* adeo ſuam repetere. [d]) Vtrum vir praeclarus in muſeis Romanis numum Oyſeliano ſimilem, eumque vere antiquum viderit, ignoro.

* * *

Vt lit. D. vel E.

OPTIME. MAXIME. C. V. P. P. *Iuppiter ſtans d. fulmen, ſ. haſtam, in nonnullis pro pedibus aquila.* AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Memoranda epigraphes inſolentia acclamationis ritu conceptae. Exiſtimat Spanhemius, [e]) Commodum in hoc numo Iovis ritu proponi, et ad eum pertinere quoque nomina *Optimi Maximi.* Sed non ſatis ad id rationis apparet. Vtrumque quidem Commodo tribuitur in marmore Muratorii, [f]) ſed ante hunc quoque pluribus Auguſtis aliis, quos ex lapidibus recenſet Marinius. [g])

* * *

Vt lit. E.

P. D. S. P. Q. R. LAETITIAE. C. V. *intra lauream, extra quam* S. C. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

M. COMMODVS. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. *Caput laureatum, infra quod* P. D.

S. P. Q. R. LAETITIAE. C. V. *intra lauream, extra quam* S. C. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numus ex propoſitis prior editus jam exſtat a Mediobarbo, Patino, et in muſeo Theupoli, at omnium horum fal-

---

a) in Commodo. b) Pag. 262. 4. c) Tab. LXXI. n. 7. d) Num. Aegypt. p. 239. e) Tom. II. p. 501. f) Pag. 340. g) Frat. Arv. p. 559.

lit lectio, cum primas in averſa epigraphes literas eſſe P.P. edicerent, atque iis adeo *Patrem Patriae* cenſerent indicari. Quo tempore catalogum muſei Caeſarei conſcripſeram, in numo ſimili, quem tum reperi, facile quidem adverti, alterum elementum eſſe certum D, verum eo imprudens peccavi, quod primam literam eſſe D putarem in numo eo loco aliquantum vitiato, ſic ut pro credito aliis P. P. legendum D. D. cenſerem. Serius alter magis ſanus muſeo accefsit, qui, ut ſupra deſcripſeram, literas indubitatas P. D. ſtitit, ex cujus adeo praecepto et veteranus illorum, meusque novicius error feliciter corrigendus. Haud multo poſt is, quem altero hic loco recenſui, in theſaurum Caeſareum pervenit, cujus averſa priori ad omnem apicem eſt ſimillima, niſi quod in hac literae P. D. omiſſae ſunt. At cum ejus numi partem quoque anticam attentius perluſtrarem, vidi, in hanc easdem fuiſſe literas trajectas, et juſto intervallo ab reliqua inſcriptione utrinque avulſas ſolitariam infra ipſius Commodi caput ſtationem obtinere. Ea res propter inſolentiam mira ſane viſa, nam literae ſolitariae in parte antica monetae Caeſareae prioribus tribus ſaeculis locum vix habet, inſtigavit, ut omnes Commodi numos ſecundis curis in examen vocarem. Ex quo inquirendi ſtudio eum cepi fructum, ut praeter eum, quem mox citavi, tres alios reperirem iisdem literis eodem infra caput loco onuſtos, omnes I. formae, atque omnes anni praeſentis, quorum unus inſcriptus: FID. EXERC. alter; IOVI. EXSVPER. tertius: NOBILITAS. AVG. Addidit quartum Baldinus ad Vaillantium: PROVID. AVG. At nunc harum literarum ſignificatio expedienda, quod quidem Buonarrotus aliud agendo tentavit potius, quam peregit. (Oſſerv. iſtor. pag. 394.)

Certum eſt, eas ad ipſam partis averſae inſcriptionem non pertinere neceſſario, cum in aliis illas abeſſe videamus. Certum etiam, quoniam ſolitarie in aliis poſitae ſunt, eas per ſe, nullo cum reliqua egigraphe nexu, ſenſum facere. Ad eum eliciendum advoco numum anno proxime ſuperiore deſcriptum, in cujus averſa legitur: PRIMI. DECENN. P. M. TR. P. etc. atque haec quoque epigraphe intra lauream eſt exarata nullo alio typo, ut in numis praeſentibus. Sunt ergo literae P. D. plenioris hujus epigrammatis ἀρχαικῶσαι, et revocant memoriam votorum *Primorum Decennalium*, quae hoc anno fuiſſe ſoluta continuo dicemus. Litatum ea occaſione a Romanis *Laetitiae*, nimirum obſequii genere per metum expreſſo, praeſentes numi eloquuntur.

* * *

Vt lit. D. et A.

PIETATI. SENATVS. C. V. P. P. *Imperator togatus ſtans ſ. volumen cum adſtante ſenatore togato ſ. haſtam tenente dexteram jungit.* AR. AE. I.

Vide, quae huc pertinentia ad numum anni ſequentis inſcriptum: PATER. SENATVS. dicentur.

* * *

Vt lit A.

PROVID. AVG. P. M. TR. P. XI. IMP. VIII. COS. V. P. P. *Navis expanſis velis.* AE. I. (Vaill.)

Ad claſſem Africanam convehendo frumento deſtinatam referendus hic numus, de qua agetur ad annum V. C. 944. Diſcimus adeo, eam a Commodo jam hoc anno fuiſſe conſtitutam.

* * *

Vt lit. D.

VOTA. SOL. DEC. P. M. TR. P. XI. IMP. VIII. COS. V. P. P. *Imperator velatus ſtans d. pateram ad aram ſacrificat.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Quae vota decennalia in numis anni prioris *ſuſcepta* dicuntur, haec numi anni praeſentis, et proxime ſequentis *ſoluta* faciunt. Numus eſt inſignis, et forte aliis muſeis ignotus.

V. C. 940. P. X. 187.

TR. P. XII. COS. V. P. M. P. P. PIVS. FEL. BRIT. IMP. VIII.

Criſpino, Aeliano coſ.

Incertum, quae res geſtae ad annum praeſentem ſint referendae.

A. M. COMM. ANT. P. FEL. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AV. et AR.*

B. M. COMMODVS. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. I.*

C. M. COMM. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. *Caput radiatum in AE. II.*

D. M. COMMODVS. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. max. mod.*

* * *

Vt lit. A. et B.

AVCT. PIET. *vel in* AE. I. AVCTOR. PIETAT. P. M. TR. P. XII. IMP. VIII. COS. V. P. P. *Mulier ſtans ante aram d. pateram, ſ. acerram.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Titulum *auctoris pietatis* promeritus videri poterat, dum peculiarem curam ſacris impendit. At iſtud quoque, ut alia omnia, inſanientis more, et majeſtate imperii indigno. Nam in ſacris Iſiacis et caput raſit, et Anubin portavit, et in ea geſtatione capita Iſiacorum ore ſimulacri graviter adflixit. [a]) Habitu etiam victimarii victimas ipſe immolavit. [b]) Quid quod et *deum* ſeſe, et *Herculem* appellando novam populo exercendae pietatis materiem praebuit, de quo plura ad annum V. C. 945. Aeneas Ovidio dicitur *pietatis idoneus auctor*, vulgato ſcilicet ſuo in deos patremque adfectu, eoque idonee comprobato, [c]) unde diſcrimen inter veterem illum, et noſtrum hunc pietatis auctorem cape.

* * *

Vt lit. A.

NOBILIT. AVG. P. M. TR. P. XII. IMP. VIII. COS. V. P. P. *Mulier ſtans d. haſtam, ſ. icunculam, quae d. pateram, ſ. haſtam tenet.* AV. inſignis elegantiae. AR. AE. II. omnes in Muſ. Caeſ.

Vide, quae ad numum ſimilem anni praecedentis animadverti.

* * *

Vt lit. A. et B.

PATER. SENAT. vel SENATVS. P. M. etc. *Imperator togatus ſtans d. ramum, ſ. haſtam.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Quam infenſo in ſenatum animo fu-

a) Lamprid. cap. 9. b) Ibid. cap. 5. c) Faſt. II. 543.

erit Commodus, praecipue poſt detectam Lucillae ſororis adverſum ſe conjurationem, quamque ille in illuſtrem hunc ordinem caeſis ejus viris praeſtantiſsimis toto deinceps imperii tempore ſaevierit, abunde narrant Lampridius, aliique. Quare ſi ſenatus in numo anni praecedentis *Pium* ſe in imperatorem, eumque in numis praeſentibus *Patrem Senatus* dixit, atque alias ſe ipſum *Commodianum* appellavit, [a]) metu id potius extortum fuit, nimirum ut fictae pietatis ſpecie velut objecta offa infame monſtrum placaret. Nam quis fuerit patrum verus de eo ſenſus, poſt ejus violentam mortem palam factum, ut docebimus infra. Fuit tamen tempus, quo ſenatum nominibus ſuis, nempe *Commodiani Felicis*, appellavit, ut refert Dio. [b]) Ceterum *Patris Senatus* nomen nequaquam imperii Commodiani inventum eſt putandum. Nam Claudii jam aevo tentavit irrepere narrante Tacito: [c]) *Ob ea Vipſanius conſul retulit*, Patrem Senatus *appellandum eſſe Claudium, quippe promiſcuum patris patriae cognomentum; nova in rempublicam merita non uſitatis vocabulis honoranda.* Sed addit etiam hiſtoricus, nomen iſtud a principe recuſatum. Serius Balbinus quoque, et Pupienus dicti fuere Patres Senatus.

* * *

Vt lit. A. et D.

P. M. TR. P. XII. IMP. VIII. COS. V. P. P. *Ianus geminus ſtans in templo diſtylo, d. haſtam.* AV. AE. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. D.

Eadem epigraphe. Caput Iani geminum. AE. max. mod. (Muſ. Medic.)

Omnes hi Iani gemini numi propter elegantiam, et raritatem commendandi, etſi eorum cuſorum cauſa lateat. Videtur hic Iani cultus in Commodo partem *Pietatis* conſtituiſſe, cujus eum *Auctorem* dictum continuo vidimus. Quanto is fuerit in Ianum adfectu, patebit ex numo ejusdem muſei Medicei, quem mox infra deſcribam, in cujus antica ipſum Commodi caput geminum in Iani morem novo ſtuporis exemplo proponitur.

* * *

Vt lit. D.

PROVID. AVG. P. M. *etc. Navis turgente velo.* AE. max. mod. (Muſ. Medic.)

Similem numum jam recitavi anno praecedente.

* * *

Vt lit. D. Caput laureatum, vel: Caput Commodi geminum laureatum in morem Iani.

TELLVS. STABIL. P. M. TR. P. XII. IMP. VIII. COS. V. *Mulier humi ſedens d. globum praegrandem ſtellatum contingit, ſuper quo quatuor virgines ramos geſtantes incedunt, ſ. cornucopiae et ſimul corbi innixa, retro arbor.* AE. max. mod. (Muſ. Medic. tab. 43. et 44., de Camps.)

Numos cum ſimili inſcriptione, et typo vidimus in moneta Hadriani, cui ex vero tributa laus *telluris ſtabilitae*, at Commodo per ſolum aſſentandi ſtudium, ut patet. De Commodi capite in Iani morem efficto mox egimus.

* * *

Vt lit. A.

VOTA. SOL. DEC. P. M. TR. P. XII. IMP. VIII. COS. V. P. P. *Imperator*

a) Lamprid. cap. 8. b) L. LXXII. § 15. c) Ann. XI. 25.

velatus ad tripodem ſacra faciens. AR. (Muſ. Caeſ.)

En repetitam ad faſtidium cramben votorum decennalium, de quibus diſtinctius agemus peculiari diſſertatione.

V. C. 941. P. X. 188.
TR. P. XIII. COS. V. P. M. P. P. PIVS. FEL. BRIT. IMP. VIII.
C. Allio Fuſciano II., Duillio Silano II. coſ.

Profectionem in Africam praetendens magnam pecuniae vim eo nomine exigit. Vota propterea pro eo concipiuntur Nonis Aprilibus. Verum retentus a ſenatu, et populo ſuo pecuniam in convivia et aleam convertit. [a])

A.. M. COMM. ANT. P. FFL. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AV. et AR.*

B. M. COMMODVS. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. I.*

* * *

Vt lit. A. vel B.

P. M. TR. P. XIII. IMP. VIII. COS. V. P. P. *variis typis.* AR. AE. I.

Hoc modo fere omnis anni hujus moneta inſcribitur. Typi nihil non jam cognitum ſpectandum praebent.

V. C. 942. P. X. 189.
TR. P. XIV. COS. V. DES. VI. P. P. PIVS. FEL. BRIT. IMP. VIII.
Iunio Silano, Q. Servilio Silano coſ.

Ad hunc annum refert Tillemontius Cleandrum praefectum praetorio furori populi a Commodo permiſſum, et cum familia caeſum, de quo copioſe Dio, Herodianus, Lampridius.

A. M. COMM. ANT. P. FEL. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AR.*

B. M. COMMODVS. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. I.*

C. M. COMM. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. II.*

* * *

Vt lit. A. vel B.

IOVI. IVVEN. *ſed in* AE. I. IOVI. IVVENI. P. M. TR. P. XIIII. COS. V. P. P. *Iuppiter barbatus ſtans d. fulmen, ſ. haſtam, pro pedibus aquila.* AR. AE. I. etiam max. mod. (Muſ. Caeſ.)

Iovem in vario aetatis ſtatu finxit mythologia vetus, vagientem et in corona Corybantum exhibent numi Graeci non pauci, inſidentem caprae ſpecie nudi puelli numi Antonini Pii, et addito inſuper IOVI. CRESCENTI numi Gallieni, ejusque familiae, provectiorem aetate, ſed puerum tamen, finxit Iuvenalis: [b])

Multa pudicitiae veteris veſtigia forſan,
Aut aliqua exſtiterant, et ſub Iove, ſed Iove nondum
Barbato.

Denique numi praeſentes *Iovem juvenem*, eumque jam barba verendum ſiſtunt. Fueritne Iuppiter alicubi *Iuvenis* nomine appellatus, et obſervatus, ignoro, et

a) Lamprid. cap. 9 et 12. b) Sat. VI. v. 14.

ſorte ſoli ſunt Commodi numi, qui eum ſic appellant dempto numo Domitiani, ſed cujus, quoniam obiter tantum a Mediobarbo citatur, (ad annum V. C. 837.) nulla habenda ratio. Videtur ergo hic *Iovis Iuvenis* cultus et coepiſſe cum Commodo, et cum eo exſpiraſſe, aut verius Commodus ipſe per ſuetam adulationem nomine hoc et typo intelligitur, nimirum quod inſtar *Iovis* ſummam haberet poteſtatem, *juvenis* autem jure adhuc diceretur hac aetate, atque hoc anno, quo XXVIII. aetatis annum agebat.

* * *

Numi reliqui: MAR. PAC. in AR. vel: MART. PACAT. in AE. I. — MIN. VICT. in AR. vel: MINERV. VICT. in AE. I. et II. — FORT. FEL. in AR. vel: FORT. FELI. in AE. I. — SEC. ORB. in AR: vel: SECVRIT. ORB. in AE. I. addito ſemper in his omnibus: P. M. TR. P. XIIII. COS. V. P. P.

Eodem anno: COS. DES. VI.

M. COMMOD. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. P. P. *Caput laureatum in AE. I.*
M. COMM. ANT. P. FEL. AVG. BRIT. P. P. *Caput laureatum in AR.*
M. COMM. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. P. P. *Caput radiatum in AE. II.*

Numi inſcripti: COS. DES. VI. ſunt frequentes, ſed ſpectatis typis iidem ſunt cum his, quos modo deſcripſi, addito ſemper: P. M. TR. P. XIIII. IMP. VIII. COS. V. DES. VI. omiſſo P. P. quoniam hic titulus in eorum antica memoratur.

V. C. 943 P. X. 190.

TR. P. XV. COS. VI. P. M. P. P. PIVS. FEL. BRIT. IMP. VIII.

Commodo Aug. VI., M. Petronio Septimiano coſ.

Romam de ſe *Coloniam Commodianam* additis *Luciae Antoninianae* praenominibus et ſacras inter cerimonias appellare inſtituit. Vide numos ſequentes.

A. M. COMM. ANT. P. FEL. AVG. BRIT. P. P. *Caput laureatum in AR.*
B. M. COMM. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. P. P. *Caput laureatum in AE. II.*
C. M. COMMOD. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. P. P. *Caput laureatum in AE. I.*
D. M. COMMODVS. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. max. mod.*
E. IMP. COMMODVS. AVG. PIVS. FELIX. *Caput laureatum in AE. max. mod.* (Muſ. Caeſ. Albani.)

Poſtremus hic epigraphes modus cum propter praefixum IMP., cum tamen in parte averſa Commodus dicatur IMP. VIII., tum propter omiſſum BRIT. tam mihi videbatur inſolens, et anno praeſenti adverſari, ut propterea numum

inſignem maximae formae muſei Caeſarei, quem infra dabo, in catalogo a me vulgato fraudis ſuſpicione onerarem. At poſtquam altero examine eum eſſe bonum atque innocentem comperi, et ſubinde viderem, alium inſcriptum PIO. IMP. etc. quem mox producam, cum iisdem notis chronologicis, et eadem capitis epigraphe exſtare in muſeo Piſano, abſolvendus utique numus, at ſimul novum habemus exemplum veteris moris per Commodi imperium plane confuſi.

* * *

Vt lit. A. et B.

APOL. MONET. *ſed in aeneis:* APOL. MONETAE. P. M. TR. P. XV. COS. VI. *Apollo nudus ſtans d. capiti admota, ſ. columnae innixus.* AR. AE. II.

Iunonem *Monetam* cum ex numis gentis Cariſiae, tum veterum teſtimoniis, atque etiam ejus appellationis cauſam tenemus, non item *Apollinis Monetae*, quo nomine Apollinem ſoli, quod ſciam, Commodi numi, et cauſa mihi incomperta diſcriminant. Sed neque lubet vela conjecturis pandere; nam vidimus hucusque nomina diis tributa, quae unius Commodi cerebrum generavit, noto nimirum ejus ingenio, qui, ut ait, Lampridius, [a]) in ſacris ex libidine potius, quam religione addidit. Eundem Apollinem Monetam anni quoque ſequentis numi in aere I. formae ſiſtunt.

* * *

Vt lit. C. et B.

COL. L. AN. COM. P. M. TR. P. XV. IMP. VIII. COS. VI. S. C. *Commodus velatus bobus junctis aratrum ducit.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Numi hujus averſam jam rite explicuere Patinus, aliique. Narrat Lampridius, [b]) eo dementiae provectum Commodum, ut urbem Romam *Coloniam Commodianam* vocari voluerit, qui furor dicitur ei inter delinimenta Marciae ſuae injectus. Addit, quo tempore ad ſenatum retulit de Commodiana facienda Roma, non ſolum ſenatum iſtud libenter accepiſſe, ſed etiam ſe ipſum *Commodianum* vocaviſſe. En ſtuporem etiam ſenatus conſulto munitum, quod teſtantur quoque numi praeſentes ſenatus juſſu ſignati. Quam iſtud pertinaciter concupiverit, amplius declarat Dio. [c]) Nam juſſum, ait, fuiſſe populum, Romam ipſam *Commodianam*, et exercitus *Commodianos* appellare - - - tum Romam a ſe *Aeternam*, *Felicem*, *Coloniam* orbis terrarum dictam; voluiſſe enim omnino, urbem ſuam eſſe coloniam videri. At enim parum aberat, quin nova haec colonia ab eo ipſo everteretur, qui eam deduxit. Nam incendiſſet urbem, ait alio loco Lampridius, [d]) utpote coloniam ſuam, niſi prohibitus a Laeto fuiſſet.

Typus, nempe ſacerdos velatus junctis bobus arans, egregie ſcriptorum teſtimonia roborat; nam is obvius eſt in numis urbium, quae Coloniae deductae ſunt. Atque ad veſanum iſtud Commodi inſtitutum pertinet, quod perhibet idem Dio, [e]) *ei ſtatuam auream mille librarum cum tauro et vacca fuiſſe poſitam*, nimirum velut coloniae conditori. Vide, quae de ſacro hoc coloniae dedu-

---

a) in Commod. cap. 16. b) in Commod. cap. 8. c) L. LXXII. § 15. d) in Commodo cap. 15. e) l. c.

ſendae ritu plura docuimus Vol. IV. pag. 489. Praeclare cum hoc typo conſentit epigraphe, quae inſuper vocabulum COLoniae adſtituit.

Tota epigraphe ſic absque dubio eſt explenda: COL*onia* L*ucia* AN*toniniana* COM*modiana*, quomodo et Diospolis Samaritidos, et Eleutheropolis Iudaeae ſeſe in numis dixere *Lucias Septimias Severianas*. Tamen iſtud mirum, inditum fuiſſe urbi *Luciae* praenomen, quo tempore Commodus ipſe Marci praenomine conſtanter eſt uſus, niſi forte jam nunc vetus, ac pridem abolitum *Lucii* praenomen denuo reſpexit, quod revera proximo biennio receptum videbimus. Ad hoc argumentum etiam pertinent numi inſcripti: HERC. ROM. COND., quos ad annum V. C. 945. intuebimur.

* * *

Vt lit. D.

COS. VI. *Imperator paludatus ſtans d. parazonium, ſ. haſtam, juxta procumbens mulier capite elephanti proboſcide ornato d. leonem contingit, ſ. ſpicas tenet, retro Victoria ſtatuens tropaeum.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Similem averſam video etiam in numo Antonini Pii muſei Piſani, ex quo videtur Commodus typum mutuatus. Diximus in numo Antonini, hac imagine indicari victos ab eo Mauros, ſed et idem praeſtitum a Commodo refert Lampridius. Hoc vero mulieris ſedentis typo notari Africam, certum eſt ex numo Severi anni V. C. 947, in quo ſimili figurae adſcriptum legitur: AFRICA.

* * *

Vt lit. A.

COS. VI. P. P. *Vir nudus quadrigas agens ſuper nubes figura facem praeſerente; ad oram numi ſuperiorem portio zodiaci, infra mulier ſeminuda decumbens, ſ. cornucopiae.* AE. max. mod. (Muſ. Caeſ. et regis Galliar.)

Vt dubium non eſt, virum in quadrigis eſſe Solem, et mulierem humi proſtratam Tellurem a Sole ſeu fotam, ſeu illuminatam, ita adſequi non valeo, quid themate iſto adumbrare voluerint monetarii. In numo maximae formae muſei Medicei ſimilis eſt typus, ſed in antica eſt caput Antonini, et ſimilis occurrit in numo Nicaeenſium cum capite M. Aurelii, [a]) et in gemma muſei Florentini. [b])

* * *

Vt lit. A.

FIDEI. COH. P. M. TR. P. XV. COS. VI. *Mulier ſtans d. ſpicas, ſ. vexillum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

FIDEI. COHORTIVM. AVG. *Idem typus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Numi alterius inſcriptionem nondum in moneta vetere conſpicere licuit. Eum haud ita pridem muſeo Caeſareo acquiſivi.

* * *

Vt lit. C.

LIBERAL. AVG. VII. P. M. TR. P. XV. IMP. VIII. COS. VI. S. C. *Liberalitas ſtans*, vel: *Imperator in ſuggeſtu more ſolito.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

* * *

a) Num. max. mod. reg. Gall. b) Tom. II. tab. 87.

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVG. VII. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Com. Vitzai.)

* * *

Vt lit. E.

PIO. IMP. OMNIA. FELICIA. P. M. TR. P. XV. IMP. VIII. COS. VI. P. P. *Neptunus ſeminudus ſtans ſ. pede prorae navis impoſito, d. haſtam, ſ. delphinum; adſtat imperator togatus velatus d. pateram ad aram ſacrificans.* AE. max. mod. (Muſ. Albani, Maffei Antiq. Gall. p. 121. Muſ. Florent. tab. CXI.)

Singularis eſt formula partis averſae, quam crederem pertinere ad vota XX. hoc anno obita, niſi turbaret Neptunus adſtans. Forte igitur hic typus maritimum aliquod iter reſpicit, quale ſaepius a Commodo ſeu veris, ſeu fictis cauſis intentum tradit Lampridius.

* * *

Vt lit. E.

P. M. TR. P. XV. IMP. VIII. COS. VI. P. P. *Imperator in lentis gradrigis ſ. ſcipionem cum aquila coronatur a Victoria retro ſtante.* AE. m. m. (Muſ. Caeſ.)

Praeclarus hic numus Commodi proceſſum conſularem Kal. Ian. anni praeſentis offert. Similem averſae typum habet numus cum duplice metallo in muſeo Piſano.

* * *

Vt lit. A.

VOTIS. XX. COS. VI. *intra lauream.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

VOT. XX. P. M. TR. P. XV. IMP. VIII. COS. VI. S. C. *intra coronam.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

De his votis vide alibi ſingulari diſſertatione.

V. C. 944. P. X. 191.

TR. P. XVI. COS. VI. DES. VII. P. M. F. P. PIVS. FEL. BRIT. IMP. VIII.

Caſsio Aproniano, Bradua coſ.

Hoc, aut ſequente anno magnificum templum Pacis horribili incendio conflagrat, cujus periſtaſes fuſe deſcribit Herodianus.

A. M. COMM. ANT. P. FEL. AVG. BRIT. P. P. *Caput laureatum in AV. et AR.*

B. M. COMMOD. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. P. P. *Caput laureatum in AE. I.*

C. M. COMM. ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. P. P. *Caput laureatum in AE. II.*

D. M. COMMODVS. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. max. mod.*

* * *

Vt lit. A. B. C.

APOL. PAL. P. M. TR. P. XVI. COS. VI. *Apollo ſtolatus ſtans d. plectrum, ſ. lyram ſuper columella.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Antica incerta.

APOL. PALATINO. P. M. TR. P. XVI. IMP. VIII. COS. VI. P. P. *Apollo ſtolatus ſtans d. plectrum, ſ. una cum adſtante Victoria lyram tenet.* AE. max. mod. (Muſ. de Camps.)

Templum Apollini in Palatio jam aedificavit Octavianus teſte Suetonio, [a])

---

a) in Aug. c. 29.

et quidem ſecundum Dionem anno V. C. 718, [a]) idque de ſe ipſe teſtatur in marmore Ancyrano: [b]) TEMPLVMQVE. APOLLINIS. IN. PALATIO - - FECI. Palatini hujus Apollinis ſubinde honores crevere victo ad Actium, et juxta Apollinis Actii templum Antonio, Naſone quoque tanti gratiam beneficii ejus dei praeſentiae acceptam ferente: [c])

Viſite laurigero ſacrata Palatia Phoebo.
Ille Paraetonias merſit in alta rates.

Dixit *Paraetonias* pro Aegyptias, a Paraetonio Marmaricae oppido, quae regio Aegypto addita Cleopatrae paruit. Atque haec cauſa eſt, cur eodem cultu, nimirum indutus ſtola, compareat Apollo Palatinus, quo Actius in copioſis numis Auguſti, quorum memini in hujus moneta ad annum V. C. 733, et gentis Antiſtiae, quae denarios dedit inſcriptos: APOLLINI. ACTIO. In marmore Muratorii proditur SACERDOS. DIANAE. VICTR. ET. APOLLINIS. PALATini. [d]) Zoſimus quoque meminit aedis Palatinae Apollinis, [e]) eamque imperante Iuliano apoſtata incendio hauſtam periclitantibus ipſis carminibus Cumanis perhibet Ammianus Marcellinus. [f])

* * *

Antica varia.
HERC. COMM. vel: COMMODIANO. P. M. TR. P. XVI. COS. VI. *Hercules ſeminudus ſtans ante aram d. pateram, ſ. cornucopiae, juxta arbor, ex qua leonis exuviae pendent.* AV. (Vaill.) AE. max. mod. (Muſ. Albani.) AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Eo denique inſaniae delapſus eſt Commodus, ut non modo deum ſeſe profiteretur publice, quae quidem dementia nonnullos etiam ſuperiorum Auguſtorum occupavit, ſed abjecta etiam laurea, ſueto hactenus imperatorum geſtamine, caput ſuum dei cultu ornatum in moneta publica proponendum curaret. Fuit iſtud hactenus vanitati Graecae permiſſum, quae reges ſuos variis diis adſimilavit, atque etiam Auguſtos, cujus luculenta exempla in numis Neronis commatis peregrini vidimus; verum ab turpi hac adulatione immunis in hunc diem fuit moneta Romanorum, atque etſi hujus partes averſae nonnunquam imperatorem dei habitu veſtiant, iſtud tamen factum reverentius, et nonnullo adhuc pudore; nam appellatione dei conſtanter abſtinuit epigraphe, nihilque in cultu capitis immutatum, quod majeſtatem imperii dedeceret. Haec demum clauſtra perfregit Commodi impudentia, atque inde ab hoc anno usque ad vitae exitum numorum ejus et epigraphe, et typi praeſentem deum loquuntur, nimirum quemadmodum et omnia illa, quae turpiter, quae impure, quae crudeliter, quae gladiatorie, quae lenonice fecerat, actis urbis incidi juſſit, ut ait Lampridius. [g]) Cum adrogare ſibi poſſet, quae vellet, Hercules eſſe maluit, quoniam per belluarum caedem hujus ſeſe virtutem proxime aequaſſe credi voluit. Hunc olim hominis, at

a) L. XLIX. § 15. b) Tab. IV. v. 1. c) Art. amat. L. III. v. 389. d) Pag. 1119. 1.
e) L. II. ſub init. f) L. XXII. g) Cap. 15.

modo dei ſtuporem non modo longum numorum, ſed veterum etiam teſtimoniorum agmen comprobat, quorum illuſtriora hic conferta proponere ob oculos juvat, ad quae in conſequentium numorum explicatione provocabo.

Herculem Romanum, quo nomine cuſi numi ad annum ſequentem occurrent, primum dictum fuiſſe propterea, quod feras Lanuvii in amphitheatro occidiſſet, refert Lampridius, [a]) et Dio. [b]) Si veteribus fides, eo ſane nomine, ſi corporis vires ſpectes, indignus non videbatur, nam et elephantum conto transfixit, et uno die centum urſos jaculis confecit, feſſusque uno hauſtu poculum a puella propinatum abſolvit, ne potu quidem, et muliercularum amoribus Herculem inficiatus. Perhibentur haec, quo minus dubitari poſsit, a Dione autopta,[c]) tum Lampridio. [d]) Centum ab eo leones uno die occiſos narrant Herodianus, [e]) et Ammianus. [f]) Propter haec cum alter Alcides haberetur, et ipſe dici vellet, continuo properatus ſtatuarum populus, quae Commodum ejus dei habitu proponerent, et mox illi, ut praeſenti deo, immolatum. [g]) Ipſe vero adeo ſibi verus eſt Hercules viſus, ut, cum prodiret, leonis exuvias, et clavam ante ſe geſtari praeciperet. [h]) Vt vero et Herculem perdomitis monſtris, quae fabuloſa vulgo credita ſunt, imitaretur, homines vivos pannis et linteis inſutos in gigantum modum formavit, et jaculis confecit. [i]) Et cum rumor increbreſceret, ſtatuiſſe imperatorem ſagittis nonnullos conficere, velut Hercules quondam Stymphalidas, factum, ut plerique ne introire quidem in amphitheatrum auderent. [k]) Et facta haec in oculis populi, patribus per metum acclamantibus: *primus es, feliciſſimus es, vincis, vinces, unus ab omni memoria, Amazonie, vincis.* Ad tantum infamiae prolapſus Marci filius, eo redactus graviſsimus patrum conſeſſus. Quod poterat, ſatyris eam turpitudinem ultum ivit populus. En hujus generis diaſyrticon non illepidum ex Lampridio: [l])

Commodus Herculeum nomen habere cupit,
Antoninorum non putat eſſe bonum.
Expers humani juris et imperii,
Sperans quin etiam clarius eſſe deum,
Quam ſi ſit princeps nominis egregii,
Non erit iſte deus, nec tamen ullus homo.

Fuit tamen repertus, qui hunc ejus ſtuporem nonnihil mitigaret. *Quid igitur mirum*, inquit Athenaeus, [m]) *ſi Commodus imperator apud nos in curru appoſitam habuit clavam Herculeam ſubſtrata ipſi leonis pelle, et Herculem vocari ſe voluit, cum Alexander Ariſtotelis praeceptis imbutus ſe ipſum illis diis adſimilaverit, atque adeo etiam Dianae.*

* * *

Vt lit. D.

VOTIS. FELICIBVS. *Quinque naves etc.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Vide de numis ſimilibus paullo infra.

---

a) Cap. 8. b) L. LXXII. § 15. c) L. c. § 18. 19. d) Cap. 12. 13. e) in Commodo. f) L. XXXI. c. 10. g) Lamprid. cap. 9. Dio l. c. § 15. h) Dio l. c. § 17. Herodian. L. I. c. 14. i) Lamprid. cap. 9. Dio l. c. § 20. k) Dio l. c. l) in Diadum. m) L. XII. p. 537.

Eodem anno:
Redit praenomen Lucii, exſpirat BRIT.

Ex numis, quos modo recenſebo, ii, qui mentione conſulatus abſtinent, etiam anno ſequente feriri potuerunt.

A. L. AEL. AVREL. COMM. AVG. P. FEL. *Caput laureatum in AR. AE. I. II.*
B. L. AELIVS. AVRELIVS. COMMODVS. AVG. PIVS. FELIX. *in AE. max. mod.*
C. IMP. COMMODVS. AVG. PIVS. FELIX. *Caput laureatum in AE. max. mod.* (Haym, Piſani.)

* * *

Vt lit. A.
I. O. M. SPONSOR. SEC. AVG. *Iuppiter ſtans ſ. haſtam, d. contingit imperatorem adſtantem togatum d. globum, ſ. ſceptrum tenentem.* AR. In aeneis I. formae praeterea additur: COS. VI. P. P. S. C. *et Iuppiter ſ. fulmen tenet.* (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.
IOVI. DEFENS. SALVTIS. AVG. *Iuppiter ſtans inter ſeptem ſive triones, ſive planetas d. fulmen intentat, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.
MATRI. DEVM. CONSERV. AVG. COS. VI. P. P. S. C. *Cybele leone vecta d. tympanum, ſ. haſtam.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Eidem tamen huic deo et Herculi opus fuiſſe *Iove Sponſore ſecuritatis*, et *defenſore ſalutis*, et *Matre deum conſervatrice*, praeſentes numi profitentur. Exiſtimat Lilius Gyraldus, a) Δια Πιστιον memoratum Dionyſio Halicarnaſſenſi, b) cujus aedes in colle Martiali ſtetit, fuiſſe Iovem *fidei ſponſorem*, et forte eum ipſum, quem Romani *Deum Fidium* dixere. Epigraphe non multum abſimilis habetur in numo Poſtumi: I. O. M. SPONSORI. SAECVLI. AVG., unde conjici poſſet, etiam in praeſente numo το SEC. notare *SECulum*, non *SECuritatem*, niſi inde ab Auguſto conſtaret, in numis ſemper SAECVLVM ſcribi, non SECVLVM. Ceterum male munere ſuo functus eſt Iuppiter, quando pridie Kalend. Ian. anni ſequentis nefarie vadimonium deſeruit. At matrem deum jure conſervatricem agnovit. Nam aliquot ante annis, quo die conſueti ludi Megaleſia in ejus honorem acti ſunt, Maternus quiſpiam latronum dux Caeſari per ludorum licentiam inſidias comparavit. Prodito per ſocios conſilio, et auctore meritis ſuppliciis adfecto ipſe, ac populus omnis deae, velut quae principem praeſente periculo eripuiſſet, ſoteria peregit. c) De Serapide quoque conſervatore mox infra.

* * *

Vt lit. A.
MAGNIFICENTIAE. AVG. COS. VI. P. P. *intra coronam.* AE. II.

Deeſt hic numus in Mediobarbo, exſtat apud Vaillantium, ſed ubi, fors typothetae errore, legitur COS. III. Vnicum iſtud eſt *Magnificentiae* numis inſcriptae exemplum, quam epigraphen in homine vaniſsimo quaevis cauſa quomodocunque inepta dictare potuit.

* * *

Vt lit. B. Capita duo jugata, Com-

a) Synt. p. 86. b) L. IX. p. 617. c) Herodian. L. I. c. 10.

modi radiatum, alterum muliebre. cujus pectori adſixa pelta.

PIETAS. AVG. P. M. TR. P. - - *Mulier ſedens d. adſtanti infanti quid porrigit.* AE. max. mod. (Reg. Gall.)

Numismata maximi moduli hujus, et ſequentis anni non raro caput Commodi cum muliebri jugatum offerunt. Iſtud galeatum plerumque eſt, creditumque antiquariis, illo effigiari Martiam concubinam, quam perdite deperibat, praecipue in Amazonis habitu, quo eam ſingi plerumque voluit, [a]) et quam tanto quidem opere hoc cultu dilexit, ut primum anni menſem ab ea *Amazonium appellaret*, [b]) Amazoniae imagine literas obſignaret, [c]) ipſe Amazonio habitu in arenam deſcenderet, Amazonii ſibi nomen inderet ipſe, [d]) illudque, etſi aliis titulis interdum abſtineret, omitteret nunquam. [e]) Eſſe caput iſtud galeatum Commodianae hujus Martiae, quod viſum eruditis, veriſimile ſatis, etſi aliarum explicationum eſſet patiens; tamen in praeſente numo certam exhiberi Amazonem, arguit pelta ejus adſixa pectori, quam fuiſſe proprium Amazonum clypeum conſtat. Capita utriusque jugata praeter ea, quae praeſens numus ſiſtit, videre adhuc eſt in numis maximi moduli regis Galliarum tab. XIII., in Buonarrotii Obſervat. hiſt. pag. 117., in Vaillantii Numis praeſt. T. III. edit. Rom. p. 146, in Muſeo Florent. tab. XLVII., in Muſeo Albani tab. XXXVIII.

* * *

Vt lit. A.

PROVIDENTIAE. AVG. *Mulier elephanti exuviis tecta ſtans, pro cujus pedibus leo, ſ. ſiſtrum oſtentat; huic adverſus Hercules nudus pede prorae navis impoſito, ſ. clavam ſuper navi tenet, uterque dexteram una cum ſpica conjungit.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Haec *Providentia Aug.* ex eruditorum ſententia claſſem Africanam notat advehendo frumento deſtinatam, de qua mox infra. Elephanti exuviae, ſiſtrum, leo attributa ſunt propria Aegypto, et Africae propriae, quae fuere urbis horrea. Ipſe vero Commodus, ut erat teſtibus anni ſequentis numis *Hercules Romae conditor*, in hoc numo ſingitur Herculis cultu miſsis ad petendam annonam navibus, quarum unam pede calcat, novae coloniae ſuae providens. Huc pertinent ea, quae olim cauſa largitionum frumentariarum, quas imperatores ſaepe varias in urbes contulere, ad numum Tarſenſem inſcriptum CЄΙΤΟC, et alium Laodiceae Syriae latius diſputavi.

* * *

Vt lit. A.

SERAPIDI. CONSERV. AVG. *Serapis ſtans d. extenta, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Fuiſſe Commodum ſuperſtitioni Aegyptiorum obnixe addictum, teſtem habemus Lampridium, qui coluiſſe eum ſacra Iſidis, et raſiſſe caput, et geſtaſſe Anubin refert. Ergo in partem honoris venit et Serapis inter principes in Aegypto deos cultus, et hic quoque *conſervatoris Auguſti* nomen promeritus.

* * *

a) Lamprid. cap. 11. b) Dio L. LXXII. § 15. c) Capitolin. in Albino. d) Lamprid. l. c. e) Dio l. c. Doctr. Vol. III. p. 73. et 321.

Vt lit. B. Capita jugata Commodi laureatum, et muliebre galeatum. TEMPORVM. FELICITAS. *Quatuor puelli ſuis ſignis quatuor anni aetates indicantes.* AE. max. mod. (Reg. Gall. et Muſ. Piſani.) AE. I. (Muſ. Chriſtinae.)

Haec averſa propter argumenti ingenium, et elegantiam memorabilis, explicata ſupra in numis fratris Annii Veri.

* * *

Vt lit. C. VOTIS. FELICIBVS. *Quinque naves velis remisque actae; juxta ſuper rupe pharus, adſtant figurae duae ſeminudae in mare proſpectantes, infra quas taurus ex rupe praeceps actus.* AE. max. mod. (Haym T. II. p. 297. Muſ. Piſani, Muſ. Medici.)

Averſae typum egregie explicat Haymius, nimirum eo exhiberi claſſem Africanam, de qua ſic Lampridius: [a]) *Claſſem Africanam inſtituit, quae ſubſidio eſſet, ſi forte Alexandrina frumenta ceſſaſſent.* Adſtant in litore ſacerdotes bini, qui velificantem claſſem *votis felicibus* proſequuntur, neque iis incruentis; etenim caeſa jam victima taurus humi adjacet grata maris deo hoſtia teſte quoque Marone: [b])

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Taurum quoque mari immolavit Cleomenes Spartae rex, [c]) et communem fuiſſe Neptuni victimam, dixit Plutarchus. [d])

Atque hunc ritum praeclare ad numi hujus imaginem deſcribit Valerius Flaccus: [e])

Tum laeti ſtatuunt aras; tibi, rector aquarum,
Summus honor, tibi caeruleis in litore vittis
Et Zephyris Glaucoque bovem, Thetidique juvencam
Dejicit Ancaeus.

Sed et vetus hic apud Romanos ritus teſtante Cotta apud Ciceronem: [f]) *Noſtri quidem duces mare ingredientes immolare hoſtiam fluctibus conſueverunt.* Et quidem auctore Virgilio: [g])

Nigram hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam.

Neque tamen ſolis victimis commoti maris furias placavit antiquitas. In antiquiſsimo marmore Scipionis Barbati legitur: [h])

DEDET. TEMPESTATEBVS. AIDE. MERETO.

Et Ovidius: [i])

Te quoque, Tempeſtas, meritam delubra fatemur,
Cum paene eſt Corſis obruta claſſis aquis.

Hanc claſſem ſaltem jam anno V. C. 940 fuiſſe conſtitutam, diximus ad ejus anni numum inſcriptum: PROVID. AVG.

---

a) Cap. 17. b) Aen. III. 119. c) Herodot. L. VI. c. 76. d) πως ἀν τις ἀισθοιτο etc. e) Argon. L. I. v. 188. f) de natura deor. L. III. c. 20. g) Aen. III. 120. h) Piraneſi Monum. degli Scip. p. 15. i) Faſt. VI. 193.

V. C. 945. P. X. 192.
TR. P. XVII. COS. VII. P. M. P. P.
PIVS. FEL. IMP. VIII.
Commodo Aug. VII. P. Helvio Pertinace II. coſ.

Commodus pridie Kalendas Ian. nocte concubia vi illata exſtinguitur anno aetatis XXXI. menſe IV.

Fuit per crudelitatem, et morum infamiam peſſimis principibus adnumerandus, qui non exiguo numero rem Romanam tenuere, et per artes gladiatorias, in quibus excelluerat, dignus rumore in vulgus ſparſo, non a Marco illum, ſed gladiatore per adulterium Fauſtinae fuiſſe conceptum. [a]) In ejus enarrandis ſceleribus et ſtupore ingenii, quo nihil non attentavit, nihil non ſibi permiſſum arbitrabatur, nolo eſſe prolixior, quod eorum potiorem partem in ipſorum numorum explicatione jam commemoravi. Quod tamen eo imperante integra ſtetit respublica, ipſis provincialibus Mauris, Dacis, Pannoniis, Britannis, Germanis ejus imperium recuſantibus, iſtud praeſtantium ducum Pertinacis, Severi, Peſcennii Nigri, Albini virtuti, et ſidei debebatur. Ipſe interea in ignavo Romae otio conſedit, niſi quod arma ibi non in animalia modo, fera perinde ac manſueta, ſed homines etiam, modo divites eſſent, aut ſibi ſuſpecti, convertit, indicto etiam menſibus bello, quibus pro vetere, et recepta hactenus appellatione ſecundum Dionis coaevi, et Romae praeſentis teſtimonium haec indidit nomina: *Amazonius*, *Invictus*, *Felix*, *Pius*, *Lucius*, *Aelius*, *Aurelius*, *Commodus*, *Auguſtus*, *Herculeus*, *Romanus*, *Exuperatorius*. Atque infame iſtud monſtrum, aliquoties inſidiis fruſtra petitum, denique conſpiratione Martiae amicae, et Amazoniae ſuae periit, quae cum in pueli Commodo perchari manu adverteret tabellam, quam is illi dormienti, ut cum illa luderet, ſubtraxit, atque in ea ſe quoque ad caedem deſignatam legeret, eodem adhuc veſpere, qui fuit anni hujus poſtremus, primum venenum Commodo obtulit, cumque is illud rejectare inciperet, ejus fauces per arceſſitum gladiatorem elidi juſsit. Igitur Commodus, qui Domitiani moribus vixit, ſimilem etiam exitum repe[illegible], utriusque inſidiis ſuo ipſorum capiti fatalibus a puello nil tale cogitante proditis. [d]) Ejus audita nece corpus ut unco traheretur, et in Tiberim abjiceretur, una voce poſtulavit ſenatus, populusque, atque eſt operae pretium legere apud Lampridium patrum adclamationes, quibus funeſti hominis memoriam exſecrabantur, et cum vivum non haberent, mortuum ad poenam depoſcebant. At Pertinax jam tum dictus imperator eum ſepeliri primum, deinde in Hadriani monumentum inferri juſsit. De ejus conſecratione agetur infra. Ejus vitam ſcripſere Lampridius, Dio, Herodianus, praeter aliorum compendia.

Vxor *Criſpina*, de qua infra.

* * *

A. L. AEL. AVREL. COMM. AVG. P. FEL. *Caput vario cultu in omni metallo et forma.*

B. L. AELIVS. AVRELIVS. COM-

a) Capitol. in Aurel. c. 19. b) Dio L. LXXVIII. § 15.

MODVS. AVG. PIVS. FELIX. *Caput vario cultu, in AE. max. mod.*

* * *

Vt lit. A. Caput leonis exuviis tectum.

HERC. ROM. COND. COS. VII. P. P. *Hercules ſ. clavam bobus junctis aratrum ducit.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B. Caput ſimili cultu.

HERC. ROM. CONDITORI. P. M. TR. P. XVII. COS. VII. P. P. *Idem typus.* AE. max. mod. (Reg. Gall., Piſani, de Camps.)

Averſae explicatio petenda ex numo COL. L. AN. etc. anni V. C. 943.

* * *

Vt lit. A.

HERCVLI. ROMANO. AVG. *Hercules ſtans ſ. clavam, d. adſtitutum tropaeum contingit.* AR. AE. I. II. In aliis: *Arcus et pharetra.* AR. AE. I. vel:

HERCVL. ROMAN. AVGV. *Clava intra lauream.* AR. AE. I. II.

Explicationem pete ex eodem fonte, tum ex iis, quae anno ſuperiore ad numum HERC. COMMODIANO diſſerui. Vrbis pravum exemplum imitata Graecia eum quoque in numis ſuis appellat ΡΩΜΑΙΩΝ. ΗΡΑΚΛΗϹ, ut in numis Cyzici, [a] aliarumque, tum et Alexandrinis.

* * *

Vt lit. A. Caput laureatum.

LIB. AVG. VIII. P. M. TR. P. XVII. COS. VII. P. P. *Liberalitas ſtans.* AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A. Caput laureatum.

P. M. TR. P. XVII. IMP. VIII. COS. VII. P. P. *Typis variis in omni metallo et forma.*

Eſt haec ſolita anni hujus moneta, et in hujus area praeter aliorum annorum morem plerumque viſitur aſtrum.

* * *

Vt lit. A. Caput laureatum.

Eadem epigraphe. Sarapis ſtans, et juxta Iſis cum ſiſtro, et Commodus togatus, quem Victoria retro ſtans coronat, ad aram ſtantes jungunt dexteras. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Confirmant hi numi pertinacem Commodi in ſuperſtitionem Aegyptiam adfectum, ac praecipue in ſacra Sarapidis, et Iſidis, de quo egi ad numum SERAPIDI etc. anni V. C. 944.

Eodem anno:

TR. P. XVIII. manentibus reliquis.

Vt lit. B. Caput leonis pelle coopertum.

HERCVL. ROMANO. AVG. P. M. TR. P. XVIII. COS. VII. P. P. *Hercules Farneſius.* AE. max. mod. (Reg. Gall. Vaill.) In alio: *Hercules nudus, et averſus ſtans ſ. clavam, juxta leo.* AE. max. mod. (de Camps.) In alio: *Hercules nudus ſtans d. clavam, ſ. leonem pede prehenſum.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Eadem adverſa.

HERC. ROM. CONDITORI. P. M. TR. P. XVIII. COS. VII. *Hercules arans.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Alius ſimilis addito in averſa. P. P. S. C. AE. I. (Muſ. Chriſtinae Tab. XXIII. 2. Catal. d'Ennery pag.

a) Pellerin. Mel. II.

474.) *Eadem averſae epigraphe exſtat in* AV. AR. AE. apud Mediobarbum.

* * *

Antica incerta.

PIETAS. AVG. P. M. TR. P. XVIII. COS. VII. P. P. *Mulier ſedens adſtante puello.* AE. max. mod. (Vaill.)

Vt lit. A.

P. M. TR. P. XVIII. IMP. VIII. COS. VII. P. P. *Mulier ſedens dexteram verſus adſtantem puellum extendit, ſ. haſtam, in area aſtrum.* AR.

Eſt ſanus, ac integer in muſeo Caeſareo. Similis a Geſſnero citatur ex muſeo Pfau Tab. 121. 10.

Antica incerta.

P. M. TR. P. XVIII. COS. VII. P. P. *Imperator velatus ad aram ſacrificat adſtante Hercule.* AE. max. mod. (Baldini ad Vaill. T. III. p. 154.)

Typi ex prioribus jam cogniti. Omnes autem hos numos cum trib. poteſtate XVIII., quotquot reperire potui, ſtudioſius deſcripſi propter ea, quae olim in tractatu de hac poteſtate copioſius ſum diſputaturus.

Numus vagus.

COMMODVS. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum.*

MAVRETANIA. S. C. *Vir pileatus d. capiſtro equum retinet, ſ. baculum.* AE. I. (Vaill. num. praeſt. T. I. p. 95. in iconiſmo. Muſ. Chriſtinae tab. 21.)

Numum cum eadem averſa jam vidimus in moneta Hadriani. Typus hic ad Commodum quoque pertinet, quo imperante Mauri rebelles ad obſequium ſunt revocati. [a])

Divus Commodus.

Hanc tamen belluam vitiis omnibus coopertam Severus poſtea in deorum numerum retulit, Flamine addito, quem ipſe vivus ſibi paraverat Herculeano Commodiano. Lampridius, qui iſtud refert, [b]) id factum putat odio ſenatus, et conſentit Spartianus, qui narrat, [c]) Severum, cum vindictam de ſenatu ſumere vellet, Commodum inter divos referendum cenſuiſſe, primumque inter milites victo Albino *divum Commodum* pronunciaſſe, idque ad ſenatum ſcripſiſſe addita oratione victoriae. Alia ejus conſecrati cauſa eſſe potuit, quoniam is Marci filius, et Commodi frater haberi in vulgus voluit. Quare cum conſecravit fratrem, iſtud feciſſe per pietatem eſt viſus, et facilius, quod voluit videri, perſuaſit populo, quem, quo velis, per religionis ſuperſtitionem ducas. Obſervandum tamen, non compertum hactenus Commodi conſecrati numum imperante Severo ſignatum. Quos habemus, ex eorum ſunt genere, qui ſerius in memoriam conſecratorum Auguſtorum ſignati ſunt. Eccos:

DIVO. COMMODO. *Caput radiatum.*

CONSECRATIO. *Aquila*, vel: *Ara ignita.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Haec Commodi conſecratio probatur etiam marmoribus Gruteri, quorum unum ait: DIVO. COMMODO. FRATRI. IMP. CAES. L. SEPTIMI. SEVE-

a) Lamprid. cap. 13. b) in Comm. c. 17. c) in Severo cap. 11.

RI. PII. PERTINACIS. AVG.[a]) aliaque ſimilis argumenti. [b]) Item in Conſtitutionibus Alexandri: *Divi Marcus, et Commodus.*[c]) Tamen hanc hominis impuri conſecrationem a multis fuiſſe improbatam, aut certe neglectam, ex ipſis veterum monumentis perſpicimus. In Kalendario Dionyſii Philocali, in quo omnes divorum Auguſtorum natales celebrantur, Commodi memoria reticetur. Omittitur etiam in indice vetere Caeſarum conſecratorum, quem a Peireſcio repertum poſt Aegidium Bucherium adcuratius edidit cl. Marinius, [d]) his adeo auctoribus magis incorruptum ſuum judicium, quam ſenatus auctoritatem ſecutis, quod eo etiam confirmatur magis, quod iidem infauſtam quoque Ti. Claudii, et Caracallae conſecrationem reticuere.

Numi commatis peregrini.

Vrbium liberarum.

Harum numi copioſi. Incertae patriae videri poſsint numi aenei IV. formae, in quorum una facie eſt caput, et epigraphe Commodi, in altera: ΥΠΕΡ. ΝΙΚΗϹ. ΡωΜΑΙωΝ, et typus: *Caput muliebre velatum turritum.* De his jam aliqua praecepi in numis commatis peregrini M. Aurelii, cum de numis argenteis ſimiliter inſcriptis agerem. Veriſimilem eorum patriam eſſe Carrhas Meſopotamiae, alibi dixi.[e])

In numo Tarſenſi max. mod. Commodus non lauream, ſed diadema praefert. (Muſ. Albani tab. 44.)

* *
*

Coloniarum.

Harum quoque moneta abundat.

Antiocheni.

Sub Commodo rariſsimi, ut dictum in ejus urbis moneta.

Alexandrini.

Magno hi ſunt numero. Annos imperii M. Aurelii ſub filio fuiſſe continuatos, diximus in his Vol. IV. pag. 77.

De raritate numorum aureorum Commodi.

Cum aliorum imperatorum numi aurei juſto numero ſuperſint, mirum profecto, raros adeo eſſe Commodi in hoc metallo numos, ut facilius centum alterius Auguſti, quam unum hujus reperias, cum tamen metallum iſtud hoc imperante magis abundare debuerat, qui tempus, quo ſummae rei praefuit, *ſaeculum aureum* vocari praecepit, ut ad annum V. C. 938 docuimus. Erunt, qui ejus cauſam in exportatum majore copia aurum volent referre, quo deſidiae ipſe amans pacem a barbaris redimeret, quod ab eo factitatum auctor eſt Herodianus. Conſtat etiam, hoc imperante aurum, quod multo utilius malleo deſtinandum fuerat, multo quam antea frequentius in luxus inepti alimenta fuiſſe derivatum. Argumento eſto ſtatua aurea librarum mille cum tauro, et vacca, quam Commodo fuiſſe poſitam, refert Dio, qui cuncta haec ſtuporis argumenta coram ipſe vidit. [f]) An cum in ejus defuncti memoriam ira implacabili ſaeviret ſenatus, cenſente inter alios

a) Pag. 261. 5. b) Pag. 187. 3. et 191. 5. c) Cod. L. IV. tit. 57. bis. d) Frat. arv. p. 387. e) Vol. IV. p. 508. f) L. LXXII. § 15.

Cingio Severo, *ejus abolendas ſtatuas, quae undique ſunt, nomenque ex omnibus privatis, publicisque monumentis eradendum,* [a]) ſaevitum eſt etiam in monetam ejus auream, perinde ac olim ſenatus conflari aeneos Caligulae numos juſsit, [b]) atque omnem fratris Getae monetam Caracalla? Non parum haec, quae memoravi, valere ad praeſentem cauſam poſſent, ſed tamen ejus in auro inopiae ratio altius petenda. Etenim video, monetam auream, quae primis imperantis Aurelii annis obvia eſt, per annos ſequentes ita ſenſim deficere, ut aureum ejus numum vix reperire ſit poſtremis annis, quibus imperium tenuit. Quid quod uxoris Fauſtinae conſecratae numum, etſi id genus in argento et aere obvium eſt, ne unum quidem aureum in opulentiſsimis, et optimae notae catalogis, et ne quidem in uberrimo Mediobarbo reperire licet, tametſi conſecratae matris Fauſtinae ſenioris aurei abundent. Aurelius uxori ſuae fere quinquennio ſuperſtes fuit. Si ergo tum adhuc ex lege ordinaria ſignati fuiſſent aurei, an credibile, negatum fuiſſe aurum uxori, in quam mortuam honores alios omnes, quos maximos animo potuit concipere, congeſsit? Ergo quoniam cauſa penſitati barbaris auri, ſeu luxus, ſeu odii ſenatus, quae in Commodo valere poſſent, Aurelio applicari nequeunt, aliae certe utrique communes forent advocandae, ſed quibus rimandis abſtineo, quoniam, quidquid attulero, intra conjecturas ſemper ſtabit. Ceterum quantumvis rari ſunt, ut dixi, Commodi in auro numi, ſic ut illuſtriora etiam muſea, cum eorum ſenarium jactare poſſunt, ſatis videri nobilitata queant, tamen ſolum regis Galliarum theſaurum recondere octo et triginta variis typis, et duos praeterea maximi moduli, teſtatur cl. Beauvais. [c]) Vnum hujus moduli vulgavit etiam Vaillantius.

Nomina ac tituli.

Quae Commodus nomina ac titulos per intervalla collegerit, ab ipſo nos Commodo edoceri patiamur. Nam refert Dio epigraphen literarum, quas extremo vitae tempore ad ſenatum dedit, his titulis turgentem: [d])

Imperator Caeſar Lucius Aelius Aurelius Commodus, Auguſtus Pius Felix Sarmaticus, Germanicus Maximus, Britannicus, Pacator orbis terrarum, Invictus, Hercules Romanus, Pontifex maximus, tribuniciae poteſtatis XVIII. Imperator VIII. Conſul VII. Pater patriae, conſulibus, praetoribus, tribunis plebis, ſenatuique Commodiano Felici ſalutem.

In ſingulos titulos nonnihil advertamus:

IMPERATOR. De hoc duplicis ſenſus titulo infra.

LVCIVS, alias et MARCVS. Notanda hoc loco inconſtantia, qua Commodus *Lucii*, vel *Marci Aelii Aurelii Antonini* nominibus eſt uſus, dum ea pro lubidine jam adoptavit, jam reſpuit. Ea lex ſecundum numos haec fuit concordibus etiam marmoribus, in qua ſtatuenda olim parum veraces fuere Noriſius, [e])

a) Lamprid. c. 20. b) Dio L. LX. § 22. c) Hiſt. abreg. T. I. p. 259. d) L. LXXII. § 15. e) in Epiſt. conſ.

et Buonarrotus, [a]) quos jam refutavit Bimardus. [b])

Principio uſum nominibus *L. Aurelii Commodi*, primi ejus numi docent. In his, ſaltem mihi cognitis, *Aelii* nomen non additur, ſed eo etiam tum jam fuiſſe praeditum, docet ejus aetatis marmor Gruterianum, in quo legitur: [c]) L. AELIO. AVRELIO. AVG. F. COMMODO. COS. Retinuit haec nomina etiam Auguſtus, et leguntur adhuc in numis anni V. C. 933. Sed hoc labente repudiavit praenomen *Lucii*, retento etiam noniſi raro in numis Aurelii nomine, hisque paterna nomina *M. Antonini* ſuffecit, et perrexit his uti anno adhuc V. C. 944. Labente hoc tempore homo varius recepit vetera nomina *L. Aelii Aurelii* omiſſo etiam *Antonini*, iisque uſque ad exitum vitae eſt uſus egregie cum numis conſpirante titulo literarum, quem proxime ex Dione citavi. Ejus variationis cauſa fuerit eadem, quae tot aliorum Commodi ſtolide factorum.

LVCIVS. A quo praenomen hoc traxerit, non meminere veteres. Paternum certe non fuit. Videtur illi a patre inditum in fratris adoptivi L. Veri gratiam, a quo veriſimile eſt et *Commodi* nomen, ab Aurelia gente cetera alienum, fuiſſe petitum. Conſtat, Aurelium anno V. C. 914, quo fratrem imperii conlegam adſcivit, huic pro vetere L. Commodi nomine indidiſſe nomen L. Veri. Placuerit igitur ademptum L. Commodi nomen reſuſcitare, illud in filium aliquot poſt menſes natum transferendo. Exhibet Muratorius marmor, quod utrumque praenomen conjungit, ſcripto: L. AEL. AVR. M. COMMODO. [d]) ſed de ejus fide dubitat ipſe editor, et ſubdubitat quoque Marinius. [e]) Vide de hoc argumento nonnulla alia in numis Getae, cujus quoque praenomina variarunt.

AELIVS. Hoc illi nomen inde ab Hadriano per repetitae adoptionis legem acceſsit.

PIVS. De cauſa collati hujus elogii egi ad annum V. C. 936, quo illud primum in numis legitur. Pium jam anno 934 fuiſſe dictum, ſtatuit Mediobarbus. Non impugno maturius iſtud exordium; nam poterat vidiſſe numos ignotos mihi. At cur idem, qui ejus tituli natales ad annum V. C. 934 figit, jam ad annos hunc precedentes Commodi numismata citat PII nomen praeferentia? Statutum a me exordium comprobant numi Alexandrini, in quibus titulus ЄΥCЄBHC non legitur ante annum KΔ, qui coepit in Thot V. C. 936.

FELIX. Narrat Lampridius, [f]) datum hunc titulum Commodo, poſteaquam Perennis, qui inhiaſſe imperio credebatur, cum familia eſt exſtinctus. Hoc Lampridii teſtimonium mendacii arguit Tillemontius, quoniam Commodus jam in numis anni V. C. 934 *Felix* dicitur, Perennis autem ſaltem quinquennio ſerius caeſus ſit. [g]) At quibus in numis? Mediobarbi, quos ipſe teſtes advocat. Verum magnopere a Mediobarbo diverſum docent numi non ignave, ſed maturo, ut oportuit, examine deſcripti, atque hi Commodum noniſi labente anno V. C. 938 *Felicem* denique

a) Oſſervaz. p. 103. b) in Epiſt. ad Maffei. ap. Murat. Tom, I. pag. 122. c) Pag. 261. 7. d) Pag. 242. 5. e) Frat. arv. p. 355. f) Cap. 8. g) in Commodo p. m. 767.

ſalutant. Stet igitur integra hoc loco Lampridii auctoritas. Quoniam ergo Commodus *Felix* dici incipit in trib. poteſtate X., et conſulatu IV., quae ſunt notae anni V. C. 938, datumque hunc titulum adſerit Lampridius occaſione Perennis caeſi, palam eſt, hunc ſaltem fluente hoc anno violenta morte fuiſſe exſtinctum, quoniam Commodus in numis hujus anni *Felix* jam audit. Quare rurſum fallitur Tillemontius, qui triſtem Perennis caſum in annum ſequentem 939 differt. Pagius dictum eſſe *Felicem* ipſo imperii poſt patris mortem ſuſcepti initio ex numis adſerit, [a]) ſed et hic ex numis, quos vulgavit Mediobarbus.

GERMANICVS. Hic honos Commodo ex elogiis bellicis omnium maturrime delatus, et quidem cum Caeſar adhuc eſſet, et ex meritis patris, ut vidimus ad annum V. C. 928. Huic ſecundum inſcriptionem literarum, quam ex Dione ſupra dedimus, additur MAXIMVS, et conſpirant in hoc epitheto copioſa marmora, at in numis illud nunquam comparet.

SARMATICVS Germanici titulum paullo poſt ſecutus, ut probavimus ad annum V. C. 928. Vterque fere inſcribi numis deſiit anno V. C. 931, at marmoribus inhaeſit conſtanter.

BRITANNICVS. Teſte Lampridio [b]) appellatus eſt *Britannicus ab adulatoribus, cum Britanni etiam imperatorem contra eum eligere voluerint.* Quae fuerit ejus conferendi cauſa, dixi ad annum V. C. 937, in cujus numis certae fidei is primum, quod mihi conſtet, obſervatur. Comparet is adhuc in numis anni V. C. 944, ſed hoc labente una cum nominibus *Marci* et *Antonini* ex moneta extorris eſt factus ferentibus tamen eum marmoribus.

INVICTVS, quod ſibi nomen per arrogantiam indidit, neque iſtud invide, nam et Februarium menſem in nominis hujus communionem venire eſt paſſus, ut in ejus vita ad annum V. C. 945 diximus. Tamen in numis non legitur.

HERCVLES ROMANVS. Abunde de hoc titulo egi ad annos V. C. 944. 945.

PATER. PATRIAE. Commodum ad annum V. C. 930 ſimul Auguſtum vidimus, ſimul *Patrem Patriae*, et quidem imberbem, annum nempe aetatis XVII. agentem, ſempiterno patris Aurelii opprobrio, qui titulum, quem ſibi nonniſi extremis imperii ſui annis applicuit, cum filio puero, dulce hoc elogium per cognitam jam tum animi ferociam minime promerito communicavit.

AMAZONII et EXSVPERATORIS eum quoque habuiſſe nomina, refert Dio, [c]) ſcilicet illud petitum ab Amazone Martia, hoc, quod omnes homines longe ſuperaret, additque, iis adeo delectatum Commodum, ut, etſi alia alias ſeponeret, his nunquam abſtineret. Teſtatur Lampridius, [d]) eadem ipſa quoque legi in inſcriptione coloſsi, quem ablato capite Solis (non, ut ait, Neronis) ſibi adcommodavit, verum aliter haec nomina enunciat, illud vocans *effeminatum*, nempe ab Amazone, hoc *gladiatorium*, quia ſuperare alios omnes gladiatorum eſt.

OLYMPIVS dicitur in binis numis

a) Crit. Baron. ad ann. Chr. 187. b) Cap. 8. c) L. LXXII. § 15. d) Cap. 17.

Epheſi apud Harduinum, ut olim Hadrianus.

Tribunicia poteſtas.

Diximus ad annum V. C. 930, Commodum tribuniciam poteſtatem eo ipſo anno ſuſcepiſſe, at tam perverſam ejus iteratae eſſe rationem, ut hactenus modus repertus non ſit, quo illa in ordinem redigeretur. At nos eam difficultatem ex propoſito expendemus in ſingulari de hac tractatu.

Pontifex maximus.

Dixi ad annum V. C. 937, hoc demum anno in moneta Commodi pontificatus maximi fieri mentionem. Video tamen, eum jam dici pontificem max. in marmore fratrum arvalium, quod eſt in Marinianis tabula XXXII., conſulibus Commodo IV. et C. Aufidio Victorino II., qui annum praecedentem 936 ſignabant. At obſervo etiam, in eodem marmore bis Commodi titulos enarrari, et priore quidem loco ſine addito P. M. titulo, qui tamen altero loco additur. Ex quo conjicio, labente hoc anno V. C. 936 hunc Commodo honorem acceſſiſſe ſequente deinde anno monetae illatum, niſi forte arguere quis velit, quadratarium exigui temporis prolepſin ſibi permiſiſſe.

Imperator.

Imperator praenomen.

Secundum duplex Lampridii teſtimonium, quod in Prolegomenis ad numos Commodi laudavi, Commodus cum patre dictus eſt imperator die XXVII. Novembris V. C. 929. Tillemontius haec Lampridii verba capit de titulo imperatoris ex victoriis. [a]) Verum ſi iſtud, certe Aurelius pater inde ab hoc die in numis diceretur IMP. IX., cum tamen is in numis anni ſequentis jam inclinantis adhuc vetus ſuum IMP. VIII. retineat. Qua de cauſa, et cum praeterea copioſos habeamus anni V. C. 930 numos, in quibus Commodus utitur praenomine *imperatoris* et laurea in capite absque tamen adhuc Auguſti titulo, certum videtur, a Lampridio intelligi, Commodum tum patri in imperio fuiſſe ſociatum, et jam imperatorem dici coepiſſe dilato adhuc aliquamdiu Auguſti vocabulo. Cum numis conſpirant marmora ſincera. Sic in eo, quod ab Oderico, viro eruditiſsimo, accepit Donatus, [b]) et eſt anni V. C. 930., legitur: IMP. CAES. L. AVRELIO. COMMODO. COS. ſuppreſſo adhuc Auguſti titulo. Eadem ratione Antoninus Pius in primis ſuis numis praefixit titulum IMP., etſi Auguſtus nondum eſſet. Quod Commodus in primis ſuis anni 930 numis illo abſtinuit, ejus veriſimilis cauſa erit, quod hic quidem honos ei dicto die anni praecedentis fuerit decretus, at aliquanto ſerius per publicas caerimonias ſtabilitus, et in uſum receptus, cujus exempla jam alias plura vidimus. Certe iidem Commodi numi principio anni 930 ſignati tribuniciam quoque poteſtatem reticent, quo tamen tempore

a) in Aurel. nota XX. b) ad Theſ. Murat. p. 171.

ea illum decoratum jam fuiſſe conſtat. Ceterum obſervo, tamdiu Commodum imperatoris titulum inſtar praenominis adhibuiſſe, dum imperator ex victoriis diceretur, quod fere obſervavit etiam pater Marcus. Deinceps rariſsime hunc honorem praefixit Commodus.

* * *

Imperator ex victoriis.

Cum primum Auguſti titulum cum filio communicavit Marcus, eundem etiam laudis bellicae a victoriis relatae participem fecit. Quare eodem tempore, quo Aurelius dictus eſt IMP. IX., erat Commodus IMP. II., quo tempore ille IMP. X., hic imperator III., ut numi, ſed probatae fidei, et non perfunctorie deſcripti manifeſte docent. Tillemontius, quoniam Mediobarbo, ejusque monſtris fidem habuit, laqueis ſe undique implicatum vidit, [a]) quos vitaſſet, ſi minus habuiſſet obſequii. Adde Pagium, qui ſuo item Mediobarbo nixus omnia corrumpit. [b]) Quibus annis, et quibus ex victoriis iteraverit hunc titulum, in annalibus digeſtum reperies.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - -	RRR.
Aurei max. mod. - - - - - - -	RRRR.

De numis Commodi aureis vide ſeparatum articulum ſupra pag. 133.

Argentei - - - - - - - - -	C.
Aenei max. mod. - - - - - - -	RR.
Aenei I. et II. formae - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - -	O.

Commatis peregrini:

Argentei urbium Graecarum - - - - -	RR.
Aenei varii moduli - - - - - - -	C.
Coloniarum - - - - - - - -	C.
Alexandrini - - - - - - - -	C.

CRISPINA.

Brutia Criſpina Brutii Praeſentis filia agente M. Aurelio matrimonio cum Commodo juncta eſt celebratis nuptiis exemplo privatorum, et dato ejus cauſa populo congiario. [c]) Factum iſtud anno V. C. 930, docent numi Commodi, et Dio. [d]) Deprehenſam in adulterio Commodus primum palatio exturbat, deinde

a) in Aurelio nota XX. b) Crit. Baron. ad ann. Chr. 175 et alibi paſsim. c) Capitolin. in M. Aurel. c. 28. d) L. LXXI. c. 33.

Capreas relegat, [a]) ac denique interſicit eodem fere tempore, quo Lucillam, nimirum circa annum V. C. 936, ut colligitur ex Dione. [b]) Fuiſſe matrimonium fecundum, certa monumenta non comprobant; nam dubitare liceat de numi fide, quem in Commodo ad annum V. C. 934, et inſcriptum: LIBERI. AVG. recitat Mediobarbus.

* * *

A. CRISPINA. AVGVSTA. *vel* AVG. *in omni metallo et forma.*

B. CRISPINA. AVG. IMP. COMMODI. AVG. *in AE. max. mod. et AE. I.* (Muſ. Farneſ. et Muſ. Caeſ.)

C. CRISPINA. AVG. COMMODI. AVG. *in AE. I.* (Vaillant.)

* * *

Vt lit. A.

DIS. GENITALIBVS. *Ara ignita.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Genitalis, aut in neutro *Genitale* eſt, quod generandi facultatem habet, aut communicat. Hanc igitur aram Criſpina *Dis Genitalibus* dedicavit, quos praeeſſe generationi, et juvare fecunditatem exiſtimabat, qui utrum ſupplicem exaudiverint, non conſtat. Deos genitales memorat etiam Auſonius: [c])

Iuppiter interea cum dis genitalibus una
Concilium cogit ſuperum de rebus Achivis.

et θεων γενεθλιων obiter memiminit Libanius. [d]) Plutarcho memoratur deus γενεθλιος, *genitalis*, qui parentum imprecationem perſequitur. [e]) Idem alibi θεȣς γενεθλιȣς conjungit cum θεοις πατρῳοις, [f]) quos ad annum V. C. 957 offerunt numi Caracallae et Getae. Meliſſarium apud Ariſtaenetum, cum liberis daret operam, προσηυχετο πασι τοις γενεθλιοις θεοις, *rogavit omnes genitales deos.* [g])

* * *

CRISPINA. AVG. IMP. COMMODVS. AVG. GERM. SARM. *Vtriusque caput.*

VOTA. PVBLICA. etc.

De hoc numo maximae formae, aliisque, in quibus Criſpina cum Commodo ſociatur, actum in numis Commodi ad annum V. C. 930.

* * *

Reliqui Criſpinae numi nihil offerunt ex Auguſtarum numis non abunde cognitum, ut *Cererem*, *Concordiam*, *Dianam Luciferam*, *Iunonem Lucinam*, *Venerem*, *etc.*

Numi commatis peregrini.

Criſpinae numi *urbium liberarum* Graecarum, tum *coloniarum* juſto numero habentur. Ejus nomen *Brutia* tractum a patre Brutio, quod numi Latini reticuere, prodiderunt non pauci Graeci inſcripti: ΒΡΟΥΤΤΙΑ, vel ΒΡΟΥΤΤΙΑ. ΚΡΙCΠΙΝΑ, quorum plures edidit Haymius. [h])

a) Lamprid. c. 5. Dio L. LXXII. § 4. b) l. c. c) in Periocha IV. Iliad. d) Tom. I. declamat. XLI. p. 879. e) in ἐρωτικῳ pag. 766. f) περι δεισιδαιμ. g) L. I. epiſt. 19. h) Tom. II. p. 304.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei - - - - - - - - -	RRR.
Argentei - - - - - - - - -	C.
Argentei max. formae - - - - - -	RRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - -	O.
Commatis peregrini.	
Vrbium Graecarum, et coloniarum - - - - -	R.
Alexandrini - - - - - - - -	RRR.

P. HELVIVS PERTINAX.

Ei patria Liguria, natale ſolum auctore Capitolino villa Martis in Apennino, auctore Dione Alba Pompeia. [a]) Pater Helvius Succeſſus tenuis fortunae ac libertinus lignariam in Liguria negotiationem exercuit, atque eidem et filium applicuit. [b]) Hoc patre, et in fortuna tam tenui natus eſt anno V. C. 879 Kal. Auguſti. [c]) Cur *Pertinax* dictus fuerit, cauſas quidem adferunt Capitolinus, [d]) et Victor, [e]) ſed quas inter nugas repoſueris. Relicta cum illiberali opificio patria literarum ſtudiis primum vacavit, mox militiae nomen dedit, atque re in Parthia, Britannia, Norico bene geſta a Marco adlectus inter ſenatores, deinde praetura, denique conſulatu donatus eſt, [f]) de cujus tempore, quoniam ſuffectus is fuit, eumque abſens geſsit, [g]) non conſtat liquido. Recta ſub Commodo Britannia, ac ſubinde Africa, ab hoc Romam evocatus, et praefectus urbi conſtitutus eſt, [h]) atque etſi muneri ſuo ſancte integreque praeeſſet, probatus tamen peſsimo imperatori fuit, a quo conlega in poſtremo ſuo conſulatu VII., atque una poſtremo vitae anno V. C. 945 eſt adſcitus ipſe conſul II. [i]) Hoc pridie Kal. Ian. ſub noctem caeſo cum conjurati Laetus praefectus praetorio, et Electus cubicularius hominem gravem ac ſobrium circumſpicerent, quem ſummae rei admoverent, eadem adhuc nocte Pertinacem praefectum urbis, eorum, quae accidere, inſcium (nam falſo conſcium fuiſſe caedis ſuſpicatur Capitolinus, [k]) et palam adſerit Iulianus, [l]) adeunt, diuque reluctantem, atque aegre demum perſuaſum primum in caſtra, deinde in ſenatum deducunt, a quo propter Commodi odium, et meritorum cauſa Au-

a) L. LXXIII. § 3. b) Capitolin. c. 1. et 3. c) Ibid. c. 15. Kalendar. Vindob. d) in Pertin. ſub init. e) in Epitome. f) Capitolin. c. 2. g) ibid. c. 3. h) Capitolin. c. 4. i) V. Faſtos, et Gruterum pag. LVI. 4. k) Cap. 4. l) in Caeſarib.

guſtus inter fauſtas, et ſinceras adclamationes ſalutatur. Mox rei gerendae intentus veterem coepit revocare diſciplinam, corrigere mores urbis, ejicere delatores, aerario exhauſto conſulere, atque ipſe primus eſſe frugalitatis auctor, et exemplum. At vero hoc ipſum erat, quod praetorianos, quos intemperantiae Commodianae deſiderium tenuit, offendit, quorum pars repente facto agmine in palatium irruit, principemque nil tale opinantem vulneribus ad mortem conficit V. Kalend. April. V. C. 946. At populus patresque caeſum tantae virtutis virum, eique tempori neceſsarium indigniſsime tulit, patuitque hic adfectus paullo poſt, cum referendum in deorum numerum cenſuere, ac ſerius, cum Severus ejus virtutum recordatione *Pertinacem* ſe dici paſſus eſt, habitis publice ejus memoriae honoribus. Vide Dionem, Herodianum, Capitolinum.

Vxor *Titiana*, de qua, et liberis infra.

V. C. 946. P. X. 193.
CAES. AVG. TR. P. COS. II. P. M.
Q. Soſio Falcone, C. Iul. Erucio Claro coſ.

A. IMP. CAES. P. HELV. PERTIN. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. in AE. II. etiam radiatum.*

B. IMP. CAES. P. HELV. PERTINAX. AVG. *Caput laureatum in AE. max. mod. et AE. I. II.*

* * *

Vt lit. A. vel B.

DIS. CVSTODIBVS. *Mulier ſtans d. gubernaculum, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.) AE. I. (Vaill.)

Fortunae ſimulacrum averſa ſiſtit, atque ut varie a Romanis Fortunae, variisque eae appellationibus cultae ſunt, quas fuſe perſequitur Plutarchus,[a]) ita hae omnes nomine *dearum cuſtodum* in hoc numo intelliguntur, quarum ſe praeſidio Pertinax in aditu imperii commendat.

* * *

Antica incerta.

DIS. GENITORIBVS. *Cybele turrita et velata d. pateram ſuper aram extendit, ſ. templum tenet, pro pedibus puellus manibus elatis, et inſiſtens globo.* AE. I. (Baldini apud Vaill. Tom. II.)

Iam et *diis genitoribus* ſe commendat Pertinax, ex quibus unicam hic Cybelen, eamque vetuſtiſsimam, *Matremque deum* vulgo appellatam proponit. Adſtans puellus ex eorum haud dubie numero erit, quorum illa genitrix dici promeruit.

* * *

Vt lit. A.

IANO. CONSERVAT. *Ianus bifrons ſtans d. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Ianum modo Pertinax *conſervatorem* ſuum appellat, poteratque ab hoc non inficiandus videri, quoniam eo ipſo tempore, quo annum Ianus aperit, imperium auſpicatus eſt, quae etiam haud dubia lecti hujus typi cauſa videtur.

* * *

Vt lit. B.

LIB. AVG. TR. P. COS. II. S. C. *Imperator ſedens in ſuggeſtu congiarium dividit.* AE. I. (Vaill. Muſ. Chriſtinae.)

a) de Fort. Rom.

Vt lit. A.

LIBERAL. AVG. TR. P. COS. II. S. C. *Liberalitas ſtans.* AE. II. (Muſ. Chriſtinae.)

Donativa, et congiaria, quae Commodus promiſerat, ſolviſſe Pertinacem, refert Capitolinus, [a]) at magis infra definite, congiarium dediſſe populo denarios centenos, praetorianis promiſiſſe duodena millia numum, ſed dediſſe ſena. [b])

* * *

Vt lit. A.

LIBERATIS. CIVIBVS. *Mulier ſtans d. teſſeram, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Inſcriptio nova, ſed ſenſus pronus, civibus abolita Commodi tyrannide libertati ſuae reſtitutis. At difficilius eſt, epigraphen cum typo, qui vulgo liberalitatis eſt, componere. Videtur hac averſa indicari tantum Pertinacis liberalitas, de qua in numo praecedente, ſed quae tanto gratior populo exſtitit, quoniam non amplius preſsis tyrannide, ſed *liberatis* denique *civibus* ceſsit.

* * *

Vt lit. A.

MENTI. LAVDANDAE. *Mulier ſtans d. coronam, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

En ſingularem theſauri Caeſarei numum, atque diu aliis muſeis ignotum, altero nuper exemplari ex muſeo d'Ennery producto. Mentem Romae habuiſſe templum, votum dedicatumque Hannibale Romanos urgente, refert Livius [c]) ejusque meminere etiam Plutarchus, ſed dedicati ab Aemilio Scauro, qui belli Cimbrici tempore vixit, [d]) tum et Cicero,[e]) S. Auguſtinus. [f]) Vota ei quotannis publice facta tradit Ovidius, [g]) et quidem in Capitolio VI. idus Iun. conſpirantibus Kalendariis Venuſino, et Maffeiorum. *Laudandae* elogium Menti additum in nullo monumento vetere reperias, quanquam dijudices facile ſenſum a Pertinace intellectum, qui cum omnia ad rationis leges exigeret, oſtendit hoc ſuo inſtituto, diverſum ſe a Commodo ſentire, cujus omnis vita perpetuum fuit *amentiae* argumentum, et quo imperante Menti revera eveniſſe viſum, quod de ficto Cupidinis triumpho canit Ovidius: [h])

> *Mens bona ducetur manibus poſt terga retortis,*
> *Et pudor, et caſtris quidquid Amoris obeſt.*

Cui adde illud Propertii: [i])

> *Mens bona, ſi qua dea es, tua me in ſacraria dono.*

Recte, Properti! ſiquidem verum eſt, quod pluribus locis adfirmat Cicero philoſophus, eſſe mentem principem animae partem, nihilque mente divinius praeſtabiliusque homini ſive naturam, ſive quem deum dediſſe. Laudandae epitheton Cereri dedit Tibullus: [k])

> *Non ego tentavi nulli temeranda virorum*
> *Audax laudandae ſacra docere deae.*

---

a) Cap. 7. b) Cap. 15. c) L. XXII. 10. 11. et XXIII. 31. d) de Fort. Rom. p. m. 318. e) de Nat. deor. L. II. 23. et L. III. 36. f) de Civ. dei L. IV. c. 21. g) Faſt. Lib. VI. 241. h) Amor. L. I. eleg. II. v. 31. i) L. III. eleg. 24. v. 19. k) L. III. eleg. V. v. 7.

* * *

Vt lit. A. et B.

OPI. DIVIN. TR. P. COS. II. *Mulier ſedens d. ſpicas.* AV. AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vidimus in Antonino ad annum V. C. 893 numum, in quo epigraphe: OPI. AVG., et typus: *Mulier ſedens d. haſtam, ſ. capiti admota.* Opis ſenſus duplex. Poteſt primum intelligi *Ops* nota Saturni conjux, cujus Romae fuiſſe templum in regione VIII. teſtatur Victor: *Aedis Opis et Saturni in vico Iugario*, cujus ſaepe meminit Cicero quoque, cum direptum ab Antonio ex ea aede ſepties millies IIS. conqueritur, quod ibi a Iul. Caeſare in uſus cogitati belli Parthici ſepoſitum fuit. a) Ejus meminit quoque marmor Gruteri: b) LOCVS. ADSIGNATVS. AEDI. OPIS. ET. SATVRNI. Poteſt deinde Opis nomine intelligi omnium rerum copia, quae beatam, ſecuram, et commodam vitam efficit, qua certe non fruitur, qui *inops* eſt. Atque in hoc quoque ſenſu Opem Romae habuiſſe templum teſtatur Cicero, c) ejusque ipſius videtur fuiſſe ara, quam in regione item VIII. poſitam ſic deſcribit Victor: *Opis et Cereris cum ſigno Vortumni*, quoniam copulatur cum Cerere, cujus proventus veras hominis opes conſtituunt. Quanquam, ſi Macrobium audimus, d) Ops in poſteriore ſenſu accepta nonniſi prioris eſt effectus; nam ait: *Saturnum et Opem jam frugum, quam fructuum repertores eſſe creditos, - - - et terram dictam Opem, cujus ope humanae vitae alimenta quaeruntur, vel ab opere, per quod fructus frugesque naſcuntur.* Alibi Ops Macrobio *Conſivia* dicitur, nempe a *conſerendo.* e) Plauto *Ops opulenta* Iovis mater eſt. f) His jam obſervatis facile explicantur typi in numis tam Antonini, quam Pertinacis inſcriptis OPI. In prioribus mulier ſedens manum capiti applicat, nota Securitatis imagine, quam opes pariunt; in alteris mulier ſpicas tenet, nimirum *Opis* proventus vere *divinos*, quorum peculiarem curam habuiſſe Pertinacem, continuo videre licebit. Cum hoc numo apte jungimus inſcriptionem, quam vulgavit Gruterus: g)

OPI. DIVINAE. ET. FORTVNAE.
PRIMIGENIAE. SACR.
IMP. CAESAR. HELVII
PERTINACIS. AVGVSTI
V. D. D.

Addenda et altera ex Kalendario marmoreo Amiternino, in quo ſic legitur ad IV. idus Aug. FERIAE QVOD EO DIE ARAE CERERI MATRI ET OPI AVGVSTAE EX VOTO SVSCEPTO CONSTITVTAE SVNT CRETICO ET LONG. COS. quae eſt nota anni V. C. 760. Atque ad eundem diem Kalendarium Capranicorum: FERIAE ARAE OPIS ET CERERIS IN VICO IVGARIO CONSTITVTAE SVNT.

* * *

Vt lit. A.

PON. M. TR. P. COS. II. S. C. *Mulier ſedens d. ſpicas.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

---

a) Ad Attic. L. XIV. ep. 14. L. XVI. ep. 14. et in Philippicis paſsim. b) Pag. XXVI. 3. c) de Nat. deor. L. II. 23. d) Saturn. L. I. c. 10. e) Ibidem L. III. c. 9. f) Ciſtell. Act. II. ſc. I. v. 39. g) Pag. XXVI. 4.

PROVID. DEOR. COS. II. *Mulier ſtans dexteram verſus globum radiatum in aere pendulum porrigit.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.) AE. I. (Reginae Suec.)

Vt lit. A.

PROVIDENTIAE. DEORVM. COS. II. *Mulier ſtans utramque manum verſus globum in aere pendulum, ſed non radiatum, porrigit.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Providentiae frequens jam inde ab Auguſto in moneta mentio. Typi primum fuere ara, fulmen, aquila. Serius globus ad eam deſignandam plèrumque adhibitus, qui orbis terrarum, aut etiam mundi totius imago eſt. Plinius: [a]) *Formam ejus* (mundi) *in ſpeciem orbis abſoluti globatam eſſe, nomen in primis et conſenſus in eo mortalium orbem appellantium, ſed et argumenta rerum docent*, et Ovidius: [b]) *Terra pilae ſimilis.* Hic adeo globus orbem terrarum principibus deorum providentia permiſſum indicat, atque hunc illi hac ſignificatione ſaepe manu geſtant, impoſita ſaepe Victoriola, et temporibus Chriſtianis cruce, et ne is ſimplex globus intelligeretur, nonnunquam zonis ambitur, quae zonis coeleſtibus reſpondent, ut in denariis Muſsidii Longi. Hunc globum genius muliebris aut humi poſitum radio, vel bacillo deſignat, qui typus eſt obvius, aut, quod fere in Pertinacis numis tantum obſervatur, deſuper immiſſum porrectis manibus videtur acceptare, et ſaepe quidem radiis ornatum, ut coeleſte munus intelligeretur.

* . *

Antica incerta.

SAECVLO. FRVGIFERO. *Caduceus inter ſpicas.* AR. (Vaill.)

Annonae conſultiſſimè providiſſe Pertinacem, teſtatur Capitolinus, [c]) et rei frumentariae cauſa profectum ad mare, refert Dio. [d])

Vt lit. A. et B.

VOT. DECENN. TR. P. COS. II. *Imperator velatus ſtans d. pateram ſuper tripode ſacra facit.* AV. AR. AE. I. (Vaill. Muſ. Caeſ. Theup.)

Intelliguntur vota ineunte decennio ad ejus felix curriculum ſuſcepta.

Divus Pertinax.

Pertinax a ſucceſſore Iuliano alium honorem praeter magnificas funeris exequias non eſt adſecutus. At poſtquam is quoque a militibus deſertus eſt, per ſenatum et populum in deos relatus fuit. A Severo Pertinacis filius patris flamen factus eſt, et Marciani ſodales, qui divi M. Aurelii ſacra curabant, Helviani ſunt dicti. Additi Circenſes, et imperii natalis, ſed qui a Severo ſublati poſtea ſunt, ſic tamen, ut manerent genethliaci, ſive genitalicii. [e]) Caerimonias in his conſecrationis ſolennibus a Severo adhibitas copioſe deſcribit Dio autopta. [f])

*

DIVVS. PERT. PIVS. PATER.

Caput nudum.

AETERNITAS. *Signum Pertinacis in quadrigis elephantorum.* AE. m. m. (Vaill.)

Epigraphen anticae explicabit Victor. [g]) Nimirum, Pertinaci conſecrato,

a) H. N. L. II. § 2. b) Faſt. VI. 269. c) Cap. 7. d) L. LXXIII. § 8. e) Capitol. c. 15. Spartian. in Sever. c. 7. f) L. LXXIV. § 4. g) in Epitome.

ait, ad vocis usque defectum adclamatum fuiſſe: *Pertinace imperante ſecuri viximus, neminem timuimus. PATRI PIO, patri ſenatus, patri omnium bonorum.* De averſa haec Dio: [a]) *Praecepit Severus, ut ſtatua ejus aurea curru elephantorum veheretur in Circum.*

* * *

Eadem adverſa.

CONSECRATIO. *Aquila globo inſiſtens.* AV. (Reg. Gall. teſte Beauvais.) AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Alius, ſed typo rogi. AV. (Pellerin Suppl. III. p. 119.) AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Narrat Pellerinius in epiſtola ad Khellium data, ſeſe aureum hunc Pertinacis numum ab epiſcopo Babylonis extorquere non potuiſſe, niſi numeratis Ludovicis aureis omnino XV.

Eadem adverſa.

FIDES. EXERCITVVM. *Duae dexterae junctae, quibus inſiſtit aquila legionaria.* AR. (Geſſner ex muſ. Pfau.)

Numi commatis peregrini.

Numi *urbium liberarum* rariſsimi ſunt. Pruſae Bithyniae inſignem aeneum I. formae oſtentat muſeum Caeſareum, aeneum II. formae Tomorum Moeſiae edidere Vaillantius, et muſeum Chriſtinae. Reliqui a variis editi, quia minus integri, incertae ſunt patriae. Alius I. formae Aeni Thraciae cuſus profertur in Catalogo d' Ennery, ſed de cujus fide nonnihil dubito, ut dixi in ejus urbis numis. Ejusdem urbis alium, ſed minus certum, quia epigraphen mancam offert, dedit Vaillantius ex muſeo de Camps.

Coloniae numum a ſe unquam conſpectum negat Vaillantius in ſuo de coloniis opere.

Alexandrini quoque rariſsimi, quos vide apud Vaillantium, et in muſeo Caeſareo.

* * *

Non praetereunda hoc loco gemma operis peregrini, quam vulgavit Belleyus, et praeclare more ſuo explicavit. [b]) Exhibet illa caput Pertinacis laureatum adſcripto ΔIK., et huic adverſa duo capita jugata, quorum unum muliebre, ſcripto juxta TIT., alterum puerile; in horum medio urna ludorum, in qua literae XP., ſuperne ΚΑΠЄΤΩΛЄΙΝΑ, inferne ЄΛΟΥΙΑ. In hac Pertinax dicitur ΔIKαιος, *Iuſtus*, quod elogium illi publice datum ignoramus. TIT. ſunt literae ἀρχαικαι uxoris Titianae, et caput puerile eſt filii Pertinacis, de quo agetur in matre. Docemur praeterea, in Helvii Pertinacis honorem conſtituta fuiſſe certamina *Helvia.* Scalptam gemmam apud Sardes Lydiae, probant literae XP., quibus ludi *Chryſanthina* indicantur in hac urbe celebrari ſoliti, ut alibi dictum.

Pater patriae.

De hoc nomine Capitolinus: [c]) *Primus omnium ea die, qua Auguſtus eſt appellatus, etiam patris patriae nomen recepit.* Cum Pertinax in nullo numo hoc titulo utatur, veriſimile eſt, eum a ſe-

a) L. LXXIV. 4.
b) B. L. Tom. XXVI. p. 486.
c) Cap. 5.

natu quidem eſſe decretum, ſed a Pertinace bonorum principum exemplo dilatum, neque adeo, quod docet Capitolinus, receptum. Mox in Titiana videbimus, non omnia, quae ſenatus decrevit, continuo etiam probata fuiſſe principi. Pater patriae dicitur in marmore Tarraconenſi apud Gruterum. [a])

PRETIVM.

Commatis Romani :

Aurei - - - - - - - -	RRR.
Argentei - - - - - - - -	RR.
Aenei max. mod. - - - - - -	RRRR.
Aenei I. formae - - - - - - -	RRR.
Aenei II. formae - - - - - - -	R.
Aenei III. formae - - - - - -	O.

Commatis peregrini :

De his actum paullo ſupra.

FLAVIA TITIANA.

Filia Flavii Sulpiciani, quem Pertinax imperio admotus in locum ſuum praefectum urbi fecerat. [b]) Eodem die, quo maritus Auguſtus dictus eſt, Auguſtam eam dixit ſenatus, ſed non admiſit decretum Pertinax, quoniam nolebat honorem hunc vileſcere delatum feminae palam a libidine notatae. [c]) Vixit ſuperſtes marito, [d]) at qua morte obiverit, incompertum.

Liberi. Ex Pertinace filium habuit, filiamque. Illum patri cognominem cum ſenatus Caeſarem diceret, non modo id non ratum habuit pater, reſponſo, futurum Caeſarem, *cum meruerit*, ſed neque in palatio educavit, juſſitque, ut antea, privati inſtar ludum literarium obire. [e]) Occiſum ſubinde a Caracalla refert Herodianus, et Spartianus, quod eum ob caeſum Getam per ludibrium *Geticum Maximum* dixerat. [f])

Numi commatis Romani.

Hujus claſsis Titianae numi non exſtant, cum tamen intra brevius imperium exſtent numi Scantillae uxoris Did. Iuliani ſucceſſoris, quin et horum filiae Clarae Romae percuſsi. Defectus hujus cauſam a Pertinace ipſo pete, qui, ut

a) Pag. CCIX. 1. b) Capitolin. in Pertin. c. 13. Dio L. LXXIII. 7. c) Capitol. l. c. cap. 5. et 13. Dio l. c. Iornandes, Euſeb. in Chron. d) Capitolin. l. c. e) Capitolin. in Pertin. c. 6. 13. Dio L. LXXIII. § 7. f) in Caracalla, et Geta.

ſenatusconſulto de conferendo uxori Auguſtae titulo intercesſit, ita neque honores monetarios indulſit.

Numi commatis peregrini.

Ex *urbibus liberis*, ſi Theſſalonicam demas, cujus numum ex muſeo Pfau citat Geſſnerus, una Mytilene Lesbi inſulae urbs clara, quod hactenus conſtet, Titianam numis inſeruit. Eccos:

TITIANH. CЄBACTH. *Hujus caput.*

ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ. *Pertinax eques pacificatoris habitu.* AE. I. (Haym. T. I. p. 264. edit. Vindob. Muſ. Caeſ.)

In his Mytilenes numis, atque etiam, quos mox producam, Alexandrinis mirum videri poteſt, Titianam dici *Auguſtam*, cum tamen, ut diximus, huic honori a ſenatu feminae decreto palam adverſatus ſit Pertinax. Quare provinciales aut eam Auguſtam fecere προληπτικως, cum non dubitarent, quae Auguſti uxor eſſet, propediem Auguſtae honore ornatum iri, aut numos ſuos ſignavere mox audito ſenatusconſulto, et antequam illud a Pertinace irritatum conſtaret. Atque hac, aut ſimili ratione corrigenda ſunt prava provinciarum judicia, cum aliud a moneta Romana, et unanimi hiſtoricorum conſenſu pronunciant, cujus plura per hoc opus exempla vidimus, ut cum v. g. Britannicum Claudii filium, qui Caeſaream dignitatem nunquam excesſit, in numis ſuo unarum arbitrio *Auguſtum* fecere, ut in hujus moneta diximus.

Coloniarum numi deſiderantur.

Alexandrinos binos edidere Vaillantius, (Num. Graec.) et Morellius, (in Specim.) hos quoque cum titulo CЄBACTH. Alium Mareae Aegypti urbis vulgavit Maffeius, in cujus averſa: ΜΑΡΕΩΤΩΝ. L. A. *Navis expanſo velo.*[a]) Sed eum diſerte ſpurium teſtatur judex gravis Barthelemyus. [b])

PRETIVM.

Commatis Romani - - - - - - -	O.
Commatis peregrini Mytilenes, et Alexandrini - - -	RRR.

DIDIVS IVLIANVS.

Ei pater Petronius Didius Severus, mater Clara Aemilia fuit, et avus paternus Inſuber Mediolanenſis. [c]) Secundum Dionis computum, quem in alio rum disſidio, quod hac tempeſtate ipſe Romae vixit, ſequi malumus, natus eſt exeunte Ianuario V. C. 886. Rebus gerendis per aetatem admotus Marco

a) Antiq. Gall. p. 118. b) Mem. B. L. Tom. XXVI. p. 551. c) Spartian.

imperante repreſsis, qui ad Albim habitabant, Caucis conſulatum meruit, ſubinde Pertinaci in regenda Africa ſucceſsit. [a]) Romam revocatus praefecturam vigilum egit, quo tempore imperabat Pertinax. [b]) Hoc a praetorianis caeſo, cum hi caſtris ſuis clauſi clara ex moenibus voce venale imperium ei, qui plus promitteret, offerrent, viris, quotquot fuere, clariſsimis eam ignominiam averſantibus, inſtigatus ſuorum ſuaſu Iulianus adcurrit, et extra vallum liceri non erubeſcit contra Flavium Sulpicianum Pertinacis ſocerum, qui intra vallum pretium pro imperio obtulit. Verum cum plus paciſceretur Iulianus, ſcalis demiſsis receptus in caſtra, agnitusque imperator, et praetorianorum ſtipatus manu in ſenatum deductus eſt. At populus non minus caede indigna Pertinacis, quam recente empti imperii turpitudine irritatus apertis primum conviciis novum Auguſtum, deinde et lapidum jactu coepit impetere, neque temperare ſibi, quo minus Peſcennium Nigrum Syriae tum impoſitum rectorem ad imperium depoſceret. Qua populi averſione cognita Auguſtum ſe quidem proclamari a ſuis paſſus eſt Peſcennius; at cum ignavius coeptis inſiſteret, Severus Pannoniae tum praeſectus perſpecta ſuorum voluntate Auguſti honores invadit, rebusque omnibus comparatis iter in Italiam impigre ingreditur. Re intellecta Iulianus Severum hoſtem patriae a ſenatu judicari jubet, ſed minus ad reſiſtendum promptos reperit milites, partim aegros, quod, quam pactus erat in imperii emptione ſummam, perſolvere diſtulit, partim quod inſueti otio, ac ignaviae congredi cum duro Severi milite non auderent. Severo interea urbi imminente ad mitiora compulſus conſilia impetravit quidem a ſenatu, ut particeps ſaltem imperii diceretur, at mox converſis omnium in Severum animis miſſo a patribus milite ab omnibus deſertus in palatio obtruncatur die I. vel II. Iunii V. C. 946 ex ſententia Tillemontii. [c]) Corpus ejus a Severo uxori Scantillae ad ſepulturam eſt redditum, et in proavi monumento via Lavicana conditum. Vixit ſecundum Dionem annos LX. menſes IV. dies totidem, ex quibus imperavit dies LXVI. Fuiſſe eum juris peritiſsimum, inter omnes conſtat. Spartianus parſimoniam, mites mores, aliasque virtutes in eo depraedicat, at Dio ejus vitae teſtis ipſe, tum et Herodianus coopertum vitiis adſerunt. Certe quod non erubuit, nullo antehac ejus dedecoris exemplo, emptione publica arripere imperium, tantumque offerre pecuniae, quantum neque praeſtare per ſe, neque per exhauſtum aerarium potuit, ſatis per ſe ſceleſtum, dignumque, quem nactus eſt, exitu viſum eſt.

Vxor *Manlia Scantilla*, de qua infra.

V. C. 946 P. X. 193.

TR. P. COS. P. M.

A. IMP. CAES. M. DID. IVLIAN. AVG. *Caput laureatum in AV. AR.*, *radiatum in AE. II.*

B. IMP. CAES. M. DID. SEVER.

---

a) Spartian. b) Victor in Caeſs. c) Tom. III. Part. I. p. 36.

IVLIAN. AVG. *Caput laureatum in AE. I.*

* * *

CONCORD. MILIT. *Mulier ſtans cum binis ſignis militaribus.* AV. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

P. M. TR. P. COS. *Mulier ſtans d. gubernaculum, ſ. cornucopiae.* AV. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

RECTOR. ORBIS. *Imperator velatus ſtans, (in aeneis ſedens) d. globum.* AV. AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Hos ſolos Iuliani probae fidei numos novi. Alium, ſed qui media ſui parte ad Scantillam pertinet, in hujus moneta recitabo. Ex omni ejus moneta ſoli numi poſtremi per inſcriptionem RECTOR. ORBIS memorabiles, quae nunc primum occurrit, a paucis ſubinde revocata. Ipſa per ſe captu facilis explicatione non eget.

Numi commatis peregrini.

Id genus numi adhuc non obſervati, niſi quod nuper unus Seſtinius eorum tres vulgavit, unum coloniae Apameae Bithyniae, [a]) Aphrodiſiadis Cariae, et Alexandrinum. [b]) Sed horum omnium ſuſpectam fidem puto. Vide, quae dixi in numis Alexandrinis Achillei tyranni.[c])

Nomina, ac tituli.

Severus, Commodus.

Severi nomen ſuſcepit ab avo, et proavo, ut ait Spartianus. [d]) Sed cur is, quod prae manibus habet, ex remoto petit, cum eodem teſte et pater Severus dictus ſit? Addit eodem loco: cum conſul deſignatus *Didium Iulianum imperatorem* in curia proclamaret, ſuggeſsiſſe Iulianum: *adde et Severum*, quod ominis inſtar habitum fuit. Nomen iſtud omnibus aeneis I. formae inſcriptum legitur.

Commodi nomen Iuliano indidere praetoriani ex affectu in principem ſibi moribus ſimillimum. [e]) Ejus mentione abſtinent numi a viris circumſpectis vulgati. In horum numero ſi Mediobarbum putabis, Iulianum ex numis quoque Commodum habebis.

Pius.

ΕΥϹεϐης dicitur in numo Alexandrino, quem vulgavit Seſtinius, ſed de quo vide meum judicium in hac numorum claſſe. De numo Aphrodiſiadis cum eodem titulo paullo ſupra egimus.

Conſul.

Iulianus in numis omnibus probae fidei COS. ſimpliciter inſcribitur; nam Mediobarbi numum inſcriptum COS. II. negligendum exiſtimo. Tamen ex Spartiani teſtimoniis, quae in Iuliano, et Severo refert, Iulianus ter, aut ſaltem bis proceſsit conſul. Tillemontius, qui dubium iſtud, ſed incaſſum expedire conatur, iucuſare hoc loco ut et alias ſaepe, ſcriptorum oſcitantiam cogitur, quorum reſidua opera hiſtoriam Auguſtam componunt. [f])

---

a) Lettere Tom. III. p. 13. b) Lettere Tom. IV. c) Vol. IV. p. 96. d) Cap. 7. e) Dio L. LXXIII. § 12. Herodian. f) Nota I. ad Severum.

Pater patriae.

Patris patriae quoque nomen recepit, ait definite de Iuliano Spartianus.[a]) Sin iſtud, cur numi hunc titulum conſtanter negligunt? Iam alias vidimus, Capitolino, Spartiano, Lampridio in tempore capti hujus elogii cum numis non convenire.

PRETIVM.

Numi commatis Romani:	
Aurei - - - - - - - -	RRR.
Argentei - - - - - - -	RR.
Aenei I. et II. formae - - - - -	R.
Aenei III. formae - - - - -	O.
Commatis peregrini: - - - - -	O. aut ſuſpecti.

MANLIA SCANTILLA.

Vxorem, et ex hac filiam habuiſſe Iulianum, Herodianus quoque prodidit, at illi fuiſſe nomen *Manliae Scantillae*, huic *Didiae Clarae*, uni Spartiano debemus. Vtramque invitam ad palatium tranſiviſſe praeſagientem nempe imminens exitium, perhibet Spartianus.[b]) At Herodianus ab utraque perſuaſum Iulianum prodit, ut projectum imperium arriperet. Vtraque Auguſta fuit appellata auctore Spartiano,[c]) et conſentiunt ambarum numi. Sepultum ab iis Iulianum, in hujus rebus geſtis diximus.

Filia *Didia Clara*, de qua infra.

* * *

MANLIA. SCANTILLA. AVG. *Hujus caput.*

IVNO. REGINA. *Dea velata ſtans d. pateram, ſ. haſtam, pro pedibus pavo.* AV. (Vaill.) AR. AE. I. et II. (Vaill. Muſ. Caeſ. Theupoli.)

Aliae averſae in hujus Auguſtae moneta non reperiuntur dempto numo ſequente, ſed hybrida.

* * *

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. COS. S. C. *Mulier ſtans d. gubernaculum, ſ. cornucopiae.* AE. I. (Geſſner.)

Nemo non videt, in mariti jura temere involaſſe uxorem Scantillam. At rependit vices maritus parum uxorius, dum ſibi, quod conjugis erat, vindicavit. Nam exſtat ejus numus, in cujus averſa legitur: IVNO. REGINA, ut teſtatur cl. Beauvais.[d])

---

a) Cap. 4. b) Cap. 3. c) l. c. d) Hiſt. abreg. T. I. p. 274.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei	RRRR.
Argentei	RRR.
Aenei I. formae	RRR.
Aenei II. formae	RRRR.
Aenei III. formae	RR.
Commatis peregrini	O.

DIDIA CLARA.

Didii Iuliani Aug. et Scantillae filia, de qua quidquid memoriae prodidere veteres, ſupra una cum matre complexus ſum. Eam pater denupſit Cornelio Repentino, quem in locum Sulpiciani praefectum urbi fecit. [a]) Caeſo patre mox illi Auguſtae nomen fuit ademptum. [b])

* * *

DIDIA. CLARA. AVG. *Hujus caput.*

HILAR. TEMPOR. *Mulier ſtans d. palmae ramum, ſ. cornucopiae.* AV. (Vaill.) AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.) AE. II. (Theupoli.)

Eſt haec perpetua averſa in numis dempto ſequente:

Eadem adverſa.

PIETAS. AVG. *Mulier ſtans ad aram ſacrificat.* AR.

Numum Geſſnerus citat ex muſeo Pfau, cujus adeo auctoritas rariſsimi hujus cimelii aliis ignoti fidem tueatur.

Numi commatis peregrini.

Vnicum hujus generis deſcriptum reperi:

ΔΗΔ. ΚΛΑΡΑ. ϹЄΒ. *Hujus caput.*

ΚΟΙΝΟΝ. ΚΥΠΡΙΩΝ. *Templum Veneris Paphiae.* AE. I. (Muſ. Chriſtinae.)

Eximie cimelium iſtud depraedicat Havercampus in adjecto commentario, neque indignum videatur his praeconiis, ſi modo genuinum. At vero an ſatis explorata ejus antiquitas? Iam enim primum terret ſcriptum ΔΗΔ. pro ΔΙΔ. vel ΔЄΙΔ. manifeſto adverſus orthographiam peccato. Deinde niſi mox audito Iuliani principatu in Cypriorum officina properatus eſt hic numus, non video, ſignari illum in ea inſula potuiſſe. Sane paullo poſt a Iuliano deſcivit Peſcennius vicinae Syriae tum praefectus, atque ab hoc tempore an veriſimile dedicatam Clarae a Cypriis monetam Iuliani aemulo prope conſiſtente, et vicinorum adfectus attente explorante?

---

a) Spartian. c. 3. b) Ibidem cap. 8.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei	RRRR.
Argentei	RRR.
Aenei I. formae	RR.
Aenei II. formae	RRRR.
Aenei II. et III. formae	O.
Commatis peregrini:	
Cypriorum, ſi genuinus, ut dixi	Vnicus.

PESCENNIVS NIGER.

C. Peſcennii Nigri gens Aquino oriunda, cujus curatorem avus egit. Ipſe parentibus modicis natus, patre Annio Fuſco, matre Lampridia. [a]) Poſt varia militiae munia cum laude obita a Commodo declaratus conſul [b]) ac denique exercitui Syriaco praepoſitus eſt. [c]) Caeſo a militibus Pertinace, cognitoque, Iulianum, quod per execrabilem emptionem principatum arripuerat, omnibus palam redditum inviſum, non dubitavit oblatum ſibi a legionibus ſuis imperium occupare. [d]) Et tenuiſſet illud quiete, ſi per populum Romanum ſtetiſſet, qui Iuliano coram non dubitavit ſublato clamore Nigrum ſibi principem et Auguſtum depoſcere. [e]) Eo populi adfectu ſegnior otioſe ipſe deſidere Antiochiae, donec caeſum Iulianum, Romamque teneri a Severo, atque hunc bellum adverſum ſe parare audivit. Tum vero omnibus ad reſiſtendum praeparatis, Byzantio, aliisque Aſiae urbibus, et Tauri anguſtiis praeſidio munitis Aemilianum cum exercitu praemiſit, ſed hoc ad Cyzicum victo caeſoque alteram rurſus aleam ad ſinum Iſsicum, quo olim loco Darius cum Alexandro M. conflixit, cum aemulo experiri decrevit, cujus pugnae is fuit exitus, ut edita ingente utrinque caede ipſe denique inferior fuga ad Euphratem contenderet, ſed retractus a Severianis morte adficeretur. Ejus caput a Severo Byzantium miſſum, et palo praefixum oppidanis, ut pertinaciam in reſiſtendo ponerent, oſtentatum. [f]) Atque hunc in modum vitam cum imperio finiit Niger anno V. C. 947 rei militaris peritus egregie, et propter diſciplinae artes, qua exercitum retinere in officio novit, ab ipſo Severo in pretio habitus, [g]) ceterum moribus ferox, et effrenatae ad omne cupiditatum genus libidinis. [h])

Ex uxore plures habuit liberos, quos Severus bellum in patrem parans arcte

a) Spartian. b) Spartian. c. 4. Herodian. in Pertinace. c) Ibid. c. 1. d) Spartian. in Peſcenn. et Severo. e) Spartian. c. 2. Herodian. in Pertin. f) Dio L. LXXIV. § 7. Herodian. g) Spartian. c. 3. h) Ibid. c. 1.

cuſtodiri Romae juſsit, ſic tamen, ut illos eo honore, quo ſuos, haberet. Caeſo patre cum matre deportati ſunt, mox rebellante Albino interempti omnes una cum matre. Quod fuerit uxori nomen, reticet Spartianus eorum, quae modo narravi, auctor. [a]) Fuere, qui ex numis dictam fuiſſe *Peſcenniam Plautianam* adſererent. Nimirum primus Baudelotius numum Graecum vulgavit inſcriptum: ΠΕϹΚΕΝΝΙΑ.ΠΛΑΥΤΙΑΝΑ. ϹΕΒΑϹΤΗ. [b]) Reliqua, cujus ſit typi, quo in muſeo ſervetur, diſsimulavit. Narrat Baldinus, [c]) comparuiſſe ejus alium, ſed Latinum, in cujus una parte: PESCENNIA. PLAVTIANA. AVGVSTA, in alia: CONCORDIA. P. R. ſed etiam compertum fuiſſe, manum modernam literis vitium obtuliſſe. In eadem deinde ſententia fuit etiam cl. Beauvais. In numo aeneo II. formae muſei Caeſarei, ſed hoc evidenter ſpurio, legitur hinc PESCENNIA. PLAVTIANA. AVGVSTA, illinc CLOD. ALBINVS. CAES. AVG. IMP. S. C. intra coronam. Ex hujus ergo falſarii praecepto haec mulier fuit Albini conjux. Secundum alios Peſcenniam Plautillam fuiſſe uxorem Albini, in hoc videbimus.

Animadverſio ad numos Peſcennii Latinos.

Peſcennii numi omnes, etiam qui ad modum monetae Romanae facti ſunt, commatis certe ſunt peregrini, atque haud dubie ſignati Antiochiae principe ejus tractus urbe, in qua temporarii imperii ſedem fixit. Nam quo tempore imperium in Oriente uſurpavit, Romam tenuit Did. Iulianus, mox Severus, a quibus, etſi ſenatum populumque ſibi devotos haberet, aut agnitus non eſt in principatu conlega, aut, quod ſerius evenit, hoſtis etiam judicatus. Quae cauſa eſt, cur non exſtent aenei Peſcennii numi ex S. C. ſignati, et ſi quos forte nactus fueris, continuo inauditos condemnabis. At quoniam imperatoribus in aurum argentumque jus fuit, et, quacunque in orbis parte imperium arripuere, mox ex utroque metallo in ſignum ſuae poteſtatis monetam ſignavere runt, cujus luculentum exemplum in Veſpaſiano vidimus, eodem et Peſcennius exemplo numos aureos argenteosque cum ſua imagine vulgavit. Aureum hactenus unicum repertum, infra in numo inſcripto CONCORDIA prodemus. Reliqui omnes ſunt argentei, et cum hi quoque valde rari, ac propterea ſummo in pretio ſint, omnes, quotquot a fidis auctoribus editos reperi, deſcribere, et in unum conferre placuit. Obſervandum, eos omnes fabricae eſſe vilioris, inſcriptione, ac literis ſaepe prave diſtortis, ac luxatis, quo continuo peregrinitatem, et ſoloecum ſuum produnt, quod animadvertere operae pretum viſum, ne mox propter fabricae deformitatem ſpurios numo natales immerito objiciamus.

V. C. 946. 947. P. X. 193. 194.

A. IMP. CAES. C. PESC. NIGER.

---

a) in Peſcennio, et Severo. T. III. p. 284.

b) Vtil. des voy. T. II. p. 357.

c) ad Vaill. num. praeſ.

IVST. AVG. COS. II. *Caput laureatum.*

AETERNITAS. AVG. *Luna inter ſeptem planetas.* AR. (Vaill.)

Antica incerta.

APOLLINI. SANCTO. *Apollo nudus ſtans d. ramum tenet, et ſimul columnae innixus.* AR. (Morelli Specim. tab. IX.)

Hic numus patriam Antiochiam aperte profitetur; nam exſtant aenei II. formae veriſimiliter Iuliani, qui Apoſtata dicitur, aetate percuſsi, in quorum una facie legitur: APOLLONI. SANCTO, in altera: GENIO. ANTIOXENI. Nimirum inter praecipua numina Antiochenis Apollo fuit, de quo pluribus in horum moneta egimus.

* * *

Antica incerta.

BONAE. SPEI. *Spes gradiens.* AR. (Vaill.)

Similem edidi in Catalogo muſei Caeſarei, ſed inſcriptum: BONA. SPES, at eum hic reſtituere religioni duco, quoniam iterato in judicium coactus non levia νοϑειας indicia praebuit. Ceterum BONA. SPES ſaepe in numis Severi hoc eodem tempore ſignatis legitur, ut univerſim certum eſt, Severum et Nigrum iisdem perſaepe typis in moneta ſua uſos, neque id fortuito, ſed de induſtria; nam habentur in iis inſcriptiones, quas in aliorum imperatorum numis nunquam reperias. Vter alterum aemulatus ſit, ac Spem Spei, Eventum Eventui etc. oppoſuerit, decidere difficile. Cicero *bonam Spem* deſperationi omnium rerum opponit, a) et fuiſſe Romae poſitam aram *Fortunae Bonae Spei*, (Τυχης Ευελπιδος) memorat Plutarchus. b) Gruterus vulgavit lapidem dicatum BONAE. SPEI. AVG. c) Caput anticae in hoc numo rariſsimum vocat Vaillantius, et tamen quod, aut quale ſit, quis epigraphes modus, pro inſtituto ſuo reticet.

* * *

B. IMP. CAES. C. PESCEN. NIGER. IVST. AVG. *Caput laureatum, in aliis, ut lit. A.*

BONI EVENTVS. *Mulier ſtans d. pateram cum frugibus, ſ. ſpicas.* (Muſ. Caeſ.)

Numi ſimiles ſunt etiam in moneta Severi. De Bono Eventu abunde olim egimus in denariis gentis Scriboniae.

* * *

Antica incerta.

CERERI. FRVGIFERAE. *Mulier ſtans d. ſpicas, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem averſa eſt etiam in numis Severi circa idem tempus ſignatis.

* * *

C. IMP. CAES. PESC. NIGER. IVSTVS. AVG. *Caput laureatum.*

CONCORDIA. P. P. *Mulier ſtans d. elata, ſ. duplex cornucopiae.* AV. (Reg. Gall.)

Vnicus hic eſt numus aureus Peſcennii, quem genuinum agnoſcit eruditus de Boze, qui eum in muſeum regis Galliarum intulit, et in pretioſum iſtud cimelium erudite commentatus eſt, d) quo loco et aureos omnes hactenus cognitos, ſed moderni omnes commatis commemorat. In catalogo muſei d' Ennery aureus item proditur inſcriptus MO-

---

a) in Catilin. II. c. 11. b) de Fort. Rom. p. m. 323. c) Pag. 1075. 1. d) Mem. B. L. Tom. XXIV. p. 105.

NETA. AVG., ſed et hic ibidem dubiae ſidei ignominia notatur. [a]) De literis P. P. juxta poſitis agetur infra ad titulum *Patris patriae.*

* * *

D. IMP. CAES. C. PESC. NIGER. AVG. *Caput laureatum.*

FELICIT. TEMPOR. *Duplex cornucopiae intermedia ſpica.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem averſa eſt etiam in numis Severi hujus anni.

* * *

E. IMP. CAES. PESC. NIGER. IVS. COS. II. *Caput laureatum.*

FELICITAS. TEMPORVM. *Caniſtrum, ex quo ſpicae promicant.* AR. (Vaill.)

* * *

F. IMP. CAES. C. PESCEN. NIGER. IVST. AV. *Caput laureatum.*

FORTVNAE. RE. *in aliis:* REDVCI. *Mulier ſedens d. ramum, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.) In aliis: *Mulier ſtans d. gubernaculum, ſ. cornucopiae.* AR. (Patin Num. impp.)

* * *

G. IMP. CAES. C. PESC. NIGER. IVST. AVG. *Caput laureatum. In aliis, ut lit. A.*

INVICTO. IMP. TROPAE. *Tropaeum, ad cujus imum duo clypei, et totidem tela.* AR. (Muſ. Caeſ. Vaill. Liebe Goth. num.)

Morellius in ſimili legit: TROPAEA.[b]) In alio, qui citatur in Catalogo d'Ennery, abeſt vocabulum TROPAE, niſi forte injuriis temporum aufugit.

Averſae epigraphe usque modo ignota, et tamen in ſynchronis Severi numis occurrit quoque; ex quo liquido apparet, quod ſupra adverti, utrumque ut arma armis, ſic et numos numis oppoſuiſſe. Quae fuerit ea victoria, ob quam Niger ſtatuere *tropaeum*, et *invictum* ſe jactare poſſe crediderit, ignoramus Certem agni monomenti non fuerit, quippe a ſcriptoribus nulla ejus facta mentio, atque omnis ea laus ad Severum verius pertinuit.

* * *

Antica incerta.

IOVI. PRAE. ORBIS. *Iuppiter ſedens d. fulmen, ſ. haſtam.* AR. (Vaill.)

Nova iterum averſae inſcriptio, ſed quam Severus quoque monetae ſuae inſeruit. *Iuppiter praeſes orbis* veteribus ſemper creditus, atque nunc etiam utrique aemulo agnitus, cum alter alteri ſubeſſe detrectaret.

* * *

Antica incerta.

IVSTITIA. AVGVSTI. *Mulier ſtans d. bilancem, ſ. cornucopiae.* AR. (Vaill. Pembrock P. III. tab. 25.)

Averſa ex cognomine *Iuſti* ſuapte fluxit, quod Peſcennius ſibi proprium eſſe voluit, et quo gloriatus conſtanter eſt. Sane juſtitiam ab eo magni fuiſſe habitam, teſtis eſt Spartianus, qui eum nihil alieni appetiiſſe, atque ad hos mores etiam militem ſuum adegiſſe refert.[c])

* * *

Vt lit. F.

MARTI. AVGVSTO. *Mars gradiens d. haſtam, ſ. tropaeum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. D.

MARTI. INV. - - - *Idem typus.* AR. (Muſ. com. a Vitzai.)

a) Pag. 212. b) Specim. tab. IX. c) in Peſcen. c. 3.

Antica incerta.

MARTI. VICTORI. *Mars gradiens d. parazonium, ſ. tropaeum.* AR. (Vaill.)

Similis averſa Severi etiam hujus anni numos invaſit.

* * *

Vt lit. C.

MINERVA. VICTRIS. (*ſic*) *Dea ſtans majorem clypeum, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Antica incerta.

MINERVAE. VICTRICI. *Dea ſtans d. Victoriolam, ſ. haſtam cum clypeo.* AR. (Vaill.)

Vt lit. E.

MONETA. AVG. *Mulier ſtans d. bilancem, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Antica incerta.

PIETATI. AVG. *Mulier ſtans ad aram ſacrificat.* AR. (Vaill.)

Vt lit. A. et F.

ROMAE. AETERNAE. *Roma ſedens d. Victoriolam, ſ. haſtam, pro pedibus clypeus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. G.

SALVTI. AVG. *Mulier ſtans d. bilancem, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Hic typus jungendus fuerat cum inſcriptione; MONETA. AVG., ſed erravit monetarius, ſive per incuriam, ſive quod homo Graecus vocabuli Latini SALVTI ſignificationem non cepit.

* * *

Vt lit. G.

SALVTI. AVGVSTI. *Mulier ſtans ſerpentem ex patera paſcit, pro pedibus ara.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. D.

SPEI. FIRMAE. *Spes gradiens.* AR. (Geſſner ex muſeo Pfau.)

Inſolens rurſum epigraphe, ſed quae, quod ſciam, in Severi moneta nondum apparuit.

* * *

Antica incerta.

VICTORIA. *Victoria clypeo ex tropaeo appenſo inſcribens* AVG. AR. (Vaill.)

Vt lit. F.

VICTORIA.AVG. *in aliis:* VICTORIAE. AVG. *Victoria gradiens.* AR. (Muſ.Caeſ.)

Vt lit. E.

VICTOR. IVST. AVG. *Victoria gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Duplicem haec inſcriptio ſenſum facit, primum: VICTOR*ia* IVST*i* AVG*uſti*, nimirum ex cognomine *Iuſti*; nam et habemus numos Severi eodem modo inſcriptos: VICTOR. SEVER. AVG. Alterum: VICTOR*ia* IVST*a* AVG., nam et exſtant ipſius Severi numi cum eadem epigraphe, in quibus ſane legi nequit IVST*i*, cum *Iuſti* cognomen Severus profeſſus nunquam ſit, ſed IVST*a*.

Numi commatis peregrini.

Vt rariſsimi ſunt numi Peſcennii ejus ipſius auctoritate ſignati, et inſcripti Latine, ita numi urbium cum ejus capite hos adhuc pretio ſuperant. Ejus generis confictos turpis lucri cauſa paſsim circumferri videas, a quorum fraude ut caveamus, omnes eos, qui hactenus ab antiquariis, quorum aliqua conſtat auctoritas, editi ſunt, hoc loco recenſere lubet additis obſervationibus de eorum ſive probitate, ſive fallacia.

Qui usque nunc probae fidei comperti ſunt, in antica, cum Graeci ſunt, inſcriptum habent ΔΙΚΑΙΟϹ, non ΙΟΥϹΤΟϹ, ac jure iſtud. Nam eodem exemplo adſcititia omnia imperatorum

nomina in numis Graecis Graece reddita reperies. Sic *Optimus* in Αριστος, *Pius* in Ευσεϐης, *Felix* in Ευτυχης etc. migraverunt. Plerique Peſcenii numi, quorum non paucos in muſeis, et catalogis videas, inſcribuntur ΙΟΥϹΤΟϹ. At notavit etiam jam pridem Vaillantius, eos ſeſe omnes arte factos obſervaſſe.[a]) In iis, quos mihi ejus generis adhuc videre licuit, hic Vaillantii, in hac cauſa idonei judicis, canon non ſefellit. Nolim tamen plane adfirmare, non poſſe occurrere genuinos Peſcennii numos cum ſcriptura ΙΟΥϹΤΟϹ, nam et ſaepe reperitur ſcriptum ΑΥΓΟΥϹΤΟϹ pro ϹΕΒΑϹΤΟϹ, quin etiam ad formam Graecam adacta nomina plane Latina ΑϹϹΑΡΙΟΝ, ΒΩΤΑ, ΜΟΝΗΤΑ, ΑΜΒΡΟϹΙЄ ΠЄΤΡЄ etc., eaque in numos recepta. Verum in ſimilibus cauſis non quaeritur, quid praeter morem fieri potuerit, ſed quid revera factum ſit. De ſeriore Vaillantii indulgentia vide, quae mox infra ad numum coloniae Caeſareae Samaritidos monebo.

En ſyllabum numorum Peſcennii, primum qui probi, dein qui ſuſpecti ſaltem, ne temere eruditorum judicia damnare videar, habendi ſunt.

Numi genuini:

ΑΥΤΟΚ. ΚΑΙϹΑΡ. Γ. ΠЄϹΚЄ. ΝΙΓΡω. Δ. *Caput laureatum.*

ΠΡΟΝΟΙΑ. ΘЄωΝ. *Aquila expanſis alis clavae inſiſtens.* AR. max. mod. (Reg. Gall.)

Inſignis hic numus repertus Aleppi incidit in manus Wilhelmi Falkner Angli, a quo eum Vaillantius, ut ipſe teſtatur, [b]) pretio XXX. Ludovicorum aureorum abſtulit. Is non modo nihil offert, quod vel viros delicatiſsimi faſtidii poſſet offendere, ſed etiam poſt clariſsimorum virorum judicia, qui cimelium iſtud approbavere omnes, nullam amplius cenſuram metuit. In illud praeclare commentatus eſt cl. de Boze,[c]) verum in eo a viro erudito diſſentio, quod eum Tyri ſignatum opinatur. Mallem Antiochiae, ut copioſe diſputavi in moneta hujus urbis cap. II. Solitarium Δ partis anticae Δικαιον, *Iuſtum*, notat. Alium fere ſimilem editum reperio apud Arigonium in numis editis anno 1759.

* * *

ΑΥΤ. Κ. Γ. ΠЄϹΚ. ΝΙΓΡΟϹ. ΔΙΚ. *Caput laureatum.*

ΚΑΙϹΑΡЄΙΑϹ. ΓЄΡΜΑΝΙΚΗϹ. *Aeſculapius.* In alio: *Serpens.* AE. III. (Vaill. Num. Graeci.)

Germanicia Caeſarea Commagenes urbs. Ei regioni jam ante imperium praefuit Niger. Nam omnis regio ad Euphratem, in qua Commagene ſita fuit, ei, quod praefectus Syriae erat, paruit. [d]) De ſuſpectis Peſcennii hujus urbis numis mox infra.

* * *

IMP. CAES. C. PESC. NIG. IVS. AVG. *Caput laureatum.*

COL. AEL. CAP. COMMOD. *Aſtarte ſtans in templo tetraſtylo.* AE. II. (Vaill. in nova edit. Coloniar. et in Numis Graec. p. 78.)

Numus eſt Aeliae Capitolinae, olim

a) Num. Graec. p. 78. b) Num. praeſt. T. II. p. 207. edit. Rom. c) B. L. Mem. T. XXIV. p. 105. d) Herodian. in Pertin.

Hieruſalem. Et vero Paleſtinam Peſcennio prae Severo faviſſe, his verbis teſtatur Spartianus: [a]) *Neapolitanis etiam Palaeſtinenſibus jus civitatis tulit, quod pro Nigro diu in armis fuerant*, loquitur autem de Severo. Et idem infra: [b]) *Palaeſtinis poenam remiſit, quam ob cauſam Nigri meruerant.*

Numi ſuſpecti:

ΑΥΤ. ΚΑΙΣ. Κ. ΠΕΣΚΕΝΝΙΟΣ. ΝΙΓΕΡΟΣ. ΣΕΒ. *In alio:* ΝΙΓΕΡΩΣ. *Caput laureatum.*

ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΝΕΟΚΟΡΩΝ. *Ceres ſtans d. ſpicas, ſ. facem, pro pedibus ſerpens.* AE. max. mod. (Muſ. Farneſ. T. V. tab. 18. Havercamp ad Oroſium p. 501.)

Niſi Pedruſii, et Havercampi auctoritas horum numorum fidem tueretur, operae pretium viſum non eſſet, eorum vel meminiſſe. Adeo omnia extremam παραχαρακτυ ignorantiam teſtantur. Σ pro C huic aevo plane adverſatur, et ſcriptum ΝΙΓΕΡΟΣ, aut, quod magis abſurdum, ΝΙΓΕΡΩΣ pro ΝΙΓΡΟC quis adprobet? Antiochiam Syriae numum ſuum largitur Pedruſius, verum an haec unquam neocoram ſe in copioſa ſua moneta profitetur? an illa unquam maximi moduli, antequam colonia eſſet deducta, ſignavit? an unquam ſimili averſae typo uſa, quae certos ſuos, ac conſtantes typos habuit? Haec omnia collecta numos hos, etſi cujuscunque alterius Auguſti caput offerrent, ſuſpectos redderent, in Peſcennio ſuſpicio tanto validius ingraveſcit. Praeferrem Antiochiam Cariae, ſed neque haec neocoratum numis inſcripſit At enim Farneſiani numi fidem jam abunde elevavit Spanhemius autopta. [c])

*

ΑΥΤ. Κ. Γ. ΠΕСΚ. ΝΙΓΡΟC. ΙΟΥСΤΟC. СΕΒ. *Caput laureatum.*

ΚΑΙСΑΡΕΙΑC. ΓΕΡΜΑΝΙΚΗC. *Diana venatrix.* (Patin.) *Aeſculapius ſtans.* (Liebe p. 317.) *In aliis alii typi.*

Ingens eſt copia ſpuriorum Peſcennii numorum, qui Caeſaream Germaniciam patriam ementiuntur. His, ut ſupra monui, jam nomen ΙΟΥСΤΟC fatale. Vtinam omnes, qui hos numos promulgant, eandem Liebei vel in examinando diligentiam, vel in profitendo candorem adferrent, qui Peſcennii numum, quem ipſe propoſuit, ſibi ipſi videri ſuſpectum, adfirmare non dubitavit. [d]) Equidem ex tot hujus urbis numis cum capite Peſcennii, quotquot viderim, nullum reperi genuinum.

*

ΑΥΤ. Κ. Γ. ΠΕСΚ. ΝΙΓΡΟC. ΙΟΥСΤΟC. *Caput laureatum.*

ΑΔΡΙ. - - - ΚΑΙСΑΡΑΙΩΝ. ΜΗΤΡΟ. *Mulier capite tutulato ſedens d. pateram, juxta quam ſtat Fortuna.* AE. II. (Patin. Numi impp.)

Alius ſimilis, niſi quod inter utramque figuram ſcriptum praeterea ΚΕΝΝΑΤΑΝ. AE. max. mod. (Patin Theſ. p. 180.)

Quidquid ſit de fide horum numorum, quam certe minus firmam vocabulum ΙΟΥСΤΟC facit, iſtud certum contra Patinum, eos Caeſareae Germaniciae eſſe non poſſe, quae neque *Hadrianam*

---

a) in Severo cap. 9. b) Cap. 14. c) Tom. II. p. 242. d) l. c.

ſeſe, neque *metropolin* in numis ſcripſit. Secundum hoc ipſum exemplar ſive probae, ſive malignae notae tres habeo compertos numos moderna manu effictos, eosque adeo inter ſe ſimiles, ut dubium non ſit, ab eadem illos omnes matrice fuiſſe profectos. A Patiniano ſola averſae inſcriptione, eaque depravata differunt, quae ſic habet: ΑΝΔΡΙΝΟΠ. ΚΑΙCΑΡΑΙΩΝ. ΜΗΤΡΟ. Horum unus aeneus exſtat in muſeo Pembrock,[a]) alter in muſeo ill. com. Vitzai, tertius notus quidem jam eſt ex praeconio Khellii, qui eum in ſuo ad Vaillantium Subplemento pag. 104 ex muſeo de France edidit, at graviter peccavit, cum quod inſcriptionem averſae ſic refert - - - ΑΝΔΡΙΝΩΝ. ΚΑΙCΑΡЄΩΝ. ΜΗΤΡΟ., cum tamen eam ſic ſe habere, ut ſupra dixi, adfirmare poſsim, qui numum data opera ſaepe, ac diu ſum contemplatus, tum quod is illum ſimpliciter argenteum maximae formae vocat, cum tamen ſit duplicis metalli, cujus interior orbis ex argento puro eſt, ambiente hunc circulo aeneo. Qui vel mediocrem rei numismaticae veterum uſum habet, videbit facile cum ex luxata epigraphe, tum duplicis metalli luſu, Graecis, quod ſciam, ignoto, ut fabricam praeteream a vetere ratione prorſus alienam, numum hunc una cum ſociis in ſpuriorum numero habendum. Ex quo apparet, non ſemper eſſe animi arrogantis indicium, cum nonnunquam peritiſsimorum etiam virorum oraculo diffidimus; nam ſaepe non quidem ſcientiam, ſed adcurationem, et circumſpectionem in iis deſideramus. Vocabulum ΚΕΝΝΑΤΑΝ alteri numo additum, et quod legitur in numis ſacerdotum Olbae Ciliciae, numum eundem magis adhuc ſuſpectum facit.

* *

ΑΥΤΟ. ΠЄC. ΝΙΓΡΟC. ΙΟΥCΤΟC. *Caput laureatum.*

CΙΔΩΝΙΩΝ. *Pallas ſtans d. haſtam, ſ. clypeum.* AE. II.

Cimelium iſtud Romae anno proxime elapſo ex gaza ſua vulgavit vir eruditus Ioſephus Caſalius canonicus Vaticanus. Vt non ſolicitem vocabulum ΙΟΥCΤΟC, multa ſunt alia, quae numum ſuſpectum faciunt. Inde ab Hadriano numus Graecus ſaltem certae ſidei Sidone ſignatus non exſtat. Inde a Caligula in ejus urbis numis non amplius legitur ΣΙΔΩΝΙΩΝ, ſed ΣΙΔΩΝΟΣ. Abeſt annus epochae, quem Sidonii Graecis ſuis numis fere conſtanter inſcripſere. Ac demum neque typus, hactenus in moneta Sidonia incompertus, numo, de quo agimus, patrocinatur. Atque haec, etſi ſingula non magnopere adverſarentur, tamen ſimul ſumpta magno ſunt ad probandum hunc numum impedimento. Forte ſecus judicarem, ſi eum ipſe vidiſſem.

* *

ΑΥΤ. Κ. Γ. ΠЄCΚ. ΝΙΓΡΟC. ΙΟΥCΤΟC. CЄΒ. *Caput laureatum.*

ЄΠΙ. CΤΡ. ΚΑ. CΤΡΑΤΟΝЄΙΚΟΥ. CΜΥΡΝΑΙΩΝ. *Amazon ſtans d. Victoriolam, ſ. bipennem et peltam, pro pedibus navis.* AE. II.

Numum hunc ex muſeo Hunteriano vulgavit cl. Pinkertonus, aerique inci-

a) Part. III. tab. 54.

ſum exhibuit. a) Iterum vox ΙΟΥϹΤΟϹ moleſta. Numum eſſe antiquum non dubito, ſed vereor, ne Peſcennius in locum Severi per artem recentem ſucceſſerit. Sane praetorem Cl. Stratonicum offerunt numi Severi et Domnae apud Smyrnam ſignati, tum et typum Amazonis ſimilem. Vide Vaillantii numos Graecos.

* * *

ΑΥΤ. Κ. Γ. ΠΕϹΚ. ΝΙΓΡΟϹ. ΙΟΥϹ. Ϲ.

COL. P. F. AVG. CAESAR. *Caput Sarapidis.*

Numum aliquando Vaillantius ex gaza Parmenſi deſcripſit, ſed quod bilinguis eſt, ſuſpectum eſt ratus. b) Serius teſtatus eſt, eum a peritis genuinum credi. c) Tanto ergo proclivius numum hunc in adulterinorum numerum reponemus, cum Vaillantius non ſuis, ſed alienis oculis judicium ferat, et ſuſpectus jam viſus fuerit Pedruſio muſei Parmenſis cuſtodi. Averſam numi partem eſſe probam, non negavero, ſed antica diſplicet, nam colonia Caeſarea Samaritidos, quorſum hic numus pertinet, nunquam inſcriptione Graeca, ſed Latina ſemper, multo minus utraque in eodem numo eſt uſa. Quare dubium non eſt, recentem manum in capite, et literis partis anticae reſingendis ſeſe exercuiſſe.

* * *

Alexandrinos hujus Auguſti binos in lucem dedit cl. abbas Seſtinius, de quibus quae mea ſit ſententia, jam alias loco ſuo indicavi. d)

Nomina, ac tituli.

Ad nomina quae obſervem, pauca habeo. Cur IVSTI nomine gloriari voluerit, dixi ſupra ad numum IVSTITIA. AVGVSTI. Peſcennium PIVM facit numus Alexandrinus a Seſtinio editus, ſed vel ideo magis ſuſpectus, ut dixi loco mox indicato.

Conſul.

In numis Peſcennii non paucis notatur conſulatus II., ſed unius tantum meminerunt hiſtorici, quos ſupra in ejus vita laudavi, alterum diſsimulavere. Non repugnat ejus aetatis moribus, Peſcennium proximis Kalendis Ianuariis poſt aditum imperium arrogato ſibi jure conſulem II. in Oriente proceſsiſſe, quod a veteribus non eſt adnotatum.

Pater patriae.

Hunc titulum numus unicus jactat, isque aureus, quem vide ſupra in CONCORDIA. Amplius mirere, uſurpatum a Nigro honorem, qui decerni ſemper a ſenatu eſt ſolitus, quod tamen ab hoc tentatum propter metum primo Iuliani, deinde Severi, nullo pacto credibile. Vereor, ne haec ipſa periſtaſis famigerati hujus numi fidem, praecipue quod unicus in auro eſt, nonnihil minuat.

Tribunicia poteſtas.

Vsque nunc unicus hic eſt Auguſtus,

---

a) Eſſay on medals Vol. I. p. 301. b) in Numis coloniar. p. 224. c) Num. praeſt. T. II. p. 207. edit. Rom. d) Vol. IV. p. 81.

qui hujus poteſtatis mentione in moneta abſtinuit, cujus ego aliam cauſam non reperio, quam quod ea a ſenatu ſolebat conferri, hic vero primum per Iuliani, deinde Severi metum conferre eam non potuit. Poſt quod exemplum neque Antiocheni auſi ſunt ejus numo, quem ſupra deſcripſi, inſcribere ΔΗΜΑΡΧΙΚΗϹ. ЄΞΟΥϹΙΑϹ, *tribunicia poteſtate*, quod tamen inde a Trajano, et deinceps omnibus tetradrachmis inſcripſere, ſuffecta, quod nunquam alias factum, epigraphe: ΠΡΟΝΟΙΑ. ΘЄωΝ.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aureus, de quo ſupra in CONCORDIA - - - -	Vnicus.
Argentei - - - - - - - - - - -	RRR.
Aenei cujuscunque formae - - - - - - -	O.

Commatis peregrini:

Vrbium liberarum, et coloniarum - - - - -	RRRR.

CLODIVS ALBINVS.

D. Clodius Septimius Albinus Hadrumetinus ex Africa familia nobili, [a]) quam derivatam ferunt a Poſtumiis, et Albinis Romanorum, [b]) natusque patre Cejonio Poſtumo, matre Aurelia Meſſalina. [c]) A M. Aurelio, cui propter fidem, et laudem bellicam carus fuit, ad dignitates, et conſulatum ſuffectum promotus eſt. [d]) Commodo usque adeo gratioſus fuit, ut eum datis literis, quas conſervavit Capitolinus, ad capiendum Caeſaris titulum invitaret, quem tamen is honorem, cum Commodi exitum praevideret animo, caute detrectavit [e]) Interfecto Pertinace cum Nigrum legiones Syriae, Severum Pannoniae ad imperium contra Iulianum nundinatorem vocarent, Albinus a ſuis (Britanniae tum praeerat) imperator eſt agnitus. At Severus bellum in Iulianum, et urbis capiendae conſilium animo verſans, ne quis ſibi ab Albino metus eſſet, Caeſarem eum per literas ſalutavit, quo benevolentiae teſtimonio etſi fucato, et per metum extorto ita ſibi hominem credulum devinxit, ut hactenus in obſequio et fide adverſus Severum perſiſteret. [f])

V. C. 946. P. X. 193.
CAESAR. COS. DES. II.

Severus caeſo Iuliano et Roma capta

a) Capitolin. c. 1. b) Ibid. c. 4. c) Ibid. d) Ibid. c. 10. e) Ibid. c. 2.
f) Dio L. LXXIII. § 15.

bellum in Peſcennium meditans Albinum, ſuum jam aperte Caeſarem [a]) per amicitiae ſpeciem omnibus officiis ornat, conſulem iterum deſignat, numos ejus imagine feriri jubet, eidem ſtatuas erigit, quin et imperii ſucceſſorem deſtinat. [b])

* * *

A. D. CLOD. SEPT. ALBIN. CAES. *Caput nudum in AR. AE. I. II.*

B. D. CLODIVS. SEPTIMIVS. ALBINVS. CAES. *Caput nudum, in AE. max. mod.*

C. D. CLODIVS. ALBINVS. CAES. *Caput nudum in AV. et AR.*

D. D. CL. SEPT. ALBIN. CAES. *Caput nudum in AV. et AR.*

* * *

Vt lit. C.

PROVID. AVG. COS. *Mulier ſtans d. bacillum, ſ. haſtam, pro pedibus globus.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Numi reliqui: CONCORDIA — FORTVNAE. REDVCI — ROMAE. AETERNAE etc. cum ſuis typis.

V. C. 947. P. X. 194.
CAESAR. COS. II.

Albinus conſul II. procedit conlega Severo Auguſto. Severus Peſcennium debellat.

Partes anticae ut ad annum praecedentem.

* * *

Vt lit. A.

COS. II. *Aeſculapius ſtans.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ. Vaill.)

Vt lit. A.

SAECVLO. FECVNDO. S. C. AE. I. II. (Vaill.) *In aliis:* SAECVLO. FRVGIFERO. COS. II. *vel:* SAEC. FRVGIF. COS. II. *Vir ſeminudus capite radiato ſtans d. caduceum cum ſpicis, ſ. tridentem.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Eadem averſa eſt etiam in Severi numis ſynchronis, quos vide.

Numi reliqui obvii ſunt argumenti.

V. C. 948. P. X. 195.
CAESAR. COS. II.

Nihil de Albino ad hunc annum proditur. Severus in Oriente Parthos, Adjabenos, Arabas perſequitur.

Ad hunc etiam annum pertinent numi Albini adhuc Caeſaris conſulatum II. praeferentes.

V. C. 949. 950. P. X. 196. 197.
AVGVSTVS. COS. II.

Pacato Oriente ne Caeſaris quidem ampiius honores Severus Albino tribuit.[c]) Poſtea detectis inſidiis, quas ſibi Severus ſtruxerat, palam deſciſcit, et Auguſti titulum capit. Ex Britannia in Galliam transgreſſus Lugduni ſedem figit. Romae a ſenatu, etſi clam per Severi odium ſibi favente, et militibus hoſtis judicatur. Primum victor de Severi ducibus, mox apud Tinurtium ingente ſtrage adficitur XI. Kal. Mart. V. C. 950. Ejus ſeminecis caput Severus a trunco revulſum Romam praemittit, et equum inſultans ſuper cadaver impellit.[d])

---

a) Capitolin. in Albino c. 10. b) Herodian. in Severo p. 513. Capitolin. c. 3. 10. c) Dio L. LXXV. § 4. d) Herodian. Spartian. in Severo c. 11.

Ferri poterat jactura viri inter vitia, et virtutes varii, et ſi a ſenatu tantum amatus eſt, quantum nemo principum, ut ait Capitolinus, [a]) in cauſa fuit generis nobilitas, et quod Albinum mitiorem Severo ſperavit, qui in patres promiſcua caede ſaeviit.

Vxor incerti nominis, ex qua liberos tulit, ſed eam cum his Severus poſt victoriam interfici, et cadavera in Rhodanum abjici juſsit. [b]) Infantulum *Peſcennium Prineum* memorat Capitolinus. [c]) Vxorem dictam fuiſſe *Peſcenniam Plautillam* putat Triſtanus, ſed conjectura tam levi, quam nullius fidei eſt numus, quem hoc nomine inſcriptum protulit. Vxorem Peſcenii, nomine adfini *Peſcenniam Plautianam*, ſed et hanc antiquitati ignotam, in Peſcennio vidimus, quem locum cumprimis adi.

Numi :

Animadvertendum, hactenus praeter aureos, et argenteos promiſcue aeneos quoque ex S. C. percuſſos comparuiſſe; at diximus etiam ſupra ad annum 946, Severi juſſu monetam cum Albini imagine Romae fuiſſe ſignatam teſtante iſtud definite Herodiano. [d]) At poſteaquam Auguſtum ſe Albinus dixit, isque a Severo hoſtis judicatus eſt, jure comma Romanum exſpirare coepit. Quare nulli habentur Albini numi ex aere addito S. C., et titulo Auguſti, omnesque, qui exſtant, argentei ſunt, in cujus, ut conſtat, metalli monetam imperatoribus jus fuit. Ergo hi omnes in Gallia, aut Britannia malleum paſsi ſunt, neque ſane per fabricam barbaros natales inſiciantur. An hos inter exſtent etiam numi aurei, mihi ignotum; nam horum nullum adhuc vidi ipſe, aut alicubi memoratum legi.

* * *

A. IMP. CAES. D. CLO. SEP. ALB. AVG. *Caput laureatum in AR.*

B. IMP. CAE. D. CLO. SEP. ALB. AVG. *Caput laureatum in AR.*

C. IMP. D. CLOD. SEPT. ALBIN. AVG. *Caput nudum in AR.*

D. IMP. CAES. D. CL. ALBIN. AVG. *Caput laureatum in AR.*

* * *

Vt lit. B.

CLEMENTIA. AVG. COS. II. *Mulier ſtans d. pateram, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Opponit Albinus clementiam ſuam aſperitati Severi, qua is in patres ſibi ſuſpectos, eosque, qui Nigrum ſecuti ſunt, graviſsime animadvertit.

* * *

Vt lit. A.

GEN. LVG. COS. II. *Genius nudus capite turrito ſtans d. haſtam, ſ. cornucopiae, pro pedibus aquila.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Albinum, cum ex Britannia transmiſit, conſediſſe Lugduni, in cujus deinde vicinia victus, interfectusque eſt, diſerte tradit Herodianus. [e]) In hac igitur urbe numus praeſens, GEN*ium* LVG*duni* exhibens ſignatus eſt, qua in urbe plerosque alios Albini jam Auguſti

a) in Albino c. 12. b) Spartian. in Sev. c. 11. c) in Albino c. 7. d) in Severo. e) in Severo.

numos fuiſſe cuſos veriſimile eſt. Officina Lugdunenſis jam memoratur in numis Antonii IIIviri, multo autem frequentius in numis inferioris aevi. Aquila pedibus adſtituta forte indicat, Lugdunum in ſumma Iovis tutela fuiſſe, ut revera Albinus primas ſuas victorias Iovi acceptas tulit teſte numo argenteo apud Vaillantium cum epigraphe: IOVI. VICTORI.

Vt lit. D.

MAR. VLT. COS. II. *Mars ſtans d. haſtam, ſ. galeam.* AR. (Muſ. Com. a Vitzai.)

* * *

IMP. CAES. CL. SEPT. ALBIN. AVG. *Caput laureatum.*

S. P. Q. R. P. P. OB. C. S. *intra lauream.* AR. (Vaill. Num. praeſt. T. II. edit. Rom. p. 208. in iconiſmo.)

Cum Albinus, ex quo Auguſti honorem reluctante Severo arripuit, hoſtis fuerit judicatus, numus hic in urbe feriri non potuit, neque amplius a ſenatu, licet illi impenſe dedito praeſtari honor, quem numisma profitetur. Ergo ſi verae illud eſt fidei, diſsimulantibus hiſtoricis omnibus manifeſte docet, Albinum in Gallia ſibi conflaſſe ſenatum, a quo *Patris Patriae* appellationem, et ſervatorum civium decus, lauream nempe abſtulerit. Eadem ratione olim et Pompejus M. in Graecia, Scipio in Africa ſuum habuere ſenatum, etſi Caeſar urbem ſenatus ſedem in ſua poteſtate haberet, idemque ſerius feciſſe Poſtumum, in hujus moneta videbimus. De numo alio cum ſimili averſa agetur infra in numis Albini inſolentioribus.

Reliqui Albini Auguſti numi inſcriptiones, et typos obvios continent.

Numus vagus.

Antica incerta.

FORTITVDO. AVG. INVICTA. *Hercules ſtans tectus leonis exuviis d. clavae innixus, ſ. poma Heſperidum.* AR. (Vaill.)

Numum hunc deſcribere placuit propter epigraphen inſuetam. Eum vagum una Vaillantii incuria conſtituit, qui anticam deſcribere neglexit, incerto adeo, ſitne Albini Caeſaris, an Auguſti.

Numi Albini inſolentiores.

D. CL. SEPT. ALBIN. CAES. *Caput nudum.*

S. P. Q. R. P. P. OB. C. S. *intra lauream.* AR. (Muſ. Caeſ. Mediobarb.)

D. CLOD. SEPT. ALBIN. CAES. *Caput nudum.*

P. M. TR. P. COS. II. *Roma ſedens.* AR. (Muſ. Farneſ.)

D. CLODIVS. ALBINVS. CAES. P. M. TR. P. II. COS. II. *Figura ſtans d. ramum, ſ. haſtam cum clypeo.* AR. (Mediobarb.)

Alius ſimilis, ſed AE. II. et addito S. C. (Mediobarb.)

Inſolentes hos numos dixi, quoniam antica Albinum ſimpliciter Caeſarem profitetur, et averſa non modo titulos Auguſtis tribui ſolitos, ſed etiam hos ejus generis, quales in numis Albini Auguſti, quos ſupra deſcripſi, non reperias, ut Patris Patriae, Pontificis Maximi, et tribuniciae poteſtatis. Cum conſtet, numos Albini adhuc Caeſaris eſſe ſignatos Romae, veriſimile videri

poſſet permutatas matrices, et cum capite Albini conjunctas averſas ad Severum pertinentes, verum in omni Severi moneta mihi cognita ſimiles averſae non reperiuntur, mirumque foret, eas in Severi numis deperditas omnes, et conſervatas tantum in numis Albini, ad quem eae non pertinent. Quid igitur? an ſpurios dicere expediet? Is, quem ex muſeo Caeſareo deſcripſi, fraudis ſuſpicione immunis videtur, atque ſimilem citat etiam Mediobarbus. Vnum addit muſeum Farneſianum. Res digna, in quam inquirant ii, quibus locupletia muſea praeſto ſunt. Certe qui illos, ut deſcribuntur, explicet, et cum hiſtoria conciliet, aut nullus erit, aut magnus Apollo. Nam etſi demus, eos ſignatos in Gallia, et Albinum in hos titulos propria auctoritate involaſſe, tamen is, qui ſe pontificem maximum, et patrem patriae dixit, certe etiam in antica Auguſtum ſeſe appellaſſet.

* * *

IMP. CAES. D. CLO. ALBIN. AVG. *Caput laureatum.*

VICT. - - - COS. I. *Victoria armis inſidens d. palmae ramum, ſ. clypeum ſuper genu.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Hic numus eſt integerrimus demptis aliquot literis TO VICT. conſequentibus. Male cohaeret utraque numi pars. Etenim antica eſt Auguſti, averſa propter conſulatum primum Caeſaris. Credi poſſet, binas matrices monetarii incuria male fuiſſe compoſitas, verum hanc averſam in nullo Albini adhuc Caeſaris numo reperi. Scriptum COS. I. legitur etiam in nonnullis Severi numis.

Numi commatis peregrini.

Vrbium liberarum numos Side Pamphyliae, et Smyrnae ſignatos conſervavit Vaillantius, ſed cum capite Albini Caeſaris, non Auguſti; nam cum is primum hunc titulum recepit, ab omnibus provinciis, dempta Britannia, Gallia, et Germania hoſtis volente aemulo Severo judicatus eſt.

Coloniarum numi adhuc reperti non ſunt, at non propterea, quoniam, ut cenſet Vaillantius, praeſedit iis provinciis, in quibus coloniae numos cudere non erant ſolitae, nam habemus numos Sides et Smyrnae, etſi Albino nunquam paruere. Signare igitur ejus imagine numos potuerunt licet Severo obnoxiae, non tanquam principi ſuo, ſed tanquam illi, quem fuiſſe Severi Caeſarem diſerte ex Herodiano teſtatur Capitolinus, [a]) nimirum qua ratione Aelius fuit Caeſar Hadriani, Aurelius Verus Antonini Pii etc., quorum omnium, et nomine quiquidem Caeſaris, habemus numos in coloniis quoque ſignatos.

Antiocheni, et *Alexandrini* item deſiderantur.

Nomina, ac tituli.

Septimius.

Nomen *Septimii* in Albini moneta reliquis additum conſtanter legitur. Cum nomen iſtud proprium fuerit Severo, colligit Tillemontius, [b]) Albinum a Severo non modo dictum fuiſſe Caeſarem, ſed etiam adoptatum. Ingenioſe iſtud.

a) in Albino c. 1. b) in Severo pag. 30.

At enim id ipſum nomen legitur adhuc in numis Albini Auguſti, neque veriſimile, Albinum eo tempore, quo hoſtem ſe Severi profeſſus eſt, uſum fuiſſe nomine, quod per adoptionem acceſsiſſet. Certius igitur iſtud nomen fuerit unius ex majoribus, quod ſibi more ejus aetatis adſciverit.

Pontifex maximus, *Pater patriae*.

Quae ad titulos hos pertinent, quos Albino numi aliquot valde dubii tribuunt, vide, quae paullo ſupra animadvertimus.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei - - - - - - - -	RRR.
Argentei - - - - - - - -	R.
Aenei I. et II. formae - - - - - -	R.
Aenei III. formae - - - - - -	O.
Aenei max. formae - - - - - -	RRRR.
Commatis peregrini:	
Vrbium liberarum - - - - - -	RRR.
Alexandrini, et Antiocheni - - - - -	O.
Coloniarum - - - - - - -	O.

L. SEPTIMIVS SEVERVS.

Natus in Africa apud Leptin agri Tripolitani patre Geta, matre Fulvia Pia die XI. Aprilis V. C. 899. [a]) Latinas Graecasque literas puer adſidue coluit, iisque fuit eruditiſsimus. Romam profectus coepit adire rempublicam, fuitque jam anno aetatis XXXII. praetor deſignatus magnopere ejus conſilia adjuvante Septimio Severo adfine ſuo bis conſulari. [b]) Inter ejus majores haud dubie etiam numerandus Septimius Severus, ad quem Statius elegans carmen ſcripſit, et quem is ibi ex eadem Lepti oriundum refert, [c]) conſpirantibus adeo nominibus, et patria. Praepoſitus deinde legioni IV. Scythicae circa Maſsiliam, poſtea Lugdunenſem Galliam magna ſeveritatis et abſtinentiae commendatione rexit. Pannonias quoque, et Siciliam proconſule adminiſtravit. V. C. 938 conſul ſuffectus fuit inter eos quinque et viginti, quos hoc anno ad conſulatum promovit Commodus. [d]) Poſtea praefectus exercitui Pannonico et Illyrico, caeſo Commodo, et Pertinace ad imperium evecto, in hujus fide conſtans

a) Dio L. LXXVI. § 17. b) Spartian. c) Silvar. L. IV. carm. V. d) Spartian. c. 4.

perſtitit. Hoc interfecto, et Iuliano ſucceſſore per provincias exoſo repugnans a ſuis imperator acclamatur apud Carnuntum. [a]) Inſtituto igitur celeriter Romam itinere, (nam praevertendum erat Peſcennio, quem interea Oriens Auguſtum dixit) neglectis Iuliani, ac ſenatus minis, a quibus judicatus hoſtis eſt, caeſi Pertinacis ſe ubique vindicem ferens, cum in conſpectum urbis venit, adeo praeſens patres perterruit, ut mox abdicato Iuliano, et dilapſis per metum praetorianis ad necem adacto Kalendis Iun., aut die proximo V. C. 946 omnes eum in urbe ordines imperatorem agnoſcerent. Pagius idus Apriles natalem imperii Severi conſtituit. [b])

V. C. 946. P. X. 193.
TR. POT. COS. DES. II. IMP. I.
Q. Soſio Falcone, C. Iulio Erucio coſ.

Auctores caedis Pertinacis morte multat, accitos ex urbe praetorianos occiſi Pertinacis, et venditi Iuliano imperii reos armis ſpoliat, et in exilium ejicit. Magnifico comitatu, inter fauſtas acclamationes urbem ingreditur. Clodium Albinum Britanniae praefectum Caeſarem appellat. Proviſis rebus omnibus intra trigeſimum diem, quam Romam venerat, in Orientem ad perſequendum bello Nigrum proficiſcitur. [c])

A. IMP. CAE. L. SEP. SEV. PERT. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. radiatum in AE. II.*

B. IMP. CAES. L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. I. *Caput laureatum in AE. I.*

C. L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. I. *Caput laureatum in AR.*

D. IMP. CAE. L. SEP. SEV. PERT. AVG. COS. I. *Caput laureatum in AV. et AR.*

Animadvertendum ad numos, qui primis Severi annis ſlati ſunt, complures ex his eſſe fabricae rudioris, et epigraphen ſaepe luxatam offerre, ſic ut pro PERT. non raro PERCT. PRTE., aut aliter legatur. Quocirca dubitari nequit, eos alicubi extra urbem eſſe percuſſos. Ejusdem modi ſunt etiam ſynchroni numi Caracallae, et item Domnae, ſed quos conſtat etiam, primis Severi annis malleo fuiſſe ſubjectos, ut dicetur.

* * *

Vt lit. A.

AEQVITAS. II. *Mulier ſtans d. bilancem, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ. et com. de Vitzai.)

Singularem hunc numum olim edidi. [d]) Offert is Aequitatem perinde, ac liberalitatem per numeros digeſtam, quod neque Mediobarbo, neque Vaillantio fuit obſervatum. Verum quis ſit duplicatae hujus Aequitatis ſenſus, non adſequor. Etiam alter cum eadem averſa, ſed Domnae, exſtat in muſeo Caeſareo, uterque integerrimus, ſed fabricae rudioris, qualis dixeram eſſe numos primis Severi annis ſignatos.

* * *

Vt lit. A. vel B.

FIDEI. LEG. TR. P. COS *Mulier ſtans*

a) Spart. c. 5. b) Critic. T. I. p. 184. 189. c) Dio L. LXXIV. § 1. Herodian. Spartian. d) Sylloge I. p. 103.

d. Victoriolam, ſ. vexillum. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Fidem legionum depraedicat his in numis Severus, quae ſibi primum adverſus Iulianum, deinde Nigrum praeſto fuere. Neque hanc generatim memorare ſatis habuit, ſed ſpeciatim ipſa earum nomina numis inſcripſit, quas mox infra ordine recenſebimus additis ſub finem nonnullis obſervationibus.

* * *

Vt lit. D.

IOVI. PRAE. ORBIS. *Imperator ſedens d. Victoriolam, ſ. haſtam, pro pedibus aquila.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eandem averſae epigraphen vide etiam in Peſcennio.

* * *

Vt lit. A.

LEG. I. ADIVT. TR. P. COS. *Aquila legionaria inter duo ſigna militaria.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

LEG. I. ITAL. TR. P. COS. *Idem typus.* AR. (Catal. d' Ennery.)

Vt lit. A.

LEG. I. MIN. TR. P. COS. *Idem typus.* AV. AR. (Vaill.)

Vt lit. A.

LEG. II. ADIVT. TR. P. COS. *Idem typus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

LEG. III. ITAL. TR. P. COS. *Idem typus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

LEG. IIII. FL. TR. P. COS. *Idem typus* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

LEG. V. MAC. TR. P. COS. *Idem typus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

LEG. VII. CL. TR. P. COS. *Idem typus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

LEG. VIII. AVG. TR. P. COS. *Idem typus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

LEG. XI. CL. TR. P. COS. *Idem typus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

LEG. XIII. GEM. TR. P. COS. *Idem typus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A. et B.

LEG. XIIII. GEM. M. V. TR. P. COS. *Idem typus.* AV. AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.) In alio: LEG. XIIII. GEMINA. M. V. AR. (Khell Subplem.)

Vt lit. A.

LEG. XXII. (*addito in aliquibus* PRI.) TR. P. COS. *Idem typus.* AR. (Vaill. Muſ. Caeſ. Catal. d' Ennery.)

Vt lit. A.

LEG. XXX. VLP. V. *Idem typus.* AR. (Vaill.)

Legiones multo frequentius in marmoribus, quam numis ſolent memorari, atque cum eas, quas laudati numi produnt, tum reliquas omnes additis cognominibus ordine digeſtas reperies in indice locuplete Gruteri pag. XXIX. ſeq. Eas etiam deſcripſit Dio, prout ſe aetate ſua habuere, adjectis appellationum cauſis, et ſtationibus, quas tum tenuere. a) Veriſimile eſt, numis eas a Severo fuiſſe inſertas, ut hoc obſervantiae argumento tanto ſibi firmius earum fidem obſtringeret, quam difficili illo tempore,

---

a) L. LV. § 23.

quo in Peſcennium aemulum arma movit, neceſſariam cumprimis habuit. Videmus ex hoc catalogo legiones eas, quae ipſi adhaeſere, et quas in bellum eduxit, earum vero appellationes, quae truncatae in his numis exhibentur, ſic explendae: ADIVT*rix*, MINE*rvia*, FL*avia*, MAC*edonica*, CL*audia*, GEM*ina Martia Victrix*, PRI*migenia*, VLP*ia Victrix*. Sed omnes hos numos revocabo in tractatu ſingulari de numis legionum, quem dabo in VIII. volumine hujus operis.

* * *

Vt lit. A.

LIBERAL. AVG. COS. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

LIBERAL. AVG. TR. P. COS. S. C. *Liberalitas ſtans.* AE. I. In alio: *Imperator in ſuggeſtu diſtribuens congiarium.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

De Severi liberalitate, cum imperium adivit, loquens Spartianus narrat, eum quingena ſeſtertia, quod nemo unquam principum, dediſſe militibus, qui eum in Pannonia Auguſtum dixere, [a]) congiarium vero diſtribuiſſe populo, antequam in Peſcennium exiret, tradit Herodianus, quod idem in his numis, qui ſunt hujus anni, notatur.

* * *

Vt lit. A.

NOBIL. AVG. TR. P. COS. *Mulier ſtans d. Victoriolam*, *ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

In rariſsimo hoc numo nobilitatem generis, quam nullam habuit, jactat, quod connecte cum iis, quae infra ad annum V. C. 948 de ficta ejus adoptione dicentur.

Vt lit. B.

SAECVLO. FRVGIFERO. TR. P. COS. *Vir capite radiato ſeminudus ſtans d. caduceum cum ſpicis*, *ſ. tridentem.* AR. (Muſ. Caeſ.) *addito* S. C. AE. I. (Liebe Goth. num. p. 285.)

Eandem averſam Severus etiam Albino Caeſari ſuo indulſit. Enimvero rei frumentariae tantum providit, quantum nemo adhuc imperatorum. Cum primum Romam venit, in Africam legiones miſit, ne per Libyam et Aegyptum Niger Africam occuparet, et Romanos annonae penuria urgeret. [b]) Eamque is curam per relliquos annos omnes ſic intendit, ut moriens ſeptem annorum canonem relinqueret, ita ut quotidiana LXXV. millia modiorum expendi poſſent, olei vero tantum, ut per quinquennium non ſolum urbis uſibus, ſed et totius Italiae ſufficeret. [c]) Typus hujus numi eſt compoſitus; nam radii indicant ſolem, cujus beneficio matureſcunt fruges, caduceus et ſpicae Mercurium commeatuum praeſidem, tridens Neptunum, per cujus undas traducebatur claſsis frumentaria.

* * *

Vt lit. A.

VICT. AVG. TR. P. COS. *Victoria gradiens.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Patet ex his numis, Severum jam hoc anno victoria potitum, an de Peſcennio, an alicubi de barbaris per legatos, incertum.

---

a) Cap. 5. b) Spart. c. 8. c) Spart. c. 23.

* * *

Vt lit. D.

VICTOR. SEVER. AVG. *Victoria gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. D.

VICTOR. IVST. AVG. *Victoria gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vtriusque hujus numi ſupra in Nigri moneta memini ad numum inſcriptum: VICTOR. IVST. AVG., nimirum ut in hujus numis frequenter advertimus, Severus, cum adverſus eum bellaret, non minus numos numis, quam arma armis oppoſuit. Sed horum plerosque in moneta anni ſequentis intuebimur.

Reliqui hujus anni numi obvios habent typos.

V. C. 947. P. X. 194.

TR. P. II. COS. II. IMP. I.

Severo Aug. II. D. Clod. Albino Caeſ. II. coſ.

Peſcennius hoſtis judicatur. Byzantii, quod ab hoc ſtetit, celebrem obſidionem Severus orditur. Aemilianus Peſcennii dux ad Cyzicum acri praelio ſuperatur, et occiditur, rurſum altero Peſcennius ipſe prope Nicaeam victus, atque iterum ad ſinum Iſsicum, in fuga capitur. Caeſi caput Severus Byzantium mittit oppidanis oſtentui futurum. [a])

A. IMP. CAE. L. SEP. SEV. PERT. AVG. COS. II. *Caput laureatum, in AV. et AR.*

B. IMP. CAE. L. SEP. SEV. PERT. AVG. *Caput laureatum, in AV. et AR.*

* * *

Vt lit. B.

FIDEI. LEG. COS. II. *Mulier ſtans d. Victoriolam, ſ. vexillum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit A.

S. P. Q. R. OPTIMO. PRINCIPI. *Imperator eques pacificatoris habitu.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Hic numus, quoniam praeter conſulatum II. aliam notam non offert, proximum etiam ſeptennium non abnuit. Epigraphe averſae quam verax in Trajano, a quo ea capta eſt, tam in Severo mendax, cujus atroces ac crudeles mores ſaltem primis imperii annis cogniti.

* * *

Vt lit. A.

BONA. SPES. — BONAE. SPEI.
BONI. EVENTVS.
CERERI. FRVG.
FELICIT. TEMPOR.
FORTVN. REDVC.
INVICTO. IMP. TROPAE.
IOVI. PRAE. ORBIS.
MART. VICTOR.
MINER. VICT. vel: MINER. VICTOR. id eſt: *Minervae Victoriae*, quae Graecis dicta eſt, Ἀθηνη Νικη, de qua egimus in moneta Athenarum.
MONET. AVG.
PIETAT. AVG.
VICTOR. AVG.

Typi in omnibus his iidem, qui in numis Peſcenni ſimiliter inſcriptis. Sunt omnes AR.

Horum numorum explicationem vide in moneta Peſcennii, quo loco de hac utriusque imperatoris numorum concor-

a) Dio, Herodian, Spartian. in Peſc. et Sever.

dia, quae ſane non caſui, ſed conſilio tribuenda, pluribus egi.

Eodem anno:
TR. P. II. COS. II. IMP. II.
Incipit P. P.

L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. II. *Caput laureatum.*

DIS. AVSPICIB. TR. P. II. COS. II. P. P. S. C. *Hercules nudus ſtans d. clavam, ſ. exuvias leonis, ex adverſo Bacchus d. cantharum, ſ. thyrſum, pro pedibus tigris.* AE. II. (Muſ. Caeſ.) *Idem argumentum in numis annorum ſequentium.* AE. I. II item max. mod. (Muſeum Albani.)

Frequens averſa in numis anni hujus, et deinceps. Eximie hi comprobant, quod narrat Dio,[a]) Severum Baccho et Herculi templum maximum exaedificaſſe, ac docent praeterea, hos ab illo deos auſpices fuiſſe appellatos. Iidem in numis Caracallae vocantur DI. PATRII., quos vide in hujus moneta ad annum V. C. 957.

* * *

Eadem adverſa.

P. M TR. P. II. COS. II. P. P. *Iuppiter ſedens d. Victoriolam, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eodem anno:
TR. P. II. COS. II. IMP. III.

L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. III. *Caput laureatum.*

AFRICA. S. C. *Mulier elephanti exuviis tecta ſpicas in tunica praefert, pro pedibus leo.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Rationem typi ſuppeditabit Spartianus, cum refert, [b]) Severum, cum primum Romam venit, milites in Africam miſiſſe, ne, ſi forte eam Niger invaderet, Romae annona deficeret. Africam etiam, patriam nempe ſuam, multis eum ornaſſe beneficiis, dubium non eſt. De Carthagine certe conſtat, ut infra in numis V. C. 956 docebimus. Quapropter nequaquam mirum, eum ab Afris dei inſtar cultum fuiſſe, ut narrat Spartianus. [c])

* * *

Eadem adverſa.

LIBERO. PATRI. *Bacchus nudus ſtans d. cantharum, ſ. haſtam, pro pedibus pantheriſcus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

De Severi in Bacchum adfectu paullo ſupra egi ad numum DIS. AVSPICIB.

* * *

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. II. COS. II. P. P. *Vir ſeminudus ſtans d. Victoriolam, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

VICT. AVG. TR. P. II. COS. II. P. P. *Victoria gradiens.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eodem anno:
TR. P. II. COS. II. IMP. IV.

A. L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. IIII. *Caput laureatum, in AV. AR. AE. I. etiam radiatum in AE. II.*

B. L. SEPTIMIVS. SEVERVS. PER-

a) L. LXXVI. §. 16. b) Cap. 8. c) Cap. 13.

TINAX. AVG. IMP. IIII. *in AE. max. mod.*

* * *

Vt lit. A.

APOLLINI. AVGVSTO. *Apollo ſtolatus ſtans d. pateram, ſ. lyram.* AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Eandem averſam jam vidimus in numis Antonini.

* * *

Vt lit. A.

P. M. TR. P. II. COS. II. P. P. *variis typis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 948. P. X. 195.

TR. P. III. COS. II. P. M. P. P. IMP. IV.

Scapula Tertullo, Tineio Clemente coſ.

Osrhoeni et Adjabeni imperata facere detrectant. Quare Severus transmiſſo Euphrate Meſopotamiam invadit. [a]) Praeter Adjabenos Arabas quoque Meſopotamiae armis impetit, et Parthos (verba ſunt Spartiani) in ditionem redigit. Re bene geſta a ſenatu *Arabicus, Adjabenicus, Parthicus* dicitur. [b])

L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. IIII. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. III. COS. II. P. P. *Typis variis in omni metallo, et forma.*

Eodem anno:

TR. P. III. COS. II. IMP. V.

et dicitur Parthicus, Arabicus, Adjabenicus.

L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. V. *Caput laureatum.*

ARAB. ADIAB. COS. II. P. P. *Victoria gradiens d. lauream, ſ. tropaeum.* In aliis: *Duo captivi ſedentes.* In aliis: *Tropaeum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

En titulos *Arabici* et *Adjabenici*, quos Severo delatos fuiſſe diximus, nunc etiam numis illatos. Tamen quod norim, in numis tantum praeſentis tribunatus III. leguntur, ſed illos marmora diutius, ac frequentius crepant, et in marmore Muratorii jam junguntur cum IMP. IIII. [c]) De his adhuc gentibus Spartianus: [d]) *Arabas in deditionem accepit, Adjabenos in tributarios coegit.*

* * *

Eadem adverſa.

PART. ARAB. PART. ADIAB. COS. II. P. P. *Duo captivi ſedentes, in aliis inſuper tropaeum.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Eodem tempore acceſsiſſe quoque *Parthici* cognomentum, laudati ſupra auctores docuere. Verum iſtud ſingulare, quod titulus hic his in numis, ut et in epigrammate arcus Severi [e]) repetatur, et ſeorſim tam ad Arabas, quam Adjabenos adjiciatur, cujus cauſam non reperit Tillemontius. [f]) Veriſimile eſt, hoc tempore bellum apertum Parthis cum Severo non fuiſſe, eos tamen copias auxiliares tam Arabibus, quam Adjabenis miſiſſe, atque una cum his variis praeliis victos. Sane conſtat, tum adhuc Severum a ſolicitandis gravius Parthis abſtinuiſſe, ne ſe longiori bello implicaret, qui haud dubie jam tum evertendi Albini conſilia volvit. Et vero recuſaſſe eum *Parthicum* nomen ſibi oblatum, ne Parthos laceſſeret, diſerte

a) Dio L. LXXV. § 1. 2. b) Spartian. Herodian. Victor Schotti. c) Pag. 243. 7. d) Cap. 18. e) Grut. 265. 2. f) in Sever. p. 60.

adſerit Spartianus, [a]) quod tamen aliquot abhinc annis, ſed ex altero bello, aperte adoptavit. -

* * *

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. III. COS. II. P. P. *variis typis.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

* * *

IMP. CAE. L. SEP. SEV. PERT. AVG. COS. II. *Caput laureatum.*

TR. P. III. IMP. V. COS. ΓI. (ſic) *Barbarus captivus humi ſedens inter arma patria.* In aliis: *Tropaeum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Numi praeſentes mirae ſunt indolis. Vtrinque inſcribitur conſulatus, et quidem in antica, ut ordo poſtulat, COS. II., at in averſa COS. ΓI, quod quid ſit, divinare nequeo. Error monetariorum nequaquam ſuſpicandus, nam plura eorum exemplaria, et cum diverſis typis exſtant in muſeo Caeſareo, ipſa vero fabrica non inelegans, ne quis ab rudi extra urbem artifice ſcalptos arbitretur. Non indignum iſtud aenigma, quod expedire ingenium felicius conetur.

Eodem anno:

TR. P. III. COS. II. IMP. VI. VII.

L. SEP. SEV. PERT. AVG. IMP. VI. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. III. COS. II. P. P. *variis typis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. VII. *Caput laureatum.*

ARAB. ADIABENIC. *In aliis:* ARAB. ADIAB. COS. II. P. P. *Victoria gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ)

Vidimus ſimiles numos mox ſupra, ſed cum diverſo imperatoris numero.

* * *

Eadem adverſa.

DIVI. M. PII. F. P. M. TR. P. III. COS. II. P. P. S. C. *Imperator paludatus ſtans d. Victoriolam, ſ. haſtam coronatur a figura galeata paludata ſ. clavam tenente. In aliis alii typi.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

En praepoſteram adoptionem, cujus omnes ſcriptores fere veteres meminere, numis quoque confirmatam. Nam adoptandum ſe hoc anno M. Aurelio dedit ante quindecim omnino annos e vivis ſublatum. De hoc Dio coaevus, [b]) *maximum autem nobis*, (ſenatoribus) *terrorem incuſſit, cum Marci ſe filium, et Commodi fratrem diceret.* Et Spartianus tranſire ipſum in Marci familiam voluiſſe adſerit. [c]) Victor Commodum a Severo inter divos relatum, et fratrem appellatum memorat. Hoc igitur ineptae adoptionis jure genus ſuum inde a Nerva perpetua ſerie deduxit, quod copioſiſsima marmora, quae magis ſunt prae numis loquacia, teſtantur, quorum unum exempli cauſa deſcripſiſſe ex Grutero ſufficiat: [d])

IMP. CAESAR. DIVI. MARCI. ANTONINI. PII. GERM. SARMATICI. FILIVS. DIVI. COMMODI. FRATER. DIVI. ANTONINI. PII. NEPOS. DIVI. HADRIANI. PRONEP. DIVI. TRAIANI. PARTHICI. ABN. DIVI. NERVAE. ADNEP. L. SEPTIMIVS. SEVERVS. etc.

et continuo ſequuntur tituli Caracallae repetita eorundem majorum mentione.

---

a) Cap. 9. b) L. LXXV. § 7. c) Cap. 10. d) Pag. 150. 5.

Atque iſtud Severi inſtitutum jam ipſis veteribus, ut oportuit, ridiculum viſum, et refert Dio ſalſiſsimum Aſpacis cujusdam hominis mordaciſsimi dictum, cujus multa tum ſalſe ac urbane prolata cognita fuere, qui cum Severum Marci familiae adſcriptum audiret, ſic eum compellavit: *gratulor tibi*, *Caeſar*, *quod patrem reperiſti*, ſcilicet tanquam patrem ante non habuiſſet tam obſcuro et occulto genere natus. [a]) At enim conſilium iſtud nequaquam in Severo ſtuporis, aut inſaniae argumentum fuit, quae ab illo longe abfuere, ſed qua inèoctus fuit, calliditatis, et aſtutiae. Etenim tam illuſtrem proſapiam ementitus multo ſe magis gratioſum apud militem, rudemque populum effecit, atque hinc jus ſibi natum, quo nomen *Antonini* transferre in filium Baſsianum, eumque Antoniniani nominis obtentu, quod tum divinum videbatur, venerabilem omnibus poſſet conſtituere. At falſum adſtruxit Severus. Eſto, at nullum illi nefas, modo propoſito ſerviret. At conſtabat de fraude, et mendacio. Conſtitit ſane peritis rerum, ſed imbellibus, et occupavit ſuperſtitio animos militis barbari, et vulgi, quos ſi tibi devinctos habeas, nobilium, peritorumque faſtidia facile contempſeris. Similem cauſam praetexuit Alexander M., cum ſe Ammonis filium dici voluit. *Vtinam*, ajebat, [b]) *Indi quoque deum eſſe me credant! Fama enim bella conſtant, et ſaepe etiam*, *quod falſo creditum eſt*, *veri vicem obtinuit*. Eodem is ſe modo excuſat apud Lucianum. [c]) Vetuſtius exemplum appetiti generis nobilioris dedit Nero, qui, cum eſſet gentis per adoptionem Claudiae, maluit eſſe ſurculus gentis Caeſareae, de quo olim copioſius agemus Vol. VIII. in Obſervatis generalibus.

* * *

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. III. COS. II. P. P. *variis typis*. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 949. P. X. 196.

TR. P. IV. COS. II. P. M. P. P. IMP. VII.

C. Domitio Dextero II. L. Val. Meſſala Priſco coſ.

Byzantium poſt difficillimam triennii obſidionem ad deditionem cogitur. Severus urbem moenibus ac ornamentis privatam Perinthiis ſubjicit. [d]) Albini vita incaſſum per inſidias attentata Meſopotamiam relinquit aperto aemulum bello aggreſſurus. Viminacii Baſsianum filium *Caeſarem* appellat indito *Antonini* nomine. Romae Albinum hoſtem S. C. judicat, in Galliam denique ad bellum exit. [e])

L. SEPTIMIVS. SEVERVS. PERTINAX. AVG. IMP. VII. *Caput laureatum.*

DIVI. M. PII. F. P. M. TR. P. IIII. COS. II. P. P. *Mars ſeminudus galeatus ſtans d. haſtam*, *ſ. clypeum*, *pro pedibus thorax; in aliis alii typi*. AE. max mod. (Muſ. Caeſ. Reg. Galliar. tab. 18. Vaill. Tom. III. p. 63. Muſ. Albani.)

Epigraphen averſae mox explicavimus.

---

a) L. LXXVI. 9. b) Curt. L. VIII. c. 8. c) Dialog. mort. 14. d) Dio. Herodian. e) Dio, Herodian, Spartian.

* * *

L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. VII. *Caput laureatum.*
P. M. TR. P. IIII. COS. II. P. P. *variis typis.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Eodem anno:
TR. P. IV. COS. II. IMP. VIII.

L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. VIII. *Caput laureatum.*
ADVENTVI. AVG. FELICISSIMO. *Imperator eques dextera elata ducente figura militari, et ſ. vexillum tenente.* AV. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Numi hi non modo comprobant, Severum hoc anno in urbem reverſum, ſed etiam eo tempore, quo advenit, jam fuiſſe imperatorem VIII. Et conſpirat marmor editum a Marinio autopta, in quo Severus dicitur TR. POT. IIII. IMP. VIII. COS. II. (Frat. arv. p. 411.)

* * *

Eadem adverſa.
PROFECTIO. AVG. *Imperator eques d. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Notatur in perraro hoc numo Severi in Albinum exeuntis profectio.

* * *

Eadem adverſa.
P. M. TR. P. IIII. COS. II. P. P. *variis typis.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 950. P. X. 197.
TR. P. V. COS. II. P. M. P. P. IMP. VIII.
App. Claudio Laterano, Rufino coſ.

Albinum die XIX. Februarii cruento praelio prope Lugdunum ſuperat. (Vide Albinum.) Ejus caeſi caput Romam praemittit, atque ipſe mox reverſus ſenatorum multos, qucs faviſſe clam Albino ſuſpicatus eſt, interficit. [a]) Dato populo congiario in Orientem ad bellum Parthicum abit, magis gloriae cupiditate, quam neceſsitate motum. [b])

L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. VIII. *Caput laureatum.*
LIBERALITAS. AVG. II. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

IMP. CAE. L. SEP. SEV. PERT. AVG. COS. II. *Caput laureatum.*
LIBERAL. AVG. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

IMP. CAES. L. SEPT. SEV. PERT. AVG. *Caput laureatum.*
LIBERAL. AVG. TR. P. COS. II. S. C. *Imperator ſedens in ſuggeſtu, adſtat Liberatas, et alia figura, tertia per gradus adſcendente.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Tres hi numi ſunt integerrimi omnes. Refert Herodianus, Severum victo Albino reducem mox inſigni congiario populum victoriae nomine recreaſſe. Factum iſtud aliquantum differt Spartianus, qui congiarium datum refert, quando ad bellum Parthicum egreſſus eſt. At tum jam dictus eſt imperator IX., ut conſtat ex numis inſcriptis: PROFECTIO. AVG., quos continuo dabimus. Numi II. et III. alterius eſſe liberalitatis videri poſsint, quam praeſentis, primum quia in iis non legitur numerus II., deinde quia in tertio ſimpliciter dicitur. TR. P., quae nota ſic poſita, praecipue in numis Severi, in quibus tribunatus numerus vix unquam omittitur,

a) Spartian. c. 13. Herodian. b) Spart. c. 14. 15. Herodian.

tribunatum I. ſolet indicare. Verum ii ad liberalitatem I. referri non poſſunt, cum Severus tempore congiarii I. nondum fuerit COS. II. Sed neque ad liberalitatem III. anni V. C. 955, quoniam hujus tempore jam fuit COS. III. Quare etſi numerus trib. poteſtatis anno praeſenti debitus omiſſus ſit, ſubintelligendus tamen propter allatas cauſas eſt, quod lectorem eruditum advertere curate cupio, ne forte praepoſtere ex hoc numo arguere intendat, Severi tribunatum primum coeptum anno V. C. 946 ſeſe in ſequentem etiam annum porrexiſſe, de quo agetur uberius in tractatu de tribunicia poteſtate.

Eodem anno:

TR. P. V. COS. II. IMP. IX.

L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. VIIII. *Caput laureatum.*

MVNIFICENTIA. AVG. *Elephas loricatus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Spectacula a Severo edita, antequam ad bellum Parthicum exiret, teſtem habemus Spartianum.[a]) De elephanto loricato vide, quae diximus in Antonino Pio ad annum V. C. 902.

* * *

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. V. COS. II. P. P. *Sol rejecto pallio, et capite radiato ſtans d. elata, ſ. flagellum.* In aliis *alii typi.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Orientis hic typus eſt magis ex inferioris aevi numis cognitus, ad quem perdomandum nunc ſe accinxit Severus.

* * *

Eadem adverſa.

PROFECTIO. AVG. *Imperator eques d. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Nimirum ad cogitatum bellum Parthicum.

Eodem anno:

TR. P. V. COS. II. IMP. X.

L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. X. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. V. COS. II. P. P. *variis typis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Reliquae averſae: IOVI. CONSERVATORI. vel: LIBERO. PATRI. etc. typis obviis.

V. C. 951. P. X. 198.

TR. P. VI. COS. II. P. M. P. P. IMP. X.

Ti. Saturnino, C. Gallo coſ.

Caracalla *Auguſti*, Geta *Caeſaris* titulis ornantur. (Vide utriusque numos) Severus Parthorum fines intrat, captisque Seleucia et Babylone Cteſiphontem regum ſedem obſidione cingit, captamque militi diripiendam permittit. [b])

* * *

L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. X. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. VI. COS. II. P. P. *Sol gradiens, ut in numo anni praecedentis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

ANNONAE. AVGG. vel: FORTVNAE. AVGG. vel: VICT. AVGG. *typis propriis.*

En utrumque jam Auguſtum, Severum et Caracallam, conjunctum indicante iſtud epigraphe AVGG., quae nunc

a) Cap. 14. b) Dio, Spartian.

ſic incipit, et deinceps continuatur. At nondum hac aetate ſcriptum COSS. ad indicandos conſules duos. Infra ad annum V. C. 955 habebimus AVGVSTI. COS. ſc. Severus et Caracalla. In numo Caracallae ad V. C. 958. IMP. ET. CAESAR. AVG. FILI. COS. Caracalla et Geta. In numis Philipporum aliquoties III. ET. II. COS. At tandem ad in numo Diocletiani ad V. C. 1040. DIOCLETIANO.III.ET.MAXIMIANO. CCSS. Et vero ſcriptum COSS. pro COS. in marmoribus ſaltem ſinceris ante Treboniani tempora non repererunt eruditi veterum marmorum enarratores. [a])

Eodem anno:
TR. P. VI. COS. II. IMP. XI.

In Arabas Meſopotamiae, quod Nigrum copiis juvere, arma vertit, eorumque urbem Atra oppugnat, ſed ſolvere obſidionem re infecta cogitur. Iterum, ſed forte biennio ſerius, eandem retentat, ſed irrito rurſum conatu. [b])

* * *

L. SEP. SEVERVS. PER. AVG. P. M. IMP. XI. *Caput laureatum.* PAR. AR. AD. TR. P. VI. COS. II, P. P. *Tropaeum inter duos captivos humi edentes.* In aliis: *Victoria gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Severum jam ex priore bello dictum fuiſſe AR*abicum*, et AD*jabenicum*, vidimus in numis anni V. 948, quin et in numis ejusdem anni dicitur *Parthicus Arabicus*, *Parthicus Adjabenicus*, ſed Parthici titulus in his tantum numis legitur, deinceps reticetur, quo confirmari videtur teſtimonium Spartiani adſerentis, Parthicum nomen recuſaſſe Severum, ne Parthos laceſſeret, ut dictum ad annum V. C. 948. At nunc remoto omni a Parthis metu, quos vicerat, *Parthici nomen* pridem collatum audacter reſuſcitat, modeſte id primum, ſolo PAR. numis inſcripto, pro quo paullo poſt *Parthicum Maximum* ſuperbius ſe appellavit.

V. C. 952 P. X. 199.
TR. P. VII. COS. II. P. M. P. P. IMP. XI.
P. Corn. Anulino II., M. Aufidio Frontone coſ.

Spartianus: [c]) *Aeſtate igitur jam exeunte* (anni praecedentis) *Parthiam ingreſſus Cteſiphontem pulſo rege pervenit, et cepit hyemali prope tempore - - et Parthicum nomen meruit.* Haec omnia contigere in Severi tribunatu VI. Et vero in binis marmoribus repertis apud Sidonem, iisque fide dignis dicitur Severus ARABICVS. ADIABENICVS. PARTHICVS. MAXIMVS. TR. P. VI. IMP. XI. COS. II. [d]) Numi, qui trib. poteſtatem VI. inſcribunt, ſaltem quos ego norim, hunc adhuc titulum omittunt. Interea plurimi ſunt numi, qui omiſſa tribunatus mentione offerunt IMP. XI. PART. MAX. Cum SEVERVS jam in tribunatu VI. dictus fuerit imperator XI., non repugnat, horum numorum partem hoc labente fuiſſe ſignatam, at-

a) Marini Frat. arv. p. 621. b) Dio. c) Cap. 16. d) Muratori pag. 2009. 1. 2.

que adeo numi a marmoribus et Spartiano non diſſentiunt. Iſtud certum, Severum in numis omnibus tribunatu VII. notatis dici *Parthicum Maximum.*

* * *

A. L. SEPT. SEV. AVG. IMP. XI. PART. MAX. *Protome laureata cum haſta in AV.* (Seguin p. 149.) *Caput laureatum in AR.*

B. SEVERVS. AVG. PART. MAX. *Caput laureatum, in AV. AR. AE. II.*

* * *

Vt lit. A.

P. M. TR. P. VII. COS. II. P. P. *Mulier capite tutulato ſtans d. cornucopiae, ſ. gubernaculum, pro pedibus prora navis.* AR. (Muſ. Caeſ.).

* * *

Vt lit. B.

PROFECT. AVGG. FEL. *Imperator in equo citato d. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Hac profectione Mediobarbus credidit indicari expeditionem a Severo in Britanniam ſuſceptam, ac propterea numum hunc anno V. C. 961, adſixit, quem et ipſe olim ſecutus ſum. Verum cum titulum PART. MAX. tantum hoc et ſequente anno in numorum antica memorari videam, praeſtabit, denarium hunc praeſenti anno illigare, et intelligere profectionem Severi e Syria in Parthiae fines ſuſceptam.

* * *

Vt lit. A.

VICT. PARTHICAE. *Victoria gradiens d. lauream, ſ. tropaeum, humi captivus ſedens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Numi reliqui: FVNDATOR. PACIS. — IOVI. CONSERVATORI. vel: PROPVGNATORI. — RESTITVTOR. VRBIS, aliisque inſcriptionibus admodum variis, et obviis. At horum magna pars anno etiam ſequenti debetur.

V. C. 953 P. X. 200.

TR. P. VIII. COS. II. P. M. P. P. PART. MAX. IMP. XI.

Ti. Claudio Severo, C. Aufidio Victorino coſ.

Rebus adhuc Orientis occupatur Severus.

* * *

L. SEPT. SEV. AVG. IMP. XI. PART. MAX. *Caput laureatum.*

P. MAX. TR. P. VIII. COS. II. P. P. *variis typis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

SEVERVS. AVG. PART. MAX. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. VIII. COS. II. *variis typis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 954 P. X. 201.

TR. P. IX. COS. II. DES. III. P. M. P. P. PART. MAX. IMP. XI.

L. Annio Fabiano, M. Nonio Muciano coſ.

Adhuc in Syria agit Severus, et Caracallae togam virilem dat. (Vide Caracallam.)

A. L. SEV. SEPT. AVG. IMP. XI. PART. MAX. *Caput laureatum, in AV. et AR.*

B. SEVERVS. AVG. PART. MAX. *Caput laureatum, in AV. et AR.*

C. SEVERVS. AVG. PART. MAX. P. M. TR. P. VIIII. *Caput laureatum, in AV. et AR.*

* * *

Vt lit. B.
ANTONINVS. AVGVSTVS. *Caput Caracallae laureatum.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B. Caput Severi laureatum.
AETERNIT. IMPERI. *Capita adverſa laureata Severi et Caracallae.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B. Caput Severi laureatum.
AETERNIT. IMPERI. *Capita adverſa Caracallae laureatum, Getae nudum.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B. Caput Severi laureatum.
FELICITAS. SAECVLI. *Caput Domnae inter capita Caracallae et Getae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

FELICITAS. PVBLICA. *Capita Severi, et Domnae ſe reſpicientia.*

PERPETVA. CONCORDIA. *Capita Caracallae, et Getae ſe reſpicientia, illius laureatum, hujus nudum.* AV. (Vaillant Num. praeſt. p. 213. in icone.)

Illuſtres ſunt hi numi, qui univerſam familiam tum regnantem ob oculos ſiſtunt. Dubium non videtur, eos hoc anno fuiſſe ſignatos; nam eaedem averſae occurrunt etiam in numis, in quorum adverſa Severus non amplius *Parthicus Maximus*, ſed *Pius* appellatur, quam novitatem hoc anno fuiſſe inductam mox videbimus. *Aeternitas imperii*, cujus ſtabiliendae cauſa teſte Suetonio jam a Nerone conſtituti fuere ludi, [a]) filiorum ſucceſſorum imagine adumbratur.

* *

Vt lit. C.
COS. II. P. P. *Victoria gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.
VOTIS. DECENNALIBVS. *intra lauream.* AV. (Vaill.) AR. (Muſ. Caeſ.)

Ex lege votorum decennalium numus hic adfigendus foret tempori, quo Severus jam decimum imperii annum occoepit. At cum is jam in tribunatu IX. abjecerit titulum PART. MAX., qui tamen in numo praeſente adhuc legitur, neque in certis anni ſequentis numis haec amplius capitis epigraphe, aut IMP. XI. compareat, et conſtet ex aliorum imperatorum numis, ac recenter quidem Commodi, eos ſaepe per annos decennium praecedentes inſcripſiſſe numis vota decennalia ſuſcepta, numi aetas differenda non videbatur.

Eodem anno:
Exſpirat in numorum antica PART. MAX. incipit PIVS.

SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

AETERNIT. IMPERI. *Capita laureata Severi et Caracallae.* In alio: *Capita Caracallae laureatum, Getae nudum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.
PART. MAX. P. M. TR. P. VIIII. *Tropaeum inter duos captivos humi ſedentes.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.
P. M. TR. P. VIIII. COS. II. P. P. *Victoria gradiens etc.* AR. (Muſ. Caeſ.)

IMPP. INVICTI. PII. AVGG. *Capita jugata laureata Severi et Caracallae.*

---

a) in Nerone c. 11.

VICTORIA. PARTHICA. MAXIMA. *Victoria gradiens.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Numus perelegans, et propter inſolentem hactenus anticae epigraphen ſpectabilis. Signatus eſt hoc, aut ſequente anno; non prius propter mentionem tituli PII, non ſerius, quia deinceps rerum Parthicarum mentio in numis neglecta eſt.

V. C. 955. P. X. 202.
TR. P. X. COS. III. P. M. P. P. PIVS.
Severo Aug., M. Aurel. Antonino coſ.

Conſulatum III. cum Caracalla in Syria init. [a]) Arabiam, Palaeſtinam, Aegyptum adit, omnibusque ibi perluſtratis Romam revertitur, vota decennalia ſolvit, ſuſcipitque altera, Caracallam cum Plautilla matrimonio jungit. [b])

Magnopere diſſentiunt eruditi, utrum Severus hoc anno, utrum ſequente Romam redux ex Oriente advenerit, eaque omnia, quae dixi, peregerit. Vtriusque ſententiae patroni numos ſuppetias vocant inſcriptos; ADVENT. AVGG. et VOT. SVSC. DEC., ſed incaſſum; nam trib. poteſtas X., quam inſcriptam hi numi exhibent, ſecundum eorum ipſorum ſententiam parti ſequentis anni coincidit, et quod ſequitur, tempus certum erui ex illis nequit. Enim vero Xiphilinus ex Dione nuptias Caracallae, et ſpectacula cum propter decennium principatus, tum propter reditum Auguſtorum eodem tempore celebrata refert quidem, ſed annum reticet. [c]) Tillemontius anno ſequente Romam reverſum ſtatuit, quoniam hoc adhuc anno in Syria fuit, quod certum eſt ex inito in hac conſulatu, tum quod hoc praeterea anno Arabiam, Palaeſtinam, Aegyptum, Thebaidem rebus omnibus attente inſpectis peragratus eſt, denique non itinere maritimo, ſed terreſtri per Cappadociam, Bithyniam, Illyricum Romam redivit, quae quidem omnia plus annuo ſpatio exigunt. [d]) At vero terreſtre illud iter, quod vir eruditus ex dubio Dionis loco, atque altero Herodiani, manifeſtiore quidem, ſed quem minus tuto in omnibus ſequare, eruit, nondum ſatis certum, quin fuiſſe maritimum potius, luculente evincunt numi Caracallae inſcripti: ADVENTVS. AVGG., quos recitabimus in Caracalla ad annum praeſentem. Cumque praeterea de incredibili Severi in faciendis itineribus velocitate conſtet, facile fieri poterat, ut poſt Kalendas Ian. anni praeſentis, quibus conſulatum III. in Syria inivit, Palaeſtinam et Aegyptum inviſeret, et exeunte autumno in urbe adeſſet, atque hoc adhuc anno nuptias filii, aliaque ſolennia ageret. Paucis ut rem abſolvam, cum tribunatus X. Severi, et V. Caracallae, qui his Adventus, Nuptiarum, et Votorum numis inſcripti ſunt, nequaquam in ſequentem ſe annum porrigant, ut docebimus in tractatu de trib. poteſtate, certum etiam inde fit, et Severum hoc adhuc anno, et in tribunatu X. ingreſſum fuiſſe Romam, et Caracallae nuptias celebraſſe.

* * *

---

a) Spart. c. 17. b) Dio L. LXXVI. 1. c) L. XXVI. 1. d) Nota 24 in Severo.

A. SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. AE.*

B. SEVER. P. AVG. P. M. TR. P. X. COS. III. *Caput laureatum in AV. AR.*

C. SEVERVS. PIVS. AVG. P. M. TR. P. X. *Caput laureatum in AR.*

* * *

Vt lit. B.

ADVENT. AVGG. *Severus, Caracalla, Geta in equis, dexteris ſurſum elatis.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

ADVENT. AVGG. *Severus eques, d. elata, ſ. haſtam, figura militari equum ducente.* AR. (Muſ. Caeſ.)

CONCORDIAE. AETERNAE. *Capita jugata, Severi radiatum, Domnae impoſitum lunae.*

ANTON. P. AVG. PON. TR. P. V. COS. *Caput Caracallae laureatum.* AV. (Muſ. Caeſ.) In alio: ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput idem.* AR. (Muſ. Com. Vitzai.)

Concordiam aeternam, quam eodem hoc tempore cauſa matrimonii Caracalla, et Plautilla voverunt, Severus et Domna propoſita hac capitis inſcriptione renovare videntur. Iam vero, ut epigraphe anticae, ita et capitum in ea cultus hactenus inuſitatus. Radiatum principis vivi caput jam inde a Nerone obvium, at nunquam adhuc in numis aureis, et argenteis. Neque Auguſtae caput impoſitum lunae, quod tritum deinceps in Auguſtarum eſt numis, usque modo in numis Romanis conſpectum. Et placuit, iſtud Auguſtorum par ſpecie Solis et Lunae proponere, quoniam haec aſtra aeterna credita, et aeternitas ipſis etiam Auguſtis aut adficta, aut vota. Sic in praeclara inſcriptione Gruteri, [a]) quae cumprimis haec noſtra illuſtrat, legitur: SOLI. AETERNO. LVNAE. PRO. AETERNITATE. IMPERII. ET. SALVTE. IMP. CA - - SEPTIMII. SEVERI. etc. in alia: [b]) LVNAE. AETER. SACR. PRO. SALVTE. IMP. CAES. L. SEPTIMI. SEV. etc. Ex his marmoribus videmus, et Soli Lunaeque tribui aeternitatem, et Auguſtis voveri. Dubium non eſt, hanc Romanos imaginem a veteribus Aegyptiis fuiſſe mutuatos. Teſte Horo Apolline conjuncta Solis et Lunae aſtra in glyphica Aegyptiorum lingua conſtituerunt elementum, quod *αἰῶνα*, *ſaeculum, aevum, aeternitatem* indicat. Argumentum iſtud illuſtratur etiam numo Trajani, quem deſcripſi in ejus numis vagis conſulatus V., in cujus averſa: AET. AVG. *Mulier ſtans d. caput Solis, ſ. Lunae*, nimirum Trajani aeternitate aeternis Solis et Lunae aſtris adumbrata. Quare quemadmodum haec ſidera ſunt aeterna, ita eorum cultu Severo et Domnae commodato utriusque CONCORDIAM AETERNAM futuram auguratur vates monetarius. Hactenus aeternitas in Auguſtis attributi, aut verius voti modum habuit; at ſucceſſu temporis verum nomen evaſit, eoque Auguſti per adulationem compellari conſuevere. Ita Symmachus ſcribens ad Valentinianum juniorem, *multa*, ait, *Victoriae debet AETERNITAS veſtra, et adhuc plura debebit.* Et S. Athanaſius apud Sozomenum [c]) exprobrat Arii ſectatoribus,

a) Pag. 32. 10. b) Pag. 42. 2. c) L. IV. c. 17.

quod hi Conſtantium appellent imperatorem *aeternum*, (αἰώνιον) filium vero Dei nolint dicere aeternum. Quanquam et Ammianus, gentilis ipſe, eundem Conſtantium ob tributam ſibi aeternitatem graviter perſtringat. [a])

Ceterum ut typus Auguſti ceu Solis, et Auguſtae ceu Lunae novus eſt in numis Romanis, ſic jam pridem ex numis externis cognitus. Neronem et Octaviam hoc ritu jam ſiſtunt numi coloniae incertae, et Hadrianum cum Sabina inſigne tetradrachmum Tarſenſe, quod deſcripſi in Sabinae numis commatis peregrini. Aliam nonnunquam hoc typo allegoriam populis fuiſſe quaeſitam, veriſimile eſt. Sic v. c. Aegyptii regi ſuo Solem adſimilavere, reginae Lunam, nimirum quia haec duo aſtra prae reliquo eorum vulgo eminere putaverunt. [b]) Deinceps hic typus in numis Romanis frequentior; nam primum in poſtremis Caracallae ſaepe comparent aut Sol in citatis equorum, aut Luna boum bigis, ut dicetur ad annum V. C. 967. ſub numeris 6. 7., deinde in argenteis majoris nonnihil moduli ſub Caracalla, Macrino, Elagabalo ſignatis Auguſti caput ſemper eſt inſtar Solis radiatum, et Auguſtae impoſitum Lunae, ut praeteream numos inclinantis imperii.

* * *

Vt lit. A.

AVGVSTI. COS. *Vterque imperator conſul ſedens in ſuggeſtu adſtante hinc et inde figura.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Nempe Severus et Caracalla *Auguſti conſules*, qui hoc anno una proceſſerunt.

Vt lit. B. et C.

FELICITAS. SAECVLI. *Caput Domnae adverſum inter capita Caracallae laureatum, Getae nudum.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

LAETITIA. TEMPORVM. *Navis expanſo velo, ſuperne miſſus Circenſes, inferne venatio ferarum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Typus averſae inſolens adludit ad id, quod refert Dio, [c]) inter alia ſpectacula, quae Severus ex Oriente redux in famigeratis illis ludis V. C. 955. populo exhibuit, fuiſſe etiam *receptaculum belluarum in amphitheatro*, *factum in formam navis*, *ut CD feras et intra ſe caperet*, *et una vice ſimul emitteret. Navi ſubito diſſoluta exilierunt urſi*, *leaenae*, *pantherae*, *leones etc.* Eadem averſa habetur quoque in moneta Caracallae.

* * *

Vt lit. A.

LIB. AVG. III. P. M. TR. P. X. COS. III. P. P. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

De hac liberalitate refert Dio, Severum decennio principatus ſui cum univerſae plebi, tum militibus praetorianis tot aureos, quot annos imperaverat, dediſſe, et ea largitione conſumptum IIS. bis millies, quantum revera nemo praecedentium imperatorum cunctis ſimul dedit. [d])

* * *

Vt lit. A.

VOT. SVSC. DEC. P. M. TR. P. X. COS. III. P. P. *Imperator togatus ſtans ad tripodem ſacrificat.* AR. (Liebe Goth. num. 259.)

---

a) L. XV. ſub init. b) Sext. Empir. adv. aſtrol. L. V. § 31. c) L. LXXVI. 1.
d) L. LXXVI. §. 1.

* * *

Vt lit. A.

VOTA. SVSCEPTA. XX. *Idem typus.* AR. AE. (Muſ. Caeſ.)

Exhibent hi numi vota cum ſuſcepta decennalia, tum ſuſcepta vicennalia. Vide tractatum de votis decennalibus. Quam magnifica horum occaſione ſpectacula, et venationes ediderit Severus, legere eſt apud Dionem. [a])

V. C. 956. P. X. 203.

TR. P. XI. COS. III. P. M. P. P. PIVS.

P. Septimio Geta, L. Fulvio Plautiano II. coſ.

Severus Plautianum praefectum praetorio, Plautillae patrem, interfici jubet. De ejus opibus, faſtu, potentia vide plura in Plautilla. Factum iſtud ſecundum Chronicon Alexandrinum die XXII. Ianuarii anni praeſentis; at Tillemontius in eundem diem anni ſequentis differt, quoniam ex ejus ſententia Severus hoc primum anno vere exeunte ex Oriente Romam advenit. [b])

* * *

SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

INDVLGENTIA. AVGG. IN CARTH. *Dea d. fulmen, ſ. haſtam leoni currenti inſidens, juxta rupes, ex qua aqua promanat.* AR. (Muſ. Caeſ.)

In Caracalla quoque numus obvius. Quae fuerit haec indulgentia Carthagini ab Auguſtis impenſa, a ſcriptoribus reticetur. Eum generatim in Africam, quod in ea natus erat, fuiſſe beneficum, ſupra in numo anni V. C. 947 inſcripto: AFRICA, docuimus, et Spartianus ejus in Tripolim patriam benevolentiae teſtimonia commemorat. [c]) Certum ejus in Carthaginem meritum fuit, quod narrat Vlpianus: [d]) *In Africa Carthago, Vtica, Leptis magna a divis Severo, et Antonino juris Italici factae ſunt.*

Typus averſae haud dubie deam ſiſtit a Didone profuga apud Carthaginem dedicatam, quam Libyes Vraniam, ſeu Coeleſtem, Phoenices Aſtroarchen (niſi forte Aſtartem) dixere, lunam eſſe adfirmantes, ut teſtatur Herodianus. [e]) Ejus deae per univerſam Africam, ac praecipue Carthagine inſano adfectu cultae frequens apud veteres mentio, quorum teſtimonia collegit Voſsius. [f]) Sed et ejus religio Romam pervaſit permiſſa illi hereditatis adeundae venia, ut diſerte Vlpianus: [g]) *Deos inſtituere heredes non poſſumus praeter Iovem Tarpeium, - - - - et Coeleſtem Salinenſem Carthaginis.* Eandem Coeleſtem cum Carthagine quoque conjungit illuſtre marmor vetus, quod eſt apud nos Vindobonae, vulgatumque a Scipione Maffeio: [h])

CAELESTI. AVGVSTAE
ET. AESCVLAPIO. AV
GVSTO. ET. GENIO
CARTHAGINIS. ET
GENIO. DACIARVM
OLVS. TERENTIVS
PVDENS etc.

---

a) L. LXXVI. § 1. b) Nota 25 in Sever. c) Cap. 18. d) Digg. lib. L. tit. XV. de Cenſib. § 8. e) in Elagab. f) Theolog. gent. L. II. c. 24. g) de regulis tit. XXIII. qui hered. inſtit. poſs. h) Muſ. Veron. p. 239.

OLVS hoc loco praenomen eſt, ſcriptum pro AVLVS, cujus exempla alia dedi Vol. IV. p. 56.

Cujus naturae fuerit haec dea, quo cultu propoſita, optime docebit Apuleius, ipſe Afer. *Magna Iovis germana*, inquit, [a]) *et conjuga*, *ſive tu Sami*, - - *ſive celſae Carthaginis*, *quae te virginem vectura leonis coelo commeantem percolit*, *beatas ſedes frequentas.* En tibi hanc Carthaginienſium deam in vectura leonis, atque hoc etiam modo in numo praeſente propoſitam, tum et ab Apuleio pro Iunone habitam, quanquam ſpectato leonis miniſterio aliquid habeat cum Matre deum commune, ut revera S. Auguſtinus hanc et Coeleſtem noſtram uno eodemque loco conjunxit:[b]) *Coeleſti virgini*, *et Berecynthiae matri deorum omnium.* Sed et Tertullianus, cum dixit: [c]) *Ad beſtias impellimur? certe*, *quas Libero*, *et Cybele*, *et Coeleſti applicatis*, leones intellexit, quos Bacchi et Cybeles jugales novimus. Ad explicandam aquam e rupe promanantem duplicem lubet eruditis proponere conjecturam. Aut enim credi poteſt, Severum ſuo ſumptu aquam Carthaginem derivaſſe, et iſtud aquae impetratae beneficium ſic fuiſſe in numis inſcriptione INDVLGENTIA.AVGG. IN. CARTH. celebratum, ut olim Patrenſes Achaiae beneficium monetae impetratae praedicabant in numis, ſcripto: INDVGENTIAE. AVG. MONETA. IMPETRATA. Aut, quod praeſtare exiſtimo, haec aquae fluenta ad typum principem deae Coeleſtis pertinent. Fuit haec, teſte iterum Tertulliano, [d]) *pluviarum pollicitatrix*, quas facile indicant aquae ex rupe profluentes, quae coeleſtibus pluviis nutriuntur, quorſum et pertinet fulmen, quod dea manu jactat, nam eodem et Iuppiter Pluvius armatus comparet in numo Epheſi, quem vide. [e]) Cum ex laudatis Apuleii verbis conſtet, hanc Coeleſtem eandem fuiſſe cum Iunone, et conſtet praeterea, huic aeris arbitrium fuiſſe permiſſum, facile ejus deae cum pluviis nexum intelligimus. Placuit ad explicandum totum hoc argumentum prae teſtibus aliis arceſſere Apuleium, Auguſtinum, Tertullianum, quod hi tres Afri natione fuere, iisque adeo domeſtica haec fabula omnium maxime perſpecta eſſe debuit. Eandem hanc Coeleſtem, ſed Lunam creditam, ab Elagabalo fuiſſe Romam translatam, ibique deo Elagabalo matrimonio junctam, in hujus moneta docebimus,

Numos hos, etſi nullo charactere chronologico inſignes, praeſenti anno adfixi, quia in numis Caracallae ejusdem argumenti inſuper additur trib. poteſtas, in aliis VI., in aliis VII., quae eſt hujus temporis.

* * *

Eadem adverſa.

IIII. LIBERALITAS. AVGG. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Ex numis anni praecedentis certam tenemus Severi liberalitatem III. At difficilius eſt figere praeſentem IIII. Tamen ex numo Caracallae cum hac eadem averſa non incommode anno praeſenti illigatur propter vultus lineamenta,

a) Metamorph. L. VI. b) de Civ. dei L. II. c. 4. c) Apolog. c. 10. d) Apolog. c. 23. e) Vol. II. p. 514.

quae huic anno, non alteri reſpondent. Cauſa hujus congiarii ignoratur.

* * *

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. XI. COS. III. P. P. *Mulier ſedens d. gubernaculum, ſ. cornucopiae.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 957. P. X. 204.

TR. P. XII. COS. III. P. M. P. P. PIVS.

L. Fabio Septimino Cilone II. Flavio Libone coſ.

Ludi ſaeculares hoc anno celebrantur. Vide numos.

* * *

A. SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

COS. III. LVDOS. SAEC. FEC. *Bacchus ſtans d. cantharum, ſ. thyrſum, pro pedibus pantheriſcus, ex adverſo Hercules d. clavam, ſ. leonis exuvias.* AV. (Vaill.)

B. SEVERVS. PIVS. AVG. P. M. TR. P. XII. *Caput laureatum.*

COS. III. LVD. SAEC. FEC. S. C. *Idem typus.* AE. II. (Muſ. Caeſ.) In aliis: *Imperator togatus ſtans d. pateram, ſ. cornucopiae, juxta plures figurae aliae.* AE. II. (Vaill.) In aliis: *Sacrificia cum victimis, tibicinibus, popis, Tiberino humi jacente, ut in numis Domitiani.* AE. II. (Mediobarb.)

Antica incerta.

SAECVLARIA. SACRA. S. C. *Sacrificia, ut in praecedentibus.* AE. I. (Muſ. Chriſtinae, Vaill.) AE. II. (Catal. d' Ennery.)

Ludos ſaeculares a Severo factos, non modo numi praeſentes, et Caracallae ejusdem anni, ſed etiam Herodianus teſtatur. *Vidimus*, ait: [a]) *eo imperante ſpectacula omnis generis in omnibus theatris, tum et ſacrificia, et pervigilia myſteriorum ritu. Atque hos ludos SAECVLARES* (αἰωνιους) *dixerunt, cum traditum ipſis eſſet, tribus eos generationibus revolutis peragi ſolere. Enimvero praecones Romam atque Italiam circuibant invitantes, adeſſent, ſpectarent ludos, quos non vidiſſent adhuc, nec viſuri eſſent.* Annum etiam recte definit Cenſorinus: [b]) *Octavos* ludos ſaeculares egerunt *imperatores Septimius et M. Aurelius Antoninus Cilone et Libone coſ. anno DCCCCLVII.* Actos iisdem conſulibus refert etiam Zoſimus. [c]) De celebratis Romae his ludis jam egimus in numis gentis Sanquiniae, item Auguſti ad annum V. C. 737, Domitiani ad V. C. 841, quos nunc Severus poſt CXLI. annorum intervallum iterum faciendos curavit. Laudatis locis horum ludorum ritus, et praeſentium etiam numorum explicationem reperies; nam typo fere cum Domitiani numis conſpirant, demptis iis, in quibus Hercules et Bacchus comparent, qui, quod Severi *Dii Auſpices* fuere, ut vidimus ad annum V. C. 947, velut praeſides ſacri hujus feſti proponuntur.

* * *

Vt lit. B.

ARCVS. AVGG. S. C. *Arcus triumphalis trium portarum ſtatuis ſuperne ornatus.* AE. II. (Muſ. Com. Vitzai.)

a) in Severo L. III. c. 8. b) de die nat. c. XVII. c) L. II.

Averſa in Severo rariſsima. Explicationem pete ex numo ſimili Caracallae ejusdem anni. Argenteum cum ſimili typo citat Vaillantius, ſed inſcripto ſolo COS. III., addito P. P. apud Mediobarbum.

* * *

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVGG. V. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Etiam hujus liberalitatis tempus ignoraretur, niſi ſuccurreret ſimilis Caracallae numus, in quo ejus aetas e lineamentis capta ;comparatis nimirum aliis certis hujus anni numis, praeſentem ſibi annum depoſcit. Hujus congiarii cauſam juſtam dederint celebrati tum ludi ſaeculares.

* * *

Vt lit. A.

P. M. TR. XII. COS. III. P. P. *variis typis.* AR. AE. II.

V. C. 958. P. X. 205.

TR. P. XIII. COS. III. P. M. P. P. PIVS.

M. Aurel. Antonino Aug. II. P. Sept. Geta Caeſ. coſ.

Res imperii Romae in pace procurat.

SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. XIII. COS. III. P. P. *variis typis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 959 P. X. 206.

TR. P. XIV. COS. III. P. M. P. P. PIVS.

Nummio Albino, Fulvio Aemiliano coſ.

SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. XIIII. COS. III. P. P. *typis variis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 960. P. X 207.

TR. P. XV. COS III P. M. P. P. PIVS.

Apro, Maximo coſ.

Bellum cum Britannis hoc anno ingraveſcit.

A. SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR.*

B. L. SEPTIMIVS. SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AE. II.*

* * *

Vt lit. A.

P. M. TR. P. XV. COS. III. P. P. *Caput Palladis galeatum.* In alio: *Caput Meduſae alatum, et ſerpentibus horrens.* AV. (Muſ. Caeſ.) In aliis: *alii typi.* AR. AE. II.

Vt lit. A.

PROVIDENTIA. *Caput Meduſae ſimile.* AV. AR. (Seguin p. 148. Vaillant.)

Seguinus et Vaillantius alterius hujus numi teſtes ſenſum in eo allegoricum vident, nimirum Minervam eſſe prudentiae, ſeu *Providentiae* deam, quae indicatur capite Meduſae ſibi ſacro, nempe quod ipſa inſertum aegidi geſtavit. Numus praecedens evincit, etiam hoc loco Meduſam ad Palladem eſſe referendam. Fuiſſe in Inſula Delo aedem ſacram Providentiae, quam ναον Προνοιας Αθηνας, *templum Providentiae Minervae* appellabant, teſtatur Macrobius. [a]) Ceterum

a) Sat. L. I. c. 17.

impenſiorem Severi in Palladem adfectum confirmant ejus numi inſcripti: MINERVA. SANCT. Averſa numi alterius exſtat etiam in ſynchrono numo Caracallae. [a])

* * *

L. SEPTIMIVS. SEVERVS. PERTINAX. AVG. *Caput laureatum.*

ADVENT. AVG. GALL. PONT. MAX. TR. P. XV. COS. III. *Imperator eques in comitatu militum, conſpiciuntur urbis moenia, in imo fluvius decumbens.* AE. max. mod. (Vaill.)

Si probae fidei eſt hic numus, Severus hoc adhuc anno propter inſcriptum tribunatum XV. iter in Britanniam per Galliam ingreſſus eſt, quod tamen chronologi in annum ſequentem differunt. At vero non pauca ſunt in hoc numo moleſta. Abſunt P. P. et nomen PIVS, quod nunquam hac aetate, et pro hoc legitur PERTINAX, quod nomen pluribus jam annis a moneta exulat. Et an non ſaltem ſcribendum fuiſſet: ADVENT. AVGG., et in typo fingendi duo Auguſti equites, cum duos omnino Auguſtos profectos conſtet? Sed nolo perurgere dubia de cimelio, quod ipſe non vidi, et promulgavit peritiſsimus Vaillantius, niſi forte judici Gallo vitia numi excuſavit mentio Galliae ſuae.

V. C. 961. P. X. 208.
TR. P. XVI. COS. III. P. M. P. P. PIVS.
M. Aur. Antonino Aug. III. P. Sept. Geta Caeſ. II. coſ.

In Britanniam cum filiis et uxore proficiſcitur.

SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

LIBERALITAS. AVGG. VI. *Severus, Caracalla, Geta ſedentes in ſuggeſtu adſtante Liberalitate, et alia figura, tertia per gradus adſcendente.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

LIBERALITAS. AVG. (ſic) VI. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.) AE. II. (Baldinus ad Vaill.)

Congiarium iſtud fuiſſe hujus anni, diſtributumque, antequam imperatores ad bellum Britannicum proficiſcerentur, evincam ad ſimiles Caracallae, ac praecipue Getae numos hujus anni, quo loco et cauſam adferam, cur in unis legatur AVGG., in aliis AVG.

* * *

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. XVI. COS. III. P. P. *Arcus pontis utrinque turri munitus, et in ponte et in turribus ſtant excubiae. Infra in aquis navicula expanſo velo.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Hunc numum ſaepius promulgatum reperio, ſed cum varia trib. poteſtate, jam XII. jam XIII. jam XIV. vitiatis nempe notis. Caeſareus, neque hic eo loco ſatis integer, numerum XVI. offerre videtur. Similem typum jam vidimus in numis Trajani inter numos vagos conſulatus V. pag. 427, in quo, ut dixi, alii portum, alii arcum pontis vident. Quare et in definiendo praeſentis numi typo variant ſententiae. Vide, quae ad laudatum Trajani numum obſervavi.

a) Beger Theſ. Brand. T. II. p. 703.

Exſtant plures numi alii cum eadem epigraphe, ſed variantibus typis in AV. AR. AE. II.

V. C. 962. P. X. 209.
TR. P. XVII. COS. III. P. M. P. P. PIVS.
Civica Pompeiano, Lolliano Avito coſ.

Alterum filium Getam *Auguſtum* dicit. Vide hujus numos. Bellum Britannicum.

SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. XVII. COS. III. P. P. *variis et obviis typis.* AV. AR. AE. II.

V. C. 963 P. X. 210.
TR. P. XVIII. COS. III. P. M. P. P. PIVS.
Man. Acilio Fauſtino, Triario Rufino coſ.

Hoc anno factum initium ducendo celebri illi muro in Britannia, quo barbari a Romanorum finibus arcerentur, exiſtimat Tillemontius. Spartiani de hoc opere teſtimonium vide mox infra.

A. SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AR. AE. II.*
B. L. SEPT. SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AE. I.*

Vt lit. A. et B.

P. M. TR. P. XVIII. COS. III. P. P. *typis variis fere ad victorias Britannicas adludentibus.* AR. AE. I. II.

Vt lit. B.

VICTORIAE. BRITANNICAE. S. C. *Duae Victoriae clypeum palmae adfigunt, duobus captivis humi ſed ntibus.* AE. I.

Eodem anno:
Incipit BRIT.

De hoc titulo haec Spartianus: [a]) *Britanniam, quod maximum ejus imperii decus eſt, muro per transverſam inſulam ducto, utrinque ad finem Oceani munivit, unde etiam BRITANNICI nomen accepit.* Concinit iisdem paene verbis Victor. [b])

A. L. SEPT. SEVERVS. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. I.*
B. SEVERVS. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AR.*

Vt lit. A.

AEQVITATI. PVBLICAE. S. C. *Tres Monetae ſtantes cum bilance et cornucopiae, juxta ſingulas pro pedibus maſſa metalli.* AE. I.

Hic typus deinceps perfrequens erit praecipue in numis max. formae.

Vt lit. B.

P. M. TR. P. XVIII. COS. III. P. P. *variis typis.* AR.

V. C. 964. P. X. 211.
TR. P. XIX. COS. III. P. M. P. P. PIVS. BRIT.
Q. Epidio Ruſo Lolliano Gentiano, Pomponio Baſſo coſ.

Severus Eboraci in Britannia ex morbo articulari obit die IV. Februarii annos natus LXV. [c])

Vir erat, in quo mediocre nihil, vir-

a) Cap. 18. b) in Caeſarib. c) Dio, Spartian.

tutes ſummae, vitia enormia, atque etiam illae, quoniam modum exceſsit, vitiis proximae. Vt duriter ipſe vixit, patiens laborum, victu modicus, animo adverſum omne, quidquid arduum et periculoſum, intrepido et conſtante, ita ad eandem tolerantiam, et obſervantiam diſciplinae militem adſuefecit, ſed ſic, ut, cum propter ingenitam pertinaciam cedere ipſe aut nollet, aut neſciret, ſaepe nulla de cauſa magnam exercitus partem aut morbo, aut ferro amitteret, atque idem, qui diſciplinae militaris leges ad crudelitatem usque exegit, tamen militem donativis immodicis, atque indulgendo liberius, quae hactenus vetita in caſtris habebantur, corrumpi pateretur. In bello acer, vehemens, ac praeſentis in rebus adverſis conſilii, plus tamen per duces, quam per ſe ipſum geſsit, quorum virtuti ac fidei victum ternis praeliis Nigrum debuit, ipſe in pugna adverſus Albinum tantum non victus, ac pro mortuo abjectus, atque ab Atrorum Arabiae obſidione bis repulſus. Bellum gravius nullum neceſſario ſuſcepit. Civilia ſuaſit ambitio, et ut ſolus remotis aemulis imperaret, Parthicum cupiditas gloriae, ut teſtatur Spartianus, Britannicum, quod filios licentiae urbanae impenſius deditos, et legiones otio diffluentes ad laborem volebat revocare. Et vero inconſultis his bellorum curis non magnopere imperio conſuluit, Parthis, aliisque trans Euphratem gentibus non tam devictis, quam, quod deinceps patuit, magis adverſum Romanum nomen irritatis. Neque tam ab armis apertis, quam occultis inſidiis metuendus, cum e re viſum, dolis, mendaciis, perjuriis perinde eſt uſus. Sane amicitia, quam Albino primum juratam profeſſus eſt, et promiſſa liberalia nonniſi ſimulata fuere, quod hominem valido exercitu inſtructum metuebat, poſtea nil tale merentem, inſidiis, atque ubi haec male ceſſere, aperto Marte impetivit. Crudelitate etſi Nerone et Commodo inferior, gravem tamen labem contraxit caeſis ordinis ſenatorii viris graviſsimis, quos in Nigri, et Albini partibus vidit, aut eſſe putavit, aut quos clandeſtina adverſum ſe agitare conſilia ſuſpicatus eſt. At graviſsimum imperio vulnus per filium ſucceſſorem inflixit, quem non modo propter morum improbitatem, quam reip. magno ſtaturam jam ipſe praevidit, tollere nulla invidia e medio poterat, ſed etiam quod ſemel atque iterum inſidias in patrem compoſuiſſe palam eſt compertus. Vetus ſuum extremo etiam vitae tempore retinens, ac cum graviſsimos articularis morbi dolores perſentiſceret, cum ſeditionem moverent milites, ante tribunal productos duci juſsit, ſevere increpans: *tandem ſentitis, caput imperare, non pedes.* Ejus cineres a filiis Romam delati in M. Antonini ſepulcro conditi ſunt. Memorabile ſenatus de eo judicium, aut naſci illum non debuiſſe, aut non mori, quod poſtremum optaverat haud dubie, quoniam Severi crudelitas, et ingenium inexorabile cum Caracallae feris moribus comparatum, ut eventus docuit, leve ac ferendum videri potuit. Ejus vitam ſcripſere Spartianus, Dio, Herodianus praeter biographos minores alios,

Vxor I. *Martia*, eo adhuc privato

mortua, cui poſtea in imperio ſtatuas collocavit. [a])

Vxor II. *Iulia Domna*, quam adhuc privatus duxit. De ea, ejusque filiis infra.

Numi :

L. SEPT. SEVERVS. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. XIX. COS. III. P. P. *variis typis.* AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

VICT. BRIT. P. M. TR. P. XIX. COS. III. P. P. S. C. *Victoria cum tropaeo ſtans inter duos captivos humi ſedentes.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Numi vagi.

Antica incerta.

INDVLGENTIA. AVGG. IN. ITALIAM. *Mulier capite turrito inſidens globo d. tropaeum, ſ. cornucopiae.* AR. (Vaill.)

Similem averſam Vaillantius etiam in moneta Caracallae deſcribit.

* * *

Antica incerta.

INVICTA. VIRTVS. *Imperator eques captivum proterens.* AR. (Vaill.)

Novi generis epigraphe, at ſenſus facilis. Eadem averſa eſt etiam in numo Caracallae muſei Caeſarei.

* * *

SEVERVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

IOVI. VICTORI. *Caput adverſum Iovis Ammonis.* AV. (Morelli Spec. tab. VI.)

Iovi Ammoni inſignius fuiſſe deditum Severum, mirum non eſt, quia numen illud Africanum fuit, Africanus ipſe.

* * *

Eadem adverſa.

MINERVA. SANCT. *Dea ſtans d. clypeum, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Sancta novum Minervae elogium, ſed etiam in numis Getae Caeſaris occurrit.

* * *

Eadem adverſa.

PACATOR. ORBIS. *Caput Solis radiatum.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Ad orbem victo Oriente, cujus ſymbolum eſt caput Solis, pacatum alludit numus. *Pacator orbis*, et *Fundator imperii* Severus dicitur etiam in marmore Gruteri. [b])

* * *

Eadem adverſa.

RECTOR. ORBIS. *Vir nudus ſtans d. globum, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Rectorem orbis ſe in numis profeſſus quoque eſt Iulianus, ſed in his imperator ipſe ſtans proponitur. In praeſente videtur exhiberi Sol, nimirum qui, pacato nunc Oriente, velut de orbis fortuna arbitraretur.

Divus Severus.

Inter divos relatum a ſenatu teſtatur Spartianus, [c]) et Herodianus adhibitas tum caerimonias fuſe enarrat. [d]) Idem docent numi ſequentes :

* * *

DIVO. SEVERO. PIO. *Caput nudum.*

CONSECRATIO. *Aquila.* AV. (Vaill.) AR. (Muſ. Caeſ.) In aliis : *Rogus.* In

a) Spartian. c. 3. b) Pag. 262. 9. c) Cap. 19. d) in Caracalla.

aliis. *Lectiſternium*, vel *Sella*, *ſuper qua corona*. AR. (Muſ. Caeſ.)

Priores duo typi ad ipſa conſecrationis ſolennia pertinent, nimirum exſtructum rogum, et ſubinde accenſum, et tum emiſſa ſuperne aquila animae Auguſtae imagine, de quo ritu vide, quae copioſe ſcripſere Dio, [a]) et Herodianus. [b]) Etiam honos ſellae cum corona in theatris conſtitui ſolita inter divinos fuit, de quo egi in numis I. Caeſaris. In marmore Oſtienſi, quod reſtituit Marinius, [c]) dicitur Herodes FLAM*en* DIVI. SEVERI.

*
* *

DIVO. SEPTIMIO. SEVERO. PIO. *Caput nudum*.

CONSECRATIO. S. C. *Rogus*. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

DIVVS. SEVERVS. PATER. *Caput nudum*

CONSECRATIO. *Aquila*. AR. (Muſ. Caeſ.)

*
* *

DIVO. SEVERO. *Caput radiatum*.

CONSECRATIO. *Aquila*. In aliis: *Ara luculenta*. AR. (Muſ. Caeſ.)

Poſtremi hi numi cum capite radiato ad ſequiorem aetatem pertinent, ad quam, diſputabimus in tractatu de numis conſecrationis.

Numi commatis peregrini.

De numis *urbium liberarum*, et *coloniarum* nihil diſtincte memorandum occurrit, nam inſignis eorum exſtat copia, quin et earum regionum, quarum urbes non facile imperatorum alteri monetam dedicavere, quas inter memorandae cumprimis urbes Peloponneſi, quae copioſos Severi, et ejus familiae nomine numos ſignavere, ut ſuo loco obſervavimus. Contra tanto parcior Aegyptus, cujus paucisſimi exſtant numi cum capite Severi, Domnae, et filiorum, quin probabilem ejus parſimoniae cauſam poſsimus conſtituere.

NOMINA ac TITVLI.

Pertinax.

Narrat Spartianus, [d]) Severum, poſtquam Pertinacem inter divos retulit, Pertinacem ſe vocari juſsiſſe. Capitolinus illum amore boni principis a ſenatu id nomen accepiſſe teſtatur, [e]) cui et accedit divus Hieronymus. [f]) Herodianus illud ſibi mox arrepto imperio, et cum adhuc in Illyrico ageret, indidiſſe adſerit, [g]) atque infra, profeſſum eum, cum primum Romam venit, in curia, ſe non Pertinacis modo nomen, ſed mentem quoque habiturum. [h]) Quibus teſtimoniis docemur, adoptatum a Severo per adfectum in praeclarum hunc principem, ſeu verum, ſeu, quod in omnium eum amore eſſe intellexit, ſimulatum. Quare nugatur Victor, [i]) qui cum ſic dictum ſive propter vitae parſimoniam, ſive, quod verius ipſi viſum, propter crudelitatem cenſet. Scommata

a) L. LXXIV. § 4. b) in Caracalla ſub init. c) Iſcriz. Alban. p. 56. d) in Severo c. 7. e) in Pertin. c. 15. f) in Chronico. g) In Iuliano L. II. c. 10. h) in Severo L. II. c. 14. i) in Caeſarib.

ex monumentis publicis ſemper exulavere, neque hercle auſi eſſent monetarii ea inſerre numis, et Severus jam in numis iis, qui ſignati fuere, antequam de ejus parſimonia, et acerbitate conſtaret, Pertinacis nomine gloriatur.

Cognomen iſtud in omnibus ejus numis inde ab adito principatu legitur usque ad tribunatum VII., ſeu annum V. C. 952, quo anno a ſuccedente *Parthici Maximi* titulo extruſum eſt, neque deinceps me in alio numo legere memini, dempto uno maximae formae, quem deſcripſi ad annum V. C. 960, ſed qui ob hanc, tum plures alias cauſas mihi ſuſpectus habetur. Neque moror eum, quem recitat Harduinus, a) qui Severum adhuc in tribunatu X., et conſulatu III. Pertinacem appellat. Numus fertur argenteus, ac propterea tanto magis ſuſpectus, quia forte ſubaeratus, quam ſuſcipionem confirmat ſcriptus in utraque numi parte P. M. titulus. Si Spartianum audias, b) ipſe Severus nomen iſtud aboleri voluit, *querimonia*, ut ait, *amicorum*. Haec oratio cum ſuapte nihil habet probabilitatis, conſtante per omnes ordines in Pertinacem adfectu, tum copioſe refutatur a marmoribus veteribus, quorum illa quoque, quae ſub ejus exceſſum poſita ſunt, *Pertinacem*-Severum appellant. Saepe in numis tituli veteres propter contractius ſpatium a recens natis loco moventur, quae tamen a marmoribus omnia recipiuntur. Sic et *Parthicum Maximum* haud multo ſerius extruſit PIVS.

Pius.

Hoc titulo Severus in numis ſuis mihi cognitis nonniſi anno V. C. 954 uti incipit. At marmora eum jam in tribunatu III., ſeu V. C. 948. *Pium* agnoſcunt. c) Quin et in averſa numorum Caracallae Caeſaris, qui omnes ante annum V. C. 951 percuſsi ſunt, jam reperimus ſcriptum: SEVERI. AVG. PII. FIL. Ergo jam pridem nomen iſtud ſibi proprium fecit. At ex quo illud in monetam ſuam recepit, usque ad exitum retinuit conſtanter. Tempus ergo adoptati ejus tituli haud dubie eſt ejus tribunatus III., nam tribunatus II. marmora omnia eo abſtinent, d) marmora tribunatus III. alia illo carent, e) alia adferunt, ut dixi. Et vero in eodem tribunatu III., nempe V. C. 948 vidimus, Severum ſe M. Aurelio adoptandum dediſſe, et ſeſe in numis ſcripſiſſe DIVI. M. PII. Filium. Quare et ipſe velut a patre hereditarium hunc ſibi titulum adſcivit cum filiis quoque communicatum, ut in his dicetur.

Invictus.

Hoc elogio decoratur in averſa numi Getae Caeſaris: SEVERI. INVICTI. AVG. PII. FIL., item in numo ſupra V. C. 954 deſcripto, in cujus antica ipſe et Caracalla dicuntur: IMPP. INVICTI. PII. AVGG. Numis adde complura marmora. Titulum hunc ſibi promeruit ex bello Parthico ſumma virtute geſto. In numis imperatorum inferioris aevi, praecipue Probi, hic titulus obvius.

---

a) Hiſt. Aug. ad V. C. 56. b) in Severo c. 7. c) Grut. p. 266. 6. Chandler Inſcr. ant. p. 17. d) Gruter p. 263. num. 3. 4. 5. 6. e) Ibid. p. 40. 12. Murat. p. 189. 2.

Arabicus, Adjabenicus, Parthicus Max., Britannicus, Ponticus.

Nimirum decora per bellicam virtutem parta. Priorum titulorum originem, et finem jam per ipſos annos expoſuimus. Supereſt titulus *Pontici*, quem numi hactenus cogniti non memorant, at inter alios victarum gentium titulos jactat inſigne marmor a Muratorio vulgatum. [a]) Probabile eſt, captum hoc nomen ex Byzantio ad obſequium reducto, quod Ponto adſitum fuit, et cujus deditio propter obſidionis et difficultatem, et durationem juſtae victoriae inſtar fuit, qua audita Severus in Meſopotamia tum abſens tantam cepit voluptatem, ut progreſſus ad milites dixerit: *tandem et Byzantium cepimus.* [b])

Conſul.

Severum ter, neque amplius proceſſiſſe conſulem conſtat. Ejus magiſtratus iterati modum jam in annalibus dedimus. Iſtud hactenus citra exemplum, quod conſulatus I., qui alias ſolo COS. notari ſolet, ſcripto COS. I. indicetur, quod quidem imitati ſunt etiam monetarii Albini. Eodem modo in Severi numis legimus IMP. I., ſed et hoc nullo adhuc exemplo. Etiam in Aemiliani numis praeter morem ſcribitur TR. P. I.

Imperator.

Continuo diximus, in Severi moneta legi ſcriptum IMP. I., perinde atque legitur etiam COS. I. Nova iſthaec ratio etſi nihil turbat in conſulatuum oeconomia, nonnihil tamen in imperatoris titulo moleſta eſt. Nam hactenus cum prima principi victoria parta eſt, is continuo dictus fuit IMP. II., quoniam *imperator* per ipſum ad imperium aditum jam fuit. Poſſumus igitur colligere, veterem hunc morem a Severo fuiſſe infractum.

Ex quibus victoriis imperatorium honorem iteraverit, in annalibus ſtabilire laboravimus. Ceterum annus V. C. 954 poſtremus eſt, cujus numi, quod mihi conſtet, eum titulum una cum numero addant. Obivit tum tribunatum IX., diciturque imperator XI. Scriptum IMP. XIII. videre ſibi viſus eſt Khellius in denario muſei S. Floriani Auſtriae ſuperioris. Verum cl. Neumannus, qui numum iterum inſpexit, legendum docet IMP. VIII. Deinceps ſubſidium ex marmoribus etſi mire diſsidentibus. Colligi tamen poteſt, adhuc in tribunatu XIII. veterem numerum non auxiſſe. [c]) Tandem in tribunatu XVIII. eum imperatorem XII. ſalutatum videmus. [d]) Veriſimiliter hic honos accesſit tum, cum propter victorias Britannicas *Britannici* titulo honoratus fuit. Secundum numos Mediobarbi in tribunatu XV. dicitur IMP. XII., et in tribunatu XVIII. IMP. XIII., ſed aliis ſingularia haec cimelia ſunt ignota.

---

a) Pag. 347. 2. 3. et p. 157. 7.

b) Dio L. LXXIV. 14.

c) Gruter p. 265. 5.

d) Gruter p. 265.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - - -	R.
Argentei - - - - - - - - - -	C.
Aenei max. mod. - - - - - - - - -	RRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - - -	O.

Commatis peregrini :

Tam urbium liberarum, quam coloniarum obvii, demptis Alexandrinis, ut dictum.

IVLIA DOMNA.

Domo Emeſa Syriae. a) Ejus genus explicatius dabimus infra in Elagabalo. Quod claritati generis defuit, nam fuit ordinis plebeii, b) ſupplevit genitura, quae ejus fuit naturae, ut regi aliquando neceſſario jungenda eſſet. Quod cum intelligeret Severus adhuc privatus, et peritiſsimus ipſe aſtrorum, eam ſibi regnandi cupidus poſt uxoris Martiae mortem matrimonio junxit. c) Quo minus factum iſtud ultra annum V. C. 928 differatur, vetat manifeſtum Dionis teſtimonium, adſerentis, Fauſtinam Marci uxorem utriusque nuptiis apparaſſe thalamum in templo Veneris, quod juxta palatium eſt. d) Nam iſthoc anno Fauſtina in Orientem cum marito profecta per iter mortua eſt, ut diximus. Etſi libidinis infamia graviter laboravit, et de inſidiis etiam in maritum ſuſpecta fuit, apud eum tamen gratioſa ad exitum usque manſit. e) Propter pravos hos mores cum eam Plautianus praepotens Severi amicus nullo non tempore criminationibus peteret, philoſophari et agere cum ſophiſtis coepit. f) A filio quoque Caracalla mortuo marito in honore habita tantum abfuit tamen, ut unire maternis precibus diſsidentes filios Auguſtos poſſet, ut videre etiam Getam in ſinu ſuo a fratre interemptum, et ſemetipſam filii ſanguine conſpergi cogeretur. Ejus mortem cum acerbius fleret, parum aberat, quin parricidium in ea geminaret. g) Diſsimulavit deinde dolorem, ut benevolum ſibi filium redderet, a quo amplos etiam honores, et auctoritatem non vulgarem nacta eſt, etſi non raro damnata ejus inſania honeſta, et utilia ſuaderet. h) Vulgaſſe corpus ſuum filio, ejusque celebraſſe nuptias, narrant Spartianus, i) Eutropius, k) et Victor, l) atque eodem pertinet virulentum Alexandrinorum ſcom-

a) Herodian. in Macrino. b) Dio L. LXXVIII. § 24 c) Spartian. c. 3. d) L. LXXIV. § 3. e) Victor in Caeſarib. Spartiani. f) Dio L. LXXV. §. 15. g) Spartian. in Carac. c. 3. h) Dio L. LXXVII. § 18. i) in Carac. c. 10. k) in Caracalla. l) in Caeſarib.

ma, *Iocaſtam* per ludibrium Domnam appellantium. [a]) Quo tempore Caracalla a Macrino caeſus eſt, Antiochiae ſubſtitit, atque tum, quem vivum oderat, coepit lugere e vivis ereptum, quoniam vita privata intolerabilis videbatur, ſtatuitque inedia vitam finire jactis in Macrinum diris omnibus et opprobriis. Mox omiſſo mortis deſiderio coepit reſumere animos, cum videret, a novo Auguſto benigne ſe per literas compellatam, nihilque ſibi cultus regii ademptum. At cum hic perſentiſceret, non obſcure ab ea imperium affectari, diſcedere illam Antiochia, quo vellet, juſſit. Quare inſtaurato vitae finiendae propoſito negatis corpori alimentis mortem ſponte oppetiit. Ejus cadaver translatum Romam primum Caii et Lucii monumento illatum, poſt a ſororeMaeſa una cum Getae oſsibus in Antonini heroum traductum eſt. Haec Dio. [b]) Haec Maeſa a ſorore Domna claritudinem nacta Soaemiadis et Mamaeae mater exſtitit, quarum illa Elagabalum, haec Alexandrum enixa eſt, utrumque fato ad imperium deſtinatum.

Liberi:

I. *Caracalla.* Hujus matrem fuiſſe Domnam, ex pluribus Dionis et Herodiani coaevorum teſtimoniis conſtat. Aequalis item Oppianus ſic Caracallam adfatur: [c])

Τον μεγαλη μεγαλῳ φυτησατο Δομνα
Σεϐηρῳ,
Quem magna magno peperit Domna
Severo.

ut mittam copioſa marmora, et numos, in quibus ea dicitur MATER. AVGG., ac ſpeciatim marmor Muratorii, [d]) Graecum Sponii, [e]) et aliud Pocockii. [f]) Arceſſere haec teſtimonia tanti non fuerat, niſi Eutropius, Victor, [g]) Oroſius, ac cumprimis Spartianus non uno loco Martiam Caracallae matrem, Domnam novercam aperte ſtatuerent. Quae fides habenda inferioris aevi ſcriptoribus, quando vel in ipſis principum parentibus turpiter adeo fallunt? Accedit, Martiam jam ſaltem anno V. C. 928 in vivis amplius non fuiſſe, ut paullo ſupra probavi, et Caracallam nonniſi anno 941 lucem vidiſſe. Quorſum denique tanta ejus in Domnam ſtudia, ſi noverca tantum fuiſſet?

II. *Geta* poſtea Auguſtus, de quo infra.

III. Tulit quoque liberos ſexus muliebris, quos negligo, quia numis, et claritudine caruere. De his vide Tillemontium. [h])

Numi:

A. IVLIA. AVGVSTA. *in omni metallo et forma.*

B. IVLIA. DOMNA. AVG. *in omni metallo et forma.*

C. IVLIA. PIA. FELIX. AVG. *in omni metallo et forma.*

Qui numi inſcribuntur IVLIA. DOMNA. AVG., ſunt omnes fabricae hiulcae, ſed indubitatum etiam, eos ſi-

a) Herodian. in Carac. b) L. LXXVIII. § 23. 24. c) de Venat L. l. 4. d) Pag. 1088. 2. e) Miſcell. p. 329. f) Inſcr. ant. P. 63. g) in Caeſaribus. h) Nota VI. in Sever.

gnatos primis Severi annis, quo tempore omnis hujus gentis moneta ſqualet. Deinceps abolitum in numis Domnae nomen, ut dicetur infra in *Nominibus*.

Vt copioſi ſunt Domnae numi, atque eſſe debent, nam non modo per totum mariti imperium, ſed et filii ſignati ſunt, ſic et eximie variae ſunt partes averſae, ſed quae parum pro varietate ſua inſtruunt, cum earum typi plerumque *Concordiam*, *Fecunditatem*, *Pudicitiam*, tum *Cererem*, *Iunonem*, *Venerem*, *Veſtam*, nimirum decantatata illa in Auguſtarum numis, memorent. Quare ex omni apparatu paucos tantum excerpam, qui aliquid ad praeſens inſtitutum utile adferunt.

* * *

Vt lit B.

AEQVITAS. II. *Mulier ſtans d. bilancem, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Similem averſam jam deſcripſimus in numo Severi ad annum V. C. 946, quem vide.

* * *

Vt lit. A.

FECVNDITAS. *Mulier humi ſedens ſ. racemum, et ſimul caniſtro innititur, d. globum aſtriferum contingit, per quem quatuor parvae figurae incedunt.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

In numis Hadriani, et Commodi ad annum V. C. 940 juxta ſimillimum typum ſcriptum legitur: TELLVS. STABIL. Ergo utramque variam epigraphen uni eidemque typo applicando indicatur *tellus* per procuratam matrimoniorum ope mulierum *fecunditatem ſtabilita*, ut ad laudatum Hadriani numum diximus.

* * *

Vt lit. B.

LIBERAL. AVG. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ. Pellerin Additions p. 3.)

Haec averſa Auguſtarum numos nondum invaſit, quoniam Auguſtorum erat liberalitates publicas praeſtare. At enim Domna, quae imperante primum marito, deinde filio plus auſa eſt, quam feminam deceret, has quoque imperantis partes attentavit, ut praeſens numus docet. Verum qua ratione, aut quorſum liberalis fuerit, noſſe non datur.

* * *

Vt lit. A.

MATER. AVGG. *Cybele in quadrigis leonum d. ramum.* AV. (Vaill.) AR. (Muſ. Caeſ.)

Non aliud gravius in numis ſervilis adulationis argumentum. En Domnam omni Cybeles cultu propoſitam, cumque haec Mater deorum, illa Caracallae, ac Getae fuerit, en hos quoque juvenes Auguſtos ſubtili ingenio diis aequiparatos. Signatus eſt hic numus, ex quo Geta quoque Auguſti honores adeptus eſt.

* * *

Vt lit. C.

MAT. AVGG. MAT. SEN. M. PATR. *Mulier ſtans, vel ſedens d. ſpicas, ſ. haſtam.* AV. AR. (Vaill. Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

MATER. (in aliis MATRI.) CASTRORVM. *Mulier velata ſtans ante aram d. pateram, ſ. acerram, pro qua in aliis caduceum, ex adverſo duo, in aliis tria ſigna militaria.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Matrem Caſtrorum jam vidimus Fauſtinam juniorem, et videbimus adhuc Mamaeam ejus ex ſorore neptem. At *Matrem Senatus*, et *Matrem Patriae* una Domna appellare ſe in numis eſt auſa.

Enim vero Caracallam matri curam libellorum, et epiſtolarum, utriusque linguae commiſiſſe, ſuis ad ſenatum epiſtolis, cum ſe atque exercitum valere ſcriberet, addidiſſe ſemper et matrem, eamque a primariis viris perinde ac ſe voluiſſe ſalutari, refert Dio. [a]) Quare mirum non eſt, eam tanto faſtigio adſuetam aegre tuliſſe ad privatum ſe ſtatum redigi, et probabiles ſunt inſidiae, quas eam intentaſſe Macrino ſupra oſtendimus. Matris Caſtrorum, et Patriae nomen eam jam tuliſſe quarto imperantis mariti anno, liquet ex marmore Muratorii. [b]) Etiam in numo Paltenorum Syriae dicitur CTPατοπεδȣ MHτηρ, *caſtrorum mater.* [c])

*

* *

Vt lit. C.

S. P. Q. R. IVLIAE. AVGVST. *Carpentum a binis mulis tractum.* AE. max. mod. (Muſ. Piſan.) *Fere ſimilis alius, ſed* AE. I. (Vaill.)

Carpenti honorem a ſenatu vivae adhuc Domnae decretum in hac ejus potentia tanto minus mirum, cum et hunc honorem Meſſalina Claudii, Agrippina altera, et Fauſtina junior, impotentis omnes animi feminae ſibi pridem extorſerint, ut in harum numis vidimus.

*

* *

Vt lit. B.

VICTOR. IVST. AVG. *Victoria ſedens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Averſa in Domna rariſsima, et forte unica. Magis obvia in Severo, et Peſcennio, etſi in his ſit Victoria gradiens, non ſedens.

Diva Domna.

Conſecratam eam fuiſſe ſcriptorum veterum nemo prodidit, at iſtud docent numi. Factum iſtud curante Elagabalo, cui per matrem Soaemiadem ſanguinis nexus cum Domna fuit, ſatis ipſa ratio perſuadet.

DIVA. IVLIA. AVGVSTA. *Caput velatum.*

CONSECRATIO. S. C. *Domna d. haſtam velo per caput ſinuato a pavone ſurſum fertur.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

CONSECRATIO. *Pavo.* AR. (Beger Theſ. Brand. T. II. p. 696. (Vaill.)

Numi commatis peregrini.

Numi tam *urbium liberarum*, quam *coloniarum* copioſiſsimi exſtant. At rariſſimi *Alexandrini*, ut dictum ſuo loco.

NOMINA ac TITVLI.

Domna.

Nomen iſtud ſitne originis Syrae, an Latinae, et contractum ex *Domina*, a variis diſputatum. Poſteriori ſententiae adhaeſit Pellerinius, ſtatuitque, id nomen mulieri per arrogantiam quaeſitum, at cum *Domini* appellatio Romanis inviſa eſſet, mitigatam ab ea nominis invidiam ſcribendo, *Domna* pro *Domina.* Sane nomen *Domna* non eſſe Syrum, probat numo Cyzicenorum, in quo princeps eorum dea Proſerpina dicitur: ΔΟΜΝΑ. ΣΩΤΙΡΑ. [d]) Haec viri eximii

a) L. LXXVII. §. 18. b) Pag. 1088. 2. c) Seſtini Lettere T. V. p. 66. d) Additions p. 4.

ratio ſi ſolida eſt, neceſſe erit, neque nomina KABIPOC, aut KAMAPЄITHC, aliaque plura eſſe originis peregrinae, quoniam in numis Theſſalonicae, et Nyſae Cariae leguntur, in quorum numero Cyzicenorum etiam ΔOMNA facile putanda, ut jam in horum moneta obiter diſſerui. Quod ſi vocabulum *Domna* eandem habuit ſignificationem, quam *Domina*, neſcio ſane, an per praetenſam hanc contractionem ſatis elevata fuerit verbi invidia. Ceterum parum moror, cui linguae vox *Domna* natales ſuos debeat. Tamen nomen iſtud mulieri fuiſſe patrium, facile ex aliis ejus familiae nominibus colligi poteſt. Nam ut omnes ex hac feminae *Iuliae* vocabantur, et habuere cognomina Maeſae, Soaemiadis, Mamaeae, barbara ſine dubio, et nativa, ſic et noſtrae Severi Iuliae inditum jam olim Domnae nomen ex quacunque lingua, et non ex *Domina* detortum veriſimile eſt. Certe Oppianus in verſu, quem ſupra in Domnae liberis citavi, hanc Severi uxorem ſimpliciter *Domnam*, velut proprio ejus nomine appellat. Et fuit vetus mos non apud Syros modo, ſed ipſos etiam Palmyrenos cum viros, tum feminas, ut patrio ſuo nomini aliud gentile Romanum praefigerent, de quo lege diſputantem Renaudotium. [a]) Citare Pellerinius in rem ſuam poterat marmor repertum in inſula Arbe, quod poſt Paſſerium edidit Donatus: [b]) IVLIAE. DOMINAE. AVGVSTAE., at novimus, quanta ſit marmorum municipalium auctoritas. Enim vero Suidas explicans verbum Δομνος, nequaquam, ait, eſſe honoris vocabulum ex Latino translatum, ſed eſſe *ὄνομα κυριον*, *nomen proprium*. Ergo idem de Domna intellige. Vide et Triſtanum [c]) et Spanhemium [d]) mecum ſentientes. Ceterum cum videam, complures numos, quibus inſcriptum Domnae nomen, eosdem habere typos, quos videmus in numis Severi, qui primis ejus imperantis annis prodivere, in illis vero, quos ſeu propter vocabulum AVGG., ſeu propter alias cauſas ſerius ſignatos intelligimus, illud conſtanter abeſſe, certum videtur, primis Domnae annis deberi numos hoc nomine notatos, deinceps autem illud, forte propter ipſam peregrinitatem faſtiditum, et ex moneta abeſſe juſſum. In numo Alexandrino dicitur adhuc Domna labente anno VIII., qui coepit exeunte Auguſto V. C. 952, quin et annis XII. XIII.

Pia Felix.

Haec nomina mulieri haud dubie tum dari in numis coepta, quando filius Caracalla iis uti coepit.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - - R.

a) Mem. B. L. T. II. p. 528. b) ad Theſ. Murat. p. 145. 6. c) T. II. pag. 119. d) T. II. p. 294.

Argentei - - - - - - - - - - C.
Aenei max. mod. - - - - - - - - RRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - - C.
Aenei III. formae - - - - - - - - O.
De numis *commatis peregrini* actum ſupra.

MARCVS AVRELIVS ANTONINVS.
vulgo CARACALLA.

Pater ei fuit Severus Auguſtus, mater Iulia Domna, quam perperam ab aliis ejus novercam ſtatui, dixi ſupra in liberis Domnae. Natus eſt Lugduni Galliae, cum eam provinciam pater regeret, V. C. 941 ſecundum Dionem die IV. Aprilis, [a]) ſecundum Spartianum die VI. Aprilis, [b]) Nato inditum nomen *Baſſiani*, et quidem ex Victoris ſententia [c]) ex avi materni nomine. Ejus pueritiam blandam, ingenioſam, parentibus aeque ac populo jucundam, ac longe alienam ab ea immanitate, quae provectiorem ejus aetatem infecit, multum commendat Spartianus. [d]) Primis patris imperantis annis in privato adhuc ſtatu manſit. At cum hic anno V. C. 949 ex Meſopotamia adverſus Albinum proficiſceretur, ex itinere apud Viminacium *Caeſarem* eum creat, et pro Baſsiano *M. Aurelium Antoninum* appellat. [e])

V. C. 949. P. X. 196.

CAESAR. PRINCEPS. IVVENTVTIS.

M. AVR. ANTONINVS. CAES. *Caput nudum.*

SECVRITAS. PERPETVA. *Pallas ſtans d. clypeum, ſ. haſtam.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

SPEI. PERPETVAE. *Spes gradiens.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 950 P. X. 197.

CAESAR. PRINCEPS. IVVENTVTIS.

Incipit PONTIFEX.

In collegia pontificum hoc anno cooptatur teſtibus faſtis pontificalibus apud Gruterum: [f])

LATERANO. ET. RVFINO. COS.
SVPER. NVMERVM
COOPTATVS. EX. S. C.
M. AVRELIVS. ANTONINVS
CAES. DESTINATVS
P. R. C. A. DCCCCXLVII --

* * *

A. M. AVR. ANTONINVS. CAES. *Caput nudum in omni metallo, et forma.*

B. M. AVR. ANTON. CAES. PONTIF. *Caput nudum in omni metallo, et forma.*

a) L. LXXVIII. § 6. b) in Carac. c. 6. c) in Epitome. d) Cap. 1. e) Spartian. in Severo c. 10. f) Pag. 300.

* * *

Vt lit. B.

IMPERII. FELICITAS. — MARTI. VLTORI. — PIETAS. — PRINCIPI. IVVENTVTIS. — SECVRITAS. PERPETVA. *Omnes cum ſuis typis, iisque obviis.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

* * *

Vt lit. E.

SEVERI. AVG. PII. FIL. *Inſtrumenta pontificalia.* AV. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Omiſſus pontificis titulus in his numis typo inſtrumentorum pontificalium ſuppletur.

Eodem anno :

DESTINATVS IMPERATOR.

Vt lit. B.

DESTINATO. IMPERAT. *Lituus, apex, tripus, ſimpulum, retro ſceletus capitis bovini.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Numum hunc his verbis explicat Spartianus: [a]) *Caeſarem deinde Baſſianum filium ſuum Antoninum a ſenatu appellari juſſit decretis imperatoriis inſignibus.* Factum iſtud, quando Romam victo Albino redivit, et antequam ad bellum Parthicum exiret, quod eſt anni praeſentis. Copioſa etiam marmora Caracallam *deſtinatum imperatorem* appellant, quae vide apud Gruterum, [b]) et Muratorium.[c]) Eodem modo Cenotaphium Piſanum Caium Caeſarem Agrippae F. vocat *jam deſignatum, juſtiſſimum, ac ſimillimum parentis ſui virtutibus principem,* nempe Auguſti, qui adoptavit, et Titum *imperatorem deſignatum* in numis dictum vidimus ad annum V. C. 824. Typus averſae ad Caracallae pontificatum refertur, de quo egimus proxime.

* * *

Antica incerta.

LIB. AVG. II. *Typus congiarii.* AV. (Vaill.)

Caracallam vivo patre eosdem liberalitatis numeros monetae ſuae inſcripſiſſe, copioſe in Geta ad annum 964 probabimus. Cum igitur Severi liberalitas II. fuerit anni praeſentis, neceſſe eſt, numum hunc a Vaillantio tam parce deſcriptum ad annum hunc pertinere, niſi forte hic numus verius eſt Elagabali.

V. C. 951. P. X. 198.

AVGVSTVS TR. POT. PONT.

Caracalla Auguſtus a patre et militibus dicitur, et trib. poteſtate donatur. De vero utriusque ſuſcepti honoris tempore agam copioſe in tractatu de trib. poteſtate.

* * *

A. ANTONINVS. AVGVSTVS. *Caput laureatum in AV. AR. radiatum in AE. II.*

B. IMP. CAE. M. AVR. ANT. AVG. P. TR. P. *Caput laureatum in AV. AR.*

C. IMP. CAES. M. AVR. ANT. AVG. P. TR. P. *Caput laureatum in AV. AR.*

D. IMP. CAES. M. AVR. ANTON. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR.*

E. IMP. C. M. AVR. ANTONINVS. PONT. AVG. *Caput laureatum in AR.*

---

a) in Severo c. 14 b) Pag. 191. 3. — 267. 8. 9. — 300. col. 2. — 1085. 0. c) Pag. 1088. 2.

* * *

Vt lit. A.

BONVS. EVENTVS. *Deus nudus ſtans ante aram d. pateram, ſ. ſpicas.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Hanc averſam jam dedimus in moneta patris.

* * *

Vt lit. E.

IMPERII. FELICITAS. *Mulier ſtans d. caduceum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. D.

IVVENTA. IMPERII. *Caracalla paludatus ſtans d. Victoriolam ſ. haſtam, pro pedibus captivus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Haec averſa ſe ipſam explicat. De IVVENTA jam egimus in numis M. Aurelii inſcriptis IVVENTAS anni V. C. 893.

* * *

Vt lit. A.

SEVERI. PII. AVG. FIL. *Idem typus.* AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

* * *

Exſtant adhuc plures alii cum aliis averſis, at his obviis, et qui, cum trib. poteſtatem omittunt, proxime ſequentes annos non abnuunt.

V. C. 952. P. X. 199.
TR. P. II. PONT.

Cum patre in Oriente verſatur.

A. ANTONINVS. AVGVSTVS. *Caput laureatum in AR.*

B. IMP. CAE. M. AVR. ANT. AVG. P. TR. P. II. *Caput laureatum, in AR.*

* * *

Vt lit. A.

PONT. TR. P. II. *Securitas ſedens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 953. P. X. 200.
TR. P. III. PONT.
Incipit PART. MAX.

In Oriente cum patre bello Parthico intereſt.

ANTONINVS. AVGVSTVS. *Caput laureatum.*

PONTIF. vel: PONTIFEX. TR. P. III. *variis typis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

P. MAXIMVS. TR. P. III. *Pallas ſedens d. Victoriolam, ſ. haſtam.* AR. III. (Muſ. Caeſ.)

Exſtant quoque numi inſcripti in averſa: P. MAX. TR. P. IIII. COS., quos indicabimus ad annum V. C. 955. Mira in ſpeciem in Caracalla eſt epigraphe P. MAX. Exſtant numi patris Severi ejusdem hujus anni, in quorum antica is dicitur PART. MAX., in averſa P. MAX., id eſt: P*ontifex* MAX*imus*. At facile quivis intelligit, literam P. in Caracalla ſignificare non poſſe P*ontifex*, qui vivo patre pontifex maximus non fuit, ac praeterea in numis aliis omnibus antea, ac poſt, quin et in eodem hoc tribunatu III. ſignatis nonniſi PONT. vel PONTIFEX compellatur. Ergo haec ipſa cauſa perſuadet, easdem literas eſſe P*arthicus* MAX*imus*, praecipue cum eodem tempore Severus quoque hoc ipſo titulo uſus fuerit, et eundem deinceps quoque in ejusdem Caracallae numis frequenter ſimus viſuri.

V. C. 954. P. X. 201.
TR. P. IV. PONT. COS. DES. PART. MAX.

Cum patre Antiochiam regreſſus togam virilem accipit, et conſul in annum ſequentem deſignatur. [a])

ANTONINVS. AVGVSTVS. *Caput laureatum.*

AETERNIT. IMPERI. *Capita adverſa laureata Severi et Caracallae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Hunc ejusque ſimiles numos, qui Severi familiam offerunt, jam vidimus in moneta Severi ad hunc annum. Quare cum in hac videri poſsint, hoc loco repetere inutile. Hujus temporis ſunt omnes illi, qui Caracallam nondum PIVM dicunt, quem titulum hoc adhuc anno numis intulit, ut mox patebit.

* * *

Eadem adverſa.

VIRTVS. AVGG. PONT. TR. P. IIII. S. C. *Imperator paludatus ſtans d. tropaeum contingit, ſ. haſtam.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eodem anno:
Incipit in antica PIVS.

ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

PART. MAX. PONT. TR. P. IIII. *Tropaeum inter duos captivos humi ſedentes.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eodem tempore in Severi numis titulus *Parthici Maximi*, qui inde a triennio eorum partem anticam occupavit, in averſam coepit migrare. Caracallae numi eum in antica non oſtentant.

* * *

Eadem adverſa.

VICT. PART. MAX. *Victoria propere gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa, vel in aliis:

IMPP. INVICTI. PII. AVGG. *Capita jugata laureata Severi, et Caracallae.*

VICTORIA. PARTHICA. MAXIMA. *Idem typus.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Hi numi teſtes rei in Parthis bene geſtae etiam partem numorum Severi hujus anni conſtituunt.

V. C. 955. P. X. 202.
TR. P. V. COS. PONT. PIVS.

Conſul in Syria conlega patre procedit. Cum patre in Aegyptum proſiciſcitur, hinc Romam revertitur, et Plautillam ducit. Vide Severum, et numos ſequentes.

* * *

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

ADVENT. AVGG. *in aliis:* AVGVSTOR. *Triremis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Inſignes ſunt hi numi, qui typo triremis docent, Auguſtos itinere maritimo ex Aegypto in urbem reverſos, non terreſtri per Cappadociam, Bithyniam, Illyricum, ut viſum Tillemontio, ex quo arguit celeberrimus hic vir, Severum, quoniam regiones tantopere diſſitas adiverat, hoc anno advenire Romam non potuiſſe, ſed factum iſtud denique eſſe anno ſequente. (Vide Severum ad annum praeſentem.) In numis

a) Spartian. in Severo c. 16.

Severi hujus anni, inſcriptis item: ADVENT. AVGG. Severus cum duobus filiis eques proponitur. Nimirum in his notatur ingreſſus in urbem, in numis Caracallae ipſum iter maritimum. Nemo vero, credo, opinabitur, numis his, de quibus agimus, indicari poſſe Caracallae cum Geta ex Britannia mortuo patre reditum. Nam praeterquam quod ex Britannia rediri per Oceanum, et mediterraneum mare in urbem non ſolebat, ipſa etiam puerilis Caracallae facies, quam hi numi ſiſtunt, anno V. C. 964 aperte reſiſtunt, quo is promiſſa jam barba fuit.

* * *

B. ANTON. P. AVG. PON. TR. P. V. COS. *Caput laureatum.*

ADVENT. AVG. *Severus, Caracalla, Geta in equis citatis d. elata.* AV. (Vidi numum, ſed ubi, notare neglexi.)

Vide, quae de hoc numo in Severi annalibus ad hunc annum adverti.

* * *

C. M. ANTONINVS. PIVS. AVG. PON. TR. P. V. (*ſi modo haec epigraphe rite lecta.*) *Caput laureatum.*

ANN. AVG. SAECVLI. FELICISSIMI. *Annona ſtans cum cornucopiae, ad pedes modius cum ſpicis.* AE. II. (Harduin Opera ſel. p. 801.)

Propter inſolentem utriusque partis epigraphen recitandus hic numus viſus.

* * *

Vt lit. A.

AVGVSTI. COS. *Severus et Caracalla togati ſedentes in ſuggeſtu, hinc lictor cum virga, illinc figura togata.* AV. (Muſ. Caeſ.) AR. AE. II. (Vaill.)

☞ Conſervata in hoc numo memoria utriusque conſulis Auguſti hujus anni, quod rari hactenus exempli. Similem, ſed aeneum, in Severi moneta ad hunc annum vidimus.

* * *

Vt lit. A.

CONCORDIA. FELIX. *Caracalla et Plautilla ſtantes dexteras jungunt.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

CONCORDIAE. AETERNAE. *Capita jugata Severi radiatum, Domnae impoſitum lunae.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

PLAVTILLAE. AVGVSTAE. *Caput Plautillae.* AV. (Vaill.)

Vt lit. B.

PROPAGO. IMPERI. *Caracalla et Plautilla ſtantes dexteras jungunt.* AV. (Muſ. Caeſ.)

* * *

Vt lit. A.

VOTA. SVSCEPTA. X. vel: VOT. SVSC. DEC. PON. TR. P. V. COS. *Imperator velatus ſtans d. pateram ad aram ſacrificat.* AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

VOTA. SVSCEPTA. XX. *Severus velatus, et Caracalla paludatus ſ. haſtam ſtantes ad tripodem ſacrificant intermedia figura velata. In alio: Caracalla ſolus ſuper tripode ſacrificans, juxta tibicen, popa, victima.* AR. (Muſ. Caeſ.)

De his votis actum in Severo ad eundem annum.

* * *

His jungendi numi ſequentes.

ANTONINVS. AVGVSTVS. *Caput laureatum.*

PART. MAX. PONT. TR. P. IIII. COS. *Tropaeum inter duos captivos humi ſedentes.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

P. MAX. TR. P. IIII. COS. *Imperator velatus ſtans ad aram ſacrificat.* AR. (Muſ. Caeſ. Muſ. Medic. Liebe p. 262.)

ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

PART. MAX. PONT. TR. P. V. *addito, vel ſine* COS. *Tropaeum inter duos captivos humi ſedentes.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Priores duo per TR. P. IIII. annum praecedentem, per additum COS. annum praeſentem pro mea ſententia exigunt, quorum examen in tractatum de trib. poteſtate differo. De numo altero inſcripto P. MAX. vide dicta ad annum V. C. 953.

V. C. 956. P. X. 203.
TR. P. VI. COS. PONT. PIVS.
Deſinit PART. MAX.

Acta hujus anni vide in Severo.

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR.*

B. ANTONINVS. PIVS. AVG. PONT. TR. P. VI. *Caput laureatum in AE. II.*

* * *

Vt lit. A. vel B.

INDVLGENTIA. AVGG. IN. CARTH. *Dea d. fulmen, ſ. haſtam leoni currenti inſidens, juxta rupes, ex qua aqua promanat.* AV. AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Hunc numum explicatum vide in Severo ad eundem hunc annum. Exſtat etiam in Caracallae trib. poteſtate VII.

* * *

Vt lit. A.

IIII. LIBERALITAS. AVGG. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Lineamenta oris in hoc numo annum praeſentem exigunt. etſi congiarii hujus cauſa ignoretur.

* * *

Vt lit. A.

PONT. TR. P. VI. COS. *Figura militaris ſtans d. Victoriolam, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 957. P. X. 204.
TR. P. VII. COS. DES. II. PONT. PIVS.

Ludi ſaeculares hoc anno acti. Vide numos Severi.

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR.*

B. ANTONINVS. PIVS. AVG. PONT. TR. P. VII. *Caput laureatum in AE. I. II.*

* * *

Vt lit. B.

ARCVS. AVGG. S. C. *Arcus triumphalis trium portarum ſtatuis ſuperne ornatus.* AE. II. (Morelli Specim. p. 183. Vaill.)

Egregium iſtud monumentum eodem cultu, quem nobis hic numus ſiſtit, adhuc Romae ad radices montis Capitolini conſpicitur, licet parte ſui non exigua defoſſum terra, et plerisque ornamentis ſuis aetatis injuria ſpoliatum. Quae ejus erigendi fuerit cauſa, quod tempus, docebit titulus ejus fronti inſcriptus, quem proponere totum lubet, ut eum ex autographo excepit Barthelemyus. [a])

a) B. L. Tom. XXVIII. p. 599.

IMP. CAES. LVCIO. SEPTIMIO. M. FIL. SEVERO. PIO. PERTINACI AVG. PATRI. PATRIAE. PARTHICO. ARABICO. ET. PARTHICO ADIABENICO. PONTIFIC. MAXIMO. TRIBVNIC. POTEST. XI. COS. III. PROCOS. ET. IMP. CAES. M. AVRELIO. L. FIL. ANTONINO. AVG. PIO FELICI. TRIBVNIC. POTEST. VI. COS. PROCOS. (P. P. OPTIMIS FORTISSIMISQVE. PRINCIPIBVS.) OB. REMPVBLICAM. RESTITVTAM IMPERIVMQVE. POPVLI. ROMANI. PROPAGATVM. INSIGNIBVS VIRTVTIBVS. EORVM. DOMI. FORISQVE. S. P. Q. R.

(Verba uncis incluſa operi coaeva non ſunt, ſed ſuffecta in locum nominum Getae: ET. P. SEPTIMIO. GETAE. NOBILISSIMO. CAESARI., quae poſt ejus caedem fratris furor ex monumentis publicis eradi juſsit.)

Ex illuſtri hoc epigrammate diſcimus, arcum hunc anno praecedente fuiſſe poſitum.

* * *

Vt lit. A. et B.

COS. LVDOS. SAECVL. FEC. — AV. AE. II. *In aliis:* COS. LVD. SAEC. FEC. S. C. *In aliis:* SAECVLARIA. SACRA. S. C. *Typi, ut in Severo ejusdem argumenti.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ. Reginae Chriſt.)

De his ludis actum in moneta Severi.

* * *

C. ANTON. P. AVG. PON. TR. P. VII. *Caput laureatum.*

DI. PATRII. *Hercules et Bacchus ſtantes cum ſuis ſinguli attributis.* AV. (Morelli Specim. p. 72.)

Ambo dii ſic ſtantes in numis Severi vocantur *Dii Auſpices*, (Vide annum V. C. 947.) at in Caracalla et Geta DI. PATRII, quo haud dubie cultum hunc a patre hereditarium profitentur.

* * *

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVG. V. *Liberalitas* ſtans. AR. (Muſ. Caeſ.)

Lineamenta in hunc annum cadunt, quo arguitur, datum hoc congiarium cauſa ludorum ſaecularium, ut dixi ad ſimilem Severi numum hujus anni.

V. C. 958. P. X. 205.

TR. P. VIII. COS. II. PONT. PIVS.

ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

COS. II. *Caracalla in lentis quadrigis ſ. ſcipionem cum aquila.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Sunt numi ſimiles Getae, ſed cum ſolo COS., nempe hoc anno una proceſſere fratres, Caracalla COS. II., Geta COS. primum.

* * *

Eadem adverſa.

IMP. ET. CAESAR. AVG. FILI. COS. *Severus in ſuggeſtu ſedens inter Caracallam et Getam.* AR. (Muſ. olim de France.)

Averſae epigraphe ſic legenda: *Imperator* (Antoninus) *et Caeſar* (Geta) *Auguſti* (Severi) *filii conſules*, nimirum qui hoc anno una proceſſere; ut continuo diximus.

V. C. 959. P. X. 206.

TR. P. IX. COS. II. PONT. PIVS.

ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

PONTIF. TR. P. VIIII. COS. II. *variis typis*. AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 960. P. X. 207.
TR. P. X. COS. II. DES. III. PONT. PIVS.

ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*
PONTIF. TR. P. X. COS. II. *variis typis in omni metallo et forma.*

V. C. 961. P. X. 208.
TR. P. XI. COS. III. PONT. PIVS.

Decennales ſuos celebrat Caracalla. Ad bellum Britannicum cum patre proficiſcitur.

* * *

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR.*
B. M. AVR. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AE. II.*
C. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AE. I.*

* * *

Vt lit. A.
LIBERALITAS. AVG. VI. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Facies Caracallae in hoc numo certe eſt hujus anni, et eandem liberalitatem VI. tam in numis Severi, quam Getae ad eundem hunc annum habemus, nimirum collatam, antequam in Britanniam proficiſcerentur. Qua ratione rurſum in numo Caracallae anni V. C. 964 notari potuerit, cum in hoc, tum uberius in Geta ad hunc annum exponemus.

* * *

Vt lit. A. vel B.
PONTIF. TR. P. XI. COS. III. *variis typis*. AR. AE. II.
Vt lit. A. vel B.
PROF. AVGG. PONTIF. TR. P. XI. COS. III. *variis profectionis typis*. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Pertinent hi numi ad iter ab Auguſtis in Britanniam hoc anno inſtitutum.

* * *

Vt lit. A.
VOTA. SOLVT. DEC. COS. III. *Imperator velatus ſtans d. pateram, ſ. parazonium ſuper tripode ſacrificat, humi jacet bos victima.* AR. (Muſ. Caeſ.)
Antica incerta.
VOTA. SOL. DEC. PONTIF. TR. P. XI. COS. III. *Imperator velatus ſacrificans adſiſtentibus tibicine, et victimario.* AE. II. (Vaill.)

Argumentum numi planum. Eadem vota memorat etiam numus Severi apud ipſam Berytum Phoeniciae ſignatus, in cujus averſa: DECENNALES. ANTONINI. COS. III. (Vaill. in Colon.)

V. C. 962. P. X. 209.
TR. P. XII. COS. III. PONT. PIVS.

Bello cum Britannis intereſt.

ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*
PONTIF. TR. P. XII. COS. III. *variis typis.*
Eadem adverſa.
PROF. AVGG. PONTIF. TR. P. XII. COS. III. S. C. *Imperator eques barbarum haſta dejicit.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)
Eadem adverſa.
TRAIECTVS. PONTIF. etc. *Imperator cum copiis ponte navali flumen trajiciens.* AE. I. (Muſ. Albani Vol. II. tab. 120.

V. C. 963. P. X. 210.
TR. P. XIII. COS. III. PONT. PIVS.

Continuatur bellum Britannicum.

* * *

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. etiam radiatum in AE. II.*

B. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AE. I.*

* * *

Vt lit. A. vel B.

PONTIF. TR. P. XIII. COS. III. *variis typis.* AR. AE. I. II.

Eodem anno :
Incipit BRIT.

De collato hoc titulo vide Severum ad hunc annum.

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AR., etiam radiatum in AE. II.*

B. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. I.*

* * *

Vt lit. A.

PONTIF. TR. P. XIII. COS. III. *variis typis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

* * *

INDVLG. FECVNDAE. AR. — PROVIDENTIAE. DEORVM. AR. AE. I. II. — SECVRITATI. PERPETVAE. AE. I. II. — VOTA. PVBLICA. S. C. AE. I. II. etc.

V. C. 964. P. X. 211.
TR. P. XIV. COS. III. PONT. PIVS. BRIT.

Q. Epidio Rufo Lolliano Gentiano, Pomponio Baſſo coſ.

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AR. AE. II.*

B. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AE. I.*

C. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput radiatum in AE. II.*

* * *

Vt lit. A.

PONTIF. TR. P. XIIII. COS. III. *variis typis.* AR.

Vt lit. B.

VICT. BRIT. TR. P. XIIII. COS. III. S. C. *Victoria ſ. pede galcae inſiſtens tropaeum ſtatuit, inde Iſis capite tutulato ſtans, humi captivus ſedens.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. C.

VICTORIAE. BRITANNICAE. S. C. *Idem typus.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Videtur Caracalla res adverſum Britannos proſpere geſtas Iſidi acceptas tuliſſe. Sane eum huic deae perquam fuiſſe addictum conſtat; nam ſacra Iſidis deportari Romam, et ubique magnifica ei templa fieri juſsit. [a])

Eodem anno mortuo patre.
PONT. MAX. P. P.

Die IV. Februarii Severus Eboraci moritur. Solutis patri juſtis funebribus

---

a) Spartian. c. 9.

cum Caledoniis pacem concludit. Exercitum tentat, ut omiſſo Geta ſe unum imperatorem agnoſceret. Id cum incaſſum caderet, concordiam cum fratre ſimulat. Cum patris cineribus in urbem revertitur. Saepe per iter fratri inſidiari auſus, tamen metu exercitus abſtinet.

* * *

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AR.*, *etiam radiatum in AE. II.*

B. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. I.*

C. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput radiatum in AE. II.*

* * *

Vt lit. A.

ADVENTVS. AVGVSTI. *Imperator eques pacificatoris habitu*, *ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Similis averſa eſt etiam in numo Getae, ergo ad hunc Caracallae adventum numus hic pertinet.

* * *

Vt lit. A. B. C.

FORT. RED. P. M. TR. P. XIIII. COS. III. P. P. *Fortuna ſtans d. cornucopiae*, *ſ. haſtam, pro pedibus rota.* AR. In aliis: *Mulier ſedens d. gubernaculum*, *ſ. cornucopiae, pro pedibus rota.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

* * *

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVG. VI. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Liberalitatem VI. jam vidimus in numo Caracallae anni V. C. 961, tamen utriusque numi aetas juſto intervallo diſtat. Nam prioris facies perquam juvenilis eſt, et ex aliorum numorum contentione annum ſibi V. C. 961 vindicat; alterius vultus jam barba conſpicuus eſt, et additum BRIT., tum quod hoc primum anno Romam redivit, annum praeſentem jure depoſcit. Certam tamen numeri non ampliati cauſam teneo. Quamdiu Severus vixit, Caracalla communem cum patre congiariorum numerum ſervavit, atque ſecundum hanc rationem congiarium VI. prioris numi fuit illud, quod diſtribuit uterque Auguſtus, cum in Britanniam iter ſuſceptum eſt, quod revera contigit anno V. C. 961. At mortuo patre Caracalla illorum tantum congiariorum rationem habuit, quibus ipſe ſaltem jam Caeſar interfuit; nam liberalitatem I. Severus filio adhuc privato exercuit. Eadem ratione Getam quoque ſuos liberalitatis numeros digeſſiſſe videbimus. Spectata ergo hac lege liberalitas anni praeſentis revera Caracallae ſexta fuit data ob reditum ex Britannis, qui numerus ſequente etiam numo comprobatur.

* * *

Antica incerta.

LIBERALITAS. AVGG. VI. ET. V. *Caracalla et Geta ſedentes congiarium regunt.* AV. AR. (Vaill.) AE. I. (Muſ. Chriſtinae.)

Haec averſa in Getae quoque numis hujus anni occurrit. Liberalitas VI. ad Caracallam pertinet, ut vidimus ex ſuperiore numo, Liberalitas V. ad Getam, ut patebit ex hujus ad annum praeſentem numis. Certum eſt, congiarium, quod praeſentes numi enunciant, eſſe ejus anni, in quo ſumus, datumque cauſa reditus ex Britannia, et novi principatus. Sequente anno caeſus Geta liberalis eſſe deſiit.

* * *

Vt lit. A.
P. M. TR. XIIII. COS. III. P. P. *variis typis in* AV. AR. AE. I.

Vt lit. B.
VICT. BRIT. P. M. TR. P. XIIII. COS. III. P. P. S. C. *Typus, ut ſupra ad ſimilem epigraphen.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 965. P. X. 212.
TR. P. XV. COS. III. DES. IV. P. M. P. P. PIVS. BRIT.
C. Iulio Aſpero II. C. Iulio Aſpero coſ.

Caracalla Getam fratrem in ſinu matris interficit. (Vide Getam.) Milites criminis atrocitate commoti primum, mox oblatis ingentibus praemiis placantur, Getamque hoſtem judicant. Excuſato ſenatui parricidio, tanquam ipſe petitus inſidiis a fratre fuiſſet, omnes, quorum notus erat in Getam adfectus, aut de eo leviter ſuſpectos ad viginti millia interficit, quos inter fuere Papinianus praefectus praetorio, et celebris jurisconſultus, aliique viri, ac feminae illuſtres.[a])

* * *

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AV. AR., etiam radiatum in AE. II.*

B. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. I.*

* * *

Vt lit. A.
LIBERALITAS. AVG. VII. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Liberalitatum ordo, ut praecedentem, et proxime ſequentem conſideranti patebit, ſeptimam hanc anno praeſenti ſine dubio adſigit. Erogata certe fuerit ad deliniendum populum, quem iratum ſibi ob fratris caedem perſenſit.

* * *

Vt lit. A. et B.
P. M. TR. P. XV. COS. III. P. P. *typis variis in omni metallo et forma.*

V. C. 966. P. X. 213.
TR. P. XVI. COS. IV. P. M. P. P. PIVS. BRIT. IMP. II.
Incipit FELIX, exſpirat BRIT. intra hunc annum, ſuccedit GERM.
M. Aurel. Antonino Aug. IV. D. Caelio Balbino II. coſ.

In Gallias hoc anno, aut forte exeunte ſuperiore proficiſcitur, eaque atrociter vexata in urbem revertitur. *Germanici* nomen adoptat. (Vide plura infra ad hunc titulum.)

Ordo numorum hujus anni nihil titulo BRIT., qui adhuc aliquamdiu retentus fuit, ſed hoc labente exſpiravit, et titulis GERM. FELIX. IMP. II., qui modo acceſſerunt, juvatur. Adeo disjecta omnia, et in quibus rationem non reperias. Quare nullo diſcrimine omnes, quos ex certis notis ad annum praeſentem pertinere video, ordine alphabetico partium averſarum collegi.

* * *

A. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. I.*

B. ANTONINVS. PIVS. AVG.

a) Dio, Herodian, Spartian, alii.

BRIT. *Caput laureatum, in AV. AR. AE. II.*

C. M. AVRELIVS. ANTONINVS. PIVS. AVG. BRIT. P. M. TR. P. XVI. *Caput laureatum in AE. max. mod.* (Muſ. Caeſ.)

D. ANTONINVS.PIVS. FEL. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR.*

E. M. AVR. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. *Caput laureatum in AE. I.*

F. ANTONINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum in AV. radiatum in AR. majoris moduli, et nonnullis AE. II.*

G. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum in AE. I.*

* * *

Vt lit. A. B. F.

LIBERALITAS. AVG. VIII. *Liberalitas ſtans.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Videmus, Caracallam in liberalitatis hujus VIII. numis jam BRIT. jam GERM. inſcribi. Eam hoc anno praeſtitam certum ſit cum ex titulo BRIT., qui in numis annorum ſequentium non amplius apparet, tum quod liberalitas VIIII. certo eſt anni proximi. Congiarium iſtud mox poſt reditum ex Galliarum manubiis erogaverit.

* * *

Vt lit. C.

IMP. II. COS. IIII. P. P. S. C. *Imperator in lentis quadrigis d. haſtam.* AE. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A. et B.

P. M. TR. P. XVI. IMP. II. COS. IIII. P. P. S. C. *Imperator in lentis quadrigis d ramum, ſ ſcipionem cum aquila coronatur a Victoria retro ſtante.* AE. max. mod. item I. II. (Muſ. Caeſ.)

Quoniam non conſtat, bellum a Caracalla hoc anno confectum et triumphatum, conſit, typo averſae conſularem ejus proceſſum anno praeſente actum indicari, numosque hos, aut eorum partem mox initio anni, quo recens fuit gratulatio, ſignatos. Titulum IMP. II. vivo adhuc patre ſibi emeruit, ut dicetur infra ad hunc titulum.

* * *

Vt lit. A. et E.

P. M. TR. P. XVI. IMP. II. COS. IIII. P. P. S. C. *Circus.* AE. I. (Muſ. Caeſ.) Alius max. mod. (Vaill.)

Inſanum Circenſium ſtudium, quibus inde a puero fuiſſe deditum narrant ſcriptores, numi hi teſtantur. In agitandis ſane curribus ſeſe ſolem imitari ipſe profeſſus eſt teſte Dione.[a]) Ipſe auctor Circi creditur, cujus ingentia rudera adhuc exſtant Romae. Vide Bianconium. [b])

Vt lit. A. B. E. F.

P. M. TR. P. XVI. COS. IIII. P. P. *variis typis, in omni metallo et forma.* (Muſ. Caeſ.)

Ab his numis docemur, Caracallam jam hoc anno *Felicis* et *Germanici* titulos collegiſſe.

* * *

Vt lit. B.

PROFECTIO. AVG. *Imperator paludatus ſtans vel gradiens d. haſtam, pone duo ſigna militaria, vel alia figura ſtans, et ſignum militare tenens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Indicatur Caracallae in Galliam profectio hoc, aut exeunte anno praecedente ſuſcepta.

a) L. LXXVII. § 10. b) Deſcriz. dei Circhi p. X. ſeq.

* * *

Vt lit. F. et G.

VENVS. VICTRIX. *Dea ſtans d. Victoriolam, in aliis galeam, ſ. haſtam cum clypeo etc.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Rarus typus in Auguſtorum numis, etſi perfrequens in moneta Auguſtarum.

* * *

Vt lit. D.

VICTORIA. GERMANICA. *Victoria gradiens cum tropaeo.* AV. (Muſ. olim de France.)

V. C. 967. P. X. 214.

TR. P. XVII. COS. IV. P. M. P. P. PIVS. FEL. GERM. IMP. III.

Meſſalla et Sabino coſ.

In Alamannos proficiſcitur, eosque ad Moenum fl. ſuperat.[a]) In ea expeditione barbaris ipſis habetur deridiculo.[b]) Imperator III. dicitur. In Daciam, hinc in Thraciam proficiſcitur, et trajecto Hellesponto Nicomediae hibernat.[c])

* * *

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum in AR. etiam radiatum in AE. II.*

B. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum in AE. I.*

C. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. *Caput laureatum in AE. I.*

* * *

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVG. VIII. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.) *Typus congiarii.* AV. (Vaill.)

Vt lit. B.

LIB. AVG. VIII. P. M. TR. P. XVII. IMP. III. COS. IIII. P. P. S. C. *Typus congiarii.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Cum congiaria vix diſtribui ſolita ſint, niſi cum principes in urbe adeſſent, docemur hoc numo, Caracallam ſaltem partem hujus anni Romae exegiſſe, quandocunque deinde in Alamannos exivit, cujus facti tempus dubium. Cumque praeterea jam nunc imperatoris III. elogio praeditus fuerit, veriſimile eſt, Caracallam illud ſibi non bello Alamannico emeritum, ad quod ſerius videtur exiviſſe, ſed victoria ubicunque terrarum per legatum parta. Enimvero temporum ratio ſpectatis ſingulis ejus aetatis factis miſere luxata eſt.

* * *

Vt lit. A. B. C.

P. M. TR. P. XVII. COS. IIII. P. P. *variis typis, in omni metallo et forma.*

Omnis reliqua Caracallae moneta usque ad ejus exceſſum, perpaucis demptis numis, quorum averſa aliter inſcribitur, hujus rationis eſt, variante ſolum trib. poteſtatis numero. Ad typos quod attinet, aenei hujus anni numi decora plerumque bellica oſtentant, ut: *Imperatorem equitem haſtam in barbarum torquentem*, vel: *milites ex ſuggeſtu adloquentem*, vel: *Victoriam cnm tropaeo* etc. quibus utique victoriae Alamannicae hoc anno relatae indicantur. Reliqui typi, praecipue in aureis et argenteis, inde ab anno praecedente usque

a) Victor in Caeſarib. b) Dio L. LXXVII. § 13. c) Dio L. LXXVII. §. 16. Herodian.

ad imperii praeſentis exitum fere iidem ſunt, et repetuntur perpetuo. Eorum igitur illuſtriores, qui Caracallae hiſtoriam juvant, cogere in hunc locum omnes lubet ſubjectis animadverſionibus, quae ad argumentum idoneae videbuntur.

1. *Apollo ſeminudus ſedens d. ramum, ſ. lyrae innititur tripodi impoſitae.* Vel: *Apollo ſtans d. ramum, ſ. lyram ſuper baſi.*

2. *Aeſculapius ſtans d. baculum cum ſerpente, pro pedibus globus; in aliis adſtat praeterea Teleſphorus.*

3. *Serapis ſtans d. elata, ſ. haſtam.* In aliis: *Ipſe ſedens dexteram extendit verſus animal triceps, ſ. haſtam.*

4. *Hercules ſtans d. ramum, ſ. clavam et exuvias leonis.*

5. *Sol capite radiato ſtans d. elata, ſ. globum.*

6. *Sol in citis quadrigis d. haſtam, ſ. flagellum.*

7. *Luna ſinuato per caput velo in citis boum bigis.*

8. *Leo capite radiato fulmen ore gerens.*

Typi, quos quatuor priores numi exhibent, ad Caracallae curationem, tam animo, quam corpore aegri, omnino referendi. De miſerando ejus ſtatu mira praedicat Dio coaevus, etſi alienas, et ridiculas ejus cauſas ſtatuat.[a]) Poſteaquam, ait, terras omnes ac maria miſerum in modum vaſtaſſet, tandem in amentiam ac furorem prolapſum, atque hunc ſibi ab hoſtium, Alamannorum praecipue, incantationibus per magicas artes immiſſum. Laboraſſe cum morbis partim manifeſtis, partim occultis. At cumprimis mentem ſolicitatam atrocibus ſecundum quietem viſis, apparentibus ſaepe patre et fratre, gladiosque manu intentantibus. Malo ut finem quaereret, multorum animas ab inferis evocaſſe, patris praecipue, ac Commodi, quorum hic tantum interroganti pauca reſpondit, ſed et haec dura, immitia, atque animo parum placita, cum interea pater mutus, atque inter horrificum ſilentium adſtaret, et, quod deſideratum nunquam fuit, ſemper in filii Getae comitatu. Converſum denique ad cultum deorum, multisque precibus, adſiduis pernoctationibus, tum et donariis hoſtiisque eorum ſolicitaſſe opem, quin tamen aliquid ſanitati conducens ab iratis diis impetraret. Haec generatim ad hos numos differenda fuere; ad ſingulos progrediamur.

1. Apollo, quo cultu in his numis proponitur, viſitur etiam in moneta Treboniani addito praeterea: APOLLO. SALVTARIS; nimirum peſte ac morbis tum Italiam miſere depaſcentibus, ejus dei, nempe valentis ad morbos tam immittendos, quam propulſandos, auxilium imploratum publice eſt. Apollinem cognomento *Grannum*, cujus plura marmora produxit Gruterus, a Caracalla in his ſuis malis interpellatum diſerte prodit Dio.[b])

2. Aeſculapius et Teleſphorus, cognita iis numina, qui reparandae valetudini curam impendunt. Aeſculapii etiam a Caracalla imploratam opem eodem loco Dio memorat. Huc pertinet, quod refert Herodianus, Caracallam, cum ex Thracia in Aſiam trajiceret, adiſſe Pergamum, ut Aeſculapii, apud

a) L. LXXVII. § 15. b) l. c.

eam urbem ſumma religione culti, curationibus uteretur, atque ut moris erat, ſomnia ibi captaſſe. [a]) Iſtud ipſi Pergamenorum numi luculente confirmant, quorum non pauci Caracallam ſiſtunt, hoſtias ac vota Aeſculapio offerentem. [b]) Huc adludit inſignis numus aureus editus a Vaillantio, in cujus averſa: P. M. TR. P. XVIII. (perperam XIII. in nova editione Rom.) COS. IIII. P. P. *Imperator paludatus ſacrum facit ad aram Aeſculapii ſtantis pro foribus templi.*

3. Serapis quoque eadem de cauſa obſervatus a Caracalla, ut ibidem teſtatur laudatus Dio. Et ferebat palam, ſe ejus conſulendi cauſa iter Alexandrinum ſuſcepiſſe. Eo cum veniſſet, copioſas deo victimas immolavit, [c]) quin et pugionem, quem in fratris viſcera adegit, in ejus ibi templo auſus eſt conſecrare, [d]) haud multo poſt flammis coeleſtibus per miraculum abſumptum, dum reliquum templum maneret incolume. [e]) At quot praecipue huc pertinet, Serapin eundem fuiſſe habitum cum Aeſculapio, quod mederetur aegris corporibus, ejusque dei monitu Veſpaſianum inſignia Alexandriae patraſſe miracula reſtituto oculorum, pedumque uſu, diſerte docet Tacitus. [f]) Qua de cauſa numen iſtud ſaepe veterum phylacteriis illatum conſpicimus, cujus generis eſt pſeudonumus laudatus a Seguino, [g]) in quo hinc *caput Serapidis*, illinc: ΦΥΛΑΞΕ *in area numi.* Nimirum is teſte Ariſtide [h]) την μεν δη ψυχην σοφιᾳ καϑαιρων, το δε σώμα ὑγειαν διδȣς σωζει, *et animam, et corpus ſervat, illam purgando ſapientiae praeceptis, hoc ſanitatem conferendo,*

4. Herculem Caracalla ſe jactavit quoque, quoniam apros excepit promptе ac frequenter, et contra leonem ſtetit. [i]) At quoniam in hoc numo ramum luſtralem manu tenet velut Apollo in numo I., facile apparet, hunc quoque a Caracalla pro incolumitate ſua in conſilium vocatum. Et vero perinde ac Apollo nomine *Alexicaci*, ſeu *malorum depulſoris* a veteribus cultus eſt, ut docet Lactantius, [k]) et marmor apud Muratorium. [l]) Quin et aquas calidas e terra ſcaturientes omnes Herculi ſacras voluerunt veteres teſte Athenaeo, [m]) unde tot balnea Herculana, quo nomine appellatae etiam fuere thermae inſignes in Dacia vetere. Etiam Thermae Siciliae, ut ad harum numos advertimus, fontium ſuorum auctorem Herculem profitentur. Balnea ſalutifera, quae ab Hercule nomen acceperunt, omnia fuiſſe calida, habemus ex Ariſtophane: [n])

Πȣ ψυχρα δητα πωποτ᾽ ἐιδες Ηρακλεια λȣτρα;
Vbi aliquando vidiſti frigida Herculana balnea?

Vide, quae plura alia de Hercule Αλεξικακῳ, et Αποτροπαιῳ advertit Olearius. [o]) Herculem ſalutarem expertus quoque eſt Alexander Trallianus medicus. Hanc enim ille diaeteticae regulam praeſcripſit: [p]) *Herculem erectum, ſuffocantem leonem, in lapidem medicum inſculpito, et*

a) in Carac. b) Vaill. num. Graec. c) Herodian. in Carac. d) Dio L. LXXVII. § 23. e) Dio L. LXXVIII. § 7. f) Hiſt. IV. c. 81. et 84. g) Num. ſel. p. 2. h) Orat. in Serap. T. I. p. 52. i) Spart. c. 5. k) Divin. Inſtit. L. X. l) Pag. LXII. 9. m) L. XII. p. 512. n) in Nubib. v. 1047. o) ad Philoſtr. p. 340. p) de Medicam. nat. L. X. c. 1.

incluſum in annulum aureum geſtandum dato. Si fides Laurentio Lydo, [a]) Romae τη προ τριων νοννων Απριλιων Ηρακλης Επινικιος ἐτιματο, όια ὑγειας δοτηρ. *III. non. April: Hercules victor colebatur, quippe ſalutis dator.*

5. Sol hic ſtans typus eſt Orientis a Severo et Caracalla olim domiti, et quorſum iterum anno ſequente profectus eſt.

6. 7. Sol et luna in ſuis ſinguli bigis. Vtriusque aſtri typo indicari *Aeternitatem Auguſtam*, et ſupplicatum utrique fuiſſe pro ſalute Severi et Caracallae, ſatis probavi in numo Severi anni V. C. 955, in cujus antica Severus Solis, Domna Lunae forma proponuntur, quam rationem retinuit Caracalla in numis argenteis majoris moduli cum ſuis, tum matris Domnae, ut pluribus diſſeram ad calcem numorum Caracallae. Amabat praeterea comparari Soli propter aurigandi peritiam, ut teſtatur Dio. [b]) Luna boum bigis invecta non infrequens eſt argumentum in anaglyphis veterum, unde et Nonnus: [c])

Ταυροφυης, κεροεσσα, ϐοων ἐλατειρα Σεληνη.
Tauriformis, cornuta, boum agitatrix Luna.

etſi equis etiam, quin et mulis fuiſſe vectam doceant monumenta. Vide Muſeum Pio-Clement. [d]) et Paſſerium. [e])

8. Leo. Videri poſſet, indicari hoc typo leonem, quem ſecum conſtanter habebat Caracalla, dixitque *acinacem*, et menſae, lectique conſortem fecit, ac publice ſaepe deoſculatus eſt. [f]) At cum privatae vitae ludicra leviora viſa fuerint, quam ut monetae Romanae typum poſſent ſuppeditare, ac praeterea capite ſit radiato, et fulmen deferat, veriſimilius videtur, argumentum quoddam aſtrologicum, et a zodiaco petitum ſubeſſe, qualia ſaepe numi veteres offerunt, praecipue cum idem typus etiam in moneta Alexandri Severi, Aureliani, Probi, Diocletiani occurrat, quae inſuper ratio vetat, quo minus et is leo hoc typo notari poſsit, quem in bello Parthico de improviſo ſilvis emergentem pro ſe pugnaſſe ipſe in epiſtola ſcripſit. [g]) Non alienum hoc loco animadvertere, leonem capite radiato eſſe ſymbolum cohortium praetorianarum in numo Gallieni inſcripto COHH. PRAET.

V. C. 968. P. X. 215.
TR. P. XVIII. COS. IV. P. M. P. P.
PIVS. FEL. GERM. IMP. III.
Laeto II. Cereali coſ.

Edito Nicomediae die IV. Aprilis natali ſuo munere gladiatorio Antiochiam abit quaeſitis cauſis bellum Parthis facturus. Quibus metu perterritis, et ſtatim imperata facientibus Alexandriam proficiſcitur, magnamque civium ſtragem edit. Vide numos.

* * *

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum in AV.*

a) Περι Μηνων in Aprili c. 4. b) L. LXXVII. § 10. c) Dionyſ. L. XXIII. v. 309. d) Tom. IV. tab. XVI. e) Lucern. Vol. I. p. 77. f) Dio L. LXXVIII. § 7. g) Dio L. LXXVIII. § 1.

AR. etiam radiatum in AE. II. radiatum item in AR. majoris moduli.

B. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum in AE. I.*

* * *

Vt lit. A.

P. M. TR. P. XVIII. COS. IIII. P. P. *Imperator paludatus adſtante milite cum labaro ſacrum facit ante aram Aeſculapii ſtantis pro foribus templi, ad cujus latus ſtat Victoria cum palma.* AV. (Vaill.)

Averſae typus confirmat, quod ad annum priorem ex Herodiano memoravi, Caracallam apud Pergamum in templo Aeſculapii ſanitatis recuperandae cauſa et ſacra feciſſe, et ſomnia captaſſe. Factum iſtud anno praeſente per inſcriptum tribunatum XVIII. egregie ſtabilit numus. Ceterum de Aeſculapio vide plura ad annum praecedentem.

* * *

Vt lit. B.

P. M. TR. P. XVIII. IMP. III. COS. IV. P. P. S. C. *Imperator paludatus d. pede crocodilum calcat, ſ. haſtam, ad quem accedit Iſis d. ſpicas, ſ. ſiſtrum tenens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Hic numus teſtis eſt Caracallae in Aegyptum profectionis, inſtitutae, ut de miſeris Alexandrinis poenam ſumeret, qua atrocior repeti non poterat, ſi propalam obſequium exuiſſent. Crimini datum, quod, ut fuere prono ad dicacitatem, et jocos amariores ingenio, non ipſi pepercere imperanti, ſed cumprimis fraternam caedem inſolentius perſtrinxere, matrem quoque Iuliam Iocaſtam appellantes, quod eam filius velut alter Oedipus violaſſet. Igitur diſsimulata ira, cum urbi appropinquaret, primores civitatis, qui venienti obviam proceſſere, comiter primum excepit, mox edicto, ut oppidani omnes intra domos ſuas ſe continerent, vias omnes armatis inſedit, tantamque in urbe caedem fecit, ut ne ipſe quidem interfectorum numerum perſcribere ad ſenatum auderet. Ejus atrocitatis hiſtorici omnes meminere, at prolixius, etſi frequenter in diverſa abeant, Dio, [a]) et Herodianus. Fingitur in hoc numo Iſis adventanti imperatori occurrens, et refert Dio, [b]) primos Alexandriae advenienti obviam progreſſos cum arcanis quibusdam ſacris. Ad haec ſacra Iſidis a Caracalla Romam deportata, et ubique ei magnifica templa facta tradit Spartianus. [c]) Crocodilus Aegyptum graphice notat.

Iam vero et chronologiam egregie illuſtrat numus praeſens, qui hunc Alexandriae adventum tribunatui XVIII. adſigit, qui ex mea ſententia currebat cum anno V. C. 968. P. X. 215. Tillemontius et ipſe quoque diſceſſum a Nicomedia, et caedem Alexandrinam intra annuum ſpatium concludit, ſed haec facta contendit anno ſequente V. C. 969. Quo iſtud pacto veriſimile ſit, propter rerum adhuc deinceps geſtarum copiam non reperio. Sane ex ejus ipſius ſententia Caracalla poſt diem IV. Aprilis V. C. 969 diſceſsit Nicomedia, tum peragrata omni Aſia intravit Syriam, et aliquamdiu Antiochiae moratus eſt. Tum bellum in Parthos paravit, quo

---

a) L. LXXVII. § 22. b) l. c. c) Cap. 9.

cedentibus his mox ſopito Alexandriam profectus eſt, eamque intravit. Perſpicuum eſt, propter regionum, quae peragrandae fuere, ingentia intervalla, tum belli Parthici molimina, et pactiones Parthorum, quae, ut fit, commeantibus hinc et inde legatis, temporis non parum abſumunt, Caracallam adeſſe Alexandriae, niſi vergente ad finem anno, non potuiſſe. At Tillemontio auctore hoc adhuc anno ſuo V. C. 969 Caracalla Antiochiam revertitur, tum legatos ad Artabanum Parthiae regem mittit, qui filiam ejus ſibi in matrimonium peterent. Quo conditionem detrectante Parthorum fines ingreſſus, captis Arbelis, et Media late vaſtata exercitum Edeſſam in hiberna reduxit. Atque haec omnia inde a die IV. Aprilis usque ad proximum hibernorum tempus perfecta conſtituit Tillemontius. An hae tantae res intra has anguſtias cogi poſſunt etiam duce ad res agendas attentiſsimo, nedum Caracalla, qui multum temporis voluptatibus, ac ludicris impendit? At enim coactus erat vir egregius tot ac tantas res exiguo ſpatio circumſcribere, quod laxare caeſus ſequente anno Caracalla non ſivit. Quare cum teſte utroque ad annum praeſentem citato numo certe conſtet, hoc labente factum, ut Caracalla et Pergami eſſet, et Alexandriae, ejus res geſtae ſic ſunt diſponendae, ut ſtatuatur, autumno fere exeunte inviſiſſe Alexandriam, et quae deinceps geſta ſunt, in annum ſequentem facile ad ea ſuffecturum trajiciantur. Invicte etiam ab utroque numo refellitur ſententia eorum, qui ſtatuunt, hoc adhuc tempore ab Auguſtis trib. poteſtatem die natali imperii iterari ſolitam. Figitur hic ab aliis ante Kalendas Apriles V. C. 951, ab aliis ſtatim poſt Kalendas Iunias ejusdem anni. Ergo anno V. C. 969 P. X. 216 usque ad Aprilem, ſecundum alios usque ad Iunium currebat tribunatus XVIII. deinceps XIX. Prior de Aprili ſententia jam ultro corruit: nam numus eum intraſſe Alexandriam teſtatur in tribunatu XVIII., qui jam exivit, cum adhuc Nicomediae haereret. Si eum iteravit in Iunio, neceſſe eſt, inde a die IV. Aprilis usque ad initium Iunii Caracallam a Nicomedia pervaſiſſe omnem Aſiam, Syriam, veniſſe in Aegyptum, nunciatum iſtud Romam, a monetariis confectas matrices ejus adventum Alexandriae teſtantes, nimirum antequam exſpiraret tribunatus XVIII. et inciperet XIX.

V. C. 969. P. X. 216.
TR. P. XIX. COS. IV. P. M. P. P.
PIVS. GERM. IMP. III.
C. Atio Sabino II. Cornelio Anulino coſ.

Caracalla ex Aegypto Antiochiam reverſus Artabani Parthorum regis filiam in matrimonium petit. Quo negato Euphratem transgreſſus Mediam invadit, Arbela capit, caedem ubique et incendia circumfert, poſt haec Edeſſam in hiberna redit. Abagarum Oſrhoenorum regem fraude in colloquium pertractum in vincula conjicit, ejusque regnum occupat, quod factum forte anno praecedente. [a])

a) Dio, Herodianus, Spartian.

* * *

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum in AV. et AR.*, *radiatum in AR. maj. mod. et in pluribus AE. II.*

B. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum in AE. I.*

C. M. AVR. ANTONINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum, vel radiatum in AE. II.*

* * *

De partibus averſis numorum hujus anni actum ad annum V. C. 967, nam argumenta fere eadem continent, niſi quod nunc TR. P. XVIIII. inſcribitur.

V. C. 970. P. X. 217.

TR. P. XX. COS. IV. P. M. P. P. PIVS. GERM. IMP. III.

C. Bruttio Praeſente, T. Meſſio Extricato II. coſ.

Bellum in Parthos parat, qui magno cum exercitu ad vindicandam anni prioris injuriam aderant. Edeſſa Carrhas profectus, ut inviſeret celebre ejus loci templum Luno ſacrum, per iter a Martiale evocato inſtigante Macrino praefecto praetorio interficitur die VIII. Aprilis anno aetatis XXIX. die IV. ſecundum Dionem, [a]) nam, ut ibidem addit, natus fuit die IV Aprilis. Spartianus ipſis Megalenſibus caeſum dixit, et quidem die VI. Aprilis, quem addit fuiſſe quoque ejus natalem. [b]) Coepere Megalenſes die IV. Aprilis, et durabant dies IX. At malim hac in cauſa ſequi Dionem.

Cum in pueritia moderatum ſeſe, affabilem, alienum a ſeveritate etiam juſta palam ferret, omnibus, qui talem eum novere, mirum viſum, tam immanem eum, cum pueritiam egreſſus eſt, et abnormem belluam evaſiſſe. Factum iſtud calliditate ingenii cenſet Spartianus, aut quod Alexandro M. ſimilis videri voluit, cujus non quidem virtutes, ſed vitia non animi minus, quam corporis ſervilem in modum eſt imitatus, ut amplius dicetur in ejus conſecrati numis. Ferum animum ne patre quidem vivo celare valuit, a cujus reverentia ac metu ut ſeſe liberaret, eum in Britannia ſeu per inſidias, ſeu ſeditionem interimere aliquoties tentavit. Et patuit tum, qui omne in patrem obſequium exuit, in fratris caedem fore promptiorem, quem quanta crudelitate, in omnem etiam ejus domum propagata ſuſtulerit, dictum ad annum V. C. 965, et infra in Geta dicetur. Huic ſi addatur rabies Alexandrina, memorata ad annum V. C. 968, quam leviſsima cauſa excitavit, ſatis perſpicimus, nihil fuiſſe tam ſacrum, atque religioſum, quod non auſus eſſet ſanguine polluere, ex quo de reliquis ejus caedibus velut per ludum peractis facile erit judicare. Non ſufficiente ejus cupiditati aerario cum propter inſanos ſumptus in ſpectacula factos, tum quod militem locupletare neceſſe fuit, ſive ut caeſum Getam patienter ferret, ſive ut propter inſidiarum metum in officio retineret, in omnium impune civium bona involavit, palam increpans, ad ſe unum orbis divitias

a) L. LXXVIII. c. 6. b) Cap. 6.

pertinere, quas nempe militibus largiretur, ferturque matri donativorum copiam, ac frequentiam culpanti, dicentique: jam brevi nullum pecuniae conficiendae modum reliquum fore, ſeu juſtum, ſeu injuſtum, reſpondiſſe: bono animo es, mater, nam nobis, quamdiu hunc habebimus (oſtentabat gladium) pecunia non deerit.[a]) Tanta vero foedae perfidiae argumenta orbi univerſo dedit, ut nemo deinceps etiam dejeranti, ac ſuperum fidem teſtanti crederet, ac propterea exteris etiam nationibus inviſus eſſet, ac deſpectus. Caeſi cadaver crematum, oſſa Romam invecta, et in monumento Antoniniano condita ſunt.

Vxor *Plautilla*, de qua infra.

* * *

A. ANTONINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum in AV. et AR., radiatum in AR. maj. mod. et nonnullis AE. II.*

B. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum in AE. I. II.*

* * *

Vt lit. A.

P. M. TR. P. XX. COS. IIII. P. P. *variis typis, de quibus egi ſupra ad annum V. C. 967*, in omni metallo ac forma.

Vt lit. B.

P. M. TR. P. XX. IMP. III. COS. IIII. P. P. S. C. *variis typis.* AE. I. II.

Vt lit. A.

VIC. PART. P. M. TR. P. XX. COS. IIII. P. P. *Imperator paludatus ſtans d. globum, ſ. haſtam coronatur ab adſtante Victoria, pro pedibus captivus ſedens.* AV. (Muſ. Caeſ.

Vt lit. A.

Eadem epigraphe. Victoria armis inſidens clypeum tenet, cui inſcriptum: VOT. XX., juxta tropaeum cum duobus captivis humi ſedentibus. AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Caracalla vaſtata impune Parthia (nam imparatos praeter opinionem invaſerat) in Meſopotamiam reverſus literas ad ſenatum dedit, quibus ſignificaverat, ſubactum a ſe Orientem. Quare ſenatus, etſi gnarus mendacii, metu tamen cunctos illi victoriae honores decrevit.[b]) Quare et numi praetenſae hujus victoriae Parthicae ergo ſignati.

Alter numus praeterea vota XX. hoc anno ſoluta prodit.

Numi vagi.

ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

FELICIA. TEMPORA. *Quatuor puelli cum attributis totidem anni vices indicantibus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Similem typum jam indicavimus in numis Annii Veri.

* * *

Eadem adverſa.

FELICITAS. SAECVLI. S. C. *Severus, Domna, Caracalla, Geta ſedentes in ſubſtructione, inferne figura ſtans, quae dexteram vaſi, quod pegmate ſuſtinetur, applicat.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Numus totam familiam tum regnantem complectitur, et quidem Domnam etiam imperantibus mixtam, novo arrogantiae teſtimonio jam ex ejus mone-

a) Dio L. LXXVII. § 10. b) Herodian.

ta cognitae. Exſtat etiam ſimilis Getae ſignatus intra annos 958. 960, ſuntque hi numi haud dubie ſynchroni.

* * *

Antica incerta.

FELICITATEM. ITALICAM. *Mulier ſtans cum caduceo et cornucopiae.* AR. (Muſ. d'Ennery.)

Singularis in hoc numo enunciandi modus in accuſandi caſu.

* * *

Numi reliqui: PACATOR. ORBIS. — RECTOR. ORBIS. — RESTITVTOR. VRBIS. — SAL. GEN. HVM. — VIRTVS. AVGG. etc. qui plerique jam ex moneta patris Severi cogniti ſunt. Ceterum Caracallae numi facile ſuis tribui annis poſſunt ope lineamentorum vultus, ſic ut his ducibus vix uno alterove anno fallare. Numi Caracallae cum ordine chronologico digeſti ſunt, aetatis progreſſum, per ſingulos annos praeclare demonſtrant.

Divus Caracalla.

De Caracalla conſecrato haec Dio: [a]) *Senatores omnes et privati, tam mares, quam feminae, vehementiſſime ipſum oderant, ita ut in eum, velut in hoſtem infenſiſſimum et dicerent quaevis, et facerent. At vero nulla ex S. C. infamia notatus fuit, quod milites, cum pacem, quam ſe a Macrino ſperaverant accepturos, conſecuti non eſſent, iis vero praemiis fraudarentur, quae ab illo acceperant, rurſus Antoninum deſiderarent, qui, militibus poſtea id evincentibus, inter deos adeo relatus eſt, accedente nimirum ſenatus conſulto.* At Spartianus declamantis more: [b]) *Hic tamen omnium duriſſimus, et ut uno complectamur verbo, parricida et inceſtus, patris, et matris, et fratris inimicus a Macrino, qui eum occiderat, timore militum, ac maxime praetorianorum inter deos relatus eſt. Habet templum, habet ſalios, habet ſodales Antoninianos, qui Fauſtinae templum, et divale nomen eripuit. etc.* Vide etiam Capitolinum in Macrino. [c]) Tamen ejus conſecrati memoriam ſaepe deinceps fuiſſe neglectam, jam dixi in numis divi Commodi.

DIVO. ANTONINO. MAGNO.

Caput nudum.

CONSECRATIO. S. C. *Rogus.* In aliis: *Aquila.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ. Vaill. Muſ. Farneſ.)

Nihil in his novi, praeter titulum *Magni.* Ejus adſciti cauſam ſuppeditat Victor alter: *Corpore Alexandri Macedonis conſpecto MAGNVM atque ALEXANDRVM ſe juſſit appellari, aſſentantium fallaciis eo perductus, ut truci fronte, et ad laevum humerum converſa cervice, quod in ore Alexandri notaverat, incedens fidem vultus ſimillimi perſuaderet ſibi.* Praeter tituli hujus cauſam alia etiam egregia docet hoc teſtimonium, nimirum *trucem frontem*, et *ad laevum humerum converſam cervicem*, qui habitus in plerisque ejus ſignis hodie ſuperſtitibus ad amuſſim obſervatur. Nempe eum artifices finxerunt talem, qualis videri voluit; nam Iunio cuipiam Paulino dedit IIS. decies, quod dixerat, eum iraſcenti ſimilem eſſe, quoniam ad ſpeciem vultus iracundioris ſe

a) L. LXXVIII. § 9. b) Cap. 11. c) Cap. 6.

quodammodo componeret. [a]) Docet etiam, hunc fuiſſe habitum ſtatuarum Alexandri, ut revera illae ſaltem reſpectu cervicis inflexae conſentiunt, quali eſt eximia ejus protome marmorea in praeſtantiſsimo muſeo M. Ducis. Cum numis, et Victore conſpirant etiam marmora, inter quae memorabile, quod vulgavit Fabrettus: [b]) MAGNO. IMP. CAES. M. AVRELIO. ANTONINO. AVGVST. etc. In alio apud Muratorium: [c]) ACCENS. VEI. (forte VEL.) FLAM. DIVI. MAGN. ANTON., in quo habes et flaminem divi Caracallae. In fragmento Arvalium Romae nuper reperto dicitur Elagabalus DIVI. MAG. ANTONINI. FIL. Denique Paulus I. C. tit. III. de adulterio: *Magnus Antoninus pepercit eis, qui adulteros inconſulto calore ducti interfecerunt.* Quibus adde duas columnas milliarias, in quibus Elagabalus, et Alexander Sev. dicuntur DIVI. ANTONINI. MAG. filii. [d]) Haec teſtimonia ſi ante oculos habuiſſet Muratorius, non ſane ſolicitaſſet in laudato ſuo marmore vocabulum MAGN., cum pro hoc legendum MARC.; et intelligi M. Aurelium Antoninum in ſubjecta nota profiteretur. Ceterum de inſano Caracallae in Alexandrum M. adfectu incredibilia narrat Dio, [e]) nimirum complures ei ſtatuas cum in caſtris, tum urbe collocaſſe, comparaſſe phalangem decem et ſex millium ex ſolis Macedonibus conflatum, eum Orientalem Auguſtum appellaſſe, et ſcripſiſſe aliquando ad ſenatum, Alexandrum in ſuum ipſius corpus rurſum ſubintraſſe etc. Ad haec teſtatur Herodianus coaevus, [f]) vidiſſe ſe imagines nonnullas ridicule depictas, quae uno corpore duas facies praeferrent, Alexandri, et Caracallae. Quo cognito ejus in veterem hunc regem adfectu cudiſſe Macedonas numos aeneos cum Alexandri imagine, dixi in numis Berrhaeae Macedoniae, quo loco plura huc pertinentia notata reperies.

Numi commatis peregrini.

Hujus generis infinita eſt copia tam *urbium liberarum*, quam *coloniarum*, de quibus hoc loco aliud diſtinctius monendum non occurrit.

De numis argenteis majoris moduli commatis Romani.

Nova imperante Caracalla monetae argenteae ratio incipit. Ordinariam pondere et volumine excedit, an et puritate metalli praeſtet, non ſatis mihi compertum. Vt in numis ordinariis argenteis caput Auguſti perpetuo eſt laureatum, ſic in his conſtanter radiatum, quin et hoc cultu eſt caput Diadumeniani, etſi Caeſar tantum in iis appelletur. Auguſtarum caput ſemper impoſitum lunae, quod in aliis nunquam, aut nonniſi per caſum extraordinarium, prout in numo Severi anni anni V. C. 955, hac regula in unico, quos viderim, Domnae numo fallente, qui eſt in muſeo Caeſareo inſcriptus: VENERI. GENETRICI. Typos habet eosdem, quos argentei alii. Coeptos ſignari ſub Caracalla,

a) Dio L. LXXVII. § 11. b) Col. Traj. p. 286. c) Pag. 1067. 4. d) B. L. Hiſt. T. XXI. p. 70. 7. e) L. LXXVII. § 7. f) in Carac.

eo certum, quoniam ejus generis in Severi, et quae hoc adhuc imperante repudiata fuit, Plautillae moneta non habentur. Etiam hujusmodi Getae deficiunt. Primi, qui notam chronologicam offerunt, exhibent Caracallae tribuniciam poteſtatem XVIII., hac priorem gaza Caeſarea non habet. Sunt etiam Domnae, nempe per filii imperium ſignati. Ad quod non advertit Bimardus, qui cuſos id genus numos jam ſub Severo dixit, [a]) deceptus haud dubie, quia hujus commatis numos cum capite Domnae viderat; at in his capienda non eſt Domna Severi uxor, ſed Caracallae mater. Neque per Caracallae mortem modus hic abolitus; nam duravit in imperia Macrini, et Elagabali ſucceſſorum. Macrini exſtant non pauci, rariores Diadumeniani, Elagabali complures; ex ejus aetatis feminis Maeſae, et Anniae Fauſtinae ſimiles oſtentat muſeum Caeſareum, et Elagabali quidem poſtremi ſunt cum trib. poteſtate II. Tamen, quod obſervandum, non ceſſavere interea argentei ordinarii, et multo majore quidem copia feriri. Non obſervantur ſub imperio Alexandri, Maximini, et priorum Gordianorum, at reſumptus mos ſub Balbino, et Pupieno, ac praecipue Gordiano III., ſub quo frequentiſsimi ſunt novi hujus inſtituti numi, et duravit illud, dum res monetaria peſſum ire coepit. Factum expoſui, at novi moris cauſam me ignorare profiteor.

Nomina Caracallae.

Baſſianus. Hoc nomen illi adhuc puero et privato fuit, inditum ex nomine avi materni, [b]) duravitque, donec ab intruſa Antonini appellatione extruderetur. Peracta ejus caede per commune omnium odium Baſsianus rurſum contemptim dici coepit. [c]) Verum in monumentis publicis nomen iſtud ſeu nativum, ſeu contumelioſum non legitur.

M. Aurelius Antoninus. Illuſtre hoc nomen filio pro obſcuro Baſsiani indidit Severus, cum eum Caeſarem apud Viminacium appellavit, ut refert Spartianus, [d]) quod factum diximus V. C. 949. Datae ejus appellationis frivolam cauſam adfert, quod ſomniaverat pater Antoninum ſibi ſucceſſurum, quam repetit quoque Lampridius. [e]) Spartiani veriſimilior altera eſt, quoniam Severus ipſe in Marci familiam tranſire voluit, nimirum ut ſibi, atque impoſita filio Antonini appellatione plus auctoritatis, atque exiſtimationis publicae accreſceret, de quo prolixius egi in Severo V. C. 948 ad numum: DIVI. M. PII. F. Quanta vero fuerit ea aetate ſuperſtitio nominis Antoniniani, abunde docet Lampridius. [f])

Severus. Nomen iſtud, utut a patre hereditarium, neque ſcriptores, neque numi Latini Caracallae adſtruunt. Tamen in numis Graecarum urbium frequenter dicitur CЄOΥΗΡOC, ut et in marmoribus Latinis. [g])

Pius. Hoc illi nomen cum patre, et fratre commune. (Vide Severum.) Eo in numis uti coepit anno demum V. C. 954. In numo Graeco ΠЄΙOC. [h])

Felix. Hunc titulum collegit a Com-

a) ad Iobert. T. I. p. 60. b) Victor alter in Carac. c) Dio L. LXXVIII. § 9. d) in Sev. c. 10. e) in Diadum. c. 6. f) l. c. g) Gruter. p. 267. 7. h) Pellerin Mel. II. p. 151.

modo, ſuo per fictam adoptionem patruo, etſi eo pater nunquam uſus eſt. Illum numi in annum V. C. 966 differunt. At maturant marmora, et quidem jam cum trib. poteſtate III. in Muratoriano. [a])

Semnos. In numo coloniae Caſſandreae Macedoniae apud Wilde: [b]) ΑΥΤ. C. M. ANTΩNINOS. SEMNOS. mixtis barbare vocibus literisque cum Graecis, tum Latinis. Eſt autem a Graeco Σεμνος, *venerabilis*, quod nomen Gordiano Africano ſeniori in numis Alexandrinis datur.

Arabicus, *Adjabenicus.* Praedicaſſe Caracallam hos titulos, nempe per victorias patris, docent Spartianus, [c]) et marmora, inter quae Gruterianum. [d]) Sed in numis perpetuo negliguntur.

Parthicus Maximus dictus cum patre ex altero in Parthos bello, eoque uti coepit V. C. 953, ſed in parte tantum numorum averſa, et poſt triennium in numis neglectus, ut dictum. Ex bello Parthico, quod ipſe ſub vitae exitum per ſe geſsit, *Parthicum* appellatum, adfirmat Spartianus. [e]) Ejus aevi numi victoriam quidem Parthicam crepant, ſed titulum *Parthici* reticent.

Britannicus. Hunc titulum cum patre capeſsivit V. C. 963, verum triennio poſt coepit praevalere nomen Germanici, ac mox plene exſpiravit.

Germanicus. Comparet primum in numis tribunatu XVI. notatis, qui fluxit cum anno V. C. 966. Ejus capti cauſam reticuere ſcriptores. Veriſimile eſt, quoniam hoc anno commoratum eum in Gallia conſtat, aliquid ipſi rei cum vicinis Germanis fuiſſe, atque ex levi victoria hunc titulum per vanitatem captum. Teſte Spartiano Germanici nomen patre adhuc vivo fuerat conſecutus. [f]) Verum iſtud ignorant numi et marmora, et cum non conſtet, Caracallam ſeorſim a patre bellum geſsiſſe, aut ullum cepiſſe ex victoriis titulum, niſi quem pater ipſe cepit, et cum eo communicavit, videtur erraſſe ipſe Spartianus, cum pro *Germanicus* ſcribendum eſſet *Britannicus.* Ceterum operae pretium non videtur, adſciti hujus nominis cauſam anxie rimari, ſi audiamus Spartianum haec de eo memorantem: *cum Germanos ſubegiſſet, GERMANICVM ſe appellavit vel joco, vel ſerio, ut erat ſtultus et demens, aſſerens, ſi Lucanos viciſſet, Lucanicum ſe appellandum.*

Alemannicus. A victis Alemannis fuiſſe eum *Alemannicum*, refert Spartianus, [g]) ſed monumenta publica hactenus cognita hunc titulum non jactant.

Sarmaticus Maximus. Nomen obiter tantum memoratum a Spartiano, [h]) a monumentis item extorre. Illud ſi verum, videtur Sarmatas per legatos viciſſe.

Magnus. Vide hujus tituli cauſam ſupra in numis conſecrationis.

Haec nomina Caracallae aut ſerio, aut honoris cauſa impoſita memorantur. Fuere autem et alia diaſyrtica, quae paucis commemorare juvat.

Caracalla, ſecundum alios *Caracallus.* De hoc nomine Dio auctor idoneus: [i]) *Quoddam ſingulare genus veſtimenti barbarico more inciſum, et conſutum in lacernae modum invenit, quo et ipſe frequentiſsime utebatur, ita ut idcirco CARACAL-*

a) Pag. 347. 2. b) Sel. num. tab. XX. c) in Carac. c. 10. d) Pag. 267. 7. e) in Carac. c. 6. f) in Carac. c. 6. g) Cap. 10. h) in Geta c. 6. i) L. LXXVIII. §3.

LVS diceretur, et milites potiſſimum induere juſſit. Et Spartianus: [a]) *Ipſe CARACALLI nomen accepit a veſtimento, quod populo dederat demiſſo usque ad talos, quod ante non fuerat, unde hodieque Antoninianae dicuntur Caracallae hujusmodi, in uſu maxime Romanae plebis frequentatae.* Teſte altero Victore talarem hujus formae veſtem e Gallia devexit. Monumenta publica hoc nomine abſtinent, uti et

Getici Maximi, et Taranti. Illud reperit Helvius Pertinax Pertinacis Aug. filius. Nam cum Caracalla varios victarum gentium titulos adſcriberet, dicitur is joco dixiſſe: *adde, ſi placet, etiam GETICVS MAXIMVS,* adludens ad Getae caedem, et victoriam de Gottis, ſeu Getis, quos, cum in Orientem transiret, tumultuariis praeliis devicerat. [b]) Et vero eodem hoc ſenſu magis ob caeſum *germanum* fratrem, quam devictos Germanos *Germanicus* meruit appellari. *Tarantus*, quo nomine ſaepiſsime eum afficit Dio, dictus ex nomine cujusdam gladiatoris, et ſtatura puſilli, et forma foediſsimi, et una ſanguinarii. [c])

Pater patriae.

Numi hujus tituli mentione abſtinent, quamdiu pater vixit. Hoc mortuo continuo *Patris Patriae*, et *Pontificis Max.* nomina adlegit. Verum ſunt marmora, quae ei vivo adhuc patre hunc honorem deferunt, velut epigramma auctoritatis publicae exſtans in arcu Severi ſupra ad annum V. C. 957 deſcriptum, quo docemur, eum in tribunatu VI., et cum annum aetatis XVI. ageret, hoc jam elogio fuiſſe ornatum. At neminem turbet hic ejus arcus parachronismus; nam quo loco nunc leguntur literae P. P., olim ſcriptum erat vocabulum ET, ſequentibus Getae fratris titulis, quibus eraſis, ut aliquis tamen epigrammati ſenſus conſtaret, ſuffectae ſunt literae P. P. nempe titulus Caracallae quidem debitus tum, cum fratrem occidit, at non tum, cum arcus poſitus fuit.

Imperator.

Mediobarbus Caracallam jam in trib. poteſtate X. imperatorem II. facit, ſed nequaquam iſtud ex teſtimonio numorum, quorum is nullum ad hunc annum cum hoc titulo recitat, et videtur hauſiſſe iſtud ex marmore Gruteri, [d]) in quo Caracalla dicitur TR. POT. X. IMP. II. COS. III. DES. Eodem titulo ornatur in tribunatu XIII. apud Gruterum, [e]) item in tribunatu XIV., ac tum adhuc eſt IMP. II. Denique IMP. III. dicitur in trib. poteſtate XVII. forte ex victoria de Alemannis, neque deinceps amplius docentibus iſtud luculente numis hunc honorem iteravit. Cum numis conſpirat illuſtre marmor arvale apud Marinium. [f])

a) in Carac. c. 9. b) Spartian. in Carac. c. 10. et in Geta c. 6. c) Dio L. LXXVIII. § 9. d) Pag. 150. 5. e) Pag. 265. 3. f) Frat. arv. p. 508.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei	R.
Argentei	C.
Aenei max. mod.	RR.
Aenei I. et II. formae	C.
Aenei III. formae	O.
Commatis peregrini:	
Argentei urbium liberarum	R.
Aenei urbium, et coloniarum	C.
Alexandrini	RRR.

FVLVIA PLAVTILLA.

Fulvia Plautilla minus ſuis aut virtutibus, aut vitiis, quam ſuo patrisque exitio cognita. Erat hic Plautianus praefectus praetorio, natione Afer, in quem tam impenſo adfectu ferebatur Severus, ut praeter collatos omnis generis honores immenſis etiam opibus hominem obrueret, nihil absque eo ageret, nihil petenti negaret, atque omnem fere potentiam a ſe in eum unum conferret. Qua ille fortunae magnitudine ſtolide ferox involare in bona civium, viros illuſtres, qui propter claritatem obſtare ſibi videbantur, e medio tollere, incredibili arrogantia ſeſe ſupra omnes efferre, ſic ut non dubitaret, Domnam ipſam, et Caracallam indignis modis tractare. Gloriae faſtigium adſecutus videbatur, cum Severus V. C. 955 ejus filiam Plautillam, de qua agimus, Caracallae filio uxorem dedit, quo tempore tantum pater pretioſae ſupellectilis ſponſae filiae erogavit, quantum teſte Dione, qui haec omnia coram vidit, reginis quinquaginta ſatis fuiſſet. [a]) Verum tanta haec felicitas aevum non tulit. Nam comperto Caracallae iniquo adverſum ſe, et filiam animo, quam invitus duxerat, et male ſibi ab hoc poſt Severi obitum metuens pernicioſa in utrumque Auguſtum coepit moliri conſilia, ſi Herodiano credimus, aut in ſuſpicionem a Caracalla eſt adductus, ut prodit Dio. Vocatus igitur in palatium hoc jubente, neque impediente Severo confoſſus eſt V. C. 956. Eſt apud Gruterum marmor illuſtre: [b]) HERCVLI. INVICTO. ET. DIBVS. OMNIBVS. DEABVSQ. SACRVM. PRO. SALVTEM. IMP. L. SEPT. SEVERI. ET. M. AVRELIO. CAESARI. AVG. NN. ET. (ſequuntur eraſa tria Plautiani nomina) C. V. PR. PR. Ex quo manifeſte colligas, hominem impotentem publico odio perinde flagraſſe, atque olim Sejanum, cum poſt eorum ruinam ne nominibus

a) L. LXXVI. § 1. b) Pag. 46. 9.

quidem, quae monumenta publica praeferebant, parceretur. Marmora alia, ex quibus eraſum Plautiani nomen, collegit cl. Fontaninus in ſuis Antiquitatibus Hortae, ſed in nonnullis eum feſelliſſe, erudite demonſtravit Camillus Silveſter in epiſtola ad Philippum Turrium. [a]) Plautilla deportata in Siciliam, et tantiſper liberaliter habita, ut ait Herodianus, at ſecundum Dionem relegata in Liparam in rerum etiam neceſſariarum inopia vixit. Caeſo Geta eam Caracalla in hac ſua calamitate omnia metuentem interfici juſsit V. C. 965. [b]) Feminam fuiſſe impudentiſsimam, refert Dio. [c])

Dionem inde a principio libri LXXVI. Plautiani, et Plautillae hiſtoriam complexum ſi ſequare, perexiguum tempus, et forte pauci tantum menſes inter Plautillae nuptias, et exilium videntur interceſſiſſe. At longius intervallum videtur depoſcere copia numorum Plautillae non modo in urbe, ſed majore adhuc numero per remotiſsimas provincias ſignatorum. Sane longiorem moram manifeſte exigit numus Plautillae apud Gazam Iudaeae ſignatus cum anno aerae ΔΞC, quem edidere Vaillantius, et Noriſius. [d]) Coepit haec anno V. C. 693, ergo numus praeſens ſignatus eſt ab autumno V. C. 956. Quare cum nuptiae Plautillae actae fuerint V. C. 955, ut in Severo ad hunc annum demonſtravimus, ſequitur, ſaltem integri fere anni ſpatium inter nuptias, et exilium interponendum.

Liberi. Non poterat infauſtum hoc matrimonium eſſe fecundum, cum teſte Herodiano Caracalla inde a principio has nuptias averſatus neque communi cum Plautilla toro, neque menſa uteretur. Froelichius cum ex loco Herodiani dubiae lectionis, tum ex inſcriptionibus Graecis Epheſi repertis probare adniſus eſt, natos eſſe ex hoc matrimonio filium unum Hadrianum, filiasque duas Fadillam, aliamque anonymam. [e]) Verum praeterquam quod debiles omnino eae ſunt coniecturae, obſtat non modo laudatum Herodiani teſtimonium, verum etiam tempus ipſum, quod propter conſecutum mox diſsidium vix uni enitendae proli poterat ſuffeciſſe, quod ipſum jam ante me advertit Fabricius ad Dionis L. LXXVI. § 34. Froelichio ſic opinandi cauſa fuit Politianus, qui locum Herodiani L. III. c. 13. ſic vertit: *at Severus ipſam* (Plautillam) *pariter cum filiolo, quem peperat, relegavit in Siciliam*, cum tamen textus Graecus diſerte ſic habeat: ὁ δε Σεϐηρος ἀυτην τε ἐκεινην και τον ἀδελφον ἀυτης ἐις Σικελιαν ἐπεμψεν, quam lectionem praefert etiam Herodiani inſignis codex MS. bibliothecae Caeſareae. Pellerinius, qui Froelichii cauſam rurſum tuendam ſuſcepit propoſito numo *Hadriani Getae* appellatione inſcripto, [f]) de quo agetur infra in nominibus Getae, iisdem facile argumentis, quibus Froelichius refellitur.

Spartianum, qui aliquoties Elagabalum Caracallae filium dixit, [g]) in hujus vita in judicium vocabo.

---

a) Raccolta di Calogera Tom. II. p. 65. b) Herodian. Dio L. LXXVI. § 6. c) l. c. § 3. d) Epoch. Syromaced. e) IV. Tentam. p. 454 ſeq. f) Rec. Tom. III. p. XIII. g) in Carac. c. 9. et 11.

A. PLAVTILLA. AVGVSTA. *in AV. AR. AE. I. II.*

B. PLAVTILLAE. AVGVSTAE. *in AV. et AR.*

C. PLAVTILLA, AVG. *in AR.* (Muſ. Caeſ.)

* * *

Vt lit. B.

ANTON. P. AVG. PONT. TR. P. V. COS. *Caput Caracallae laureatum.* AR. (Vaill.)

Nuptiarum tempus ex tribunatu Caracallae V. egregie definit hic numus, de quo vide plura in moneta Caracallae ad annum V. C. 955.

* * *

Vt lit. A. et B.

CONCORDIAE. AETERNAE. *vel:* CONCORDIA. FELIX. *Caracalla et Plautilla ſtantes jungunt dexteras.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Numos non ſemper adſerere, quod verum eſt, ſed quod concipiunt vota ſeu ſincera, ſeu ficta, hoc loco affatim docemur. Tam parum concors fuit Caracalla cum uxore, quam cum fratre Geta, et tamen hujus quoque numi *concordiam* crepant.

* * *

Vt lit. A.

PIETAS. AVGG. *Mulier ſtans d. haſtam, ſ. infantem in ſinu geſtat.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Hos forte numos, nam alii Plautillae mihi incomperti, ob oculos habuit Pellerinius, cum adſeruit: *patere ex numis Plautillae, eam re ipſa plures proles enixam,* a) quod mox ſupra refutavimus. Haec averſa, quae ſaepe in numis Auguſtarum inde a Trajano comparet, plerumque indicat harum *pietatem*, qua puellas alimentarias complexae ſunt, ut ſaepe obſervatum.

* * *

Vt lit. B.

PROPAGO. IMPERI. *Caracalla, et Plautilla ſtantes jungunt dexteras.* AV. AR. (Vaill. Muſ. Caeſ.)

Nimirum *propago imperii*, quae a Severo per utriusque conjunctionem ſperabatur, etſi ſecus caderet.

Numi commatis peregrini.

Vrbium liberarum numi Graece inſcripti permulti editi ſunt, quorum plerosque vide penes Vaillantium. Horum ope novimus, quod numi Latini reticent, Plautillae praeterea nomen fuiſſe *Fulviae*, nam plerumque addunt ΦΟΥΛΒΙΑ, quod nomen haud dubie paternum fuit. Nam hunc dictum *Fulvium Plautianum*, manifeſte colligitur ex collatis binis Spartiani locis. Cum enim narraſſet in Severo: b) *Plautianum ad occupandos Nigri liberos miſit*, idem factum in Nigro his verbis refert: c) *miſit* Severus *Fulvium ad occupandos Nigri filios*, quo *Fulvium Plautianum* aperte tenemus. Accedit, teſte Herodiano Plautianum non modo Afrum, et municipem Severi fuiſſe, ſed etiam ex aliquorum ſententia ei conſanguinitate junctum. d) At Severus Fulvium quoque, ac Fulviam in majoribus ſuis habuit teſte Spartiano. e) Denique Fulviam gentem invicte comprobat marmor

a) l. c. b) Cap. 6. c) Cap. 5. d) in Carac. e) in Severo ſub init.

editum a Fontanino in Antiquit. Hort., et reſtitutum a Morcello, [a]) in quo Plautilla dicitur FVLVIA. PLAVTILLA. AVG. FILIA. L. FVLVII. PLAVTIANI. Eadem nomina praefert vetus tegula apud Marinium, [b]) ſed in qua praenomen habet Caii: OP. DOL. EX. PR. C. FVLV. PLAVT. PR. PR. C. V. In numo Aegirae Achaiae legitur ΦΟΥΑΒΙΑΝ. CЄBACTHN omiſſo Plautillae nomine. [c]) In numo Alindae Cariae apud Haymium Plautilla dicitur NЄA. ΘЄA. HPA. Harduinus eam ex numo Gabalae Syriae vocat ΙΟΥCΤΑΝ. ΦΟΥΛΟΥΙΑΝ ΠΛΑΥΤ. Ait, numum eſſe in muſeo Mediceo, [d]) ſed quem non memini ibi a me conſpectum.

Coloniarum numi pauci exſtant, et horum plerique ſignati apud Corinthum, quos vide indicatos a Vaillantio, et Pellerinio.

Alexandrini utrum exſtent, mihi incompertum.

PRETIVM.

Numi commatis Romani:

Aurei	- - - - - - - - - -	RRR.
Argentei	- - - - - - - - - -	C.
Argentei max. mod.	- - - - - - - - -	O.
Aenei I. formae	- - - - - - - -	RRRR.
Aenei II. formae	- - - - - - - -	R.
Aenei III. formae	- - - - - - - -	O.

Numi commatis peregrini. Vide mox dicta.

L. vel P. SEPTIMIVS GETA.

Natus patre Severo adhuc privato, matre Domna apud Mediolanum VI. Kal. Iun. Severo et Vitellio coſ., ut viſum Spartiano. [e]) Tillemontius annum V. C. 942 P. X. 189 eruit, ſed difficili et incerto, quod ad annum diemque attinet, criterio. [f]) Geta dictus eſt ex nomine avi paterni, vel patrui. [g]) Patrem Severum, poſtquam remotis aemulis unus imperium obtinuit, in Orientem ad bellum Parthicum conſectatus, quo tempore frater Caracalla *Auguſtus* dictus eſt, ipſe volentibus militibus, et mox patre ſenatuque adprobante *Caeſaris* titulum abſtulit V. C. 951. [h])

a) de Stilo inſcript. p. 88. b) Frat. arv. p. 620. c) Seſtini Lettere T. V. p. XIX. d) Num. illuſtr. ſub *Gabala*. e) in Geta c. 3. f) Nota VI. in Sever. g) Spartian. in Geta c. 2. h) Spartian. in Sev. c. 16. et in Geta c. 5.

V. C. 951 — 957. P. X. 198 — 204.

CAESAR. PONT. PRINC. IVVENT.

Aetate Getae rebus agendis nondum matura nihil per hos annos memoratu dignum occurrit. Numi intra hoc tempus ſignati communes plerumque cum Severi et Caracallae numis typos habent, cumque de paucisſimis certum judicium ferri poſsit, cui anno ex omni hoc ſeptennio ſinguli tribui debeant, eos conſertos miſsis de ordine chronologico conjecturis commemorare hoc loco lubet. Ceterum ut in Caracalla, ſic et in Geta ad explorandam numi veriſimilem aetatem non parum conferent lineamenta vultus aetatis progreſſum indicantia.

* * *

A. L. SEPTIMIVS. GETA. CAES. *Caput nudum in AV. AR. AE. I.*

B. P. SEPTIMIVS. GETA. CAES. *Caput nudum, in AV. AR.*

C. P. SEPT. GETA. CAES. PONT. *Caput nudum, in AV. AR. AE. II.*

D. GETA. CAES. PONTIF. *Caput nudum, in AV. AR.*

E. L. SEPT. GETA. CAES. PONT. *Caput nudum, in AV. AR.*

* * *

Vt lit. C.

AETERNIT. IMPERI. *Capita laureata Severi et Caracallae ſe reſpicientia.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. C.

ANTONINVS. AVGVSTVS. *Caput Caracallae laureatum.* In aliis: IVLIA. AVGVSTA. *Caput Domnae.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

De numis ſimilibus, qui imperantem tum familiam ſiſtunt, actum eſt in Severo ad annum V. C. 954, quo et praeſentes Getae ſignatos ſuſpicor.

Vt lit. C.

DII. PATRII. *Hercules et Bacchus ſtantes cum ſuis ſinguli attributis.* AE. II. (Beger Theſ. Br. T. II. p. 705.)

Similem averſam recitavimus in Caracalla ad annum V. C. 957.

Vt lit. C.

LIBERALITAS. AVGVSTORVM. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Ad communem aliquam liberalitatem domus Caeſareae a patre imperatam referendus numus.

Vt lit. B. et C.

NOBILITAS. *Mulier ſtans d. haſtam, ſ. Victoriolam.* AR. Q. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Nobilitatem etiam Commodus in moneta ſua jactavit, ut vidimus ad annum V. C. 939, ſed Commodus ex vero, prognatus parentibus Auguſtis, Severi nobilitas intruſa, ut dictum in hoc ad annum V. C. 948. Vide, quae dicentur iufra ad titulum *Caeſaris.*

Vt lit. C.

PRINC. IVVENTVTIS. *variis typis.* AR.

Vt lit. B.

SAECVLARIA. SACRA. *Sacrificium.* AE. max. mod. (Muſ. Farneſ.) AE. II. (Patin numi Impp.)

Numi hi ad annum V. C. 957 pertinent, quo ludi ſaeculares acti, de quibus vide plura in Severo ad hunc annum.

Vt lit. A.

SEVERI. PII. AVG. FIL. *Inſtrumenta pontificalia.* AV. AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Similis averſae inſcriptio exſtat quoque in numis Caracallae cum Caeſaris, tum Auguſti. Ad pontificatum Getae ad-

ludit typus, etſi in numo vox PONT. abſit.

Vt lit. C.

SEVERI. INVICTI. AVG. PII. FIL. *Protome Getae capite radiato d. ſublata.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Singularis ſane typus, Geta Solis cultu propoſitus, quod arguit caput radiatum, et dextera elata, quod docentibus numis obviis Soli proprium, aut, quod idem eſt, Orienti, qui iisdem cum Sole attributis fingitur, quem circum haec tempora Severus devicit, ex quo *Invicti* titulum in hoc numo propoſitum abſtulit. Quae cauſa fuerit filii hoc Solis habitu proponendi, qui nimirum Severo per arduum hoc in Oriente bellum opem tulerit.

V. C. 958. P. X. 205.

CAESAR. COS. PRINC. IVVENT. PONT.

Exſpirat praenomen LVCII retento PVBLII.

Conſul conlega fratre conſule II. procedit.

Animadvertendum, in numis Getae, poſtquam conſulatum inivit, non ſemper notari conſulatum. Iſtud certum ſit ex oris lineamentis, quae provectiorem aetatem arguunt, quam ut ante annum praeſentem feriri potuerint. Quare haec quoque in conſilium vocanda.

* * *

A. P. SEPT. GETA. CAES. PONT. *Caput nudum, in AV. AR.*

B. P. SEPTIMIVS. GETA. CAES. *Caput nudum, in AV. AR. AE. II.*

C. GETA. CAES. PONT. COS. *Caput nudum, in AV. AR.*

D. GETA. CAES. PONTIF. COS. *Caput nudum, in AE. II.*

E. GETA. CAES. PONTIFEX. *Caput nudum, in AE. II.*

* * *

Vt lit. A.

CASTOR. *Caſtor ſeminudus ſtans d. equum capiſtro retinet, ſ. haſtam.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ. Vaill.)

Novus in moneta imperatorum typus Caſtor, etſi perantiquus in numis conſularibus. In praeſentibus numis ad *Principem juventutis* adludit, qui velut Caſtor ludis equeſtribus praefuit *Troja* dictis, de quibus alibi. Caſtorem equis delectatum, ut Pollucem pugillatu, jam inde ab Homero notum: a)

Καστορα θ' ἱπποδαμον, και πυξ ἀγαθον Πολυδευκεα.

Caſtoremque equorum domitorem, et pugilatu valentem Pollucem.

Eadem averſa eſt in numis Gallieni, et Poſtumi.

* * *

Vt lit. B.

COS. *Proceſſus Getae conſularis.* AR. (Muſ. Caeſ.).

Vt lit. D.

FELICITAS. SAECVLI. S. C. *Severus, Domna, Caracalla, et Geta ſedentes in ſuggeſtu, ſtante infra alia figura, quae dexteram vaſi applicat.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Numum ſimilem in Caracallae numis vagis citavimus.

Vt lit. B.

a) Odyſs. Λ. 299.

PRINC. IVVENT. COS. *Caeſar eques ci tato curſu ſequentibus binis aliis.* AV. (Mediob.) AE. II. (Muſ. Caeſ.)

In aliquorum ſententia hic typus exhibet ludum Troiae, cui Geta ut princeps juventutis praefuerit. Minus tamen iſtud veriſimile videri, dicemus in tractatu de Principe juventutis. Indicat certe qualecunque equeſtre ſtudium, cui Geta quocunque nomine operam dedit.

V. C. 961. P. X. 208.

CAESAR. COS. II. PRINC. IVV. PONT.

Conſul II. fratre conlega conſule III. procedit. Cum patre et fratre ad bellum Britannicum exit.

P. SEPTIMIVS. GETA. CAES. *Caput nudum.*

PONTIF. COS. II. *typis variis*. AV. AR. AE. II.

Eadem adverſa.

LIBERALITAS. AVG. VI. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Lineamenta oris in hoc numo plane conveniunt Getae, qualis fingitur in certis anni hujus, et praecedentis numis. Memorata iſthic liberalitas VI. non Getae eſt, ſed Severi; nam infra ad annum 964 liberalitatem Getae nonniſi V. intuebimur, quo loco de praeſentis quoque numi liberalitate agemus. Sic et in Caracallae numis ejusdem anni habemus liberalitatem VI., ſed quae item patris fuit. Erogata fuit, antequam Severus in Britanniam cum filiis proficiſceretur. In numi hujus explicatione Vaillantius, ut ſaepe alias, graves dedit neglectarum inique partium anticarum poenas, cum adſeruit, *ſextam illam Getae liberalitatem ultimam eſſe, quam populo diſtribuit, cum ille Romam ex Britannia poſt patris mortem reverteretur.* Pigebat eum ex adverſa numi facie advertere, in hac Getam non Auguſtum, ſed Caeſarem adhuc appellari, atque adeo congiarium iſtud multo ante fuiſſe praebitum.

V. C. 962. P. X. 209.

AVGVSTVS. TR. P. COS. II. PONT. PIVS.

A patre Auguſtus dicitur, et trib. poteſtatem accipit. (Factum iſtud anno praeſente, adcurate ſtabiliemus in tractatu de trib. poteſtate.)

IMP. CAES. P. SEPT. GETA. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

PONTIF. TR. P. COS. II. *typis variis.* AR. AE. II.

V. C. 963. P. X. 210.

TR. P. II. COS. II. PONT. PIVS.

IMP. CAES. P. SEPT. GETA. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AR. AE. I., etiam radiatum in AE. II.*

PONTIF. TR. P. II. COS. II. *variis typis.* AR. AE. I. II.

Eodem anno:

Incipit BRIT.

P. SEPT. GETA. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum.*

PONTIF. TR. P. II. COS. II. *Mulier ſtans d. cornucopiae, ſ. caduceum oblongum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 964. P. X. 211.

TR. P. III. COS. II. PONT. PIVS. BRIT.

A. P. SEPTIMIVS. GETA. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AE. I., etiam radiatum in AE. II.*

B. P. SEPT. GETA. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum in AR.*

* * *

Vt lit. A. et B.

PONTIF. TR. P. III. COS. II. *variis typis*, in AR. AE. II.

Vt lit. B. et A.

FORT. RED. TR. P. III. COS. II. *Mulier ſedens d. gubernaculum, ſ. cornucopiae.* AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

VICT. BRIT. TR. P. III. COS. II. S. C. *Victoria armis inſidens inſcribit clypeo.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eodem anno:

Mortuo patre incipit P. P. exſpirat PONT.

Mortuo die IV. Februarii apud Eboracum patre, et facta cum barbaris pace cum fratre Romam revertitur. Metus per totum orbem ingens propter utriusque fratris diſſenſum. Caracalla fratri cum per iter, tum frequenter in urbe inſidias ſtruit.

* * *

Vt lit. B.

ADVENTVS. AVGVSTI. *Imperator eques pacificatoris habitu.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Numus Getae in urbem hoc anno adventum teſtatur.

Vt lit. A.

CONCORDIAE. AVGG. S. C. *Caracalla, et Geta paludati ſtantes cum haſtis jungunt dexteras, quorum ille ab Hercule, hic Baccho adſtantibus coronatur.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Praeclare numum explicat Dio. [a]) Cum enim intellectae eſſent utriusque diſcordiae nimis fatales imperio futurae, *decretum eſt a ſenatu, ut pro concordia utriusque ſacrificaretur diis immortalibus, ac praeſertim ipſi CONCORDIAE.* Verum jam tum patuit, irrita haec fuiſſe vota: nam peſſimum omen fuere lupi duo ſacrificii tempore conſcendere Capitolium viſi, ut idem continuo refert. Vrbis exemplum imitatae urbes Graecae ludos paſſim ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ celebravere, ut eorum frequentes numi docent. Hercules, et Bacchus tanquam dii auſpices patris Severi, et dii patrii Caracallae et Getae, ut ex eorum moneta docemur, in hoc numo proponuntur, quorum nimirum eſſet, utriusque concordiam totius orbis votis expetitam peragere.

* * *

Vt lit. B.

FORT. RED. TR. P. III. COS. II. P. P. *Mulier humi ſedens d. rotae innixa, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Ad vota pro reditu in urbem concepta referendus numus.

* * *

Vt lit. B.

LIBERALITAS. AVG. V. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

LIB. AVGG. VI. ET. V. *Duo imperatores ſedentes in ſuggeſtu, adſtat Liberalitas, alia figura per gradus adſcendente.* AV. (Vaill.)

Vt lit. A.

a) L. LXXVII. § 1.

LIBERALITAS. AVGG. VI. ET. V. S. C. *Idem typus.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Prior ex his numis Getae liberalitatem V. enunciat, ſequentes liberalitatem ejus V. cum VI. Caracallae componunt. Mirum ſane videatur, memorari hoc anno liberalitatem V. Getae, cum ejus congiarium VI. jam viderimus ad annum V. C. 961. At vero idem fuit Getae in iis numerandis inſtitutum, quod Caracallae a me ſupra ad ejus numos anni V. C. 964 obſervatum. Quamdiu Severus vixit, filii non ſuarum liberalitatum numeros, ſed patris, monetae inſcripſere. Egregie iſtud ex numis ipſis conficitur. Etenim in numis Severi ad annum V. C. 961 vidimus numum: LIBERALITAS. AVGG. VI., et in eo propoſitos Severum, Caracallam, et Getam ad congiarium erogandum adſidentes. Sexta ergo haec liberalitas omnibus tribus communis habita. Deinde vidimus etiam ad eundem annum 961, in omnium horum numis eandem hanc liberalitatem VI. ſeorſim memorari, certo argumento, ab his quoque numeratas patris liberalitates. Verum patre mortuo filii eas tantum liberalitates ſibi proprias fecere, quae collatae fuerunt, ex quo ſaltem jam Caeſares dicti ſunt. Cum igitur Severus, cujus congiaria omnia ſex numero fuerunt, unum jam diſtribuerit anno V. C. 946 Caracalla adhuc privato, hoc neglecto neceſſe eſt liberalitatem Caracallae anni praeſentis eſſe numero ſextam. Cumque pater Severus duo erogaverit Geta adhuc privato, his miſsis oportet praeſens Getae congiarium eſſe ordine quintum. Diſpenſatum ergo eſt, cum uterque Auguſtus poſt patris mortem ex Britannia in urbem reverteret, quod invicte docet addita ſingulis *Britannici* appellatio. Iterum quaeſo mirare Vaillantii ἀπροσεξιαν, qui, quo loco in laudatum numum aureum commentatur, ſic diſſerit: *hoc liberalitatis Caracallae et Getae monumentum in hujus numis vivo adhuc patre, antequam ad bellum Britannicum cum ipſis proficiſceretur, editum eſt.* Enimvero in his numis uterque dicitur Britannicus, an vero hoc elogio praediti fuere, antequam ad dictum bellum exirent? At enim partes anticas tam in numis Latinis, quam Graecis nullo loco habuit.

* * *

Vt lit. A. vel B.

TR. P. III. COS. II. P. P. *variis typis.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 965. P. X. 212.

TR. P. IV. COS. II. P. P. PIVS. BRIT.

Deſperata fratrum concordia, turbisque per imperium ex eorum diſcidiis indies creſcentibus de dividendo imperio conſilium ineunt, quod agente matre repudiatur. [a]) Tandem Caracalla Getam ad necem diu fruſtra quaeſitum (nam acribus cuſtodiis ſalutem muniverat,) poſt ſimulato amore in retia pertractum in ſinu matris interficit aetatis anno XXII. menſe IX. Ex hoc Dionis teſtimonio [b]) et quoniam Spartianus eum die XXVII. Maji natum ſtatuit, chronologi ejus mortem exeunti Februario anni praeſentis adſigunt, de quo vide plura in tractatu de trib. poteſtate.

a) Herodian. b) L. LXXVII. § 2.

Inde a fratribus Thebanis non vidit orbis atrocius, funeſtiusque fratrum diſſidium. Alterutrum fratris gladio peremptum iri pridem fuit praeviſum aperto utrinque odio, et manifeſtis Caracallae inſidiis. Tamen malum iſtud, cum jam averruncari nequiret, Caracallae potius capiti, quam Getae imprecabantur omnes. Illius ferocia, et animus impotens pridem cognitus, at Geta teſte Herodiano [a]) probitatis prae ſe opinionem ferebat, moderatusque erat, et lenis in congreſsibus, et clarorum virorum ſocietate, et ingenuis exercitationibus apprime delectatus, quanquam Spartianus aſperos huic quoque mores, non tamen impios objiciat. [b]) Quam in ejus quoque caeſi amicos, et omnem aulam ſaevierit Caracalla, ipſo etiam, corruptis ingenti pecunia praetorianis, hoſte judicato, in ejus moneta memoratum. Et vero implacabile odium, quod ſopiri vulgo per mortem etiam alieni ſolet, in fratre tamen duravit, ſic ut morte multarentur, qui Getae nomen vel ſcripſiſſent, vel pronunciaſſent, adeo ut poetae ipſi noto hoc ſervulorum nomine deinceps uti non auderent. Succenſebat etiam ſaxis in ejus effigiem ſcalptis, et monetam ejus imagine ſignatam conflavit. [c]) At inanes fuere hi conatus, nam et copioſi Getae numi in noſtram duravere aetatem, et ſupererant ſimulacra fratris, quibus conſpectis, ſi Spartiano fides, [d]) in lacrimas ſolvebatur. Non tamen iſtud poenitentia necis fraternae, ſed quod reae conſcientiae furiis quateretur, ut dixeram in moneta ad annum V. C. 967. Eraſum ejus nomen ex monumentis publicis copioſa teſtantur marmora, ac praecipue arcus Severi hodieque Romae ſuperſtes, ut animadverti in Caracalla ad V. C. 957. Tamen ejus funus curatius, quam pro parricida extulit, condiditque in via Appia in ſepulcro Severi. [e])

Vxor nulla a veteribus proditur.

Numi:

Hujus anni numos in nullo catalago reperio, ſi Mediobarbi indicem demas, atque ex his primus, inſcriptus LIBERALITAS. AVG. VI., ſine dubio eſt anni V. C. 961, ut vidimus, et notandum praeterea, a Mediobarbo huic numo anticam, quam libuit, adfingi. Eum enim citat ex Vaillantio, qui deſcribendis partibus anticis fideliter abſtinet. Alter cum epigraphe: DIVO. GETAE. PIO, certe confictus eſt; nam adhuc ejus conſecrati numos reperire non licuit. Suſpecta item videtur lectio aliorum: PONTIF. TR. P. IIII. COS. II. DES. III. P. P. Nondum obſervavi numos Getae inde a patris morte percuſſos cum voce PONTIF., etſi ea obvia ſit in numis illo vivente ſignatis. Videtur Geta, cum usque modo unicus tantum fuerit pontifex maximus, atque haec dignitas ad unum Caracallam, ſeniorem nempe Auguſtum, pertinuerit, pontificatum ſimplicem, qui ſolus debitus erat, penitus diſsimulaſſe, ne ſe inferiorem fratre publice profite-

a) in Carac. b) in Geta c. 4. c) Dio L. LXXVII. § 12. d) in Geta c. 7
e) Spartian. in Geta c. 7.

retur. Eſt haec conjectura, ex ſubito hoc in Getae numis poſt Severi mortem ejus dignitatis neglectu petita, quam libenter aſpernabor, cum primum quis numum aliud docentem obtulerit. Nam ut ſaepe profeſſus ſum, nihil me movet unius Mediobarbi auctoritas, praecipue cum nova, et inaudita adfert. Plus defero numo poſtremo: TR. P. IIII. COS. II. P. P. S. C. *Elephas*, qui a reliquorum norma non diſſentit. Hic numorum trib. poteſtatis IV. ſeu defectus, ſeu penuria tribuenda Caracallae, qui fratris monetam, ut ſupra ex Dione docuimus, conflari praecepit, vel quod vix delibato tribunatu IV., atque adeo maturius, quam id viſum eruditis, interfectus eſt, de quo nonnulla in tractatu de trib. poteſtate notabo.

Divus Geta.

De eo conſecrato haec Spartianus:[a]) *Nam Baſſianus, cum eum occidiſſet, ac vereretur tyrannicam ex parricidio notam, audiretque, poſſe mitigari facinus, ſi divum fratrem appellaret, dixiſſe fertur*: ſit divus, dum non ſit vivus. *Denique inter divos retulit.* Sitne huic Spartiani teſtimonio continuo ſubſcribendum, dubitem. Certe hujus conſecrationis neque Dio, neque Herodianus, quamvis coaevi, meminerunt, et mirum ſane, qui hoſtis judicatus publice eſt, inter divos relatum. Tillemontius ad numos provocat, ſed horum vadem Mediobarbum citat, qui tamen unicum tantum id genus citat, idque tam perfunctorie, ut ſatis appareat, ſibi magis ſimile numisma deſideratum, quam conſpectum. Accedit, non exſtare numum Getae inter eos, qui in memoriam Auguſtorum conſecratorum Gallieni, ut creditur, aetate ſignati ſunt, neque ejus fieri mentionem in catalogo divorum Caeſarum, quem vulgavit Bucherius. [b])

Numi commatis peregrini.

Horum illuſtris eſt copia tam in urbibus liberis, quam coloniis ſignatorum. Aenigma offert is, quem hoc loco deſcribere juvat.

Epigraphe ambigua. Caput Getae nudum.

STA. BOV. *Bos gradiens.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

In numum hunc commentati jam ſunt Patinus, [c]) et Harduinus. [d]) Prior apud Stabias Campaniae numum percuſſum cenſet. Harduinus, Patini dictata fere recoquit, additque, truncatis his vocabulis notari geminum Campaniae oppidum *Stabias*, et *Bovillas*. Vereor, ut vetus haec ſententia hodie ſatisfaciat. Conſtans enim nunc opinio eſt, ex quo ſumma rei penes imperatores ſtetit, Italiae, qua patet, urbes a feriunda moneta abſtinuiſſe. Deinde quo pacto Harduinus, Bovillas Campaniae oppidum poteſt pronunciare, quae in Latio, et proxime Romam ſtetere? Vberiorem adhuc lucem cimelium iſtud exſpectat, perinde ac numi ſimilis aenigmatis ARNASI ſub Treboniano percuſſi.

---

a) in Geta c. 2. b) Doctr. temp. p. 267. c) Num. Impp. d) Opp. ſel. p. 161.

Nomina.

Lucius, Publius. Inde a Commodo alterum hoc in Geta exemplum habemus variantium praenominum. Ratio in Geta non ſatis expedita; nam difficile eſt, ex numis ſaltem commatis Romani elicere, ſitne eodem tempore promiſcue utroque praenomine uſus, an repudiato praenomine *Lucii*, quod initio proprium habuit, ad alterum *Publii* transiverit; quod expediri vix poterit, quoniam numi Getae ante ejus conſulatum ſignati notis chronologicis deſtituuntur. Iſtud certum, inde ab anno V. C. 958 jam penitus ſuppreſſam *Lucii* appellationem. At exſtant numi Graeci, qui utrumque praenomen conjungunt. Sic in binis numis integerrimis Neocaeſareae Ponti apud Haymium is dicitur: Λ. Π. CЄΠ. ΓЄΤΑC. ΚΑΙC. [a]) In alio Gythii Laconiae apud Pellerinium: ΛΟΥ. Π. ΓЄΤΑC. [b]) qua in cauſa difficile ſane eſt arbitrari. Forte placuit in eum congerere utrumque praenomen, quorum unum Lucii fuit patris Severi, alterum Publii patrui, cujus Geta noſter omnia nomina habuit, quem nempe marmor Gortynium appellat: ΠΟΥΒΛΙΟΝ. CЄΠΤΙΜΙΟΝ. ΓЄΤΑΝ. [c]) Ceterum geminati praenominis in uno eodemque homine exempla plura ex marmoribus contulit diligentiſsimus Marinius. [d])

Pius. Quamdiu Caeſar erat, hoc nomine abſtinuit, mox una cum Auguſti nomine ſuſcepit. Fuit ſane hoc tempore, atque etiam deinceps nomen iſtud nonniſi Auguſtis proprium.

Antoninus. Ab ipſis veteribus dubitatum, utrum Getae Antonini nomen fuerit, ut colligitur ex Spartiano ſub initium vitae Getae. Continuo probare copioſe inſtituit, eum quoque dictum Antoninum, quod et diſerte profitetur Capitolinus. [e]) Numi hanc appellationem ignorant. Gruterus pag. 157 quatuor ordine marmora profert, quae Getam Antoninum dicunt, ſed iis, utut ſincera profiteri velimus, nolim omnem habere fidem. Vide etiam, quae in Elagabalo ad nomen Antonini notabo.

Severus. Si fides marmori Hiſpanico apud Gruterum, [f]) Severi quoque nomen habuit, ſed iſtud alia monumenta diſsimulant.

Hadrianus. In numo ab Ilienſibus ſignato, ut auctor eſt Pellerinius, [g]) juxta Getae caput legitur: Π. CЄΠΤ. ΑΔΡ. ΓЄΤΑC. ΚΑ., quo conſit, Getae etiam *Hadriani* nomen fuiſſe. Suſpicatur Pellerinius, numum hunc non ad noſtrum Getam, ſed alterum aliquem *Hadrianum Getam*, Caracallae ex Plautilla forte filium poſſe pertinere. Argumenta, quae adfert, valde ſunt infirma, et ſolis Froelichii conjecturis, ſed his quoque infirmis, nixa, quas jam ſupra in liberis Plautillae refutavi. Dubitari ergo nequit, hunc quoque numum eſſe Getae Severi filii, nomenque illi Hadriani a patre datum, qui ſe per ri-

a) Tom. II. p. 335. b) Mel. II. p. 160. c) Gruter. p. 1099. 7. d) Frat. arv. p. 234. e) in Macrino c. 3. f) Pag. 267. 2. g) Rec. III. p. XIII.

dendam adoptionem, de qua egi in Severo ad annum V. C. 948, Hadriani pronepotem dixit.

Iulius. ΙΟΥΛΙΟC. CЄΠΤΙΜΙΟC. ΓЄΤΑC dicitur in numo Boeae Laconiae apud Pellerinium.[a]) Si non fefellit monetarius ſcribendo ΙΟΥΛΙΟC pro ΠΟΥΒΛΙΟC, nomen Iulii traxit a matre Iulia.

Britannicus. Titulus Getae communis cum patre et fratre inde ab anno V. C. 963, ut diximus, et dicetur copioſius in tractatu de trib. poteſtate.

Caeſar.

Ad hanc dignitatem eum evectum diximus anno V. C. 951. Primus omnium, quod ſciam, *Nobiliſſimus Caeſar* dicitur in marmore Gruteri, [b]) tum et in arcu Severi, cujus epigraphen recitavi in Caracalla ad annum V. C. 957.

De nomine Auguſti, et trib. poteſtate.

De tempore controverſo, quo Geta utrumque accepit, vide, quae docebimus in tractatu de trib. poteſtate.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei	RR.
Argentei	C.
Aenei max. mod.	RRR.
Aenei I.	R.
Aenei II.	C.
Aenei III.	O.

Commatis peregrini:

Vrbium liberarum, et coloniarum	C.
Alexandrini	RRRR.

M. OPELIVS MACRINVS.

Maurus genere e civitate Caeſarea parentibus obſcuris natus V. C. 917, ut colligitur ex Dione. [c]) Intellecta ejus in adminiſtrandis bonis fide Romae cognitus, probatusque primum Plautiano, dein Caracallae, ab hoc poſt obita varia minora munera praefectus praetorio deſignatus eſt, quem magiſtratum in iis certe omnibus, quae ex animi ſui ſententia fecit, optime et juſtiſsime geſſit. [d]) Caracalla V. C. 970 bello Parthico intento cum certum ſibi ab hoc exitium imminere intelligeret, hujus caede ſuae conſulendum ſaluti ratus, inita cum paucis conſpiratione ſui ſecurum ope Martialis evocati die VIII. Aprilis interficiendum curat. [e]) Caedis ſuſpicionem ut certius declinaret, bidu-

a) Rec. III. p. 194. b) Pag. 45. 13. c) L. LXXVIII. § 40. d) Dio L. LXXVIII. § 11.
e) Dio l. c. § 5.

um totum ab invadendo imperio abſtinuit. Illectis interea amicorum opera per ſpem praemiorum militibus die XI. Aprilis ipſo Severi natali imperator acclamatur, a) ſenatu propter laetitiam ex Caracallae morte perceptam facile cum his conſentiente, et omnia principibus decerni ſolita conferente.

V. C. 970 P. X. 217.
TR. P. COS. P. M. P. P.
C. Bruttio Praeſente, T. Meſſio Extricato II. coſ.

Diadumenianum filium Caeſarem dicit. Adverſus Artabanum Parthum, qui valido cum exercitu Caracallae perfidiam ultum advenerat, bellum movet, vincitur, et redempta ingenti pecunia pace in Syriam revertitur. b)

* * *

A. IMP. C. M. OPEL. SEV. MACRINVS. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. radiatum in AR. maj. mod.*

B. IMP. CAES. M. OPEL. SEV. MACRINVS. AVG. *Caput laureatum in AE. I. etiam radiatum in AE. II.*

* * *

Vt lit. A. et B.
PONTIF. MAX. TR. P. COS. P. P. *variis typis.* AV. AR. AE. I. II.
Vt lit. B.
PONTIF. MAX. TR. P. P. P. S. C. *variis typis.* AE. I. II.
Vt lit. A. et B.
VOTA. PVBL. P. M. TR. P. *variis typis.* in AV. AR. AE. I. II.

V. C. 971. P. X. 218.
TR. P. II. COS. et COS. II. P. M. P. P.
Macrino Aug., Advento II. coſ.

Milites indulgentiae, et liberalitati Caracallae adſueti revocatam diſciplinam, et parſimoniam aegre ferunt. Quo intellecto Maeſa Iuliae Domnae ſoror tunc Emeſae degens ſuum ex filia Soaemiade nepotem Elagabalum, quem ex furtivo cum Caracalla congreſſu genitum mentiebatur, militi amplis promiſſis corrupto oſtentat, a quo receptus in vicina caſtra imperator pro Macrino adclamatur. Ei obviam ab Antiochia progreſſus Macrinus collatis ſignis vincitur die VIII. Iunii, mox abjecto cultu Caeſareo Chalcedonem usque terreſtri itinere pervenit, verum ibi proditus retractusque in Cappadocia occiditur anno aetatis LIV. exacto in imperio anno I. menſibus II. c) Ejus, et filii Diadumeniani, qui alio loco interfectus eſt, capita pilo circumlata ſunt. d)

Prodigio ſimile viſum, virum ejus aetatis ac uſus, neque rei bellicae ignarum a puero, opem conferentibus duabus mulierculis, ducibus ipſis imbellibus, et nullius in re militari uſus, orta ex vicino ſeditione unico praelio everſum. Si Capitolinum audimus, miſero hoc facto non eſt indignus habitus, nam et ſuperbum fuiſſe ait, et ſanguinarium, et in ſuppliciis ſupra quam credi poſſit, inhumanum, qui praeter alia extremae

a) Dio l. c. § 11. b) Dio L. LXXVIII. § 26. 27. c) Dio L. LXXVIII. d) Lamprid. in Diadumen. c. 9.

crudelitatis exempla, quae ibi commemorat, vetus ſupplicium a Mezentio repertum, dum corpora viva mortuis conjungeret, revocavit, quam ob cauſam *Mezentium*, et pro Macrino *Macellinum* per opprobrium dictum adſirmat. Tamen vero propius eſt, hanc ei ignominiam ab adverſis partibus adſictam; nam coaevus Dio eum juſtum, ſidelem, rerum experientia, et virtute inſignem, etſi adfectati imperii reum, depraedicat.

Vxor *Nonia Celſa*, teſte Lampridio,[a]) cujus praeter nomen aliud nihil, neque etiam numos tenemus.

* * *

Vt lit. A. et B.

PONTIF. MAX. TR. P. II. COS. P. P. *variis typis.* AV. AR. AE. I. II.

Vt lit. A. et B.

PONTIF. MAX. TR. P. II. COS. II. P. P. *Imperator in lentis quadrigis d. ramum, ſ. ſceptrum cum aquila coronatur a Victoria retro currui inſiſtente.* AV. AR. AE. I. II. (Vaill. Muſ. Caeſ.)

Alii eodem modo inſcripti variis typis, et metallo.

M. OPEL. SEV. MACRINVS. AVG. *Caput laureatum.*

COS. II. *Victoria gradiens.* Quin. AV. (Muſ. olim de France Vindob.)

In prioribus numis indicatur Macrini proceſſus conſularis anni praeſentis. De Macrino, hoc anno in numis jam COS., jam COS. II., agetur alibi, ut mox infra indicabitur. In numis cum Macrini, tum Diadumeniani frequenter comparent ſigna militaria. Sunt haec vexilla *Antoniniana*, a Macrino in caſtris conſtituta, et ſic nominata ex nomine Diadumeniani, quem Antoninum vocari voluit. [b]) Quinarius aureus, quem poſtremum dedi, ſidei mihi ſuſpectae viſus eſt.

* * *

Vt lit. A. et B.

VICTORIA. PARTHICA. *Victoria gradiens, vel thoraci inſidens.* AR. AE. I. II.

Vt lit. A. et B.

VICT. PART. P. M. TR. P. II. COS. II. P. P. *Iidem typi.* AV. AR. AE. II. (Vaill. Muſ. Caeſ.)

Comprobant hi numi, quod refert Dio, [c]) Macrinum icto cum Parthis foedere, poſtquam inferior praelio diſceſſerat, non omnia, quae eo bello acta ſunt, ſenatui accurate perſcripſiſſe. Interim tanquam ob partam victoriam decreta ei fuiſſe ſacrificia, et *Parthici* cognomen, quod tamen non recepit, ut viſum, pudore, ab iis ſumendi agnomen, a quibus victus eſſet.

Numi vagi.

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVG. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

LIBERALITAS. AVGVSTI. S. C. *Macrinus et Diadumenianus in ſuggeſtu congiario praeſident.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Ex lege ordinaria congiaria erogata non ſunt, niſi praeſente in urbe principe, quae ut ex ipſis numis, raro alio exemplo, abunde confirmatur, ſic et ſub Macrino adhuc valuit teſte Lampridio: [d]) *Congiarium etiam per edictum Antoninianum promiſit, ut ipſum edictum po-*

a) in Diadum. c. 7. b) Lamprid. in Diadum. c. 3. c) L. LXXVIII. § 27. d) in Diadum. c. 2.

terit indicare. Verba edicti: Vellem, Quirites, jam praeſentes eſſemus. Antoninus veſter vobis congiarium ſui nominis daret. Ergo ad illud repraeſentandum ſua filiique praeſentia ſaltem per communem conſuetudinem praetexta eſt. Tamen ex praeſentibus numis liquet, indicatam liberalitatem a Macrino captandae certe benevolentiae cauſa etiam ſe abſente occupatam. Simile exemplum collati abſente principe congiarii in Hadriano ad annum V. C. 870 vidimus.

Numi reliqui obvio argumento: ANNONA. AVG. — FIDES. MILITVM. — IOVI. CONSERVATORI. — SECVRITAS. TEMPORVM.

Numi commatis peregrini.

Exſtant numi tam *urbium liberarum*, quam *coloniarum*, at nihil praeterea de iis praecipiendum.

Nomina.

Privato nomina fuere: *M. Opelius Macrinus.* Capitolino conſtanter dicitur *Opilius*, ut et filius ejus *Diadumenus* Lampridio, numis, marmoribus, auctoribus coaevis unanimiter *Opelium*, et *Diadumenianum* enunciantibus. Et tamen futiles hi ſcriptores propter temporum viciniam abundabant monumentis, quorum nobis rara meſsis relicta. Adeo verum eſt, multa nos ex hiſtoria vetere, licet aetate diſpari, arte critica manum ducente noſſe melius, et adcuratius, quam vicino illo aevo cognitum fuit. In numis Graecis ſaepe duplicatur Π, ſic: ΟΠΠЄΛΙΟC. Sed et Graeci perperam ſcripſere ΠΛΩΤΤ*ινα* et ΜΑΤΤ*ιδια*, ut vidimus.

Severus paſsim in numis, et nomen iſtud confirmat quoque Capitolinus. a)

Pius Felix. Hi tituli in numis abſunt, ſed leguntur in marmoribus apud Muratorium. b) Conſentit etiam Dio, etſi depravato miſere loco c) *ſcripſit vero ſe in epiſtola Caeſarem, imperatorem, et praeter Macrini nomen Severum, tum PIVM et FELICEM,* Quare nullo loco putandum teſtimonium Capitolini, a ſenatu utrumque Macrino titulum decretum adſerentis, ſed ab hoc receptum tantum nomen *Felicis* repudiato *Pii.* d) Voluiſſe praeterea *Antoninum* ſe, et *Pertinacem* vocari, idem quoque hiſtoricus tuetur, e) alii ignorant.

De Macrini trib. poteſtate, et conſulatibus.

De trib. ejus poteſtate agemus in tractatu ſingulari de hac dignitate, quo loco explicabimus etiam, quo modo accipiendi ſint duplices conſulatus, qui intra eundem annum Iuliannm in Macrini moneta obſervantur.

---

a) in Macr. c. 2. et 5. b) Pag. 459. 1. et 1993. 7. c) L. LXXVIII. 16. d) in Macr. c. 5. e) in Macr. c. 2. et 5.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei - - - - - - - - - -	RRR.
Argentei - - - - - - - - -	R.
Aenei max. mod. - - - - - - - -	RRRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	O.
Commatis peregrini.	
Vrbium liberarum - - - - - - -	R.
Coloniarum - - - - - - - -	RR.
Alexandrini - - - - - - - - -	RRR.

M. OPELIVS DIADVMENIANVS.

Ei pater Macrinus, mater Nonia Celſa. Natus eſt anno V. C. 961, ut colligitur ex Dione.[a]) Diem prodit Lampridius XIX. Septembris, nempe qui idem fuit natalis Antonini Pii.[b]) Eum pater V. C. 970 adſerto ſibi per Caracallae necem imperio *Caeſarem* et *Antoninum* dixit,[c]) et Auguſtum, ut mox amplius diſputabitur. Reliquum ei fatum cum patre commune. Hic ab Elagabalo victus, et fugere coactus filium, quo ejus ſaluti conſuleret, ad Artabanum Parthorum regem miſit.[d]) Sed et ipſe hoſtibus proditus, et a milite interfectus eſt.[e])

Multus eſt Lampridius in commendanda ejus pueri forma, quam tantam fuiſſe tradit, ut quaſi ſidereus et coeleſtis emicaret, et ab omnibus venuſtatis gratia amaretur.[f]) Praeter crinem flavum, nigros oculos, et mentum ad omnem decorem compoſitum effert is etiam ejus os ad oſcula paratum, quae una cauſa fuit, cur Bottarius protomen marmoream, quae ſervatur in muſeo Capitolino, eſſe Diadumenianum pronunciaret, nimirum quod in ea labium velut propinaturi oſcula videre ſibi viſus eſſet.[g]) At enim ut abundavit donis naturae, ita teſte eodem Lampridio[h]) deſtituebatur, quae ſunt multo illis praeſtantiora, donis gratiae. Nam increpaſſe patrem literis tradit, quod iis benignius parceret, qui ſuſpecti rerum novarum videbantur. Animi tam in puero ſaevi nullum penes Dionem, et Herodianum indicium, videturque Lampridius eandem invidiam, qua Capitolinus (niſi hic idem cum priore eſt) patrem Macrinum plus juſto oneravit, in filium quoque voluiſſe derivare.

V. C. 970. 971. P. X. 217. 218.
CAESAR. PRINC. IVVENT.

---

a) L. LXXVIII. § 34. b) in Diadum. c. 5. c) Vide infra ſub his nominibus. d) Dio L. LXXVIII. § 39. e) Capitolin in Macr, c. 10. f) in Diadum. c. 3. g) Muſeo Capitolino. h) Cap. 8.

A. M. OPEL. ANT. DIADVMENIAN. CAES. *Caput nudum in AV. et AR.*

B. M. OPEL. ANTONINVS. DIADVMENIANVS. CAES. *Caput nudum in AE. I. et II. formae.*

C. M. OPEL. DIADVMENIANVS. CAES. *Caput nudum in AV. et AR.* (Muſ. Caeſ.) *radiatum in AR. maj. mod.* (Muſ. Caeſ.)

* * *

Antica incerta.

FIDES. MILITVM. *Mulier ſtans inter quatuor ſigna militaria.* AR. (Vaill.)

Vt lit. A. B. C.

PRINC. IVVENTVTIS. *Caeſar paludatus ſtans inter ſigna militaria vario numero.* In omni metallo et forma.

Vt lit. A. B.

SPES. PVBLICA. *Spes gradiens.* AR. AE. I. II.

Numi commatis peregrini.

Vt patris Macrini, ita et filii habentur numi juſto numero tam in urbibus liberis, quam coloniis percuſsi. Quod hi peculiare, et ad juvandam ejus Caeſaris hiſtoriam offerunt, per ſequentes animadverſiones proponetur.

Nomina.

M. Opelius, nomina patria.

Macrinus. In numo Docimei Phrygiae: M. ΟΠΕΛ. ΜΑΚΡ. ΑΝΤΩΝ. ΔΙΑΔΟΥΜΕΝΙΑΝΟϹ. Κ. (Seſtini Lettere T. IV. p. 125.)

Diadumenianus. Ita non modo in numis omnibus, et marmoribus, ſed etiam a coaevis Dione et Herodiano conſtanter appellatur. Taceant igitur his auctoribus ſcriptores inferioris aevi omnes, quibus *Diadumenum* eum vocare placuit. Duplicem ejus appellationis cauſam proponit Lampridius, [a]) vel quod ejus nati capiti tenue diadema tam fortiter adhaeſit, ut avelli non poſſet, ex quo eventu *Diadematus* primum, deinde *Diadumenus* dictus eſſet, quam fabulam libenter permittimus illis, quorum ſaliva his bellariis adficitur, vel a nomine avi materni, quod vero propius, etſi levi auctore nixum.

Antoninus. Quae cauſa Severo fuit, ut filium Baſsianum *Antoninum* diceret, eadem fuit et Macrino. Nimirum utrique cognitus mos populi attoniti et ſuperſtitioſi, *qui*, ut belle ait Horatius, *ſtupet in titulis, et imaginibus.* Nihil frigidius et ineptius ea voluptate, quam ſenſit pater, cum nomen iſtud arrepto imperio in filium contulit. En teſte Lampridio argumentum literarum (ſi modo non confictae ſunt) quas ea cauſa ad uxorem Noniam Celſam ſcripſit: [b]) *Antonini pater factus ſum, Antonini mater es facta. O nos beatos! o fortunatam domum! etc.* Et in edicto congiarii ita Romanos adfatur: *vellem, Quirites, jam praeſentes eſſemus! Antoninus veſter vobis congiarium ſui nominis daret; daret praeterea et pueros Antoninianos, et puellas Antoninianas etc.* [c]) En quorſum delapſa eſt nominis Antoniniani majeſtas et reverentia, arceſsiti infelice hac aetate, ut

a) Cap. 4. b) in Diad. c. 7. c) Ibid. c. 2.

claritudine ſua oculorum aciem obtunderet, ne in Caeſaribus appareant obſcuriſsimi generis, morumque, et ultimae infamiae ſordes! Principio artificium e voto ceſsit. Nam propoſito novo hoc Antonino adclamavit miles: *Antoninum habemus, omnia habemus etc.* a) At non multo poſt male materiatum hunc Antoninum alter ſimilis compagis Antoninus evertet.

In numo Aegarum Ciliciae apud Haymium hic Caeſar ſolo *Antonini* nomine indicatur.

Nobiliſſimus Caeſar.

Hactenus hic titulus a moneta quacunque extorris, etſi illum jam Getae tribuant marmora, ut vidimus. Primus in numis, ſed commatis peregrini, Diadumenianus ſic appellatur, quorum unum Laodiceae coloniae edidit Belleyus, inſcriptum: NOB. CAES. b) Addo alium coloniae Caeſareae Samaritidos muſeo Caeſareo nuper illatum, addito ſub finem; N. CA. Procul dubio qui Antoninus, idem et nobiliſsimus. Graeci *Nobiliſſimum* Caeſarem verterunt Ἐπιφανέστατον Καίσαρα, ut dixi in numis Antiochi IV. Syriae regis.

Auguſtus.

Pluribus locis Diadumenianum diſerte *imperatorem* appellat Dio. c) Alibi tempus diſtincte docet, nimirum coepto jam adverſus Elagabalum bello, cum ad hunc perſequendum Apameam progreſſus eſſet Macrinus, filium, etſi nonniſi decimum annum ageret, imperatorem eſſe renunciatum. d) Quin et in ſua ad patrem epiſtola, quam recitat Lampridius, e) ſcripſit: *Patri Auguſto filius Auguſtus.* Honorem hunc numi non pauci, ſed commatis peregrini, ac praecipue Antiochenſes, et inſignis Thyatirenus apud Pellerinium f) confirmant, in quibus dicitur ΑΥΤ. Κ. addito etiam nonnunquam CEB. et corona laurea, quos videre eſt apud Pellerinium, Vaillantium in Coloniis, et in muſeo Caeſareo. Romani commatis cum titulo Auguſti nullus exſtat; credo, ſerpente iam inter utrumque aemulum bello, et incerto exitu differre ſenatusconſultum placuit, quo collata haec a Macrino dignitas confirmaretur, ut tum moris fuiſſe manifeſte colligitur ex Dione. g) Paullo poſt victo utroque ac caeſo exempta haeſitatio. Atque haec una cauſa fuerit, cur ab ipſis veteribus diſputatum ſit, fueritne Diadumenianus unquam Auguſtus dictus, quos inter ſic Capitolinus: h) *Sciendum praeterea, quod Caeſar fuiſſe dicatur, non Auguſtus Diadumenus puer, quem plerique pari fuiſſe cum patre imperio tradidere.* Conſtat nimirum, adclamatum eum fuiſſe a patre et militibus, ſed nondum acceſsit ſententia patrum, ac propterea tergiverſatas provincias Occidentales Auguſteum titulum diſtuliſſe ſuſpicor. Exſtat apud nos Vindobonae nobile marmor jam a marchione Maffeio vulgatum: i)

a) Lamprid. in Diad. c. 1. b) Mem. B. L. Tom. XXIII. c) L. LXXVIII. § 37. 38. d) Ibid. c. 34. e) Cap. 8. f) Mel. I. p. 100. g) L. LXXIX. § 2 et 8. h) in Macr. c. 10. i) Muſ. Veron. p. 241.

IMP CAES M
OPELIVS SEVERVS
MACRINVS PIVS FEL
IX AVGVSTVS PONTI
FEX MAX TRIB POT
II P P COS PROCON
SVL ET M OPELIVS
ANTONINVS DIADV
MINIANVS NOBILISSIMVS
CAES PRINCEPS IVVENTVT
PROVIDENTISSIMI AVG
FECERVNT

Additus Macrino tribunatus II. docet, marmor iſtud fuiſſe poſitum ejus jam imperio ad finem vergente, et tamen adhuc Diadumeniano honor Auguſteus negatur. Non obeſt, ei hunc honorem deferri verbis PROVIDENTISSIMI. AVG., nam communicatus is cum filio fuit propter conſortium cum patre, cujus nos plura, eaque certiſſima exempla deinceps intuebimur, et cumprimis Vol. VIII, in Obſervatis gen. ſub titulo *Auguſti.*

Vtrum Conſul?

Mediobarbus Diadumenianum a patre mox ab adito imperio non modo dictum Auguſtum, ſed etiam conſulem iterum pronunciat. Cum eo ratione conſulatus ſentit quoque Tillemontius, addito, conſulatus eos fuiſſe ſuffectos. [a]) Verum ex quo fonte Mediobarbus perverſam hanc doctrinam hauſit, quae cum hiſtoria vera componi nullo modo poteſt? nimirum ex numo argenteo, quem ipſe primum in moneta Diadumeniani ad V. C. 971 citat, in cujus averſa: P. M. TR. P. II. COS. II. P. P. Egregium ſane monumentum, quod ad eruendam veritatem advocetur. Eſto, non repugnare titulos poſteriores, an non vel tironem advertere mox debet titulus P. M. Diadumeniano, utcunque rem ſpectes, indebitus? Ex quo conſequitur, etſi adulterinum eſſe numum non continuo ſtatuam, averſam numi permutatis, cujus obvia exſtant exempla, matricibus ad Macrinum pertinere, aut certe numum hunc, quoniam argenteus fertur, eſſe ſubaeratum, et adeo ad faciendam fidem ineptum. Adeo ars noſtra, quae tam inſigniter philologiam juvat, etiam damnoſa eſt, niſi criticam jungimus. Nollem in ſimili cauſa graviſſime lapſum eruditum Khellium, qui argenteum max. mod. ex muſeo Arioſti ſic promulgat: [b]) ΔΗΜΑΡΧ. ЄΞ. ΥΠΑΤΟϹ. ΤΟ. Α., ex quo adeo indicio primus ſaltem Diadumeniani conſulatus poſſet erui. Verum in laudato numo nequaquam ΤΟ. Α. ſed diſtincte ΤΟ. Δ. legitur, quod ſpondere poſſum, quoniam gaza Arioſtiana cum muſeo Caeſareo unita numum ipſum ante oculos habeo. Ergo ſi numo huic fides, non unum, vel duos, ſed ipſos quatuor conſulatus dabimus puero decenni. Quis non videt, properantibus monetariis averſam, quae tota Caracallae eſt, cum Diadumeniani capite conjunctam? Numus eſt Antiochenſis, et refert Lampridius: [c]) *hac habita concione* (nempe Macrini ad milites) *ſtatim apud Antiochiam monetam Antonini Diadumeni nomine percuſſam eſſe.*

a) in Macrino p. m. 252. b) Subplem. p. 135. c) in Diadum. c. 2.

Ergo in ea feſtinatione monetarii de ejus ſolum capite ſoliciti, averſam Caracallae, cujus tum nomine feriebatur moneta, cum adverſa novi Caeſaris compoſuere. Fueritne Diadumenianus conſul, an non, ex certis adeo monumentis probari non poteſt. Mediobarbus conſules anni V. C. 971 ſtatuit Diadumenianum II. et Adventum, ſed faſti Antoninum et Adventum. Sed hunc Antoninum non fuiſſe Diadumenianum, ſed Elagabalum, probabitur in tractatu de trib. poteſtate.

PRETIVM.

Commatis Romani :	
Aurei - - - - - - - - - -	RRRR.
Argentei - - - - - - - - -	RR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	R.
Aenei III. formae - - - - - - - -	O.
Commatis peregrini :	
Vrbium liberarum et coloniarum - - - - -	R.
Alexandrini - - - - - - - -	RRRR.

M. AVRELIVS ANTONINVS
vulgo ELAGABALVS.

Operae pretium videtur, adcuratius ſtirpem Elagabali, quae quatuor Auguſtos, totidem Auguſtas Romano imperio dedit, proponere. Quem ad finem opportunum erit praemittere ſchema genealogicum in compendium redactum.

Baſsianus

Iulia Domna Aug. uxor Severi Aug. — Iulia Maeſa Aug. uxor Iulii Aviti.

(Iulia Domna:) Caracalla Aug. Geta Aug.

(Iulia Maeſa:) Iulia Soaemias Aug. uxor Sex. Varii Marcelli — Iulia Mamaea Aug. uxor Geſsii Marciani

Elagabalus Aug. — Alexander Sev. Aug.

De iis, qui Auguſto nomine inſignes fuere, agitur in ſingulorum numis. Reliquorum, qui privati fuere, expediendus hic ſtatus.

Baſſianus, nobiliſsimae deinceps gentis auctor. Ejus nomen forte unicus Victor prodit: [a]) *hic* (Caracalla) *Baſſianus ex avi materni nomine dictus.* Fuiſſe ex genere plebeio, (ἐκ δημοτικȣ γενȣς) patet ex Dione, [b]) quoniam is hac conditione natam Domnam adſerit. Quare vix credam, fuiſſe eum apud Emiſam ſacerdotem Elagabali, quod aliqui opinantur, cum veriſimile non ſit, tam illuſtre ſacerdotium fuiſſe plebeio delatum, quanquam certum ſit, eum Emiſae domicilium fixiſſe; nam Herodianus ejus filiam Maeſam hinc oriundam profitetur. Ab ejus nomine Caracallam vocatum Baſsianum diximus, et ſic quoque vocatos Elagabalum, Alexandrum, et Soaemiadem videbimus.

Iulius Avitus, maritus Maeſae. Iulii nomen definite habemus ex Dione, [c]) qui addit, eum fuiſſe conſularem, nimirum uxore hos honores viro impetrante. Fuiſſe ei nomen *Aviti*, hiſtorici diſerte non produnt, ſed colligunt eruditi ex Dione, qui avum Elagabali dictum fuiſſe Avitum memorat. [d]) Sed poterat et avo paterno eſſe Aviti nomen. Qualiscunque hic Avitus imperante Caracalla Aſiae primum, dein Meſopotamiae, denique Cypro praefuit, ut eruitur ex lacunis Dionis. [e]) Ab hoc Elagabalus *Aviti* nomen hauſit, quo non raro a veteribus compellatur.

Sex. Varius Marcellus, maritus Soaemiadis, Elagabali pater. De eo in haec verba Dio: [f]) habuit Maeſa ex filia *Soaemide*, *Varioque Marcello populari ſuo* (*nam Apamea Marcello patria erat*) *ſaepe procuratoris munere functo*, *et in ſenatum adlecto*, *denique mortuo*, *filium Avitum.* (Elagabalum intellige.) Omnia ejus nomina exhibet inſigne epigramma in utraque lingua, repertum in vinea prope Velitras, et a variis vulgatum, quod, quoniam praeclara multa continet, integrum juvat proponere captum ex commentariis cl. Oderici inſignis a ſcientia lapidaria nominis. [g]) Aeneae tabulae inciſum exſtat in ſingulari diſſertatione edita Romae 1765 auctore anonymo.

ϹΕΞΤⲰ. ΟΥΑΡΙⲰ. ΜΑΡΚΕΛΛⲰ.

ЄΠΙΤΡΟΠЄΥϹΑΝΤΙ. ΥΔΑΤΩΝ. ЄΠΙΤΡΟΠЄΥϹΑΝΤΙ. ЄΠΑΡΧЄΙΟΥ. ΒΡΙΤΑΝ-ΝЄΙΑϹ. ЄΠΙΤΡΟΠЄΥϹΑΝΤΙ. ΛΟΓⲰΝ. ΠΡЄΙΒΑΤΗϹ. ΠΙϹΤЄΥΘЄΝΤΙ. ΤΑ. ΜЄΡΗ. ΤⲰΝ. ЄΠΑΡΧⲰΝ. ΤΟΥ. ΠΡΑΙΤⲰΡΙΟΥ. ΚΑΙ. ΡⲰΜΗϹ. ΛΑΜΠΡΟ-ΤΑΤⲰ. ΑΝΔΡΙ. ЄΠΑΡΧⲰ. ЄΡΑΡΙΟΥ. ϹΤΡΑΤΙⲰΤΙΚΟΥ. ΗΓЄΜΟΝΙ. ΛЄΓЄΙ-ⲰΝΟϹ. Γ. ΑΥΓΟΥϹΤΗϹ. ΑΡΞΑΝΤΙ. ЄΠΑΡΧЄΙΟΥ. ΝΟΥΜΙΔΙΑϹ. ΙΟΥΛΙΑ. ϹΟΑΙΜΙΑϹ. ΒΑϹϹΙΑΝΗ. ϹΥΝ. ΤΟΙϹ. ΤЄΚΝΟΙϹ. ΤⲰ. ΠΡΟϹΦΙΛЄϹΤΑΤⲰ. ΑΝΔΡΙ. ΚΑΙ. ΓΛΥΚΥΤΑΤⲰ. ΠΑΤΡΙ.

---

a) in Epitome. b) L. LXXVIII. § 24. c) L. LXXVIII. § 30. d) L. LXXIX. § 16.
e) L. LXXVIII. § 30. f) L. LXXVIII. § 30. g) Diſſert. et Adnot. p. 199.

SEX. VARIO. MARCELLO.
PROC. AQVAR. C. PROC. PROV. BRT. CC. PROC. RATIONIS
PRIVAT. CCC. VICEPRAEF. PR. ET. VRBI. FVNCTO
C. V. PRAEF. AERARI. MILITARIS. LEG. LEG. III. AVG.
PRAESIDI. PROVINC. NVMIDIAE
IVLIA. SOEMIAS. BASSIANA. C. F. CVM. FILIIS
MARITO. ET. PATRI. AMANTISSIMO.

Ab hoc Elagabalus filius dictus eſt *Varius*, ut dicetur, et thermae *Varianae*, quas Victor in regione XIII. conſtituit.

Geſſius Marcianus, maritus Mamaeae, Alexandri pater. Memoratur ab uno Dione: [a]) Maeſa nepotem alterum habuit *ex Mamaea Geſſioque Marciano Syro, et ipſo ex urbe Arce, et procurationibus quibusdam functo, nomine Baſſianum.* Ejus reliqua ignorantur. Fuiſſe illum alterum Mamaeae maritum conjicit Marinius. [b])

Parentibus ergo Sex. Vario Marcello et Soaemiade natus Elagabalus anno fere V. C. 958, nam eum Herodianus anno 971, quo imperium arripuit, annos natum circiter XIV. adſerit. [c]) Emeſae eum primam lucem vidiſſe veriſimile eſt; illum enim Iulianus Aug. *το ἐκ της Εμεσης παιδαριον* vocat. [d]) Nomina tum habuit *Varii Aviti Baſſiani* a majoribus collecta. Adultior una cnm conſobrino Alexandro creatus eſt ſacerdos dei Elagabali, cujus Emeſae templum magnificum et opulentum ſtetit. [e]) Nulla adhuc ad ſummum faſtigium ſpe manſit in ea fortuna, dum avia Maeſa artes muliebres expediret. Ea ſororis Domnae beneficio hucusque in aula verſata, ſed inde poſt Caracallae exitium a Macrino pulſa, et in patriam Emeſam reverſa, cum vita illi privata ipſa morte intolerabilior videretur, nepotem Elagabalum reſpexit, per quem amiſſam fortunam repararet. Edocta longo in aula uſu praeſentis imperii omnem ſtatum, tum machinas omnes, quibus magnae fortunae pervertuntur, tenues adſurgunt, militum a Macrino averſione in rem ſuam uſa coepit comminiſci, Elagabalum ex furtivo Caracallae cum Soaemiade congreſſu conceptum. Is rumor cum in milites efferretur, qui ad tuendam Phoenicen prope Emeſam caſtra habuere, iis jam pridem forma pueri captis, cum in urbem commeantes pretioſo indutum habitu pontificatus munia obire viderent, tum corrupti pecunia, quam longa parſimonia corraſam Maeſa liberaliter erogaverat, effectum facile, ut Elagabalum cum avia, matre, et omni familia die XVI. Maji V. C. 971 in caſtra reciperent,[f]) et tanquam Caracallae filium nomine *M. Aurelii Antonini* imperatorem ſalutarent. Re audita Macrinus Iulianum cum militibus mittit, qui ſeditioſos coercerent. At hi quoque promiſsis illecti, tum moti ſuperſtitione no-

a) L. LXXVIII. § 30. b) Frat. arv. p. 509. c) in Macrino. d) in Caeſarib.
e) Herodian. l. c. f) Dio L. LXXVIII. § 30.

vi Antonini ſibi de vallo oſtentati caeſo duce in partes diſcedunt. Quare Macrinus ipſe in aciem progreſſus inter Syriae, ac Phoenices fines ſigna confert die VIII. Iunii, ſed a majore ſuorum parte proditus victoriam et imperium aemulo puero cedere cogitur. [a]) Rei geſtae fama tam celeriter Romam pervaſit, ut fratres Arvales Elagabalum, quem die VIII. Iunii victorem diximus, jam *pridie idus Iul. in Capitolio convenerint ad vota annua ſuſcipienda pro ſalute et incolumitate imp. Caeſ. M. Aurelii Antonini Pii Fel. Aug. P. M. tr. pot. coſ. procoſ.*, verba ſunt illuſtris fragmenti ante paucos annos in Vaticano, cum fundamenta aedificandae ſacriſtiae jacerentur, reperti, quo acta diurna fratrum Arvalium continentur.

V. C. 971. P. X. 218.
TR. P. COS. P. M. P. P.
Antonino Aug. Advento II. coſ.

Victor Antiochiam ingreſſus ad ſenatum ſcribit, ſe ipſum non exſpectata patrum ſententia imperatorem, Caeſarem, filium Antonini, Severi nepotem, Pium, Felicem, Auguſtum, proconſulem addita trib. poteſtate appellans. [b]) In Macrini locum ſe hujus anni conſulem edicit. [c]) Iam in Syria caedes orditur. Inſtituto Romam itinere Nicomediae hiberna agit. [d])

Cum in numis Elagabali aſtrum areae adfixum vix compareat ante ejus conſulatum III., omnes illi numi, qui dicto aſtro carent, et alia nota chronologica deſtituuntur, hoc anno, et proxime ſequente ſignati videntur.

* * *

A. IMP. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum in AR. moduli ordinarii, radiatum in AR. mod. majoris.*
B. ANTONINVS. PIVS. FEL. AVG. *Caput laureatum in AR.*
C. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. *Caput laureatum in AR.*
D. IMP. CAES. M. AVR. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR. radiatum in AR. maj. mod.*
E. IMP. CAES. M. AVR. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AE. I. etiam radiatum in AE. II.*
F. IMP. CAES. ANTONINVS. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR.*
G. IMP. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR.*
H. IMP. C. M. AVR. ANTONINVS. P. F. AVG. *Caput laureatum in AV.*
I. IMP. CAES. M. AVR. ANTONINVS. P. F. AVG. *Caput laureatum in AV.*
K. ANTONINVS. V. PIVS. FEL. AVG. *Vide infra ſub nomine Antonini.*

* * *

Vt lit. D.
LIBERALITAS. AVG. *Liberalitas ſtans.* AE. III. ſed eſt anima ſubaerati. (Muſ. Caeſ.)

Romam ut venit, ait Herodianus, (in Elagab.) - - - *diſtribuit populo congiarium, ut mos eſt imperium ſuſcipientibus.* At vero congiarium, quod in urbem adven-

a) Dio L. LXXVIII. § 39. b) Dio L. LXXIX. § 2. c) ibid. § 8. d) Dio ibid.

tans dedit, jam fuit numero ſecundum, ut videbimus in numis anni ſequentis inſcriptis: LIB. II. TR. P. II. Igitur prima haec liberalitas, quam adductus numus praedicat, ob ſucceſsionem in imperio erogata fuit, et quidem ab Elagabalo abſente, cujus exemplum in Macrino quoque vidimus, et altera anni proximi ob ejus in urbem adventum, aut verius ob nuptias Paulae, quarum occaſione fuiſſe eum in omnes ordines munificum tradit Dio. a) Numus praeſens ſubaeratus quidem eſt, atque hac de cauſa auctoritatis per ſe levis. Tamen et Mediobarbus aeneum cum liberalitate ſimplice recitat, et cum certum ſit ex numis fuiſſe Elagabalum anno ſequente liberalem ſecundo, indubitatum eſt, praeceſsiſſe aliam, eamque anno praeſenti adſignandam.

* * *

Vt lit. F.

NOBILITAS. *Mulier ſtans d. haſtam, ſ. Victoriolam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Perſpicuum eſt, Elagabalo nobilitatem fuiſſe debitam, ex quo Caracallae ſe filium ferre conſtituit. Supra diximus, commentum iſtud Maeſae fuiſſe, quanquam, cui notus Caracalla, incredibile videri non debeat, illi cum Soaemiade, quo tempore in aula verſabatur, illicitum commercium interceſsiſſe, non abhorrente ab ea ſuſpicione Herodiano. Iſtud ſi verum, miſerum ſane aevum, quo adulterium non infamiam, ſed nobilitatem intulit. Atqui Caracallae eum filium publice fuiſſe agnitum, confirmat fragmentum fratrum Arvalium ſupra laudatum, in quo Elagabalus dicitur DIVI. MAG*ni* ANTONINI. FIL. DIVI. SEVERI. NEP.

* * *

Antica varia.

P. M. TR. P. COS. P. P. *vel:* PONTIF. MAX. TR. P. *Roma ſedens d. Victoriolam, ſ. haſtam.* AR. AE. I. II.

Reliqui: SALVS. ANTONINI. AVG. — VICTORIA. ANTONINI. AVG. — VOTA. PVBLICA. aliique, inſcriptionibus, et typis obviis.

V. C. 972. P. X. 219.

TR. P. II. COS. II. P. M. P. P.

Antonino Aug. II. Sacerdote II. coſ.

Conſul iterum Nicomediae procedit. b) Romam proficiſcitur, ſpectacula magnifica inſtruit, dei Elagabali cultum intrudit exſtructo ei templo. c)

* * *

Vt lit. G. et E.

ADVENTVS. AVGVSTI. *Imperator eques pacificatoris habitu.* AV. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Numi hi ex facto ad hunc annum revocandi.

* * *

Vt lit. A. et B.

CONSVL. II. *addito in aliis:* P. P. *Aequitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. G.

LIB. AVG. II. P. M. TR. P. II. COS. II. P. P. *Imperator in ſuggeſtu congiario praeſidet.* AV. (Muſ. olim de France.) *Alius, ut lit. E, et ſcriptum* LIBERAL. AE. (Muſ. Caeſ.) *In aliis:* LIBERALITAS. AVG. II. vel: LIBERALITAS. AVGVSTI. II. *Liberalitas ſtans.* AR. AE. II.

---

a) L. LXXIX. § 9. b) Dio L. LXXIX. § 8. c) Herodian.

De hoc congiario actum anno praecedente ad liberalitatem I.

* * *

Antica varia.

P. M. TR. P. II. COS. II. P. P. *typis variis in omni metallo, et forma.*

Vt lit. I.

TR. POT. II. COS. II. P. P. *Imperator in lentis quadrigis d. ramum, ſ. ſceptrum cum aquila.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Indicatur hoc typo proceſſus conſularis hujus anni.

V. C. 973. P. X. 220.

TR. P. III. COS. III. P. M. P. P.

Antonino Aug. III. Eutychiano Comazonte II. coſ.

Vt lit. E.

ADVENTVS. AVG. TR. P. III. S. C. *Imperator eques pacificatoris habitu.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Repetitur, quod raro in numis, Elagabali in urbem anno ſuperiore adventus.

* * *

Vt lit. G.

LIBERALITAS. AVG. III. *in aliis* IIII. *Liberalitas ſtans, in area aſtrum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Binae hae liberalitates haud dubie in annum praeſentem, et proximum erunt diſpertiendae. Vtriusque cauſa ignoratur. In his factum fuerit, quod narrat Lampridius, [a]) populo ſortes ſuiſſe diſtributas, quae dictabant decem camelos, aut decem libras auri, aut totidem plumbi etc. aut alias decem urſos, decem glires, decem lactucas etc. quibus populus aut lucri, aut riſus appetens adfatim delectabatur.

* * *

Antica varia.

P. M. TR. P. III. COS. III. P. P. *variis typis, in area plerumque aſtrum.* In omni metallo, et forma.

V. C. 974. P. X. 221.

TR. P. IV. COS. III. P. M. P. P.

Grato Sabiniano, Claudio Seleuco coſ.

Suadente Maeſa Alexandrum conſobrinum adoptat, Caeſarem dicit, et ſecum conſulem in annum ſequentem deſignat. Paullo poſt facti poenitentia ducitur, eique inſidias ſtruit, ſed quas maternae curae, et militum in Alexandrum propenſio elidunt. (Vide haec explicatius in Alexandro.)

* * *

Vt lit. H. et B.

SANCT. DEO. SOLI. ELAGABAL. *Quadrigae lentae vehentes lapidem conoidicum, circum quatuor perticae, quarum ſingulis impoſitus lapis conoidicus minor.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. G.

CONSERVATOR. AVG. *Quadrigae lentae vehentes lapidem conoidicum una cum aquila alas explicante, in area aſtrum.* AV. (Muſ. Caeſ.) AE. max. mod. (Belley B. L. hiſt. T. XVIII. p. 231.)

Vt lit. G. et E.

INVICTVS. SACERDOS. AVG. *Imperator togatus ſtans ante aram ignitam ſ. palmae ramum, humi bos victima, in area aſtrum.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

a) in Elag. c. 22.

Vt lit. G. et E.

INVICTVS. SACERDOS. AVG. *Imperator togatus ſtans ante aram ignitam ſ. palmae ramum, humi bos victima, in area aſtrum.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. G. et E.

SACERDOS. DEI. SOLIS. ELAGAB. *Typus ſimilis.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. G.

SVMMVS. SACERDOS. AVG. *Typus ſimilis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. G.

P. M. TR. P. III. COS. III. P. P. *Imperator ſtans ad aram d. pateram, ſ. palmae ramum, pone duo haſtilia, quorum unum in ferrum acutum deſinit, alterum in conum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Hi numi, inſanum Elagabali in Syriacum ſuum numen adfectum teſtantes, non omnes anno praeſente ſignati ſunt; nam primo et ſecundo loco deſcripti propter delicatiora oris lineamenta annis ſuperioribus certo debentur, reliqui quoniam barbulam luculentam oſtentant, anno huic, et ſequenti ejus poſtremo. Conjungere tamen illos etſi diſparis aetatis placuit, qnoniam argumento conjunguntur, certe nulla chronologiae jactura. De hoc deo, et Elagabali in eum ſtudio haec habemus. Ejus religionem et nomen ipſum eſſe Phoenicium, diſerte prodit Herodianus. a) Nam habuiſſe eum apud Emeſam, vel Emiſam (utroque modo ſcribitur) Syriae vel Phoenices urbem, certe in utriusque confinio ſitam templum maximum auro plurimo, et pretioſis lapidibus refertum memorat. Ejus nomen varie proditur. In marmore Gruteri legitur: SOLI. ALAGABALO. b) At recte ſecundum numos marmor Pannonium editum nuper a cl. Schönwiſner: c) DEO. SOLI. ELAGABAL. Herodiano eſt Ελαιαγαϐαλος, Lampridio, aliisque inferioris aevi ſcriptoribus *Heliogabalus*, Dioni Ελεγαϐαλος, d) at numi, quos citavi, *Elagabalum* diſerte vocant. Etymon ex lingua Hebraica, aut huic adfine ducendum, et quidem priore ſui parte ab אל, quae vox *deum* notat, indubitatum, quanquam de altera parte גבל litigetur, de quo vide Spanhemium, e) et Belleyum. f) Peregrinum hunc deum eundem fuiſſe cum Sole, numi praeſentes, atque alia veterum teſtimonia abunde teſtantur, atque hinc fluxerit ſcriptorum minus eruditorum error, qui, quod pro Sole habebatur, qui Graecis ἥλιος, vocem hybridam *Heliogabalum* confinxere. Ejus veram formam numi I. et II. clare ob oculos ponunt, nimirum figura coni, reliqua conſona explicabit Herodianus, *ſimulacrum ejus*, inquit, *nequaquam, ut Graecis Romanisque manu factum ad dei ſimilitudinem, ſed lapis eſt maximus, ab imo rotundus, et ſenſim faſtigiatus velut conus, color ei niger, feruntque delapſum coelo.*

Huic deo Elagabalum noſtrum (nam a deo in cultorem appellatio fluxit) enixius fuiſſe addictum, quoniam patrium iſtud inſtitutum fuit, et ejus ipſe jam puer ſacerdos, nequaquam mirum, quin et religioſum habebatur. At quod mox ab adito imperio, cum gentis imperantis ſuſcipienda ſacra ratio ipſa praeci-

a) in Macrino. b) Pag. 32. 12. c) Iter Pannon. P. II. p. 277. d) L. LXXIX. § 11.
e) Caeſ. Iuliani Preuves p. 46. f) B. L. hiſt. T. XVIII. p. 231.

peret, ipſe edicto ſanciret, ut aliis diis omnibus, atque ipſi etiam Iovi Elagabalus ſuus praeferretur, ipſe imaginem numinis ſui Romam praemitteret, in media curia loco edito collocandam, urbem ingreſſus ei templum conſtitueret, et barbarico ipſe habitu ac ritu munia ſacerdotis palam fungeretur, vetaretque, ne quis Romae deus niſi Elagabalus ſuus coleretur, id vero intolerabile cunctis viſum. Acceſsit extremae amentiae argumentum illuſtre, quod cum caelibem ſuum deum eſſe nollet, uxorem ei circumſpexit. Ac primo cum Palladem non indignam eo loco putaret, ejus ſimulacrum inde ex quo advectum Ilio fuerat, immotum in aulam transtulit, eamque nuptiales taedas in hunc diem averſatam compellere ad nuptias cum deo extra coelum Graecum nato tentavit. Continuo re curatius expenſa, deo ſuo cum uxore armata et bellicoſa non recte convenire, deam Coeleſtem, ſeu Vraniam Carthagine advehendam curavit, praeclaro illud conſilio; nam cum qua Sol Elagabalus aptius convenientiusque jungeretur, quam cum hac Vrania, quam lunam Afri cenſuere? Tum vero urbe tota, ac per Italiam, nimirum nubentibus diis, indicta Theogamia, et dos per totum imperium deſcripta. Caeſo imperatore patuit, invito Hymenaeo has coaluiſſe nuptias; nam pulſus urbe maritus Syriam, uxor Africam imperato divortio repetivere. Haec quae usque modo docui, vide copioſius apud Dionem, [a]) Herodianum et Lampridium. [b]) Extitiſſe hunc deum Emeſae adhuc Aureliani aetate, qui eum donariis et templis ornavit, refert Vopiſcus. [c])

Numus ex propoſitis primus vectum publice deum Elagabalum exhibet. Idem factum refert Herodianus, nempe impoſitum eum vehiculo auro gemmisque diſtincto, deductumque ex urbe in ſuburbanum, quo loco ejus templum ſtetit, praeeunte currum imperatore ac frenos retinente, quem proceſſum vide apud laudatum auctorem liberaliter deſcriptum. Quid notent quatuor perticae, quae currum ambiunt, et totidem conos ſuſtinent, mihi incompertum, neque operae pretium, in omnia ſtultae ſuperſtitionis myſteria diligentius inquirere. Eodem modo Heliopoli quoque vehebatur deus Heliopolitanus, qui Sol item fuit. Sic enim de hoc Macrobius: [d]) *vehitur enim ſimulacrum dei Heliopolitani ferculo, uti vehuntur in pompa ludorum circenſium deorum ſimulacra.* Notus paſſim ſimulacrorum ſic vectorum ſacer ritus. Teſte Herodoto [e]) apud Papremin Aegypti Martis ſignum una cum ſacello curru quatuor rotarum vehebatur. Exempla plura alia vide in mea Sylloge I. pag. 55. Ad idem argumentum pertinet numus II., qui Elagabalum *conſervatorem Auguſti* appellat, et conoidem hunc deum aquilae alis obumbratum exhibet, credo, quod Elagabalus aeque Solis ac Iovis dignitatem obtinuit more in Syria recepto, nam et Heliopolitanorum Coeleſyriae numen utriusque dei

a) L. LXXVII. § 12. b) in Elagab. c) in Aureliano. d) Saturn. I. 23. e) L. II. c. 63.

habuiſſe honores in horum moneta demonſtravimus. Quo factum, ut fluctuaret ipſe Lampridius, utrum Iovis, an Solis ſacerdotem diceret Soaemiadis filium, [a]) et Spartianus in eodem ancipiti deprehenſus cum narraſſet, ademptum Fauſtinae juniori templum, quod ei maritus Marcus ſub Tauri radicibus fundaverat, addit, Elagabalum noſtrum illud *ſibi*, *vel Iovi Syrio*, *vel Soli* (*incertum enim id eſt*) *vindicaſſe.* [b])

Reliqui numi allegati imperatorem noſtrum velut *invictum*, et *ſummum ſacerdotem dei Solis Elagabali* proponunt, et quidem operantem ſacris, cui muneri ut rite vacaret, atque ſecundum patrium inſtitutum, circumcidit ſeſe, et carnibus ſuillis abſtinuit. [c]) Offerunt hi numi habitum quoque, quo miniſterii hujus tempore uſus eſt, nempe *medio inter Phoeniſſam ſtolam ſacram, et laenam Medorum*, ut eum deſcribit Herodianus, [d]) et alio loco: *inceſſit barbarico cultu tunicas indutus purpureas intextas auro*, *et manulentas*, *et ad pedes demiſſas.* [e]) Palmae ramus, quem ſiniſtra tenet, quique in numis pluribus ad clavae ſimilitudinem accedit, forte Phoeniciam religionis originem indicat; at haſtilia cum indicatis attributis juxta defixa partem utique veſani ritus conſtituunt. Aſtrum ſuperne in area defixum, ut in plurimis aliis Elagabali numis, deum Solem notat. In marmore Muratorii [f]) legitur Iunius Maternus SACER. D. S. HALAGAB.

* * *

Vt lit. G. et E.

P. M. TR. P. IIII. COS. III. P. P. *variis typis*, *plerumque in dei Elagabali cultu occupatis.* AV. AR. AE. I. II.

V. C. 975. P. X. 222.

TR. P. V. COS. IV. P. M. P. P.

Elagabalo IV. Alexandro Caeſ. coſ.

Comperto, Elagabalum conſobrino ſuo necem moliri, tumultuantur praetoriani, neque antea quieſcunt, dum ſecuritatem Caeſari, et traditurum ſe omnes, quibuscum turpiter vixerat, promitteret. Renovatis inſidiis, et orta rurſum ſeditione ingreſſus caſtra ab iratis militibus una cum matre Soaemiade occiditur, corpus per urbem tractum in Tiberim abjicitur, quod factum circiter XI. Martii ex calculo Dionis, vi cujus imperavit annos III. menſes IX., dies IV. [g]) aetatis anno XVIII. [h])

Ejus pueri infamiam vitae, moresque inde a tenera aetate omni libidine corruptos animo reputans aut dubitabit, utrum vera ſint omnia, quae de ejus amentia, et ſordibus fidem omnem ſuperantibus tradidere veteres, aut mirabitur patientiam Romanorum ipſum triennium et amplius hanc orbis peſtem ferentium. Natus ea conditione, qua, ſi patrem Varium ſpectes, privati modum excedere non debuerat, ſi Caracallam, in deſpectis propter adulterinos natales habendus erat, dejecto mulierculârum artibus, et velut per ludum Macrino in imperium intruſus, et per neceſſitatem agnitus, cum mox poſt aditam ſummam dignitatem conciliare ſibi populorum ſtudia per moderationis et vir-

a) in Elag. c. 1. b) in Carac. c. 11. c) Dio L. LXXIX. § 11. d) in Elagab. e) in Macrino. f) Pag. 1113. 4. g) L. LXXIX. § 3. h) Dio L. LXXIX. § 20.

tutis ſpecimina oportuiſſet, ea continuo auſus eſt, quae licere ſibi alter, imperii per natales heres, prolatis virtute finibus, munita Caeſaribus domo non putaſſet. Mitto, quae ab eo crudeliter et avare, nimirum ut inſanis ſumptibus aerarium ſufficeret, in civium vitam ac fortunas decreta ſunt; mitto etiam, quae per amentiam ſingularem, ac ſtuporem incredibilem; ut, cum coenam ſibi ex pavonum, et luſciniarum linguis paravit, leones pſittacis et phaſianis pavit, interdum nonniſi calvos, aut luſcos, aut podagroſos, aut ſurdos, aut longos, aut pingues ad coenam vocavit, in convivas repente leones et leopardos exarmatos immiſit, aut iis coenam ex ebore, cera, aut marmore inſtruxit, aut cum omnes per urbem aranearum telas conferri in unum juſſit, ex quarum pondere (confecta fuere decem millia pondo) de magnitudine Romae conſtaret. At fidem ſuperant, quae de ejus impudicitiae ſordibus memorantur. Non illi voluptas placita, quae ſecundum naturam eſſet. Stomachatus virilem conditionem, meretricem profeſſus eſt, et meretricio adſcito cultu invitavit praetereuntes, ut ad ſe accederent, accepitque munera ejus cauſa rependi ſolita. Ejus inſtituti feminas omnes in unum coactas militari more adlocutus commilitones dixit, cum iis de generibus voluptatum diſputavit, et donativum dedit. Conquiri toto imperio juſsit, ſi quos liberalioribus natura ad voluptates praeſidiis inſtruxit, quos inter Aurelius Zoticus Smyrnaeus praecipuos honores abſtulit, evocatus Romam, et regia pompa ad palatium deductus, qui cum obvium ſibi Elagabalum, ut par erat, ſalutaret: *domine imperator, ſalve!* ipſe muliebrem in morem inflexa molliter cervice, ne me, ajebat, dominum voces, domina enim ſum. Nupſit vero etiam Hierocli Carico mancipio. Haec cum propalam, et in hac ſummi faſtigii majeſtate patraret, averſi paullatim omnium ordinum ab eo animi, paratoque melioris ſpei ſucceſſore exitum habuit, ut vidimus, vitae contaminatiſsimae reſpondentem. Vide haec apud Dionem, Herodianum, Lampridium.

Vxores. Quas lege matrimonii duxerat, tres fuere, *Cornelia Paula*, *Aquilia Severa*, *Annia Fauſtina*, hae quoque per vices repudiatae. Ex nulla pater evaſit. De iis agetur in ſingularum numis.

Numi:

Vt lit. G. et E.

P. M. TR. P. V. COS. IIII. P. P. *Imperator togatus ſtans ante aram d. pateram, ſ. ramum, in area aſtrum.* AR. AE. I. II.

Quam acriter de his numis, etſi minime raris, propter inſcriptum tribunatum V. a viris ſummis diſputatum ſit, dicemus abunde in tractatu de trib. poteſtate.

Numi commatis peregrini.

Hujus generis numi tam in *urbibus liberis* Graecis, quam *coloniis* copioſi ſignati ſunt, at ne hujus imperatoris numi cum moneta Caracallae miſceantur, quod non raro viris exercitatiſsimis accidit, cautio ſit.

Nomina, ac tituli.

Varium Avitum Baſſianum principio fuiſſe vocatum, altius diximus. *Varii*

nomen traxit a patre Sex. Vario Marcello, ut hunc appellatum ſupra ex Dione, et epigrammate bilingui docuimus. Quare ratio non eſt adſerendi cum Lampridio, [a] ei hoc nomen datum ab avia Varia. Fuiſſe huic aviae nomen *Iuliae Maeſae*, ex numis conſtat, Variam nullus praeterea prodidit. Satis ex his apparet, in nugis habendum, quod idem auctor parum emunctae naris ex aliorum ſententia refert, fuiſſe nempe Elagabalum dictum *Varium*, quod *vario* ſemine, de meretrice utpote, conceptus videretur. [b] Obtinuit Varii nomen, donec illuſtrius Antonini uſurpare inciperet, at hoc poſt ejus necem ex S. C. eraſo iterum Varius vocari coepit. [c] *Avitum* aliquoties vocat Dio, [d] quin et Xiphilinus, [e] ſed in quo corrupte legitur: *τον Λȣπον τον της Μαισης ἐγγονον*, librariis prono errore ΛΟΥΠΟΝ pro ΑΟΥΙΤΟΝ legentibus, quod a nemine adhuc animadverſum tandem ſuboluit egregio Reimaro ad ſanam criſin nato factoque. [f] Tractum iſtud nomen ab avo Avito, diximus ſupra in diagrammate genealogico, valere autem ab Elagabalo juſſum, cum primum in Antonini nomen invaſit, teſtatur Dio. [g] *Baſſianum* diſerte appellat Herodianus, [h] nimirum ab abavo materno. Tria haec nomina in monumentis publicis non leguntur.

M. Aurelius Antoninus. Haec nomina ſibi adrogavit, cum Caracallae per adulterium filius credi voluit, cui ſive mendacio, ſive dedecori revera imperium debuit. Eo interfecto, cum ſanctum iſtud nomen male impoſitum homini turpiſſimo videretur, jubente ſenatu ex monumentis publicis eraſum eſt, [i] ac tum convenientiora nomina ingeſta *Pſeudantonini*, [k] *Tiberini*, et *Tractitii*, quoniam unco per urbem tractus, et in Tiberim abjectus eſt, [l] *Sardanapali*, quia hujus Aſſyriae regis moribus vixit, [m] *Aſſyrii*, quod ſacerdotum Syrorum habitu indutus ſaepe prodivit. [n] Adeo *Antonini* nomen per Pii et Marci ſanctimoniam omnibus gentibus venerabile ac ſanctum habitum, ac propterea a ſucceſſoribus avide, etſi nullo ad id jure expetitum in Elagabalo turpiter deſiit, nemine deinceps eam appellationem adfectante.

Non poſſum hoc loco praeterire inſolentem capitis inſcriptionem, quam exſtare in numo argenteo Elagabali, qui in muſeum regis Hiſpaniarum migravit, teſtatur cl. Beauvais, [o] videlicet: ANTONINVS. V. Eam aliter capi non poſſe video, quam Elagabalum eſſe ex Caeſaribus *quintum*, qui Antonini nomine praeditus fuerat. Si numus eſt integer, ac vera, qualis proditur, epigraphe, unicum iſtud eſt in omni antiquitate exemplum, quod principem a deceſſoribus homonymis addito numero diſtinguat, qui mos noſtra aetate in diſcriminandis principibus obtinet. At video cauſam luculentam, cur iſtud Elagabalus contra omnem veterum morem conſtituerit. Nimirum ut Macrino conſulatum, tanquam

---

a) Cap. 10. b) Cap. 2. c) Lamprid. c. 17. d) L. LXXVIII. § 30. et L. LXXIX. § 2. e) in Macrino. f) ad Dionis L. LXXVIII. nota 160. g) L. LXXIX. § 2. h) in Macrino. i) Lamprid. c. 17. k) Dio L. LXXIX. § 1. l) Dio l. c. Lamprid. l. c. m) Dio l. c. et L. LXXIX. § 13. n) Dio L. LXXIX. § 21. o) Hiſt. abrég. des Emp. T. I. p. 328.

in imperium intruſo, eripuit, ejusque nomen ex faſtis eraſit, ita numeratis quinque Antoninis Diadumeniano Antonini nomen velut indebitum, et injuria delatum ademit. Ex quo apparet, Elagabalum quinque tantum Antoninos, quibus ea appellatio vere competeret, agnoſci voluiſſe, Pium, Marcum, Commodum, veros Antoninos, quibus deinde neceſſario addidit Caracallam, ſuum obtentu patrem, nam nonniſi per hunc jus illi in Antonini appellationem partum. Ergo praeter Diadumenianum excluſit etiam Getam, neque id mirum; nam praeterquam quod dubitari poteſt, fueritne hic unquam Antoninus dictus, a Caracalla hoſtis eſt judicatus, ejusque nomen ex monumentis expunctum. Excluſit etiam L. Verum, ſed et hunc ſoli inferioris aevi ſcriptores Antoninum faciunt, certa monumenta ignorant, ut in ejus moneta dictum. Haec poſteaquam commentatus fueram, forte in animadverſionem Bimardi eundem numum deſcribentis incidi, [a]) quem laetabar idem mecum in ejus epigraphes explicatione ſentire, quanquam veriſimile eidem videatur, literam inſolentem V monetarii vitio irrepſiſſe. Sic autem numum deſcribit: ANTONINVS. V. PIVS. FEL. AVG. *Caput laureatum.* ✠ VOTA. PVBLICA. *Imperator ad aram ſacrificans.* Mazzoleno litera V expleri poſſe videtur legendo *Vranius*, [b]) ſed vereor, ut hanc conjecturam eruditis probaverit.

Pii et *Felicis* nomina continuo poſt ſuſceptum imperium ſibi adſcivit, ut teſtantur numi, et quidem non exſpectato ſenatus conſulto. [c])

De *Elagabali* nomine actum in numis anni V. C. 974.

Pater patriae, Conſul, Trib. pot.

Dixi in annalibus V. C. 971 ex Dione, Elagabalum ſtatim omnes principum titulos, et citra patrum decreta arripuiſſe, tamen inter hos *patris patriae* elogium non memorat Dio. Sed illud jam exhibent numi ejus anni, et concordat laudatum aliquoties fragmentum fratrum Arvalium, quod eſt ejusdem anni.

De Elagabali *conſulatibus*, et *tribunatibus*, iisque ſecum compoſitis vide, quae prolixe diſſeremus in tractatu de trib. poteſtate.

Diſcrimen inter numos Caracallae, et Elagabali.

Vt plerique utriusque Auguſti numi, ſi curatius expendantur, certum aliquod, ad utrum pertineant, criterium offerunt, ita indubitatum etiam, eſſe nonnullos, ad quos ii quoque adhaereant, qui longius tempus in his ſtudiis collocavere. Ex omni numero ii ſolum impediunt, qui faciem proponunt, quae adoleſcenti inde a XIV. aetatis anno usque XVIII., qui anni fuere Elagabali imperantis cardines, poteſt competere. Si qua lineamenta huic aetati aut detrahunt, aut addunt, numus haud dubie eſt Caracallae. Cum ergo in ſtatuendo iſthoc diſcrimine nonnunquam dubia obverſentur, praeſentis eſt inſtituti, in tironum cumprimis gratiam leges diacriticas ferre,

---

a) ad Iobert. T. I. p. 284. b) Animadv. in muſ. Piſan. P. II. p. 280. c) Dio LXXIX § 2.

quas qui applicare voluerit, vix unquam in ferendo judicio peccaverit.

I. Cum caput prolixius barbatum eſt, aut provectioris aetatis, Elagabalo nequit convenire, qui annos XVIII. natus periit. Barba promiſsior in Caracalla circa trib. poteſtatem X. incipit, et ſimul certa, et conſtantia oris lineamenta. Elagabalus nonniſi poſtremo imperii anno barbam, eamque tenuem appendit.

II. Appellationes PART. MAX. aut BRIT. aut GERM. ſoli Caracallae convenire poſſunt, ut docet hiſtoria.

III. Eadem hiſtoria pro multis diſcrimen facile ſuppeditat. Sic cum leges: *Victoria Parthica*, vel: *Ludi ſaeculares*, vel: *Arcus Augg.* etc. Caracallae monetam intellige, et ſic ἀναλογως monetam Elagabali.

IV. Caput nudum, aut ſolum nomen *Caeſar* ſine mentione *Auguſti*, eſt ſolius Caracallae. Elagabalus ſimul Caeſar, ſimul Auguſtus fuit. Ex eadem regula Caracallae proprii putandi numi inſcripti: *Princeps Iuventutis.*

V. Cum legeris PONTIF. ſine MAX., hos omnes Caracallae tribue. Nam cum duo ſimul erant Auguſti, lege usque ad Balbinum et Pupienum conſtante is tantum erat pontifex maximus, qui dignitate praeſtabat. Exſtant tamen numi Caracallae vivo adhuc Severo ſignati, in quibus is P. MAX. dicitur, verum has voces non explendas *Pontifex Maximus*, ſed *Parthicus Maximus*, dixi in numis Caracallae ad annum V. C. 955.

VI. Si in numo trib. poteſtas cum conſulatu conjungitur, omnis tollitur ambiguitas. Caracalla nonniſi in tribunatu V. fuit conſul I., contra Elagabalus in tribunatu V. conſul IV. Qui numi trib. poteſtatem V. excedunt, ſunt Caracallae; nam in quinta caeſus eſt Elagabalus.

VII. Numi, in quorum averſa comparet aſtrum, ſunt Elagabali. Nam in certis Caracallae, aut qui una cum eo principatum tenuere, Severi, Domnae, Plautillae, Getae, nunquam viſitur, ſaepiſsime in numis Elagabali, ſed non ante conſulatum III., quin et ejus gynaecei. Conſtat, eo notari Solem Elagabalum imperatori cognominem.

VIII. Cum facies prorſus puerilis eſt, haud dubie erit Caracallae. Hic decennis a patre dictus eſt Auguſtus, Elagabalus annos natus fere XIV. Vbi numi ordine chronologico diſpoſiti ſunt, aetatis progreſſus in utroque Auguſto manifeſte apparet.

IX. Cum in inſcriptione averſae occurrit AVGG., Caracallam item intellige; illo enim duo Auguſti notantur. Caracalla partem imperii cum Severo, partem cum Geta fratre exegit. Elagabalus ſocium imperii Auguſtum non habuit.

X. Ad utrumque diſcernendum plurimum conferunt inſcriptiones capitis. Etſi utrique communia nomina fuere *M. Aurelii Antonini*, tamen ſive in horum modo, ſive addendis aliis titulis ita variatum, ut hactenus unicam tantum ambobus communem epigraphen obſervaverim, nempe: ANTONINVS. PIVS. FEL. AVG., atque hanc rarius in Caracalla, et quem, quo tempore hac uſus eſt, promiſſa barba jam ſatis diſcriminat. Quare nullo negotio, utrius ſit numus, reperias, ubi ejus epigraphen cum ſyllabo inſcriptionum Elaga-

bali, quas ſupra in ejus numis ad annum V. C. 971 congeſsi, contenderis. Fateor, aliter ſentire Vaillantium, qui in Numis praeſt. T. I. p. 136 haec ſcribit: *Numi Elagabali ut diſtinguantur ab iis, qui ad Caracallam ſpectant, in area aſtrum plerumque habent, eadem enim utriusque capitis epigraphe.* Haec Vaillantius adſerere potuit, quem conſtat inſcriptiones capitis tanti feciſſe, quanti caſſam nucem, cujus eum iniqui judicii graves ſaepe dediſſe poenas, jam ſaepe per hoc opus vidimus.

Haec, quae modo diſputavi, fere tantum ad numos commatis Romani valent; nam in iis, quos provinciae dedere, ſeu urbium liberarum, ſeu coloniarum, non raro judicium deſperatum, dubiis ſaepe ob ſcalpri ruditatem oris lineamentis, et capitis inſcriptione utriusque Caeſaris patiente. Copioſa ſunt exempla, quibus viros etiam artis noſtrae peritiſſimos in fraudem inductos fuiſſe compertum eſt. In his Caracallae ſaepe ſuccurrit aut barba promiſsior, aut addita nomina *Severi*, *Britannici*, *Germanici*, tum epocha iis inſcripta litem non raro reſecat.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei	R.
Argentei	C.
Aenei max. mod.	RRR.
Aenei I. et II. formae	C.
Aenei III. formae	O.
Commatis peregrini:	
Aenei urbium liberarum, et coloniarum.	C.
Alexandrini	C.

VXORES ELAGABALI.

Harum plures Elagabalum per vices duxiſſe, ex numis conſtat, et ſcriptoribus, etſi hi alteri in omnibus cauſis non ſatis conſentiant, ut docebunt ſequentes commentarii, quos poſteaquam conſcripſi, incidi forte in diſſertationem cl. Belleyi, [a]) qua is earum ſibi ſuccedentium ordinem figere inſtituit, quem cum in hoc conatu vix unquam a me diſſentire viderem, licuit ea, quae ſcripſeram, relinquere intacta.

a) B. L. T. XLII. p. 60.

IVLIA CORNELIA PAVLA.

Eam nobiliſsimo ſatu editam refert Herodianus, [a]) atque id jure, ſi ex vetere gente Cornelia originem traxit. Certe Corneliam eam appellant Dio, [b]) et numi externi. Iuliae nomen, quod ei numi paſsim tribuunt, nihil ad generis claritudinem confert, quoniam Auguſtae hac aetate a Domna usque ad Mamaeam, id nomen adfectabant, perinde ac Auguſti appellationem Antonini, ut jam obſervavit Spanhemius. [c]) Teſte Dione [d]) illam duxit Elagabalus, quo celerius, ut ajebat, pater fieret. Ex quibus verbis, tum et Herodiani, eam iu uxorum catalogo primam recitantis,[e]) atque etiam numis Graecis, quos infra proferemus, certum ſit contra Triſtanum, et Spanhemium, [f]) Paulam noſtram nequaquam ordine movendam, eique tempore, quod volebant, praeſerendam Anniam Fauſtinam, quam revera fuiſſe poſtremam mox docebimus. Auguſtam continuo appellavit maritus, nuptiasque eximia in omnes liberalitate, et magnificis ludis celebravit. [g]) Factum iſtud V. C. 972, haud dubie paullo poſtea, quam ex Bithynia Romam pervenit. At quoniam malo ſuo occultam in corpore maculam habuit, ut teſtatus eſt autopta Elagabalus, ſatis cauſae viſum moroso marito, cur repudiata illa ad alias nuptias transiret.[h]) Huic illam calamitati non ante autumnum V. C. 973 fuiſſe involutam, mox ex numis Graecis demonſtrabo. Iuſſam deinceps ademptis omnibus Auguſtae honoribus privatam vitam agere, teſtatur ibidem Herodianus. Ejus reliquum fatum ignoratur.

Numi :

IVLIA. PAVLA. AVG. *in omni metallo et forma.*

IVLIA. PAVLA. AVGVSTA. *in AE. I.*

CONCORDIA. *vel:* CONCORDIA. AVG. *vel:* CONCORDIA. AETERNA. *Concordia ſedens.* In aliis: *Elagabalus et Paula ſtantes, et dexteras jungentes, adſtante nonnunquam in earum medio figura velata.*

Numi alii cum typis obviis: VENVS. GENITRIX. —FELICITAS. AVGVSTA. etc.

Numi commatis peregrini.

Ejus generis complures in muſeis ſervantur. In Graecis ſaepe legitur: ΙΟΥΛΙΑ. ΚΟΡΝΗΛΙΑ. ΠΑΥΛΑ. Illuſtriores ſunt ii, qui per inſcriptos annos ejus tempora copioſius illuſtrant. Diximus fuiſſe nuptam V. C. 972. Cum hoc anno facile componuntur numi Alexandrini non infrequentes inſcripti L. Γ. Ex eorum cognito calculo coepit annus III. exeunte Auguſto ejusdem anni. Alium citat Vaillantius, Alexandrinum item cum anno Δ. Ergo exeunte Auguſto anni 973 adhuc Auguſtum thorum occupa-

a) in Elagab. b) L. LXXIX. § 9. c) Tom. II. p. 298. d) l. c. e) l. c. f) l. c. g) Dio, Herodian. ll. cc. h) Dio l. c.

vit. Ampliat terminum numus cum ejus capite ſignatus apud Tripolin Phoenices cum anno ΒΛΦ, quem edidit Pellerinius. Coepit hic in autumno anni ejusdem 973, ergo hujus initio Auguſtae honores adhuc obtinuit. At paullo poſt illis eam excidiſſe, perſuadent numi Aquiliae, quae eam excepit, cum anno item Δ. Numos alios hujus commatis vide in laudata diſſertatione Belleyi.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - -	RRR.
Argentei - - - - - - - - -	R.
Aenei max. mod. - - - - - - -	O.
Aenei I. et II. formae - - - - - - - -	R.

Commatis peregrini

Vrbium liberarum, coloniarum, et Alexandrini - -	RR.

IVLIA AQVILIA SEVERA.

Repudiata inique Paula huic locum fecit. At graviſsime ſenatum populumque perculere hae nuptiae, quod Aquilia virgo Veſtalis eſſet, matrimoniumque nonniſi per ſacrilegium conjungi poſſet. Maeſtos eapropter Quirites ut conſolaretur, appetiiſſe ſe has nuptias ajebat, ut ex ſe pontifice maximo, et ex hac Veſtale Maxima divini liberi naſcerentur. a) Ita quibus ex rebus illum oportebat in foro caeſum verberibus in carcerem conjici, ibique morte multari, de iis ille, quaſi pulcre factis, gloriabatur. b) Habuit eo commune cum Paula fatum, quod ductam paullo poſt faſtidivit, repudiavitque, ſed aliarum quoque, quas deinceps ſibi ſociaverat, captum taedio poſtremum in Aquilia noſtra iterum acquieviſſe teſtatur Dio. c) Infra ex numis externis docebimur, duci eam non potuiſſe maturius anno V. C. 973 jam ad finem vergente. Quid caeſo Elagabalo ea factum, non reperio.

Numi:

IVLIA. AQVILIA. SEV. AVG. *Hujus caput.*
IMP. M. AVR. ANTONIN. PIVS. AVG. *Caput Elagabali.* AV. (Vaillant Num. praeſt. T. II. p. 271. et 276. edit. Rom.)

Praeſtantiſsimus eſt hic numus, etſi accurate utriusque faciei epigraphen proditam dubitem.

IVLIA. AQVILIA. SEVERA. AVG. *Hujus caput.*

a) Dio L. LXXIX. §. 9. Herodian. b) Dio l. c. c) l. c.

AEQVITAS. PVBLICA. — CONCORDIA. — LAETITIA. — VESTA. etc. *cum ſuis typis.* AR. AE. I. II.

Numi commatis peregrini.

Rariores ſunt hujus claſsis numi. Inter hos praeſtant, qui annos praeferunt. Horum unus Caeſareae Paniados exhibet annum CKΓ. 223. (Pellerin.) Coepit hujus aera in autumno V. C. 751, ergo numus, de quo agimus, ſignatus eſt ab autumno V. C. 973. Idem tempus exigit numus Alexandrinus inſcriptus L. Δ. (Muſ. Theup.) qui annus coepit eodem anno 973 exeunte Auguſto. Sed exſtant etiam numi cum anno poſteriore, quales ſunt Alexandrini L. E., qui annus coepit V. C. 974 fine Auguſti, quos ergo ſignari oportuit inde ab hoc tempore usque ad Martium anni ſequentis V. C. 975, quo caeſus eſt Elagabalus. Ergo et his numis juvatur teſtimonium Dionis ſupra adductum, Elagabalum poſt ductas per intervallum alias ad Aquiliam rediviſſe. Vulgavit Pellerinius numum Gabalorum Syriae cum hujus capite, et anno CΞH. 268. Si verum eſt, aeram hujus urbis coepiſſe V. C. 707, quod nunc a plerisque creditum, erit numus ſignatus inde ab autumno V. C. 974, et conſpirabunt tempora. Verum obſtat, quod ex numis ſerius repertis probabile ſit, ejus urbis aeram nonniſi in autumno V. C. 708 coepiſſe, quo poſito annus CΞH. ſaltem anno dimidio imperium Elagabali excedit, ut dicemus in Addendis ad numos hujus urbis.

PRETIVM.

Commatis Romani:		
	Aurei	RRRR.
	Argentei	RR.
	Aenei max. mod.	O.
	Aenei I. et II. formae	RR.
Commatis peregrini:		
	Vrbium liberarum, coloniarum, Alexandrini	RR.

ANNIA FAVSTINA.

Hujus Auguſtae genus ac fortunam pauci attingunt ſcriptores, ſed nomen reticent, quod ſufficiunt numi. De hac Dio: a) *Baſſo crimen fuit, quod uxorem haberet formoſam, et nobilem. Erat enim Claudii Severi, et M. Antonini neptis*, (*ἀπογονος*) *quam quidem ipſe uxorem duxit, nec ei, ut mariti lugeret caſum, injecto metu permiſit.* Paullo infra: b) *ne hanc quidem* (Aquiliam Severam) *diu retinuit,*

a) L. LXXIX. § 5. b) § 9.

ſed aliam poſtea, et hinc aliam atque aliam duxit, ac deinde rediit iterum ad Severam. Denique Herodianus: [a]) *ſed eam quoque* (Aquiliam) *mox repudiavit tertia ducta uxore, quae referre genus ſuum ad Commodum dicebatur.* Ex his teſtimoniis conſit, Anniam Fauſtinam, quam numi Elagabali uxorem conſtituunt, eandem eſſe cum anonyma, quam citati ſcriptores M. Antonini neptem, aut, quod perinde eſt, referre genus ad Commodum dixere. Nam utrumque hujus Auguſtae nomen ex Marci familia eſt, qui ex gente Annia oriundus fuit, uxoremque Fauſtinam habuit, ex quibus natae neptes, et abneptes utrumque nomen collegere. Sane et Iuniae Fadillae proneptis Antonini, quae deſponſata fuit Maximo Caeſari, meminit Capitolinus. [b]) Suſpicatur Fabricius, fuiſſe hanc Fauſtinam Lucillae filiam ex Claudio Pompejano altero ejus marito. [c]) At nulla iſtud veri ſpecie conjectat. Caeſa eſt Lucilla V. C. 936. Eſto, Anniam noſtram poſtremo hoc anno natam fuiſſe, anno V. C. 974, quo eam junctam cum Elagabalo dicemus, egit annum aetatis XXXVIII. An veriſimile, Elagabalum decem et ſeptem tum annos natum appetiiſſe mulierem ejus aetatis, aut illi hac adhuc aetate illecebras conſtitiſſe adoleſcenti damnoſas, quasque in ea praedicat Dio? Verius igitur fuit Marci ex hujus filiarum una abneptis; nam ἀπόγονος, qua voce utitur Dio, in plures generationes porrigitur. Ductam eam V. C. 974, infra ex numis commatis peregrini probabimus. Repudiata perinde ac priores, et fuiſſe matrimonium perexigui temporis, probat non modo paucitas ejus numorum, ſed etiam quod Elagabalus intra modicum tempus, quod inter has nuptias et mortem interceſsit, alias adhuc uxores duxit, ac denique ſuam iterum Aquiliam reſpexit, ut ex Dione docuimus. Ea ſola ex coaevis feminis Auguſtis arceſsito Iuliae nomine abſtinuit, nimirum cui opus non fuit alienum gentis decus affectare, cum ſatis per gentem Anniam, cujus ſurculus fuit, ſe nobilitatam exiſtimaverit.

Numi:

Rariſsimi ſunt hujus Fauſtinae numi. Quare operae pretium fecero, ſi, quos ipſe vidi, et probavi, aut ab idoneis praeconibus promulgatos novi, deſcripſero, ſepoſitis in ſeparatum articulum falſis, aut jure ſuſpectis.

ANNIA. FAVSTINA. AVG. *Hujus caput.*

CONCORDIA. *Imperator togatus ſtans dexteram cum adſtante Fauſtina jungit, in area aſtrum.* AR.

Numum hunc Baldinus in Romana Vaillantii editione ex muſeo abbatis Rothelin, nunc regis Hiſpaniarum, refert, eumque unicum, et ſingularem vocat, cum quo conſentit cl. Beauvais, [d]) et Belleyus, qui eundem numum vidit adprobavitque, ut teſtatur ipſe in laudata diſſertatione.

* * *

ANNIA. FAVSTINA. AVG. *Caput Fauſtinae lunae impoſitum.*

---

a) in Elagab. b) in Maximo. c) Nota 24 ad Dionis libr. LXXIX. d) Hiſt. abr. des Emp.

PIETAS. AVG. *Mulier velata ſtans ante aram d. extenta, ſ. acerram.* AR. maj. mod.

Numus hic ex muſeo comitis Arioſti, nunc Caeſareo, editus eſt a Khellio, a) eſtque ex eorum genere, quos ex majore modulo inde a Caracalla ad Elagabalum usque percuſſos ſupra in Caracalla diximus, in quibus Auguſtarum caput ſemper lunae impoſitum conſpicitur. Quoniam per omnia Europae muſea unicus tantum argenteus hujus Auguſtae numus eſt cognitus, mearum eſſe partium videbatur, ejus probitatem ad omnes artis noſtrae regulas explorare. Pars averſa incorrupta certe eſt, nullique ſuſpicioni obnoxia, ut adeo de numi antiquitate dubitari nullatenus poſsit. Reliquum ergo totum examen in una antica verſatur. Etiam in hac caput, quod nitidiſsimum eſt, et fabricae primaevae opus, omni cura liberat. At characteres, quoniam ſolito majores nitidioresque aut ſunt, aut quod evenire circumſpectis ſolet, cum in re ſingulari in verum inquirunt, tales videntur, ſcrupulum injecere. At vero cum repetitis curis nullum indicium aut recentis ſcalpelli, aut excavatae areae, quae meditatam Fauſtinae inſcriptionem admitteret, deprehenderem, praeterea pars numi controverſa nihil primaevae patinae nigricantis amiſerit, qua utraque numi pars obtegitur, abſolvendum denique fuit illuſtre hoc cimelium, et cum propter raritatem numorum hujus Auguſtae, et quod unicus item cum hoc typo eſt, tum propter eximiam conſervationem ſingulari gazae Caeſareae ornamento cedit.

* * *

ANNIA. FAVSTINA. AVGVSTA. *Hujus caput.*

CONCORDIA. S. C. *Elagabalus et Fauſtina ſtantes dexteras jungunt.* AE. I.

Editus eſt a Vaillantio, et haud dubie ex muſeo Chriſtinae, nunc Vaticano, in quo integer olim, ac nitidiſsimus ſervabatur, ut vide ipſe. Ex eodem editus eſt ab Havercampo ejus muſei praecone. Quare mirum, praeclarum hunc numum ignotum fuiſſe erudito Beauvais, ut ipſe teſtatur. b)

* * *

Eadem adverſa.

PIETAS. S. C. *Typus, ut ſupra in argenteo cum eadem epigraphe.* AE. I. (Muſ. Farneſ.)

Numi commatis peregrini.

Etſi perrari hi quoque, tamen facilius hujus generis unum reperias, quam commatis Romani. Epheſii aliquot proditi. (Vaill. num. Graec.) Aliarum urbium varios continet muſeum Theupoli, modo probae omnes ſidei. Nonnullos dedere coloniae Berytus, Ptolemais, Sidon, Troas, quos vide apud Vaillantium et Pellerinium. Exſtant denique Alexandrini inſcripti L. E., quin et alium cum L. Δ. ex muſeo Ainslieano adjecit cl. Zoega.

Numi falſi aut ſuſpecti.

Fauſtinae numis, quoniam eximiae ſunt raritatis, idem accidit, quod Othonis, Peſcennii, aliorumque, quorum co-

a) Subplem. ad Vaill. b) Hiſt. abr. T. I. p. 336.

gnitum eſt propter paucitatem pretium, ut adulteratorum ars falſos pro genuinis obtruderet, ex quibus eos ſolum memorabo, qui a clarioribus viris editi fidem propter auctorum exiſtimationem poſſent reperire.

ANNIA. FAVSTINA. AVGVSTA. *Hujus caput, pone aſtrum.* IMP. ANTONINVS. PIVS. AVG. *Caput Elagali laureatum.* AV.

Eum Khellius ex illuſtri muſeo de France, quod fuit Vindobonae, in genuinorum numero edidit. [a]) Ad hunc usque diem aureus hujus Auguſtae cognitus non eſt, ſed neque praeſentis ulla habenda ratio; nam etſi affabre effictus eſt, magnopere tamen ab ejus aevi fabrica abludit, ut ipſe, qui numum diu exploraveram, ejus experimentum feci.

Memorabilis numus *Damaſci* cum anno ΕΛΦ, quem ex muſeo Theupoli, in cujus catalogo binis locis deſcribitur, [b]) olim edidit Philippus a Turre Adriae epiſcopus, et genuinum judicavit in diſſertatione epiſtolari ad Ioannem Aſtorium, quae deinde occaſio fuit litis eruditae, qua ipſe et Valſechius in cauſa trib. poteſtatis V. Elagabali commiſsi fuere. De ejus numi ſuſpecta fide jam egi in moneta Damaſcenorum, quam non minus elevarunt viri alii periti, qui numum ipſi inſpexere, ut ſerius teſtatus eſt ipſe a Turre, ejus antea acer patronus.[c])

Geminus huic habendus numus *Raphaneae* Syriae cum anno AOC variis eruditis antehac probatus, ſed modo ſpurius omnibus creditus, de quo vide a me dicta in moneta ejus urbis. Tamen novum rurſus vindicem nuperrime nactus eſt cl. Sanclementium, qui ſimilem alium muſei ſui omni prorſus ſuſpicione immunem, et certiſsimis verae vetuſtatis ſignis ornatum adfirmat. At cum is non minus, ac praecedens Damaſci numus cauſa epochae ab antiquariis vapulet, ut ſua utrique cimelio conſtet fides, ſtatuere non dubitat, Fauſtinam vel nunquam conjugio cum Elagabalo copulatam fuiſſe, vel certe, ſi ejusdem uxor exſtitit, etiam poſt repudium, et ipſius Elagabali necem in honore habitam fuiſſe apud Alexandrum Severum, et apud Orientis populos, quam etiam numis omnis generis honeſtaverint. Vide haec, atque his plura apud ipſum auctorem.[d]) Verum huic judicio graviter obſtat, non modo quod peritiſsimi quique noſtrae aetatis hos Raphaneae numos, quorum non pauci circumferuntur, et vidi ego quoque, ad unum omnes condemnant, ſed etiam quod de fabro conſtat, qui cudere ſolebat numos hos mendaces, quod factum jam obiter indicavi in ejus urbis moneta, et ſatis etiam indicavit Belleyus. [e])

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - - O.

---

a) Subplem. ad Vaill. b) Pag. 802. et 1017. c) de ann. Elagab. p. 174 ſeq. d) de vulg. aera p. 241. 242. ſeq. e) B. L. Tom. XLII. p. 63. ſeq.

Argentei	RRRR.
Aenei I. formae	RRRR.
Aenei II. et III. formae	O.
Commatis peregrini:	
Vrbium liberarum	RRR.
Coloniarum	RR.
Alexandrini	RRR.

IVLIA SOAEMIAS.

Maeſae ex Iulio Avito filia, Elagabali ſive ex Sex. Vario Marcello marito, ſive ex Caracalla adultero, nam utrumque ferebatur, mater. (Vide genealogiam in Elagabalo ſub initium.) Ei ſecundum Dionem, et Herodianum nomen *Soaemis*, at in numis tam Latinis, quam Graecis *Soaemias*. Capitolini, et Lampridii *Semiamira* corruptum eſt. Lege de hujus mulieris nomine varie ſcripto, ejusque etymo obſervata Ioſ. Scaligeri.[a]) Dicitur et *Iulia* ex adfectatione Auguſtarum ejus aetatis, ut dictum, et *Baſſiana* in marmore Graeco, quod ſupra ſub initium vitae Elagabali deſcripſi. De ejus vita, quamdiu privata erat, vix aliquid ex ſcriptoribus conſtat. Id certum, eam materterae Domnae favore Romam accitam in aula cum Caracalla circa annum V. C. 957 verſatam; nam ſecus fabula de concepto ex Caracalla Elagabalo, qui anno circiter ſequente natus eſt, fidem non reperiſſet. Veriſimile eſt, vivo adhuc Caracalla, et non poſt hujus demum necem in patriam Emeſam reverſam; neque enim filius Elagabalus intra anni ſpatium Romanorum religionem dedidiciſſet, deoque ſuo cognomini tanto furore, qui contemnere eum qualecunque aliud numen juſsit, adhaeſiſſet, niſi inde ab infantia animum ſuum fanatico illo oeſtro imbuiſſet. Filio artibus Maeſae contra Macrinum imperatore a militibus renunciato, commiſſoque VI. idus Iunias inter utrumque aemulum praelio magna pars victoriae fuit, cum inclinantem jam ſuorum aciem precibus ac lamentis oppoſito etiam filio puero, a fuga inhibuiſſet. [b]) Mox Auguſta, ut par erat, dicta tantum gratia apud filium valuit, ut is nihil in republica faceret, quod ipſa non probaſſet.[c]) Sane prima fuit, nullo hactenus exemplo, quae a filio in ſenatum vocata in conſulum ſubſelliis conſedit. Novum etiam ſenatus genus, id eſt, mulierum ſenaculum in colle Quirinali conſtituit, factaque tum Semiamirica ſenatusconſulta de legibus matronalibus, nimirum: quo quaeque veſtitu prodiret, quae cui cederet, cui accedendi ad oſculum venia eſſet, quae equo, quae aſino, quae mulo, quae bove veheretur, et quae ſella, eaque

---

a) in Chronic. Euſebii p. 232. b) Dio L. LXXVIII. § 38. c) Lamprid. in Elag. c. 2.

an pelle, an oſſe, an auro, argentove veſtita. [a]) Ex probroſis his ejus moribus facile creditum, fuiſſe Caracallae per ſtuprum cognitam. Filii inſanos mores jam nemine ferente, omniumque ſtudiis in Alexandrum converſis, orta militum ſeditione cum filio, quem mordicus ipſa complexa tenebat, in caſtris occiditur, corpus primum nudatum, tractumque per urbis vicos, poſtremo in cloacam abjectum eſt circiter XI. Martii V. C. 975. [b])

Proles. Praeter *Elagabalum* alios quoque habuiſſe liberos docet marmor bilingue, quod ſupra ſub principium Elagabali recitavi, quodque *Iulia Soaemias Baſſiana faciundum curavit CVM FILIS marito, et patri amantiſſimo.*

Numi:

IVLIA. SOAEMIAS. AVG. *vel* AVGVSTA. *Hujus caput.*
VENVS. CAELESTIS. *Dea ſedens puello adſtanti pomum offert. ſ. haſtam.* In aliis: *Eadem ſtans cum iisdem attributis.* AV. (Vaill.) AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Obvii ſunt in Soaemiade hi typi. Venus Coeleſtis, ſeu Vrania, Syris Aſtarte, numen Syrum, et Soaemiadi adeo domeſticum. De ea multa diximus in numis urbium Syriae late ſumptae. Haec Venus nunc primum in moneta R. occurrit; nam aureum Agrippinae junioris cum epigraphe VENVS. COELESTIS, quem unus dedit Mediobarbus, negligendum puto. Deinceps in una adhuc Mag. Vrbica revertitur, ſcripto: VENVS. CELEST. Cautum tamen fuit, ne Syra haec dea more Syro proponeretur, haud dubie, ne populum offenderet peregrinitas.

In reliquorum averſa: *Caput et epigraphe Elagabali*, vel: IVNO. REGINA. — MATER. DEVM. *cum typis congruis.*

Cl. Beauvais Soaemiadis numum citat, in cujus averſa eſt caput Caracallae. [c]) Mirum profecto. Vivente illo Soaemias necdum Auguſtae nomen, et adeo nullum in monetam jus habuit. Illo ac Macrino mortuis et evecto ad imperium Elagabalo tanto minus repugnat conjunctum utriusque caput, quanto impenſius hic Caracallae et Soaemiadis filius haberi credique voluit. At tum neceſſe eſt adeſſe conſecrationis indicia. Verius igitur videtur, qui Elagabalus eſt, pro Caracalla habitum, quam ſuſpicionem patienter ferat vir eruditus, cui ipſe cauſam praebuit, quoniam ad faciendam numo tam ſingulari fidem liberalior ejus mentio facienda fuerat.

Numi commatis peregrini.

Plurium Graecarum urbium habemus numos. Epigraphe: ΙΟΥΛΙΑ. ϹΟΑΙΜΙΑϹ, rarius ϹΟΑΙΜΙϹ, vel etiam ϹΟΥΑΙΜΙϹ, ϹΟΥΑΙΜΙΑϹ. In numo Sidetum muſei Com. Vitzai: ΙΟΥΑ. ϹΟΑΙΜΙΑΑ. Rariores ſunt coloniarum numi, ut et Alexandrini.

a) Lamprid. ibid. c. 4. b) Dio L. LXXIX. § 20. Herodian. in Elag. c. 8. c) Hiſt. abrég. T. I. p. 340.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - -	RRRR.
Argentei - - - - - - - -	vix R.
Aenei I. et II. formae - - - - - -	R.

Commatis peregrini: ut continuo dictum.

IVLIA MAESA.

Domnae ſoror, Soaemiadis ex Iulio Avito mater, Elagabali avia. Poſtquam Severus imperium invaſerat, ex patriae Emeſae latebris ſororis beneficio in aulam traducta, futuri non improvida rei pecuniariae operam dedit, quod ei deinceps magno ad perficienda, quae meditabatur, adjumento fuit. Nam caeſo Caracalla aula excedere juſſa, Emeſaeque ſuae reſtituta, cum adſueta ſplendori aulico privatas tenebras faſtidiret, videretque minus probari militibus Macrinum, didita inter hos fama, tanquam nepos Elagabalus Soaemiadis ſuae ex Caracalla filius eſſet, eos non minus Antoniniani nominis ſuperſtitione, quam profuſis largitionibus impulit, ut Elagabalum Macrino ſufficerent, effecitque, ut oblatum imperium relata inſigni victoria ſolidarent, quam ipſa non parum promovit, quando fugientibus jam ſuis in mediam aciem cum Soaemiade provolans exemplum in ſe virtutis, et animi intrepidi dedit. [a]) Ob collatam illuſtrem hanc operam aucta quidem ſubinde honoribus omnibus, et Auguſtae titulo ornata, verum cum mulier perſpicax funeſtum nepotis exitum propter intractabile ejus ingenium, alteramque rerum ſuarum converſionem jure metueret, hac ipſa ejus inſania in rem ſuam uſa, perſuadet Elagabalo, ut, quoniam ipſe dei ſui cultu, divinisque caerimoniis diſtineretur, adoptaret conſobrinum Alexandrum, qui pro ſe terrena curaret. [b]) Neque erat ad mulieris ſalutem conſilium opportunius, certiusque; nam cum eſſet communis et Elagabali, et Alexandri avia, quamcunque deinde fortunam illa experiretur, paratum habuit imperii ſucceſſorem, alterum ex filia Mamaea nepotem. Revera hic everſo propter criminum atrocitatem Elagabalo rerum potitus omni obſervantia aviam eſt proſecutus, ipſa vero participe conſiliorum Mamaea non ceſſavit praeclaris monitis imbuere adoleſcentiam nepotis, et veteres mores per alterius infamiam corruptos revocare. Denique mortua, ut optaverat, tranquille, et ab Alexandro coelitibus inſerta eſt, ut dicetur.

a) Dio L. LXXVIII. § 38. b) Herodian. in Elag.

Numi:

IVLIA. MAESA. AVG. *in nonnullis aeneis I. formae* AVGVSTAE. *Hujus caput.*

Averſae cum ſolitis Auguſtarum typis: FECVNDITAS. AVG. — PIETAS. AVG. — PVDICITIA etc. AV. AR. AE. I. II.

Diva Maeſa.

De ejus conſecratione haec Herodianus: [a]) *Mortua eſt Maeſa jam ſenior, conſecuta honores, qui Auguſtis tribui conſuevere, et ex inſtituto Romanorum conſecrata,*

DIVA. MAESA. AVGVSTA. *Caput velatum.*

CONSECRATIO. S. C. *Maeſa ab aquila ſurſum elata.* AE. I. (Vaill.) AE. II. (Patin.) In alio: *Rogus.* AE. (Romae in muſ. cl. Vicecomitis.)

De praeclara rogi in poſtremo hoc numo pictura vide, quae commemorabo in tractatu de numis conſecrationum.

Numi commatis peregrini.

Iuſto numero ſuppetunt Maeſae numi tam in urbibus liberis, quam coloniis ſignati, quoniam Auguſtos honores non modo per totum Elagabali imperium, ſed etiam partem Alexandri obtinuit. In numis Alexandrinis diciturMHT. CTPA. id eſt: μητηρ στρατοπεδȣ, *mater caſtrorum*, quod nomen delatum etiam fuit ejus filiae Mamaeae, ut olim quoque Fauſtinae juniori, et Domnae. Ipſa vero ante alias honorificum iſtud nomen promerita, qnod in praelio cum Macrino in mediam aciem progreſſa exemplo ſuo fugientes revocavit, ut diximus.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - - - -	RRRR.
Argentei - - - - - - - - - -	C.
Aenei I. et II. formae - - - - - - - -	C.

Commatis peregrini: ut continuo dictum.

M. AVRELIVS ALEXANDER SEVERVS.

Natus parentibus Geſsio Marciano, et Iulia Mamaea (Vide genealogiam in Elagabalo) in Phoenice apud Arcam Caeſaream Libani in templo ipſo Alexandri M., cum forte parentes die feſto Alexandri, ut ſolemnitati intereſſent, eo veniſſent. [b]) Natum circa annum V. C. 958 P. X. 205 colligitur ex Lampri-

a) in Alex. Sev. b) Lamprid. c. 13. et 5. Victor.

dio.[a]) At ſi verum eſt, quod refert Herodianus, fuiſſe eum natum annos decem, quo tempore Elagabalus adclamatus eſt imperator, et duodecim, cum adoptatus eſt, natum oportuit V. C. 961, P. X. 208, ſed qui peccavit in annis Elagabali, potuit et peccare in annis Alexandri. Natalem Lampridius ſtatuit eum ipſum diem, quo mortuus eſt Alexander M.[b]) ſed cum de hoc ipſo ſatis certi non ſimus, etiam alter ambiguus eſt. Bucherius Kalendas Octobres ex vetere Kalendario eruit.[c]) Nato nomen fuit ſecundum Dionem *Baſſiani*,[d]) ſecundum Herodianum *Alexiani*, de cujus origine vide plura infra ſub *nominibus*. Elagabalo conſobrino ad imperium promoto aulam ſecutus privatus in hac ipſum triennium manſit, dum conſiliis Maeſae, quae multo ante praeviderat, praeſens Elagabali imperium propter quotidiana inſaniae monſtra durare non poſſe, ab hoc adoptaretur anno V. C. 974 ſaltem ante autumnum, ut docet numus Caeſareae Libani Phoeces, quem ibi dedimus. Ceterum fuiſſe et hunc Caracallae filium creditum, diſerte Dio,[e]) et Herodianus, diditamque fuiſſe paſsim hanc famam, comprobant non pauca per Gruterum marmora, in quibus Alexander Antonini Magni filius, Severi nepos praedicatur. Quin et ipſe ſe Caracallae filium tulit, ut patet ex ejus conſtitutione:[f]) *et quae a divo Antonino patre meo, et quae a me reſcripta ſunt.* Item ex lege alia,[g]) et dixit Zoſimus quoque, fuiſſe eum ἐκ της Σεϐηρϐ γενεας καταγομενον.[h])

V. C. 974. P. X. 221.
CAESAR. PRINC. IVV. COS. DES. PONT.
Grato Sabiniano, Claudio Seleuco coſ.

Adoptatus ab Elagabalo *Caeſar*, et pro Baſsiano *Alexander* dicitur. (Vide infra in nominib.) Conſul in ſequentem annum cum patre adoptivo deſignatur. Adoptionis Elagabalum haud multo poſt poenitet, quoniam ad hujus ſe mores conformare detrectabat. Quare inſidiis Caeſarem petit, ſed quem avia ac mater ut adverſus morum corruptelam, ita et contra vim conſilio ac prudentia defendunt.

M. AVR. ALEXANDER. CAES.
Caput nudum.
INDVLGENTIA. AVG. *Mulier gradiens d. florem, ſ. veſtem ſuſtinet.* AV. (Vaill.) AR. (Muſ. Caeſ.) In alio: *addito* S. C. *Caeſar paludatus ſtans d. bacillum, ſ. haſtam, pone duo vexilla.* AE. II. (Seguin. pag. 170.)

Novus ad certum Spei typum inſcriptionis modus. Indicat haec, Alexandrum per unam Elagabali *Indulgentiam* ad Caeſaream dignitatem evectum, at typus *Spem* imperio ex ea adoptione adfulgentem. Alterius numi typus principem juventutis deſignat.

* * *

Eadem adverſa.
PIETAS. AVG. *Inſtrumenta pontificalia.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Solitus Caeſarum typus, quibus ad dignitatem Caeſaris pontificatus etiam honos addi conſuevit.

---

a) Cap. 60. b) Cap. 5 et 13. c) Doctrina temp. d) L. LXXVIII. § 30. e) L. LXXIX. § 19. f) Cod. L. II. tit. 1. § 8. g) Cod. L. XII. tit. 36. § 4. h) L. II. c. 11.

V. C. 975. P. X. 222.
CAESAR. PRINC. IVV. COS. PONT.
Antonino Aug. IV. Alexandro Caeſ. coſ.

M. AVR. ALEXANDER. CAES. *Caput nudum.*

PONTIFEX. COS. S. C. *Proceſſus conſularis in quadrigis d. ſceptrum cum aquila.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Indicatur hoc typo, quod factum anno praeſente prodidere faſti.

Eodem anno:
AVG. TR. P. COS. P. M. P. P.

Elagabalus Alexandrum ſemel atque iterum apertis inſidiis ad necem depoſcit. Eum avia atque mater, tum favor militum ab interitu vindicant. Deſperato conſenſu, et Elagabalo circiter die XI. Martii a praetorianis interfecto, Alexander unus imperator agnoſcitur, atque uno eodemque die a ſenatu Auguſtus, trib. poteſtatis, pontifex maximus, pater patriae dicitur. [a]) *Severi* nomen recuſatis Antonini et Magni ſuſcipit, ipſe Maeſae et Mamaeae conſiliis obſequens mores urbis emendat, veterem religionem reſtituit, viros ab integritate, et rerum ſcientia cognitos rebus gerendis praeficit. [b])

Praemonendum ad primos Alexandri Aug. numos, horum non paucos, qui per inſcriptionem certe ſunt hujus anni, velut; P. M. TR. P. COS., in area aſtrum perinde, ac in numis Elagabali oſtentare. Diximus in hujus numis, eo notari deum Elagabalum, ſeu ſolem imperatori cognominem. Ejus in Alexandri numis explicandi aliam rationem non video, quam ut opinemur, retentum adhuc a monetariis receptum hactenus morem, donec ejectum, quod paullo poſt contigit, ex urbe peregrinum iſtud numen ex moneta quoque exulare eſt juſſum. Atque id confirmatur non modo eo, quod multo plures hujus anni numi dicto aſtro abſtinent, nunquam deinceps per reliquorum annorum monetam comparituro, verum etiam quod lineamenta oris perquam juvenilia in his appareant. Cumque eadem aetas obſervetur etiam in aliis numis aſtriferis nullo charactere chronologico praeditis, ut: AEQVITAS. AVG. — LIBERTAS. AVG. — SALVS. PVBLICA. — VICTORIA. AVG., dubium non eſt, eos his quoque principiis Alexandri applicandos.

A. IMP. C. M. AVR. SEV. ALEXAND. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR.*
B. IMP. SEV. ALEXAND. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR.*
C. IMP. CAES. M. AVR. SEV. ALEXANDER. AVG. *Caput laureatum in AE. I.*
D. IMP. CAES. M. AVREL. SEV. ALEXANDER. PIVS. FELIX. AVG. *in AE. max. mod.* (Vide infra in nominibus ſub *Pius Felix.*)

* * *

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVGVSTI. *Liberalitas ſtans.* AV. (Muſ. Caeſ.) *In aliis*: AVG. AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. C. et D.

LIBERALITAS. AVGVSTI. S. C. *Im-*

---

a) Lamprid. c. 1. b) Dio, Herodian, Lamprid.

perator in ſuggeſtu congiario praeſidens. AE. max. mod. (Harduin Opp. ſel. p. 319.) AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Prima haec liberalitas, ut moris erat, ſuſcepto imperio.

* * *

Vt lit. A.

P. M. TR. P. COS. *addito in aliis* P. P. *Miles ſtans d. ramum, ſ. haſtam, in area* AR. (Muſ. Caeſ.) *In aliis alii typi praeſente aſtro.*

Vt lit. A. et C.

P. M. TR. P. COS. P. P. *Proceſſus conſularis, in aliis alii typi abſente ſemper aſtro.* AV. AR. AE. I.

* * *

Ad hunc etiam annum per oris lineamenta referendi numi: PONTIF. MAX. TR. P. II. COS. II. P. P., qui hiſtoriae, et chronologiae aperte repugnant, ſed de quibus agam in tractatu de trib. poteſtate.

* * *

IMP. MARCO. AVR. SE. AL. AV. *Caput laureatum.*

SACERDOS. VRBIS. *Imperator ſtans ante aram d. demiſſa ramum, ſ. haſtam.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Singularem hunc, et vere antiquum numum olim edidi, et copioſe illuſtravi. a) Diximus in moneta Elagabali, Auguſtum hunc ſtolido conſilio ſpretis Romanorum ſacris Syram dei ſui religionem, et Coeleſtis Carthaginienſium deae cultum in urbem infudiſſe. At conſtat etiam, Alexandrum ſtatim ab adito imperio abolitis barbaris his ſacris aviti cultus nitorem reſtituiſſe Herodiano iſtud diſerte teſtante. b) Ad hoc igitur factum numi praeſentis et inſcriptio, et typus adludunt. Ergo Alexander ſe vocat *Sacerdotem Vrbis*, ſcilicet Romae, quae ipſa dea habita fuit, et cujus numine res Romana regebatur, non vero ejus deae, in cujus tutela fuere aut Emeſa, aut Carthago. Eodem modo quidam Sex. Valerius ſeſe jactavit in marmore SACERD*otem* VRBIS. ROMAE. AETERNAE. c) Numum hunc cauſa metalli, operis vilioris, et epigraphes in antica, cujus ſimilis in moneta Romana non occurrit, non dubitem extra urbem fuiſſe ſignatum.

V. C. 976. P. X. 223.

TR. P. II. COS. P. M. P. P.

L. Mario Maximo II. L. Roſcio Aeliano coſ.

Incertum, ut et ſaepius deinceps, quae facta huic anno debeantur.

A. IMP. C. M. AVR. SEV. ALEXAND. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR.*

B. IMP. CAES. M. AVR. SEV. ALEXANDER. AVG. *Caput laureatum, in AE. I. etiam radiatum in AE. II.*

* * *

Vt lit. A.

P. M. TR. P. II. COS. P. P. *variis typis.* AV. AR.

Vt lit. B.

PONTIF. MAX. TR. P. II. COS. P. P. S. C. *variis typis.* AE. I. II.

Vt lit. B.

Eadem epigraphe. Amphitheatrum cum me-

a) Sylloge I. p. 103. b) in Alex. ſub init. c) Roſſi Memoriae Breſc. p. 271.

ta ſudante, foris tres figurae togatae, in area duo gladiatores pugnantes AE. I, (Vaill.) In alio: *Amphitheatrum Titi, ab laeva frons templi, a dextera figura togata velato capite, cui adſtat miles haſtatus, juxta meta ſudans, pone coloſſus capite radiato. Singuli arcus ornantur ſtatuis, ex faſtigio amphitheatri per gyrum eminent capita ſpectatorum.* AE. II. ſolito craſsior.

Poſteriorem hunc numum recens Romae repertum teſtatur cl. Baldinus Vaillantii ampliator. Idem et argenteum amphitheatri typo, eumque hujus anni ex muſeo abbatis Rothelin adjunxit. Quae cauſa fuerit, cur amphitheatrum Titi cum omni ſuo ornatu in praeclaris his numis ſit propoſitum, Alexandri biographi reticent. Solum reperio apud Lampridium; eum lenonum, meretricum, et exoletorum vectigal, quod prius ſacro aerario inferri ſolebat, ad inſtaurationem theatri, circi, et amphitheatri deputaſſe. [a])

V. C. 977. P. X. 224.
TR. P. III. COS. P. M. P. P.
Iuliano II. Criſpino coſ.

Vt lit. A. et B.

LIBERALITAS. AVG. II. *at in aeneis:* AVGVSTI. II. S. C. *Liberalitas ſtans.* AR. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Difficile eſt, liberalitates Alexandri, quod notae chronologicae deſunt, ſuis annis adſignare. Lineamenta in praeſentibus annum, in quo ſumus, depoſcere videntur. Ejus cauſa eſſe potuit matrimonium forte hoc anno cum Orbiana celebratum.

* * *

Vt lit. A. et B.

P. M. TR. P. III. COS. P. P. *ſed in aeneis* PONTIF. MAX. *etc. typis variis.* AV. AR. AE. I. II.

V. C. 978. P. X. 225.
TR. P. IV. COS. DES. II. P. M. P. P.
Fuſco II. Dextero coſ.
Vt lit. A. et B.

P. M. TR. P. IIII. COS. P. P. *ſed in aeneis:* PONTIF. MAX. *etc. typis variis.* AV. AR. AE. AE. I. II.

V. C. 979. P X. 226.
TR. P. V. COS. II. P. M. P. P.
Alexandro Aug. II. C. Marcello Quintiliano II. coſ.

Hoc anno Artaxerxes Perſa victo Arſace Artabano regnum a Parthis ad Perſas transfert.

Vt lit. A. et B.

LIBERALITAS. AVG. III. *ſed in aeneis:* AVGVSTI. III. S. C. *Liberalitas ſtans.* AR. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

LIB. AVG. III. PONTIF. MAX. TR. P. V. COS. II. P. P. S. C. *Imperator congiario praeſidens.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

C. IMP. CAES. M. AVREL. SEV. ALEXANDER. AVG. *Caput laureatum.*

LIBERALITAS. AVGVSTI. III. *Idem typus.* AE. max. mod. (Muſ. reg. Gall.)

Incerta tertii hujus congiarii cauſa.

* * *

D. IMP. SEV. ALEXAND. AVG. *Caput laureatum.*

---

a) in Alex. c. 24.

P. M. TR. P. V. COS. II. P. P. *Imperator paludatus gradiens d. haſtam, ſ. tropaeum ſuper humero.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A. et B.

P. M. TR. P. V. COS. II. P. P. *in aeneis:* PONTIF. MAX. *Aedificium elegans elatum, et ſtatuis ornatum, et porticu clauſum.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.) max. mod. (Reg. Gall.) *Alii aliis typis.*

Communis antiquariorum eſt opinio, hac ſubſtructione exhiberi thermas, quas ipſe aedificavit, inducta aqua, quae, ut et ipſae thermae, *Alexandrina* dicebatur. De iis plura Lampridius. [a]) Fecit et baſilicam Alexandrinam latam pedes C., longam pedes M., ita ut tota columnis penderet, cujus imaginem ſiſti in praeſentibus numis credere forte praeſtaret, niſi adderet idem Lampridius, [b]) ab Alexandro morte praevento effici eam molem non potuiſſe.

V. C. 980. P. X. 227.
TR. P. VI. COS. II. P. M. P. P.
L. Albino, Max. Aemilio Aemiliano coſ.

Vt lit A. et B.

P. M. TR. P. VI. COS. II. P. P. *variis typis in omni metallo et forma.*

V. C. 981. P. X. 228.
TR. P. VII. COS. II. DES. III. P. M. P. P.
Ti. Manilio Modeſto, Serg. Calpurnio Probo coſ.

Vt lit. D.

LIBERALITAS. AVG. IIII. *Liberalitas ſtans.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

E. IMP. SEV. ALEXANDER. AVG. *Caput laureatum.*

LIBERALITAS. AVGVSTI. IIII. S. C. *Liberalitas ſtans.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.) In alio: *Imperator congiario praeſidens.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.) AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Terna tantum congiaria ab Alexandro praebita memorat Lampridius, [c]) en jam quartum teſtibus his numis, et ex his adhuc conſtabit de quinto. Capto ex lineamentis augurio liberalitas haec anno praeſenti debetur.

* * *

Vt lit. A. B. D. E.

P. M. TR. P. VII. COS. II. P. P. *variis typis in omni metallo et forma.*

V. C. 982. P. X. 229.
TR. P. VIII. COS. III. P. M. P. P.
Alexandro Aug. III. Caſſio Dione II. coſ.

Conſul III. procedit conlega Dione Caſsio, celebri rerum Romanarum ſcriptore, ac toties a nobis per hoc opus laudato.

* * *

Vt lit. D. et E.

P. M. TR. VIII. (*in nonnullis* VII.) COS. III. P. P. *variis typis, quorum unus anni hujus proceſſum conſularem ſiſtit.* AV. AR. AE. II.

De tribunatu VII. aliquot hujus anni numis contra legem ordinariam inſcripto vide, quae monebimus in tractatu de trib. poteſtate.

V. C. 983. P. X. 230.
TR. P. IX. COS. III. P. M. P. P.
L. Virio Agricola, Sex. Catio Clementino coſ.

a) Cap. 25. b) l. c. c) Cap. 26.

Vt lit. D. et E.
P. M. TR. VIIII. COS. III. P. P. *variis typis, frequentius Sol capite radiato ſtans d. elata, ſ. globum.* AR. AE. I.
IMP. SEV. ALEXAND. AVG. IVLIA. MAMAEA. AVG. MATER. AVG. *Capita adverſa Alexandri et Mamaeae.*
P. M. TR. P. VIIII. COS. III. P. P. *Imperator ſedens d. Victoriolam, ſ. haſtam coronatur a Victoria retro ſtante, ante illum figura militaris tenens clypeum ſuper columella, cui inſcriptum* VOT. X. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Similem, ſed cum TR. P. VIII. et AE. I. recitat Vaillantius.

* * *

Vt lit. D.
VICTORIA. AVGVSTI. *Victoria tenens clypeum, cui inſcriptum:* VOT. X. AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 984. P. X. 231.
TR. P. X. COS. III. P. M. P. P.
Civica Pompeiano, Pelignano coſ.

Artaxerxes Perſa victo Artabano Arſacidarum poſtremo Parthiam, quam poſt Darii clades Alexander M., dein aliquamdiu ejus ſucceſſores Seleucidae, denique his ejectis Arſacidae Parthi pluribus ſaeculis tenuere, Perſis poſt longum intervallum iterum ſubjicit. Ea felicitate elatus jam inde a biennio Romanis ipſis infeſtus omnem Aſiam, quae ad ſe avito jure pertineret, tentavit repetere, bellumque Meſopotamiae, ac Syriae minari. [a]) Deſperatis pacis conſiliis Alexander anno praeſente, ut mox probare contendam, profectionem in Perſas ſuſcipit.

Non una eſt ſcriptorum ſententia, quo anno Alexander Aug. in Perſas exiverit. Ante omnes aſpernanda ea, quam Herodianus, etſi coaevus, obtrudit, bellum iſtud anno demum XIV. Alexandri erupiſſe, qui tamen paullo altius Alexandrum annis non amplius XIV. imperaſſe ſcripſit, ex quo ſequeretur profectionem in Perſas, bellum ipſum, reditum Romam, triumphum de Perſis, apparatum belli Germanici, ejus ipſam expeditionem, denique necem Alexandri intra unius anni anguſtias fuiſſe peracta. Ex recentioribus Pagius bellum hoc jam anno V. C. 981 inchoat, [b]) ſed abunde is refutatur a Dione, qui cum facta anni V. C. 982 recenſeret, quibus deinde totum ſuum opus abſolvit, ſolum prava Artaxerxis conſilia, et imminentia ab hoc Romanis pericula, necdum vero bellum jam tum geſtum, quod ſane non reticuiſſet, commemorat. Accedit, quod ſatis ex poſtremis Dionis verbis conſtet, Alexandrum ipſum ac praetorianos ineunte anno 982, et majore adhuc ejus parte Romae fuiſſe praeſentes. Tillemontius, qui Pagii etiam ſententiam argumentis aliis impugnat, belli initium ad annum V. C. 985 vel 986 figit, ſed et hunc veriſimiliter falli, mox oſtendam. Mediobarbus annum V. C. 983 praehabet, cur iſtud, cum cauſam non addat, ignoro. Sane numi, quos ad hunc annum recitat, illud nullatenus perſuadent. Qui inſcribuntur ſim-

a) Dio L. LXXX. § 3. 4. Herodian. Lamprid.

b) Diſſert. hyp. p. 176. ſeq. et Crit. Baron. ad hunc ann.

pliciter: PROFECTIO. AVG., quos velis, annos admittunt; nam carent notis chronologicis, ut et ii, qui VICTORIA. AVG. praeferunt, quosque eruditi paſsim ad ſtabiliendam ſuam ſententiam advocant. Neque etiam typus Solis, velut certum Orientis ſymbolum, qui jam in numis anni 983 comparet, quidquam conſert; nam dubium non eſt, jam ante Alexandri adventum propter metum hoſtis praepotentis, et Romanas ditiones, ut refert Herodianus, jam cum armis ingreſsi coactas in Meſopotamia legiones; verum de hoc non quaeritur, ſed de profectione Alexandri. Enimvero numus, quem Pagius citat: P. M. TR. P. VII. COS. II. P. P. PROFECTIO. AVG., a) dubium omne facile dirimeret, at enim hic neque in Occone, quem tamen citat, reperitur, neque ex ullo alio muſeo deſcriptum reperire licuit. Alibi idem Pagius numum offert: P. M. TR. P. VII. COS. II. P. P. typo Alexandri curru triumphali invecti, b) quo, ait, indicari victoriam alicubi relatam, ſed ubi, inquit, niſi in Oriente? Verum et hic mihi numus ignotus, at bene notus alter ſimilis, ſed inſcriptus: P. M. TR. P. VIII. COS. III. P. P., quo adeo typo notatur Alexandri proceſſus conſularis tertius.

Videtur annus ejus profectionis propius poſſe definiri ex numo, ſed qui eruditis his viris non videtur fuiſſe cognitus, aut minus adcurate in catalogis propoſitus. Infra ad annum V. C. 986 numum intuebimur a Vaillantio inter aureos descriptum: P. M. TR. P. XII. COS. III. P. P. *Imperator paludatus in quadrigis triumphalibus.* Hic typus ad proceſſum conſularem referri nequit, cum conſul III. annos abhinc quinque proceſſerit, ergo ad triumphum, eumque unicum, quem de Perſis egiſſe conſtat. Cum igitur certum ſit, Perſas anno V. C. 986, quo hic Vaillantii numus ſignatus eſt, jam victos triumphatosque fuiſſe, in hunc annum ejus profectionis initium referri nequit, ut exiſtimavit Tillemontius, neque etiam veriſimiliter in annum praecedentem, quae fuit altera ejus ſententia, quoniam inter profectionem et reditum propter diſtantiam locorum, et quae interea plura alia ſecundum Herodianum ab Alexandro peracta fuere, ſaltem biennium videtur impenſum. Ergo ſecundum citatum numum bellum iſtud non coepit poſt annum V. C. 984, quoniam certe finitum jam fuit V. C. 986. Neque tamen diſsimulo, nequaquam repugnare huic numo, quo minus dicatur profectus imperator V. C. 983 et reverſus 985, at tum dicere oportebit, renovari in hoc numo anno ſequente ſignato memoriam triumphi anni praecedentis.

Atque haec modo diſputata docent, hanc, de qua agimus, Alexandri expeditionem anno V. C. 984, aut ſaltem non citius anno 983 fuiſſe motam, ex quibus priorem legi, quoniam nonnihil probabile videtur, numum triumphalem eo anno cuſum, quo triumphatum.

* * *

A. IMP. SEV. ALEXAND. AVG. *Caput laureatum in AV. AR.*

B. IMP. SEV. ALEXANDER. AVG. *Caput laureatum in AE. I. II.*

a) l. c. b) Crit. Baron. ad ann. V. C. 981.

*
* *

Vt lit. A. et B.

P. M. TR. P. X. COS. III. P. P. *Miles, aut Sol, aut Victoria ſtantes.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

PROFECTIO. AVGVSTI. S. C. *Imperator eques praecedente Victoria, quae in aliis abeſt.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

VICTORIA. AVG. *vel* AVGVSTI. *variis Victoriae typis.* AV. AR. AE. I. II.

Non ſatis expeditum, ſintne hi numi hujus anni, utrum praecedentis cujuspiam, an teſtes victoriae de Perſis, an de altera natione a legatis relatae. Exſtant ſane numi primo Alexandri imperantis anno percuſſi cum epigraphe, et typo Victoriae, etſi ipſe in urbe tum adhaeſerit, neque de externo aliquo bello quid conſtet.

Eodem anno:

Incipit PIVS.

Vide, quae de hoc titulo ſub finem monebo.

IMP. ALEXANDER. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. X. COS. III. P. P. *variis typis.* AR. AE. I.

Eadem adverſa.

VICTORIA. AVG. *Victoria ſtans d clypeum, ſ. palmam, humi captivus ſedens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

VOTIS. VICENNALIBVS. *intra coronam.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

V. V. 985. P. X. 232.
TR. P. XI. COS. III. P. M. P. P. PIVS.
Lupo, Maximo coſ.

Alexander cum valido exercitu Meſopotamiam ingreſſus Artaxerxem ingenti praelio ſuperat, et ex imperii finibus ejicit. Haec Lampridius, Eutropius, Victor aliique. Ab his diverſus Herodianus exercitum Romanum in tres partes diviſum foedis cladibus, ac morbis miſere attritum, coactumque Alexandrum magnis detrimentis acceptis inglorium in Syriam remeare. Vtrum veriſimilius, dicetur ad numos anni ſequentis.

*
* *

IMP. ALEXANDER. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. AE. I. etiam radiatum in AE. II.*

P. M. TR. P. XI. COS. III. P. P. *Sol ſtans, vel gradiens d. elata, ſ. aut globum, aut flagellum.*

Alii typi in anni hujus moneta mihi ignoti.

V. C. 986. P. X. 233.
TR. P. XII. COS. III. P. M. P. P. PIVS.
Maximo, Paterno coſ.

Intellectis Grmanorum motibus omiſſo Oriente in urbem revertitur, et de Perſis triumphat. (Vide numos.)

*
* *

A. IMP. ALEXANDER. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. XII. COS III. P. P. *Sol ſtans d. elata, ſ. flagellum,* in omni metallo et forma.

Adverſa incerta.

P. M. TR. P. XII. COS. III. P. P. *Imperator paludatus d. haſtam, ſ. parazonium ſtat inter duos fluvios humi jacentes, et ab accedente retro Victoria coronatur.* AE. max. mod. (Muſ. reg. Gall.)

Adverſa incerta.

P. M. TR. P. XII. COS. III. P. P. *Imperator paludatus in quadrigis triumphalibus.* AV. (Vaill.)

Vterque numus hic deſcriptus decus ex bello Perſico partum offert. Alterius numi, aurei videlicet, jam anno V. C. 984 memini, quo loco de initio belli Perſici diſputavi. Exhibetur in hoc triumphus, quem de Perſis victis egiſſe Alexandrum, teſtatur Lampridius [a]) *Poſt hoc Romam venit, triumphoque pulcherrimo acto apud ſenatum primum haec verba habuit etc.* addit, orationem hanc ad ſenatum habitam die VII. Kalend. Octob. Hoc diſſertius numus prior Alexandri in bello Perſico virtutem praedicat, dum is a Victoria coronatus in medio duorum fluviorum proponitur, quibus Meſopotamia, quam Lampridius ex nomine *terras interamnanas* vocat, ejus nimirum belli theatrum indicatur. Herodianus, qui, ut ad annum ſuperiorem monui, multus eſt in commemorandis cladibus, propter quas excedere Meſopotamia coactus eſt Alexander, cum ex his numis, tum teſtimonio Lampridii, aliorumque refellitur. Nam ſi inferior ex eo bello diſceſsiſſet, perſpecta ejus in omni vita moderatione ac prudentia, non admiſiſſet honores, qui conferri nonniſi re proſpere geſta ſunt ſoliti, ſatisque habuiſſet diſsimulare jacturam. Speciatim et Herodianum refutavit Lampridius, tanquam diverſum ab aliis ſentientem.[b]) Refert idem, currum triumphalem a quatuor elephantis fuiſſe vectum, [c]) at numus equos exhibet. Quare aut falſum edoctus eſt Lampridius, aut hic non ipſum triumphum, ſed alium proceſſum inter haec ſolennia peractum intelligit.

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVG. V. *Liberalitas ſtans.* AV. (Muſ. Caeſ.)

B. IMP. SEV. ALEXAND. AVG. *Caput laureatum.*

LIBERALITAS. AVG. V. *Idem typus.* AR. (Muſ. Caeſ.) Eſt fabricae barbarae.

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVGVSTI. V. S. C. *Idem typus.* In aliis: *Imperator congiario praeſidens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Teſte Lampridio [d]) Alexander eodem die VIII. Kal. Octob. concionem hujusmodi habuit: *Quirites, vicimus Perſas, milites divites reduximus, vobis congiarium pollicemur, cras ludos Circenſes Perſicos dabimus.* Et paullo infra: *Alia die actis Circenſibus, et item ludis ſcenicis deinceps congiarium populo R. dedit.* Numus alter argenteus praeter morem nomen *Pii* in antica omittit, et in averſa, quod in nullo adhuc Alexandri numo adverti, AVGG. pro ſolito AVG. offert. Animadverſione utrumque dignum foret in numo conſueti cultus, at cum barbarae ſit fabricae, legem facere nequit.

V. C. 987. P. X. 234.

TR. P. XIII. COS. III. P. M. P. P. PIVS.

Maximo II. C. Caelio Vrbano coſ.

---

a) Cap. 56. b) Cap. 57. c) l. c. d) Cap. 57.

Germanis trajecto Rheno Gallias atrociter incurſantibus Alexander cum exercitu in Gallias proficiſcitur. [a])

IMP. ALEXANDER. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. AE. I. etiam radiatum in AE. II.*

P. M. TR. P. XIII. COS. III. P. P. *Sol ſtans d. elata, ſ. flagellum*, in omni metallo et forma.

Eadem adverſa.

PROFECTIO. AVGVSTI. S. C. *Imperator eques d. haſtam praecedente Victoria.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

IMP. ALEXANDER. PIVS. AVG. IVLIA. MAMAEA. AVG. MATER. AVG. *Capita adverſa Alexandri et Mamaeae.*

PROFECTIO. AVGVSTI. *Imperator eques d. elata, ſ. haſtam praecedente Victoria, et lauream d. oſtentante, aliisque militibus aut praeeuntibus, aut ſequentibus.* AE. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

Hi numi ad praeſentem in Germanos profectionem revocandi viſi, quoniam in horum antica additur *Pii* nomen, quod non occurrit in aliis profectionis numis, quos deſcripſi ad annum V. C. 984, quosque propterea ad profectionem Perſicam referendos putavi.

V. C. 988 P. X. 235.
TR. P. XIV. COS. III. P. M. P. P. PIVS.
Severo, Quintiano coſ.

Alexander in pago Sicila prope Rhenum ſui ſecurus a paucis militibus inſtigante, ut creditum, Maximino circumventus una cum matre interficitur. Teſte Lampridio vixit annos XXIX. menſes III. dies VII. [b]) Quare ſi dies ejus natalis incidit in Kalendas Octobr., neceſſe eſt natum V. C. 958, et caeſum V. C. 988 VII. Ianuarii. At eodem teſte [c]) imperavit annis XIII. diebus IX. Quoniam Elagabalus caeſus eſt circiter XI. Martii V. C. 975, ſecundum alterum hoc teſtimonium oportebit ſtatuere caeſum Alexandrum circiter XX. Martii V. C. 988. Sunt, qui ejus necem in autumnum usque differant, ſed cui ſententiae repugnare numos Alexandrinos, mox ſeparato articulo docebo.

Ejus mortem ſenatus populusque omnis graviſsime luctu accepere, qui magis intendebatur metu futuri, cognita Maximini ſucceſſoris crudelitate, et moribus ruſticis. In commemorandis ejus principis laudibus copioſi fuere ſcriptores veteres omnes dempto Herodiano, ſed cujus fatente ipſo Capitolino [d]) cognitum fuit in Alexandrum odium. Iam iſtud natum ad virtutem animum luculente probat, quod annum agens XVI. ad ſummum faſtigium evectus, quae aetas in plerisque ſeniorum monita faſtidit, ipſe matri ſaluberrima monenti, quosque illa viros optimos, jurisque ſcientiſsimos in conſilium adhibuit, obſecutus ſemper eſt. Praeclaris his inſtitutis nativam indolem adjuvantibus factum, ut jure iis principibus accenſeretur, quos eo loco digniſsimos imperium R. nactum eſt. Vt facilis, comis, atque affabilis etiam erga infimos erat, ſic ut propterea, accedente inſuper formae

a) Lamprid. Herodian. b) Cap. 60. c) l. c. d) in Maximino c. 13.

gratia, in omnium eſſet amoribus, ita et ſobrius, et frugalis in victu, et corporis cultu, in tractanda republica, et adminiſtranda tuendaque juſtitia adſiduus. Acer in reſtituenda militari diſciplina, quam Elagabali vecordia corrupit, legiones integras, cum obſequium detrectabant, exauctoravit. Religionem eximie coluit, ſed promiſcue; nam ſi fides Lampridio, [a]) in larario ſuo praeter cognita jam numina Chriſtum, Abrahamum, Orpheum, Apollonium Tyanenſem repoſitos habuit, matre Mamaea haud dubie ad Chriſtiana dogmata hortante, quam fuiſſe Chriſtianam, ut in ejus vita dicemus, paſsim creditum. Tam praeclaro principi ipſa virtus, ſed quae fines exceſsit, exitium attulit; nimirum cum propter incredibilem in matrem pietatem etiam illis ejus conſiliis morem continuo gereret, quae ipſe minus e rep. fore intellexit, atque hac ſuadente parſimoniae intempeſtive ſtuderet, magnum militum numerum, quorum ea aetate inſatiabilis fuit cupiditas, ab ſe avertit. Sane cum ſeſe ad necem quaeri, neque ullum ſaluti effugium videret, coepit ipſe matrem, cui implicitus haerebat, incuſare, ſeſe ejus unius cauſa extrema pati.[b])

Vxores. De his vide, quae dicentur infra in Orbiana, uxore Alexandri unica ex numis cognita.

Numi:

IMP. ALEXANDER. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. XIIII. COS. III. P. P. *Sol gradiens d. elata, ſ. flagellum,* in omni metallo et forma.

Numi cum hac trib. poteſtate non infrequentes, tamen de alio averſae typo non conſtat.

Numi vagi.

Horum ingens numerus raris averſae typis, niſi obviis. Quare nonniſi illuſtriores ex omni agmine hoc loco deſcribentur omiſsis reliquis. Pro horum aetate eruenda non parum conferet obſervare inſcriptiones capitis, quas per intervalla, et certa lege variaſſe ſupra in numorum ipſorum deſcriptione vidimus.

* * *

A. IMP. CAES. M. AVR. SEV. ALEXAND. AVG. *Caput laureatum.*

AETERNITATIBVS. *Mulier ſtans d. globum, ſ. innixa columnae ſpiculum geſtat.* AR. (Vaill.)

Haec averſae epigraphe inter adclamationes imperatoribus fieri ſolitas reponenda, quarum copioſas, quae huic inſcriptioni adplicari poſſunt, apud Lampridium in Alexandri vita reperies.

* * *

FECVND. AVGVSTAE praedicatur in binis AR. muſei Caeſarei, ſed averſa haec pertinet ad Mamaeam matrem. Idem ſphalma redibit in moneta Gallieni.

* * *

B. IMP. ALEXANDER. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

IOVIS. (ſic) PROPVGNATOR. *Iuppiter d. fulmen intentans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

---

a) Cap. 29. b) Herodian.

Iovi Propugnatori frequens eſt in Alexandri numis inſcriptio, rarior IOVIS in caſu recto, etſi non primo hactenus exemplo. Habemus in Alexandri moneta etiam *Iovem Conſervatorem*, *Statorem*, *Vltorem*.

* * *

C. IMP. ALEXANDER. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

MON. RESTITVTA. S. C. *Moneta ſtans d. bilancem*, *ſ. cornucopiae*, *pro pedibus maſſa metalli.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. C. Caput radiatum.

RESTITVTOR. MON. S. C. *Imperator paludatus ſtans d. extenta*, *ſ. haſtam.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Reſtitutorem monetae unus Alexander ſe in numis jactat. Auctore Lampridio [a]) is *vectigalia publica in id contraxit*, *ut*, *qui X. aureos ſub Heliogabalo praeſtiterant*, *tertiam partem auri praeſtarent*, *hoc eſt*, *tricesſimam partem. Tuncque primum ſemiſſes aureorum formati ſunt*, *tunc etiam*, *cum ad tertiam partem auri vectigal decidiſſet*, *tremiſſes*, *dicente Alexandro*, *quartarios futuros*, *quod minus non poſſet. Quos quidem jam formatos in moneta detinuit*, *exſpectans*, *ut*, *ſi vectigal contrahere potuiſſet*, *et eosdem ederet. Sed cum non potuiſſet per publicas neceſsitates*, *conflari eos juſſit*, *et tremiſſes tantum ſolidosque formari. Formas binarias*, *ternarias*, *et quaternarias*, *et denarias etiam*, *atque amplius usque ad bilibres quoque et centenarias*, *quas Heliogabalus invenerat*, *reſolvi praecepit*, *neque in uſu cujusquam verſari*, *atque ex eo his materiae nomen inditum eſt*, *cum diceret*, *plus largiendi hanc eſſe imperatori cauſam*, *ſi*, *cum multos ſolidos minores dare poſſit*, *dans decem*, *vel amplius una forma*, *triginta*, *et quinquaginta*, *et centum dare cogeretur.* Habes prolixum Lampridii locum, cujus nodos ut evolverent, operam multam, at fere inutilem dedere Cauſabonus, ac praecipue Salmaſius, multum deinde in pari conatu feliciore cl. Dupuy. [b]) At licet mihi a moleſto hoc examine curam animumque abſtinere, quod mei modo inſtituti non eſt, illuſtrare ſcriptores veteres, ſed monetam veterem. Iam vero obſervare lectorem velim, memoratas has a Lampridio formas binarias, ternarias etc. tum et tremiſſes neque in Elagabali, neque Alexandri moneta reperiri, quorum ſane numi hodieque obvii ac triti, aliam rationem non ſequuntur, quam quae in proxime ſuperiorum Auguſtorum re pecuniaria obſervatur. Vnum, in quo a praecedentium Caeſarum more diſceſsit, eſt, quod non perrexit ferire numos argenteos, quos Caracalla majore volumine ſignare inſtituit, de quibus vide, quae diximus altius pag. 220. Neque etiam in Alexandri numis probius eſt argentum, quin potius impurius, ut adeo, niſi haberemus teſtimonium Lampridii, et numorum praeſentium, non ſciremus, Alexandrum in re monetaria quidpiam immutaſſe.

* * *

Vt lit. A. et C.

PERPETVITATI. AVG. *Securitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Antica incerta.

POTESTAS. PERPETVA. *Securitas ſe-*

---

a) Cap. 39. b) B. L. Tom. XXVIII. p. 683.

dens. AE. I. (Beauvais Hiſt. Emp. T. III. p. 429.)

Nova prioris numi epigraphe, ſed quae deinde quoque recurret. *Perpetuitas* ab *Aeternitate* differre non videtur, niſi quod plus ſuperſtitionis huic, quam illi vocabulo tribueretur. Sic in marmore Gruteriano [a]) Diocletianum et Maximianum videmus dici *Aeternos*, at Caeſares Conſtantium, et Galerium *Perpetuos*. In numis Floriani et Cari legitur PERPETVITAE. AVG. ſimili typo. Alterius numi averſa in hoc tantum imperatore occurrit.

* * *

D. IMP. CAES. M. AVR. SEV. ALEXANDER. AVG. *Caput laureatum.*

S. P. Q. R. AN. N. F. F. OPTIMO. PRINCIPI. PIO. S. C. *intra coronam.* AE. II. (Belley ex muſ. Pfau B. L. Tom. XIX. p. 475.)

Explicationem pete ex numo ſimili Hadriani.

* * *

E. IMP. SEVERVS. ALEXANDER. AVG. IVLIA. MAMAEA. AVG. MATER. AVG. *Caput utriusque ſe reſpiciens.*

TEMPORVM. FELICITAS. *Imperator globo ſtellato inſidens d. grandem circulum kumi attinet, per quem quatuor puelli nudi ingrediuntur. Ipſe a Victoria retro ſtante coronatur, ad dexteram adſtat Iuppiter d. haſtam.* AE. max. mod. ex dupl. met. (Muſ. Albani.)

Globus ſtellatus, circulus, puelli tempus, ejusque varias vices indicant, ut docemur numo Hadriani: SAEC. AVR., et variis numis Commodi.

Divus Alexander.

De ejus conſecratione in haec verba Lampridius: [b]) *Senatus eum in deos retulit. Cenotaphium in Gallia, Romae ſepulcrum ampliſſimum meruit. Dati ſunt et ſodales, qui* Alexandrini *appellati ſunt, addita et feſtivitas matris nomine, atque ipſius, quae hodieque Romae religioſiſſime celebratur natali ejus die.*

DIVO. ALEXANDRO. *Caput radiatum.*

CONSECRATIO. *Aquila*, in aliis: *Ara ignita.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Sunt hi ex eorum genere, qui pluribus poſt ejus conſecrationem annis ſignati ſunt, quod oſtendam in tractatu de numis conſecrationum. Coaevos ejus conſecrati numos ex quocunque metallo nondum reperio.

Numi commatis peregrini.

Numi hujus claſsis in Alexandro, ut in aliis hujus aevi imperatoribus abundant.

Nomina, et honores.

Ei privato fuiſſe nomina *Baſſiani* et *Alexiani*, principio diximus.

Alexander. Nomen iſtud illi ab Elagabalo, et quidem ita praecipiente deo Elagabalo, cum primum adoptatus eſt, datum refert Dio. [c]) Secundum Lampridium iſtud factum, quod in templo

a) Pag. 161. 3. b) Cap. 63. c) L. LXXIX. § 17.

Alexandri natus eſſet. [a]) Probabilius videtur, quod narrat Herodianus, [b]) primaevum illi nomen fuiſſe *Alexiani*, quo nomine fuit avus, dictum ſubinde *Alexandrum*, ut certius haberetur filius Caracallae, qui Alexandri M. ſibi nomen adjecit.

M. Aurelius. Haec nomina traxit ab adoptante Elagabalo, ut patet.

Severus. Binis locis adſerit Lampridius, [c]) Severi nomen Alexandro a militibus datum ob ingentem vigorem animi contra militum inſolentiam. Iſtud insigniter falſum. Iam enim primi Alexandri Auguſti numi Severi nomen conſtanter addunt, quo tempore nullum adhuc ſeveritatis documentum praeſtare potuit. Ex quo docemur, Alexandrum una cum Auguſti titulo Severi nomen adoptaſſe. Ejus cauſa in promptu. Nam cum, ut initio dictum, Caracallae filius haberi voluerit, eo jure Severi nepos neceſſario fuit. Igitur ab avo pro ejus aetatis exemplo nomen ſibi impoſuit. Et ſane, ut alias dictum, non raro in marmoribus *Magni* Caracallae *filius*, et *Severi nepos* appellatur. Quid quod propius illud a patre Caracalla trahere potuit, cui Severi quoque fuiſſe nomen, ſuo loco diximus.

Pius, Felix. Vtrumque hunc titulum ſatis mature Alexandro tribuunt numi, ſed perpauci, iique rariſsimi, omnes maximi moduli. En illos:

IMP. CAES. M. AVR. SEV. ALEXANDER. PIVS. FELIX. AVG. *Caput laureatum.*

LIBERALITAS. AVGVSTI. *Imperator dat populo congiarium.* AE. max. mod. (Harduin Opp. ſel. p. 819.)

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. VII. COS. II. P. P. *Imperator ante templum ſacrificans cum pluribus figuris.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. VIII. COS. III. P. P. *Victoria in quadrigis triumphalibus.* AE. max. mod. (Num max. mod. reg. Gall. tab. 22.)

Ex his numus prior haud dubie ad annum I. imperantis Alexandri pertinet, quia Liberalitati numerus non additur; alter eſt anni V. C. 981, tertius 982. Vtrumque etiam *Pii Felicis* titulum conjunctum legimus in marmoribus jam in TR. POT. VII. [d]) et in TR. POT. III. [e]) quin et in ipſo aditu imperii ſecundum certas notas chronologicas: P. M. TR. P. COS. P. P. [f]) Numi Alexandrini ЄΥCЄBȣς, *PII* titulum jam in numis cum anno Δ oſtentant. At in reliquo copioſo numorum Alexandri agmine alia lex obtinuit. Et ad *Pii* nomen quod attinet, in nullo alio cujuscunque metalli ſeu formae, demptis paucis maximi moduli, illud reperias ante trib. poteſtatem X., ſeu annum V. C. 984, ac tum quidem in monetam inductum non amplius deinceps omittitur, demptis numis aliquot aut ſemibarbaris, aut de permutatione matricum ſuſpectis. At titulus *Felicis*, ſi citatos maximae formae numos demas, in nullo alio ſeu commatis Romani, ſeu peregrini legitur.

a) Cap. 5. b) L. V. c. 7. c) Cap. 12. et 25. d) Muratori p. 459. 4. e) Gruter p. 190. 13. f) Gruter p. 1078. 8.

Nolim cum Harduino numos omnes et marmora, quae Alexandrum *Felicem* appellant, ſuſpecta putare. [a]) Nam nimis gravibus utrique teſtimoniis nituntur, et fuit ſane Alexandro in utrumque nomen jus, tractum quippe ab adoptante Elagabalo, et, ut credi voluit, patre naturali Caracalla, quae ſane ratio vera prae altera, quam ſtatuit Lampridius, qui ab aliis *Pium* appellatum refert, ſed potius ex opinione vulgi. [b]) At vero anno demum V. C. 984 peculiari quodam modo illi fuerit decretus *Pii* titulus, et haud dubie per ſpectatam in matrem pietatem, atque is propterea non amplius deinceps intermiſſus.

Caeſar. Notandus iterum geminatus Lampridii error, qui Alexandrum mox mortuo Macrino *Caeſarem* a ſenatu appellatum ſtatuit. [c]) Aliud docent Dio, et Herodianus, ut ſuo loco eſt indicatum.

De tempore mortis Alexandri.

Ex diſertis verbis Lampridii, qui Alexandrum imperaſſe annos XIII. dies IX. adſerit, [d]) neceſſe eſt, ut jam ſupra ad annum V. C. 988 adverteram, bonum hunc principem caeſum ejusdem anni menſe Martio. At Herodianus annos XIV. imperii Alexandro tribuit. Veterum ſcriptorum alii cum Lampridio, cum Herodiano alii conſentiunt. Medium inter hos tempus definiunt Glycas et Cedrenus, qui imperaſſe annos XIII. menſes VIII. ſtatuunt. Recentiores plerique Lampridio adhaerendum putant, qui adeo menſe Martio interfectum Alexandrum conficiunt, quos compendio citatos vide apud Mazzolenum. [e]) Quam ſententiam cupide amplexi ſunt ii, qui trib. poteſtatem natali imperii renovatam contenderunt. Nam ſi ſtatuatur Alexander in autumno mortuus, quod ſenſiſſe alios mox videbimus, modum non reperere, quo ſucceſſoris Maximini tribunatum IV. extunderent.

At enim ſunt argumenta in ſpeciem gravia, quae differre Alexandri mortem ſaltem usque in autumnum anni V. C. 988 cogunt. Exſtat lex data ab Alexandro Aug. die XIII. Auguſti Severo et Quintiano coſ., qui faſtorum omnium conſenſu proceſſerunt V. C. 988. Ergo Alexander menſe Auguſto hujus anni adhuc ſuperſtes fuit. Hoc codicis Iuſtinianei oraculum [f]) tanti viſum eſt erudito Dodwello, ut jam de tempore caeſi Alexandri dubitari non poſſe audeat adſerere. [g]) Eodem, opinor, ex capite Mediobarbus Alexandri mortem in Octobrim differt. Advertit is nodus Pagium, cumque jam menſis Martius ejus animum occupaſſet, maluit mendum in lege ſuſpicari, et adſerere, pro *idib. Aug.* legendum *idib. Ian.* vel *Febr.* [h]) At enim aliud argumentum priore multo validius ad differendam in autumnum Alexandri mortem ex numo Amaſiae Ponti, et inſcripta huic epocha reperit Mazzolenus. [i]) Coepit aera Amaſiae, ut in ejus numis demonſtravimus, in autumno anni V. C. 747. Exſtat apud Vaillantium numus Mamaeae Amaſenus

a) Opp. ſel. p. 819. 823. b) Cap. 4. c) in Alex. c. 1. et 2. d) Cap. 60. e) Animadv. in muſ. Piſ. Part. II. p. 146. f) L. II. de offic. praetor. g) Diſſert. XI. Cyprian. h) Critic. Baron. ad ann. 235. i) l. c.

cum anno CMB, 242, quem adeo ſignatum oportuit ab autumno V. C. 988, verum qui iſtud, ſi Mamaea, filiusque jam in Martio ejus anni per vim occubuere? Ergo quo tempore iniit annus 242 Amiſenorum, Alexander aut vixit adhuc, aut ejus illis mors nondum intellecta fuit.

Verum adverſus hanc usque in autumnum moram inſurgit Aegyptus oſtentatis ſuis cum Alexandri, tum Maximini numis. Ad Alexandrum quod attinet, ſi is exeunte adhuc Auguſto ſuperſtes fuit, oporteret exiſtere ejus numos commatis Alexandrini inſcriptos L. IЄ. Nam ſecundum cognitum Aegyptiorum calculum anno V. C. 988, quo mortuus eſt Alexander, valuit annus IΔ usque ad diem XXIX. Auguſti, quo die iniviſſet annus Alexandri IЄ., ſed quem in nullo adhuc catalogo reperi, anno poſtremo tam in numis Alexandri, quam Mamaeae conſtanter IΔ notato. At minus valeat iſtud argumentum, cum evenire facile poſsit, ut aliquando ex terrae ſinu, aut muſeo adhuc ignoto eruatur numus anno IЄ inſignis. Acrius urgebunt numi Maximini inſcripti L. A. B. Γ. Δ. Ex his neceſſe eſt, numos L. A. ſignatos fuiſſe vel ante diem XXIX. Auguſti V. C. 988, vel poſt. Iſtud poſtremum certe dici nequit; nam tum neque pro anno Maximini Γ, multo minus pro anno Δ locum reperiemus, ut patebit in moneta Maximini. Ergo neceſſario ante. At qua tum ratione Alexandrum adhuc vivum die XIII. Auguſti praeſtabimus, ut docent hujus ſententiae patroni ex ſubſcriptione legis ab hoc imperatore hac die facta? Eſto, Alexandrum uno alterove poſt hanc ſubſcriptionem die caeſum. An veriſimile, potuiſſe nuncium caedis, et evecti ad imperium Maximini, ejusque a ſenatu confirmati intra XII. circiter dierum ſpatium ab ultimo Rheno ad Nilum usque pervenire, ei mox ab Alexandrinis haberi fidem, et adhuc ſignari numos inſcripto L. A., antequam orta dies XXIX. Auguſti literam A in B commutaret? Ab his igitur Aegyptiorum numis invicte docemur, non quidem, quod aliis placuit, Alexandrum jam menſe Martio diem obiviſſe, ſed tamen juſto ante diem XIII. Auguſti ſpatio, nimirum quantum requirebatur, ut agnito per provincias novo imperatori numi ferirentur. Qui memoratae ſubſcriptionis teſtimonium volet regerere, ei probare incumbet, majorem eſſe ſubſcriptionum, quas ſaepiſsime fallere deprehendimus, auctoritatem, quam numorum ſynchronorum. Earum intuta fides jam pridem cognita eruditis, ut pluribus locis, ac cumprimis in nota XII. in Maximinum probavit Tillemontius. Quod ad numum Amaſiae attinet, qui Alexandri necem adhuc longius differt, hunc certe, etſi genuinum demus, atque in eo revera annum CMB exſtare, inſigniter fallere, facile ex jam dictis demonſtramus, quoniam ſi Maximini annus A coepit poſt diem XXIX. Auguſti, ut in hac doctrina evenire neceſſe eſt, annis Maximini Γ et Δ locus non relinquetur. Ex quo liquere manifeſte arbitror, Alexandri mortem non poſſe longius, niſi fere ſub menſis Iulii principium differri.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei et Argentei - - - - - - -	C.
Aenei max. mod. - - - - - - -	RRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - -	O.
Commatis peregrini:	
Vrbium liberarum, coloniarum, Alexandrini - - -	C.

VXORES ALEXANDRI SEVERI.

Tres a ſcriptoribus Alexandri uxores produntur, at quo illae ordine ductae, et utrum nati ex his liberi, reticent.

I. *Anonyma.* De hac Dio: [a]) *duxit Mamaea et filio uxorem, quam tamen Auguſtam appellari paſſa non eſt; quin aliquanto poſt a filio avulſam in Africam relegavit, quam etſi Alexander diligebat, tamen matri, in cujus erat poteſtate, refragari non eſt auſus.* Acerbius iſtud perſequitur Herodianus, qui addit praeterea, patrem uxoris, pertaeſum injuriarum, quas ſibi, ac filiae intulit Mamaea, confugiſſe in caſtra, eamque vehementius incuſaſſe. Quare indignata mulier interfici eum juſsit, et uxorem in Africam ejecit. At Lampridius ex Dexippo narrat, [b]) fuiſſe eam Martiani cujusdam filiam, eundemque ab Alexandro Caeſarem appellatum, at cum hic inſidias imperatori compararet, his detectis eum interemptum et uxorem abjectam.

II. *Memmia* Sulpicii conſularis viri filia, Catuli neptis, cujus obiter meminit Lampridius. [c]) Ex hoc indicio numum confinxit Goltzius: SVLPICIA. MEMMIA. AVGVSTA, quem videre adhuc, niſi ſpurium, alteri non licuit.

III. SALLVSTIA BARBIA ORBIANA.

De hac ex ſcriptoribus nihil conſtat, ejus nomina ſolis numis, ac marmoribus debemus. Eſſe eam diverſam ab anonyma, quam primo loco memoravi, eo conjicitur, quod in numis Auguſtae nomine decoratur, quem honorem anonymae illi fuiſſe negatum ſupra vidimus. Ad tempus matrimonii quod attinet, id unum ex numo Alexandrino per epigraphen L. Є. tenemus, eam Alexandro anno ejus imperantis V. convixiſſe.

* * *

a) L. LXXX. § 2. b) in Alex. c. 49. c) Cap. 20.

SALL. BARBIA. ORBIANA. AVG. *Hujus caput.*
IMP. SEV. ALEXANDER. AVG. *Caput Alexandri laureatum.* Quin.

Hunc quinarium *Khellius* ex muſeo comitis Arioſti edidit, eumque praeſtanſtantiſsimum numismation gemmae facile ſuppar appellavit. [a]) Probat enim, Orbianam Alexandro fuiſſe matrimonio junctam, cum adhuc ſaeculo ſuperiore crederetur, fuiſſe eam Decii uxorem. Hoc ut multum ad hiſtoriam imperatorum valet, ita vereor, ut quinarius praeſens eam lucem poſsit praeſtare. Nam pridem dubium mihi movit epigraphe capitis Alexandri IMP. SEV. ALEXANDER. AVG., quae quidem, ut vidimus, valuit in numis aeneis I. et II. formae, in denariis aureis, et argenteis nunquam, in quibus ſemper legitur contractius ALEXAND. Si hoc compendio uſi ſunt monetarii in numis formae ordinariae, et majoris, multo magis uſi eſſent in quinario. Vnito poſtea cum gaza Caeſarea muſeo Arioſtiano numus hic a me ſolicite exploratus etiam per literarum formam ſuſpectus viſus eſt, ut adeo ad faciendam hiſtoriae fidem ejus quoque teſtimonium ſit ſuſpectum. Ceterum exſtitiſſe ſimilem alium in muſeo cardinalis Buoncompagni, Gotifredus apud Spanhemium teſtatur, in cujus una ſuperficie eſſet caput Alexandri, altera Orbianae. [b])

* * *

IMP. SEV. ALEXANDER. AVG. SAL. BARBIA. ORBIANA. AVG. *Capita utriusque adverſa.*

IVLIA. MAMAEA. AVG. MAT. AVGVSTI. *Caput Mamaeae.* AE. max. mod. (Muſ. Theup. p. 804.)

Hoc numisma ſi genuinum, qua ſuſpicione ſaepe laborant numi maximi moduli, controverſiam, cujus uxor fuerit Orbiana, plene dirimit.

* * *

SALL. BARBIA. ORBIANA. AVG. *Hujus caput.*
CONCORDIA. AVGG. *Mulier ſedens d. pateram, ſ. cornucopiae.* AV. (Muſ. Theup.) AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.
CONCORDIA. AVGVSTORVM. S. C. *Idem typus.* In aliis: *Alexander et Orbiana ſtantes jungunt dexteras.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Iam advertit Spanhemius, in his numis magis integris etiam ex tenui pictura ſatis perſpici, imperatorem in parte averſa ſtantem nullo pacto Decium, at Alexandrum facile referre, [c]) quod et ipſe in meis obſervavi.

* * *

Eadem adverſa.
MINERVA. VICTRIX. *Minerva ſtans d. Victoriolam, ſ. haſtam, pro pedibus clypeus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Ignotus fuit hic numus, antequam eum vulgaſſem in mea Sylloge I. p. 104.

* * *

Eadem adverſa.
PVDICITIA. AVG. *Mulier ſedens d. faciem velat, ſ. haſtam.* AR. (Vaill.)

Eadem adverſa.
TEMPORVM. FELICITAS. *Mulier ſedens inter tres puellos, quorum unius ca-*

---

a) Subplem. ad Vaill. p. 147. b) Tom. II. p. 299. c) Tom. II. p. 300.

piti ſiniſtram imponit; adſtat Felicitas d. caduceum oblongum tenens. AE. max. mod. (Vaill.)

Numi commatis peregrini.

Horum non pauci notis jam *Salluſtiae Barbiae Orbianae* nominibus alia addunt, ut:

ΓΝ. CЄΙ. ЄΡЄ. CΑΛΛ. ΒΑΡΒ. ΟΡΒΙΑΝ. CЄ. in numis Aegyptiacis apud Haym, [a]) et Pellerinium. [b]) Haec nomina a marmore Gruteriano in hunc modum explentur: GNAEAE. SEIAE. HERENNIAE. SALLVSTIAE. BARBIAE. ORBIANAE. AVG. CONIVGI. DOMINI. NOSTRI. AVG. [c])

Γ. CЄΡ. CЄΙ. CΑΛ. ΒΑΡ. ΟΡΒΙΑΝΗ. ΑΥΓ. in numo Pruſae ad Olympum, quem olim edidi. [d]) Alterum nomen lego *Sergia.* Iſtud etiam praefert numus Sidetum max. mod. apud Theupoli. [e])

In Alexandrinis Orbianae numis legitur L. Є. (Arigoni, Haym.) et L. ϛ. (Pellerin l. c.) certiſsimo argumento, eam Decio, aut quod alii opinati ſunt, Hoſtiliano conjunctam non fuiſſe; nam horum imperium nequaquam in annum V., nedum VI. duravit, ne quidem in Alexandrinorum calculo.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei - - - - - - - - - -	RRRR.
Argentei - - - - - - - - -	RR.
Aenei max. mod. - - - - - - - -	RRRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	R.
Aenei III. formae - - - - - - -	O.
Commatis peregrini:	
Vrbium liberarum - - - - - - - -	RRR.
Coloniarum - - - - - - - - -	O.
Alexandrini - - - - - - - - - -	RRR.

IVLIA MAMAEA.

Iuliae Maeſae ex Iulio Avito filia, Domnae Aug. neptis, Alexandri Aug. mater ex marito Geſsio Marciano Syro. (Vide ſtemma genealogicum in Elagabalo.) Vivo adhuc Severo in urbem ex patria Emeſa traductam, Domnae nimirum indulgentia, in eaque circa annum V. C. 958, quo Alexandrum enixa eſt, verſatam, eo liquet, quod et haec, ut ſupra in Alexandro probaveram, filium ex Caracalla concepiſſe credita eſt, qui per illud tempus pedem ex

a) Theſ. Brit. T. II. p. 352. b) Mel. I. p. 232. c) Pag. 274. 2. d) Num. vet. p. 189. e) Pag. 804.

urbe non extulit. Sequens ejus fortuna incerta, et obſcura, donec admoto ad imperium nepote Elagabalo coepit clareſcere. Cum hoc Romam profecta filium, qui triennio poſt a conſobrino Elagabalo adoptatus eſt, maternis plane curis protexit, ne aut prava imperatoris exempla ejus animum perverterent, aut hujus inſidiis, quas is Alexandro mox poſt adoptionem ſiruere coepit, e medio tolleretur. Filio per Elagabali necem ad imperium vocato ipſa jam *Auguſtae* nomine inſignis [a]) omnem dedit operam, ne auguſtus adoleſcens a virtute ad vitia deflecteret, fuitque eo, quod rari eſt exempli, fortunata, quod filium, quoad vixit, praeceptis ſuis obſequentem habuit. Atque praeclaro huic matris ſapientiſsimae inſtituto debebat orbis adminiſtratum per annos fere XIV. ſancte atque integre imperium. Inter praeclaras has virtutes ſuis laboravit vitiis, quorum maxime foedum fuit arrogantia muliebris, qua ferre mulierem aequalem non potuit. Quam atrociter primam filii uxorem inſectata fuerit, ſupra expoſuimus. Regendae vero reip. partes adeo ipſa praecepit, ut adſerere non dubitaverit Herodianus, penes Alexandrum nomen, et inſignia imperii, at poteſtatem penes mulieres fuiſſe. Immoderatum faciendae pecuniae ſtudium ipſi filio, qui omnia in matre tulit, improbatum eſt, [b]) fuitque intempeſtiva haec parſimonia non poſtrema cauſa ejus calamitatis, cui ipſa demum in Gallia una cum filio ſuccubuit, ut dictum in Alexandro. Adfectam immerito hoc ſupplicio ſenatus non minus, quam filium luxit, fecitque participem honorum, quos Alexandro defuncto publice conſtituit. Fuiſſe eam Chriſtianis ſacris addictam, et Chriſtianam ab illuſtribus eccleſiae noſtrae ſcriptoribus paſsim creditam, vide apud Tillemontium. [c])

Liberi. Praeter Alexandrum habuiſſe filiam Theocliam, quam is Maximo Maximini parricidae ſui filio elocare conſtituerat, refert Capitolinus. [d])

Numi :

A. IVLIA. MAMAEA. AVG. *Hujus caput in AV. AR. rarius in AE. II.*

B. IVLIA. MAMAEA. AVGVSTA. *Hujus caput in AE. max. mod. I. II.*

C. IVLIA. MAMAEA. AVG. MATER. AVG. *in aeneis, in quibus ejus caput in antica jungitur cum capite filii.*

D. IVLIA. MAMIAS. AVG. *in aeneo.* (Elect. Woltereck p. 352.)

*
* *

Vt lit. B. Protome Mamaeae alata cum loto in capite, et luna bicorni in occipite d. cornucopiae, ſ. taedam cum ſpicis.

FELICITAS. PERPETVA. *Auguſta ſedens ſ. haſtam ab accedente muliere aliquid accipit; adſtant mulier velata, et alia caduceum tenens.* AE. max. mod. (Muſ. Piſani.)

Inſignem hunc numum facit antica, in qua Mamaeam plurium dearum attributa Pantheon faciunt.

---

a) Dio L. LXXX. §. 1. b) Dio L. LXXX. § 2. Herodian. c) in Alexandro p. 283. d) in Maximo c. 3.

* *

Vt lit. A. et B.

IVNO. AVGVSTAE. *Iuno ſedens d. florem, ſ. infantem faſciis involutum.* In omni metallo et forma. Vide typum hunc explicatum in moneta Lucillae Veri.

* *

Vt lit. B.

MATER. AVGVSTI. ET. CASTRORVM. (*in AE. II. legitur* AVG. *et* S. C.) *Mamaea ſedens d. porrecta, ante eam Pietas ſtans d. porrecta, ſ. acerram, pro pedibus ara, retro duo ſigna militaria.* AE. max. mod. duplicis metalli. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Neque *matris caſtrorum* nomen novum poſt Fauſtinam juniorem, et Domnam. Sic etiam compellatur Mamaea in marmore Gruteri,[a]) et frequenter in Alexandrinis perinde ac Maeſa, MHTηρ CTPAτοπεδȣ.

* *

Reliqui Mamaeae numi, etſi copioſi, typos memorabiles, aut novos non offerunt, qui fere ſunt: *Fecunditas Auguſtae*, *Felicitas Aug.*, *Iuno*, *Pietas*, *Venus*, *Veſta*.

Numi commatis peregrini.

Sunt obvii, et ſaepe in his Mamaea jungitur cum capite filii.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - - -	RRR.
Argentei - - - - - - - - -	C.
Aenei max. mod. - - - - - - -	RRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - -	O.

Commatis peregrini:

Vt continuo dictum.

VRANIVS ANTONINVS.
SVLPICIVS ANTONINVS.

Teſte Zoſimo [b]) duo imperante Alexandro purpuram arripuere a militibus ipſis adverſus imperatorem ſolicitati. Horum unus *Antoninus* motus rei periculo fuga ſeſe ſubduxit, neque amplius comparuit. Alter *Vranius* ſervili ortus genere in ejus locum ſuffectus, ſed paullo poſtcaptus ad Alexandrum perductus eſt. Horum poſteriori, niſi forte Zoſimus in hujus aetatis hiſtoria parum adcuratus ex tyranno uno binos fecit, tribuitur numus aureus ſingularis:

---

a) Pag. 271. 6. b) L. I. c. 12.

L. IVL. AVR. SVLP. VRA. ANTONINVS. *Caput laureatum modeſte barbatum.*

FECVNDITAS. AVG. *Mulier ſtans d. gubernaculum, ſ. cornucopiae.* AV.

Suſpectus hic numus per partem averſam videri poſſet, quoniam *fecunditas* inſcriptio eſt ab Auguſtorum numis aliena, typus vero fortunam, non fecunditatem ſiſtit. At cum Baro Bimardus, quem in hunc numum prolixe commentantem cumprimis conſule, [a]) ſuo ſuorumque judicio indubitatae antiquitatis mercem ſpondeat, ipſe, qui numum non viderim, nihil habeam, quod opponam, libenter inſignium virorum ſuffragio ſubſcribo.

* * *

Commemorato Sulpicii Vranii Antonini numo exemplo Bimardi conjungo alium Graecum *Sulpicii Antonini.*

ΑΥΤΟΚ. СΟΥΛΠ. ΑΝΤωΝΙΝΟС. СЄΒ. *Caput laureatum.*

ЄΜΙССωΝ. ΚΟΛωΝΙ. Є ☰ Φ. *Templum ſex columnarum, intra quod lapis conoidicus.* (Haym. T. I. p. 292. Pembrock P. III. tab. 58.)

Addo alium, quem Mazzolenus a ſe Venetiis in muſeo Apoſtoli Zeno viſum deſcribit: (Animadv. in muſ. Piſ. P. II. p. 279.)

ΑΥΤΟΚ. СΟΥΛΠ. ΑΝΤωΝΙΝΟС. СЄΒ. *Caput laureatum.*

δημαρχ ἐ ☰ΟΥСΙας. *Aquila.* AE. II.

Hunc Antoninum ſuſpicatur Haymius eſſe eundem, cujus meminit Zoſimus his verbis: [b]) *Gallienus in Italiam Scythas expulſurus rediit ea tempeſtate, qua Cecrops Maurus, Aureolus, et ANTONINVS, aliique multi rebellarunt, at omnes unico Aureolo excepto ſeditionis ſuae poenas dederunt.* Verum aetas numi non ſatis congruit cum narratione Zoſimi; nam annus Є☰Φ, qui eſt aerae Seleucidarum, incipit ab autumno V. C. 1006 exiturus in autumno anni ſequentis, quo Emiſenorum anno labente coepit annus primus Valeriani et Gallieni, Zoſimus autem Antonini ſeditionem pluribus annis ſerius conſtituit, quanquam et iſtud excuſet Bimardus, [c]) qui Haymii de hoc numo judicium ipſe approbat. Sunt tamen praeterea adhuc alia non levia, quae contra pugnent. Facies ectypi Haymiani Elagabalum non diffitetur, ut et ea numi alterius teſte ipſo Apoſtolo Zeno, quem citat Mazzolenus. Atque etiam haec ipſa imberbis magis conveniet Elagabalo, quam tyranno; nam nunquam pueri, ſed longiore armorum uſu ſpectati arripuerunt imperium, inde vero ab Hadriano Auguſti omnes, niſi cum aetas obſtitit, barbam alebant. Ad haec non exſtat numus coloniae Emiſae cum alterius imperatoris capite, quam Caracallae et Elagabali; mirum vero, obſcuro tyranno dedicatam ab hac monetam, cum iſtud, quod adhuc conſtet, non praeſtarent Alexandro, Gordiano, aliisque. Quod ſi valet judicium ex fideli Haymii typo captum, certe fabrica nitidior magis Elagabali, quam Valeriani aetati congruet, quod etiam de fabrica numi ſui aperte profitetur Zeno. Quibus omnibus ad trutinam vocatis neſcio, an numi hi non Elagabalo potius,

a) in Jobert. T. II. p. 348. b) L. I. c. 38. c) l. c.

aut etiam Caracallae ſint tribuendi. Fateor, utrique omnino obſtare annum epochae, ſed non deſunt exempla errorum a monetariis in notanda epocha admiſſorum. Atque etiam hic epochae annus unica fiducia eſt, qua Antonini tyranni cauſa nititur. Nam quod ad nomen Sulpicii attinet, poterat hoc eſſe praeditus aut Caracalla, aut Elagabalus, etſi iſtud ignoremus. Numi tantum Graeci Caracallae dederunt nomen Severi, Etruſcillae nomen Cupreſſeniae, Gallieno Egnatii, Saloninae Chryſogones, quibus appellationibus abſtinent numi Romani. Ceterum vide prolixiora de his numis judicia apud Haymium, et Bimardum, [a]) Mazzolenum, [b]) et Maſſeium. [c])

C. IVLIVS VERVS MAXIMINVS.

C. Iulius Verus Maximinus, quae hujus imperatoris ſunt nomina teſtibus marmoribus, natus eſt in Thracia parentibus barbaris, quorum alter e Gothis, mater ex Alanis fuit. Ejus prima vita paſtoritia, at cum liberaliorem ſibi fortunam a corporis robore, quo ſupra hominis modum valebat, auderet promittere, Romam venit, ejusque cum proceritatem, tum vires miratus Severus militiam ſequi juſsit. Sub hoc, et filio Caracalla cum varios ordinis ſui gradus pervaſiſſet, ſubinde taedio Macrini in patriam rediit, quo caeſo reverſus in caſtra paullo poſt ab Alexandro, ignaro tum, quem efferret, ad maximos honores propter laborum tolerantiam, et diſciplinae militaris ſcientiam promotus eſt, et praefectus ſupplementis, quae ipſe in Pannonia conſcripſerat. V. C. 988 Alexandrum ad bellum Germanicum ſecutus, fretus legionum in hunc odio recente, ſuorumque adfectu imperatorem de ſe egregie promeritum perfide e medio ſuſtulit, forte circa initium Iulii, certe non ſerius, ut ſupra in Alexandro probavi.

V. C. 988 P. X. 235.
TR. P. COS. DES. P. M. P. P.
Severo, Quintiano coſ.

Caeſo Alexandro Maximinus ab exercitu imperator adclamatus probante mox ſenatu reſiſtere non auſo. Filium Maximum Caeſarem creat, omnesque Alexandri amicos aut loco movet, aut interimit. Rhenum transgreſſus Germanos bello impetit.

*
IMP. MAXIMINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum, etiam radiatum in AE. II.*

P. M. TR. P. P. P. *Imperator paludatus ſtans inter duo ſigna militaria d. elata, ſ. haſtam.* AV. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.) *Eadem adverſa.*

LIBERALITAS. AVG. *Liberalitas ſtans.* AV. AR. In aliis: *Imperator congiario praeſidens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

a) ll. cc. b) de trib. pot. p. 181. et 279. c) Ant. Gall. p. 118.

Eadem adverſa.
VOTIS. DECENNALIBVS. *intra lauream.* AV. AR. AE. I. II.

Ad hunc annum, et partem ſequentis referendi numi Maximini omnes, qui appellatione *Germanici* abſtinent, qua illum in trib. poteſtate II. fuiſſe ornatum, ex ſequentis anni moneta patebit.

V. C. 989. P. X. 236.
TR. P. II. COS. P. M. P. P.
Maximino Aug., Iul. Africano coſ.

Germanos ſaepe vincit, magnisque incommodis adficit eorum agris late introrſum vaſtatis.

IMP. MAXIMINVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*
P. M. TR. P. II. COS. P. P. *Proceſſus conſularis. In aliis alii typi, iique obvii.* In omni metallo et forma.
Eadem adverſa.
VICTORIA. GERMANICA. S. C. *Imperator paludatus ſtans d. elata, ſ. haſtam coronatur ab adſtante Victoria, humi captivus ſedens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eodem anno:
Incipit GERMANICVS.

MAXIMINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum, etiam radiatum in AE. II.*
P. M. TR. II. COS. P. P. *Imperator ſtans inter ſigna militaria.*
Eadem adverſa.
VICTORIA AVGVSTORVM. S. C. *Maximinus, et Maximus paludati ſtantes dexteras jungunt, et ſimul Victoriolam tenent. Adſunt milites, et captivi.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Quod ex monumentis veteribus conſtet, Auguſti honos in Maximum collatus nunquam fuit. Quare in hoc numo, aliisque ſimilibus tantum propter conſortium cum patre in ejus honoris partem venit.

* * *

Deinceps numi cum titulo Germanici, cum trib. poteſtatem non addunt, per reliquos Maximini annos nullo certo criterio vagantur, ut: FIDES. MILITVM. — PAX. AVGVSTI. etc.

V. C. 990. P. X. 237.
TR. P. III. COS. P. M. P. P. GERM.
Perpetuo, Corneliano coſ.

Pacata Germania Sirmium in hiberna concedit.
MAXIMINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum.*
P. M. TR. P. III. COS. P. P. *Imperator ſtans inter ſigna militaria.* In omni metallo et forma.

V. C. 991. P. X. 238.
TR. P. IV. COS. P. M. P. P.
An. Pio, Pontiano Proculo coſ.

Dum bellum in Sarmatas meditatur, in Africa Gordiani duo Auguſti acclamantur, in quorum nomina continuo omnis Roma, ac pleraeque provinciae juravere. His haud multo poſt caeſis ſenatus Maximum Pupienum, et Balbinum Auguſtos, et Gordianum juniorem Caeſarem ſufficit. Quo intellecto Maximinus furore amens, et vindictam ſpirans profectionem in Italiam edicit.

In ultionem ruenti obſtitit Aquileia, ad quam pertinaciter ſeſe defendentem dum longius adhaeret, a militibus propter crudeles mores et annonae penuriam ſibi iratis una cum filio Maximo occiditur. Cur omnia haec facta contra chronologorum omnium ſententiam in hunc annum conjecerim, infra ratio expedietur.

Hujus principis mores magis ex belluae, quam hominis ingenio fuere. Iam iſtud ex belluarum more, quod montibus innutritus perdiu intra haec latibula vitam egerat, antequam in loca plana, cultaque emergeret. Neque vero per corporis molem, et virium incredibilia experimenta belluam eſt inficiatus, quae tantae fuere, ut vulgo Milo Crotoniates, Hercules, Antaeus vocaretur, quas non raro in die vini Capitolina amphora, et ſexaginta libris carnis ſuſtentavit. [a]) Atque hoc corporis ſui modo cum in riſum aeque jocumque, ac ſui commendationem uteretur, brevi effecit, ut non modo gratioſus apud principes, et contubernales, ſed propter fortitudinem utilis etiam reip. eſſet, fieretque indies in re militari magis ſpectabilis. Tamen haec ferenda, partim etiam laudanda fuiſſent, niſi membrorum feritas in mores etiam transiviſſet. Quam ille ingratus in Alexandrum ſibi beneficum, ac crudelis fuerit, ſupra expoſuimus. Mox audito, imperium ab eo fuiſſe occupatum, tanta Romae propter cognitam ejus feritatem trepidatio fuit, ut paſsim vota in templis conciperentur, ne urbem unquam iſtud monſtrum videret. Neque fruſtratus eſt communem orbis opinionem vexatis propter inexhauſtam cupiditatem provinciis, caeſis nullo diſcrimine, quorum aut ſuſpectior fides, aut pinguior fortuna, aut quibus primaeva ſua ignobilitas cognita fuiſſet, nimirum cui perſuaſum fuerat, ut profeſſus eſt ipſe, imperium niſi crudelitate teneri non poſſe; quo factum, ut, quae diriſsima vetus aevum habuit nomina, Cyclopis, Buſiridis, Phalaridis, ſibi promereretur. At nunquam luculentior bellua apparuit, quam cum factum de ſe ſenatusconſultum accepit, quo hoſtis imperii judicatus eſt. Illiſiſſe tum caput parieti, nonnunquam in terram ſe abjeciſſe, clamaſſe incondite, conſcidiſſe veſtem regiam, proximum quemque excepiſſe verberibus, auctor eſt Capitolinus. [b]) Quare cum urbs extrema quaeque ab irritata hac furia timeret, nullus unquam nuncius majore gaudio ac gratulatione acceptus eſt, quam qui caeſum tyrannum promulgavit, cujus fidem primum ambiguam paullo poſt comprobavit adlatum utriusque, patris ac filii, caput, quod aliquamdiu publice propoſitum, ſubinde in campo Martio inſultante populo flammis exuſtum eſt. [c])

Vxor *Paulina*, de qua infra.

* * *

MAXIMINVS. PIVS. AVG. GERM. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. IIII. COS. P. P. *Imperator paludatus ſtans inter ſigna militaria.* In omni metallo et forma.

MAXIMINVS. ET. MAXIMVS. AVGVSTI. GERMANICI. *Capi-*

---

a) Capitolin. c. 4. b) Cap. 17. c) Capitolin. in Maximo c. 5.

ta adverſa, Maximini laureatum, Maximi nudum.

P. M. TR. P. IIII. COS. P. P. *Maximinus paludatus inter ſigna militaria ſtans ante aram coronatur ab Hercule retro ſtante; ex adverſo ſtans Maximus paludatus d. pateram, ſ. haſtam, cui adſtat Apollo nudus ſ. arcum tenens. In horum medio ſtat mulier globum juncta utraque manu tenens.* AE. max. mod. ex duplice metallo. (Muſ. Caeſ.)

Vide, quae de hoc numo infra in moneta filii monebo.

* * *

De annis et trib. poteſtate Maximini, ut et de terminis imperii Gordianorum, Balbini, et Pupieni.

Nusquam alias hac parte implexior hiſtoria Romana, adeo diſcordibus ipſis veteribus, ut dubium videatur, ſitne magis miranda eorum ignorantia, cum hiſtoriam ſummorum orbis principum, quorum aevum non magnopere a ſuo diſtabat, ſcribere meditarentur, an oſcitantia, cum omiſſa criſi temere omnia, ac fortuito mandaſſe literis viderentur. Ex horum praeconiis imperavit Maximinus annis II. vel III. vel ipſis VI. Imperavere Gordiani Afri jam dies C. jam annum I. menſes VI., jam annos adeo VI. At Balbinus et Pupienus jam dies XXII., jam menſes III., jam annum I. jam II. Reliquae notae, quas adferunt, aut non cohaerent cum aliorum dictis, aut aperte ſunt mendaces. Nolo brevitatis cauſa commemorare ſingula, quod ea explicate jam habentur in Tillemontii ad Maximinum notis, tum apud Mazzolenum. a) His teſtimoniorum monſtris cum nitendum eſſet eruditiſsimis aetatis noſtrae chronologis, iſtud denique obtinuere, ut quanto plus indagarent, tanto plus ignorarent, et quamcunque demum ſententiam amplecterentur, ſibi diffiderent ipſi. Quare ſatius fore exiſtimo, ſi, quaecunque ab his anguſtae mentis hominibus, quos inter Capitolinus omnium forte primus locandus, conſcripta ſunt, aſpernabimur, et ex numorum fide, quibus teſtes incorruptiores non habemus, hujus aetatis chronologiam metiemur. Atque ſecundum hoc inſtitutum lubet varia hujus aevi capita expendere, non quo ſperem, me tenebras omnes depulſurum, ſed quo pateat, quid in univerſa hac cauſa habeamus certum, et quae difficultates ſingulis ſententiis opponantur.

I. *Caeſus eſt Maximinus V. C. 991 P. X. 238.*

Viri omni laude majores, Onuphrius, Petavius, Calviſius mortem Maximini Octobri anni V. C. 990 P. X. 237 adſixerunt, opportunius alii anno V. C. 991. Abſtineo argumentis, quibus poſteriorem opinionem ſtabilire conatus eſt Tillemontius. b) Numis rem agam.

Iſtud evincunt numi Romani tam argentei, quam aenei ſenatusconſulto ſignati, in quibus notatur trib. poteſtas IV. Horum fidem in dubium vocaverunt Tillemontius, c) aliique viri praeſtantiſsimi. At exiſtere ejus generis non paucos, teſtatur vel ſolum muſeum Caeſareum, in quo non adnumeratis

a) Animadv. I. de trib. pot. p. 149. b) Nota V. in Maximinum. c) l. c.

duplicibus ſervantur quatuor diverſi hoc tribunatu inſcripti, ut praeteream alios, qui in catalogis adcuratis recitantur. Quantumcunque mature imperium Maximini ordiaris, quod ii, qui plurimum anticipant, ſaltem a Martio anni V. C. 988 ducunt, et quacunque renovati tribunatus ſententia utare, neceſſe eſt, Maximini tribunatum IV. in annum V. C. 991 differri. Quam graviter per hunc tribunatum laborent ii, qui eum natali imperii inſtauratum adſerunt, ſatis ex terminis ejus imperii apparet.

II. *Defectio Gordianorum in Africa non potuit contingere niſi eodem anno V. C. 991. P. X. 238.*

Hanc Petavius, et Calviſius inchoant anno V. C. 989 P. X. 236, Tillemontius V. C. 990 P. X. 237. [a]) Vtrique ſententiae canore adverſantur numi. Vocemus in judicium ſententiam Tillemontii; nam hac everſa multo magis laborabit Petaviana.

Diximus articulo praecedente, exſtare numos Maximini cum tribunatu IV., quorum alii notam S. C. praeferunt, eosque ſine dubio V. C. 991 percuſſos. At qua id ratione verum eſſe poſſet, ſi jam anno praecedente defeciſſent Gordiani? Teſtibus Herodiano et Capitolino, cum primum Romam nunciatum eſt, Gordianis in Africa imperium fuiſſe delatum, continuo Maximinus hoſtis a ſenatu judicatus eſt datis ad omnes praeſides literis, ut illam belluam omni vi perſequerentur, mox inverſae, et confractae ejus imagines, et in amicos omni crudelitate ſaevitum. An patres, qui Maximinum ex S. C. de ſumma poteſtate dejecerant, altero ſenatusconſulto ejus nomine pecuniam feriundam curaverint, quod ſemper ſummae poteſtatis confeſſio habitum eſt? An iidem patres, qui mox ſua in Gordianos ſtudia ſignatis horum imagine numis teſtata fecere, uno eodemque tempore et novis his Auguſtis, quos conſervatores ſuos agnovere, et judicato patriae hoſti monetam dedicaverint? Cui iſtud unquam ſano perſuadebitur? Sed venia danda viris illuſtribus, qui annum praecedentem maluere, quoniam numos Maximini cum tribunatu IV. aut ignoraverunt, aut in dubiorum loco habuerunt.

III. *Caedes Balbini et Pupieni ſerius non potuit contingere, quam ad ſummum exeunte Iulio V. C. 991 P. X. 238.*

Frequentes habentur numi Gordiani III. in Aegypto ſignati, qui annum imperii VII., nempe L. Z. offerunt. Cum conſtet, Gordianum caeſum circiter menſe Martio V. C. 997, et Aegyptios ut annos civiles, ſic et annos imperii die XXIX. Auguſti renovare ſolitos, neceſſe eſt, ut annus VII. locum habeat, anno I. Gordiani ante diem XXIX. Auguſti V. C. 991 ſtationem adſignandam, quo die exorto continuo ſcribi coepit L. B. Hunc Gordiani annum I. eximie fuiſſe macilentum, colligitur vel ex ipſa raritate numorum Alexandrinorum, cum tamen aliorum annorum numi abundent.

a) Nota IV. in Maximin.

IV. *Anacephalaeoſis rerum anno V. C. 991 P. X. 238. ſecundum praecedentia geſtarum.*

Maximinus V. C. 990 domitis Germanis in Pannoniam regreſſus apud Sirmium hiemavit, et omnia ad vernam expeditionem, gentibus in ſeptemtriones poſitis facturus bellum, comparavit. V. C. 991 ſub ipſas Kalendas Ianuar. occoepit trib. poteſtatem IV. Forte initio Martii Gordiani in Africa imperatores adverſus Maximinum ſalutantur. Afrorum ſuffragia geſtiens laetitia ſenatus adprobat, et Maximinum hoſtem judicat. Die quinto, ex quo motum hunc intellexit Maximinus, Sirmio cum omni exercitu Italiam verſus proficiſci incipit. [a]) Factum iſtud circiter initio Aprilis. Paullo poſt caeſi in Africa a Capelliano Mauretaniae procuratore Gordiani. Senatus in re trepida Balbinum et Pupienum Auguſtos appellat, et huic bellum in Maximinum demandat. Maximini iter, quia improviſum et feſtinatum, ob rerum neceſſariarum defectum ſaepe impeditur, retardante etiam flumine in Aquileiae vicinia, quod ſolutis verno tempore nivibus late reſtagnabat. Exeunte Aprili Aquileiae obſidionem orditur Maximinus, Pupienus apud Ravennam exercitum comparat. Nulla propter propugnatorum pertinaciam deditionis ſpe Maximinus ab irritatis militibus cum filio occiditur forte medio Majo. Pupienus in urbem redit, et cum conlega Balbino remp. procurat. Vterque exeunte circiter Iulio caeditur, Gordianus imperium orditur, unde numi Alexandrini L. A. usque ad proximum diem XXIX. Auguſti.

En probabilem hujus anni rerum geſtarum ſeriem ex invicto numorum teſtimonio, multum quidem abludentem ab ea, quae ſecundum hiſtoricorum teſtimonia contexitur, ac vel ideo minus perturbatam ac fallacem, quoniam horum quisquilias et pinguem Minervam faſtidivimus. Iſtud certum, optime eam convenire cum eo ordine, quem tenuit Herodianus coaevus ſcriptor etſi non adcuratiſsimus, tamen ex malis optimus.

Conſul.

Maximinum proceſsiſſe conſulem V. C. 989, nimirum ex recepto more proximis Kalendis Ian. electionem conſequentibus, numi ac faſti docent, quibus quoque teſtibus hic fuit conſulatus primus, nullo antea altero huic terrae filio delato. Serius iterum proceſsiſſe conſulem, ignorant numi faſtique; verum his plus vidit oculatiſsimus Capitolinus, quo teſte ſic a ſenatu Pupieno et Balbino fuit adclamatum: *praeſentem annum* (V. C. 991.) *conſules vos ornetis, in locum Maximini Gordianus ſufficiatur.* Non vacat, hanc quaeſtionem longius agitare, quam abunde decidunt ejus anni numi, quos attulimus, in quibus praeter trib. poteſtatem IV. legitur COS. ſimplex. His ſi fidem habuiſſet Tillemontius, neceſſe non fuiſſet, hunc Capitolini locum, ut inepte propoſitum et abſurdum, ita ſuapte mendacem, explicatione mollire. [b]) Numos Maximini inſcriptos COS. II. ſinceri catalogi ignorant.

---

a) Herodian. b) Nota V. in Maximin.

Germanicus, *Dacicus*, *Sarmaticus.*

Delati Maximino tituli *Germanici* meminimus in numis anni V. C. 989. At nonnulla marmora eum non modo *Germanicum Max.*, ſed et *Dacicum Max.*, et *Sarmaticum Max.* appellant addita trib. poteſtate III., quale videre eſt apud Gruterum pag. 158 n. 6., et in columna milliaria ante annos non multos prope Eſſekinum reperta. [a]) Ex quo apparet, Maximinum poſt victos Germanos anno V. C. 990 dimicaſſe cum Dacis, et Sarmatis, antequam Sirmium in hiberna concederet. Capitolinus, [b]) et Herodianus belli jam tunc cum his gentibus geſti non meminere, ſed ſolum commemorant, habuiſſe eum in animo, Sarmatas, et omnes Germaniae barbaras nationes Oceano tenus ſubjugandi.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei - - - - - - - - -	RRR.
Argentei - - - - - - - - -	C.
Aenei max. mod. - - - - - - -	RRRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - -	O.
Commatis peregrini:	
Vrbium liberarum, et coloniarum. - - - -	R.
Alexandrini - - - - - - - - -	R.

PAVLINA.

De Maximini uxore haec Ammianus Marcellinus: [c]) fuiſſe eam moribus placidis, et ſaepe ferum maritum ejus manſuetudine ad mitiora conſilia fuiſſe revocatum. Ejus nomen neque ille, neque alter quisquam prodidere. Cenſent eruditi, ei adjudicandos numos, qui *Paulinae* nomine inſcribuntur, etſi certam ejus judicii rationem non teneant. Nimium ſubtiliter abbas Fontenu Paulinam Maximini uxorem ſtatuit propterea, quod eam Maximus Caeſar facie multum referat, nempe ut matrem filius. [d]) Vivae numismata deſunt, conſecrationis notam omnia hactenus reperta praeferunt. Ex quo conſit, ſi modo fuit hujus Auguſti, vivo marito diem obiviſſe. Si fides Syncello, et Zonarae, ab ipſo Maximino ad mortem adacta eſt.

* * *

a) Schönwiſner Iter Rom. per Pann. p. 67. b) Cap. 13. c) L. XIV. ſub init. d) B. L. Tom. X. p. 467.

DIVA.PAVLINA. *Caput velatum.* CONSECRATIO. *Pavo ſtans.* AR. In aliis: *Pavo Paulinam haſtatam ſublime efferens.* AR. AE. I. In aliis: *Diana lucifera in citis bigis manibus oblongam facem tenens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei - - - - - - - - -	O.
Argentei - - - - - - - - -	RR.
Aenei I. formae - - - - - - -	R.
Aenei II. et III. formae - - - - - -	O.
Commatis peregrini: - - - - - - - -	O.

C. *IVLIVS VERVS MAXIMVS.*

Filius Maximini, et forte Paulinae ſecundum ea, quae paullo ante in hujus moneta obſervavimus. Vt egregia forma, ita moribus improbiſsimis fertur fuiſſe, ac cumprimis ſuperbia non ferenda, cujus exempla plura memorat Capitolinus in ejus vita. A patre in imperii aditu dictus Caeſar patris in bellis adſecla honorificum etiam nomen Germanici, et ſecundum marmora etiam Dacici et Sarmatici accepit. a) Poſtremum ei fatum cum patre commune, ſaeviente in hunc quoque in Aquileiae obſidione militum furore, ut ſupra in patre expoſuimus. Caeſus aliis aetatis anno XXI, aliis XVIII. perhibetur. b) Capitolinus, qui eum non Maximum, ut numi ac marmora, ſed Maximinum dicit, inſcitiam ſuam propalam profitetur.

Deſponſata illi fuit *Iunia Fadilla* proneptis Antonini teſte Capitolino. Ejus numum edidit celeb. Heyne ex muſeo Bentinck inſcriptum: IVNIA.FADILLA. AVGVSTA. ℞ PIETAS. AVG. S. C. *Mulier ſtans cum puello.* AE. I. c) Eum tanto minus vereor accenſere ſpuriis, quoniam vir illuſtris profitetur ipſe, numum ipſum ſibi nunquam, ſed ſolam tantum picturam fuiſſe exhibitam.

V. C. 988. 989. P. X. 235. 236.

CAESAR. PRINC. IVVENT.

IVL.VERVS.MAXIMVS.CAES. *vel:* C. IVL. VERVS. MAXIMVS. CAES. *Caput nudum.*

PIETAS. AVG. *Inſtrumenta pontificalia.* In aliis: PRINCIPI. IVVENTVTIS. *Caeſar paludatus ſtans inter ſigna militaria, d. bacillum, ſ haſtam.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

---

a) Gruter p. 158. 6. b) Capitolin. in Maximo c. 1. c) Comment. Gotting. Vol. IV. p. 113.

V. C. 989. P. X. 236 et deinceps.
CAESAR. PRINC. IVVENT. GERM.

* * *

MAXIMVS. CAESAR. GERM.
Caput nudum,

PIETAS. AVG. *Inſtrumenta pontificalia.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Hunc numum ſolum metallum commendat; nam praeter hunc aureus hujus Caeſaris cognitus non eſt.

* * *

Eadem adverſa.

Eadem pars averſa, ſed in ſegmento inferiore S. C. AR. (Muſ. Caeſ.)

Numus ſingularis propter notam S. C., quae, ut conſtat, a moneta aurea et argentea abeſſe conſtanter ſolet. Malim lapſum monetarii ſuſpicari, quam vanis conjecturis indulgere. Atqui neque ſpondere velim, numum hunc vere eſſe genuinum, etſi eandem notam in nonnullis etiam aureis Diocletiani obſervarim.

* * *

Eadem adverſa.

VICTORIA. AVGVSTORVM. S. C. *Typum vide ex ſimili numo patris.* AE. I. (Vaill.)

MAXIMINVS. ET. MAXIMVS. AVGVSTI. GERMANICI. *Capita adverſa Maximini laureatum, Maximi nudum.*

P. M. TR. P. IIII. COS. P. P. *etc.* AE. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

Illuſtre hoc cimelium jam deſcripſi in moneta patris. In hoc Maximus nonniſi per conſortium cum patre dicitur Auguſtus, quo ipſe honore ornatus nunquam fuit, ut vel ex praeſente numo apparet, in quo capite nudo proponitur. Sic et in numo Cibyrae Phrygiae: ΑΥ. Κ. Γ. Ι. ΟΥΗ. ΜΑΞΕΙΜΕΙΝΟC. Κ. Γ. Ι. ΟΥΗ. ΜΑΞΙΜΟC. ΚΑΙCΑΡ. CEBB., etſi το CEBB. utrumque complectatur, tamen ſolus pater eſt capite laureato, filius, quia Caeſar tantum fuit, nudo. Quod ſi in binis numis muſei Caeſarei Magneſiae Ioniae, et Phocaeae ſignatis laureato eſt capite, iſtud Auguſtum non arguit, nam et in his cum hoc ipſo ornamento dicitur tantum ΚΑΙCΑΡ., atque etſi demus, fuiſſe a patre dictum imperatorem, quod teſtatur Capitolinus, [a]) vidimus tamen exemplo Titi, et ſaepe videbimus alias, potuiſſe aliquem eſſe imperatorem, non Auguſtum. Eum tamen recentiores ſcriptores omnes Auguſtum dictitavere, non tam fide hiſtoricorum, quam duorum numorum, quos unus Goltzius vidit, probavit, promulgavit, at nos, quia videre ſimiles nemini adhuc conceſſum, una cum ipſo praecone jure contemnimus. Eſto ergo Maximus una Caeſaris dignitate contentus, neque ſe Auguſtum exiſtumet, niſi quod hoc eum temporario honore praeſens pater adſlavit, cujus exemplum jam vidimus in Diadumeniano, et deinceps plura videbimus in Tetrico juniore, Carino, aliisque, ac praecipue Vol. VIII. in Obſervatis gen. ſub titulo *Auguſti*.

Typus numi alterius exhibet Maximum, cui adſtat Apollo conſervatoris more. Non noverat tum, perſidum hunc deum vadimonium deſerturum. Nam, ut refert Herodianus, et ex eo Capi-

a) in Maximino.

tolinus, [a]) Belenus, ſive Apollo in Aquileiae obſidione pro oppidanis ſtetit, viſusque eſt a Maximini militibus deſuper pro urbe pugnare.

* * *

Numi reliqui: PRINC. IVVENTVTIS obvii.

PRETIVM.

Commatis Romani:		
Aureus in muſeo Caeſareo, forte	- - - - - -	unicus.
Argentei	- - - - - - - - -	RR.
Aenei I. et II. formae	- - - - - - -	C.
Aenei III. formae	- - - - - - - -	O.
Commatis peregrini:		
Vrbium liberarum et coloniarum	- - - - - -	RR.
Alexandrini	- - - - - - - - -	RR.

T. QVARTINVS.

Tycum, vel Titum quempiam Capitolinus in Maximino, et Trebellius Pollio in Tyranno XXIX. ab Osrhoenis in Germania militantibus contra Maximinum adclamatum imperatorem tradunt. Eum Quartinum appellat Herodianus, [b]) Quarcinum Mediobarbus. Paullo poſt purpura et vita exuitur.

Huic Mediobarbus poſt Stradam numum argenteum tribuit: DIVO. TITO. *Caput radiatum.* X CONSECRATIO. *Ara.* Verum ſatis apparet, eum eſſe Titi Veſpaſiani, et ex eorum numero, qui circum tempora Treboniaui in honorem Caeſarum conſecratorum percuſsi ſunt, quod jam vidit Valeſius. [c]) Huc ſi animum advertiſſet Apoſtolus Zeno, non ſibi gratulatus fuiſſet, ſibi hujus tyranni numum, etſi caro emptum, in manus veniſſe. [d])

GORDIANVS I. AFRICANVS PATER.

Natus ex illuſtri genere patre Metio Marullo, matre Vlpia Gordiana, eumque cum Herode Attico ſanguine junctum conjicit Olearius. [e]) Reipublicae muniis mature admotus magnam a moderatione reliquisque virtutibus famam eſt adeptus, praecipue a magnificentia, et liberalitate, quam in aedilitate per

a) in Maximino c. 22. b) L. VII. c. 1. c) B. L. T. XII. p. 310. d) Lettere Tom. II. p. 282. e) Philoſtr. vitae Soph. p. 479.

ingentes paternae domus opes edendis muneribus comprobavit. Maximis in urbe magiſtratibus, et duplice conſulatu perfunctus ab Alexandro in Africam proconſule miſſus eſt addito filio legato. Ea in provincia cum in omnium eſſet amoribus, utramque fortunam repentino caſu expertus eſt. Etenim Maximini quidam in Africa procurator, cum ab opulentioribus pecuniam omni acerbitate atque injuriis exigeret, a nobilibus aliquot adoleſcentibus conſpiratione facta occiſus eſt. Gravius hoc facinus cum eſſet, quam ut a Maximino, cujus ſatelles petebatur, venia dignum haberi poſſet, continuo ad Gordianum, qui Tysdri tum agebat, advolant, eumque reluctantem, et octogeſimum aetatis annum praetexentem per vim purpura amiciunt, et una cum filio Auguſtum proclamant circiter initio Martii V. C. 991, ut ſupra in Maximino veriſimile dixi. Ea res non modo ab univerſa provincia, ſed ſtatim a ſenatu quoque, et univerſa urbe odio Maximini gratanter accepta, factumque ſenatusconſultum, quo abrogatum tyranno imperium, et maturatus in Africa honos Gordiano utrique confirmatus eſt. At non diu ſupremo honore perfrui novis Auguſtis licuit. Nam Capellianus Mauretaniae procurator iratus Gordiano, quod ſucceſſorem ſibi miſerat, cum magna militum manu Carthaginem advolat. Qua re audita Gordianus, cum imparem ſeſe tantis reſiſtendo copiis videret, ne atrociora ab hoſte pateretur, laqueo ſe ſuſpendit, ipſo quoque filio in tumultu, et promiſcua multitudine caeſo, poſtquam, ut colligi poteſt, menſem unum ac dimidium in principatus imagine eminuiſſent. Caeſorum deſiderium, qua potuit ratione mitigavit ſenatus, utrumque inter divos referendo.

Vxor *Fabia Oreſtilla* Antonini proneptis. [a]) Ejus numi deſunt.

Proles: *Gordianus II.* in imperio conlega, de quo proxime. *Metia Fauſtina* nupta Iunio Balbo conſulari. [b])

GORDIANVS II. AFRICANVS FILIVS.

Gordiani ſuperioris ex Fabia Oreſtilla filius. Ejus liberalem formam, literarum ſtudia, et praeclaram indolem collaudat Capitolinus, etſi vitam nimium delicatam, et mulierum amores carpat, ut qui cum concubinis XXII. conſueviſſet, ſic ut temporis ſui Priamus per ludibrium diceretur. Quaeſturam ſub Elagabalo, praeturam et conſulatum ſub Alexandro meruit. Ab hoc legatus patri proconſuli in Africam miſſo additus eo, quo in patre expoſuimus, modo imperium ibi, necemque reperit, cum annum ageret ſextum et quadrageſimum. [c])

Vxor incerta.

Filius *Gordianus III.* Auguſtus. Atque hos tres Gordianos novit hiſtoria vera, numique, quibus adeo invitis nonnulli olim antiquarii intruſere Gordianum quempiam quartum, ſed quem jam nemo in Caeſarum conlegium admittit.

---

a) Capitolin. c. 17. b) Capitolin, c. 4. c) Capitolin. c. 15.

Vide de his copioſe diſputantem Spanhemium, [a]) et Bandurium. [b])

Animadverſio in numos utriusque Gordiani.

Cum utriusque Gordiani numi eandem praeferant capitis epigraphen, et easdem, dempta unica, averſas, ſolum diſcrimen, ad utrum ſinguli pertineant, a capitis periſtaſi pendet. Obſervavi poſt alios, ſenioris vultum eſſe nonnihil oblongum, et macilentum, naſo modice gibboſo, nimirum aevo pinguiores partes exedente, atque ſecundum hoc verum eſſe poteſt, quod ex Vulcatio Terentiano recitat Capitolinus, [c]) Gordianum ſeniorem repraeſentaſſe Augusti vultum, nimirum jam in ſenium vergentis. Contra junioris vultum magis contractum, ob quam cauſam Pompeji ſimilis a nonnullis habitus fuerit, ut eodem loco refertur, pinguiorem, (nam et ibidem obeſi fuiſſe corporis proditur) fronte recalvaſtra, forte ob amoris intemperiem. Haec criteria in numis aliis ſatis ſunt luculenta, in aliis difficilius diſcrimen, quorum facies pleraque habet Gordiani ſenioris praeter aetatem nimis juvenilem, quae referre octogenarium nullo pacto poteſt. Secundum regulam Vaillantii numi inſcripti P. M. TR. P. COS. P. P. ad Gordianum ſeniorem pertinent, quae, ait, inſcriptio in Gordiano filio non reperitur. [d]) Credo, virum inſignem non modo propter oris lineamenta, quae hos numos eſſe Gordiani ſenioris perſuaſerint, in eam propendiſſe ſententiam, ſed etiam, quoniam conſtante hactenus lege nonniſi Auguſtus ſenior, cum duo tresve eſſent Auguſti, pontificatum maximum obiverit. At enim poſt dies non multos a Gordianorum obitu certum eſt, binos una fuiſſe pontifices maximos, Balbinum atque Pupienum, cur idem honos non poterat etiam deferri utrique Gordiano? Ad haec, ſi hi numi propter additum P. M. adimendi ſunt Gordiano juniori, iidem propter additum ſimplex COS. adimendi erunt ſeniori; nam teſte Capitolino, ut infra in titulo *Conſulis* videbimus, ſenior adhuc privatus proceſſit conſul iterum, junior ſemel; quod ſi verum, tam parum in Gordiano patre omiſſus fuiſſet obitus ejus conſulatus duplex, quam parum duplex conſulatus Balbini et Pupieni, quem privati obiverunt. Atque haec cauſa fuit, cur olim in deſcriptione muſei Caeſarei ſuadente praeterea juveniliore vultu numum inſcriptum P. M. Gordiano juniori tribuendum putaverim. At poſtquam ſecundis curis video, rationem, propter quam Balbinus et Pupienus uno tempore pontifices maximi dicti fuere, non poſſe valere ad Gordianos, et longiore uſu edoctus ſum, non ſemper Capitolini oracula fidem mereri, quae cedere continuo debent, cum vera hiſtoriae ratio aliud ſuadet, veritatis amor profiteri cogit, veram eſſe Vaillantii ſententiam hos numos uni ſeniori tribuentis, reliquos vero ex deſcripto ſupra capitis mopo definiendos, quamvis hic non raro dubius ſit, quod evenire neceſſe fuerat,

---

a) Tom. II. p. 243. b) Bibl. num. artic. CL. ſub Ioanne du Bos. c) in Gordiano II. c. 21. d) Num. praeſt. T. I. p. 152. edit. Rom.

quia Maximino hoſte judicato depropelabantur Gordianorum numi, neque licebat monetariis veras horum imagines exprimere, cum plures jam annos Roma abeſſent.

Vt Othonis et Peſcenii, ita utriusque etiam Gordiani copioſa habentur numismata a falſariis ad vetus exemplar efficta, a quorum fraude cumprimis cavendum.

Numi Gordiani I.

IMP. C. M. ANT. GORDIANVS. AFR. AVG. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. COS. P. P. *Vir togatus ſtans d. ramum, ſ. ſcipionem,* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numos cum hac averſa ad unum Gordianum ſeniorem pertinere, in animadverſione praecedente dixi.

Numi Gordiani I. et II.

Cum reliquorum numorum averſae utrique principi aut ſint communes, aut non adverſentur, placuit utriusque numos eodem titulo complecti.

Eadem adverſa.

CONCORDIA. AVGG. *Mulier ſedens d. pateram, ſ. cornucopiae.* AR. (Vaill. Beger in Gord. ſen.)

Eadem adverſa.

PROVIDENTIA. AVGG. *Mulier ſtans d. bacillum, ſ. cornucopiae, et ſimul columnae innixa, humi globus.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

ROMAE. AETERNAE. *Roma ſuper ſcuto, aut juxta hoc ſedens d. Victoriolam, ſ. haſtam.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

SECVRITAS. AVGG. *Mulier ſedens d. ſceptrum.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

VICTORIA. AVGG. *Victoria gradiens.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Ab his numis docemur, non ſemper ob victoriam relatam, ſed etiam tantum ſperatam Victoriae typum a monetariis fuiſſe adhibitum. Gordianis et tempus, et occaſio referendae victoriae defuit. Laeti igitur ominis rationem hic typus habet velut vincendi propediem Maximini, quem certum erat bellum in novos Auguſtos parare.

Eadem adverſa.

VIRTVS. AVGG. *Miles galeatus ſtans d. clypeum humi attinet, ſ. haſtam.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numi commatis peregrini.

Coloniarum numi cum Gordianorum capite nondum comperti, etſi horum unum Edeſſae, ſed plus quam ſuſpectum dederit Seſtinius, quem paullo infra ſub *Nominibus* obiter attingemus, neque *urbium liberarum* dempta Samo, cujus numum cum capite Gordiani ſenioris et typo Fortunae recens repertum ex muſeo abbatis d' Ennery recitat cl. Beauvais. [a]) Si fides Arigonio, habebis ejusdem alium ſignatum Antiochiae Cariae. Horum defectum ſupplent *Alexandrini*, etſi hi quoque perrari.

a) Hiſt. abreg. des Emp. T. I. p. 347.

Conſul.

Gordianum ſeniorem bis proceſsiſſe conſulem, primum cum Caracalla, deinde Alexandro, diſerte refert Capitolinus, [a]) quod ſi verum, neceſſe eſt, fuiſſe conſulatus ſuffectos, nam in faſtis non memorantur. At in ejus numis ſimplex tantum conſulatus proditur, quo fit, ut dubitare hic quoque de veritate hujus teſtimonii liceat, ut in praemiſſa animadverſione monui. Filium mature conſulatu ornatum idem teſtatur. [b])

Nomina.

Antonius. Cui non ſtomachum moveat denique, toties atque ad faſtidium diſputans, et ambigens Capitolinus, fuerintne Gordiani dicti *Antonini*, an *Antonii?* [c]) Si pro futilibus ſuis auctoribus conſuluiſſet marmora, ac numos Graecos Gordiani III., in quibus plene ſcribitur ANTONIVS, facile fuiſſet verum reperire. Fueritne ex veterum Antoniorum proſapia, iterum alibi ſuſpicatur, [d]) at vix cuipiam perſuaſerit.

Africanus. Ait Vaillantius, nomen Africani Gordianis nequaquam inditum, quod pater Africae praeeſſet, ſed quod originem a Scipione Africano ſe habere ambo gloriarentur. [e]) Miremur, virum eruditum hanc ſententiam tanquam certam ſequi, cum tamen Capitolinus, ex quo eam excerpſit, [f]) nihil decidat, ſed varias tantum variorum opiniones proponat, ipſe vero diſerte alibi adſerat, originem paternam Gordiano a Gracchis fuiſſe, etſi, ut erat auctor minime moroſus, neque aſpernatus eſt eorum teſtimonia, qui eum ab Antoniis, Antoninis, Pompejo etc. oriundum dixere. Cur non omiſsis hujus nugis placuit ſequi Herodianum coaevum, qui loquens de Africanis Gordianos ad imperium vocantibus haec de illis: [g]) *τῳ δε κυριῳ αὐτȣ ὀνοματι προσθεντες* ΑΦΡΙΚΑΝΟΝ *ἐκαλεσαν* ΑΦ' ΕΑΥΤΩΝ, *proprio vero ejus nomini AFRICANI nomen A SE addidere.* Ergo nomen iſtud a Gordiano antehac alienum inditum eſt ab Afris.

ΣΕΜΝΟΣ. In numis Alexandrinis legitur: A. K. M. AN. ΓΟΡΔΙΑΝΟϹ. ϹЄΜ. ΑΦΡ. ЄΥ. ϹЄΒ. (Muſ. Caeſ. Pellerin Mel. I. p. 225.) Pro ϹЄΜ. non intellecto antiquarii priores, quos inter et Vaillantius, legerunt ϹЄΒ., ut adeo in eadem inſcriptione duplex eſſet ϹЄΒ., quod abſurdum ut evitarent alii, ex poſtremis vocibus ЄΥ. ϹЄΒ. unam fecere, nempe ЄΥϹЄΒ*ης*, *Pius.* At enim literae ϹЄΜ. ſunt *ἀρχαιȣσαι* vocabuli *σεμνος*, quod Graecis eſt *venerabilis*, qualem fuiſſe Gordianum ſeniorem docet Capitolinus: [h]) *Hic enim vita* venerabilis *cum Platone ſemper, cum Ariſtotele, cum Tullio, cum Virgilio, ceterisque veteribus agens alium, quam merebatur, exitum paſſus eſt.* Non inique cenſet Pellerinius, numos Alexandrinos, in quibus dictum ϹЄΜ. legitur, eſſe Gordiani ſenioris, nempe cui iſtud elogium per ſenium et gravitatem morum acceſserit, in quibus omittitur, eſſe junioris. | SEMNOS etiam

a) Cap. 4. b) Cap. 18. c) in Macrino c. 3. in Gordianis c. 4. 5. 17. d) Cap. 17.
e) Num. praeſt. T. I. p. 155. edit. Rom. f) in Gordian. c. 9. 17. g) in Maximino.
h) in Gordian. c. 7.

appellatur Caracalla in numo coloniae Caſſandreae, [a]) et CЄMνη eſt Syedra urbs Ciliciae, ut ſuo loco dictum, idemque nomen tribuitur concilio ſeniorum in marmore Oxonienſi CLXVII. τῳ σεμνοτατῳ συνεδριῳ των ἐν Σμυρνῃ γεροντων.

ЄΥCεβης, *Pius*, dicitur uterque Gordianus in citatis numis Alexandrinis.

ΚΑΛΟC, *Pulcher*, ſi fides haberi poſſet numo Edeſſae Meſopotamiae, quem promulgavit Seſtinus, [b]) in quo legitur: M. A. K. Γ. ΑΦΡ. ΚΑΛΟC. Sed eum ob multas cauſas videri falſum, jam monui in moneta ejusdem Edeſſae. At modo, cum certo nuper auctore compererim, numum hunc eſſe confictum, ut docebo volumine poſtremo in Addendis ad Tomi III. pag. 510, omnis tollitur ſuſpicio arceſſitae a principe Romano laudis, quae vel mulierem in monumento publico, et adeo ſerio dedeceret.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - O.

Nullum genuinum ex hoc metallo ſibi cognitum contra Begerum teſtatur Vaillantius. [c]) Subinde ille aureum ſuum Gordiani ſenioris numum adverſus Vaillantium tuetur, [d]) et continuo aureum alium Gordiani junioris addit. [e]) Senioris alium edidit Khellius ex muſeo Vindobonenſi Franciano, [f]) ſed qui ſpurius certe eſt, ut ipſe ἀυτοπτης teſtari poſſum.

Argentei - - - - - - - - RRR.

Horum unum majoris molis ex muſeo com. Arioſti edidit Khellius, [g]) ſed quem confidenter inter ſpurios locandum putavi.

Aenei I. formae - - - - - - - RRR.

Aenei II. et III. formae - - - - - - O.

Aeneos III. formae, etſi ſummae raritatis, exſtare tamen teſtatur cl. Beauvais. [h]) Non credo, ab eo intelligi numos S. C. notatos, quales inde ab Antonino Pio usque ad Decium non habentur. Si ſunt animae ſubaeratorum, ab argenteorum claſſe non ſunt ſeparandi.

Commatis peregrini:

Vrbium liberarum. Vide dicta ſupra in numis commatis peregrini.

Coloniarum - - - - - - - - O.

Alexandrini - - - - - - - - RR.

a) Wilde tab. XX. b) Lettere T. IV. p. 130. c) Num. praeſt. T. II. p. 295. ed. Rom. d) Theſ. Brand. T. II. p. 720. e) l. c. p. 721. f) Supplem. Vaill. p. 154. g) l. c. h) Hiſt. abr. T. I. p. 374.

BALBINVS ET PVPIENVS.

Audito Romae Gordianorum in Africa interitu, et Maximino cum valido exercitu Italiae imminente ſenatus trepidus in templum Iovis Capitolini advolat, novoque exemplo duos Auguſtos aequata poteſtate creat Clodium Balbinum, et Maximum Pupienum. Erat ille genere nobiliſsimus, iterumque conſul, et multarum antea provinciarum rector, ac praeter vetuſtam proſapiam (nam genus ducere a Cornelio Balbo Theophane credebatur, qui per Pompeium M. civitatem meruerat) a moderatione, ſanctimonia vitae, facundia, tum et opibus domeſticis, et rerum forenſium ſcientia commendatus. At Pupieno nullus imaginum ſplendor, verum infimo loco natus per militiae laudem crevit, quo nomine ſummos in rep. magiſtratus, atque ipſum etiam conſulatum eſt adeptus. Ceterum per incorruptos mores, et innatam ſeveritatem populo amatus aeque, ac formidatus. Vulgato ſenatus judicio non quievit populus, dum Gordianus puer ſenioris nepos (tantus erat ejus in Gordianos adfectus) Caeſaris nomine inſigniretur. Quo facto Pupienus ad bellum Maximino faciendum egreſſus Balbino ad urbem remanente, graveſque ſeditiones, quae milites inter ac populum exortae fuerant, perpeſſo. Caeſo inter haec apud Aquileiam Maximino Pupienus, qui ad parandum bellum Ravennae hactenus reſtitit, reverſus in urbem, et incredibili laetitia a conlega Balbino, patribusque, ac populo exceptus eſt. At non multo poſt milites aegri, quod novi Auguſti non a ſe, ſed ſenatu lecti eſſent, cum neque ipſi inter ſe ſatis conſpirarent, capta occaſione ludorum Capitolinorum ambos omni prius contumelia adfectos interficiunt V. C. 991 exeunte Iulio, poſtquam imperium in menſem tertium tenuere, ut ſupra in Maximino veriſimile dixi. Vide Herodianum, et Capitolinum.

Numi BALBINI.
V. C. 991 P. X. 238.
TR. P. COS. II. P. M. P. P.
An. Pio, Pontiano Proculo coſ.

A. IMP. CAES. D. CAEL. BALBINVS. AVG. *Caput radiatum in AR. maj. mod. et AE. II.*

B. IMP. CAES. D. CAEL. BALBINVS. AVG. *Caput laureatum in AR. min. mod. et AE. I.*

C. IMP. C. D. CAEL. BALBINVS. AVG. *Caput laureatum in AV. et AR.*

* * *

Vt lit. A. et B.

AMOR. MVTVVS. AVGG *Duae dexterae junctae.* AV. (Beger Theſ. Brand. T. II. p. 723, ſed cujus mihi ſuſpecta fides.) AR. (Vaill.)

Eadem adverſa.

CARITAS. MVTVA. AVGG. *Duae dexterae junctae.* AR. (Vaill.)

Eadem adverſa.

FIDES. MVTVA. AVGG. *Duae dexterae junctae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

PIETAS. MVTVA. AVGG. *Duae dexterae junctae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Communes hi typi, ut omnes alii, utrique Auguſto, ſed *Amor* et *Caritas* perrari ſunt in Balbino, ut *Fides* et *Pietas* in Pupieno. Optandum ſane fuerat, ut mutuus hic amor perpetuo utrinque conſtitiſſet, quem principio ſincerum, ſublato ſubinde a Maximino metu mutua ſuſpicio, ad extremum utrique fatalis, inquinavit.

* * *

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVGVSTORVM. *Liberalitas ſtans.* AR. (Vaill.) AE. I. (Muſ. Caeſ.) In aliis: *Balbinus, Pupienus, Gordianus Caeſar congiario praeſidentes.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

PATRES. SENATVS. *Duae dexterae junctae.* AR. (Vaill.)

Rariſsima averſa in Balbino, etſi obvia in Pupieno. Vterque a ſenatu electus ſe ſe *Patrem Senatus* profitetur, et hoc typo perpetuam cum hoc concordiam ſpondet. Iam Commodus in numis dicitur PATER SENATVS, quos vide ad annum V. C. 940.

* * *

Vt lit. C. et B.

P. M. TR. P. COS. II. P. P. *variis typis.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B. et A.

VOTIS. DECENNALIBVS. *intra lauream.* AV. (Vaill.) AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Numi commatis peregrini.

Vrbium liberarum usque modo reperti tantum Mileti, Tarſi, Theſſalorum, (Vaill. Theupoli.) et Siphni. (Arigoni.) *Coloniarum* numi deſiderantur. Sed habentur *Alexandrini* inſcripti L. A., iique perrari.

Numi PVPIENI.

Iidem cum Balbino tituli.

Pupieni numismata, ut altius dixi, communes cum Balbino averſas habent, niſi quod aliae in hoc rariores ſunt, aliae in alio magis obviae. Quare neceſſe non eſt, ea in Pupieno rurſum deſcribere, demptis duobus, quorum unum in Balbini moneta ignotum, alterum propter hiſtoriam commemorandum.

A. IMP. CAES. M. CLOD. PVPIENVS. AVG. *Caput radiatum in AR. maj. mod. et AE. II.*

B. IMP. CAES. M. CLOD. PVPIENVS. AVG. *Caput laureatum in AR. min. mod. et AE. I.*

C. IMP. C. M. CLOD. PVPIENVS. AVG. *Caput laureatum in AV. AR.*

D. IMP. CAES. PVPIEN. MAXIMVS. AVG. *Caput laureatum in AR.*

E. IMP. CLOD. PVPIENVS. AVG. *Caput laureatum in AR.* (Muſ. Caeſ.)

* * *

Vt lit. C.

BALBINVS. AVG. GORDIANVS. CAES. *Capita adverſa, Balbini laureatum, Gordiani radiatum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Illuſtris numus, qui trium eodem tempore imperantium capita ſiſtit. Eadem viſuntur etiam in numo Mileti.[a]) Gor-

a) Pellerin Rec. III. p. 237.

diani, etſi Caeſaris, caput radiatum tamen eſt, quo cultu Diadumenianus quoque in nonnullis numis comparet.

* * *

Vt lit. A. et C.

P. M. TR. P. COS. II. P. P. *variis typis.* AV. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Memorandi hi numi propter COS. II. de quo infra ſub titulo *Conſul.*

Numi commatis peregrini.

Aliquot item *urbium liberarum* habemus numos, inter quos eximius is, qui ſignatus eſt apud Aegas Ciliciae cum anno epochae CΠΔ, qui incipit in autumno V. C. 990. *Coloniae* unius, nempe Tyri, numum protulit Pellerinius, a) *Alexandrini* admodum rari ſunt, quorum nullus cognitus fuit Beauvaiſio. Duo ſunt in muſeo Caeſareo, plures alios reperit cl. Zoega.

Nomina.

BALBINI. Decimus Caelius Balbinus. In inſigni Alexandrino muſei Caeſarei: A. K. ΔΕΚ. K. AN. ΒΑΛΒΙΝΟC. CЄB. Nomen AN. aenigma eſt, quod an explendum ſit legendo *Annius*, vel *Antoninus*, vel aliter, ab aliis edoceri cupio.

PVPIENI. M. Clodius Pupienus Maximus, numis perſpicue docentibus tam Latinis, quos vidimus, quam Graecis, in quibus M. ΠΟΥΠΙΗ. ΜΑΞΙΜΟC. in numo Siphni, (Theupoli) et ſimiliter in Alexandrinis. Capitolinus, cum in aliis ſcriptoribus Maximum, in aliis Pupienum adverſus Maximinum bellaſſe legeret, mire perturbatur, et neſcire ſe protetur, unde error hic natus ſit, *niſi forte*, ait, *idem eſt Pupienus, qui et Maximus. Quod ideo teſtatum poſui, ne quis me hoc neſciſſe crederet, quod revera magnum ſtuporem, ac miraculum creat.* b) Idem dubium renovat in Maximo et Balbino. c) Tandem ſibi *abolitum ſtuporem* gratulatur, cum legeret in Fortunatiano, Pupienum dictum nomine ſuo, cognomine vero paterno Maximum. Dubitare in re obvia potuiſſe hominem, qui in Conſtantini Aug. gratiam vitas imperatorum ſcripſit, iſtud *revera magnum ſtuporem ac miraculum creat.*

Trib. poteſtas.

Recitatur in muſeo Farneſiano aeneus I. formae, et a Mediobarbo argenteus, in quibus Balbino confertur trib. poteſtas II., qui adeo favent eorum ſententiae, qui imperaſſe illum cum conlega annum unum, quin et duos adſeruere. At jam ſupra in Maximino probavimus, tres circiter menſes, neque amplius, horum duraſſe imperium. Quare praeſtat, hos numos aut ſpurios, aut male lectos ſuſpicari. Certe mihi ſimiles videre nondum licuit.

Conſul.

Balbinum in numis dici conſulem II., nequaquam mirum, nam bis eum proceſſiſſe revera teſtantur Herodianus, et Capitolinus. Sed et Pupienus in numis

a) Rec. II. p. V. b) in Maximino jun. cap. ult. c) Cap. 16.

obviis dicitur COS. II., cum tamen Capitolinus ei nonniſi ſimplicem conſulatum tribuat. [a]) Et vero ſi bis proceſsiſſet, eum honorem commemoraſſet ſane Herodianus, quem non reticuit in Balbino. Tamen quis non videt, potiorem eſſe numorum auctoritatem, quam utriusque hiſtorici.

Pontifex maximus.

Hactenus, cum duo vel tres una eſſent Auguſti, is tantum erat pontifex maximus, qui dignitate praeſtabat, reliquis inferiorum ſacerdotiorum honore contentis. En novum in Balbino et Pupieno exemplum, quorum utrumque pontificatu maximo fuiſſe inſignem comprobant numi. Eum in ambos collatum refert etiam Capitolinus, [b]) etſi nihil de infracto more vetere praecipiat. Dubitari nequit, iſtud patribus viſum, ut aequata utrinque tam poteſtate, quam dignitate major in utroque animorum eſſet conſenſio, quam invidia facile potuiſſet corrumpere. Sed de novo hoc geminati in utroque hujus honoris inſtituto agemus plura in tractatu de Pontifice maximo.

PRETIVM numorum BALBINI.

Commatis Romani:	
Aurei	RRRR.
Argentei	R.
Aenei I. formae	R.
Aenei II. formae	RRR.
Aenei III. formae	O.
Commatis peregrini, ut dictum altius.	

PRETIVM numorum PVPIENI.

Commatis Romani:	
Aurei	RRRR.
Argentei	R.
Aenei I. formae	R.
Aenei II. formae	RRR.
Aenei III. formae	O.
Commatis peregrini, ut dictum.	

a) Cap. 15. b) Cap. 8.

M. ANTONIVS GORDIANVS III.

Gordiani ſenioris ex filio Gordiano juniore, aut ſecundum alios ex filia nepos. De anno, quo natus eſt, non ſatis conſtat, ſed natalem XIII. Kal. Febr. evincunt bina Kalendaria apud Bucherum. a) Vtroque Gordiano V. C. 991 violenta nece in Africa magno urbis luctu exſtincto, ſuffectisque in eorum locum a ſenatu Balbino et Pupieno, cum populus Pupieni ſeveritatem pertimeſceret, et per incredibilem in Gordianos adfectum, qui in cauſa reip. a Maximino atrociter vexatae vitam abjecere, ex horum gente principem mallet, obſidere patres in Capitolio non deſtitit, dum arceſſitus domo Gordianus puer, quem alii tum undecim, alii tredecim, qui plurimum, ſedecim annos natum dixere, poſitusque in concione, Caeſar appellaretur.

V. C. 991. P. X. 238.
CAESAR. PRINC. IVVENT.
An. Pio, Pontiano Proculo coſ.

Pupienus ad bellum adverſus Maximinum exit, Balbinus et Gordianus Romae reſiſtunt. Orta ingente inter praetorianos ac populum ſeditione ſublato in altum Gordiano puero, et utrisque oſtentato mitigantur animi, et pax coaleſcit. Maximinus cum filio Maximo apud Aquileiam interemptus novis Auguſtis imperium firmat.

M. ANT. GORDIANVS. CAES. *Caput nudum.*

PIETAS. AVGG. *Inſtrumenta pontificalia.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Soli hi ſunt Gordiani tantum Caeſaris numi, ſi demas numos Balbini et Pupieni cum typo Liberalitatis, cui Gordianus una cum Auguſtis praeſidet, item numum Pupieni, in cujus averſa ſunt capita Balbini laureatum, Gordiani radiatum. In antica variorum numorum Graecorum comparent etiam omnium trium imagines. In his omnibus Gordianus conſtanter tantum *Caeſar* appellatur. In numo coloniae Parianae Myſiae dicitur NOBIL. CAE. (Muſ. Caeſ.)

Eodem anno:
AVGVSTVS TR. P. COS. P. M. P. P.

Balbino et Pupieno a praetorianis circiter exeunte Iulio caeſis Gordianus unanimi conſenſu tam praetorianorum, quam ſenatus Auguſtus renunciatur.

Ex numis, quorum per mentionem trib. poteſtatis, et conſulatus certa eſt aetas, apparet, a Gordiano nomina primum *Pii*, deinde *Felicis* in tribunatu II. eſſe adoptata, quae ſemel ſuſcepta in numis omiſſa nunquam fuere, ſi Liberalitatis numos demas, de quibus infra ſeparatim agetur. Quare numi omnes, qui his titulis carent, ad annum praeſentem, et partem ſequentis jure pertinent.

A. IMP. CAES. M. ANT. GORDIANVS. AVG. *Caput laureatum*, *in AV. AE. I. II.*

a) Doctr. temp. p. 276.

B. IMP. CAES. M. ANT. GORDIANVS. AVG. *Caput radiatum, in AR. maj. mod. et AE. II.*

C. IMP. C. M. ANT. GORDIANVS. AVG. *Caput laureatum, in Quinar.*

* * *

Vt lit. B.

LIBERALITAS. AVG. *Liberalitas ſtans d. pileum, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Dubium non eſt, exhiberi liberalitatem aditi imperii cauſa repraeſentatam. At cur inſcriptio liberalitatem, typus libertatem ſiſtit? an id factum vitio monetarii? Numus ſubaeratus non eſt, ejusque duplex exemplar integerrimum eſt in muſeo Caeſareo.

Vt lit. B.

P. M. TRI. P. CON. P. P. *Imperator velatus ſtans ante aram d. pateram, ſ. ſcipionem.* AR. (Muſ. Caeſ.)

De ſingulari hoc numo agetur in tractatu de trib. poteſtate.

Vt lit. A.

VOTIS. DECENNALIBVS. *intra lauream.* AR. *et addito* S. C. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numus memorandus videbatur propter vota decennalia mox ab aditu imperii concepta.

Numi reliqui obviis typis: *Abundantia, Pax, Victoria, Virtus Aug.*

Notandum, nondum mihi conſpectum Gordiani numum cum ſimplice TR. P., etſi copioſiſsimi exſtent, qui conſequentes tribunatus inſcriptos offerunt. Numus quidem loco II. deſcriptus TRI. P. eloquitur, ſed dubia, quae illum premunt, in tractatu de trib. poteſtate proponam.

V. C. 992 P. X. 239.
TR. P. II. COS. P. M. P. P.
Gordiano Aug. M. Acilio Aviola coſ.

Nihil certi ad hunc annum memorat hiſtoria.

A. IMP. CAES. M. ANT. GORDIANVS. AVG. *Caput radiatum in AR. maj. mod.*

B. IMP. CAES. M. ANT. GORDIANVS. AVG. *Caput laureatum in AV. AE. I. II.*

* * *

Vt lit. A. et B.

LIBERALITAS. AVG. II. *Liberalitas ſtans.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Cauſam hujus congiarii ignoramus.

Vt lit. A. et B.

P. M. TR. P. II. COS. P. P. *Proceſſus conſularis, aliique typi mire varii in omni metallo et forma.*

Incipit PIVS.

IMP. CAES. GORDIANVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AV. et AE. I., radiatum in AR. maj. mod. et AE. II.*

LIBERALITAS. AVG. II. *Liberalitas ſtans.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Vide, quae ad liberalitatem proximam obſervabo.

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. II. COS. P. P. *variis typis.* AV. AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

In numis reliquis: *Abundantia Aug. — Aequitas Aug. — Virtus Aug.*

Incipit PIVS. FELIX.

IMP. GORDIANVS. PIVS. FEL. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. II. COS. P. P. *Imperator velatus ſtans ad aram ſacrificat.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 993. P. X. 240.

TR. P. III. COS. DES. II. P. M. P. P. PIVS. FELIX.

Sabino II., Venuſto coſ.

Hoc aut ſequente anno Sabinianus in Africa imperium invadit, ſed a Mauretaniae praeſide victus ſuorum proditione capitur. Gordianus Viminacium coloniam deducit, quae ab hoc anno aeram ſuam ducit. Vide ejus numos.

* * *

IMP. GORDIANVS. PIVS. FEL. AVG. *Caput laureatum in AV. AE. I. II. item in AR. ſoliti moduli, radiatum in AR. maj. mod. Plenum* FELIX *in AE. max. mod.*

P. M. TR. P. III. COS. P. P. *typis variis in omni metallo et forma.*

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. III. COS. II. P. P. *Apollo eminudus ſedens forma plane muliebri, d. tenens lauri ramum, ſ. lyrae innixus. In aliis alii typi in omni metallo et forma.*

De ſingulari phaenomeno iterati ſub eodem tribunatu conſulatus agetur in tractatu de trib. poteſtate. Apollo hoc cultu deinceps in Gordiani numis perfrequens. Stolatum iam vidimus in moneta Auguſti, nempe Actium. De Apolline, formae ad mulierem accedentis vide in *Deſcription des pierres du Duc d' Orleans T. I. p. 197.*

V. C. 994. P. X. 241.

TR. P. IV. COS. II. P. M. P. P. PIVS. FEL.

Gordiano Aug. II., Civica Pompejano coſ.

Sapor Perſarum rex, filius ejus Artaxerxis, qui everſis Arſacidis Parthiam iterum Perſis ſubjecit, ut dictum in imperio Alexandri Severi, omnibus copiis Meſopotamiam Romanis ſubjectam aggreſſus non Orientem modo, ſed ipſam Italiam terrore implevit. Ingentes Gordiani adverſus hoſtem praepotentem apparatus. Hoc anno Sabiniam Tranquillinam uxorem ducit.

* * *

Adverſa, ut anno praecedente.

P. M. TR. P. IIII. COS. II. P. P. *variis typis in omni metallo et forma.*

IMP. GORDIANVS. PIVS. FELIX. AVG. *Protome Gordiani laureata cum toga picta d. ſceptrum cum aquila.*

PONTIFEX. MAX. TR. P. IIII. COS. II. P. P. *Imperator in quadrigis equorum d. lauri ramum, ſ. ſceptrum cum aquila, pone inſiſtit Victoria, praecedit miles, et figurae aliae cum palmae ramis.* AE. max. mod. dupl. met. (Muſ. Albani.)

Illuſtris hic numus proponit Gordiani proceſſum conſularem hoc anno actum. Qui in eo triumphum viderunt, refutabuntur in tractatu de conſulibus Caeſaribus. Alioqui de hujus anni triumpho nihil conſtat.

V. C. 995. P. X. 242.

TR. P. V. COS. II. P. M. P. P. PIVS. FEL.

C. Vettio Attico, C. Aſinio Praetextato coſ.

Gordianus urbe egreſſus per Moeſiam Thraciamque in Aſiam, atque inde in Syriam contendit. Annum hunc

definit Capitolinus.[a]) Collatis ſignis ſaepe victor Saporem Meſopotamia ſubmovet.

* * *

Adverſa, *ut in praecedentibus.*

P. M. TR. P. V. COS. II. P. P. *typis variis in omni metallo et forma.*

IMP. GORDIANVS. PIVS. FELIX. AVG. *Protome laureata.*

TRAIECTVS. AVG. *Navis praetoria, in cujus puppi ſedet imperator adſtante turba militum. Navim comitantur tres delphini.* AE. m. m. (Muſ. Farneſ.) AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Ex Thracia in Aſiam transiviſſe Gordianum refert Capitolinus, quod factum commendat typus, nimirum cum Helleſpontum trajiceret. Conjicit Tillemontius, his numis indicari poſſe trajectum Euphratis, [b]) at laxior navis compages, tum praecipue delphini fluvio adverſantur. Tamen ad Euphratem pertinebunt aenei II. formae, quos ſic deſcribit Vaillantius: TRAIECTVS. AVG. *Super navigia pons, quem tranſit imperator paludatus cum militibus praeeunte Victoria.* Fluvii facto ex navibus ponte jungebantur. An poſt Xerxem alius Hellespontum ſic junxerit, mihi ignotum.

Liberalitates Gordiani reliquae.

A. IMP. GORDIANVS. PIVS. FEL. AVG. *Caput radiatum.*

LIBERALITAS. AVG. III. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.) *Alii capite laureato, et addito* S. C. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

B. IMP. CAES. M. ANT. GORDIANVS. *Caput radiatum.*

LIBERALITAS. AVG. III. *Liberalitas ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

C. *Eadem epigraphe. Caput laureatum.*

LIBERALITAS. AVGVSTI. III. S. C. *Imperator congiario praeſidens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

D. IMP. GORDIANVS. PIVS. FEL. AVG. *Caput radiatum.*

LIBERALITAS. AVG. IIII. *Liberalitas ſtans.* AR. *Alius capite laureato, et addito* S. C. AE. I. (Muſ. Caeſ.) *In alio typus congiarii.* AE. I. (Vaill.)

Quatuor ex numis Gordiani liberalitates cognitas habemus, quarum omnium neque occaſionem, neque tempus ſatis cognitum habemus. At in his liberalitatum numis inſcriptiones capitis negotium in ſpeciem faceſſunt. Diximus ad annum V. C. 991, Gordianum nonniſi altero imperii anno titulis *Pii Felicis* uti coepiſſe, eosque in numis annorum cónſequentium non amplius fuiſſe omiſſos. Revera ſoli liberalitatis III. numi hanc legem infringunt, in quorum aliis, ut videre eſt litera A, habetur epigraphe capitis huic aetati conveniens, nimirum nomina *Pii Felicis*, in aliis ſub B et C epigraphe, quae primo imperii anno valuit, cum tamen numi liberalitis II., quos anno 992 exhibuimus, ſaltem nomen *Pii* jam addant. Nolo propter ſolos hos numos refigere legem, ſed difficultatem ajo elevandam dicendo, liberalitatem III. numorum B et C re ipſa eandem cum II. eſſe, et a monetariis aliis additam liberalitatem, cui

a) Cap. 26. b) ad ann. 242. artic. IV.

ipſe una cum Balbino et Pupieno praeſedit, ut in Balbini numis vidimus, ab aliis eam neglectam, quo modo et Macrini conſulatus varie numeratos diximus, quin et liberalitates Caracallae, et Getae.

V. C. 996. P. X. 243.
TR. P. VI. COS. II. P. M. P. P. PIVS. FEL.
L. Annio Arriano, C. Cervonio Papo coſ.

Gordiano ob res belli praeclare geſtas triumphus in bigis elephantorum decernitur. Moritur Miſitheus praefectus praetorio, Gordiani ſocer, cujus praeclara conſilia ſecutus juvenis imperator remp. recte, ac feliciter adminiſtravit. In ejus locum ſuffectus Philippus Arabs captus imperandi deſiderio, ut invidiam Gordiano conciliaret, derivato perfide aliorſum commeatu exercitum adverſus principem irritat.

* * *

Adverſa ut anno 993.
P. M. TR. P. VI. COS. II. P. P. *variis typis in omni metallo et forma.*

V. C. 997. P. X. 244.
TR. P. VII. COS. II. P. M. P. P. PIVS.
Peregrino, Aemiliano coſ.

Gordianum jam palam militibus exoſum Philippus interfici jubet menſe Februario, aut aliquanto ſerius, de quo vide Belleyum [a])

Hic fuit exitus Gordiani, cui ad praeſtantiſsimi principis dignitatem nihil defuit, niſi vita longior. Studio populi ob avi patrisque merita dictus primum Caeſar, ſubinde Auguſtus adeo per formae venuſtatem, et comitatem morum amatus fuit, ut eum ſenatus militesque filium, populus delicias ſuas appellaret. Inſigne praeſtantis ac rectae indolis argumentum, quod aetate adeo lubrica non animi impetum, ſed Miſitheum ſuum audivit, quo doctiorem, facundiorem, clarioremque belli pacisque conſiliis imperium non habuit, quemque non modo praefectum praetorio, ſed et ſocerum ſuum ducta ejus filia Tranquillina ſibi delegerat. Vt felix erat, quamdiu tanti viri conſiliis uti licuit, ita in ſucceſſore deligendo infeliciſsimus. Nam dum Philippum barbaro genere ortum, cujus artibus Miſitheus ipſe periiſſe credebatur, in defuncti locum ſuffecit, ea ab homine ingrato paſſus eſt, quae in annalibus memoravimus. Defuncto milites ſepulcrum apud Circeſium caſtrum in finibus Perſidis conſtituere, quod adhuc Iuliani aetate a ſe viſum, et longe conſpicuum teſtatur Ammianus Marcellinus. Ejus vitam uberius deſcripſit Capitolinus.

Vxor *Sabinia Tranquillina*, de qua infra.

Numi:

IMP. GORDIANVS. PIVS. FEL. AVG. *Caput radiatum.*
P. M. TR. P. VII. COS. II. P. P. *Miles gradiens d. haſtam, ſ. clypeum.* AR. (Muſ. Caeſ. Mediob.)

Eadem epigraphe. Caput laureatum.

a) B. L. T. LXXXV. p. 636.

Eadem averſa addito S. C. AE. I. (Ibid.)
IMP. GORDIANVS. PIVS. FELIX. AVG. *Protome laureata.*
P. M. TR. P. VII. COS. II. P. P. *Circus maximus cum obeliſcis, bigis, luctatoribus, militibus, curru triumphali, in quo imperator comite Victoria.* AE. m. m. (Muſ. Albani, Theupoli, Buonarroti.)

Eadem adverſa.

VIRTVS. AVGVSTI. TR. POT. VII. *Imperator armis inſidens coronatur a Victoria adſtantibus militibus.* AE. m. m. (Num. max. mod. Reg. Gall.)

Diligentior fui in deſcribendis hujus anni numis propter ea, quae in tractatu de trib. poteſtate docebuntur.

Numi vagi
ab anno V. C. 992, quo tituli Pius Felix invaluere.

A. IMP. GORDIANVS. PIVS. FELIX. AVG. *Caput laureatum in numis max. mod. ſeu AR. ſeu AE., rarius in AV. et AE. II.*

B. IMP. GORDIANVS. PIVS. FEL. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. AE. I. II., radiatum in AR. maj. mod., rarius in AR. moduli ordinarii, et in AE. II.*

* * *

Vt lit. B.

FELICITATEM. PO. R. *Mulier ſtans d. caduceum, ſ. cornucopiae.* AE. I. (Vaill.)

Ob inſcriptionis modum numus memorandus videbatur.

Vt lit. A. Protome laureata cum haſta et clypeo.

FIDES. EXERCITVS. *Imperator paludatus ſtans coronatur a Victoria retro ſtante, et ſimul dexteram jungit cum milite, in imo duo fluvii ſedentes.* AR. m. m. (Muſ. Caeſ.)

Fluvii infra poſiti Meſopotamiam, ut jam in Trajani moneta vidimus, ſignificant, in qua decerptae lauri. In aliis Gordiani numis etiam comparet ſol in quadrigis, quo notatur domitus Oriens.

* * *

Antica incerta.

MART. VICTOR. *Figura velata ſubſequentibus duabus aliis ſacrificans eoram templo, in cujus periſtylio ſcriptum:* ΘΕΟΥ. ΟΠΛΟΦΟΡΟΥ, *ante imperatorem popa cum victima.* AE. II. (Vaill.)

Vt lit. A.

VICTORIA. AVGVSTI. *Mars haſtatus ſtans in templo rotundo, cujus periſtylio inſcriptum:* ΘΕΟΣ. ΟΠΛΟΦΟΡΟΣ, *ante illud hinc imperator ad aram ſacrificans ſtantibus pone duabus figuris aliis, illinc popa taurum feriente, alio victimam attinente.* AE. m. m. (Muſ. Caeſ.) In alio ſimili tantum legitur: ΟΠΛΟΦΟΡΟϹ. (de Camps.) In ſimili fertur inſcriptum periſtylio: ΠΕΡΙ. ΟΠΛΟΦΟΡΟΥ, nullo ſenſu. (Numi max. mod. reg. Gall.)

Vt lit. B.

VICTORIA. AVG. *Templum, in cujus fronte:* ΝЄΙΚΗ. ΟΠΛΟΦΟΡΟϹ, *intus idolum ſtans, hinc imperator ſtans velatus ad aram ſacrificat, pone alia figura, inde victimarius ſecuri tauro ictum intentat.* Medaglioncino. (Muſ. M. Ducis, a me editus in meis Num. vet. p. 313.)

En tres varios Gordiani numos bilingues, nullo, quod ſciam alio in imperatorum moneta exemplo, ſi barbaros Byzantios inſimi aevi demas. Argumentum victorias in Oriente relatas eloquitur, fingiturque in his vel *Mars armiger*, vel *Victoria armigera.* Quae cauſa fu-

erit, cur utrumque numen hoc nomine appellaretur, et cur inſcriptione potius Graeca, quam Latina in numis commatis Romani uti placuerit, incertum, ut ejus aevi pleraque alia. Iſtud certum, illi, qui typum hunc imperavit, quandam antiquitatis imitationem fuiſſe propoſitam, quod apparet ex elemento Σ, qua forma illud inde ab Hadriano raro, inde ab Antonino Pio nunquam, quod ſciam, in certo monumento vetere occurrit, de quo vide plura Vol. I. p. CIII. in Prolegomenis.

* * *

Antica incerta.

MVNIFICENTIA. GORDIANI. AVG. *Amphitheatrum Flaviorum, in quo taurus et elephas committuntur, hinc et illinc duae aedes, ad latus dexterum figura togata ſtans.* AE. m. m. (Vaill. Albani.)

De vocabulo MVNIFICENTIA, et conjuncto tum typo elephanti jam egi in numis Antonini ad annum V. C. 902. Elephantos, in ludis Circenſibus anno V. C. 586 primum progreſſos ſcripſit Livius. [a]) Aucto cum opibus luxu ſaepius in ſcenam vocati ut illuſtre ſpectaculum, ſic aliquoties miſerandum dedere. Eorum omnino XVIII. Pompejus M. in ſuo conſulatu II. induxit, quos per ludum caeſos laniatosque ipſe populus eſt miſeratus, cum illi acceptis vulneribus a pugna deſiſterent, circumeuntesque, et elatis in altum proboſcidibus opem viderentur ſpectatorum implorare, teſtarique ſuperos, et commonere ejus jurisjurandi, quo perſuaſi ex Africa ſeſe acciri paſsi ſunt. Haec Dio. [b]) Addit Plinius haec eadem narrans, [c]) tanto ad hoc ſpectaculum dolore exarſiſſe populum, ut is oblitus imperatoris, ac munificentiae honori ſuo exquiſitae flens univerſus conſurgeret, dirasque Pompeio, quas ille mox luit, imprecaretur. Et ſcripſit Cicero, qui ſpectator adfuit, [d]) magnam tum admirationem vulgi atque turbae, delectationem nullam exſtitiſſe, quin etiam miſericordiam quandam conſecutam, atque opinionem ejusmodi, eſſe quandam illi belluae cum genere humano ſocietatem. Libenter equidem hunc populi animum collaudarem, qui ſeſe vel belluarum aerumnis ac laboribus tangi eſt paſſus. Verum invitus ego cogor detrahere has laudes, cum venit in mentem praepoſterae in eodem hoc populo miſericordiae, qui, dum beſtiarum ſanguini parci cupit, hominum in arena caedibus animum oculosque paſcit. Ad numum revertor. Siſtit hic amphitheatrum Flaviorum, et intra hoc praeter elephantum taurum quoque, nempe animal utrumque ſecum commiſſum, vetus dimicationis genus; nam ſimilem inter utrumque pugnam jam deſcripſit Martialis. [e])

* * *

Vt lit. B.

PRINCIPI. IVVENTVTIS. *Imperator paludatus ſtans d. globum, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Nondum hactenus vidimus in moneta vetere, titulum principis juventutis cum

a) L. XLIV. c. 18. b) L. XXXIX. § 38. c) L. VIII. § 7. d) ad Famil. L. VII. epiſt. 1. e) Spectac. epigr. XIX.

Auguſteo ſociari, etſi iſtud deinceps frequentius, de quo agam latius in tractatu de princ. juv. Singularis hic numus haud ita pridem repertus eſt, et in muſeum Caeſareum illatus, et certae is antiquitatis.

* * *

Antica incerta.

PVDICITIA. AVG. *Mulier ſedens dextera faciem velat.* AR. (Vaill.)

Typum pudicitiae in Auguſtarum moneta tritum vidimus etiam in moneta Hadriani.

Divus Gordianus.

Inter divos fuiſſe relatum a ſenatu et milite, ipſo etiam parricida Philippo callide adprobante, refert Capitolinus,[a]) Eutropius, et Ammianus.[b]) Numi iſtud factum non confirmant. Exſtat quidem in muſeo Caeſareo numus: IMP. GORDIANVS. PIVS. FEL. AVG. *Caput laureatum.* X CONSECRATIO. *Pavo.* At is luculente eſt ſubaeratus, et peccat utraque facie, priore, quae *divi* mentione abſtinet, poſteriore, quae pavonem cum Auguſti conſecratione conjungit.

De numis Gordiani aureis barbaris.

IMP.GORDIANVS.PIVS.FELT. (*ſic*) AVG. *Caput radiatum.* MLETHRM. PROPVGNATOREN. PII. *Mars gradiens d haſtam, ſ. clypeum.* AV. m. m. adpendens drach. 6. grana 10. (Muſ. Caeſ.) Alius ſimilis drachm. 4. (Muſ. olim de France.)

Fabrica rudis tam quod ad typum attinet, quam ad characteres et linguam, caput radiatum, quod in aureis Gordiani inſolens, pondus item non modo ab hujus aevi monetae aureae pondere abludens, ſed etiam inter ipſos hos numos inaequale abunde comprobat, numos hos ne quidem in provincia quapiam Romana, nedum in urbe fuiſſe ſignatos, ſed a barbaris quibusdam imperio finitimis, quibus neque pulcri ratio, neque lex monetaria fuit cognita. Et vero Gottos ſive Getas jam Caracallae aetate provincias Rom. incurſaſſe, ex Spartiano conſtat.[c]) Imperantibus Balbino et Pupieno pugnatum a Carpis contra Moeſos, et a Scythis everſa Iſtrus.[d]) Ipſe Gordianus, cum per Thraciam in Orientem tenderet, dimicavit cum Alanis.[e]) Fortaſſe per tumultuariam quandam pacem circa iſtud tempus agri barbaris in Dacia, ſive Moeſia, quod ſubinde frequenter, conceſſi, atque hi per quandam obſervantiae, et concordiae ſpeciem hos cum imperantis capite numos percuſſere. Non parum ſententiam hanc juvat, quod id genus numi copioſius in muſeis provinciarum Auſtriacarum reperiuntur, nimirum propter viciniam parabiles. Sane hic muſei Caeſarei numus repertus eſt anno 1713 in Tranſilvania una cum pluribus aliis barbaris aureis. Confer etiam aureos Philippi ſenioris ejusdem argumenti.

De numis argenteis maximi moduli.

Gordiano imperante novae rationis numismata frequentius feriri coepere,

a) in Gord. c. 31. b) L. XXIII. c. 5. c) in Caiac. c. 10. d) Capitolin. c. 16. e) Capitolin. c. 26. 34.

nimirum argentea maximae formae eo volumine, et craſsitie, qua aenea, probitate argenti varia, duravitque ſatis per proximos imperatores. Averſa plerumque inſcribitur AEQVITAS. AVGVSTI, vel MONETA. AVGVSTI typo *trium mulierum ſtantium cum bilance et cornucopiae, adſtituta ad ſingularum pedes maſſa metalli cudendae monetae deſtinata*, quo de typo jam pauca memoravi Vol. I. Proleg. gen. cap. 1. Cum his averſis ſub ſequentibus etiam imperatoribus numi maximi moduli, ſed toti aenei ſignati ſunt. Argentei hujus formae numi cum aliis averſis rarius occurrunt. Vnum Philippi ſenioris dedit Vaillantius: VICTORIA. AVG. *Victoria gradiens.* [a]) Obſervavi, non paucos ex his *Aequitatis*, ſeu *Monetae* numis ſive argenteis, ſive aeneis eſſe deauratos, aut tenuiſsima auri bractea veſtitos, et quidem etiam more emblematum, ſic ut paludamentum imperatoris fuerit obductum auro, immunibus reliquis numi partibus. Satis apparet, numos hos propter formam extraordinariam, et artis oſtentationem pecuniae rationem non habuiſſe, ſed ſignatos, ut ſervirent liberalitati principum, aut qualicunque alia de cauſa nobis ignota. Confidenter adſerit Vaillantius, [b]) id genus numos fuiſſe percuſſos in Syria, additque: *Romae numos ex argento maximos non obſervari ſignatos, quod hac forſan moneta non uterentur Romani.* At nimium temere iſtud ſtatuitur. Enimvero in moneta Auguſti, et ſequentium imperatorum animadverti, numos argenteos communem modulum excedentes, etſi Latine inſcriptos, tamen in urbibus Graecis eſſe ſignatos; verum iſtud ſtatuendi cauſae erant plures, quas tum commemoravi. At hi, de quibus agimus, numi neque ſpectata inſcriptione, neque typo, neque aliorſum quidquam peregrini oſtentant, ſed fabricam urbis aperte profitentur. Ajebam principio, hujus formae argenteos inde a Gordiano frequentius cuſos. Iam enim ante illum, etſi perpauci, obſervantur. Quippe Vaillantius memorat unum Severi: VICTORIAE. AVGVSTI.[c]) Alius in muſeo Florentino Mamaeae: AEQVITAS. PVBLICA typo trium monetarum. Duo Maximini in muſeo Caeſareo; AEQVITAS. AVGVSTI eodem typo.

Numi commatis peregrini.

Hujus claſsis numos tam urbium liberarum, quam coloniarum, et Alexandrinos magna copia ſupereſſe ſinguli catalogi docent, ceterum ſpeciatim de his nihil obſervandum.

Nomina, ac tituli.

Antonius. Ita hunc quoque Gordianum vocatum, non Antoninum, in Gordianis Africanis diſputatum.

Pius, Felix. Quo tempore his titulis uti coeperit, dictum ſupra ad annum V. C. 991.

* * *

De conſulatu, trib. poteſtate, et terminis ejus imperii opportunius agetur in Tractatu de trib. poteſtate.

---

a) Num. praeſt. T. II. p. 316. b) l. c.

c) Num. praeſt. T. II. p. 227.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - -	C.
Argentei max. mod. - - - - - - -	RRR.
Argentei maj. mod. capite radiato - - - -	C.
Argentei ſoliti moduli capite plerumque laureato - -	R.
Aenei I. et II. formae - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - -	O.
Commatis peregrini: ut mox dictum - - - - -	C.

SABINIA TRANQVILLINA.

Miſithei praefecti praetorio, cujus laudes in Gordiano peregimus, filia teſte Capitolino, qui tamen nomen diſſimulat, ſed illud prodit Eutropius, quin et copioſi numi Graeci ejus caput cum capite mariti ſociantes. Nuptam fuiſſe V. C. 994, colligitur ex numo Alexandrino muſei Caeſarei inſcripto L. Δ., quem annum ſiſtunt etiam numi Caeſareae Cappadociae. Habueritne proles, et quod illi caeſo marito fatum, ignoratur.

Numi:

SABINIA. TRANQVILLINA. AVG. *Hujus caput.*

CONCORDIA. AVGG. *Gordianus togatus ſtans dexteram jungit cum adſtante uxore.* AV. unicus, modo genuinus. (olim in muſeo de France.) AR. AE. I. (Vaill.) AE. II. (Baldini.)

Eadem adverſa.

CONCORDIA. AVGG. *Mulier ſedens d. pateram, ſ. duplex cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.) AE. I. (Theupoli.)

Eadem adverſa.

FELICITAS. TEMPORVM. S. C. *Mulier ſtans d. caduceum, ſ. cornucopiae.* AE. I. (Harduin Hiſt. Aug.)

Eadem adverſa.

PVDICITIA. AVG. S. C. *Mulier ſedens d. faciem velat, ſ. haſtam.* AE. I. (Baldini, Theupoli.)

Numi commatis peregrini.

Paucitatem numorum commatis Romani ſupplent peregrini, quorum inſignis copia tam urbium liberarum, quam coloniarum, et Alexandrinorum.

Nomina.

Furia. Iſtud nomen reticent numi Romani, ſed non raro uſurpant Graeci ſcripto ΦΟΥΡΙΑ. pro quo nonnunquam corrupte legitur ΦΡ. ΦΡΟ. ΦΡΟΥ., ut videre eſt apud Haymium, et Pellerinium, Latina quoque marmora conſtanter praeponunt FVRIA.

Sabinia. Sic nomen iſtud ſcriptum legitur in numis Romanis adcurate inſpectis. Sed CABЄINA habent complures numi Graeci, et marmora pleraque, ſi modo rite lecta, offerunt SABINA. Quae cauſa fuit, cur Spanhemius dictam potius *Sabinam*, quam *Sabiniam* cenſe-

ret. [a]) At nunc artis noſtrae periti numorum Romanorum auctoritate nixi in lectione *Sabinia* acquieſcunt. Lego in lapide, quem vulgavit Sponius: [b]) C. FVRIO. SABINIO. AQVILAE. TEMESITHEO. PROC. etc. cujus forte filia, aut neptis fuerit Tranquillina, ut colligi poteſt ex nominibus *Furii Sabinii*. Iſtud ſi veriſimile eſt, non minus etiam videatur veriſimile, pro *Miſitheus*, quo nomine Capitolinus iterum iterumque Gordiani ſocerum notat, legendum *Timeſitheus*, juvante nonnihil Zoſimo, cui is in gignendi caſu dicitur Τιμησικλεως. [c]) Atqui habemus et Τιμησιθεον Trapezuntium apud Xenophontem, [d]) Cleomenis Spartani fratrem apud Herodotum, [e]) et *Timaſitheum* Dorice apud Val. Maximum, [f]) et Livium. [g]) Non me magnopere turbat marmor, quod ſic recitat Gruterus: [h])

MISITHEO
EMINENTI. VIRO
PARENTI. PRINCIPVM
PRAEF. PRAETORIO
ET. TOTIVS. VRBIS
TVTORI. REIP.
S. P. Q. R.
VICEM. REDDIDIT.

Confictam hanc inſcriptionem dejerat Harduinus, quia inſulſam, quae parentem principum P. R. ſocerum principis vocet. i) Nequeo judicium iſtud refellere auctoritate Capitolini, quo teſte Miſitheus Gordianum vocavit filium, Gordianus Miſitheum patrem. Nam quid proficerem adverſus hominem, qui Capitolinum cum ſociis ſcriptoribus tanquam confictum abjicit? Alia mihi cauſa, cur inſcriptionem hanc adulterinam putem. Nimirum translatam a falſario in marmor ex Capitolino ipſo ſuſpicor, qui eandem iisdem paene verbis recitat.) Ergo ſi hunc Gordiani generum pro *Miſitheo* malimus dictum *Timeſitheum*, minuetur invidia nominis, et pro *oſore deorum* habebimus nomen magis pium *cultoris deorum*. Enimvero ad nomen tam malignum ſic obſtupuit Caſaubonus, ut exclamare non dubitaret: *quis eſt vir bonus, qualis hic fuit, qui* Μισοθεω *nomen geſtare velit? quis qui non abhorreat?* et quod magis mirum, jam ipſe in lectionem *Timeſitheus* propendebat. [l]) Credam, hanc eum lectionem plane fuiſſe adprobaturum, ſi laudatum Sponii marmor ſibi jam fuiſſet cognitum.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aureus, de quo ſupra, forte - - - - -	unicus.
Argentei - - - - - - - - -	RRRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	RRRR.

a) Tom. II. p. 302. b) Miſcell. p. 148. c) in Gord. III. d) de exped. Cyri L. V. e) L. V. c. 72. f) L. I. c. 1. g) L. V. c. 28. h) Pag. 439. 4. i) Hiſt. Aug. p. 829. k) in Gord. III. c. 27. l) ad Gord. III. c. 23.

Commatis peregrini:
Vrbium liberarum - - - - - - R.
Coloniarum - - - - - - RR.
Alexandrini - - - - - - - RR.

M. IVLIVS PHILIPPVS I.

Ex Arabia Trachonitide ſecundum Victorem, [a]) ex colonia Boſtra Arabiae propriae ſecundum Zonaram oriundus, natus patre latronum duce. Variis per gradus militiae muneribus fuiſſe conſpicuum, etſi iſtud hiſtoricorum compendia diſsimulent, dubium non eſt; nam mortuo, et quidem, ut fama tulit, ipſius Philippi fraude, Miſitheo praefecto praetorio, cujus praeclaris conſiliis juventus Gordiani regebatur, in ejus locum, ac amplisſimam dignitatem evectus eſt. Quam continuo perfide principem optimum, ac de ſe tam inſignite meritum interfici juſſerit, diximus in proximo Gordiano.

V. C. 997. P. X. 244.
TR. P. COS. DES. P. M. P. P.
Peregrino, Aemiliano coſ.

Caeſo Gordiano circiter menſe Februario, aut aliquanto ſerius Auguſtus ab exercitu dicitur adprobante ſenatu. Filium Philippum Caeſarem appellat. Pace cum Sapore Perſa facta Romam revertitur. Philoppopolin Arabiae condit. (Victor alter, Zoſimus.)

* * *

A. IMP. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. AE. I. II. radiatum in AR. maj. mod.*

B. IMP. C. M. IVL. PHILIPPVS. P. F. AVG. P. M. *Caput radiatum in AR.*

C. IMP. IVL. PHILIPPVS. P. F. AVG. *Caput laureatum in AE. I.*

* * *

Vt lit. A.

ADVENTVS. AVGG. *Imperator eques pacificatoris habitu.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

CONCORDIA. AVGVSTORVM. *Capita adverſa patris laureatum, filii nudum.*

ADVENTVS. AVGVSTORVM. *Tres figurae equeſtres, praeit Victoria d. lauream geſtans, humi decumbunt duo barbari, ſequuntur milites quinque.* AE. m. m. (Vaill.)

Haec antica ſaepe occurrit in numis hujus et ſequentium proxime imperiorum, praecipue ex maximo modulo. Saepe etiam occurrit caput tertium, nempe Otaciliae jugatum cum capite mariti, ut videbimus. Tres equites partis averſae divinandi materiem praebent. Vaillantius tertium ait eſſe Priſcum Philippi fratrem memoratum Zoſimo. Verum cum hic referat, Priſcum a Philippo, quo ſecuritati ſuae magis con-

a) in Caeſarib.

ſuleret, legionibus Syriacis fuiſſe praefectum, veriſimile, cum principio imperii, cum res adhuc intutae eſſent, in Oriente relictum, neque fratrem in urbem adſecutum. Quid quod non conſtet, Priſcum hunc Caeſaris dignitate fuiſſe ornatum. Quare propter hanc ipſam trium equitum cauſam, qui praeſenti imperio minus quadrant, lubentius adſentior Buonarrotio, qui numum plane ſimilem in imperium Valeriani differt, quo tempore principes fuere Valerianus, Gallienus, Saloninus. Vide, quae ad ſimiles numos monebimus in numis vagis Valeriani, tum et Treboniani ad annum V. C. 1005.

* * *

CONCORDIA. AVGVSTORVM. *Capita jugata Philippi et Otaciliae una cum adverſo nudo filii.*

EX. ORACVLO. APOLLINIS. *Templum rotundum, in cujus apice aquila, intus idolum, vel idola tria.* AE. m. m. (Muſ. Caeſ. Vaill. Albani.)

Vtrum ex oraculo Apollinis acceptaverit imperium, aut templum, quod averſa exhibet, curaverit aedificandum, aut aliud quid praeſtiterit, incertum, et alio opus Apollinis oraculo. Quidquid erit, ſiniſtrum numus hic omen eſt eorum ſententiae, qui Philippum Chriſtianam religionem profeſſum adſeruere, de quo agetur infra. Venutus in ſuo muſei Albani numo idola videt tria, quae cenſet eſſe Capitolina, Iovis, Palladis, Iunonis.

* * *

CONCORDIA. AVGVSTORVM. *Capita adverſa patris laureatum, filii nudum.*

LIBERALITAS. AVGG. *Duo impp. congiario praeſidentes.* AE. m. m. (Vaill.) In alio, ſed ut lit. C. AE. I. (Vaill.) In aliis tantum AVG. typo *Liberalitatis ſtantis.* AR. (Vaill.) AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

PAX. FVNDATA. CVM. PERSIS. *Mulier ſtans d. ramum, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eloquitur numus, quod narrat Zoſimus, Philippum mox caeſo Gordiano pacem amicitiamque cum Sapore conſtituiſſe.

* * *

Vt lit. A.

PIETAS. AVGG. *Capita duo adverſa filii nudum, et Otaciliae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

VOTIS. DECENNALIBVS. S. C. *intra lauream.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 998. P. X. 245.
TR. P. II. COS. P. M. P. P.
Philippo Aug., Iunio Titiano coſ.

Carpis, populo ſive Scythico, ſive Gothico, provincias Iſtro adſitas infeſtantibus, contra eos exit Philippus, et aliquoties victos ad pacem compellit. [a]) Quo anno coepta haec expeditio, et quamdiu duraverit, non ſatis conſtat, certe intra annum hunc, et ſequentes binos compingenda. Ex eo bello una cum filio dictus *Germanicus Maximus Carpicus Maximus* (V. numos anni 1001.)

* * *

a) Zoſimus.

A. IMP. CAES. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput laureatum in AE. m. m.*

B. IMP. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput laureatum, in AV. AE. I. II. radiatum in AR.*

* * *

Vt lit. A.

P. M. TR. P. COS. P. P. *Imperator paludatus ſtans d. haſtam, circumſtantibus tribus, in aliis quatuor figuris militaribus.* AE. m. m. (Muſ. Caeſ. M. Ducis, Theup.) In alio: *Vterque Philippus ſtans paludatus adſtantibus tribus praetorianis.* (Muſ. Albani, de Camps.)

De numis his, in quibus omiſſus numerus trib. poteſtatis, agemus in tractatu de hac dignitate.

* * *

Vt lit. B.

P. M. TR. P. II. COS. P. P. *Imperator ſedens d. globum, ſ. ſcipionem.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 999. P. X. 246.

TR. P. III. COS. DES. II. P. M. P. P. Praeſente, Albino coſ.

Continuatur haud dubie expeditio Carpica.

IMP. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput laureatum in AE. I. radiatum in AR. et AE. II.*

P. M. TR. P. III. COS. P. P. *Mulier ſtans d. caduceum, ſ. cornucopiae.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

CONCORDIA. AVGVSTORVM. *Capita jugata laureata utriusque Philippi, adverſum tertium Otaciliae.*

P. M. TR. P. III. COS. P. P. *Typus dubius, ſeu congiarium, ſeu proles alimentarias exhibens.* AE. m. m. (Buonarroti Oſſerv.)

De hoc numo, qui jam ad annum praeſentem caput Philippi filii laureatum ſiſtit, agetur infra in hujus moneta.

V. C. 1000. P. X. 247.

TR. P. IV. COS. II. DES. III. P. M. P. P.

Philippo Aug. patre II. Philippo Aug. filio coſ.

Anno milleſimo urbis conditae Philippus filium Auguſtum dicit collata trib. poteſtate. Ab hoc anno Dacia provincia annos ſuos numerare incipit. Vide hujus numos.

* * *

A. IMP. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput laureatum in AE. I. II. radiatum in AR.*

B. IMP. PHILIPPVS. AVG. *Caput laureatum in AE. radiatum in AR.*

* * *

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVGG. II. *Liberalitas ſtans.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Veriſimile, congiarium II. ad praeſentem annum pertinere, collatum per cauſam communicati cum filio imperii.

* * *

Vt lit. A. et B.

P. M. TR. P. IIII. COS. II. P. P. *Mulier ſtans d. caduceum, ſ. cornucopiae.* AR. AE. I. II. In aliis:

P. M. TR. IIII. COS. P. P. *Mulier ſtans d. caduceum, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Omiſſum in poſteriore hoc numo contra morem conſulatus numerum docebimus in tractatu de trib. poteſtate.

* * *

Vt lit. B.

VICTORIA. CARPICA. *Victoria gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Numus explicandus ex iis, quae in annalibus ad annum V. C. 998 monui. Harduino hoc bellum geſtum non cum Carpis trans Iſtrum, ſed cum Carpis Africae urbecula viſum.[a]) Acute! Multa Dacos a Carporum incurſionibus paſſos confirmat marmor repertum Albae Iuliae Daciae urbe, quod Serapidi poſuit G. Valerius A. CARPIS. LIBERATVS. [b]) Non ſatis Gorius aevi hujus hiſtoriam conſuluit, cum ait, ex hoc marmore nos diſcere, C. Valerium Serapidis auxilio liberatum fuiſſe a chiragra, quae cum manuum articulos, tum carpos intercipit. [c])

V. C. 1001. P. X. 248.
TR. P. V. COS. III. P. M. P. P.
Philippo Aug. patre III. Philippo Aug. filio II. coſ.

Ludos ſaeculares ſumma cum magnificentia celebrat.

* * *

A. IMP. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput laureatum in AE. I. II.*

B. IMP. PHILIPPVS. AVG. *Caput radiatum in AR. et AE. II. laureatum in AE. I.*

* * *

CONCORDIA. AVGVSTORVM. *Capita jugata Philippi patris laureatum, et Otaciliae, et adverſum laureatum Philippi filii.*

GERM. MAX. CARPICI. MAX. *infra*, III. ET. II. COS. *Currus triumphalis, ſuper quo hinc Victoria, inde Mars in aere libratus duobus Auguſtis currum conſcenſuris manum porrigunt, humi duo captivi ſedentes.* AE. m. m. (Muſ. Albani.)

Inſigne cimelium, quo docemur, Philippum non modo cum Carpis, de quo jam ex numis conſtabat, ſed et Germanis dimicaſſe, atque ex utraque victa gente ſe filiumque *Germanicum Maximum*, *Carpicum Maximum* fuiſſe dictos. Vide typum plane geminum in numo Valeriani inſcripto PONTIF. MAX.

* * *

Vt lit. B.

LIBERALITAS. AVG. III. *Duo impp. congiario praeſidentes.* AR. (Muſ. Caeſ.) AE. I. II. (Vaill.)

Hoc congiarium haud dubie occaſione ludorum ſaecularium eſt collatum.

PIETAS. AVGVSTORVM. III. ET. II. COS. *Capita adverſa laureata patris et filii.*

MARCIA. OTACILIA. SEVERA. AVG. *Caput Otaciliae.* AE. m. m. (Muſ. Piſani.)

Adludit antica ad pietatem Auguſtorum celebrandis ludis ſaecularibus impenſam.

* * *

Vt lit. B.

P. M. TR. P. V. COS. III. P. P. *variis typis.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Ludi ſaeculares.

Annus rei Romanae milleſimus, grande aevum imperii ex tenui initio profe-

a) Hiſt. Aug. b) Grut. p. 85. 9. c) Muſ. Florent. T. I. p. 115.

cti, et ad ſummum faſtigium, quo tendere conditio mortalis poteſt, virtute ac tolerantia enixi. Tam memorabilis fortuna nulli imperio tam liberaliter ac profuſe conceſſa omnibus orbis cogniti gentibus aut ſervire coactis, aut ad nomen R. trepidare, merebatur omnibus caerimoniis, gratulatione, ac ludorum magnificentia celebrari. Coeperat is annus a parilibus, ſive die XXI. Aprilis anni proxime elapſi, qui fuit poſt Chriſtum natum 247, et exivit eodem die anni praeſentis. In ludorum omnis generis copia et ingente apparatu conſpirant quidem, qui ſuperſunt, auctores veteres, verum in anno diſſentiunt, quo celebrati hi ludi. Eorum D. Hieronymus ad annos poſt Chriſtum 245 et 246 meminit. Oroſius et Iornandes conſtitutos adſerunt exacto Philippi triennio, quod revera in annum P. X. 247, ſeu ipſum annum milleſimum cadit. Capitolino acti dicuntur in conſulatu Philipporum, [a]) oratione dubia, nam duobus annis continuis, nempe P. X. 247 et 248 una proceſſere conſules. At Caſsiodoro conſulibus Aemiliano et Aquilino, qui proceſſere anno P. X. 249. Si ludos hos ex nominis lege ſpectes, celebratos oportuit anno P. X. 247, nimirum anno ipſo millenario, atque ſecundum hanc legem actos eos anno V. C. 800 a Claudio conſtat. Revera Baronius, aliique nonnulli recentiores eundem annum 247 maluerunt. At plerique chronologi alii annum ſequentem 248 praetulere perſuaſi invicto numorum teſtimonio, quorum nullus anno priore ſignatus horum ſolennium mentionem facit, at habemus copioſos, qui cum his ludis conſulatum III. Philippi patris, aut II. filii conjungunt, quae ſunt certa indicia anni poſt Chriſtum 248. Ceterum neque Victor adverſatur anno annum millenarium conſequenti, nam queritur, [b]) ſua aetate poſt annos mille centeſimum conſule Philippo exceſsiſſe, nullis, uti ſolet, ſolennibus frequentatum. At hic Fl. Philippi conſulatus cadit in annum V. C. 1101 P. X. 348, quod argumentum jam attulit Tillemontius. [c]) Ex quo apparet, conſtituiſſe Philippum nonniſi exactis annis mille hos ludos peragere. Caſſiodorus et Hieronymus teſtantur, ludos theatrales in Campo Martio celebratos tribus diebus ac noctibus populo pervigilante, quo docemur, acta tum ea eſſe, quae ludis ſaecularibus agenda praeſcribit Zoſimus. [d]) Capitolinus leones, elephantos, aliasque feras enumerat, quas Gordianus III. ad Perſicum ſuum triumphum reſervavit, aut congregavit ipſe, ſed quas ſubinde Philippus ludis ſaecularibus vel dedit, vel occidit. [e]) Lubet in ſequente catalogo numorum ſaeculi milliarii teſtium propter argumenti concordiam conjungere etiam numos Philippi jun. et Otaciliae ad eosdem ludos pertinentes.

A. IMP. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput laur. Philippi I.*
MILIARIVM. SAECVLVM. S. C. *Cippus, cui inſcriptum* COS. III. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

---

a) in Gordiano III. c. 33. b) in Caeſarib. ſub Philippo. c) Nota VI. in Philipp. d) L. II. ſub init. e) in Gord. l. c.

Epigraphe et caput Otaciliae.

MILLIARIVM. SAECVLVM. S. C. *Cippus.* AE. I. II. (Vaill.)

B. IMP. PHILIPPVS. AVG. *Caput laur. Philippi I., in AR., in aeneis ut lit. A.*

SAECVLARES. AVGG. *Cippus, cui inſcriptum* COS. III. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Epigraphe et caput Otaciliae.

SAECVLARES. AVGG. *Cippus.* AV. (Vaill.) AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

IMP. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput laur. vel radiatum Philippi II.*

SAECVLARES. AVGG. S. C. *Cippus, cui inſcriptum* COS. II. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B. vel A. Caput rad. vel laur. Philippi I.

SAECVLARES. AVGG. *Leo, infra* I. AR. *In aliis ſine* I. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B. vel A. Caput rad. vel laur. Philippi I.

SAECVLARES. AVGG. *Lupa gemellos lactans, infra* II. AR. *In aliis ſine* II. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B. et A. Caput rad. vel laur. Philippi II.

SAECVLARES. AVGG. *Capra cornibus ſurſum erectis, infra* III. AR. *In aliis ſine* III. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Epigraphe et caput Otaciliae.

SAECVLARES. AVGG. *Hippopotamus, infra* IIII. AR. *In aliis ſine* IIII. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A. Caput laureatum Philippi II.

SAECVLARES. AVGG. S. C. *Hippopotamus.* AE. I. (Vaill.)

Vt lit. B. et A. Caput rad. vel laur. Philippi I.

SAECVLARES. AVG. *Cervus, infra* V. AR. *In aliis ſine* V. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B. et A. Caput rad. vel laur. Philippi I.

SAECVLARES. AVGG. *Capra ſilveſtris cornibus verſus tergum inclinatis, infra* VI. AR. *In aliis ſine* VI. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numum aeneum cum epigraphe: SAECVLARIA. SACRA *citat Mediobarbus ex unis ſchedis Pedruſianis;* [a]) *quem adeo aeque confictum ſuſpicor, ac alterum Claudii Aug. cum eadem epigraphe, ut loco ſuo monui.*

MILIARIVM in his numis fere conſtanter ſcribitur, vix aliquando MILLIARIVM, nullo monetarii errore, nam et *mile*, et *mille* ſcriptum veteribus, ut habet Papirianus apud Caſsiodorum, et monumenta veterum non pauca. At nunquam in his numis legitur MILLENARIVM, etſi hanc ſcripturam obtruſere Occo, et numi Arſchotani. Eſt vero *Miliarium ſaeculum* ſaeculum magnum, quod decem ordinaria complectitur, fere ut ait Plautus: [b])

Quin mille annorum perpetuo vivunt ab
ſaeculo ad ſaeculum.

Saeculum vero iſtud dicitur *miliarium*, quod mille annos collegit, ut Varroni de R. R. *milliarius grex* dicitur, qui fuit mille capitum, et haud dubie Suetonius porticus Neronis dixit *milliarias*, quod mille paſſus porrigebantur. [c])

Varia alia in poſteriores numos ob-

a) Pag. 347. b) Mil. Act. IV. ſc. II. v. 87. c) in Nerone c. 31.

ſervanda. Quae animalia ſunt in numis Philippi I., (de argenteis tantum ſermo, nam aenei, etſi perpauci, huic legi non ſe adcommodant) non reperiuntur in numis uxoris et filii, et viciſsim. Argentei id genus omnes inſcribuntur numeris ab I. usque ad VI., idque lege conſtante; nam infra leonem ſemper obſerbabis notam I, infra cervum V. etc. Fuere, qui cenſerent, animalia haec eſſe eadem, quae per hos ludos in ſpectaculum exhibita ſunt, numeris autem indicari dies, quibus certa quaedam animalia in conſpectum emiſſa fuere. [a]) Vtrumque adſertum graves premunt difficultates. Nam ſi placuiſſet monetariis inſerere numis propoſita tum animalia, ſelegiſſent haud dubie in typum animalia minus obvia, et quae per inſolentiam, et quod longe, et cum diſcrimine, magnisque ſumptibus petenda fuerant, magis hac ludorum celebritate digna fuerant. Sane Capitolinus inter feras a Philippo tum productas memorat elephantos, alces, tigres, leopardos, hyaenas, rhinocerotem, camelopardalos etc. [b]) At horum animalium nullum in his numis, ſed in eorum locum, ſi hippopotamum et leonem demas, alia minorum gentium, cervi et caprae, quibus amphitheatra parum illuſtrantur, ſeſe offerunt. Novi, in horum uno a Spanhemio videri alcem, [c]) in aliis a variis hyaenam, verum aut nimium ſibi indulſere eruditi hi viri, cum videre vellent in numis, quae Capitolinus memoriae prodidit, aut numos non ſatis integros prae oculis habuere. Vt igitur dem, unum alterumve animal, quod cimelia haec ſiſtunt, eſſe ex eorum genere, quae ludos nobilitarunt, ita vix, dedero, idem eſſe de reliquis judicium niſi velimus Romulum quoque ac Remum, qui in numis cum nota II. lupae ſuae beneficio fruuntur, venatui tum fuiſſe expoſitos, qui idem typus alteram quoque ſententiam adfligit, quae, ut dixi, miſſus diurnos his numeris indicari ſtatuit. Cui ſententiae obſtat etiam illud, quod inde ſequeretur, ludis his impenſos fuiſſe ſaltem dies VI., nam tot, ut diximus, numeri in his numis exarantur, quin et numerum X., neſcio unde acceptum, nobis obtulit Pagius. [d]) At vero ludis ſaecularibus inde ab eorum exortu dies tantum tres, totidemque noctes fuiſſe praeſcriptas, apud auctores omnes legimus, ac privatim de Philippeis his ſaecularibus ait D. Hieronymus: [e]) *Regnantibus Philippis milleſimus annus Romanae urbis expletus eſt, ob quam ſolennitatem innumerabiles beſtiae in Circo magno interfectae, ludique in Campo Martio theatrales* tribus diebus ac noctibus *populo pervigilante celebrati.* Vnde et recte dixit Auſonius: [f])

Trina Terentino celebrata trinoctia ludo.

Ex quo colligi poteſt, etſi hi typi docente inſcriptione ad ludos ſaeculares certo pertineant, aliam tamen illorum eſſe ſignificationem, praecipue cum videamus, alios typos uni, alios alteri principi ex tribus imperantibus fuiſſe reſervatos. Ad numeros quod attinet, in iis nihil aliud video praeterquam notas monetariorum; nam ſi animalia ſtatis die-

a) Iobert T. I. p. 147. Pagi Critica Bar. ad ann. Ch. 247 § 10. b) in Gord. III. c. 33.
c) T. I. p. 197. d) l. c. e) Chron. Euſebii. f) Carm. 336. v. 34.

bus miſſa indicarent, cauſam non video, cur neglexerint monetarii idem docere in numis aeneis. At docebimus infra, imperante Philippo in moneta argentea coeptos ſignari numeros et literas ſolitarias, quas ſubinde ſucceſſores cum tanto antiquariorum faſtidio multiplicavere.

* * *

Vt lit. B. et A. Caput in aliis Philippi I. in aliis Philippi II.

SAECVLVM. NOVVM. *Templum in aliis ſex, in aliis octo columnarum, intra quod idolum ſedens.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Eadem averſa exſtat etiam in numis Etruſcillae, Treboniani, et Voluſiani.

IMP. CAES. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput laureatum Philippi II. In alio caput patris.*

SAECVLVM NOVVM. *Vterque imperator velatus ad aram ſacrificans adſtante tibicine et quatuor figuris aliis; retro templum octo columnarum.* AE. m. m. (Vaill.)

V. C. 1002. P. X. 249.

TR. P. VI. COS. III. P. M. P. P.

M. Aemiliano II., Iunio Aquilino coſ.

Iotapianus in Oriente, P. Carvilius Marinus in Moeſia et Pannonia imperium invadunt, ſed paullo poſt morte adficiuntur. Philippus ad ſopiendam exercitus Pannonici ſeditionem Trajanum Decium mittit, quem continuo milites, quo poenam evaderent, Auguſtum ſalutant. Adverſus eum urbe egreſſus Philippus praelio apud Veronam inferior cadit, mox filius in urbe a praetorianis in caſtris interſicitur. [a]) Chronicon Alexandrinum exegiſſe eum annos vitae XLV adſerit, at Zoſimus debili eum per aetatem fuiſſe corpore narrat.

Duraſſe Philipporum imperium usque ad inchoatum ſaltem autumnum, probatur primum ex numis Alexandrinis inſcriptis L. Z, quos neceſſe eſt eſſe ſignatos inde a XXIX. Auguſti anni praeſentis, quo Alexandrinorum annus VII. incepit. Deinde numis coloniae Sinopenſis cum capite Philipporum, et anno CCCXIX., quem item ſignari decuit inito jam autumno, ut patet ex calculo aerae Sinopenſis. Scrupulum male auſpicatum chronologis injecit Froelichius ad contrahendum Philippi imperium ex vulgato per manifeſtum errorem anno aerae Anazarbenſis in numo Decii, de quo vide, quae diſputavi in numis Anazarbi Ciliciae. Alia argumenta promoti usque in autumnum imperii ex legum ſubſcriptionibus petita vide apud Tillemontium.

Ergo Philippo perſide principatu potito memor ſceleris Nemeſis pares vices rependit. Hoc unum peccatum ſi demas, reliqua ejus vita reprehenſione videtur caruiſſe. Chriſtianum fuiſſe multi veterum, quos inter et ſancti patres exſtitere, memoriae prodiderunt, quod examen cum mei inſtituti non ſit, et abunde agitatum ab hiſtoriae eccleſiaſticae ſcriptoribus, ac cumprimis Tillemontio, ipſi vero numi perpetua falſorum deorum mentione contrarium potius doceant, haec relinquere intacta licebit. Inter divos una cum ſilio relatum tradit Eutropius, numi tacent.

Vxor *Otacilia*, de qua infra.

a) Zoſimus.

Numi:

IMP. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. VI. COS. P. P. *Leo capite radiato gradiens.* In aliis: *Imperator velatus ſtans ad aram d. pateram, ſ. ſcipionem.* In aliis: *Mulier ſtans d. caduceum, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Mediobarbus, cum numos ſimiles ad hunc annum deſcribit, eorum epigraphen ſic refert: P. M. TR. P. VI. COS. III. P. P. Numi muſei Caeſarei hujus generis copioſi atque integerrimi additum conſulatui numerum III. prorſus ignorant. Ergo Mediobarbus, aut auctor, ex quo is hos numos deſcripſit, permiſſum ſibi putabat, quod gravisſimum in noſtris ſtudiis peccatum, veterem ac veram numi epigraphen interpolare, ac corrigere. Verum eſt, fuiſſe Philippum hoc anno conſulem III., at verum eſt etiam, non raro in Philippi moneta numerum conſulatus et trib. poteſtatis eſſe omiſſum, quod olim copioſius docebimus in tractatu de trib. poteſtate.

Numi vagi:

A. IMP. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput laur. in AV. Quin. et AE. II., radiatum in AR., raro laureatum.*

B. IMP. PHILIPPVS. AVG. *Caput radiatum in AR., laur. in AE. I.*

C. IMP. C. M. IVL. PHILIPPVS. P. F. AVG. P. M. *Caput radiatum in AR.*

* * *

Vt lit A. et B.

AETERNITAS. AVGG. *Elephas cum rectore.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

AETERNITAS. IMPER. *Sol gradiens d. elata, ſ. flagellum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

En bina aeternitatis ſymbola, elephas et ſol. Elephas propterea, quoniam longisſimi aevi ferebatur, ducentorum aut etiam trecentorum annorum, ut ex Ariſtotele refert Plinius.[a]) De ſole nihil eſt, quod memorem iterum poſt numos Trajani: AET. AVG. conſulatus V.

* * *

Vt lit. B.

FELICITAS. IMPP. *intra lauream.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A. et B.

NOBILITAS. AVGG. *Mulier ſtans d. haſtam, ſ. globum, in area* ꟼ AR. *Sine hoc areae ſigno* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Nobilitatem liberalisſime jactaverunt ii, quorum genus ignobile fuit ac ſordidum, cujus exemplum in Severo vidimus. Quanquam Philippo aliqua ſaltem, eaque vera nobilitas praeſto fuit, nam Victor alter ejus patrem *nobilisſimum latronum ductorem* fuiſſe refert. Legimus in marmore Gruteri: [b]) OB. HONOREM. PHILIPPI. IMPERATORIS. NOBILISS. SEMPER. AVGVSTI. ET. PHILIPPI. CAESARIS. NOBILISSIMI.

* * *

Vt lit. A. et B.

TRANQVILLITAS. AVGG. *Mulier ſtans d. draconem bipedem, ſ. haſtam, in area* B. AR. *Sine nota* B. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

---

a) L. VIII. § 10. b) Pag. 272. 9.

Mediobarbus illud, quod mulier dextera praegeſtat, jam delphinum, jam capricornum dicit. Verum cauda oblonga et ſinuata, tum caput praeacutum, quod utrumque in numis nitidiſsimis muſei Caeſarei luculente apparet, certiſsimum draconem faciunt, atque ejus formae, qua inſignia militaria praefixa conſpicimus, de quibus infra, hoc uno diſcrimine, quod draco numorum binos pedes praetendit, quibus carent dracones in ſignis militaribus. At novimus immoderatam veterum artificum in fingendis animalibus licentiam, cum haec extra naturam quaeſita fuere. Ita et dracones alatos ſiſtunt numi Eleuſinis, et paſsim ii alati ſunt, qui Cereris aut Triptolemi currum ſubivere. Tamen et draconem bipedem video in tabula aenea vetere legioni II. Aug. adſtitutum, etſi hunc quoque Buonarrotius commentator capricornum dicat. [a]) Praeſentis numi draco aenigma offert, quod ſic expedire tento. Fuiſſe dracones apud Romanos inſignia cohortium, diſerte docet, Vegetius: [b]) *Primum ſignum totius legionis eſt aquila, quam aquilifer portat. Dracones etiam per ſingulas cohortes a draconariis feruntur ad praelium.* Eos fuiſſe intextos vexillis, diſcimus ex Ammiano ſolennem Conſtantii in urbem ingreſſum deſcribente: *alios purpureis ſubtegminibus texti circumdedere dracones, haſtarum aureis gemmatisque ſummitatibus illigati, hiatu vaſto flatiles, et ideo velut ira perciti ſibilantes, caudarumque volumina relinquentes in ventum.* Draconum haſtis aptatorum ſaepius meminit Ammianus, et dracones in inepta Gallieni pompa inter ſigna militaria proceſsiſſe refert Trebellius. [c]) Vide, quae plura de his teſtimonia etiam ex poetis congeſsit eruditus le Beau Gallus.[d]) Dacis etiam ac Parthis multo ante dracones fuiſſe pro inſignibus praefixos haſtis, patet cum ex columna Trajani, tum Luciano. [e]) Ergo draco in praeſente numo a muliere praegeſtatus indicare facile poteſt *tranquillitatem* a cohortium fide ac virtute imperio praeſtitam. Eadem averſa eſt etiam in numo rariſsimo Taciti eodem haud dubie ſenſu.

Numi commatis peregrini.

Obvii hujus generis numi tam in urbibus Graecis, quam coloniis ſignati, nihil tamen privatim de iis videtur commemorandum.

De aureis barbaris Philippi.

PHILIPHVS. FIVS. AVGG. (*ſic omnia*) *Caput muliebre galeatum alatum.*

ENTTLOICKCSS. *Miles ſtans d. haſtam, ſ. globum.* AV. bini, quorum unus adpendit aureos noſtrates tres cum aliquo exceſſu, alter nonnihil levior. (Muſ. Caeſ.) Alius gran. 195. (Pellerin Mel. I. p. 161.) Alius gran. 161.) (ibid.) Alius gran. 150. (Muſ. olim de France Vindob.)

Aureum barbarum ſimilis naturae

a) Oſſerv. iſtor. p. XVII. b) L. II. c. 13. c) in Gallieno c. 8. d) Mem. B. L. T. XXXV. p. 302. e) de conſcrib. hiſt.

jam ſub Gordiano vidimus. Praeſens item numi barbari numeros omnes implet, ſeu fabricam ſpectes, ſeu inſcriptionis modum, praecipue in parte averſa, cujus ſenſum veriſimile eſt ne ipſi quidem monetario barbaro fuiſſe cognitum. Ad haec ejus plagia manifeſta ſunt; nam typum anticae mutuatus eſt ex numis conſularibus, averſam ex numis Philippi jun. inſcriptis: PRINCIPI. IVVENTVTIS. Eandem huic numo eſſe patriam, quam Gordiani numo, indubitatum videtur; nam praeterquam quod eadem utrique eſt barbaries, ex eodem etiam tractu proveniunt omnes, nimirum ex Dacia vetere, et regionibus conterminis. Iam in Gordiano monui, qua ratione hi numi a barbaris, qui jam tum impreſsionem in has terras fecerunt, feriri potuerint. Operae pretium videtur deſcribere hoc loco marmor, quod edidit Muratorius, [a] ex quo varia praeſens argumentum contingentia poſſunt colligi:

D. M.
ZIAI. TIATI. FIL.
DACAE. VXORI
PIEPORI. REGIS
COISSTOBOCENSIS
NATAPORVS. ET
DRIGISA. AVIAE
CARISS. B. M. FECER.

Coſtobocarum, qui Scythis adnumerabantur, aliquoties meminit Ammianus.

Notae ſolitariae in moneta argentea.

Praeter notas arithmeticas I. II. III. IIII. V. VI., quae occurrunt in argenteis cum epigraphe SAECVLARES. AVGG., de quibus egi ad annum V. C. 1001, obſervo etiam nunc primum in moneta, ſed et hac tantum argentea, literas ſolitarias, ſed, ut intuenti manifeſtum fiet, Graecas, easque item arithmeticas. En horum numorum catalogum ex uno muſeo Caeſareo.

P. M. TR. P. V. COS. III. P. P.	in area	A.	Philippi patris.
TRANQVILLITAS. AVGG.	in area	B.	Philippi patris.
VIRTVS. AVGG.	in area	Γ.	Philippi filii.
PIETAS. AVGG.	in area	Δ.	Otaciliae.
VIRTVS. AVGG.	in area	Є.	Philippi patris.
NOBILITAS. AVGG.	in area	Ϛ.	Philippi patris.

Habemus ergo ſex priores Graecorum numeros, ſic ut poſtrema nota indubitatum ſit epiſemon, ſeu ſenarius, quae adeo notae Graecae plene reſpondent memoratis ſupra notis Latinis ab I item usque VI, et quidem ſic, ut, quem admodum numeri I. II. V. VI. ſunt tantum in numis Philippi ſenioris, ſic et in his tantum numeri Graeci Latinis analogi A. B. Є. Ϛ, quemadmodum numerus IIII eſt tantum in numis Otaciliae, ſic et in his ſolum occurrit Δ, denique quemadmodum numerus III eſt tantum in numis Philippi filii, ſic et in his tan-

a) Pag. 1039. 3.

tum comparet Γ. Quo adeo comprobatur, inanes eſſe conjecturas, quas, ut ſupra diximus, eruditi ad explicandam numerorum Latinorum cauſam attulere. Nunc ergo primum ſolitariae hae notae, etſi parce, occupare monetam incipiunt, quae deinceps inferioris aevi numos more examinum inſedere. Ceterum nullus in iis ſenſus reconditus, neque aliud fuerint, quam indicia, quibus monetarii opus ſuum diſtinxere.

Nomina.

Germanicus Maximus, *Carpicus Maximus*. De his vide numos anni V. C. 1001.

Parthicus Maximus. In marmore Toletano apud Gruterum a) dicitur PART. MAX. Praeterquam quod marmoribus Hiſpanienſibus exiguam habemus fidem, veriſimile etiam viſum, perperam lectum eſſe PART. MAX. pro PONT. MAX., qui honos, quando Auguſtorum tituli in marmoribus recenſentur, negligi non ſolet. At vulgavit nuper cl. Schönwiſnerus columnam milliariam, quae nunc exſtat Budae in arce, cum hoc epigrammate: b)

IMP. CAES.
M. IVL. PHILIPPO
P. F. INVICTO. AVG.
PARTICO. (ſic) MAXIMO
TRIB. POTESTATIS.
P. P. PROCOS.

Niſi forte privatum fuit Pannonum obſequium, Parthici titulum inconſulta curia Romana Philippo decernentium, videtur hoc ornatus elogio non quidem ob victos Parthos, ſed ob concluſam cum iis pacem, quam ipſam in numis quoque jactavit, inſcriptis: PAX. FVNDATA. CVM. PERSIS, quos altius indicavimus. In ejus moneta hic titulus reticetur.

De trib. poteſtate.

De hac, et conjunctis conſulatibus agemus in tractatu ſingulari.

Conſul.

Numi commatis R., faſti omnes, aliaque monumenta Philippo nonniſi conſulatus III. tribuunt, ſoli Antiocheni, neque exiguo hi numero, omnino IV. inſcripto ΔΗΜΑΡΧ. ЄΞ. ΥΠΑΤΟ. Δ. Atque hos Gallandus in epiſtola ad Grainvillium, quae exſtat in Miſcellaneis obſervationib. crit. novis Tomo IV. p. 275, tanti putat, ut omnibus, quas memoravi, auctoritatibus contemptis ſibi permiſſum putaret, Philippo conſulatum IV. adſerere. Sin iſtud, nihil obeſt, quo minus Diadumeniano quoque conſulatus IV. tribuamus, quia in hujus etiam numis Antiochenis, iisque obviis, legitur ΥΠΑΤΟC. ΤΟ. Δ, ut taceam infanda alia, quae Antiochenorum hujus aevi tetradrachma promulgant. Vide huc pertinentia etiam in moneta Philippi jun.

a) Pag. 273. 1. b) Iter per Pannon. P. II. p. 172.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - -	RR.
Argentei max. formae - - - - - -	RRR.
Argentei formae ordinariae - - - - - -	C.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - -	O.

Commatis peregrini:

Omnis generis - - - - - - -	fere C.

MARCIA OTACILIA SEVERA.

Cognita Philippi ſenioris uxor cum ex marmoribus, tum numis utriusque commatis. Reliqua ejus incerta, niſi quod Chriſtianam fuiſſe multis veterum eſt creditum, de quo vide Tillemontium. [a])

Proles: *M. Iulius Philippus Aug.* de quo infra. Habuiſſe et *filiam*, docet Zoſimus, qui Severianum Philippi generum memorat. [b])

Numi:

A. M. OTACIL. SEVERA. AVG. *Ejus caput in AV., idem ſuper lunula in AR.*

B. MARCIA. OTACIL. SEVERA. AVG. *Ejus caput in AE. m. m. et AE. I. II. idem ſuper lunula in AR.*

C. OTACIL. SEVERA. AVG. *Ejus caput in AE. I. II. idem ſuper lunula in AR. et AE. II.*

D. MARC. OTACIL. SEVERA. AVG. *Ejus caput ſuper lunula, in AR.*

* * *

Vt lit. D.

FECVNDITAS. TEMPORVM. *Mulier humi ſedens ramum extendit verſus adſtantes duos puellos, ſ. cornucopiae.* AR. (Pellerin Mel. I. p. 193.)

Vt lit. B.

PIETAS. AVGVSTAE. *Mulier ſiniſtra elata ſtans inter quatuor puellas, quarum unam dextera adprehendit.* AE. m. m. (Muſ. Caeſ.)

Hoc typò dubium non eſt indicari puellas alimentarias, de quibus ſaepe agunt numi Auguſtarum inde ab Antonino Pio.

* * *

Numi, in quorum averſa:

SAECVLARES. AVGG., *recitati jam ſunt in numis Philippi I. ſimilis argumenti ad annum V. C. 1001.*

Numi reliqui: CONCORDIA — IV-

a) Tom. III. P. II. p. 562. b) in Philippo.

NO — PIETAS — PVDICITIA etc. argumenta trita in moneta Auguſtarum.

Numi commatis peregrini.

Hujus claſsis numi, ut mariti, ita Otaciliae quoque, ſunt frequentes.

Si Pellerinium audias, dicta fuit CEMνη, *Venerabilis*, in numo Alexandrino perinde ac Gordianus Afr. ſenior, (Mel. I. p. 226.) verum hanc ſententiam ſatis refutavi in tractatu de num. Alexandr. Certior in his titulus MHτηρ CTPAτοπεδυ, *mater caſtrorum*, ut ibidem dictum.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei	RRR.
Argentei	C.
Aenei max. formae	RRR;
Aenei I. et II. formae	C.
Aenei III. formae	O.

Commatis peregrini:

Vt dictum.

M. IVL. PHILIPPVS II.

Natus Philippo et Otacilia Augg. Caeſo Gordiano a patre Caeſar appellatur, cum annum tum aetatis nonniſi ſeptimum ageret, ſi verum eſt, quod refert Victor alter, fuiſſe duodennem, cum ad mortem adigeretur.

V. C. 997 — 999. P. X. 244 — 246.
CAESAR. PRINC. IVVENT.

A. M. IVL. PHILIPPVS. CAES. *Caput nudum in AV. et Quin. et AE. I. II. radiatum in AR.*

B. M. IVL. PHILIPPVS. NOBIL. CAES. *Caput nudum in AR. max. mod. et AE. II.*

* * *

Vt lit. B.

CONCORDIA. AVGVSTORVM. *Capita adverſa Philippi patris, et Otaciliae.* AR. m. m. (Muſ. Caeſ.)

Antica varia.

PRINCIPI. IVVENT. *Caeſar paludatus ſtans d. globum, vel ſignum militare, ſ. haſtam.* In omni metallo et forma.

Reliquae averſae obviae, et jam ex numis patris cognitae.

V. C. 1000. P. X. 247.
AVGVSTVS TR. P. COS. P. M. P. P.

Conſul procedit patre conlega conſule II. Imperator appellatur collatis omnibus Auguſti honoribus, ipſo etiam pontificatu maximo. Vide infra animadverſiones.

IMP. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. IIII. COS. P. P. *Mulier ſtans d. caduceum, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem epigraphe. Caput laureatum.

P. M. TR. P. IIII. COS. II. P. P. S. C. *Imperator ſedens d. globum, ſ. parazonium.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Similes averſarum inſcriptiones occurrunt etiam in numis patris anni praeſentis. Nemo non videt, Philippo filio neque tribunatum IV., neque conſulatum II. hoc anno competere. At ego hoc loco univerſim monitum volo, de quo agam copioſius in tractatu de trib. poteſtate, in moneta filii, ſatis iſtud quidem perverſe, titulos patris fuiſſe exaratos.

V. C. 1001. P. X. 248.
TR. P. II. COS. II. P. M. P. P.

Conſul II. procedit patre conlega conſule III. Ludos ſaeculares cum patre celebrat.

A. IMP. PHILIPPVS. AVG. *Caput radiatum in AR.*

B. IMP. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput laur. in AE. I. II.*

* * *

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVGG. III. *Ambo impp. ſedentes d. extenta.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Antica incerta.

PONTIFEX. MAX. TR. P. V. COS. III. P. P. *Victoria inſidens clypeo ſ. alium clypeum tropaeo innixum tenens, in clypeo* VICTORIA. AVGG. AE. m. m. (Mediob.)

Epigraphen averſae ad patrem pertinere, planum eſt. Ceterum in numo ſimili gazae Mediceae Vaillantius legit TR. P. IV. COS. II., in eodem Gorius TR. P. V. COS. II. P. P. Turbata omnia.

* * *

Vt lit. A. et B.

PRINCIPI. IVVENT. S. C. *Typi varii.* AE.

Tres hujus generis commemorat Mediobarbus, et quidem unum ex muſeo ſuo. Iam et Gordianum III. ſimul Auguſtum, ſimul principem juventutis vidimus.

* * *

Numi, in quorum averſa:
SAECVLARES. AVGG. *enarrati etiam ſunt in moneta patris ad annum V. C. 1001.*

V. C. 1002. P. X. 249.
TR. P. III. COS. II. P. M. P. P.

Patre prope Veronam in pugna adverſus Decium caeſo ipſe paullo poſt Romae a praetorianis occiditur circa autumnum anno aetatis XII. [a])

De ejus indole nihil proditur, niſi fuiſſe natura ſeverum ac triſtem, ſic ut jam inde a quinto aetatis anno nullo cujusquam commento potuerit ad ridendum permoveri, patremque ludis ſaecularibus petulantius cachinnantem vultu averſato notaverit, ut refert idem Victor.

Numi:

IMP. M. IVL. PHILIPPVS. AVG. *Caput radiatum.*

a) Victor alter.

P. M. TR. P. VI. COS. P. P. *Leo capite radiato gradiens.* In aliis: *Imperator velatus ſtans ad aram d. pateram, ſ. ſcipionem.* In aliis: *Mulier ſtans d. caduceum, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Easdem averſas in numis patris ad eundem annum deſcriptas vidimus. Vide de his plura in tractatu de trib. poteſtate.

Numi vagi.

Sunt hi, ex quo Auguſtus dictus eſt, ejusdem cum numis patris argumenti. Quare cum ad hiſtoriam nihil amplius conferant, ab his deſcribendis abſtinemus.

Numi commatis peregrini.

Vt Philippi patris, ita filii quoque non infrequentes habentur numi huic claſsi ſubjecti.

Nomina.

Habuit haec cum patre communia. Vnus Victor alter eum *C. Iulium Saturninum* dictum refert nullo alio adſtipulante. Vocatum eum quoque *Germanicum Max.* et *Carpicum Max.*, docet numus, quem in Philippo ſen. ad annum 1001. dedi.

Severus, nempe ducto nomine a matre Otacilia *Severa*, dicitur in numis Perges Pamphyliae. [a])

Conſul.

Bis proceſsiſse conſulem, primum V. C. 1000, deinde 1001, conſpirant faſti. Singulare eſt tetradachmum Antiochenum muſei Caeſarei.

ΜΑΡ. ΙΟΥΛ. ΦΙΛΙΠΠΟϹ. ΚΕϹΑΡ. (ſic) *Caput radiatum.*

ΔΗΜΑΡΧ. ЄΞΟΥϹΙΑϹ. ΥΠΑΤΟ. Γ. ΑΝΤΙΟΧΙΑ. S. C. *Aquila ſtans.*

Cum Philippus jun. nunquam proceſſerit conſul III., certum eſt, a monetario averſam patris monetae deſtinatam filii numo fuiſſe applicatam. Ceterum ſatis jam vidimus, in ipſis numis Romanis tam conſulatus, quam tribunatus patris filio fuiſſe applicatos. Exſtant in muſeo Caeſareo numi ſimiles Philippi patris, et filii jam Auguſti omnino tres, in quibus hi palam dicuntur ΥΠΑΤΟ. Δ, cum tamen neque pater ſaepius quam ter proceſſerit. In numero conſulatus paterni IV. fuiſſe pecatum, jam diximus in Philippo patre, translatos deinde in monetam filii typos paternos nil mirum videatur, quando eos hac aetate Antiocheni cum ipſis uxoribus communicavere, ut dictum in moneta Antiochiae.

Auguſtus.

Auguſtum fuiſſe appellatum anno V. C. 1000, docet tabula aenea Mutinenſis, quam copioſius in tractatu de trib. poteſtate ſub Philippo I. deſcribam. Exarata eſt haec die VII. Ianuarii V. C. 1001, diciturque tum Philippus filius AVG. P. M. TR. P. II. COS. II. Ergo ſecundum rationem iterati tribunatus trib. poteſtatem non accepit citius anno hunc praecedente, et, quod ſequitur, neque Auguſti titulum. Etiam in

---

a) Pellerin.

tabula Neapolitana, quam eodem loco proferam, exeunte eodem anno V. C. 1000 dicitur Auguſtus. Quo ejus anni die hic illi honos collatus ſit, incertum. Exhibet Buonarrotus numum, in quo comparent utriusque Philippi capita, et ambo laureata. Is per epigraphen patris P. M. TR. P. III. COS. P. P. ſignatus eſt anno V. C. 999. Ergo ſequeretur, Philippum jun. propter laureae honorem jam hoc anno fuiſſe Auguſtum.[a]) At licebit numum numo opponere. Refert Baldinus ex muſeo Albano numum max. mod., in quo Philippus jun. dicitur M. IVL. PHILIPPVS. NOBIL. CAES. et tamen cum hoc Caeſaris vocabulo conjungitur caput laureatum. [b]) Quidquid ſit de his numis, qui ſaepe male lecti, et male promulgati ſunt, plurimum tribuendum puto tabulae Mutinenſi, quae Philippum noſtrum nonniſi anno V. C. 1000 ſupremam dignitatem adeptum pronunciat. Cum his teſtimoniis rite conſpirant ejus numi Alexandrini cum L. Δ, quorum alii Philippum jun. ſiſtunt capite nudo et ſine *imperatoris* nomine, alii lauream addunt, et dictum titulum. Coepit annus IV. exeunte Auguſto V. C. 999 exiturus eodem tempore V. C. 1000, ergo intra id temporis dictus eſt Auguſtus.

Omnium minime in hac cauſa valere debet judicium provinciarum remotiorum. Exſtat in muſeo Caeſareo numus coloniae Sinopes, in quo epigraphe: M. IVL. PHILIPPVS. CAES., ejusque caput nudum, et annus CCCXIX, qui incipit in autumno V. C. 1002, quo ipſo anni tempore conſtat interfectum Philippum juniorem, qui tamen jam pridem fuit Auguſtus. In alio numo provinciae Daciae ejusdem muſei eadem eſt pars adverſa, quae in Sinopenſi, et ANnus II., qui reſpondet anno V. C. 1001, quo toto anno Philippus hic absque dubio Auguſtus jam fuit, ut monumenta omnia adfatim docent. Contra numi Alexandrini Philippum, cum Caeſar adhuc eſſet, dicunt Auguſtum, ſcripto nempe M. IOΥ. ΦΙΛΙΠΠΟC. K. CЄB., quam eandem perverſitatem etiam habes in numis Salonini, cujus ſane difficile eſt rationem reddere, quando hac jam aetate non modo vetera inſtituta, ſed et verae ſummi honoris ſignificationes peſſum ivere.

Pontifex maximus.

Pontificem fuiſſe Philippum noſtrum, quam diu Caeſar erat, tam analogia ab omnibus hactenus Caeſaribus petita, quam numi cum typo inſtrumentorum pontificalium ſatis declarant. Verum ex quo dictus eſt Auguſtus, eum numi pontificem maximum perinde ac patrem appellant. Quod ſi quis meis me velit argumentis ſtringere, nimirum Philippum filium dici in numis P. M., non quod hic revera eſſet, ſed quoniam hujus numis partes averſae ad patrem pertinentes applicatae fuere, appellabo ad tabulam laudatam Neapolitanam. At hanc ſuſpectam vocat Tillemontius, quia in numis aliis, etiam cum Auguſtus jam eſſet, dicitur ſimpliciter PONTIF. [c]) Sed enim hi numi Goltziani ſunt, et ſi laborat fides tabulae Neapolitanae,

a) Oſſerv. iſt. p. 289. b) ad Vaill. T. III. p. 191. ed. Rom. c) Nota V. in Philipp.

an etiam Mutinenſem in dubium vocabit? At dempto exemplo Balbini, et Pupieni, ait idem Tillemontius, hactenus uno eodemque tempore nunquam fuere duo pontifices maximi. Verum an non interjecto nonniſi biennio habebantur pontifices maximi Trebonianus pater, et Voluſianus filius? Haec modo monuiſſe ſufficiat, nam evincere conabimur in tractatu de pontifice max., inde a Balbino et Pupieno omnes imperii conlegas Auguſtos fuiſſe pontifices maximos.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei	RRR.
Argentei	C.
Aenei max. mod.	RRR.
Aenei I. et II. formae	C.
Aenei III. formae	O.

Commatis peregrini:

Vrbium liberarum, et coloniarum	C.
Alexandrini	R.

MARINVS.

Philippo ex bello adverſum Carpos reduce Marinus ordinum ductor in Moeſia a militibus adclamatus eſt imperator, at ab iisdem paullo poſt interemptus. a)

Eum Goltzius ex numo Graeco *P. Carvilium Marinum* vocat; at ut numum, ita et P. Carvilii nomina ſuſpecta facit ipſe auctor.

Numi:

ΘΕΩ. ΜΑΡΙΝΩ. *Caput virile nudum, infra quod aquila expanſis alis.*

ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΙΤΩΝ. ΚΟΛΩΝΙΑC. S. C. *Roma galeata clypeo inſidens d. extenta aquilam expanſis alis, cui inſiſtunt duo ſigilla, ſ. haſtam.* AE. I. (Seguin p. 182.)

Alius, ſed Roma ſtans d. pateram, ſ. haſtam, pro pedibus clypeus. AE. I. (Octavius Strada, Theupoli.)

Hos numos eſſe ſignatos Philippopoli Thraciae, non Arabiae, ut viſum Vaillantio, docui poſt alios in numis dictae Thraciae urbis. b) At cur ea Marini nomine ſignaverit monetam, eumque coelo dignum putaverit, incertum. Tenues conjecturas vide apud Spanhemium, c) et Seguinum. d)

a) Zonaras, Zoſimus. b) Vol. II. p. 44. c) Tom. II. p. 254. d) Num. ſel. p. 182.

PACATIANVS.

Scenici hujus Auguſti nulla in veterum commentariis hoc nomine mentio. Solis numis ſervatam hominis memoriam debemus. Quae ex his ope conjecturarum erui poſſunt, dicere aggredior. Ante omnia ſtabilienda eſt vera anticae lectio.

A. IMP. *TI. *CL. *MAR. PACATIANVS. AVG. *Caput radiatum.*

B. IMP. TI. CL. MAR. PACATIANVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

Vtraque haec epigraphe habetur in numis integerrimis et indubitatae antiquitatis, quorum non paucos per varia muſea videre mihi licuit. Quare veniam merebor, ſi plus tribuo oculis meis, quam qualicunque aliorum aliter legentium auctoritati. Satis conſtat, eruditionem, quantumvis late conſpicuam, non ſemper a peccato abſtrahere. Enimvero quis non miretur, inſignem Froelichium [a]) et Khellium, [b]) cum numum nitidiſsimum muſei Caeſarei ante oculos haberent, potuiſſe pro luculento IMP. TI. CL. MAR., quod ipſum ex eodem numo jam anno 1726 legerat cel. Apoſtolus Zeno, *leggeſi chiaramente*, ut ipſe ait, [c]) obtrudere epigraphen falſiſsimam IMP. T. IVL. MAR. Sed video etiam, praeclaris his IIviris aliorum auctoritatem fuiſſe fatalem. Nam hunc errorem intulerunt iidem, qui primi Pacatiani numum vulgaverunt, Morellium intelligo, [d]) et Chamillardum. [e]) Hos deinde conferti ſequuntur Spanhemius, [f]) Harduinus, [g]) Bandurius, [h]) Bimardus, [i]) Baldinus, [k]) qui, ut horum notitiam numorum, ita et errorem late propagavere. Liceat ergo veram lectionem TI. CL. non ſolum meo teſtimonio ſtabilire, ſed etiam graviore altero illuſtris Ennerii Galli, viri cognitae a ſtudiis noſtris famae, qui in epiſtola ad Khellium anno 1772 data, in qua ejus lapſum amice perſtringit, quamque penes me habeo, in hanc ſententiam ſcribit: *la legende de ce tyran ne portoit point les prénoms* T. IVL. *mais ceux de* TI. CL., *ainſi que je m'en ſuis aſſûré par toutes les médailles de ce prince, qui paſſent pour indubitables, et vous pouvez être ſûr, que celles, où vous ne réconnoîtrez pas les mêmes prénoms de Tiberius Claudius, ſont d'une fabrique moderne. C'eſt une erreur, que j'ai déjà fait corriger dans pluſieurs ouvrages.* Eodem pertinet error Bandurii, qui novum nomen FVL*vii* ex ejus tyranni numo protulit, [l]) quem deinde errorem reſtituit Baldinus. [m]) Alia nomina vulgavit Baudelotius, cum narrat, in muſeum regis Galliarum illatum recens fuiſſe numum cum epigraphe: FL. IVL. PACATIANVS. P. F. AVG. [n])

Confirmata vera lectione en numos ipſos:

---

a) Cimel. Vindob. p. LXXIV. b) Subplem. ad Vaill. p. 167. c) Lettere di Apoſt. Zeno T. II. p. 424. d) Specim. p. 110. e) Woltereck Electa p. 350. f) Tom. II. p. 262. g) Hiſt. Aug. p. 83. h) Tom. I. p. 542. i) ad Iob. T. I. p. 194. k) Tom. III. p. 47. l) l. c. m) l. c. n) Util. des voy. T. II. p. 387.

* * *

Epigraphe ambigua. Caput radiatum.

CONCORDIA. MILITVM. *Mulier ſedens cum patera et duplice cornucopiae.* AR. (Harduin. hiſt. Aug. p. 835.)

Epigraphe ambigua. Caput radiatum.

FIDES. MILITVM. *Mulier bina vexilla tenens.* AR. (Muſ. Toloſan. Muſ. d'Ennery p. 358.)

Vt lit. A.

FORTVNA. REDVX. *Mulier ſedens d. gubernaculum, ſ. cornucopiae, humi rota.* AR. Integerrimus utraque facie in muſ. Caeſ. et alius ſimilis in muſeo de France olim Vindob.

Vt lit. B.

PAX. AETERNA. *Mulier ſtans d. oleae ramum, ſ. haſtam transverſam.* AR. (Muſ. Caeſ. et d' Ennery l. c.)

Vides, neque inſcriptiones, neque typos, quippe in omnium fere imperatorum ſaeculi III. moneta obvios, ad Pacatiani hiſtoriam quidquam conferre. Reſtant expendenda variorum judicia, qui in horum patriam numorum inquiſivere.

Ex teſtimonio Ioberti numus Pacatiani, quem edidit Morellius, Pariſios delatus eſt a P. Chamillard S. I. ex montibus Pyrenaeis reduce. Quae cauſa fuerit, cur habitare eos in partibus Galliae in meridiem poſitis adſerat Beauvaiſius. Confirmare hanc ſententiam videtur illud, quod in agro Fuxenſi repertum eſt dolium teſtaceum ſexaginta numorum millibus refertum, quos inter duo fuere Pacatiani numi, qui nunc ſunt in muſeo academiae Toloſanae. Bandurius ab amico ſeſe inter confabulandum edoctum profitetur, reperiri eos in ea Galliae parte, quam Campaniam appellant. Id ſi verum, ſequeretur, eos in muſeis Gallicis frequentius, quam alibi, exſtare. Aſt audio contrarium. Tamen in muſeis Auſtriacis plures octo, eosque certae fidei adſervari novi, eorumque tres muſeum Caeſareum exornant. Magnus numerus in hac ejus numorum raritate. Ex ea periſtaſi, quae in ſtudiis noſtris non exigui momenti eſt, veriſimile fit, temporarium Pacatiani imperium in Pannonia, Moeſiave conſtitiſſe, quod jam ante me eruditis nonnullis viſum, laboratque non leviter eorum ſententia, qui horum numorum Pacatianum eſſe eundem cum Iotapiano Victoris, aut Papiano Zoſimi propter nominum adfinitatem ſuſpicati ſunt, ut refert Spanhemius, [a]) quia his in Oriente delatum fuiſſe imperium conſtat.

Reperta veriſimili horum numorum patria inquirendum, poſsitne ulterior quaepiam conjectura ex nomine MAR. capi. Iſtud varie legi poſſe ipſae variantes antiquariorum opiniones oſtendunt. Harduino MAR*ius*, Morellio et Bimardo MAR*cius* legendum videbatur. [b]) Chamillardus explet legendo MAR*inus*, et exiſtimat, hunc Marinum Pacatianum eſſe eundem, cui dedicatam ſupra a Philippopolitis monetam cum inſcriptione ΘΕΩ. ΜΑΡΙΝΩ vidimus, quod vero in hac Marini tantum nomen omiſſis reliquis legatur, iſtud facile tuetur

a) l. c. b) ll. cc.

exemplis obviis DIVO. PIO — DIVO. VERO — DIVO. MAGNO. etc. Iudicium iſtud ſi non plane certum, magnam tamen habet veri ſpeciem; nam, ut diximus, Pacatiani numi in noſtro tractu prae terris reliquis frequentius reperiuntur, eorum vero modus ſpectata tam fabrica, quam literarum forma praeclare conſpirat cum numis Philippi ac Decii.

PRETIVM.

Argentei ſunt tantum Latine inſcripti, et - - - RRR.

SPONSIANVS.

Cum Pacatiano conjungo alium aeque ignotum. Eccum!

IMP. SPONSIANI. *Caput virile imberbe radiatum.*

C. AVG. *Columna, cui inſiſtit ſtatua d. haſtam tenens, ad imum columnae exſurgunt duae ſpicae; adſtat hinc vir togatus manu incertum quid tenens, inde augur lituum geſtans.* AV.

Mira in hoc numo omnia. Imperator Sponſianus omni aevo ignotus, ejus fabrica ſemibarbara, pondus, quod ſolitam monetam auream imperatoriam multum excedit. At averſae non modo epigraphe, ſed et typus ad omnes apices totus captus eſt ex denariis C. Minucii Augurini. Vniverſa haec ratio docet, numos hos hominis Romani, qui imperium adfectaſſet, eſſe non poſſe, nam tum adfectaſſet etiam pecuniae R. modum, ut in tyrannis omnibus videmus, et ſuetos ejus aevi typos, non inde a tribus ſaeculis, et temporibus reipetitos. Animadvertendum etiam, eos reperiri in eo tractu, per quem ſeſe Dacia vetus porrexit, quo fit, ut, cum in exteris muſeis vix reperiantur, minus rari ſint in Auſtriacis; nam eorum duo exempla ſunt in muſeo Caeſareo, unum in muſeo olim de France Vindobonae, in muſeo Canonicorum regularium Ducumburgi Auſtriae inferioris, unum in Tranſilvania in muſeo exc. Baronis de Bruckenthal.

Sunt ergo praeſentes numi ex eorum genere, quales ex barbaris incunabulis ortos ſupra in Gordiano et Philippo ſeniore recitavimus, in quorum aliquibus eſt etiam caput galeatum alatum, velut in denariis conſularibus. Quare ex male conſutis his numis ſpes nulla adfulget, poſſe aliquid in hiſtoriae commodum erui, quidquid demum barbari eorum auctores capite radiato, quod cogniti imperatoris lineamenta refert, et addita huic epigraphe volebant intelligi. Alibi diximus, [a]) quam copioſi numi aurei et argentei Graecorum et Romanorum monetam, ſed barbare imitantes in vetere Dacia fere quotidie eru

a) Vol. IV. p. 177. ſeq.

antur. Vide etiam judicium cl. Neumanni, qui praeterea hujus numi iconismum dedit. [a]) Addo, utrumque noſtrum muſei Caeſarei numum anno 1713 repertum fuiſſe in conſortio cum tribus aureis barbaris gentis Plautiae, et laudatis mox barbaris Gordiani et Philippi.

PRETIVM.

Sunt tantum aurei, iique - - - - - - - - RRR.

MONITVM.

Aevum ingredior, a quo Anſelmus Bandurius imperatorum numos deſcribere exorſus eſt. Nemo erit, qui non eruditi hujus viri propoſitum Herculeis humeris dignum et admiretur et vehementer adprobet. At nemo erit etiam, qui non fateatur ultro, in praegrandi hoc opere plurima contineri ſuperflua, et philologiam, propter quam haec ſtudia tractamus, parum juvantia. Nam quorſum tandem moleſta, atque ad faſtidium recurrens ejusdem numi repetitio exigui diſcriminis cauſa, quod nullo detrimento licebat ignorare? Atqui et ſimile faſtidium in vulgandis marmoribus inutilibus tandem etiam pervaſit Scipionem Maffeium. *Diffiteri quidem nequeo*, ait, [b]) *nimium in his rebus quorundam diligentiam procedere, res nihili in lucem publicam proferentium.* Tanto magis mihi, qui non catalogum numorum veterum, ſed doctrinam ſcribere aggreſſus ſum, permiſſum putabo, negligere eos numos, qui ad doctrinam nihil conſerunt. Tamen cum in omni ſcientiae genere habeantur multa exigui in ſpeciem momenti, et exiſtere poſsit ingenium ſagax, quod aurum poſsit ex his ſcoriis ſecernere, non poſſumus egregio Bandurio, qui tam arduum ſibi laborem impoſuerat, non maximas habere gratias. At enim ſi laudi fuit, neque minutiſsima in numis neglexiſſe, non ego reprehendendus, ſi ea deinceps tantum commemoravero, quae arti noſtrae proficua eſſe intellexero, atque iſtud parciore, quam antehac, dilectu, quia reliqua imperatorum moneta, ut numero eſt infinita, ſic minus frequenter quidquam offert, quod in quamcunque partem ſive proſit, ſive delectet. Quo in propoſito ſedulam dabo operam, ne commentarios meos quidquam effugiat, quod valere ad philologiae ſtudia poſsit, nihilque ejus generis ii, qui in arte noſtra veram utilitatem, non otioſa ſectantur, a me praetermiſſum poſsint conqueri. Monendum denique, me more meo nullam rationem habiturum ſingularium eorum numorum, quos Bandurius a ſe non conſpectos, ſed ex aliorum catalogorum fide, velut Mediobarbi, operi ſuo inſertos voluit.

---

a) Numi pop. P. II. p. 139.

b) Muſ. Veron. p. 251.

TRAIANVS DECIVS.

Natus Bubaliae Sirmienſium vico. [a]) Quibus deinde modis claritatem adeptus ſit, non proditur. Cum Moeſiae et Pannoniae legiones auctore Marino ſeditionem moverent, apud Philippum in urbe degebat Decius, gratioſus apud imperatorem et fidei minime ſuſpectae. Quare hunc elegit Philippus, qui motas legiones ſedatum iret, in quarum conſpectum cum veniſſet, ab his ipſis, quo poenam evitarent, imperator invitus adclamatur. Parendum igitur neceſsitati cum eſſet, motis caſtris in Italiam properat, et collatis prope Veronam cum Philippo ſignis victor imperium ſibi ſtabilit. [b])

V. C. 1002. P. X. 249.

TR. P. COS. DES. II. P. M. P. P.

M. Aemiliano II., Iunio Aquilino coſ.

Victo, ut dictum, Philippo Auguſtus agnoſcitur ſaltem inchoato jam autumno. (Vide dicta in Philippo ad hunc annum.) Herennium Etruſcum filium mox Caeſarem facit, et in Illyrios praemittit. [c])

A. IMP. TRAIANVS. DECIVS. AVG.

B. IMP C. M. Q. TRAIANVS. DECIVS. AVG.

C. IMP. CAE. TRA. DEC. *vel* DECIVS. AVG.

D. IMP. CAES. C. MESS. Q. DECIO. TRAI. AVG. *vel* TRAI. Q. DECIO. AVG.

Caput laureatum in AV. Quin. arg. AE. I. II. III. Radiatum in AR. AE. max. mod. AE. II.

* *

Vt lit. A. et B.

ADVENTVS. AVG. *Imperator eques pacificatoris habitu.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Signati ſunt hi numi, cum victo Philippo urbem intravit.

Vt lit. B.

LIBERALITAS. AVG. S. C. *Decius et Herennius congiario praeſidentes.* AE. m. m. (Muſ. Caeſ.) *Decius ſolus in ſuggeſtu.* AE. I. *Liberalitas ſtans.* AE. II. (Ibid.)

Vt lit. B.

PRINCIPI. IVVENTVT. *Miles ſtans, d. globum, ſ. haſtam, pro pedibus captivus.* AR. (Khell. Supplem.)

Exempla hujus tituli etiam Auguſtis dati jam vidimus in Gordiano III. et Philippo I.

Vt lit. D.

VOTIS. DECENNALIBVS. S. C. *intra lauream.* AE. I. II. (Banduri, Muſ. Caeſ.)

V. C. 1003. P. X. 250.

TR. P. II. COS. II. DES. III. P. M. P. P.

Decio Aug. II., Annio Grato coſ.

Scythae, quos alii Getas, alii Gothos appellant, transgreſsi Danubium (male Zoſimo Tanaim) Thraciam atrociter infeſtant. Adverſus eos egreſſus Decius barbaros tantiſper egregie ſubmovet. (Zoſim.)

Deſunt certi hujus anni numi.

a) Victor uterque. b) Zoſimus. c) Victor alter.

V. C. 1004 P. X. 251.
TR. P. III. COS. III. P. M. P. P.
Decio Aug. III., Q. Herennio Etruſco
Caeſ. coſ.

In praelio adverſum Gothos apud Abricium Thraciae proditione Treboniani, ut quibusdam creditum, palude hauſtus obit ne reperto quidem ad ſepulturam cadavere. [a]) Eodem praelio et filius Herennius cadit. Factum iſtud poſt menſem Octobrem. (Vide tract. de trib. pot.)

Virum fuiſſe artibus cunctis virtutibusque inſtructiſsimum, placidum moribus, et in armis promptiſsimum tradit Victor alter. Eum etiam omnibus his rebus Philippo longe praefert Zoſimus. Ejus inſigne, et clarum ad memoriam factum proditur, quod cenſuram tanto annorum intervallo omiſſam, atque antehac ab unis fere imperatoribus exercitam revocavit, et ſenatui reſtituit. [b]) Eum cum filio in divos relatum liberalis in conſecrandis imperatoribus Eutropius narrat, at in Chriſtianorum annalibus ob exercitam in hos ſaevitiem nomen Decii inamabile.

Vxor *Etruſcilla*, de qua infra.

*
* *

Vt lit. B.

P. M. TR. P. III. COS. P. P. *Mulier ſtans d. caduceum oblongum, ſ. cornucopiae.* AR.

Numum hunc Bandurius bisextra ſeriem recitat, in praef. p. 7. et mox poſt praef. in addend. propterea memoratu dignum, quoniam neglectis Goltzianis unicus eſt ex omni Decii moneta, qui trib. poteſtatem memorat. Sed vel iſtud ipſum numum ſuſpectum facit. Enimvero tota haec averſa habetur in numis obviis Philippi I. Conſtat vero etiam, hac aetate, praecipue in argenteis, non raro prioris imperii typos praeſenti applicatos. Sic in muſeo Caeſareo exſtat numus Herennii, in cujus X SAECVLARES. AVGG. *Capra, infra* III., qui typus totus ad Philippum II. pertinet. Serius comperi, idem mecum ſenſiſſe Bimardum. [c]) Fuere, qui adſererent, ſuppreſſam trib. poteſtatis mentionem, quia Decius eam dignitatem populo reſtituerit, quod certe falſum, quia hunc illi honorem non pauca tribuunt marmora, quae dabimus in tractatu de trib. poteſtate.

Numi vagi

Vt lit. B.

ABVNDANTIA. AVG. *Mulier ex cornucopiae opes effundens.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Averſa propter elegantem abundantiae imaginem ſpectabilis.

Vt lit. B.

CONCORDIA. AVGG. *Capita hinc Etruſcillae, inde jugata Herennii et Hoſtiliani.* AR. (Banduri.)

Vt lit. B. et D.

DACIA. *Mulier ſtans d. contum capite aſini praefixum.* In aliis: *eadem tenet ſignum militare.* AV. AR. Q. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

DACIA. FELIX. *Mulier ſtans d. tenet ſignum militare.* AV. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

---

a) Victor alter. b) Trebell. in Valeriano ſub init. c) B. L. T. XII. Mem. p. 424.

Vidimus in Trajani numis DACIA. AVGVST. PROVINCIA Daciam praeferre ſpicas et ſignum militare, in numis in ipſa regione inde a Philippo ſignatis geſtare enſem incurvum patrium, quibus omiſsis in his numis caput luculentum aſini oſtentat. Quae ſit hujus ſymboli cauſa, tacentibus veteribus edicere non tento. Nam ſi allegoria ſubtus latet, quod nonulli exiſtimant, tanto certius erroris periculum, quanto laxius allegoriae patent, et odi conjecturarum mare. Pro aſini capite cl. Engelius noſter in his numis videt caput draconis Dacici conto inſixum omiſsis corpore et cauda vel ob incuriam artificis, vel ob laboris compendium, vel ob ſpatii in numis anguſtiam.[a]) Enimvero conſtat ex iconibus columnae Trajanae, dracones haſtis praefixos Dacis in ſigna militaria ſerviiſſe. Libenter huic me ſententiae applicarem, quia tum certum quiddam teneremus, neque ad allegoriarum incerta adigeremur. At vero in numis id genus integerrimis tam productae ſunt aures, ut de aſini capite dubitari non poſsit. Dedimus in moneta Philippi I. numum inſcriptum TRANQVILLITAS. AVGG., in quo mulier ſtans dextera draconem tenet, qua imagine dixi veriſimile videri propoſitum unum ex draconibus, qui ex conto ſuſpenſi apud Romanos aeque ac barbaros praegeſtari in acie ſunt ſoliti. Hujus caput ſi conferatur cum eo, quod in praeſente numo comparet, continuo utriusque diſcrimen in oculos incurrit. Si quis hunc typum ad Dacorum velit religionem vocare, poteſt conjicere, adludere eum ad aſinum Apollinis inter Scythas victimam teſte Clemente Alex. [b])

Φοιβος Ὑπερβορεοισιν ὀνων ἐπιτελλεται ἱροις,

Phoebus Hyperboreis aſinorum delectatur immolationibus,

Confer et ſcholiaſten Pindari ad X. Pyth. et Antoninum Liberalem. [c])

Dacia in tot Decii numis propterea frequentius memoratur, quoniam ad eam a barbarorum incurſionibus vindicandam, quibus tum is tractus miſere vexabatur, intentius incubuit. Quare et in epigrammate, quod exſtat apud Muratorium, [d]) dicitur RESTITVTOR. DACIARVM. Epigraphe DACIA. FELIX explicat literas D. F., quae in compluribus Daciae numis vexillo inſcriptae leguntur. Numi: DACIA. CAPTA, quos recitat Mediobarbus, aliis, quod ſciam, muſeis ſunt ignoti, et, ut ſuſpicor, male lecti.

* * *

Vt lit. D.

EXERCITVS. INLVRICVS. S. C. *Mulier ſtans d. et ſ. ſignum militare tenet.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

GENIVS. EXERC. ILLVRICIANI. *Genius ſtans d. pateram, ſ. cornucopiae, juxta ſignum militare, in aliis praeterea ara adſtituta.* AV. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

GEN. ILLVRICI. *Genius ſeminudus ſtans*

a) Comment. de exped. Traj. p. 201. b) Protrept. p. 25. edit. Oxon. c) Metam. c. 20. d) Pag. 1101. 3.

d. pateram, *ſ. cornucopiae*. AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

His addendi ſequentes:

Vt lit. A. B. C.

PANNONIAE. *Duae mulieres velatae ſtantes vultu ab ſe averſo, utraque dexteram attollit, juxta ſignum militare.* In aliis: *Duae mulieres ſtantes dexteras attollunt medio inter has ſigno militari.* In aliis: *Mulier ſtans d. galeam, ſ. ſignum militare.* AV. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

En poſt Daciam memoratum quoque Illyricum, et utramque Pannoniam, ſuperiorem et inferiorem. Cauſa tanti in has provincias adfectus nequaquam occulta; nam in his adclamatus primum imperator, earum legionum fidei ac virtuti victum debuit Philippum, eas tum a barbarorum incurſionibus aut liberavit, aut defendit, et lauros ſibi in iis promeruit. Similem averſam vide in numis Iuliani tyranni.

* * *

CONCORDIA. AVGVSTORVM. *Capita adverſa, Decii radiatum, Etruſcillae lunae impoſitum.*

PIETAS. AVGVSTORVM. *Capita adverſa nuda Herennii et Hoſtiliani.* AE. m. m. ex dupl. metallo. (Muſ. Caeſ.)

Antica incerta.

PIETAS. AVGG. *Mercurius ſtans d. crumenam, ſ. caduceum.* AR. (Banduri.)

Docet hic numus, Mercurium a Decio, ejusque familia (nam in filiorum moneta haec averſa frequentior) praecipua pietate obſervatum. Eadem averſa eſt etiam in numis Numeriani. Mercurium quoque ſiſtunt numi M. Aurelii, ſed cum epigraphe RELIG. AVG.

* * *

Vt lit. B.

PVDICITIA. AVG. *Mulier ſedens d. velum capiti obducit, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Etiam haec averſa exſtat in numis filiorum, ne forte quis monetarii lapſum ſuſpicetur, cum fere Auguſtarum tantum numis typus pudicitiae ſit proprius. Eo uſum quoque Hadrianum vidimus.

Vt lit. A. Caput laureatum.

S. C. *Miles ſtans d. clypeum, ſ. haſtam.* AE. III.

En redivivos in moneta R. numos III. formae, de quo mox plura.

Vt lit. C.

VICTORIA. GERMANICA. *Imperator eques d. elata praeeunte Victoria.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Bellum cum Germanis a Decio geſtum ex ſolis his numis conſtat, hiſtoricis altum tacentibus.

Divus Decius.

IMP. TRAIANVS. DECIVS. AVG. *Caput radiatum.*

CONSECRATIO. *Ara ignita.* AR. (Tanini.)

Decium fuiſſe conſecratum, ſcripſit Eutropius, et teſtaretur etiam numus praeſens, niſi ſuſpicio eſſet male sociatae averſae, quia in antica *Divi* mentio abeſt, quod ſuſpicatus jam etiam eſt Taninius.

De numis Decii aeneis.

Novitatem imperante Decio in rem monetariam invectam aut reſucitatum veterem m rem numi ipſi loquuntur. Eam primum produnt numi maximae formae,

in quorum antica ſolita capitis epigraphe, et caput ſemper radiatum, in averſa:
FELICITAS. SAECVLI. S. C. *Felicitas ſtans.* (Muſ. Caeſ.)
LIBERALITAS. AVG. S. C. *Typus congiarii.* (Banduri.)
VICTORIA. AVG. *cum vel ſine* S. C. *Victoria gradiens.* (Muſ. Caeſ.)

In moneta Etruſcillae:

PVDICITIA. AVG. S. C. *Pudicitia ſedens.* (Muſ. Caeſ.)

Sunt omnes hi numi eximia pro hoc aevo arte facti. Iſtud in illis praeter morem, quod notam S. C. plerique inſcriptam habent, quae fere conſtanter in aliorum maximi moduli numis abeſt. Ex quo colligimus, ordinariae eos monetae rationem habuiſſe. Obſervandi deinde aenei III. formae, quales commatis R. inde ab Antonino Pio, quod norim, cuſi non ſunt, eſtque horum unum tantum genus, nempe: *Epigraphe ſolita. Caput laureatum.* ✗ *S. C. Miles ſtans d. clypeum, ſ. haſtam.* Nihil ſuper hoc argumento in hac veterum ſcriptorum penuria eruimus. Videtur Decius, qui ſenatui cenſurae jus reſtituit, ut ex Trebellio diſcimus, [a]) etiam in cudenda moneta plus auctoritatis, aut poteſtatis ſenatui indulſiſſe. Sed et haec poteſtas cum Decio videtur exſpiraſſe; nam deinceps utriusque generis numi vix amplius habentur. Vnum in Aemiliano commemorat Bandurius.

Numi commatis peregrini.

Iuſto numero id genus numi proſtant tam urbium liberarum, et coloniarum, quam Alexandrini.

Nomina Decii.

Decurtata Decii in numis nomina ex marmoribus facile explentur, in quibus plene: *C. Meſſius Quintus Trajanus Decius.* Bandurius Decio praenomen *Cnei*, non *Caii* fuiſſe ſtatuit, [b]) quia in numo Alexandrino, quem citat, [c]) legitur A. K. ΓΝ. etc. Quare paſsim in Latinis legit: IMP. CAES. G. etc. Oblitus eſt ſui, cum haec ſcriberet; nam paullo infra alium numum Graecum recitat inſcriptum: ΑΤΤ. ΚΑΙ. ΓΑΙ. ΜЄϹ. etc. [d]) in quo certum *Caii* praenomen. Ceterum in omnibus his numis C pro praenomine poſitum ejusdem omnino eſt formae, qua idem hoc elementum in vocabulo DECIVS ſcribitur, atque ut demus eſſe G, neſcio, cur haec litera potius G*neum*, quam G*aium* indicare debeat. In laudato Alexandrino haud dubie eſt error ſeu monetarii, ſeu legentis; nam creditum ΓΝ. verius erit Γ. Μ., nempe Γαιος Μεσσιος, et ſic forte erratum quoque in alio Rheſaenae, quem citat. [e])

Tribunicia poteſtas.

De hac Decii dignitate agetur in tractatu ſingulari.

---

a) in Valeriano ſub init. b) Pag. 11. c) Pag. 24. d) Pag. 15. e) Pag. 22.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei - - - - - - - - -	RR.
Argentei - - - - - - - -	C.
Aenei max. formae - - - - - - -	C.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - -	R.
Commatis peregrini: - - - - - - -	R.

HERENNIA ETRVSCILLA.

Quod fuerit nomen Decii conjugi, ab hiſtoricis proditum non eſt. Quare numi Etruſcillae nomine inſcripti diu vagabantur, dum denique ex numis, quos continuo proferemus, conſtaret, cujus ea thalamis juganda ſit. Dubium, quod ſupereſſe poſſet, omne abſterſit lapis ante annos non multos Carſeolis effoſſus, quem edidit Muratorius, a) ſubinde adcuratius, ut puto, vulgatus a Maffeio, in cujus is muſeum translatus eſt; b)

HERENNIAE
CVPRESSENIAE
ETRVSCILLAE. AVG.
CONIVGI. D. N. DECI
AVG. MATRI. AVGG.
NN. ET. CASTROR.
S. P. Q. *Carſeolitanus.*

Tuto igitur deinceps abſtinebimus lite a prioribus antiquariis agitata, cujus Etruſcilla uxor ſit habenda, etſi de ejus vita ac fortuna quod memoremus, nihil praeſto ſit.

Liberi ex numis cogniti *Herennius* et *Hoſtilianus*, de quibus infra. Plures alios adfinxere alii, verum ex conjecturis plane infirmis, de quibus vide Tillemontium nota II. in Decium.

Numi:

A. HER. ETRVSCILLA. AVG. *Hujus caput in AV. AE. I. II. Idem ſuper luna bicorni in AR. AE. max. mod. et AE. II.*

B. HERENNIA. ETRVSCILLA. AVG. *Caput ſimile.*

Averſae nihil memorabile produnt; nam FECVNDITAS — IVNO. REGINA — PVDICITIA, triti in Auguſtarum moneta typi. De ejus numis maximi moduli actum poſt catalogum numorum Decii. Averſas cum epigraphe SAECVLVM.NOVVM a Philippis inique huc translatas ſuſpicarer, niſi etiam in Hoſtiliani et Treboniani moneta exſtarent.

---

a) Pag. 1036. 4. b) Muſ. Veron. p. 102.

Numi commatis peregrini.

Inſignis eſt numus coloniae Rheſaenae, quem ex muſeo regis Galliarum edidit Bandurius, [a]) in cujus antica: ΑΥΤ. Κ. ΓΝ. ΜΕ. Κ. ΤΡΑ. ΔΕΚΙΟϹ. ϹΕΒ. ΕΡΕΝ. ΕΤΡΟΥϹΚΙΛΛΑ. ϹΕΒ. *Capita adverſa Decii et Etruſcillae*, ex quo praeconio dubitari jam non poteſt, fuiſſe Etruſcillam Decii uxorem.

Nomina.

Praeter nomina *Herenniae Etruſcillae* ex numis Romanis cognita habemus etiam nomina *Anniae* et *Cupreſſeniae*.

Anniae nomen offerunt numi Tarſi: ΑΝΝΙΑΝ. ΑΙΤΡΟΥϹΚΙΛΛΑΝ, (Pellerin, Haym.) perperam hanc lectionem in dubium vocante Taninio.

Cupreſſeniae nomen exſtat in rariſsimis tribus Alexandrinis, quos memorat Pellerinius inſcriptos: ΕΡ. ΚΟΥΠ. ΑΙΤΡΟΥϹΚΙΛΛΑ. ϹΕΒ. (Rec. III. p. XIX.) Vocabulum ΚΟΥΠ. legendum *Cupreſſenia*, docet marmor Carſeolitanum ſupra laudatum.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei	RRR.
Argentei	C.
Aenei max. mod.	R.
Aenei I. et II. formae	C.
Aenei III. formae	O.

Commatis peregrini:

Vrbium liberarum, coloniarum	RR.
Alexandrini, quos vide apud Pellerinium, et Arigonium.	RRR.

HERENNIVS ETRVSCVS.

A patre Decio imperium adepto mox dictus Caeſar, et praemiſſus in Illyricum [b]) conſtanter deinceps bello adverſum Gothos interfuit, ex eo non amplius rediturus.

V. C. 1002. 1003. P. X. 249. 250.
CAESAR, PRINC. IVVENT.

A. Q. HER. ETR. MES. DECIVS. NOB. C. *Caput nudum in AV. AE. I. II. radiatum in AR.*

B. HEREN. ETRV. MES. QV. DECIVS. CAESAR. *Caput radiatum in AR.*

C. Q. HERE. TRAIANVS. DECIVS. NOB. C. *Caput radiatum in AR.*

* *Vt lit. A. et B.* *

a) Pag. 22. b) Victor alter.

CONCORDIA. AVGG. *Duae manus junctae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Etſi Caeſar tantum eſſet, tamen ex Auguſteo patris titulo honorem participat.

Vt lit. A.

PACI. S. C. *Templum ſex columnarum.* AE. I. (Band.)

Haec averſa in numis imperatorum nondum conſpecta.

Q. HE. ETRVSC. ME. DECIVS. NO. C. (*ſic*) *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. II. CONS. II. *Imperator togatus ſtans ad aram d. pateram, ſ. togam colligit.* AR. (Band.)

Omnes hi tituli Herennium diffitentur, pontificatus max. delatus Caeſari, atque etiam tribunatus, et quidem inter haec jam initus alter, conſul II., cum ſemel tantum eum proceſsiſſe conſulem conſtet, et jam in conſulatu I. fuerit Auguſtus. Quare mirari ſubit, qua ratione probare ex hoc numo poſsit Bandurius, Etruſcum una cum patre biennium imperaſſe. [a]) Videtur ſerius ad hanc difficultatem ipſe advertiſſe, nam ejus numi rurſum meminit in praefatione, atque tum averſam patri Decio applicat. Opportunius iſtud, at nolim ex numo palam vitioſo adſerere, eo conſularium faſtorum fidem confirmari. Ceterum ſi numus probae eſt fidei, dubium non eſt, averſam patris adplicatam filio, cujus exempla vidimus in Philippo filio, et videbimus in Voluſiano.

* * *

Antica varia.

PRINCIPI. IVVENTVTIS. *Caeſar paludatus ſtans cum bacillo et haſta, vel duobus ſignis militaribus.* In aliis: *Apollo ſedens d. ramum, ſ. lyrae innixus.* In omni metallo et forma.

V. C. 1004. P. X. 251.

CAESAR. COS. PRINC. IVVENT.

Conſul patre conlega conſule III. procedit. Vnde Trebellius: *duobus Deciis coſ.* Fuiſſe Herennium anni principio adhuc Caeſarem, probat marmor Fabretti: [b])

Q. HERENNIO. ETRVSCO. MESSIO DECIO. NOBILISSIMO. CAES. PRINCIPI. IVVENTVTIS. COS. etc.

Numi ſupra deſcripti huc adhuc pertinent.

Eodem anno:

AVGVSTVS TR. P. COS.

Auguſtus a patre dicitur. Audacius cum hoſte congreſſus una cum patre in acie occumbit.

IMP. C. Q. HER. ETR. MES. DECIO. AVG. *Caput laureatum.*

PRINC. IVVENT. *Apollo ſeminudus d. ramum, ſ. lyrae innixus.* AV. (Pellerin Mel. I. p. 166.)

En tibi iterum una Auguſtum, una principem juventutis.

Eadem epigraphe. Caput radiatum.

SECVRITAS. AVGG. — VICTORIA. GERMANICA — VOTIS. DECENNALIBVS. *typis ſolitis.* ((Muſ. Caeſ. Bandur.)

---

a) Pag. 39. b) Pag. 683.

Nomina.

Aevum imperatorum occipimus, quo plerumque majorem videmus nominum numerum, quam annorum, quibus imperavere, quibus adeo brevitatem imperii quadam ratione compenſavere. Inter haec venit mihi in mentem lepidae ſententiae Plautinae interloquentibus Charmida et ſycophanta: [a])

Charm. *Agedum, nomen tuum primum memora mihi.*
Syc. *Magnum facinus incipiſſis petere.*
Ch. *quid ita?* Syc. *quia, pater,*
Si ante lucem ire occipias a meo primo nomine,
Concubium ſit noctis, priusquam ad poſtremum perveneris.
Charm. *Opus face eſt et viatico ad tuum nomen, ut tu praedicas.*

Iam nobis in recitandis Orbianae nominibus face et viatico opus fuit, et utrumque nobis modo imperat Herennius, cujus nomina omnia ex numis collecta ſunt:

Q. Herennius Etruſcus Meſſius Trajanus Decius,

quae omnia dempto Trajani nomine memorantur etiam in numis Graecis. Excuſemus tamen ſaeculum iſtud, nam tempora etiam altiora nominum multiplicandorum rabies invaſit. In marmore fratrum arvalium Titi aetate poſitum unus idemque vir dicitur *L. Pompeius Vopiſcus C. Aruntius Catellius Celer.* [b]) Tamen hactenus in numis parcior fuit nominum congeries. *Herennii Etruſci* nomina habuiſſe a matre, patet, reliqua a patre. Nomen *Quintus* an habuerit rationem praenominis, dubitari poſsit, cum in aliis numis mediam ſtationem obtineat, quanquam nominum oeconomia, quam ea aetas tenuit, admodum implexa eſt. Sed vide etiam numos Hoſtiliani.

Numi commatis peregrini.

Rari ſunt numi urbium liberarum, at coloniarum rariores. Rariſsimi Alexandrini.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei	- - - - - - - - - - - - - -	RRRR.
Argentei	- - - - - - - - - - -	C.
Aenei I. et II. formae	- - - - - - - - -	R.
Aenei III. formae	- - - - - - - - -	O.

Commatis peregrini, ut mox dictum.

HOSTILIANVS.

Ad intelligendam hujus principis hiſtoriam ac numos non pauca neceſſario ſunt praemittenda. Fuiſſe imperante Decio tertiam quamdam perſonam ſexus

a) Trinum, Act. IV. ſcen. II, v. 41.

b) Marini Frat. arv. p. 234.

virilis Caeſarea dignitate conſpicuam, jam ex numis Decii vidimus inſcriptis CONCORDIA. AVGG. vel PIETAS. AVGVSTORVM, in quibus praeter capita Decii, Etruſcillae, et Herennii occurrit aliud cum Herennio ſociatum. Eſſe illud ejus, quem numi obvii *C. Valentem Hoſtilianum Meſſium Quintum* appellant, inter antiquarios omnes convenit. Nam Herennium cum Hoſtiliano non modo expreſsis verbis conjungit numus, quem Spanhemius ex gaza Barberina prodit, inſcriptus: Q. HER. ETR. DECIVS. C. VAL. HOSTILIANVS, [a]) ſed et marmor, quod ex Gorio citat Muratorius. [b]) At enim vetus eſt inter eruditos lis, aliis hunc Hoſtilianum Decii *filium*, aliis *generum* enixe ſtatuentibus. Qui filium volunt, quorum ego judicium lubens amplector, nituntur auctoritate Zoſimi, qui diſerte alterum Decii filium memorat, etſi ejus nomen non prodit, quem poſt patris, fratrisque Herennii miſerum fatum ſibi conlegam ſociavit Trebonianus. [c]) Atque etiam mos in haec usque tempora ſervatus, quo filii cenſeri ſolent, qui juxta imperantes appellatione et cultu Caeſarum in numis proponuntur, niſi certa aliqua ratio aliud poſtulet, qualem profecto adverſae ſententiae patroni nondum attulere, is, inquam, mos haud aegre perſuadebit, fuiſſe Hoſtilianum Decii filium, qui ſimili modo cum Decio, Etruſcilla, et Herennio in numis conjungitur. Adde etiam *Meſſii Quinti* nomina Hoſtiliano in iisdem data, quae utique nonniſi a patre Meſsio Quinto Decio traxerit. Vide argumenta alia apud Bandurium. [d])

Qui generum malunt, quos inter poſt Panvinium, Triſtanum, Spanhemium,[e]) aliosque fuit etiam Liebeus, [f]) cauſam ſuam patronis hiſtoricis, et ipſis Hoſtiliani nominibus propugnare nituntur. Hiſtoricos, qui hujus aetatis facta memoriae prodidere, non moror, quos ſatis conſtat tam aperte ſibi contradicere, ut, quid denique tenendum ſit, planiſsime ignores, quae taedia ad cauſam praeſentem pertinentia videre potes apud Spanhemium. Ad nomina *Valentis Hoſtiliani* quod attinet, illa neque Decio, ajunt, neque Etruſcillae inhaeſiſſe, ex quo arguunt, ex aliena eum gente in gentem Deciam fuiſſe translatum. Veriſimile igitur putant, Decium extraneo huic homini collocaſſe quampiam ſuam filiam, eumque adeo ſibi generum addito Caeſaris honore adſciviſſe. Sententiae ſuae quo majorem fidem facerent, occurrebat, a Zonara et Cedreno memorari quemdam Severum Hoſtilianum, quem ajunt fuiſſe inter ſucceſſores Gordiani III., cujus filius fuerit Hoſtilianus noſter, quippe *Meſſii Quinti* nomina ceperit a Decio adoptante, *Valentis Hoſtiliani* a patre naturali. Haec illi. At enim infirmum eſt argumentum iſtud ex nominibus captum. Neque enim filii a patre tantum ac matre, ſed avo quoque ac avia ſua collegere nomina. Multo ante, ut paucis exemplis utar, M. Aurelius ab avo dictus eſt Annius Verus, a proavo materno Catilius Severus. [g]) Geta Severi F. nomen abſtulit a Geta avo paterno, vel patruo. [h]) Cara_

a) Tom. II. p. 256. b) Pag. 252. 6. c) L. I. ſub Trebon. d) in praef. ad Tom. I. p. 5. e) l. c. f) Goth. num. p. 429. g) Capitolin. in Aurel. c. 1. h) Spartian. in Geta c. 2.

racalla dictus Baſsianus ex nomine avi materni, [a]) Elagabalus ante imperium Varius Avitus a patre et avo. Ergo cum jam Herennius Decii F. nomina ſua traxerit a patre et matre, veriſimile plane eſt, alterum filiorum Hoſtilianum ſua traxiſſe a patre, et avo ſeu paterno ſeu materno. Sed et Zonarae atque Cedreni teſtimoniis de quopiam Severo Hoſtiliano Aug. parum moveor; quorum fidem jam ſolide in dubium vocavit Tillemontius, [b]) neque etiam, opinor, futiles hi auctores magnopere moviſſent ſummos illos, quos laudavi, viros, qui generum praehabuere, niſi animum plane perſtrinxiſſet auctoritas Goltzii, a cujus placitis diſcedere usque modo piaculum utique habitum, qui numum obtruſit inſcriptum: IMP. CAES. L. AVR. SEV. HOSTILIANVS. AVG. P. M. TR. P. [c]) quem a mirabili hoc viro ex verbis Zonarae praeſtabit confictum credere.

Hic ergo Hoſtilianus Decii, ut veriſimile eſt, filius alter, patre fratreque in bellum profectis Romae reſtitit. Vtroque in acie caeſo Trebonianus Gallus Decii ſucceſſor eum ob memoriam Deciani imperii publice collaudati adoptavit, ſed paullo poſt rerum novarum metu inſidias ſtruxit nulla habita ſeu adoptionis, ſeu honeſti ratione, ut ait Zoſimus. [d]) Admotum imperio narrat etiam Eutropius: *διαδεχεται την βασιλειαν* Γαλλος, Οστιλιανός, *και ὁ τȣτȣ παις Βȣλȣσιανος*, quae verba aptius ad hiſtoriam vertit Paeanius: *mox imperatores creati ſunt Gallus, Hoſtilianus, et Galli filius Voluſianus.* Victor prior: *haec ubi patres comperere, Gallo Hoſtilianoque Auguſta imperia, Voluſianum Gallo editum Caeſarem decernunt.* Et Victor alter: *Horum temporibus* (Galli et Voluſiani) *Hoſtilianus Perpenna a ſenatu imperator creatus.* Hoſtilianum peſtilentia, quae tum late graſſabatur, interiviſſe, uterque Victor teſtatur, contra quam Zoſimus dixit, Galli inſidiis.

Ex his, quae modo expoſui, apparet, Hoſtiliani numos ad duo imperia pertinere, et eos quidem, in quibus Caeſar dicitur, ad imperium patris, in quibus Auguſtus, ad imperium Treboniani. Hujus imperium palam eloquitur numus inſcriptus IVNONI. MARTIALI, de quo mox.

V. C. 1002. 1003. P. X. 249. 250.

CAESAR. PRINC. IVVENT.

C. VALENS. HOSTIL. MES. QVINTVS. N. C. *Caput nudum in AV. et AE. II. radiatum in AR.*

C. OVAL. OSTIL. MES. COVINTVS. CAESAR. *Caput radiatum in AR.*

Vide quae de inſolente hoc inſcriptionis modo mox infra dicentur.

Averſae ſunt:

MARTI. PROPVGNATORI. — PANNONIAE. — PIETAS. AVG. — PRINCIPI. IVVENTVTIS. — PVDICITIA. AVG. — SAECVLVM. NOVVM. — VBERITAS. AVG. — VICTORIA. GERMANICA. typis jam cognitis. (Muſ. Caeſ. Banduri.)

a) Victor epit. b) Nota II. in Philipp. c) Theſ. p. 105. d) l. c.

V. C. 1004 P. X. 251.
AVGVSTVS.

A patribus, et Treboniano Auguſtus dicitur, non multo poſt ſeu peſte, ſeu Treboniani inſidiis occumbit. Vide altius dicta.

A. IMP. CAE. C. VAL. HOS. MES. QVINTVS. AVG. *Caput laureatum in AE. I. II. radiatum in AR.*
B. IMP. C. MES. QVINTVS. AVG. *Caput radiatum in numo ex AR. puro Muſ. Caeſ., ſed ſuſpecto.*
C. C. OVAL. OSTIL. MES. COVINTVS. AVG. *Caput radiatum in AR.*

* * *

Antica incerta.

IVNONI. MARTIALI. *Typum vide in numis Treboniani.* AR. (Pellerin Rec. III. p. LI.)

Numi cum hac averſa per ſolum Treboniani imperium ſignati ſunt, certo adeo argumento, Hoſtilianum una cum hoc imperaſſe.

* * *

Vt lit. A.

PRINCEPS. IVVENTVTIS. S.C. *Figura ſedens d. globum.* AR. (Mediob.)

Vt lit. B.

SECVRITAS. AVGG. *Mulier ſtans d. capiti impoſita, ſ. columnae innixa.* Ex AR. puro. (Muſ. Caeſ.)

Hic numus ſolum propter argentum purum memorandus, ſed, ut mox dixi, habet modernae fraudis indicia.

* * *

Vt lit. A.

VOTIS, DECENNALIBVS. S. C. *intra coronam.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

In reliquis: AEQVITAS. AVG. — ROMAE. AETERNAE. etc.

Nomina.

De uno *Quinti* nomine pauca hoc loco dicenda. De reliquis actum in praecedentibus. Habuit illud cum patre et fratre commune, at non habuiſſe rationem praenominis, probatur primum eo, quod pater jam habuit praenomen Caii, deinde quod illud in patre nunquam, in fratre raro primum locum obtinet, et in Hoſtiliano quidem ſemper ultimum. Ac ſane videtur, Quinti nomen fuiſſe Hoſtiliano unum ex maxime propriis, non modo quod, ut dixi, poſtremo loco ponitur, ſed etiam, quod iſtud ſuadet numus, ut videtur Aeliae Capitolinae a Patino vulgatus, [a]) in cujus antica ſunt duo capita jugata radiata ſcripto juxta: AETRVSCVS. ET. QVINTVS. CAESS., qui ſunt fratres Herennius Etruſcus, et Hoſtilianus Quintus.

De numis quibusdam argenteis Hoſtiliani.

Omnia muſea non paucos Hoſtiliani numos argenteos ſervant, in quibus ejus nomina ſcribuntur: OVAL. OSTIL. COVINTVS, quae eſt ratio plane Graeca retentis ſolum literis Latinis; nam in Graecis numis eodem modo ſcribitur: ΟΥΑΛ. ΟϹΤΙΛ. ΚΟΥΙΝΤΟϹ. Erunt, qui monetariorum lapſum in iis videbunt, at eorum nimis magnus eſt numerus. Dice-

a) Impp. Rom. num.

rem, homines Graecos Romae ad ſcalpendas matrices adhibitos; verum cur haec peregrinitas non obſervatur etiam in aeneis? aut ſi hi argento tantum inſerviere, cur iidem hellenismi non obſervantur etiam in numis Decii, Etruſcillae, Herennii, et deinde Galli et Voluſiani? En materiam uberem, qua ſe occupent ii, qui conjecturis plus indulgere amant. Id unum ſuſpicari ſubit, jam tum partem monetae Romanae in provinciis fuiſſe elaboratam. Exempla orationis Latinae in marmoribus quoque literis Graecis ſcriptae habes apud cl. Marinium, cujus indefeſſae induſtriae, et purgato judicio tot alia praeclara debemus. [a])

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei	RRRR.
Argentei	C.
Aenei max. formae	RRRR.
Aenei I. et II. formae	R.
Aenei III. formae	O.

Commatis peregrini:

Vrbium liberarum et coloniarum	RR.
Alexandrini	RRRR.

TREBONIANVS GALLVS.

Ejus incerti majores et patria. Decio bellum cum Gothis gerente ipſe jam conſularis, et partis exercitus Romani dux in loca paluſtria perfide fertur imperatorem pellexiſſe, quibus hauſtus cum una cum filio interiiſſet, ipſe ab exercitu dictus eſt Auguſtus circiter exeunte Novembri V. C. 1004.

V. C. 1004. P. X. 251.

TR. P. COS. DES. II. P. M. P. P.

Decio Aug. III., Q. Herennio Etruſco Caeſ. coſ.

Filium Voluſianum Caeſarem appellat, et Hoſtilianum conlegam imperii.

IMP. CAES. TREBONIANVS. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. POT. COS. P. P. *Imperator togatus ſedens d. globum* AR. (Banduri.)

Vnicum hunc numum reperi, qui per notas chronologicas reſiduae hujus anni parti poſsit convenire.

V. C. 1005. P. X. 252.

TR. P. II. COS. II. P. M. P. P.

Treboniano Aug. II., Voluſiano Caeſ. coſ.

---

a) Iſcriz. Alban. p. 128.

Voluſianum Auguſtum appellat. Pacem cum Gothis permiſſo illis cum omni praeda et captivis Romanis reditu, pactusque tributum annuum, turpiſsimam et principem futurorum malorum cauſam init. Rebus foris hoc modo pacatis Romam venit. Peſtis per orbem atrox, (Vide numos vagos) cui ſuccubuiſſe fertur Hoſtilianus, ut in hoc dictum.

* * *

A. IMP. C. C. VIB. TREB. GALLVS. P. F. AVG. *Caput radiatum in AV. et AR. etiam ſine P. F. in iisdem.*

B. IMP. CAE. C. VIB. TREB. GALLVS. AVG. *Caput radiatum in AV. AR. AE. II.*, *laureatum in argenteis puris.*

C. IMP. CAES. C. VIBIVS. TREBONIANVS. GALLVS. AVG. *Caput laur. in AE. I. II. item AR. et AE. max. mod.*

D. IMP. C. GALLVS. AVG. *Caput laur. in quinariis.*

* * *

Vt lit. A.

ADVENTVS. AVGG. *Imperator eques pacificatoris habitu.* AR. (Muſ. Caeſ.)

IMP. GALLVS. AVG. IMP. VOLVSIANVS. AVG. *Caput utriusque laureatum adverſum.*

ADVENTVS. AVGG. *Imperator uterque equo decurrens d. haſtam.* AE. m. m. (Buonarroti, Banduri)

Vt lit. C.

ADVENTVS. AVGG. *Impp. duo laureati equites pacificatoris habitu, praecedit Victoria d. lauream praetendens, ſequuntur milites duo cum aquilis legionariis, pone alter cum vexillo.* AE. m. m. (Numi max. mod. reg. Gall.)

CONCORDIA. AVGVSTORVM. *Capita adverſa laureata Treboniani et Voluſiani.*

ADVENTVS. AVGG. *Idem typus.* AE. II. (Muſ. Caeſ. Com. Vitzai.)

Omnes hi numi probant, Voluſianum, quo tempore cum patre in urbem advenit, Auguſtum jam fuiſſe, ſed et illum eodem hoc anno ſimul conſulem, ſimul Auguſtum in ejus moneta videbimus. Numum poſtremum Bandurius Valeriano et Gallieno tribuit, [a]) iconismum, ut videtur, Ducangii ſecutus. Vtriusque motus auctoritate numum ſimilem in catalogo muſei Caeſarei ſub Valeriano item produxi. Verum cum ejus averſa tot figuris locuples in leviſsimis quoque penitus conſpiret cum averſa numi praecedentis, veriſimile videtur, in hoc quoque Trebonianum et Voluſianum exhiberi. Pronus nonnunquam error in numis hujus aevi, in quibus inſcriptio anticae non ipſa nomina capitum in iis propoſitorum, ſed generatim *concordiam*, vel *pietatem Auguſtorum* enunciat, cujus luculentum exemplum dabimus in numis Valeriani cum ſimili Adventus typo.

Vt lit. C.

P. M. TR. P. COS. II. P. P. S. C. *Imperator velatus ſtans d. pateram, ſ. parazonium ad aram ſacrificat.* AE. I. (Bandur.)

Omiſſum in hoc numo eſſe numerum

a) Pag. 127.

trib. poteſtatis, ut ſaepe alias hoc aevo factum, patebit ex iis, quae infra ſub hoc titulo dicentur.

* * *

IMP. GALLVS. AVG. IMP. VOLVSIANVS. AVG. *Capita adverſa laureata patris et filii.*

PONTIF. MAX. TR. P. II. COS. II. *Duo impp. in quadrigis triumphalibus a Victoriis pone ſtantibus coronantur comitantibus currum praetorianis.* AE. m. m. (Banduri.)

Videtur hoc numo indicari ſuperbus imperatorum in urbem ingreſſus velut parta per victorias pace, quod et innuit Zoſimus: *His rebus in hunc modum geſtis Romam Gallus venit, magnos ob conſtitutam cum barbaris pacem ſpiritus gerens.* Epigraphe averſae ad unum patrem pertinet.

* * *

Eadem adverſa.

PONTIF. MAX. TR. P. II. COS. II. ET. COS. *Idem typus.* AE. m. m. (Muſ. Albani.)

De hoc numo agetur prolixius ſub Voluſiano.

Vt lit. C.

VOTIS. DECENNALIBVS. *intra coronam.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 1006. P. X. 253.
TR. P. III. COS. II. P. M. P. P.
C. Vib. Voluſiano Aug. II., M. Valerio Max. coſ.

Aemilianus in Moeſia imperator adclamatur. Ejus bello perſequendi curam Trebonianus Valeriano mandat, qui ex Gallia et Germania milites contrahit. Praevenit Aemilianus, qui exeunte anno armatus Italiam intrat. (V. infra in trib. poteſt.)

* * *

Vt lit. C.

P. M. TR. P. III. COS. II. P. P. S. C. *Imperator velatus ſtans ad aram ſacrificat.* AE. I. (Banduri.) Argenteum cum eadem averſa recitat Mediobarbus.

V. C. 1007. P. X. 254.
TR. P. IV. COS. II. P. M. P. P.
Valeriano Aug. II., Gallieno Aug. coſ.

Trebonianus Aemiliano obviam ex urbe progreſſus a propriis militibus, qui ſucceſſum deſperabant, una cum Voluſiano apud Interamnam occiditur aetatis anno XLVII. (Victor alter.)

Ad ejus laudem vix quidquam a veteribus memoratum reperio, dedecus ex transacta turpi cum Gothis pace, tum et ignavia vitae objectant omnes.

Vxor nonnullis credita Cornelia Supera, ſed quam verius Aemiliano fuiſſe conjunctam, in hoc probare conabor. Ei adhuc privato nuptam fuiſſe *Aſiniam*, tantum non demonſtrat lapis, quem infra in nominibus Voluſiani producam.

* * *

Vt lit. C.

P. M. TR. P. IIII. COS. II. P. P. S. C. *Vir togatus ſtans d. ramum, ſ. parazonium.* In aliis: *Imperator ad aram ſacrificans.* AE. I. (Muſ. Caeſ.) AE. m. m. (Banduri.)

De numis ſic inſcriptis, vetere inter eruditos diſputationis argumento agetur ex propoſito infra ſub trib. poteſtate.

Numi vagi.

Adverſa varia.

APOLLO. SALVTARIS. *vel:* APOLL. SALVTARI. *Apollo nudus ſtans d. ramum, ſ. lyram.* In omni metallo et forma.

Nimirum invocatus Apollo ab Auguſtis et toto imperio, ut depelleret peſtem, quae inde a principio ejus imperii univerſum orbem funeribus implevit, et multis adhuc poſt annis ſaevire non deſtitit. Inter miſerandam hanc cladem, ut ait Victor alter, *Gallo Voluſianoque favor quaeſitus, quod anxie ſtudioſeque tenuiſſimi cujusque exequias curarent.* Vide et numos ſequentes. Appoſite ad hanc periſtaſin Apollini tribuitur ramus ſive lauri, ſive olivae, nam alterutro veteres luſtrationem peregere. Sic Iuvenalis: [a])

Cuperent luſtrari, ſi qua darentur
Sulſura cum taedis, et ſi foret humida laurus.

Et Virgilius: [b])

Idem ter ſocios pura circumtulit unda
Spargens rore levi, et ramo ſelicis olivae.

Quibus adde Theocritum, [c]) et quae alia teſtimonia collegit eruditus editor muſei Herculan. [d]) et Madriſius. [e])

* * *

IMP. CAES. C. VIBIVS. TREBONIANVS. GALLVS. AVG. *Caput radiatum.*

ARNASI. *Apollo nudus monticulo inſiſtens d. ramum, ſ. arcum.* AE. m. m. (Pellerin Rec. III. p. 283. Banduri. Baldinus.)

Vt lit. B.

ARNAZI. *Idem typus.* AE. II. (Muſ. Theupoli in Coloniis.)

IMP. CAE. C. VIB. VOLVSIANO. AVG. *Caput radiatum.*

ARNAZI. *Idem typus.* AE. II. (Muſ. com. de Vitzai.)

Idem in his numis Apollo, qui in praecedentibus, niſi quod ſ. arcum pro lyra gerit, et rupi inſiſtit, videnturque hi ex eadem cauſa, ex qua priores, ſignati, nimirum ut averteret benignus peſtem, quo modo Graeciam olim eodem adflictam malo vindicavit, ob quod benefactum dictus erat Αλεξικακος, *Averruncus*, et Επικθριος, *Subveniens.* [f]) Opis in hoc malo praeſentis cum compertus eſſet Apollo, vafer Alexánder pſeudomantis, ut eſt apud Lucianum, cum peſtis M. Aurelii aetate totum imperium depaſceret, hunc appoſite verſum ex oraculo ſuo promulgavit:

Φοιϐος ἀκερσεκομης λοιμϑ νεφελην ἀπερυκει.
Phoebus intonſus peſtis nubem fugat.

Inſiſtit vero rupi, nam teſte hymno Homericó [g]) huic deo

Πασαι δε σκοπιαι τε φιλαι και πρωονες ἀκροι
Υψηλων ὀρεων.
Omnes ſpeculae charae, et vertices ſummi
Altorum montium.

Iſthaec quidem plana. At negotium fa-

a) Sat. II. v. 157. b) Aen. VI. v. 229. c) Idyll. XXIV. v. 64. d) Bronzi Tom. I. p. 264. nota 41. e) in Calogeranis Vol. IV. p. 299. f) Pauſan. Attic. c. 3. Arcad. c. 41. g) in Apoll. v. 144.

ceſsit epigraphe ARNASI, vel ut in aeneis II. formae ARNAZI. Ad eam Bandurius, cetera animadverſionum locuples, velut ad rem in vulgus cognitam, obmutuit. Harduinus in ejus explicatione vetere ſuo more in nugas et deliria abit. [a]) Vnum ergo Pellerinium audire juverit conjectantem, vocabulis ARN. ASI. intelligi duo Vmbriae oppida *Arnam*, et *Aſiſium*, quae videntur communi ſumptu Apollinis ſignum in loco edito et late conſpicuo erexiſſe ea tempeſtate, qua ejus dei auxilium propter peſtilentiae furorem maxime erat exoptatum. [b]) At enim quaeri poteſt, ſintne hi numi percuſsi Romae, an in ipſis his oppidis? De officina monetaria in Italia extra urbem aetate imperatorum non conſtat. In urbe ſi ſignati eſſent, non credo abeſſet nota S. C. ſaltem in aeneis II. formae. Haec adverſus viri praeſtantis ſententiam movere facile, at difficile, melius quidquam et valiturum adferre. Eos in coloniarum numis habuere Mediobarbus, eumque, ut videtur, ſecutus auctor muſei Theupoli. Verum et iſtud incertum. Ejusdem rationis ſunt numi Getae inſcripti STA. BOV. Hujus generis numi jam plures, ut vidimus, comperti ſunt, at Voluſiani unicum hactenus cognitum novi, quem olim edidi ex inſigni muſeo ill. com. de Vitzai. [c])

* * *

Vt lit. B.

DIANAE. VICTRI. *Diana venatrix d. telum, ſ. arcum.* AR. (Band.)

Diana Victrix nunc primum in numis occurrit. Vide, quae in Aemiliano ad ſimilem averſam monebo.

* * *

Antica varia.

IVNONI. MARTIALI. *Templum rotundum, intra quod dea ſedens d. forſiculam, ſ. haſtam.* AE. m. m. et AE. I. (Muſ. Caeſ.) *In nonnullis adſtat pavo.* AR. *In aeneis max. mod. hinc et illinc caput bovis.* (Muſ. Caeſ. Banduri.)

Antica varia.

IVNO. MARTIALIS. *Dea ſedens d. forſiculam, ſ. haſtam. In aliis ſ. globum.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Haec averſa ſub Treboniano orta eſt, cum eodem occidit, cumque ea in copioſis ejus ac Voluſiani numis, iisque maximi etiam moduli, et operis pro hoc aevo elegantis reperiatur, veriſimile videtur, eam ad idem cum prioribus argumentum pertinere, nimirum ad commune hujus tempeſtatis malum peſtilentiam, ad quam depellendam principes noſtri omnium nominum deos omnes victimis ac precibus ex Olympo excivere. Opportuna tum ad ferendam opem videri Iuno potuit, quod teſte Tullio *aer interjectus inter mare et coelum Iunonis nomine conſecratur*, [d]) qui tum tracto vitio ſtragem mortalibus attulit, atque idem mox infra: *ſed Iunonem a juvando credo nominatam.* Sic et eandem dictam fuiſſe *Soſpitam* a Graeco σώζω autumat Feſtus. Quae modo dixeram, egregie confirmat ſignum, quod Iuno dextera tenet. Illud jam Triſtanus ex numis, quos viderat, forſiculam dixit.[e]) Eo poſteriores plerique alii ſpicas, alii ramum pronunciavere. Sed poſtquam ſecundis curis numos integerrimos muſei Caeſarei contenderam, cogebar ad-

a) Num. pop. et urb. p. 113. b) Rec. III. p. LII. c) Num. vet. p. 314. d) de nat. deor. L. II. c. 26. e) Tom. II. p. 668.

ſentiri Triſtano forſiculam decernenti. Haec qua ratione ad Iunonem pertineat, vetuſtiores mythologi non meminere, commemoravere tamen infimi aevi ſcriptores Graeci. Ita auctor, qui eſt in Anecdotis Graecis curante Villoiſonio editis, [a]) cum Iunonis ſimulacrum deſcribit, quod erat apud Argos, haec addit: ὁ και ψαλιδα χαλκην ἀνεϐασταζεν ἀπο μεταφορας της κειρȣσης ψαλιδος τας τριχας, και καθαρον ἀποδεικνυȣσης το σωμα, ἐπει ὁ ἀηρ καθαιρει, ἐις ὁν ἀλληγορειται ἡ Ηρα, *quod* (ſimulacrum) *forſiculam quoque aeneam geſtabat ducta metaphora a forſicula capillos tondente, et corpus a ſordibus purgante: aer enim purificat, cujus ſymbolum eſt Iuno.* Eidem ſententiae conſona ſcripſere etiam Codinus, [b]) et Suidas [c]) jam memorati Triſtano. Illud, quod laudati hi auctores ψαλιδα vocant, Clemens Alexandrinus vocat δυο μαχαιρας τας κȣρικας, *duos cultros tonſorios*, quo loco praecipit, virorum barbam non eſſe novacula, ſed *duabus forficibus tonſorum* reſecandam. [d]) Revera in his numis duplex apparet forficula ejus formae, cujus ſunt illae, quibus in noſtris terris oves attondentur. In parodia Catulliana, quae exſtat in in Catalectis Virgilii, ejus forſiculae et forma et uſus eleganter deſcribitur;

Vbi iſte, poſt Sabinus, ante Quinctio
Bidente dicit adtondiſſe forcipe
Comata colla, ne qua ſordidum, jugo
Premente, dura vulnus ederet juba.

Lepidum eſt epigramma, quod exſtat in Analectis Brunckii: [e])

Αμητος πολυς ἐστι τεην κατα δασκιον ὀψιν.
Τῳ σε χρη δρεπανοισι, και ȣ̓ ψαλιδεσσι καρηναι.

Meſſis multa eſt circum tuam umbroſam frontem.
Quare falcibus, non forficulis es adtondendus.

En rationem, propter quam addita Iunoni forſicula, atque haec urgente nunc peſtilentia, cui mederi poſſe credebatur, ſingulari a Romanis cultu mactata eſt. Dixi, in nonnullis hujus generis numis juxta conſpici duo adverſa boum capita. Narrat idem auctor Graecus in laudatis ſupra Anecdotis, Argis ſtato die ſacerdotem feminam in curru candidis bobus juncto ad hoc Iunonis ſimulacrum fuiſſe deductam, qui cum aliquando ad vecturam praeſto non eſſent, in eorum locum ſucceſſere Cleobis et Biton fratrum par tantis ab Herodoto propter pietatem laudibus celebratum. [f])

Cur vero eadem haec Iuno dicta fuerit *Martialis*, nondum ſatis comperire potui. Winkelmannus binis locis ejus cognominis cauſam explicare tentavit applicando Iunoni, quod veteres de quodam pugnae genere, *ſerra praeliari*, prodidere, atque hinc eam dictam Martialem conjicit, et talem in his Treboniani numis propoſitam. [g]) Verum an ſerra eſt, quod Iuno in his numis tenet? Neque etiam ſatis probari mihi poteſt judicium cl. Ennii Viſconti illuſtris in re antiquaria nominis, qui in numis praeſentibus pro forſice faſciculum herbarum, *un groppo d' erbe*, ma-

a) Tom. I. p. 208. b) de orig. Conſtantinop. c) in Ηρα. d) in Paedag. L. III. c. 11. e) Vol. III, p. 9. f) L. I, c. 31. g) Pierr. grav. de Stoſch in praef. p. XIV. Monum. ant. p. 1½.

vult, nimirum quarum contactu Iuno facta praegnans Martem eſſet enixa, unde dicta fuerit *Martialis.* [a]) Novi, dicere Feſtum, [b]) ex aliquorum ſententia Martem dici Gradivum, *quia gramine ſit ortus, quod interpretatur, quia corona graminea in re militari maximae eſt honorationis*, et ex mente Servii gramen eſſe conſecratum Marti, etſi aliam is ejus cauſam ſtatuat, non, quod ex gramine natus ſit. [c]) At enim Ovidius illud, ex quo Iuno Martem concepit, non gramen, ſed florem dixit, ut jam praeeunte erudito hoc viro ſupra in Mamaeae numis indicavimus, ac, quidquid erit, illud cumprimis in hac cauſa quaeritur, quid numi ipſi eloquantur. At vero iterum aio, numos hujus argumenti copioſos, et nitidiſsimos muſei Caeſarei certam nobis forſiculam offerre, nihil autem omnino, quod vel flori, vel herbarum faſciculo ſimile eſſet. Ceterum Juno Martialis non in ſolis numis memoratur, ſed et Sex. Rufus ejus aedem in regione fori Romani ſtetiſſe refert.

His numis cauſa argumenti jungendus alter:

DIVO. AVGVSTO. *Caput Auguſti radiatum.*

IVNONI. MARTIALI. *Templum, in quo dea ſedens adſtante pavone.* AR. (Pellerin Rec. III. p. XLIX.)

Vaillantius in Numis ſuis praeſtant. a Baldino reſtitutis Tom. II. p. 33. numum Auguſti argenteum ſic deſcribit: IVNONI. MARTIALI. *Templum rotundum, in quo Iuno ſedet, d. ſpicas*, eumque rariſſimum appellat. Auſim confidenter conjicere, hunc Vaillantii numum cum Pelleriniano, in quo ſumus, ejusdem eſſe naturae. Enimvero coaevum eſſe Auguſto, perſuadere mihi non poſſum, in cujus moneta ſimilis formae averſa adhuc conſpecta non eſt, ſed quae, ut vidimus, obvia eſt per imperium Treboniani. Quare plane veriſimile exiſtimo, in antica numi, quem dedit Vaillantius, eſſe eandem epigraphen, et typum, quales ſunt in Pelleriniano, nempe: DIVO. AVGVSTO, hujusque caput radiatum. Nimirum ſaeculi praecedentis antiquarios paſsim conſtat indicare neglexiſſe, qua ſint conditione partes anticae numorum imperatoriorum, aut qua metalli mixtione, tanquam haec indicia ad multas artis noſtrae cauſas nihil plane conferrent. Ad praeſentem Pellerinii numum ut revertar, anticam cum averſa male cohaerere, atque illam pertinere ad eam numorum claſſem, in quorum averſa eſt epigraphe CONSECRATIO, et typus arae, vel aquilae, et in quibus memoria conſecrationis praecedentium inde ab Auguſto imperatorum reſtituitur, dubitari nequit. Pellerinius ex hoc numo probare inſtituit, hos ipſos renovatae conſecrationis numos non imperante Gallieno, quod plerisque usque modo viſum, ſed Treboniano fuiſſe percuſſos, quod nos examen in tractatum de numis conſecrationum differimus.

* * *

Vt lit. C.

LIBERALITAS. AVGG. S. C. *Liberalitas ſtans.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. C. Protome laureata, paludamento auri bractea operto.

a) Muſ. Pio - Clem. Tom. VI. p. 86. b) in Gradivus. c) ad Aen. XII. v. 119.

MONETA. AVGG. *Tres Monetae ſtantes cum bilance ſingulae et cornucopiae, pro ſingularum pedibus maſſa metalli.* AR. m. m. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

PRINCIPI. IVVENTVTIS. S. C. *Mulier ſedens d. ramum.* AE. II. (Banduri.)

Credi poſſet haec averſa ex Voluſiani moneta per injuriam huc adacta, ſi in hac mulieris ſedentis typus cum eadem epigraphe occurreret. Sed jam alias obſervavimus, Auguſtis quoque non raro principis juventutis titulum fuiſſe adjectum.

* * *

Vt lit. C. Protome laureata d. ſceptrum cum aquila.

SAECVLI. FELICITAS. *Quatuor puelli ſtantes cum attributis totidem anni tempeſtates deſignantibus.* AE. m. m. (Muſ. Albani.)

Elegans typus, etſi jam ex numis cognitus.

Vt lit. A.

SAECVLVM. NOVVM. *Templum ſex columnarum, intra quod idolum ſedens, in imo unum, vel duo, vel tria puncta, ſeu globuli.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Haec averſa obvia in numis Philippi ejusque familiae, ſed cum in his abſint globuli ſubjecti, et etiam idem typus exſtet in moneta Etruſcillae Decii, et Hoſtiliani, demitur ſuſpicio permutatae matricis, quam obtendit Pagius. [a])

Numi commatis peregrini.

Numi *urbium liberarum*, et *coloniarum* complures habentur, item *Alexandrini* cum A. B. Γ., de quibus numeris agetur continuo.

De trib. poteſtate, et terminis imperii Treboniani.

Trebonianum exeunte fere Novembri V. C. 1004 dictum Auguſtum vidimus. Quod ad ejus imperii finem attinet, haec Zoſimus: Gothis provincias Iſtro adſitas impune vaſtantibus Aemilianum exercitui Pannonico praefectum barbaris obviam proceſsiſſe, eosque victoriis fractos ut ex imperii finibus excederent, coegiſſe. Tam praeclarae virtutis cauſa ab exercitu Auguſtum adverſum ignavos principes ſalutatum. Quo audito Trebonianum imperaſſe Valeriano, ut perduellem coactis Galliae et Germaniae legionibus ad obſequium revocaret. At praeveniſſe Aemilianum, et Italiae cum magno exercitu infuſum ita perterruiſſe Treboniani milites, ut mutata fide eum una cum filio apud Interamnam occiderent, ſeque una cum ſenatu Aemiliani arbitrio permitterent. At Valeriani milites indigne ferentes, eum imperare, ad quem bello perſequendum miſsi fuerant, Valerianum ſuum purpura induerunt, qui Italiam cum exercitu ingreſſus easdem vices rependit Aemiliano, cum a ſuis ipſius militibus belli incerta metuentibus occideretur. Hanc necem peractam apud Spoletum refert Victor in epitome. Sed Victor prior Aemilianum morbo exſtinctum adſerit, ac poſtea a militibus apud Rhaetias ob inſtans bel-

a) Crit. Baron. ad ann. Ch. 253.

lum contractis Valerianum purpura donatum. Etiam Eutropius poſt obſcurum trium menſium imperium exſtinctum tantum docet nulla facta caedis mentione, eique ſubinde ſuffectum Valerianum. Ex horum ergo auctorum fide Treboniano Aemilianus, huic Valerianus ſucceſſere.

Inter haec ingens chronologorum diſſenſus, ſitne Galli caedes figenda ad annum V. C. 1006. P. X. 253, an ad annum 1007, P. X. 254, cui praeluſit ipſe veterum epitomatorum diſſenſus in definiendis imperii Treboniani annis. Non eſt mei inſtituti, tot varias noſtrae aetatis chronologorum ſententias in examen vocare, quod jam praeſtitere Tillemontius, et Mazzolenus. Alioqui confiteri neceſſe eſt, eruditos hos viros inanem fere in tota hac diſputatione operam poſuiſſe, dum primum ex diſcordibus veterum opinionibus, quorum teſtimonia quam exiguam mereantur fidem, ipſi noverunt, conantur Treboniani et Aemiliani annos eruere, deinde cum paſsim ad numos provocant, quos noſtra aetate condemnamus, eos vero tanquam ſpurios rejiciunt, quos eſſe legitimos hodie agnoſcimus omnes. Quare ego in praeſente, et quantum licebit, contracto examine nonniſi monumentis publicis pugnabo, quanquam et haec ipſa non raro eum in modum ſibi adverſentur, ut difficile ſit, ex his laqueis evadere.

Ii, qui necem Treboniani ad annum V. C. 1006 referunt, tanquam invictum argumentum objiciunt faſtos, ex quorum unanimi conſenſu ſequentis anni 1007 conſules memorantur Valerianus ejusque filius Gallienus. Pro vetere inſtituto, et complura priorum imperatorum exempla ii, qui imperium aedpti ſunt, etiam in ſequentem annum conſules deſignati fuere. Ergo veriſimile eſt, Trebonianum jam anno 1006 mortuum fuiſſe. Neque dici poteſt, Valerianum a Treboniano potuiſſe ad conſulatum evehi; nam etſi iſtud demus de Valeriano, tamen non de filio Gallieno, cum nunquam pater privatus cum filio una eſſet conſul, et Gallienus ipſe junior eſſet, quam ut tanto honore potuiſſet dignus haberi.

Argumentum alterum, illudque non parum validum offert epocha Aegeaeorum Ciliciae. Recitat Vaillantius duos Aemiliani numos in hac urbe ſignatos cum anno ΘϤC, (299) quibus addi poteſt alius Corneliae Superae cum eodem anno. Iuxta calculum aerae in hac urbe receptae, quem alibi demonſtravi, numus hic ſignatus eſt ab autumno V. C. 1005 usque ad autumnum 1006. Ergo ſi Aemilianus, qui Gallo ſuccesſit, agnitus jam fuit imperator anno 1006, nequit Galli imperium extendi in annum 1007.

Argumentum tertium ſufficiunt numi Viminacii. Horum illi, qui annum XIV. inſcriptum habent, ſiſtunt caput non Treboniani modo, ſed et Aemiliani, et Valeriani. Annus XIV. Viminacienſium currit cum anno V. C. 1006, ut loco ſuo docui. Ex quo patet, ſaltem exeunte hoc anno imperium jam obtinuiſſe Valerianum.

Aliud etiam ſubſidium hujus ſententiae patroni ſibi quaeſivere ex numis Gallieni, ſecundum quos tribunatus nunquam ſuis conſulatibus reſpondebunt, niſi ab hoc anno ejus trib. poteſtates numerandi initium fiat. At fallax iſtud

eſt ſubſidium, nam facile eſt, hanc ſententiam ex ipſis etiam Gallieni numis evertere. Adeo enim illi erroribus monetariorum ſcatent, ut quam alii ſententiam juvare videntur, alii rurſum pervertant, quod qui credere noluerit, is quaeſo ex Mediobarbi catalogo Gallieni numos in ſua quosque tempora tribuat.

Verum et adverſae partis, quae Treboniani necem ad annum V. C. 1007 conſtituit, argumenta audire juvat.

Iam iſtud primum ex numis evincitur, Treboniani imperium ſatis late ultra Auguſtum anni 1006 extendendum eſſe. Exſtant numi Alexandrini tam Treboniani, quam Voluſiani inſcripti L. Γ. Cum annus Treboniani A coeperit exeunte Novembri V. C. 1004, vel ipſi adverſarii dabunt, ex Alexandrinorum calculo annum Γ incipere debuiſſe die XXIX Auguſti anni 1006, cumque numorum ſic inſcriptorum magna copia ſuperſit, neceſſe eſt, longius adhuc tempus inde a dicto die imperaſſe Trebonianum. Hi ergo numi adſligunt ſententiam Tillemontii, Pagii, Bandurii, aliorumque, qui Trebonianum menſe Maio aut Iunio anni 1006 caeſum ſtatuere.

Fortiſsimum huic ſententiae patrocinium accedit ex numis Treboniani aeque ac Voluſiani inſcriptis P. M. TR. P, IIII. COS. II., ex quo tribunatus numero neceſſe eſt Trebonianum ſaltem annum 1007 inchoaſſe. Haec horum numorum teſtimonia tanti viſa ſunt Petavio, ut non dubitaret Treboniani imperium eo usque extendere. Alii vero alias eorum explicandorum rationes, ſed ſingulares omnino coacti ſunt reperire. Celerius ſeſe expediunt ii, qui priorem ſententiam malebant amplecti. Hos numos, aiunt, aut eſſe adulterinos, aut male deſcriptos, aut monetariorum vitio depravatos, cum alterius principis matrices horum capitibus ſociarent. Verum iſtud temere adſeri ipſa horum numorum copia tam in argento, quam aere facile evincit. Ad haec ſi permutatae eſſent matrices, et averſae pertinerent ad praecedentes imperatores, quod plane certum viſum eſt *Pagio*, [a]) neceſſe eſſet, easdem tam ſpectata inſcriptione, quam typo averſas occurrere in numis imperatorum proxime praecedentium, quod tamen nondum obſervatum. Numis ſic inſcriptis feliciter ſuppetias venit, omnemque his vel erroris vel fraudis ſuſpicionem eximit marmor, quod exſtat Romae in aedibus march. Rondanini, quodque primus vulgavit *Barthelemyus*, [b]) et infra in nominibus Voluſiani copioſius recitabitur, in quo Trebonianus aeque ac Voluſianus dicuntur: TR. P. IIII. COS. II. P. P. An et marmor iſtud, quod cum numis tam eximie conſpirat, corruptum?

Huc denique faciunt numi Aemiliani in Dacia cum anno VIII. ſignati, qui congruit anno V. C. 1007. Si ergo Aemilianus hoc adhuc anno vivus et Auguſtus non repugnat conſulatui Valeriani, neque Trebonianus hoc anno vivus et Auguſtus eidem repugnabit. Etſi vero, quod ad chronologiam attinet, pa-

a) Crit. Baron. ad V. C. 1006. n. 14.

b) Mem. B. L. Tom. XXVIII. p. 606.

rum valeant Daciae numi, ut in hujus moneta prolixe probavi, tamen praeſens uumus plus valet propterea, quoniam ejus averſa nequaquam ex antecedentis imperatoris matrice Aemiliano applicari potuit, quae fere unica fuit ratio tot errorum in Daciae moneta.

Haec utriusque opinionis incommoda cum videret Mazzolenus, ſuam rurſus doctrinam proponit, ab his, ut ſibimet ipſi palpatur, moleſtiis totum immune.[a]) Nam pro recepto ſuo tribunatus numerandi modo, quem alibi latius proponemus, Trebonianus ineunte Decembri 1004 dictus Auguſtus tribunatum mox iteravit die X. ejusdem menſis. Anno vertente trib. poteſtatem III. eſt auſpicatus. Sequente anno 1006 menſe Iunio rebellavit Aemilianus. Caeditur Trebonianus circiter exeunte Novembri, cum parati jam eſſent numi tribunatu IV. notati, et die X. Decembris erogandi. Paullo poſt labente adhuc Decembri caeditur quoque Aemilianus, et Valeriani conſulatui ad proximas Kalendas Ian. locum facit. Sententiam ſuam ſtabilire nititur primum numis Viminacii et Daciae, deinde numo Aemiliani Alexandrino cum anno B, qui annus II. inivit die X. Decembris una cum tribunatu iterato. Denique perveniſſe Aemilianum ad Kal. Ian. anni ſequentis, aut proxime ſaltem ad eas acceſsiſſe adſerit propter numos Aemiliani Viminacii cum anno VIII. ſignatos, qui reſpondet anno V. C. 1007.

Quod facere ſolent medici, qui cum de languentis valetudine deſperant, nullum non remedium quantumcunque violentum permiſſum ſibi arbitrantur, id facere quoque Mazzolenus in deſperata ſua cauſa inſtituit. Modicus ero in eo refutando cum propter brevitatis inſtitutum, tum quod generatim ejus de iterata IV. idus Dec. trib. poteſtate doctrina laborat.

I. Nemo non videt, ad arbitrium fingi, quod de numis, qui Galli tribunatum IV. praeferunt, dudum paratis adſerit. Dandum forte iſtud, ſi hujus generis unus alterve tantum exiſteret, verum aliud aperte ſuadet horum inſignis numerus. II. Novum ad cauſam comprobandam Alexandrinae epochae calculum conſtituit, dum hujus annos ad rationem trib. poteſtatis fuiſſe exactos praedicat, quod argumentum in moneta Alexandrina copioſe tractavi. At enim dum variorum dictata everto, quod facile, erunt, qui aptiorem a me doctrinam, magisque adcommodatam ad rationem temporum a me requirent, quod in ea caligine, numorum ejus aetatis non raro perverſis legibus, hiſtoricorum, quos hiſtoricos vere dixeris, inopia, eorumque, qui ſuperſunt, pugnantibus ſententiis praeſtare te poſſe plane deſperes. Vt tamen aliquod meum ſpecimen edam, ejus temporis rationem per probabiles conjecturas ex numis definiam, ſic tamen, ut Daciae ac Viminacii numos, qui, ut in horum moneta comprobavi, ſpectatis epochae annis ſaepe turpiter fallunt, in tota hac cauſa vix audiendos putem.

Ajo igitur, Treboniani imperium ſeſe revera in annum V. C. 1007 P. X. 254 porrigere ſuadentibus iſtud ejus ac Vo-

---

a) Animadv. de trib. pot. p. 174.

Voluſiani numis tribunatu IV. notatis. Hoc conſtituto ſic veriſimiliter procedit hiſtoria. V. C. 1006 forte exeunte Iulio imperium in Moeſia arripit Aemilianus. In ejus partes tranſitionem faciunt Cilices, quorum urbs Aegae continuo cum ejus ac Corn. Superae imagine numos ferit, antequam ejus annus ΘϘC fors exeunte Octobri exſpiraret. Interea Alexandrini in fide erga Trebonianum perſiſtunt, qui numos L. Γ. cum ejus capite inde a die XXIX. Auguſti feriri coeptos magno numero ſignare pergunt. Audita Aemiliani perduellione Trebonianus Valeriano ejus bello perſequendi curam demandat. Is militem in Gallia et Germania contrahit, ſed moram injicit ſive peſtis, quae eo tempore per provincias ſaeviit, ſive rei pecuniariae anguſtiae, ſive perfidia, ſive quaecunque alia cauſa, quam ignoramus. Exeunte anno Italiam intrat Aemilianus coepta perſecuturus. Circa idem tempus Valerianus in Rhaetia, ſeu quod Treboniani cauſam propter ejus ignaviam deſperaret, ſeu copiis ſuis fretus imperatorem ſeſe appellat, et conſulem ſe cum filio in annum ſequentem deſignat. Init annus V. C. 1007 et Treboniani tribunatus IV. Ejus anni altero circiter menſe Trebonianus et Voluſianus interimuntur. Aemilianus, quia praeſens, imperator ab exercitu utroque, et patribus agnoſcitur. Bellum deinceps Aemilianum inter et Valerianum. Ille ſive ſuorum gladio, ſive morbo occumbit, Valerianus unus rerum potitur, eum conſulem cum filio agnoſcunt faſti abolitis prioribus, qui annum aperuere, quod olim et ſub Elagabalo factum.

En probabilem, ut opinor, rerum eventum ſecundum numorum teſtimonium, et neque hiſtoricis, aut ſaltem majori eorum parti adverſum. Etenim teſtibus Euſebio, Caſsiodoro, Epiphanio, Iornande, quos laudat Tillemontius, [a]) regnavit Trebonianus annos II. menſes IV., nempe tantundem temporis, quantum in mea doctrina ejus imperium occupat. Ad haec Zonaras Aemiliano imperii menſes IV. tribuit. Quo minus noſtrae aetatis chronologi horum teſtimoniis ſubſcriberent, prohibuit fere unicus Valeriani conſulatus, qui tamen et ipſe ea, qua dixi, ratione non difficulter ſeſe adcommodat. Quae de Voluſiani tribunatu IV. objiciuntur, in hujus moneta explicata reperies.

Poſtremus Sanclementius novam nuper ingreſſus eſt viam ad moleſtum hunc Galli tribunatum IV. enodandum. [b]) Veriſimile illi viſum, Trebonianum non a tempore mortis Decii, ſed Philipporum annos imperii ſui numerare coepiſſe, atque iſtud exemplo Severi, quem item, ait, omiſsis Pertinace et Iuliano initium ſui principatus a caede Commodi fuiſſe auſpicatum. Ejus cauſam, ut viſum, probabilem adfert, quod Decius trib. poteſtate, quam una cum cenſoria dignitate, jure quintae relationis, et proconſulari imperio ſenatui populoque reſtituit, ipſe caruit, ac propterea nulla ejus in numis facta mentione. Quare Trebonianum, ne per biennium reſp. ea poteſtate caruiſſe videretur, eandem mo-

---

a) Nota III. in Gallum. b) de vulg. aera p. 304. ſeq.

netae ſuae ita inſerendam decreviſſe, ut ejus exordium ab exitu utriusque Philippi ſumendum eſſet. Ac propterea opinatur eveniſſe, ut fere nulli adhuc ſeu Treboniani, ſeu Voluſiani numi cum tribunatu I. et II., ſed quam plurimi utriusque cum tribunatu III. et IV. eſſent reperti. Haec vir eruditus, ſic tamen, ut nolit ſententiam ſuam ſatis certam putare. Ac jure quidem, ſunt enim non pauca, quae me omnes has cauſas obiter expendentem ab hac conjectura avertunt. Iam primum probare non poſſum ductum a Severo exemplum, quem ait initium imperii continuo a Commodi nece duxiſſe, quod olim in trib. poteſtate Severi latius refutabo. Neque etiam adſeri poteſt, Decium trib. poteſtatem ſenatus arbitrio permiſiſſe. Quo iſtud idoneo auctore acceperit vir eruditus in indicandis fontibus juſto parcior, ignoro. Pomponii Laeti, quem iſtud perhibere video, auctoritas tanti mihi non eſt. Et quis Decio negaverit trib. poteſtatem, quando eam illi tribuunt tot marmora, quorum partem enumerabimus in tractatu de hac dignitate? Denique eo certiſsime ſalli videtur, quod adfirmat, vix aliquos exſtare Treboniani et Voluſiani numos cum tribunatu I. et II., at plurimos cum tribunatu III. et IV. Tam enim rari ſunt numi Treboniani cum tribunatu III., quam rari ſunt illi cum tribunatu II., Voluſiani autem numum cum mentione tribunatus III. nondum reperi. At in utroque tandem abundant numi tribunatus IV. teſtes. Ergo ex numis evinci non poteſt, quod ſibi eorum ope probandum ſumpſerat. Equidem in excluſis ex moneta tribus primis tribunatibus, aut certe parcius adhibitis nihil ineſſe recenditum exiſtimo. Certum eſt, eos in Decii numis ex quacunque cauſa non memorari. Veriſimile deinde, monetarios priori conſuetudini ſervientes eorum mentionem principio omiſiſſe, ſerius ſeu ultro, ſeu juſſos revocaſſe.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei - - - - - - - - -	RRR.
Argentei - - - - - - - -	C.
Aenei max. formae - - - - - -	RRR.
Aenei I. et II. formae - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - -	O.
Commatis peregrini:	
Vrbium liberarum, coloniarum, et Alexandrini - -	R.

VOLVSIANVS.

Patris Treboniani tam in ſecundis, quam adverſis comes patre ad imperium evecto ex more ipſe dictus Caeſar, et conſul deſignatus.

V. C. 1004. P. X. 251.
CAESAR.COS.DES.PRINC.IVVENT.

C. VIBIO. VOLVSIANO. CAES. *Caput radiatum in AR. nudum in AE.*

IVNONI. MARTIALI. — *V. numos patris.* PRINCIPI. IVVENTVTIS *typis notis.* VOTIS. DECENNALIBVS. S. C. *intra coronam.* AE. II. (Bandur.)

V. C. 1005. P. X. 252.
AVGVSTVS. TR. P. II. COS. DES. II. P. M. P. P.

A patre Auguſtus dicitur. V. numum ſequentem.

IMP. GALLVS. AVG. IMP. VOLVSIANVS. AVG. *Capita adverſa laureata patris et filii.*

PONTIF. MAX. TR. P. II. COS. II. ET. COS. *Duo impp. curru ſex equorum adverſi vecti d. lauream a Victoriis pone ſtantibus coronantur, currum milites palmiferi proſequuntur.* AE. m. m. (Muſ. Albani.)

Hoc typo indicari proceſſum hujus anni conſularem, quem pater Gallus iterum, filius primum peregere, dubitari nequit, praecipue ſi conferatur numus fere geminus Gordiani III., quem deſcripſi ad annum V. C. 994. Ergo, niſi monetarius liberiore forte prolepſi uſus eſt, ſtatuere oportebit, Voluſianum jam Kalendis Ian., quibus conſul primum proceſsit, fuiſſe Auguſtum. Quidquid erit, hoc eum honore gaviſum exeunte ſaltem Iulio hujus anni, docet marmor Gruteri, [a]) in quo legitur: ACTVM. PR. KAL. AVG. IMPP. DD. NN. GALLO. AVG. II. ET. VOLVSIANO. AVG. COSS. Feruntur quidem numi, qui Voluſianum, cum jam conſul eſſet, adhuc Caeſarem appellant, ſed ſunt hi, quod norim, Goltziani tantum. Iſtud certum ex numis patris hujus anni, Voluſianum, quo tempore Romam advenit, Auguſtum jam fuiſſe. Quoniam in titulis averſae diſtinguuntur conſulatus II. patris, et ſimplex filii, reliquis cum utroque communibus, patet, priores titulos PON. MAX. et TR. P. II. jam hoc anno filio quoque fuiſſe proprios, de quo agetur in tractatu de trib. poteſtate.

*

IMP. CAE. C. VIB. VOLVSIANO. AVG. *Caput laureatum.*

VOTIS. DECENNALIBVS. S. C. *intra coronam.* AE. I. (Banduri.)

V. C. 1006 P. X. 253.
TR. P. III. COS. II. P. M. P. P.

Hujus anni facta vide in patre.
Deſunt certi hujus anni numi.

V. C. 1007. P. X. 254.
TR. P. IV. COS. II. P. M. P. P.

Vna cum patre apud Interamnam occiditur a militibus. (V. dicta in patre.)
Vti eadem illi cum patre fortuna, ita ſimilem moribus fuiſſe colligitur ex ſcriptoribus.

*

IMP. CAE. C. VIB. VOLVSIANO. AVG. *Caput radiatum.*

---

a) Pag. 995. 9.

P. M. TR. P. IIII. COS. II. *Vir togatus d. ramum*, *ſ. parazonium*. AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem epigraphe. Caput laureatum.

P. M. TR. P. IIII. COS. II. S. C. *Idem typus*. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Eadem epigraphe. Caput radiatum.

P. M. TR. P. IIII. COS. II. *Imperator velatus ſtans ad aram d. pateram*, *ſ. parazonium*. AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem epigraphe. Caput laureatum.

P. M. TR. P. IIII. COS. II. P. P. S. C. *Idem typus*. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

De controverſa Voluſiani trib. poteſtate IV., quam hi numi adſtruunt, agetur in tractatu de hoc titulo. Iſtud profecto mirum, in numis hujus generis aeneis addi titulum P. P., eumque omitti in argenteis, etiamſi reliqua epigraphe ſit eadem, et idem typus, cujus ego rationem non adſequor, etſi veriſimile ſit ſubeſſe aliquam, cum id in his numis conſtanter obſervetur. Mirum deinde, easdem averſas tam ſpectata epigraphe, quam typo obſervari tantum in numis aeneis patris Treboniani, nunquam vero in argenteis, quamvis hujus generis argentei obvii ſint in filio Voluſiano.

Numi vagi.

A. IMP. CAE. VIB. VOLVSIANO. AVG. *Caput laureatum in AV. item AR. m. m. AE. m. m. AE. I. II. radiatum in AR. min. mod.*

B. IMP. C. C. VIB. VOLVSIANVS. AVG. *Caput radiatum in AR.*

C. IMP. (*in aliis* IM.) C. V. AF. GAL. VEND. VOLVSIANO. AVG. *Caput radiatum in AR.*

Averſae magis memorabiles, ut: APOLL. SALVTARI. — ARNAZI. — IVNONI. MARTIALI. etc. Voluſiano fuere cum patre communes, a quibus ergo recitandis ſuperſedemus, commemoratis tantum paucis, quae iſtud meruiſſe videbuntur.

Vt lit. A.

FELICITAS. PVBLICA. *Mulier ſtans d. caduceum*, *ſ. haſtam transverſam*, *et ſimul columnae innixa*. AR. m. m. AE. m. m. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

LIBERALITAS.AVGG. *Liberalitas ſtans*. AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

PRINCIPI. IVVENTVTIS. *Imperator paludatus ſtans d. bacillum*, *ſ. haſtam*. AR. (Muſ. Caeſ.) AE. I. (Baldini.)

Auguſtos una principes juventutis jam ſatis in praecedentibus vidimus.

Vt lit. C.

PVDICITIA. AVG. *Mulier ſedens d. velum capiti obducit*, *ſ. haſtam*. AR. (Muſ. Caeſ.)

Haec averſa, ut in primis imperatoribus perrara (in Hadriano primum obſervatnr) ita in hujus aevi viris Auguſtis magis obvia.

Vt lit. C.

SAECVLVM. NOVVM. *Templum ſex columnarum*, *intra quod idolum ſedens*. AR. (Muſ. Caeſ.)

Inde a Philippo hic typus imperatorum plurium averſas inhabitat.

Vt lit. A.

L. IA. *Sphinx*. AE. I. (Banduri p. 85.)

En numum duplicis naturae, quem integerrimum profitetur ipſe Bandurius, etſi ejus explicationem non tentet. Ex quo apparet, ad ſua adhuc aenigmata

adſidere Sphingem, neque his omnibus ſuum adhuc repertum, qui ſolveret, Oedipum. Vide, quae alia de ſingulari hoc numo in moneta Alexandrina obſervavi Vol. IV. p. 90.

Numi commatis peregrini.

Sunt hujus generis in Voluſiano, ut in patre Gallo.

Nomina.

Praeter obvia *C. Vibii Voluſiani*, et additum in nonnullis Graecis *Treboniani* in numis leguntur etiam haec:

IMP. C. V. AF. GAL. VEND. VOLVSIANO. AVG. in argenteis ſeptem diverſis muſei Caeſarei.

ΑΥΤΟΚ. Κ. Γ. ΑΦΙΝ. ΓΑΛ. ΟΥΕΝΔ. ΟΥΟΛΟΥCCΙΑΝΟC. CЄΒ. in duobus integerrimis Antiochenis muſei Caeſarei.

Α. Κ. Γ. ΑΦ. ΓΑΛ. Β. ΒΟΛΟΥCΙΑΝΟC. ЄΥC. in Alexandrinis. (Muſ. Caeſ. Theup. Arigoni.)

ΓΑ. ΒΙ. ΑΦ. ΓΑΛ - - - in numo Nicopolis Epiri cum ſolita averſa *Protomes Victoriae*. (Muſ. C. de Vitzai.)

Haec nomina Vaillantius, uſus interpunctione, quae opinioni ſuae adcommodatior eſt viſa, ſic explet: (Num. colon. ſub Voluſ.)

V*Andalicus*, F*innicus*, GAL*indicus* VEND*enicus*.

Cenſet porro, Voluſianum ſic dictum ex victis Sarmatiae Europaeae populis, quorum aliqui teſte Ptolemaeo [a]) dicebantur *Phinni*, *Galindae*, *Vendeni*. Iuvat hic contra Vaillantium haec confidenter enunciantem ὡς ἐν παρόδῳ animadvertere, demptis Finnis a Ptolemaeo hoc loco nullum ex laudatis Sarmatiae populis memorari. Ejus repudiata ſententia Harduinus ea vocabula ſic effert:

C. V*Alerius* F*innicus* GAL*lus* VIND*ex*. [b])

Eruditi reliqui huic illive, ut viſum fuit, adſenſere, pauciora tamen ſuffragia abſtulit Vaillantius, quoniam ex perpetuo more victarum gentium tituli non praecedere imperatoris nomen, ſed conſequi ſolebant; ad haec mirum iis viſum, his elogiis gloriari unum filium, neque unquam patrem, cujus tamen veriſimile in iis promerendis potiores fuiſſe partes.

Reperta ſerius marmora, quae in lucem dedit Muratorius, [c]) eatenus Harduino contra Vaillantium favent, quatenus adfirmant, familiae eſſe nomina, non ex victis gentibus indita; nam Voluſianum omnia appellant *C. Vibium Afinium* (alia *Affinium*) *Gallum Veldumnianum*. At prae reliquis inſigne marmor, quod primus de eodem argumento diſputans publici juris fecit Barthelemyus [d]) deſcriptum Romae in aedibus marchi. Rondanini, cujus initium propter nexum cum utriusque imperantis hiſtoria hic apponam:

IMP. CAES. C. VIBIO. TREBONIANO. GALLO. PIO. FELICI. A - - -
PONTIF. MAX. TRIB. POT. IIII. COS. II. P. P. PROCOS.

---

a) Lib. III. c. 5. b) Hiſt. Aug. p. 841. c) Pag. 253. 2, 3, 4. d) Mem. B. L. Tom. XXVIII. p. 606.

IMP. CAES. C. VIBIO. AFINIO. GALLO. VELDVMNIANO. V . . .
PIO. FELICI. AVG. PONTIF. MAX. TRIB. POTEST. IIII. COS. II. P. P. . .

Videmus adeo, omnia in his lapidibus contineri nomina, quae in numis, et ab his veram lectionem, et interpunctionis legem petendam. Suapte patet, το BI. in laudato numo Vitzaiano poſitum eſſe pro OΥI., et ſignificare *Vibius*.

At inquirendum modo, unde varia haec petita nomina. De nominibus *C. Vibii Galli* dicere nihil attinet, cum haec palam ſint paterna. *Aſinii* nomen veriſimiliter tractum a matre, egregie Muratorius ex alio marmore, [a]) et ex eodem Barthelemyus docent:

AFINIAE. M. F.
GEMINAE. BE
BIANAE. C. F.
VXORI
VIBII. GALLI. C. V.
VIBIVS. THVLLVS
PATRONI. VXORI.

An non nomen Afinii inditum Voluſiano, et indicatus in hoc marmore Afiniae maritus Vibius Gallus velut digito monſtrant, memoratum in hoc lapide Vibium Gallum eſſe ipſum C. Vibium Trebonianum Gallum ſubinde Auguſtum, ejus uxorem adhuc privati Afiniam, et ab hac pro ejus aetatis more datum nomen filio? Vtrum ab eadem matre, vel forte avia traxerit nomen *Veldumniani*, quem numi tam Latini, quam Graeci *Vendumnianum* appellant, incertum adhuc. Nomen adfine VELDVMNIMIVS continet marmor vetus Romanum monaſterii S. Gregorii in monte Caelio, quod exſtat in Diſſertationib. cl. Odericii p. 304.

De trib. poteſtate.

Hanc expoſitam vide in tractatu ſingulari.

Pontifex maximus.

Geminatus uno tempore pontificatus maximus veteri quidem inſtituto adverſatur, ſed hunc morem infractum jam a Balbino et Pupieno, mox a binis Philippis vidimus, atque deinceps exempla obvia videbimus.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - - -	RRR.
Argentei max. mod. - - - - - - - -	RRR.
Argentei ordinarii - - - - - - - -	C.
Aenei max. mod. - - - - - - - - -	RRRR.

a) Pag. 670. 4.

Aenei I. et II. formae - - - - - - -	C.
Aenei III. formae - - - - - - -	O.
Commatis peregrini:	
Vrbium liberarum, et coloniarum - - -	R.
Alexandrini - - - - - - - - - -	RR.

AEMILIANVS.

Aemilius Aemilianus natione Maurus ſub Treboniano Pannoniae praefectus, dum hic per ſocordiam imperii res corrumpit, infeſtos provinciae Gothos adortus magna edita ſtrage viam relegere coegit. Ejus virtutis ergo a ſuis imperator in Moeſia adclamatur, quod factum circiter exeunte Auguſto V. C. 1006, ut veriſimile eſſe dixi ſupra in trib. poteſtate Treboniani.

V. V. 1006. P. X. 253.
TR. P. P. M. P. P.

In Aemiliani per Moeſiam et Pannoniam agniti imperatoris partes tranſeunt Aegeaei Ciliciae. Trebonianus ejus ad obſequium revocandi provinciam Valeriano mandat. (Vide ſupra in trib. poteſtate Treboniani.)

*
* *

IMP. AEMILIANVS. PIVS. FEL. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. I. P. P. *Imperator ſacrificans, retro vexillum. In aliis alii typi.* AR. (Muſ. Caeſ. Banduri.)

Eadem epigraphe.

P. M. TR. POT. P. P. S. C. *Imperator ad aram ſacrificans.* AE. I. II. (Band.)

De utroque hoc numo agetur infra ſub trib. poteſtate.

V. C. 1007. P. X. 254.
TR. P. II. P. M. P. P.

Italiam intrat bellum Treboniano facturus. A ſenatu primum hoſtis judicatur, mox Treboniano ac Voluſiano apud Interamnam ſuorum proditione ad necem adactis ab utroque exercitu ac ſenatu imperator agnoſcitur. Non multo poſt Valeriano adverſum ſe legiones moventi obviam progreſſus ipſe quoque a ſuis apud Spoletum interficitur aetatis anno XLVI. (Vide ſupra in Treboniani trib. poteſtate.) Victor prior eum morbo exſtinctum refert.

Vxor veriſimilis *Cornelia Supera*, de qua mox.

Numi Aemiliani reliqui.

A. IMP. AEMILIANVS. PIVS. FEL. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. AE. I. II. III. radiatum in AV. AR. AE. II.*

B. IMP. CAES. AEMILIANVS. P. F. AVG. *Caput laureatum in AE. I. radiatum in AR. AE. II.*

C. IMP. CAES. AEMILIANVS. AVG. *Caput laureatum in AE. I.*

D. IMP. CAES. AEMILIANVS. PIVS. FEL. AVG. *Caput laureatum in AE. I.*

E. IMP. M. AEMIL. AEMILIANVS. P. F. AVG. *Caput radiatum in AR.* (Banduri p. 94.)

F. IMP. CAES. C. IVL. AEMILIANVS. PIVS. FEL. AVG. *Caput laureatum in AE. I.* (Banduri p. 96. 99.)

* *
*

Vt lit. B.

AETERNITAS. AVGG. S. C. *Mulier ſtans d. globum, cui inſiſtit phoenix.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Ex hoc et alio numo inſcripto: CONCORDIA. AVGG. probatur, Aemiliano fuiſſe uxorem, ut dicetur infra in Corn. Supera.

Vt lit. A. et F.

APOL. CONSERVAT. *Apollo ſtans d. ramum, ſ. lyram.* AR. AE. I. (Banduri.)

De Apolline hoc aevo peſtis cauſa eximie culto vide numos Treboniani.

Vt lit. A.

DIANAE. VICTRI. *Diana ſtans d. ſagittam, ſ. arcum.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Hanc averſam in Treboniano primum obſervavimus. Veriſimile, in communibus ejus aetatis malis obſervantiae in Apollinem cauſa conjunctam etiam ſororem Dianam. Alioqui conſtat, in ludis ſaecularibus pro ſalute imperii celebrari ſolitis principes honores haberi Apollini et Dianae conſueviſſe. In inſigni numo Valeriani utrumque numen eodem cultu conjungitur addito: CONSERVAT. AVGG.

Vt lit. E.

PAXS. AVG. *Mulier gradiens d. ramum, ſ. globum et haſtam.* AR. (Band.)

Vt lit A.

SPES. PVBLICA. S. C. *Spes gradiens.* AE. III. (Band.)

Memorabilis hic numus aeneus III. formae propter additum S. C. jam diu fere inſuetum, ut ſupra in Decio ad hujus formae numos monui.

Vt lit. A. et B.

VOTIS. DECENNALIBVS. *intra coronam.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ. Band.)

Nomina.

Caii et *Marci* ejus fuere praenomina, ſi modo rite lecta eſt epigraphe partium adverſarum, quas ſupra ex Bandurio recitavi. Etiam in Commodo et Geta exemplum habemus duplicis praenominis. Sed Caii praenomen in unico numo reperi, Marci obvium in numis Daciae et Viminacii.

Iulii nomen Bandurius in numo unico tantum ipſe vidit; ſed vereor, ne exeſa eo loco epigraphe ex Goltzii numis refecta fuerit.

Aemilius Aemilianus. Ita eum vocat Victor prior, et conſentiunt numi, quorum unum argenteum commatis Romani ſupra ex Bandurio adduxi. In numis Daciae et Viminacii frequenter: M. AEMIL. AEMILIANVS.

SAL. EMILIVM. EMILIANVM. CESAREM ſcribitur in numo Damaſci apud Bandurium, in quo novum nomen SAL. forte *Salluſtii.*

De conſulatu et trib. poteſtate.

In tribus tantum, quod ſciam, numis Aemiliani conſulatus notatur. In uno ae-

neo: P. M. TR. P. COS. Eum dedit Mediobarbus ex muſeo Theupoli, ſed in cujus catalogo typis vulgato is non reperitur. In alio apud Angellonium legitur: P. M. TR. P. IMP. COS. II. P. P. [a]) Sed ſuſpectus eſt hic numus propter inſertum alieno loco IMP., qui modus hujus aetatis non eſt. Tamen tertium aeneum I. formae vidit Taninius cum epigraphe: P. M. TR. P. COS. II. P. P. Aemilianum conſulem reticent faſti.

Numi complures tribuniciam quoque poteſtatem memorant, et argentei quidem ſic: P. M. TR. P. I. P. P. at aenei: P. M. TR. POT. P. P. S. C., quorum illi absque dubio extra urbem ſignati ſunt, nam in aurum et argentum jus fuit imperatoribus, quo extra urbem uſos etiam fuiſſe Veſpaſianum, Peſcennium, Albinum Auguſtum, aliosque locis ſuis diximus. Opus provinciale arguit etiam ſcribendi modus TR. P. I., cujus in moneta Romae ſignata exemplum vix habemus. In argenteis quidem Severi legitur item COS. I. IMP. I., ſed et hos conſtat mallei eſſe peregrini opus. Aenei certe Romam patriam jactant ob additum S. C., ſuntque haud dubie anni V. C. 1007, et ſignati, ex quo Aemilianus caeſo Gallo ſenatum in poteſtate habuit.

Numi commatis peregrini.

Ex *urbibus liberis* ſolae Aegae Ciliciae, quod adhuc norimus, Aemiliano monetam dedicaverunt. Ejus binos dedit Vaillantius, de quibus agetur mox in Supera.

Coloniarum numos habemus provinciae Daciae, et Viminacii, qui minus rari, Dii Macedoniae, (Pellerin) Parii Myſiae, (Maffei Antiq. Gall. Pellerin.) Damaſci. (Banduri.)

Alexandrini inſigniter rari. Vnum citat Arigonius inſcriptum L. A. Alterum Bandurius, ſed a ſe non conſpectum, ex ſchedis Vaillantii cum epigraphe L. B. [b]) De ejus fide ſubdubitat ipſe, tamen et alius ſimilis cum eodem anno editus eſt a Philippo de Venutis, [c]) alius a cl. Zoega ex muſeo regis Gall. Difficile eſt, annum A cum hiſtoria componere; nam quo tempore in Alexandrinorum calculo Aemiliani annus I. fluxit, Aegyptii adhuc adhaeſere Treboniano, quod docent hujus numi inſcripti L. Γ., quae cauſa eſt, cur lubeat auctoritati Arigonii, qui unus hujus generis numum vulgavit, diffidere. Neque plus fidei videtur promereri numus Corn. Superae cum eodem anno, quem mox proponemus, quemque praeter Maffeium nemo alius adhuc vidit.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei	RRRR.
Argentei	C.
Aenei I. formae	R.

a) Hiſt. Aug. p. 257. b) Pag. 545. in Addendis. c) Duoden. nomism. expoſit. Liburni.

Aenei II. formae - - - - - - - RRR.
Aenei III. formae - - - - - - - RRRR.
Commatis peregrini, ut continuo dictum.

C. CORNELIA SVPERA.

Haec Auguſta ex ſolis numis cognita. Quacunque erga maritum fide fuit, neceſſe eſt, ſaepe fuiſſe adulteram, ſi antiquariorum de ea judicia valent. Triſtanus, qui primus ejus numum edidit, et poſt eum Vaillantius, atque ut videtur, etiam Pellerinius, [a]) aliique Valeriano juniori eam junxere. Vero proxima adferunt, quibus Aemilianus maritus praeplacet, ut continuo ad numos commatis peregrini obſervabimus.

Numi commatis Romani.

C. COR. *vel* CORN. *vel* CORNEL. SVPERA. AVG. *Ejus caput lunae impoſitum.*

CONCORDIA. AVG. *Mulier ſedens d. pateram, ſ. cornucopiae.* AR. (Theup.)

Similis adverſa.

IVNO. REGINA. *Dea ſtans d. pateram, ſ. haſtam, pro pedibus pavo.* AR. (Vaill.)

Similis adverſa.

VENVS. VICTRIX. *Eadem ſtans.* AR. (Theup.)

Similis adverſa.

VESTA. *Dea ſedens d. Palladium, ſ. haſtam.* AR. (Vaill.) In aliis: *Dea ſtans d. pateram, ſ. haſtam transverſam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

* * *

Numi commatis peregrini.

Cum ex his uberius colligi poſſit, cujus uxor Supera fuerit, operae pretium, eos curatius deſcribere, utque appareat, quod mox probare ſatagam, eam Aemiliano fuiſſe conjunctam, juvat una miſcere Aemiliani numos propoſito ſervientes.

Γ. ΚΟΡ - - ϹΟΥΠΕΡ - - - *Ejus caput ſuper luna.*

ΑΙΓΕΑΙΩΝ. ΝΕΩΚ. ΝΑΤΑΡ. ΘϤϹ. *Templum diſtylum, intra quod aquila, infra capra decumbens.* AE. I.

Numi hujus a ruſticis prope Puteolos reperti typum eruditus quidam Neapolitanus cl. Baldinio Romam miſerat addita diſſertatione epiſtolari 1751.

ΑΥΤ. ΑΙΜΙΛΙΟϹ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΟϹ. ϹΕΒ. *Caput Aemiliani laureatum.*

ΑΙΓΕΑΙΩΝ. ΝΕΩΚ. ΝΑΤΑΡ. ΘϤϹ. *in duobus numis, in quorum uno Aeſculapius intra templum, in alio Minerva haſtam vibrans inter duas capras.* AE. I. (Vaill.)

ΓΝ. ΚΟΡ. ϹΟΥΠΕΡΗΝ. ϹΕΒΑ. *Hujus caput.*

ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. *Aeſculapius ſtans.* AE. II. (Seſtini Lettere T. IV. p. 109.)

C. CORNE. SVPER - - AVG. *Ejus caput.*

C. G. H. I. P. *Capricornus globum pedi-*

a) Mel. I. p. 339.

bus ſtringens, *ſuperne cornucopiae.* AE. II. (Pellerin Rec. I. p. XXI.)

IMP. M. AEM. AEMILIANO. *Caput laureatum.*

C. G. H. I. P. *Idem typus.* AE. II. (Pellerin Mel. I. p. 326.)

Eſt uterque hic numus coloniae Parianae Myſiae.

ΓΑΙ. ΚΟΡ. ΣΟΥΠΕΡΗΝ. ΣΕ. *Ejus caput.*

ΑΡΧ.ΤΟ.Β.ΦΕΙΛΟΤΕΙΜΩ.ΙΟΥΑΙΕΩΝ. *Pallas ſedens.* AE. II.

Hoc modo legendus hic Vaillantii et Haymii numus ſic praecipiente Pellerinio. (Rec. I. p. XXI. et Mel. II. p. 231.) In Haymiano et Pelleriniano eſt *Cybele ſedens.*

Alexandrinum cum L. A. et typo *Monetae* obiter citat Maffeius. (Veron. ill. P. III. pag. 268.)

Ex his inſigniores ſunt numi Aegarum Ciliciae propter adſtitutum epochae annum ΘϘΣ, 299. Coepit hujus urbis aera in autumno V. C. 707, non in vere, ut contra Vaillantium in Aegarum moneta diſputavi. Ergo numi hoc epochae anno inſignes cuſi ſunt ab autumno V. C. 1005 usque ad autumnum 1006. Ex hoc calculo jam ruit ſententia eorum, qui Superam Valeriano jun. ſociaverunt, cum toto hoc adhuc tempore Trebonianus, ut ſupra in hujus trib. poteſtate prolixe diſputavi, imperium tenuerit, intruſo inter haec in Dacia Aemiliano. Quod ſi etiam demus, quae fuit aliorum ſententia, Trebonianum jam caeſum in Majo vel Iunio V. C. 1006, tamen neque tum Valerianum jun. Superae thalamis idoneum habebimus, cum poſt Trebonianum aliquot menſibus principatum in urbe tenuerit Aemilianus, ac nonniſi hoc caeſo Valerianus ſenior per totum imperium agnitus fuerit Auguſtus, quod cum fiebat, jam fere effluxit annus Aegarum 299, ut adeo tum uxori ejus, cujus ne quidem pater adhuc quiete imperavit, feriri ab Aegeaeis moneta non potuerit. Ex quo patet, quanto moleſtius hoc calculo impediantur ii, qui cum Vaillantio epocham cum vere ordiuntur; nullo enim pacto initium imperii Valeriani intra hujus Aegeaeorum anni limites redigent, etſi is jam anno V. C. 1006 ad imperium perveniſſe ſtatuatur. Ceterum omnis haec diſputatio ſupervacanea eſt, ſi, quod in Salonino evincere conabor, ſtatuatur, Valerianum jun. neque Caeſarem unquam fuiſſe, neque Auguſtum. Quod ſi verum, neque conjugi patet Auguſtae titulum fuiſſe collatum.

Reſtant igitur Superae proci Trebonianus et Aemilianus, hic, quoniam idem Aegeaeorum annus tam ſuis, quam Superae numis inſcriptus eſt, ille, quoniam idem hic annus in ejus imperium cadit. Verum Trebonianus nihil habet, quod ſibi prae Aemiliano faveat; quin ut ſupra in Voluſiani nominibus commemoravi, ejus certam fere habemus uxorem Afiniam, niſi hac mortua ad alteras nuptias transiviſſe dicatur. Aemilianum juvant numi Aegarum, quos habemus cum capite tam illius, quam Superae, quin exſtent ulli cum capite aut Treboniani, aut Voluſiani, ex quo conjici poteſt, Aegeaeos fuiſſe Aemiliano ex quacunque cauſa devotos, et audita illius ad imperium adclamatione mox ejus, et uxoris nomine monetam feriiſſe. Idem perſuadent laudati ſupra numi coloniae Parii cum utriusque rurſum capi-

te, et eadem averſa, cum tamen praecedentis imperii nullos hujus coloniae numos habeamus. Reprehendendus hoc loco ingens Khellii lapſus, [a]) qui perſuadere ſibi non poteſt, fuiſſe Superam Aemiliani uxorem ſaltem ex hoc Aegeaeo Superae numo, quoniam brevius fuit ejus imperium, quam ut a remotis his Cilicibus intelligi potuiſſet, fuiſſe eum adclamatum imperatorem, et mox feriri numus. Animum non advertit vir eruditus ad citatos binos Aemiliani numos Aegeaeos cum eodem epochae anno. Ceterum fuiſſe Aemiliano uxorem, quo tempore imperavit, ex ipſis etiam numis Latinis ejus Auguſti: AETERNITAS. AVGG. — CONCORDIA. AVGG. non obſcure colligitur. Nam ſocium imperii ſaltem ſibi agnitum non habuit; ergo vocabulo AVGG. intelligi alius non poteſt, quam Aemilianus, et uxor Auguſta.

Verum ejus praenomen *Caiae* ex numis Latinis, et Iulienſium Phrygiae tam Haymii, quam Pellerinii ſtabilitur, at Vaillantius et Seſtinius oblato ex numis ſuis ΓΝ. *Cueam* faciunt.

PRETIVM.

Iſtud facile colligitur ex recitatis ejus numis, nam alii praeterea ad hos usque tempus cogniti non ſunt.

VALERIANVS.

P. Licinius Valerianus natus nobili genere patre Valerio. Poſt obitos varios magiſtratus conſul fuit ſaltem anno V. C. 990. Nam anno ſequente, quo Gordiani duo in Africa Auguſti dicti ſunt, ab his Valerianus conſularis Romam miſſus dicitur a Zoſimo. At praeclarum ſenatus de eo judicium tum maxime patuit, quando Decio veterem ac diu intermiſſam cenſuram revocante, et cenſorem a patribus poſtulante communibus horum ſuffragiis graviſſimo huic muneri unus idoneus habitus eſt. [b]) V. C. 1006 Aemiliano in Moeſia imperium arripiente datum Valeriano negotium a Treboniano, ut perduellem armis ad obſequium revocaret. Et magnum jam quidem exercitum in Rhaetia et Norico contraxerat; verum audito, Aemilianum jam viam in Italiam praecepiſſe, ſive deſperata ignavi Treboniani ſalute Auguſti ipſe titulum capit, de qua ratione et ordine rerum ac temporis vide, quae ſupra in trib. poteſtate Treboniani diſputavi.

V. C. 1006 P. X. 253.
TR. P. COS. DES. II. P. M. P. P.
C. Vib. Voluſiano Aug. II., M. Valerio. Max. coſ.

a) Subplem. ad Vaill. p. 188. b) Trebell. in Valeriano.

Cum Auguſti titulo trib. ſibi poteſtatem arrogat, et ſeſe in annum ſequentem conſulem deſignat. Filium Gallienum participem imperii facit. Aemilianus bellum in Trebonianum, ipſe in Aemilianum apparat.

Deſunt numi certi ad reſiduam hujus anni partem pertinentes.

V. C. 1007. P. X. 254.
TR. P. II. COS. II. DES. III. P. M. P. P.
Valeriano Aug. II., Gallieno Aug. coſ.

Bellum adverſus Aemilianum fervet. Hoc Spoleti ſeu ſuorum fraude, ſeu morbo exſtincto Valerianus et Gallienus Auguſti, et hujus anni conſules agnoſcuntur. (V. dicta ſupra in trib. pot. Treboniani.)

IMP. C. P. LIC. VALERIANVS. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. II. COS. II. P. P. *Iuppiter ſtans, aliive typi.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. II. COS. P. P. *Imperator ad aram ſacrificans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Omiſſus in hoc numo conſulatus numerus, quod hac aetate frequenter.

V. C. 1008. P. X. 255.
TR. P. III. COS. III. P. M. P. P.
Valeriano Aug. III. Gallieno Aug. II. coſ.

Barbaris undique imperii latera fodicantibus Europaeos exercitus filio tradit, ipſe bellum Perſicum apparat. (Zoſim.)

IMP. C. P. LIC. VALERIANVS. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. III. COS. III. P. P. *Imperator ſedens d. globum, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. III. COS. P. P. *Idem typus, ſed imperator ſtans.* AR. (Band.)

Omiſſus iterum conſulatus numerus.

V. C. 1009. P. X. 256.
TR. P. IV. COS. III. DES. IV. P. M. P. P.
Val. Maximo II., Glabrione coſ.

Franci et Alemanni Gallias, Gothi, Carpi, Borani Illyricum, atque ipſam Italiam infeſtant. Hinc perpetua bellorum ſeries.

IMP. C. P. LIC. VALERIANVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. IIII. COS. III. P. P. *Sol gradiens d. elata, ſ. flagellum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 1010 P. X. 257.
TR. P. V. COS. IV. P. M. P. P.
Valeriano Aug. IV., Gallieno Aug. III. coſ.

Bellum praeter alia in Illyrico et Thracia duce Aureliano, de quo vide Tillemontium ad hunc annum.

IMP. C. P. LIC. VALERIANVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. IIII. COS. IIII. P. P. *Sol gradiens.* AR. (Band.)

Numus hic, ſi modo rite promulgatus, per trib. poteſtatem ad annum priorem, per conſulatum ad praeſentem pertinet. Sed de his dubiis agetur infra ſub trib. poteſtate.

Eadem adverſa.

P. M. TR. P. V. COS. IIII. P. P. *typis variis.* AR. (Muſ. Caeſ.) AE. II. (Band.)

V. C. 1011 P. X. 258.
TR. P. VI. COS. IV. P. M. P. P.
Memmio Tuſco, Baſſo coſ.

Valerianus adverſus Saporem proficiſcitur, qui capta jam omni fere Meſopotamia Antiochiam ipſam ferro atque igne populatus eſt. (Vide Tillemontium.)

Deſunt certi hujus anni numi.

V. C. 1012. P. X. 259.
TR. P. VII. COS. IV. P. M. P. P.
Aemiliano, Baſſo coſ.

Bellum Valeriani cum Perſis, ejusque ducum cum Scythis Bithyniam, Moeſiam, Thraciam atrociter vexantibus. (V. ibidem.)

IMP. VALERIANVS. P. F. AVG.
Caput radiatum.

VICT. PART. *vel* PARTHICA. *Victoria ſtans d. clypeum, ſ. lauream, pro pedibus captivus ſedens.* AR. (Muſ. Caeſ. Band.)

Hic numus ad annum praeſentem commode videtur referendus; nam ſub Valeriani in Syriam adventum ſatis proſpera omnia, recepta Antiochia, caeſus a ſuis Cyriades princeps hujus belli cauſa, quique ipſum Auguſti honorem attentavit.

V. C. 1013 P. X. 260.
TR. P. VIII. COS. IV. P. M. P. P.
Cornelio Seculare II., Iunio Donato coſ.

Hoc anno, ut plerisque viſum, Valerianus a Perſis capitur. (V. infra in terminis imperii.)

Ad ejus aetatis opprobria, qua opulentiſsimae imperii provinciae barbaris impune in praedam ceſſere, Italia ipſa eorum vexationibus patuit, acceſsit extremum, quo nullum adhuc Romano nomini funeſtius, imperator ipſe extra imperii fines apud barbaros captivus. Quam indignis in ea captivitate modis ſit habitus, ductus in triumphi morem per urbes amictus imperii inſignibus, et onuſtus catenis, functusque ſcabelli vice, cum conſcendere equum pararet Sapor, ex plurium teſtimoniis colligit Tillemontius. Inter tot tantasque injurias et fortunam calamitoſam veriſimile eſt, nihil aeque doluiſſe miſero, quam quod filium reliquerat ſucceſſorem rectoremque imperii, quem paterni caſus, tanquam haec ad filium non pertinerent, nulla tangebat miſeratio, neque, cum per oblata omnium provinciarum auxilia poſſet, ut patris dedecus ultum iret, eumque vinculis eximeret, permoveri ullo pacto poterat. Quot annos in eo ſtatu duraverit, incertum. Tandem excoriatum vivum tradit Agathias, (alii iſtud poſt mortem factum perhibent) ejusque infelices exuvias ex templi tholo ſuſpenſas, ut eſſent terrori illis, qui hactenus terrarum orbem terrore compleverunt. Fuit judicio Trebellii vir ſummarum virtutum, quique jure meritorum, et quaſi ex totius orbis una ſententia ſupremum faſtigium conſcenderat, at Victori ſtolidus, multumque iners dictus eſt. Crediderim, hac tempeſtate aut magis prolapſam rem Romanam, aut majores fuiſſe barbarorum vires, quam ut adverſum haec mala remedium

principi, niſi quem fortuna omnibus ornaſſet imperandi ſubſidiis, in proclivi fuiſſet. Eum a Gallieno, ſed ad hoc obſequium coacto inter divos fuiſſe relatum tradit Trebellius, et quidem cum in vivis adhuc eſſet; nam nuncius de ejus morte falſus denique compertus eſt, quod teſtimonium confirmant numi, ſed, quod obſervare neceſſe, ſolum Goltziani.

Vxores. Harum binas fuiſſe Valeriano, diſerte docet Trebellius, qui alterum ejus filium Valerianum, alia, quam Gallienum matre natum adfirmat. [a]) Earum unam fuiſſe *Marinianam*, veriſimile eſt, ut infra dicetur, eamque tori poſterioris, ex quo editus Valerianus junior, eo colligitur, quod *divae* nomen paſsim in numis praefert, unde probabile, eam tum mortuam, cum Auguſti uxor jam eſſet, atque in hoc faſtigio coeleſtes honores adeptam. Quod fuerit priori nomen, et ſcriptores, et numi dicere neglexere. Conjicere ſubit, fuiſſe dictam *Gallienam*, a qua nomen filio, ut Domitiano a matre Domitia, Herennio Etruſco ab Herennia Etruſcilla. Trebellius, quo loco narrat, Gallieni filium a multis dici Gallienum, a multis Saloninum, addit: *qui autem Gallienum, patris nomine cognominatum, et avi Gallieni ſummi quondam in rep. viri:* [b]) quod interpretor: *et ejus, qui fuit avus maternus Gallieni Auguſti*, et quod conſequitur, abavus Salonini; nam ſecus genealogia non cohaeret. Ergo veriſimile, a Gallieno illo vetere vocatam filiam Gallienam, priorem Valeriani uxorem, ab hac filium Gallienum Auguſtum. Gallienae nomen habemus in famigerato numo aureo, quem infra in Gallieni numis contemplabimur, et Gallienam Gallieni conſobrinam memorat Trebellius in tyranno Celſo. Veriſimile quoque eſt, eidem mulieri alterum nomen fuiſſe *Egnatiae*, ut infra in nominibus Gallieni dicetur. Si verum dixit Trebellius, qui agens de Gallieno ejus *fratrum* filios memorat, [c]) neceſſe eſt, Valeriano praeter Gallienum et Valerianum jun. ſaltem unum adhuc fuiſſe filium.

Deſunt certi poſtremi hujus anni numi.

Numi vagi:

A. IMP. C. (*in aliis* CAES.) P. LIC. VALERIANVS. AVG. *Caput radiatum in AV. AR., laureatum in AV. AE. I. II. et max. mod.*

B. IMP. C. P. LIC. VALERIANVS. P. F. AVG. *Caput laureatum in AV. AR. m. m. AE. m. m. AE. I. II. radiatum in AR. ordinariis et AE. II.*

C. IMP. VALERIANVS. AVG. *Caput radiatum in AR. AE. II.*

D. IMP. VALERIANVS. P. AVG. (*in aliis* PIVS. AVG. *Caput radiatum in AR.*

E. VALERIANVS. P. F. AVG. *Caput radiatum in AR.*

F. IMP. P. LIC. VALERIANO. AVG. *Caput radiatum in AR.*

G. IMP. VALERIANVS. P. F. AVG. *Caput radiatum in AR.*

---

a) in Valeriano jun. b) in Salonino c. 1. c) in Gallieno c. 11.

H. CONCORDIA. AVGVSTORVM. *Capita adverſa laureata Valeriani et Gallieni, in AR. m. m. item AE. m. m. I. et II.*

I. PIETAS. AVGVSTORVM. *Eadem capita in AR. et AE. m. m.* (Baldini.) niſi forte numi ſic inſcripti ſunt potius Treboniani, ut mox in ADVENTVS obſervabimus.

* * *

PIETAS. AVGVSTORVM. *Duo capita adverſa laureata.*

ADVENTVS. AVGVSTORVM. *Impp. duo laureati equites pacificatoris habitu, praecedit Victoria d. lauream praetendens, ſequuntur milites duo cum aquilis legionariis, pone alter cum vexillo.* AE. m. m. (Muſ. Albani.)

Cl. Venutus muſei Albani editor in binis his capitibus Valerianum et Gallienum agnoſcit. Verum eadem omnino averſa eſt in numo certo Treboniani, quem deſcripſi ad V. C. 1005, quo loco dixi, quam ſit arduum definire capita, quando ea non ſuis nominibus, ſed inſcriptione vaga CONCORDIA, vel PIETAS. AVGVSTORVM notantur, et vultuum lineamenta in hujus aevi numis ſatis ambigua, praecipue cum eos aetas roſit, minus commode poſſunt diſcerni. Ex quo ſequitur, in numos ſimiles etiam Treboniano et Voluſiano jus eſſe poſſe. Nihil decido, nam video, in numis frequentibus, qui potiora habent pro Valeriano ſuffragia, ſimillimam eſſe averſam.

* * *

CONCORDIA. AVGVSTORVM. *Caput puerile nudum a dexteris, eique adverſum virile barbatum laureatum.*

ADVENTVS. AVGG. *Tres equites Augusti pacificatoris habitu, praecedit Victoria, comitantur milites cum ſignis ſuis, in imo duo captivi ſedentes.* AE. m. m. (Buonarroti Oſſerv. p. 329.)

Similis adverſa.

ADVENTVS. AVGG. *Duo equites Augusti, reliqua ut in praecedente, ſed ſine captivis.* AE. m. m. (Muſ. Piſani tab. 68.)

In explicando numo priore multum ſeſe torſit eximius Buonarrotius, dum denique adfirmare ſe poſſe crederet, caput puerile eſſe Salonini, adverſum alterum patris Gallieni, ſignatumque hunc numum, quando Valerianus in Rhaetia adclamatus imperator primum urbem intravit. Sin iſtud, tres equites partis averſae erunt Valerianus ſenior, Gallienus, et Saloninus. At Mazzolenus caput juvenile numi alterius Piſaniani adſerit eſſe Valeriani junioris, alterum barbatum fratris Gallieni, melius, me judice, cum Buonarroto Saloninum dixiſſet. Satis ex his apparet, quam in hujus generis numis omnia ſint incerta et fluctuantia. Caput filii parte dextera, nobiliore adeo loco conſtitutum legem arguit novam, et ſuperiori aevo ignotam. Monendum Buonarrotiano ſimilem jam ex Vaillantio eſſe cognitum, ſed qui eum inique, ut videtur, Philippis tribuit, [a]) ut jam in horum moneta obſervavi. Adeo viri artis noſtrae peritiſsimi in diſtribuendis rite his numis diſſenſere.

a) Num. praeſt. p. 187. ed. Rom.

* * *

Vt lit. A.

AETERNITAS. AVGG. *Sol togatus capite radiato gradiens d. elata, ſ. globum.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B.

AETERNITATI. AVGG. *Sol rejecto poſt tergum palliolo ſtans d. elata, ſ. globum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Aeternitatem typo Solis adumbrari jam alias vidimus, ſed iſtud ſingulare, quod togatus proponitur in numo ex his binis priore.

Vt lit. A.

AETERNITATI. AVGG. *Vir barbatus velatus et togatus ſtans ſ. harpam tenet.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Novus hic aeternitatis typus in numis Valeriani, tum et Gallieni, at magis reconditus et eruditus. Bandurius id, quod figura manu tenet, acroſtolium dixit, [a]) quod tamen luculenta harpa eſt, ſeu falx, qualis heroi Perſeo in monumentis veteribus tribui ſolet. Taninius hac in imagine Plutonem agnovit. Iſta praeſentis numi effigie intelligendum Saturnum ut dubitari non poteſt, ſic tamen propter virorum inſignium iteratos lapſus neceſſe video copioſius comprobare. Saturni certa indicia faciunt harpa, barba, velum capiti inductum, eique imminens globus. Harpa et barba nunquam ab ejus imaginibus abſunt. Harpae cauſa in vulgus cognita, qua vindice patrem Vranum generationi ineptum reddidit, quod liquido demonſtrat Heſiodus. [b]) Praeter hanc Romani aliam falcis cauſam dedere. Hos inter ait Varro teſte D. Auguſtino: [c]) *Saturnus falcem habet propter agriculturam.* Macrobius: [d]) *Simulacrum ejus indicio eſt, cui falcem inſigne meſsis adjecit. Huic deo inſertiones ſurculorum pomorumque educationes, et omnium ejuscemodi fertilium tribuunt diſciplinas.* Cyprianus: [e]) *Ruſticitatis hic cultor fuit; inde falcem ferens pingitur.* Atqui ipſe deus de ſe praedicat apud Prudentium: [f])

Vitibus incurvum, ſi qua eſt ea cura, putandis
Procudam chalybem.

Quae quidem teſtimonia praeclare ſtabilit marmor apud Sponium: [g]) DEO. ARVALO. SATVRNO, ſi modo ſincerum illud praeſtare velimus, nimirum quod is *arvorum* cultum docuiſſet, a quo adeo dictus eſt perinde *Arvalus*, atque fratres *Arvales.* Raro abeſt velum, huic deo judice Winkelmanno ſic proprium, ut adſerere non dubitet, caput velatum in diis noſtri ſexus haberi poſſe pro ſigno διακριτικῷ Saturni. [h]) Martiano Capellae dicitur *glauco amictu tectus caput* in concilium deorum intraſſe. [i]) Additum forte velum ad exprimendam ejus dei naturam, quod ἀγκυλομήτης paſsim a poetis dicitur, id eſt: *doloſa conſilia mente agitans.* Globus tum tantum ejus capiti imponitur, cum Saturnus planeta intelligitur.

Certam ejus dei effigiem habes in monumentis ſequentibus magis conſpicuis.

---

a) Pag. 104. b) Theog. v. 173. ſeq. c) de Civ. Dei L. VII. c. 19. d) Saturn. L. I. c. 7. e) de idol. van. ſub init. f) in Symmach. L. I. v. 49. g) Miſc. p. 115. h) Mon. ant. p. 13. i) de Nupt. L. I. c. 17.

Caput barbatum velatum prominente pone harpa impoſito ſuperne globo, in jaſpide ſanguinea, edita in Mem. Acad. inſcr. T. I. p. 279. Simili cultu comparet in numo Alexandrino Antonini Pii, quem eleganter explicat Barthelemyus. [a]) In alio ejusdem Auguſti Alexandrino ſtat palliatus velatus cum globo ſupra caput ſ. harpam, d. crocodilum, nempe ut aliquid haberet Aegyptii. [b]) Caput, quod jaſpidi inſculptum dixi, Gallandus adſeruit eſſe Plutonis, at quod mirere, Montfauconius M. Aurelii. Quam mira et abſurda in eo viderit Baudelotius, piget referre. In denariis gentium Neriae et Noniae habetur caput nudum addita pone harpa. Quam inconcinne Vaillantius et Havercampus illud eſſe Ditis adfirmaverint, in eorum examine dixi, reſtituto, ut oportebat, Saturno, et ſtabilita cauſa, propter quam his denariis eſt illatus. In marmore anaglypho apud Sponium [c]) exſtat caput barbatum velatum adſtituta harpa, ſed quam Sponius invitam inter Solis attributa retulit. Harpa armatus comparet Saturnus in choro ſeptem deorum planetarum, a quibus hebdomadae dies nomina ſua ſunt mutuati, quos propoſitos habes in Picturis Herculanenſibus, [d]) et in Theca regia calamaria, a Iacobo Martorello toto eruditionis niſu explicata. Denique complures Saturni effigies ad memoratum ſupra morem exactas reperies apud Winkelmannum. [e])

Animadvertendum hoc loco praeterea, Saturni harpam in melioribus antiquitatis monumentis formatam eſſe inſtar harpae, quae Perſeo heroi tribuitur, in binas cuſpides exeuntis, quarum una curvatur; rarius habet formam cultri ſimplicis brevioris, ſed hujus quoque curvata cuſpide. Minus ad veterem formam exacta eſt falx in numo Heracleae cum capite Elagabali, quem vulgavit Patinus, [f]) in quo fingitur Saturnus alatus gradiens, et utraque manu tenens falcem oblongo manubrio praefixam ejus plane formae, qua hodie meſſores ruri opus facere videmus. Enimvero cum ex praecepto Virgilii oporteat vinitorem *curvo Saturni dente* adtondere vitem, [g]) intelligimus, hanc falcem fuiſſe ejus naturae, ut una manu facile regeretur. In argenteo, quem edidit Morellius inter incertos, quos familiarum numis in fine adjecit, [h]) capiti Saturni oblongior ejusdem formae falx adſtituitur, item in gemmis apud Mariettum, [i]) et alia apud abbatem Braccium. [k]) Verum haec monumenta, etſi antiqua demus, recentioris ſunt aevi, et forte horum pleraque artis modernae. In denariis gentium Memmiae et Serviliae Caepionum Saturni harpa eſt inſtar cultri incurvi ſerrati, ſeu dentati. Videtur haec forma omnium vetuſtiſsima. Iam enim Heſiodus eam dixit καρχαροδοντα, id eſt: falcem *aſperis dentibus*. [l]) Quae cauſa fuerit, cur Nicander horrentem pernicioſis dentibus hippopotami maxillam harpae adſimilat: [m])

a) B. L. T. XLI. p. 501. b) Muſ. Borg. p. 169. c) Miſcell. p. 3. d) Tom. III. tab. 50. e) Stoſch Pierr. grav. p. 33. f) Num. impp. p. 266. g) Georg. II. 406. h) Tab. IV. lit. L. i) Part. II. n. 2. 3. k) de ant. ſcalptorib. p. 153. l) Theog. v. 175. m) Theriac. v. 566.

Η ἱππȣ, τον Νειλος ὑπερ Σαιν αἰθαλοεσσαν
Βοσκει, ἀρȣρῃσιν δε κακην ἐπιϐαλλεται ἁρπην.

Aut equi, quem Nilus ſupra Sain ardentem
Paſcit, arvis vero exitialem injicit harpam,

obſervante ad hos verſus ſcholiaſta: ἁρπη δε σημαινει μεν δρεπανην, νυν δε τȣς ὀδοντας λεγει, *harpa quidem falcem ſignificat, ſed hoc loco intelligit dentes.* Atque haec quidem ad cognoſcendas veras Saturni imagines non inutiliter credo eſſe diſputata.

Iam vero qua ratione Saturnus cum epigraphe *Aeternitas* connectatur, inquirendum. Solitum aeternitatis ſymbolum veteribus fuiſſe habitum ſolem, alias vidimus. Saturnum eundem fuiſſe cum ſole, docebit Macrobius: a) *Saturnus ipſe, qui auctor eſt temporum, et ideo a Graecis immutata litera* Κρονος *quaſi* Χρονος *vocatur, quid aliud niſi ſol intelligendus eſt?* Idem alibi prolixe docet, Saturnum eſſe idem, quod tempus, et omnis generationis auctorem. b) Ex Graecis Euripides *tempus* eleganter vocat *Saturni filium*, ἀιων τε Κρονȣ παις, c) et ne deſint frigida, Lucilius apud Ciceronem dictum *Saturnum* putat, quia *ſaturetur* annis. d) Vnde et exclamat Libanius: e) Κρονε, πατηρ ἐνιαυτȣ και μηνων, *Saturne pater anni et menſium.* Cum ergo aeternitas componatur ex tempore ſibi perpetuo ſuccedente, videmus, ad eandem notandam jure adhiberi Saturnum. Et vero hic ejus typus tanto eſt opportunior, quia qui aureae in Latio aetatis conditor ferebatur, auream quoque aeternitatem praeſtare potuit.

* * *

Vt lit. A.

BONAE. FORTVNAE. *Fortuna ſtans d. gubernaculum, ſ. cornucopiae.* AR. (Vaill.)

Bona Fortuna, Graecis Αγαθη Τυχη. Ea geminum Romae templum habuit, unum in foro boario conditum a Servio Tullo teſte Dionyſio Halic., alterum in Curia Hoſtilia aedificatum a M. Lepido in gratiam Caeſaris teſte Dione.

* * *

Vt lit. B.

CONCORDIA. IIII. EXERCIT. S. C. *Mulier ſtans d. pateram, ſ. cornucopiae.* AE. I. (Tanini.)

In filio Gallieno legitur: CONCORDIA. EXERC. VIII. Vide, quae de incerto ſimilium numorum ſenſu infra ad legiones Gallieni notabo.

* * *

Vt lit. A.

CONSERVAT. AVGG. *Apollo nudus ſtans d. ramum, ſ. lyrae innixus, adſtat Diana ſuccincta d. telum ex pharetra promens, ſ. arcum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Cogniti numi, qui cum hac epigraphe Apollinem ſolum exhibent, ſed nondum cognitus, qui ſororem Dianam ſociaſſet. Rationem utriusque hoc aevo praecipue culti attuli in Aemiliano. Praeclare ad hunc numum obſervat Khellius, ut triſtes Niobes caſus, ita et gravem tum peſtilentiam utriusque irae fuiſſe tributam.

---

a) Saturn. L. I. c. 22. b) Ibid. L. I. c. 8. c) Heraclid. v. 900. d) Nat. deor. L. I. c. 25. e) Orat. VIII. T. II. p. 249.

* * *

Vt lit. E.

DEO. VOLKANO. *Templum quatuor columnarum, in quo Vulcanus ſtans ante incudem d. malleum, ſ. forcipem tenet.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Inter deos, quos propter ejus aetatis mala a Romanis fuiſſe invocatos ex Valeriani, ac praecipue Gallieni numis novimus, etiam fuiſſe Vulcanum, hic numus docet, atque iſtud tanto aptius ſaeviente tum peſte, quod ignis, qui idem cum Vulcano habitus, aerem corruptum purificat. Auctore Plutarcho [a]) jam Romulus templum Vulcano poſuit, ſed extra urbem. Plures is cauſas in medium profert, propter quas placuerit regi, Vulcanum urbe excludere. Inter incertas alias hanc quoque lectoris arbitrio permittit: cum videret Romulus, jam inde a principio Romam incendiis vaſtari, cenſuiſſe, honorandum quidem deum, ſed a moenibus arcendum. Ex ſimili cauſa Aeſculapii templum extra urbem fecere Romani, tam ſcilicet pernicioſa credita arte medica, quam igne. [b]) Neque tamen Romulus magnopere qualicunque hoc Vulcani cultu urbi ſuae providit. Non aliam magis urbem tantum incendiis fuiſſe adflictam legimus cum ſtrage non privatarum modo aedium, ſed et publicarum, quales fuere circi, baſilicae, templa, curiae, quas operis firma compages adverſum flammarum furias tueri debuerat. Conflagravit templum Capitolinum V. C. 671 temporibus Sullanis, iterum V. C. 822 turbis Vitellianis, atque ita, ut nova ſubſtructioni fundamenta eſſent agenda. [c]) Vixdum revixit urgente Veſpaſiano, arſit iterum paucos poſt annos imperante Tito ipſis columnis flammarum rabie ita vitiatis, ut cogeretur reſtitutor Domitianus novas magno ſumptu comparare ex Attica advectas. [d]) Non memini, in cauſas tantae ruinae, quae olim urbium reginam non minus, atque hodie male materiata Poloniae Ruſsiaeve oppida adflixit, ab erudito quopiam data opera fuiſſe inquiſitum. Quam Bianconus cauſam inducit circorum et amphitheatrorum ignis vehementia corruptorum, plane infirma eſt. [e]) Aptius malum iſtud Scipio Maffeius in ſuperimpoſitas amphitheatris contignationes ligneas confert. [f]) At conſtat etiam, praeſtantiſsimis Romae veteris aedificiis ſaepe nimium materiae fuiſſe adjectum. De Vitelliano templi Capitolini incendio Tacitus: [g]) *mox ſuſtinentes faſtigium aquilae, vetere ligno, traxerunt flammam, alueruntque*, praeſcribente etiam ipſo Vitruvio: [h]) *in araeoſtylis autem nec lapideis, nec marmoreis epiſtyliis uti datur, ſed imponendae de materia trabes perpetuae.* Haec de Roma vetere. Roma moderna etiam ejecto Vulcano haec funera ignorat, peritioribus, ut exiſtimo, hac parte architectis noſtris, certe cautioribus, ac forte etiam ob repetitas has calamitates aevi ſui architectis iratior Martialis dixit: [i])

Si duri puer ingeni videtur,
Praeconem facias, vel architectum.

---

a) Quaeſt. Rom. 44. b) Plin. L. XXIX. § 8. c) Tacit. hiſt. III. 72. IV. 53. d) Plut. in Poplic. p. 105. A. e) Deſcriz. dei Circi p. XXX. f) degli Anfiteatr. L. II. c. 12. g) Hiſt. L. III. 71. h) L. III. 2. i) L. V. ep. 57.

Sane ſi quis hodie exiſteret Heroſtratus, qui cuperet magnificentiſsimam Romae D. Petri baſilicam flammis abolere, modum, quo facinus patrare poſſet, non reperiret.

* * *

Vt lit. C. et D.

GALLIENVS. CVM. EXER. SVO. *Baſis cum epigraphe* IOVI. VICTORI, *cui inſiſtit Iuppiter d. fulmen, ſ. haſtam.* AR. (Band.)

Cum hoc conjungo numum Gallieni:

IMP. GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*

IOVI. VICTORI. *Baſis cum epigraphe* IMP. CES., *cui inſiſtit Iuppiter d. fulmen, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Dictum ſupra, Valerianum, cum ipſe Orientis rebus animum adverteret, Gallieno exercitus Europaeos commiſiſſe. Igitur Gallienus relata victoria quapiam, quam ſeſe debere Iovi profiteri voluit, ſtatuam huic deo *Victori* exercitu vota jungente gratus poſuit. Ducente priore numo intelligimus, epigraphen alterius IMP. CES. legendam: IMP*erator* (Gallienus) C*um* E*xercitu* S*uo*, ut jam advertit Bandurius.

* * *

Vt lit. B.

GERMANICVS. MAX. TER. *Tropaeum inter duos captivos humi ſedentes.* AR. (Band.)

Numum hunc propter additum TER. omnibus elogiis ornat Bandurius, additque, non exſtare alterius imperatoris numum ſic inſcriptum. Tamen eadem plane averſa eſt in numo Gallieni muſei Caeſarei. Vterque igitur Auguſtus ob victorias a Gallieno de Germanis relatas ſe vocat *Germanicum Maximum*, et quidem *ter* ob relatas trinas. Infra videbimus, Gallienum ſe vocare *Germanicum Max. V*, nempe *quintum*. Plura Gallienus exempla ſuppeditabit, fuiſſe hac aetate victorias numeratas, velut quondam ex victoriarum numero auctus imperatoris titulus.

* * *

Vt lit. A.

IOVI. PACATORI. ORBIS. *Iuppiter ſedens d. pateram, ſ. haſtae innixus, pro pedibus aquila.* AR. (Band.)

Epigraphe nova, et mirum, huc adactum Iovis *pacatoris orbis* titulum ea tempeſtate, qua totus orbis ingenti omnium populorum motu quatiebatur. At enim aliorſum ſatis conſtat, numorum typos ſaepe a votis publicis fuiſſe imperatos.

* * *

Antica varia.

LIBERALITAS. AVGG. *addito etiam* I. *vel* III. *Typi varii Liberalitatis.* AV. AR. AE. I. II. (Band. Muſ. Caeſ.)

PIETAS. AVGVSTORVM. *Capita adverſa laureata Valeriani et Gallieni.*

MONETA. AVGG. *Tres Monetae ſtantes.* AR. m. m. (Muſ. Albani.)

Vt lit. B.

PONTIFF. (*ſic*) MAX. TRI. P. P. P. *Quadrigae triumphales cum rectore, quibus inſiſtit averſa Victoria, quae Valerianum pone currum ſtantem porrecta dextera, ut eum conſcenderet, hortatur, dum interim Mars in aere libratus idem beneficium Gallieno offert, humi duo captivi ſedentes.* AE. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

Non licuiſſet ex numo aliqua ſui parte vitiato tam confidenter deſcribere typum, niſi ſuccurriſſet numus maximae formae Philipporum muſei Albani cum epigraphe GERM. MAX. etc., qui idem omnino argumentum continet, quem vide. Quoniam vitium eam numi partem laeſit, quae manifeſtum Martem ſiſtere debuerat, factum, ut eruditi, qui eundem vulgavere, multum a vero aberrarent. Ejus typum Froelichius his verbis promulgavit. [a]) *Quadriga equorum regente puero; Victoria currui averſa inſiſtens vas aliquod a duabus figuris ſuſtentatum elevat, ad rotam currus duo captivi ſedentes.* At Baldinus: [b]) *Quadriga triumphalis, in qua puer habenas regit, et ſtat Victoria intra currum amphoram deferens, quam duae figurae a tergo ſuſtentant.* Minus culpandus Froelichius, cui laudatus numus Albanianus ignotus fuerit, at vix excuſandus Baldinus, qui nobis utrumque numum aeri inciſum, et ſatis quidem vicine, exhibuit pag. 186 et 200, habuitque ſic praeſto exemplar nitidum, quo aegrum ſanaret. Iuſta haec videatur animadverſio propter praeſtantiam typi, qui bellam offert imaginem principis honores triumphales ſeu promeriti, ſeu ad eos aſpirantis.

* * *

Vt lit. B. et C.

RELIGIO. AVGG. *Diana venatrix ſtans d. telum e pharetra promit, ſ. arcum.* AR. AE. II. (Band.) Similis eſt in muſeo Caeſareo, ſed ſcriptum: LERIGIO.

Quam impenſe Valerianus Dianae cultui deditus fuerit, non modo teſtatur numus jam altius propoſitus, ſed etiam templum ejus deae, quod *Dianae Valerianae* vocat Sex. Rufus poſitum in regione VI.

* * *

Vt lit. B.

VICTORIA. G. M. *Victoria ſtans, pro pedibus captivus ſedens.* AE. III. (Mem. Trev. in Mart. 1709.)

Vide numos Gallieni ſimilis argumenti.

Vt lit. A.

VOTA. ORBIS. *Duae Victoriae clypeum palmae adfigentes, cui inſcriptum* S. C. AR. (Muſ. Caeſ.)

Eadem averſa eſt etiam in moneta Gallieni. Liberalius in numis Conſtantini M. VOTA. ORBIS. ET. VRBIS.

* * *

Numi reliqui: ORIENS. AVGG. omnium maxime obvii, RESTITVT. GENER. HVMANI. — RESTITVTOR. ORBIS. — RESTITVT. ORIENTIS, glorioſius omnia dicta, quam verius.

Numi commatis peregrini.

Numos ejus non paucos habemus per *urbes liberas*, *colonias*, et *Alexandriae* ſignatos. Horum aliquos mox dabimus.

Nomina ac tituli.

Praeter nomina jam cognita aliud *Colobii* memorat Victor in Epit. ex monumentis ignotum.

Germanicus Maximus dicitur in numis et marmore Muratorii. [c]) Additur *Ter*

---

a) Cimel. Vindob. P. II. p. XXII. b) ad Vaill. num. praeſt. T. III. p. 202. c) Pag. 460. 5.

in numo ſingulari, quem ſupra in vagis produxi.

De terminis imperii Valeriani.

Cum ipſi veteres in definiendis Valeriani annis varient, nequaquam mirum, variare etiam noſtrae aetatis chronologos, de quorum variis ſententiis, ne jam praeclare tractata recoquam, vide diligentiſsimum Tillemontium.[a]) Eorum opinio maximam habet veri ſpeciem, qui eum a Perſis captum V. C. 1013 P. X. 260 ſtatuerunt, praecipue propter leges non paucas eodem adhuc anno a Valeriano ſubſcriptas, etſi harum teſtimonia quam ſint infirma, ſatis compertum. Verum in ſpiſsis tenebris qualecunque lumen etiam ſuſpectum ſequimur.

Conſulamus jam monumenta, quae eruditis his viris fuere ignota. In marmore Muratorii [b]) memoratur Valeriani trib. poteſtas VII., quae, ut vidimus, fluxit cum anno V. C. 1012 P. X. 259. Eam numi hactenus cogniti non produnt praeterquam Goltziani. Belleyus numum Auguſtae Ciliciae cum anno AMC, 241, vulgavit. [c]) Ejus pars adverſa caput Valeriani ſen. ſiſtit. Coepit hic Auguſtae annus in autumno V. C. 1013, ex quo infert Belleyus, certum fieri ex hoc numo, ſub hunc autumnum ſui adhuc juris fuiſſe Valerianum. Idem comprobat numus Aegarum Ciliciae cum anno ZT, 307, et Alexandrinus L. H citatus a Bandurio, qui pro Aegyptiorum calculo feriri non potuit ante diem XXIX. Auguſti V. C. 1013 P. X. 260.

Verum haec argumenta tum ſolum valebunt, cum quis evicerit, ex quo Valerianus captus fuit, non amplius ejus nomine monetam per provincias primo praecipue alterove captivitatis anno fuiſſe ſignatam, quod probare difficile erit. Nam etſi captus, imperator tamen eſſe non deſiit, recuperaturus certe cum libertate imperium, niſi malo fato aut impotentem, aut impium habuiſſet filium. Ipſe Tillemontius profiteri non dubitat, non adverſari hiſtoriae, ſi jam inde ab anno P. X. 256 captus ſtatuatur. [d]) Quare potuit cum in ſubſcribendis legibus, tum in feriunda moneta ejus tanquam adhuc imperantis haberi ratio usque denique ad annum 260, quo tempore aut ejus coepit oblitterari memoria, aut deſperari libertas, aut diem ſupremum revera obiit.

Tribunicia poteſtas.

De hac agetur in tractatu ſingulari.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - - - RRR.

a) Nota XI. in Valerian. b) Pag. 460. 5. c) Mem. B. L. T. XXVI. p. 406.
d) Nota cit.

Argentei - - - - - - - - - -	C.
Argentei et aenei max. mod. - - - - - -	RRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - - - -	R.
Commatis peregrini :	
Omnes hujus generis - - - - - - - - -	R.

MARINIANA.

Fuiſſe Marinianam Valeriani alteram uxorem, a Sapore Perſa una cum marito captam, et ante hunc in captivitate Perſica mortuam, conſecratam denique a Gallieno, et Valeriano juniore, tanquam certum et indubitatum venditat Vaillantius, [a]) et poſt eum Beauvaiſius. Ex quibus fontibus, cum haec ſcriberent, ſeſe proluerint, ignoro. Iſtud novi, eorum partem eſſe adhuc incertam, partem aperte falſam. Rationem, cur hactenus antiquarii Marinianam Valeriano ſociaverint, aliam non habuere, niſi quod numos Marinianae nomine inſcriptos ejusdem eſſe fabricae, cujus ſunt Valeriani, repererunt. At vero poteſt haec lex in numis intra paucos annos percuſſis fallere. Quaeſtionem plurimum illuſtrat numus Viminacii olim a Froelichio editus, [b]) qui praeter caput velatum DIVAE MARINIANAE offert annum epochae XV. Cum annus Viminacii XV. conſpiret cum anno V. C. 1007, iſtud ſaltem certo tenemus, Marinianam ad Valeriani imperium pertinere. Tamen ex eo certi nondum ſumus, fuiſſe eam huic quoque junctam matrimonio; nam poterat eſſe Valeriani ſoror, aut filia. Interea cum ex Trebellio conſtet, huic ſaltem binas fuiſſe uxores, veriſimile eſt, harum alteram fuiſſe Marinianam, ex qua filium alterum Valerianum jun. genuerit, eamque paullo poſt ſuſceptum imperium defunctam, conſecratamque. Ceterum fabulas narrare Vaillantium, cum maritum in Perſiam comitatam refert, idem hic Viminacii numus comprobat, ex quo diſcimus, jam fuiſſe mortuam V. C. 1007, expeditione Perſica pluribus ſerius annis ſuſcepta.

Numi :

DIVAE. MARINIANAE. *Ejus caput velatum. In argenteis, et nonnullis AE. II. praeterea ſuper luna bicorni.*

CONSECRATIO. *Pavo cauda explicata.* AV. (Muſ. C. de Vitzai.) AR. *et addito* S. C. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

CONSECRATIO. *Pavo Marinianam d. elata, ſ. haſtam tenentem ſublime effert.* AV. (Band.) AR. AE. II.

Eadem adverſa.

FELICIT. DEORVM. *Mulier ſtans d. caduceum oblongum, ſ. cornucopiae.* AR. (Band.)

Numus etiam propter epigraphen adhuc inuſitatam ſingularis.

a) Num. praeſt. Tom. I. edit. Rom. b) Appendic. novae.

Numi commatis peregrini.

Tantum Viminacii ad hoc usque tempus cogniti:

DIVAE. MARINIANAE. *Caput velatum.*

P. M. S. COL. VIM. AN. XV. *Mulier ſtans inter taurum et leonem.* AE. I.

Inſignis hic numus ſervatur in muſeo Caeſareo. Alium geminum Froelichius citat ex muſeo privato Vindobonae. [a]) Tertium vidi item apud nos in praeclaro muſeo Neumanni. Iſtud ipſum, quod dempto hoc nullus adhuc viſus alterius urbis, argumento eſt, Marinianam mortuam, cum Valerianus vix deguſtaſſet imperium.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - - -	RRRR.
Argentei - - - - - - - -	R.
Aenei I. et II. formae - - - - - -	R.

Commatis peregrini:

Vnius Viminacii modo laudati.

GALLIENVS.

Natus Valeriano ex prima uxore, cujus tamen nomen reticetur. [b]) Fuiſſe matri nomen Gallienae, ſupra in uxoribus patris veriſimile dixi. Patris fortunae ſuam quoque debuit, a quo, cum per Treboniani et Aemiliani mortem imperium occupaſſet, conlega adſcitus eſt. Victor eum a ſenatu creatum Caeſarem adſerit, [c]) quod teſtimonium utrum verum ſit, non decido. Numi certe cum ſolo Caeſaris titulo nondum reperti, omnes eum *Auguſtum* pronunciant.

V. C. 1006 P. X. 253.

TR. P. COS. DES. P. M. P. P.

Anni hujus facta vide in patre.

Deſunt certi hujus partis anni numi, niſi huc revocare velis eos, qui VOTA. DECENNALIA inſcripta offerunt, ut colligi poteſt ex iis, quae ad V. C. 1016 notabimus. Vix tamen veriſimile eſt, ei, ac patri hoc jam anno cuſam Romae fuiſſe monetam.

V. C. 1007. P. X. 254.

TR. P. II. COS. DES. II. P. M. P. P.

Conſul cum patre conſule II. procedit. Reliqua vide in patre.

IMP. C.* P. LIC.* GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*

a) Appendic. novae. b) Trebell. in Valer. jun. c) in Caeſarib.

P. M. TR. P. II. COS. P. P. *variis typis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

IMP. GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput laureatum.*

TRIB. POT. COS. P. P. *Mars d. haſtam, ſ. clypeum tenens ad Rheam humi ſedentem accedit.* AV. (Pellerin Mel. I. p. 167.)

Typus hic eximius jam in moneta Antonini Pii occurrit, ubi eum explicatum reperies, quo loco de ejus Auguſti numis antiquitates Romanas reſtituentibus egi. Idem typus recurret ad ann. V. C. 1008 et 1013.

IMP. GALLIENVS. PIVS. AVG. *vel:* GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. COS. P. P. *Imperator paludatus d. haſtam, ſ. ſceptrum ſtat inter duos fluvios humi decumbentes.* AR. AE. III. (Bandur.)

Vix credam, numum hunc anno praeſente ſignatum, et veriſimile eſt omiſſos tribunatus et conſulatus numeros, quod ſaepius in Gallieno factum obſervabimus. Sane typus domitum a ſe Rhenum et Moenum eloquitur. Infra ad V. C. 1012 eandem omnino averſam videbimus, ſolo dempto, quod in hac legatur TR. P. VII., ad quem annum pertinere etiam numum praeſentem, jure ſuſpicari licet.

V. C. 1008. P. X. 255.
TR. P. III. COS. II. P. M. P. P.

Conſul II. cum patre conſule III. procedit. Pater Orienti intentus filio exercitus Europaeos, et bella adverſum Francos, Alemannos, aliosque undique commotos barbaros gerenda committit.

* * *

IMP. GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. III. COS. *Imperator velatus ad aram ſacrificans.* AV. (Muſ. Caeſ.) AR. (Band.)

Omiſſus in his conſulatus numerus.

IMP. GALLIENVS. AVG. COS. II. *Caput laureatum.*

VIRT. GALLIENI. AVG. *Hercules nudus ſtans d. ramum, ſ. clavam et exuvias leonis.* AV. m. m. (Olim muſei de France Vindob.)

IMP. GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput laureatum.*

TRIB. POT. COS. II. *Mars galeatus nudus gradiens; ex adverſo Rhea ſeminuda humi decumbens brachiis erectis.* AV. (Muſ. Pfau.)

V. C. 1009. P. X. 256.
TR. P. IV. COS. DES. III. P. M. P. P.

Veriſimile, geſtum modo a Gallieno adverſum Germanos bellum, ex quo ſibi decora bellica peperit, de quibus agetur infra.

IMP. C. P. LIC. GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. IIII. COS. II. *Imperator velatus ad aram ſacrificat.* AR. (Muſ. Caeſ.)

IMP. GALLIENVS. AVG. GERM.

P. M. TR. P. IV. COS. II. P. P. *Sol gradiens.* AR. (Mediob.)

Si verus hic numus, dubitari nequit, jam hoc anno geſtum cum Germanis bellum, et ex eo Gallienum *Germanici* titulum abſtuliſſe. Forte numus hic idem eſt cum ſequente certo.

V. C. 1010 P. X. 257.
TR. P. V. COS. III. P. M. P. P.

Conſul III. conlega patre conſule IV. procedit. Ex repetitis de Germanis victoriis ſibi ac patri *Germanici* titulum meretur.

* * *

IMP. GALLIENVS. P. F. AVG. GERM. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. IIII. COS. III. P. P. *Sol gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

IMP. C. P. LIC. GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

Eadem adverſa. AR. (Muſ. Caeſ.)

In his numis aut tribunatus, aut conſulatus numerus peccat. De numis Germanica decora jactantibus, quoniam horum multi variis imperantis Gallieni annis ſignati videntur, agetur commodius in numis vagis.

IMP. C. P. LIC. GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. V. COS. III. P. P. *Sol ſtans.* AR. (Band.)

GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. COS. III. P. P. *Mars gradiens.* AR. (Band.)

V. C. 1011. P. X. 258.
TR. P. VI. COS. III. P. M. P. P.

Imperium in Gallia invadit Poſtumus. (Vide hujus numos.)

IMP. GALLIENVS. AVG. *Protome radiata.*

P. M. TR. P. VI. COS. *Roma ſedens.* Æ. III. (Band.)

V. C. 1012. P. X. 259.
TR. P. VII. COS. III. P. M. P. P.

Saloninum Coloniae Agrippinae captum interſicit Poſtumus. Eum Gallienus inter divos refert.

GALLIENVS. AVG. *Caput redimitum corona ſpicea.*

P. M. TR. P. VII. COS. P. P. *Imperator paludatus ſtans d. haſtam, ſ. ſceptrum inter duos fluvios humi procumbentes.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Ad Rhenum et Moenum Gallieni victoriis nobilitatos referendus hic typus.

Antica varia.

P. M. TR. P. VII. COS. *typis variis.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 1013. P. X. 260.
TR. P. VIII. COS. III. DES. IV. P. M. P. P.
Corn. Seculare II., Iunio Donato coſ.

Hoc anno Valerianus pater a Perſis captus creditur.

GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. VIII. COS. IIII. P. P. *Imperator ſacrificans, vel Mars gradiens.* AR. (Mediob.)

Apud ſolum Mediobarbum reperiuntur hi numi, qui, ſi veri ſunt, fallunt vel in numero trib. poteſtatis, vel conſulatus.

Eadem adverſa.

TRIB. POT. VIII. CONS. III. *Mars et Rhea, ut in numis ann.* 1007 et 1008. AR. AE. III. (Tanini.)

V. C. 1014 P. X. 261.
TR. P. IX. COS. IIII. DES. V. P. M. P. P.
Gallieno Aug. IV., L. Petronio Tauro Voluſiano coſ.

Valeriano apud Perſas detento, Gallieno propter ignaviam ſpreto non pauci per provincias imperium arripiunt. Hos inter Ingenuus in Moeſia, ſed qui a Gallieno victus cadit, Regalianus in Illyrico, Macrianus cum filiis in Oriente, minoresque alii. Baliſta ſub Valeriano praefectus praetorio cum Odenatho Palmyrae principe Saporem Syria ejectum in ipſam Perſiam perſequitur, et rem Romanam in Oriente ſeu reſtituit, ſeu ſuſtentat.

* * *

GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*

COS. IIII. P. P *Proceſſus Gallieni conſularis.* AR. (Muſ. olim de France Vindob.)

IMP. GALLIENVS. AVG. COS.

P. M. TR. P. VIIII. COS. IIII. P. P. S. C. *Figura ſtolata ſacrificans.* AV. m. m. (Mediob.)

Alium hujus numi teſtem ſiſtere non poſſum.

IMP. GALLIENVS. P. F. AVG. C. IIII. *Caput radiatum.*

PAX. AVGG. *Mulier gradiens d. oleae ramum, ſ. haſtam.* AE. III. (Tanini.)

Praeter hos exſtant adhuc:

P. M. TR. P. V. COS. IIII. P. P. *Imperator in ſella curuli.* AR. (Band.)
P. M. TR. P. VII. COS. IIII. P. P. *Mars gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ. Band.)
P. M. TR. VIII. COS. IIII. P. P. *variis typis.* AR. (Mediob.)

Has inſcriptiones repugnare faſtis, nemo non videt.

V. C. 1015. P. X. 262.
TR. P. X COS. V. P. M. P. P.
Gallieno Aug. V., Fauſtino coſ.

Forte hoc anno Gallienus de victis ab Odenatho Perſis triumphat, quod factum refert Trebellius. Alii per imperium tyranni cadunt, alii exſurgunt.

* * *

IMP. GALLIENVS. P. F. AVG. *Protome Gallieni.*

P. M. TR. P. X. P. P. COS. V. *Imperator in quadrigis lentis.* AE. m. m. (Band.)

Poteſt hujus averſae typus aut Gallieni proceſſum conſularem, aut memoratum de Perſis triumphum indicare. Hoc loco Bandurius Vaillantium opportune corrigit, qui, cum eundem numum vulgaret, pro COS. V., ut legere oportet, perperam obtruſit COS. II., quem eundem errorem rationibus chronologicis adverſantem neglecto hoc Bandurii monito in nova Vaillantii editione reſtituit Baldinus. Si eodem exemplo omnes hactenus editi Gallieni numi novo examini ſubjicerentur, contractior certe eſſet ſyllabus ejus numorum adverſus chronologiam peccantium.

IMP. GALLIENVS. AVG. COS. V. *Caput laureatum.*

MONETA. AVG. *Tres Monetae ſtantes.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

GALLIENVS. AVG. *Protome Gallieni.*

P. M. TR. P. X. COS. IIII. P. P. *Imperator in quadrigis triumphalibus.* AV. (Tanini) AR. (Baldini.)

Numi hi ſi verum enunciarent, neceſſe eſſet, Gallieni trib. poteſtatem uno adhuc anno altius ordiri.

IMP. GALLIENVS. AVG. COS. V. *Caput laureatum.*

VIRT. GALLIENI. AVG. *Hercules ſtans.* AV. m. m. (Muſ. Albani.)

V. C. 1016. P. X. 263.

TR. P. XI. COS. V. DES. VI. P. M. P. P.

Albino II., Maximo Dextero coſ.

Romam reverſus vota decennalia ſolvit. (Ex numis.)

* * *

GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. XII. COS. V. P. P. *Serapis ſtans d. elata, ſ. haſtam.* AR. AE. III. (Banduri.)

Numus hic cuivis ſententiae chronologicae repugnat. Quare aut in tribunatus, aut conſulatus nota erratum.

GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*

VOT. X. ET. XX. *intra coronam quernam.* AV. AR. (Band.)

Nimirum vota ſoluta decennalia, et ſuſcepta vicennalia numus eloquitur. Narrat Trebellius, Gallienum capto Byzantio, ejusque praeſidiariis contra datam fidem interfectis, tanquam rem magnam feciſſet, ocyus convolaſſe Romam, atque ibi decennalia celebraſſe. In horum novo apparatu, quem ex ingenio ſuo commentus eſt Gallienus, in quo nihil videre erat, niſi quod ultima amentia, et voluptas dictavit, deſcribendo copioſus eſt Trebellius, quem adeat is, quem poſſunt imperantis deliria oblectare. Haec decennalium ſolennia memorantur etiam in numo Gallieni Alexandrino, inſcripto: ΔЄΚΑЄΤΗΡΙϹ. ΚΥΡΙΟΥ. L. I. Coepit autem Alexandrinorum annus X. die XXIX. Auguſti anni ſuperioris.

V. C. 1017. P X. 264.

TR. P. XII. COS. VI. P. M. P. P.

Gallieno Aug. VI., Saturnino coſ.

Odenathum Palmyrenum ob res adverſum Perſas praeclare geſtas omnibus Auguſti honoribus ornat, de quo plura infra in numis principum Palmyrae.

* * *

GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. XII. C. vel COS. VI. P. P. *Imperator eques pacificatoris habitu*, vel: *Leo capite radiato.* AR. (Band.)

GALLIENVM. AVG. SENATVS. *Protome laureata.*

TR. P. XII. C. VI. P. P. *Imperator in quadrigis d. ſceptrum cum aquila.* AE. II. (Tanini.)

V. C. 1018. P. X. 265.

TR. P. XIII. COS. VI. DES. VII. P. M. P. P.

P. Licinio Valeriano II., L. Caeſonio Macro Lucillo Rufiniano coſ.

Quae facta huic anno tribuenda, incertum.

* * *

GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. XIII. C. VI. P. P. *Leo*

gradiens, prae quo caput bovinum. AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 1019. P. X. 266.
TR. P. XIV. COS. VII. P. M. P. P.
Gallieno Aug. VII., Sabinillo coſ.

Ad hunc annum Tillemontius Bithyniam, et magnam Aſiae minoris partem a Scythis miſere vaſtatam refert. Deſunt certi hujus anni numi.

V. C. 1020. P. X. 267.
TR. P. XV. COS. VII. P. M. P. P.
Paterno, Arceſilao coſ.

Gothi iterum Moeſiam, Heruli Graeciam et Aſiam vaſtant. Contra hos Gallienus in Graeciam proficiſcitur.

* * *

GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. XV. P. P. VII. C. *Neptunus dextero pede prorae navis impoſito, ſ. tridentem.* AR. (Muſ. Caeſ.) AE. III. (Band.)

Videtur typus ad Scytharum fortunam referendus, quorum multi, cum onuſti ſpoliis Aſiae domum reverterentur, aut naufragio, aut navali bello attriti perierunt, ut narrat Trebellius. [a]) Poſtremae notae VIIC ſignificare conſulatum VII. non poſſunt, nam a reliqua epigraphe avulſae in imo numi ſegmento comparent, et exſtant etiam eodem loco in numis FORT. REDVX, quin et in ipſius Saloninae numis nonnullis muſei Caeſarei.

V. C. 1021. P. X. 268.
TR. P. XVI. COS. VII. P. M. P. P.
Paterno II. Mariniano coſ.

In Italiam propter Aureoli ſeditionem, qui ſeſe imperatorem dixerat, revocatus in obſidione Mediolani, intra cujus muros eum compulerat, a conjuratis flagitioſum principem longius pertaeſis interficitur menſe Martio, (Vide in trib. pot.) aetatis L, ut diſerte Victor in in Epitome.

Hunc exitum nactus eſt Gallienus, quem vitiis omnibus coopertum prodidere ſcriptores, quique non ad regendam rempublicam, ſed ad deſidiam et voluptatum intemperantiam vocatus videbatur, quo tempore diviſum inter tot tyrannos imperium, barbarorum undique irrumpentium incurſiones, peſtis inde a Treboniano ſaevientis repetita mala fortem, excelſum, et natum ad ſubita conſilia animum poſtulabant. Ejus ingenium crudele, et in vindictam praeceps ex ejus potes epiſtola intelligere, qua Celerem Verianum ad perdendos eos, qui Ingenuo tyranno favere viderentur, hortatur teſte Trebellio: [b]) *lacera, occide, concide; animum meum intelligere potes, mea mente iraſcere, qui haec manu mea ſcripſi.* Tam perverſis moribus cum eſſet, nequaquam mirum, ad reliquorum ſcelerum cumulum acceſſiſſe etiam incredibilem impietatem, qua factum, ut poſſet ſiccis oculis videre patrem apud Perſas captivum, et indignis modis habitum, et hanc unam injuriam ab homine, qui in reliquas omnes exquiſitis poenis animadvertit, non fu-

a) Cap. 12. b) in Ingenuo.

iſſe vindicatam. At enim ſatis conſtabat, maluiſſe eum patrem captivum, quam liberum, cujus ſeveri mores perpetua fuere morum ſuorum cenſura. Quare non tam mirandum, fuiſſe aliquando principem hoc nomine indignum a ſuis caeſum, quam ad domandum hoc monſtrum tam ſerum repertum Herculem. Sunt tamen, qui mitius de Gallieno judicent, ut obſervabo infra ad numum vagum cum epigraphe VBIQVE. PAX. Certe Zoſimus impigrum eum potius navumque facit, et nihil de tanta flagitiorum colluvie memorat. Fuiſſe etiam tempus, quo bellum in Perſas ad vindicandum patrem parabat, refert Trebellius. [a])

Vxor *Corn. Salonina*, de qua infra.

Numi:

GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*
P. M. TR. P. XVI. COS. VII. *Mulier ſtans d. globum, ſ. haſtam.* AR. AE. III. (Band.)

Numi vagi.

Horum, quoniam notae chronologicae jam plerumque abſunt, et Gallieni imperium in annum XVI. duravit, incredibilis eſt copia. Eorum non pauci typos argumenti non ignobilis offerunt, ut adeo operae pretium videatur, iisdem deſcribendis longius immorari. Lubet univerſam ejus monetam in IV. claſſes tribuere, quarum I. Numina, II. numos expeditionis Germanicae, III. legiones, IV. numos vagos reliquos complectetur.

I. Numina.

Trebellius, poſtquam incurſiones barbarorum, bella civilia, et urgente peſte, terrae motibus, marium exundationibus quaſi malorum quadam conjuratione concuſſas orbis partes edixiſſet, addit: *pax igitur deum quaeſita inſpectis Sibyllae libris, factumque Iovi ſalutari, ut praeceptum fuerat, ſacrificium.* [b]) Ea cauſa invocatorum tot numinum, quae mederi his malis poſſe credebantur, et monetae ipſi inſertorum, quorum hic ſyllabum damus.

Aeſculapius.

CONSERVATOR. AVG. *Aeſculapius ſtans cultu ſolito.* AR. (Band.) addito infra VIIC. AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Apollo.

APOLLO. CONSER. *vel:* APPOLLINI. CONSERVA. *Ipſe nudus ſtans d. capiti impoſita, ſ. lyram ſuper columna,* vel: *Apollo ſtans d. ramum, ſ. lyram.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.) vel: *Ipſe ſtans d. demiſſa lauri ramum, ſiniſtro brachio ſerpentem circumvolutum.* AE. III. (Tanini.)

APOLLINI. CONS. AVG. *Centaurus arcum intendens, vel d. globum, ſ. gubernaculum.* In aliis: *Gryphus.* AR. AE. III. (Band. Muſ Caeſ.)

APOLLI. PAL. S. P. Q. R. *Apollo ſtolatus ſtans d. lyram, ſ. haſtam.* AE. III. (Tanini.)

---

a) Cap. 3. b) Cap. 5.

De numis ſimilibus, et Apolline medico adfatim actum in Treboniano et Valeriano. Centaurus, cur ad ſignificandum Apollinem ſervire jubeatur, inquirendum. Refert Hyginus, fuiſſe eum filium Euphemes Muſarum nutricis, quin et earum συντροφον, et habitaſſe in monte Helicone, et cum Muſis ſolitum delectari, nonnunquam etiam venatum exiviſſe. Has ſubinde ab Iove impetraſſe, ut in aſtrum, quod Sagittarium dicimus, transformaretur. [a]) Sed Eratoſthenes Chironem Centaurum fuiſſe, qui in ſidera relatus eſt, ſcribit, [b]) quem ipſum artem medicam ex herbis primum inſtituiſſe docent Hyginus, [c]) et Plinius.[d]) En rationes, ob quas Centaurus ad Apollinem, ſeu Muſarum, ſeu medicinae praeſidem facile pertineat. Cur globum, et gubernaculum manu teneat, mihi ignotum. Centaurus eſt etiam in numo Tetrici jun. cum epigraphe: SOLI. CONSER.

Gryphum Apollini, ſive Soli fuiſſe ſacrum, docet Philoſtratus. [e]) In numis Aureliopolis Lydiae ejus currum trahunt. Vide, quae alia argumenta collegi ad numum Teiorum Ioniae in meis Numvet. p. 206.

De Apolline Palatino egimus in numis Auguſti, et Commodi.

Auguſtus.

DEO. AVGVSTO. *Caput Auguſti laureatum.* AV. (Band.)

Hic numus perſuaſit Bandurio aliisque, numos conſecrationis non coaevos iis Auguſtis, quorum capita praeferunt, conſtantes argento viliore et fabrica, Gallieno imperante fuiſſe cuſos. Verum de probabili aetate horum numorum agemus opportunius in tractatu de numis conſecrationum. Auguſtus, quia appellationis hujus fuerat auctor, ut ſucceſſoribus ſuis ipſe deus conſuleret, a Gallieno advocatur.

Caſtor.

CASTOR. *Ipſe ſtans equum freno retinet.* AR. (Mem. Trevoux 1723 Aout p. 1500.)

Eadem averſa eſt in numis Getae Caeſaris, unde explicationem pete; atque etiam in numo Poſtumi.

Diana.

DIANAE. CONS. AVG. *Cervus vel cerva ſtans.* AR. AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Hercules.

HERCVLI. CONS. AVG. *Aper.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Aper Erymanthius Herculis gloria, res in vulgus nota.

Ianus.

IANO. PATRI. *Ianus biceps vultu uno barbato, altero imberbi ſtans togatus d. pateram, ſ. ſceptrum.* AV. (Pellerin Mel. I. p. 166. tab. V. n. 9.)

Cum altius definienda Iani forma oc-

a) Poet. aſtron. § 27. et fab. 224. b) Cataſter 40. c) Fab. 274. d) L. VII. p. 414. e) Vit. Apollonii L. III. c. 48.

cuparer, [a]) non exiſtimabam fore, ut deinceps adhuc ejus neceſſario facienda eſſet mentio. Ajebam tum, Iani ſimulacrum non aliter a veteribus niſi utroque capite barbato fuiſſe effigiatum. Quod ſi vel caput unum, vel etiam utrumque eſſet imberbe, aliud tum numen, aut certe ſenſum quemcunque allegoricum eſſe intelligendum. Haec cum ſcripſeram, ad numum praeſentem animum non reflexi, in quo caput barbatum cum imberbi conjungitur, certo tamen Iano, quoniam epigraphe Ianum facit. Iſtud ſi verum, habent ii, qui in his varii cultus capitibus Ianum agnoſcunt, atque hoc ſymbolo Ianum et aevi praeteriti memorem, et futuri providum ſignificari volunt, etſi nulla iſtud veterum auctoritate adſerant, validum in hoc numo ſententiae patronum. At vero auſim iterum adfirmare, Ianum a Romanis ſemper non uno tantum, ſed utroque capite barbato fuiſſe propoſitum, atque iſtud non modo temporibus reipublicae, ſed Auguſtorum etiam, quod aperte demonſtrat Ianus illatus numis Hadriani, Antonini Pii, et Pertinacis. Enimvero video in capiendo ex numis Iano non raro ab eruditis varie fuiſſe peccatum. Edidit Harduinus Vol. II. Plinii ſui p. 611 numum Hadriani, in cujus averſa vidit *Ianum trifrontem*. Ejus iconem dedit in praefixa volumini II. tabula X. n. 1. In ejus explicatione ait: *Sic prudentia principis commendatur, qui praeterita recolat, praeſentia conſideret, futura proſpiciat.* Boſius, qui numum eundem in ſua de Iano veterum diſſertatione reſtituit, Ianum in hoc numo quatuor omnino capitibus oneratum adfirmavit, belle cum viſis conſpirante Servio, qui narrat, [b]) captis Faliſcis inventum eſſe ſimulacrum Iani cum frontibus quatuor, cujus obiter meminit Macrobius quoque. [c]) At enim ſunt in muſeo Caeſareo ejusdem numi Hadrianei exempla duo, quae Ianum nonniſi bifrontem exhibent, et eodem omnino cultu, quo is fingitur in numo Antonini Pii primae formae cum epigraphe TR. POT. COS. III., quem dedi ad annum V. C. 893, tum et in argenteis Pertinacis. Ad haec non narrat Servius, Ianum hac forma Romae fuiſſe cultum, ſed in Tuſciae urbe ſic repertum; quin idem Servius alibi facta Iani bifrontis mentione obiter tantum addit: *legimus tamen, Ianum etiam quadrifrontem.* [d]) Ergo permiſſum mihi puto conjicere, aut fallere iconismum Pellerinii, qui Ianum uno tantum capite barbatum exhibet, altero imberbi, aut hoc aevo in ejus dei habitu aliquid fuiſſe contra morem veterem immutatum.

Iuno.

IVNO. REGINA. *Dea ſtans d. pateram, ſ. haſtam, pro pedibus pavo.* AR. (Mem. Trev. l. c.)

Iuppiter.

Hic rex deorum hominumque potiores, ut par erat, in eo cultu partes abstulit. Ejus praeterea cauſa fuit librorum

a) Vol. V. p. 214. b) ad Aen. VII. v. 607. c) Saturn. L. I. c. 9. d) ad Aen. XII. v. 198.

Sibyllinorum praeceptum, ut cumprimis Iovi Salutari ſacrificaretur, ut ſupra dixeram. Variis ergo nominibus, etiam peregrinis Iovem ſuum in utramque tum, ut credibile, aurem dormientem ſuppetias vocavere, quae hic ordine profero:

IOVI. CONSERVATORI. *Ipſe ſtans vario cultu.*

IOVI. CONS. AVG. *Capra*, nimirum Iovi ſacra, quod eum infantem nutriverat.

IOVI. CRESCENTI. *Iuppiter infans caprae inſidens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Numus hic in moneta Salonini obvius.

PACATORI. ORBIS. *Iuppiter ſedens d. pateram, ſ. haſtam, pro pedibus aquila.* AR. (Muſ. Caeſ.)

IOVI. PROPVGNATORI. — STATORI. — VLTORI.

IOVI. VICTORI. *Imperator inſiſtens baſi, cui inſcriptum:* IMP. CES. *id eſt:* IMP*erator Cum Exercitu Suo.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Hunc numum jam explicavi in Valeriani numis vagis.

IO. CANTAB. *Iuppiter ſtans d. fulmen, ſ. haſtam.* AR. AE. III. (Band. Muſ. Caeſ.)

En peregrinum quoque Iovem, nempe Cantabrorum Hiſpaniae, in partes vocatum, vecorde jam Capitolino, qui olim cum anſeribus adfatim reip. proſpexerat. Quis fuerit hic Iuppiter natione Cantaber, et quae tanta ejus inſignia facta, ut ſufficere ad opem ferendam videri potuerit, in veteribus non reperimus.

Liber.

LIBERO. P. CONS. AVG. *Panthera, in aliis leo*, nempe Baccho, qui idem cum Libero patre, ſacri. AR. (Muſ. Caeſ.) AE. III. (Band.)

Luna.

LVNA. LVCIFERA. *Dea cum capite lunato gradiens facem praefert.* AE. III. (Muſ. com. de Vitzai.)

Mars.

DEO. MARTI. *Templum quatuor columnarum, intra quod Mars ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

MARTI. CONSER. *Mars gradiens.* AE. III. (Tanini.)

Mercurius.

MERCVRIO. CONS. AVG. *Aries marinus.* AR. AE. III. (Band. Muſ. Caeſ.)

Aries jungitur cum Mercurio, quod is prae ceteris tueri greges exiſtimatur, ut ait Pauſanias. [a]) Aliam adhuc ejus novit cauſam, ſed quam commemorare veretur, quod ſibi ex Matris initiis cognita eſt. Idem refert, apud Tanagram Boeotiae ejus ſtetiſſe templum *Criophori* nomine, quia is circumlato per urbem ariete peſtem avertit. [b]) Haec cauſa eſt, cur toties in veteribus monumentis adſtitutum Mercurio arietem, aut praegeſtatum ab hoc arietis caput videamus, praecipue cum aries teſte Artemidoro Mercurium ipſum repraeſen-

a) Cor. II. c. 3. b) Boeot. L. IX. c. 22.

tet. [a]) Quo loco alienum non videtur monere, pro ariete nonnunquam poni hircum, velut in gemma muſei ducis Aurelianenſis, [b]) et in numo Corinthi L. Veri. [c]) Nimirum Mercurius cum Penelopen deperiret, ut ea frui poſſet, hirco ſe adſimilavit, atque hoc facto Panos pater exſtitit, ut narrant Lucianus,[d]) et ſcholiaſta Theocriti. [e]) Ceterum non adſequor, cur tributus Mercurio in hoc numo aries in piſcem deſinat, etſi facile fuit pictoribus et poetis veteribus, animalia quaevis, quae terra gignit, in piſces mutare. Vel unus Claudianus nobis tigrides, arietes, leaenas, juvencos marinos dedit, [f]) picturae Herculanenſes adjecere equum, pantheram, taurum. [g])

Minerva.

MINERVA. AVG. *Dea ſtans.* AE. III. (Tanini.)

Neptunus.

NEPTVNO. CONS. AVG. *Equus marinus.* AR. AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.) In aliis: *Capricornus.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Equum Neptuno ſacrum habitum, vulgo notum. Alter numus typo capricorni Bandurio ignotus fuit. Iungitur cum Neptuno, vel quod in piſcem deſinit, et aliquando inhabitavit Nilum teſte Hygino, [h]) vel quod conchis marinis Titanas impetiit. [i]) Addo cauſam aliam ex Manilio: [k])

Vltimus in caudae Capricornus acumine ſummo
Militiam ponto dictat, puppisque colendae
Dura miniſteria, et vitae diſcrimen inertis.

Exiſtimat Bandurius, [l]) numum ſuum ſignatum fuiſſe ob victoriam navalem de Scythis in Euxino, de qua Trebellius, et confirmat ſententiam numo inſcripto: VICTORIA. NEPT. Verum falſam eſſe hanc ejus lectionem, infra in VICTORIA. AET. comprobabo. Ceterum ut hactenus id genus numos pleroſque in deorum honorem ad avertenda urgentia mala ſignatos diximus, ita et ſimile de praeſentibus ferendum judicium. Conſtat, provincias hoc aevo, ut ſupra ex Trebellio docui, non minus bellis cum externis, tum civilibus, ac peſte, quam terrae motibus fuiſſe adflictas. Conſtat etiam, creditum veteribus, Neptuni iram cauſam fuiſſe terrae motae, quare et paſſim dictus Ενοσιχθων, Ενοσιγαιος, *Terriquaſſor*, atque iterum Ασφαλιων, nempe tellurem motam *ſtabiliens*, [m]) cultus propterea praecipue in Phrygia tremoribus prae aliis regionibus obnoxia, ut refert Strabo. [n])

Segetia.

DEAE. SEGETIAE etc.

De rariſsimo hoc in Gallieni moneta numo vide quae monebimus in numis Saloninae.

a) Onirocr. L. II. c. 12. b) Num. 21. c) Patin. num. impp. d) Dial. deor. 22. e) ad Idyll. VII. v. 109. f) de Nupt. Honorii v. 160. ſeq. g) Tom. III. tab. 16. 17. 18. h) Poet. Aſtron. L. II. 28. i) Eratoſth. cataſt. 27. k) L. IV. 566. l) Pag. 219. m) Macrob. Sat. L. I. c. 17. n) L. XII. p. 868.

Serapis.

SERAPIDI. COMITI. AVG. *Serapis ſtans d. elata, ſ. haſtam, pro pedibus Ibis.* AE. I. (Vaill.)

Sol.

SOLI. INVICTO. *Sol ſtans d. elata, ſ. globum.* AR. AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

SOLI. CONS. AVG. *Pegaſus, vel bos ſtans.* AR. AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

Iam ſaepe dictum, Apollinem ſeu Solem peſtis et auctorem et depulſorem habitum, quod perſpicue docent primi Iliadis verſus. Huc ſpectat et teſtimonium Macrobii: [a]) *unde et Apollinem, id eſt Solem modo ſoſpitatem, modo peſtem ſignificantibus cognominibus adoramus, cum tamen peſtis, quae ab eo noxiis immittitur, aperte hunc deum bonis propugnare ſignificet.* Solem nomine *invicti* fuiſſe cultum, ut teſtantur marmora copioſa, ita et Iulianus Aug. [b]) *Vltimo menſe, qui Saturni eſt, ſplendidiſsimos ludos Soli facimus, feſtum illud SOLI INVICTO nuncupantes.*

Pegaſus, quia Muſarum comes, facile ad Apollinem refertur, niſi forte verius eſt Solis equus, cui ad notandam velocitatem additur ala. Ad bovem quod attinet, memorat Homerus ϐοσκομενας ϐοας Ηελιȣ, *paſcentes boves Solis* usque adeo Vlyſsi fatales. [c]) Etiam tauros XII. inſigni forma in ſtabulis Augiae filii ſui habuiſſe ſacros, teſtatur Theocritus. [d]) De bove Mnevi Soli apud Heliopolin Aegypti ſacro vide Strabonem. [e]) Notae inſcriptiones in marmoribus: DEO. SOLI. INVICTO. MITHRAE. Proponitur hic ſaepe taurum cultro feriens, et fuit hoc aevo ejus cultus inſignis.

Vulcanus.

DEO. VOLCANO. *Templum etc.* AR. (Band.)

Vide eundem numum in moneta Valeriani, ſed multo rariorem in Gallieno.

II. Expeditio Germanica.

Gallienum aliquanto tempore poſt ſuſceptum imperium adverſum Germanos profectum, manifeſtum eſt ex numis, qui eum jam in trib. poteſtate IV. *Germanici* titulo ornatum adſerunt, quos deſcripſi ſupra ad annos V. C. 1009. 1010. Fuiſſe eam expeditionem victoriis celebratam, ipſe hic titulus cum victori Gallieno, tum Valeriano patri partus abunde arguit. Sed parvo hae lauri ſtetere Gallieno, adjuto virtute Poſtumi Galliae praeſidis, cui filium Valerianus crediderat teſte Vopiſco. [f]) Germani hi, contra quos tum dimicatum eſt, ſecundum aliquos Franci fuere, qui transgreſsi Rhenum Galliam Belgicam direptum ivere, ſuper quo argumento lege diſputantem Tillemontium. [g]) Numorum, qui victoriarum de Germanis meminere, magna eſt copia, quantumque ex his colligi poteſt, non omnes ad praeſentem, eamque primam Galli-

a) Saturn. L. I. c. 17. b) Orat. IV. c) Odyſs. L. A. d) Idyll. 25. v. 129. e) L. XVII. f) in Aurelian. c. 8. g) in Valeriano ad annum Chr. 254.

eni expeditionem videntur pertinere, ſed ad alias etiam ſerius ſuſceptas. Cum autem hi non ſatis juſtum diſcrimen ſuppeditent, et ſua nobis ad hoc ſubſidia negent hiſtorici, noluimus taedio conjecturarum certis eos annis adfigere, omnesque, qui titulos Germanicos jactant, una deſcribere conſtituimus.

IMP. GALLIENVS. P. F. AVG. GERM. *Protome laureata d. globum cum Victoriola.*

ADLOCVTIO. AVGG. *Ambo imperatores in ſuggeſtu milites adloquuntur, infra duo captivi ſedentes.* AE. m. m. (Muſ. Caeſ.)

IMP. GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

GERMANICVS. MAXIMVS. *Tropaeum inter duos captivos humi ſedentes.* AR. (Muſ. Caeſ.)

IMP. P. LIC. GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

GERMANICVS. MAX. TER. *Idem typus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Numus inſignis, cujus ſimilem Bandurius in Valeriano quidem, in Gallieno autem nullum reperit. Addit in ſua ad eum numum animadverſione, nullum antea imperatorem dictum fuiſſe *Germanicum Maximum.* Verum iſtud, ſi de ſolis numis ſermo, ſed jam Maximino id elogium tributum, ut videre eſt ex marmore Gruteri. [a]) Singulare in hoc numo additum TER, quo ſignificari, Gallienum Germanici Maximi titulum tertio promeritum, ea, quae ſequuntur, copioſius comprobabunt.

GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

GERMANICVS. MAX. V. *Tropaeum inter duos captivos humi ſedentes.* AR. (Muſ. Caeſ.)

IMP. GALLIENVS. AVG. GERM. V. *Protome radiata d. haſtam ſuper humero.*

GERMANICVS. MAX. V. *Idem typus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Nihil ad has averſarum inſcriptiones advertit Bandurius, credo, quod poſtremam literam V cum MAX. jungendam putaverit, legendumque ἀρχαικως MAXV*mus.* At ſi iſtud hoc loco valere poteſt, an etiam in inſcriptione anticae, quae eſt GERM. V.? quae ipſa forte magis adhuc eſt ſeparanda, et ex averſae praeſcripto legenda GER. M. V. id eſt: *Germanicus Maximus V.* Quo docemur, Gallienum, quem ex praecedentibus numis Germanicum Maximum *ter* vidimus, ex repetitis victoriis, quas et ipſas numeratas fuiſſe infra videbimus, quater et *quinquies* hoc elogio eſſe ornatum, atque ut videtur ex victoriis Germanicis patris mortem conſecutis, quoniam in hujus numis hic victoriarum numerus non reperitur. Ea, quae dixi, confirmat Euſebius, qui Gal. Maximianum πενταχις Περσων μεγιστον, δις Καρπων μεγιστον, ἑξακις Αρμενιων μεγιστον ex ejus ipſius titulis prodit. [b]) Et refert Ammianus, [c]) Conſtantium *militari conſenſu SECVNDO appellatum fuiſſe SECVNDVM SARMATICVM.* Ex quo manifeſte arguere licet, hac aetate pro vetere illo IMP. III. IIII. etc. in

a) Pag. 158. 6. b) Hiſt. eccl. L. VIII. c. 17. c) L. XXVII.

monumentis ſcriptum fuiſſe victoriarum numerum, quae amplius vide confirmata infra ſub VICTORIA. AVG. Eodem exemplo Poſtumus quoque in numis dicitur GERMANICVS. MAX. V., ut et Carauſius.

IMP. GALLIENVS. AVG. GERM. V. *Protome radiata d. haſtam ſuper humero*

RESTITVTOR. GALLIAR. *Imperator paludatus ſtans mulierem turritam genu flectentem erigit.* AR. (Muſ. Caeſ.)

De hac averſa agetur infra in *Victoriis Gallicis.*

GALLIENVS. AVG. GERM. V. *Protome radiata cum haſta et clypeo.*

VICTORIA. GERMANICA. *Victoria ſuper globo d. lauream, ſ. tropaeum inter duos captivos humi ſedentes.* AR. (Muſ. Caeſ.)

IMP. C. P. LIC. GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

VICTORIAE. AVGG. IT. GERM. *Victoria ſtans cum captivo humi ſedente* AR. (Muſ. Caeſ.) In ſimili Bandurius pro IT. legit II.

Victoriam de Germanis *iterum* relatam, ſive ſecundam commemorant hi numi.

IMP. GALLIENVS. P. F. AVG. GER. S. *Caput radiatum.*

VIRTVS. AVGG. *Miles ſtans d. clypeum, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Additum S in parte antica legendum puto *Secundo*, vel *Sexto*, ut patet ex dictis, niſi error eſt monetarii, ſcriptumque GERS. pro GERM.

III. Legiones.

GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.* Eſt haec adverſa in omnibus, qui ſequuntur.

COHH. PRAET. VI. P. VI. F. *Leo capite radiato gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ.) In alio: VII. P. VII. F. (Band.)

LEG. I. ADI. VI. P. VI. F. *Capricornus, vel Pegaſus.* AR. (Band.) VII. P. VII. F. (Muſ. Caeſ.)

LEG. I. AVG. VI. P. VI. F. *Mars ſtans cum haſta et clypeo.* AR. (Vaill.)

LEG. I. ITAL. VI. P. VI. F. *Aper.* AR. (Muſ. Caeſ.) VII. P. VII. F. *Capricornus, bos marinus, capra cum gemellis.* (Band. Muſ. Caeſ.)

LEG. I. MIN. VI. P. VI. F. *Minerva ſtans d. Victoriolam, ſ. haſtam cum clypeo.* AR. (Muſ. Caeſ.) VII. P. VII. F. (Band.)

LEG. II. ADI. VI. P. VI. F. *Pegaſus volans.* (Muſ. Caeſ.) VII. P. VII. F. (Band.)

LEG. II. ITAL. VI. P. VI. F. *Aper, lupa cum gemellis.* (Muſ. Caeſ. Band.) VII. P. VII. F. *Ibis.* (Band.)

LEG. II. PART. VI. P. VI. F. *Centaurus.* AR. (Muſ. Caeſ.) V. P. V. F. (Vaill.)

Addo: LEG. SECVNDA. AVGVS. *Capricornus*, in lamina aenea apud Buonarrotium. (Oſſerv. iſtor.)

LEG. III. ITAL. VI. P. VI. F. *Ibis.* AR. (Muſ. Caeſ.) VII. P. VII. F. *Ciconia.* (Band.)

LEG. IIII. FL. VI. P. VI. F. *Leo currens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

LEG. V. MAC. VI. P. VI. F. *Victoria gradiens d. lauream offert, pro pedibus aquila.* AR. (Muſ. Caeſ.)

LEG. VI. MAC. VII. P. VII. F. *Idem typus.* AR. (Band. ſed mihi ſuſpecta lectio.)

LEG. VII. CL. VI. P. VI. F. *Taurus.* AR. (Muſ. Caeſ.) *Leo.* (Band.) VII. P. VII. F. *Taurus.* (Band.)

LEG. VIII. AVG. VI. P. VI. F. *Taurus.*

AR. (Muſ. Caeſ.) VII. P. VII. F. (Band.) LEG. VIIII. AVG. VI. P. VI. F. *Leo.* (Muſ. Caeſ.) Alter typo *Victoriae et aquilae*, quem cum eadem inſcriptione Bandurius, et ab hoc deceptus ego in Catalogo muſ. Caeſ. citavimus, legendus haud dubie LEG. V. MAC. Certe Caeſareus a me rurſum attente inſpectus non aliud docet.

LEG. X. GEM. VI. P. VI. F. *Taurus.* AR. (Muſ. Caeſ.)

LEG. XI. CL. VI. P. VI. F. *Neptunus ſtans d. tridentem, ſ. delphinum.* AR. (Muſ. Caeſ.) Addo: LEG. XI. C. P. F. *Lupa cum geminis*, in gemma Muſei Florentini Tom. II. tab. 19.

LEG. XIII. GEM. VI. P. VI. F. *Victoria gradiens d. lauream offert, pro pedibus leo.* AR. (Muſ. Caeſ.)

LEG. XIIII. GEM. VI. P. VI. F. *Idem typus.* AR. (Band.) In alio: *Capricornus.* (Ibid.)

LEG. IIXX. VI. P. VI. F. *Capricornus*, in alio: *idem undis innatans*, in alio: VII. P. VII. F. (omnes in Muſ. Caeſ.)

LEG. XX. VI. P. VI. F. *Capricornus.* AR. (Vaill.)

LEG. XXI. GEM. VI. P. VI. F. *Typus ut in leg. XIII.* (Band.) Forte et perperam lectum XXI. pro XIII.

LEG. XXII. VI. P. VI. F. *Capricornus.* AR. (Muſ. Caeſ. Band.)

LEG. XXX. VLP. VI. P. VI. F. *Neptunus ſtans d. tridentem, ſ. delphinum.* AR. (Band. Muſ. Caeſ.)

Illuſtris hic legionum catalogus non pauca offert obſervatu digna, inter quae cumprimis memorandi typi. Vidimus, ſingulas proprium ſuum jactare ſeu numen quodpiam, ſeu animal, ſive naturale, ſive fictum. Ejus exempla jam vidimus in numis provinciae Daciae, et coloniae Viminacii, tum et videbimus infra in numis Victorini, Carauſii, aliisque monumentis, quae mox proferam. Quo pacto hae imagines ad indicandas legiones referantur, anceps quaeſtio. Veriſimile eſt, ſignis eas militaribus ſerviiſſe, cum quod in nonnullis Viminacii numis videmus, taurum ac leonem, legionis VII. ac IIII. ſymbola, in ipſo ſigni militaris apice proponi, tum quod conſtat ex Appiano, [a]) legioni V. poſt relatam in Africa de elephantis victoriam fuiſſe indultum, ut elephantum in ſignis militaribus haberet. At enim cum conſtet, aquilam fuiſſe inſigne legionis Romanae non modo ab antiquiſsimis temporibus, ſed etiam, quamdiu ea ſtetit, certum videtur, has imagines ex cohortium ſignis in numorum typum fuiſſe advocatas, cumque legio ex pluribus cohortibus conſtiterit, cauſam tenemus, cur nonnunquam in his numis una eademque legio varias jactet imagines, v. c. legio I. Italica jam aprum, jam capricornum, jam bovem marinum, jam lupam cum gemellis. Certum vero eſt, cohortes ſeparata ſua habuiſſe ſigna, de quo argumento agetur alibi, ac probabile adeo etiam, imagines in praeſentibus numis propoſitas legionum ſingularum cohortem primam, aut ſi illae variarunt, cohortes primarias reſpexiſſe.

Iam alias comprobavi, [b]) typos, quos

a) Bell. civ. L. II. b) Num. vet. p. 50.

certis legionibus in aliorum Auguſtorum numis etiam extra urbem ſignatis tribui videmus, cum iis, quos praeſentes Gallieni legiones praeferunt, commode conſpirare. Sic in numis Viminacii legioni VII. tribuitur taurus, legioni IIII. leo, perinde atque in his Gallieni numis. In numis Daciae legioni V. adſtat aquila, legioni XIII leo; in praeſentibus Gallieni legionem V. aquila cum Victoria comitantur. In numo Victorini legio IIII. habet duos leones, eadem in Gallieniano leonem unum, legio X. utrinque taurum. In numis Carauſii legio IIII. item leonem, VII. taurum. Tamen in aliis typi diſsident. Legio XX. Valeria Victrix aprum offert non modo in numo Carauſii, ſed et in tabula aenea, quam inter poſtremas edidit Buonarrotius, [a]) at in numo Gallieni capricornum, ſi modo non fefellit Vaillantius, qui unus hunc numum vulgavit. Legio XXX. in numo Carauſii ſibi junxit Iovem, in numo Gallieni Neptunum; legio XI. Claudia in gemma altius producta lupam cum geminis, in numo Gallieni Neptunum. Cujus diſsidii aliam cauſam non puto, niſi quod placuit monetariis, jam hujus, jam alterius cohortis imaginem legioni ſociare, perinde ac paullo altius variantes in Gallieno imagines explicavimus.

Additum in his Gallieni numis VI. P. VI. F. legi ſolet ab antiquariis *ſextum pia*, *ſextum fidelis*, et *ſeptimum*, cum ſcribitur VII. In unico legionis II. Parthicae, ſi fides Vaillantio, legitur V. P. V. F. Hujus formulae ratio nondum, quod ſciam, expedita. Quam adfert Vaillantius, [b]) haud dubie fallit. Ait, cuſos anno imperii VI., cum legiones quolibet anno fidei ſacramentum renovarent, alias vero dictas eſſe VII. pias et fideles, quod numi hac nota praediti anno VII. ſignati eſſent. Sin iſtud, mirum videatur, has legiones non occurrere etiam in moneta Valeriani, cum quo Gallienus non modo annum VI. et VII. exegit, ſed veriſimiliter etiam majorem partem anni VIII., praecipue cum uterque imperator, quamdiu una fuere, ſpectatis typis communem fere monetam habuerint. Sententiae aliae, quas propinavere Harduinus, [c]) et Liebeus, [d]) tam videntur infirmae, ut ne dignas quidem putem, quae memorentur. Si quis volet conjicere, numos ſimiles ſignatos tantum fuiſſe eo tempore, quo ſignati ſunt numi, inſcripti VICTORIA. AVG. VI. et VII., opinari poterit etiam, ex hoc victoriarum numero legiones dictas *ſextum vel ſeptimum pias fideles*, eumque honorem captandae militaris gratiae cauſa ad legiones omnes extentum, etiam quae bello non interfuere. Quod ſi ſimilis argumenti numos placuiſſet vel ante, vel poſt hoc tempus ſignare, haberemus forte etiam numos, qui legiones III. IIII. VIII. etc. *pias fideles* praedicarent. Tantum in re incerta, nam alias quoque additi numeri moleſti ſunt, ut in numo Valeriani: CONCORDIA. IIII. EXERCIT., vel Gallieni: CONCORDIA. EXERC.

a) Oſſerv. iſtor. num. p. 344.
b) Num. praeſt. T. II. p. 357.
c) Opp. ſell. p. 849.
d) Goth.

VIII., FIDES. EXERC. VIII., quin et in numis Severi et Domnae: AEQVITAS II., quorum quidem rationem dare non auſim. At quod maxime conjecturae meae adverſatur, eſt lapis Budenſis, quem vidit, et deſcripſit ipſe, et vulgavit cl. Schönwiſnerus, vir eruditus ſane, atque adcuratus: [a])

IMP. CAES. M. AVREL.
CLAVDIO. GERMANICO
P. F. INVICTO. AVG.
PONT. MAX. TRIB.
POTEST. III. COS. PRO
COS. P. P. LEG. II. ADI.
VI. P. VI. F. CONSTANS
CLAVDIANA. NVMINI. MA
IESTATIQVE
EIVS
DICATISSIMA

Quoniam haec *legio II. Adjutrix* adhuc ſub ſucceſſore Claudio ſe dicit VI. P. VI. F., hae ſiglae ad victoriam VI. Gallieni referri non poſſunt. Neque ſatis cauſae apparet, cur eadem haec legio, quae ſe in numis Gallieni, ut ſupra vidimus, etiam VII. P. VII. F. profitetur, ſub Claudio ad VI. P. VI. F. rediverit. Adeo in re obvia adhaeremus. Ceterum rarum eſt videre in marmoribus numeros VI. vel VII. titulis *Piae Fidelis* adjectos. Sane in catalogo legionum apud Gruterum et Muratorium nullum ejus meriti reperire licuit. Idem vir eruditus aliud vulgavit marmor in Hungaria repertum, in quo Munatius quidam dicitur MIL*es* LEG*ionis* I. AD*jutricis* BIS. *Piae* FI*delis*, [b]) qui numerus BIS ſingularis plane eſt, nullo adhuc alio praeter VI. et VII. et forte V. cognito.

Quae alia ad legionum numos, earum inſignia etc. pertinent, vide Vol. VIII. in ſingulari tractatu de Legionibus.

IV. Numi reliqui.

Obvius in numorum Gallieni parte antica cultus eſt corona laureata, vel radiata, rarius ſpicea, qualis dabitur infra. Nonnunquam ejus caput leonis exuviis tegitur, ut in poſtremo hujus claſsis, et in numo max. mod. cum epigraphe MONETA. AVGVST. muſei Caeſarei. Singulare eſt: Protome Gallieni laureata cum caduceo ſupra humerum in numo max. mod., quem laudat Spanhemius ex muſeo reg. Gall. [c]) et in alio, quem ex Taninio dabimus infra ſub lit. O. De Gallieno Mercurio vide infra in numo: DONA. AVG.

* * *

A. GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*

ABVNDANTIA. AVG. *in imo:* S. P. Q. R. *Fluvius decumbens.* AR. (Baldini ad Vaill.)

Non inique cenſet Baldinius, hac averſa indicari procuratam iterum in urbe annonae abundantiam, poſtquam Aegyptus, quae typo Nili in numo ſatis notatur, oppreſſo Aemiliano ejus tyranno iterum vindicata fuit, de quo Trebellius, [d]) niſi potius notetur Tiberis, per quem ſubvecta annona.

* * *

a) Iter per Pannon. P. II. p. 186. b) l. c. p. 277. c) Caeſs. Iuliani p. 92. d) Cap. 4.

B. IMP. C. P. LIC. GALLIENVS. AVG. *Caput radiatum.*
AETERNITATI. AVGG. *Saturnus ſtans ſ. harpam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Explicationem ex ſimili numo Valeriani pete.

C. IMP. GALLIENVS. AVG. CON. *Caput laureatum, pone Pegaſus.*
ALACRITATI. *Pegaſus.* AE. II. (Band.)

Fuiſſe a Romanis Alacritati conſtitutam aram, non memini. Credo, efferri in hoc numo alacritatem Gallieni, qua mox poſt aditum imperium, et in conſulatu primo, quod tempus antica eloquitur, expeditionem in Gallias a Germanis vexatas paravit. Pegaſi typus cum epigraphe belle conſpirat.

Vt lit. A.
BONAE. FORTVNAE. *Fortuna ſtans.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.
BON. EVENT. *Genius ſtans ante aram, d. pateram, ſ. ſpicas.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

D. IMP. C. P. LICIN. GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput laureatum.*
COHORT. PRAEF. PRINCIPI. SVO. *intra lauream.* AE. I. (Vaill.)

Fuiſſe in militia vetere *praefectos cohortium*, paſsim ex monumentis cognitum. Vtrum vero hi in numo praeſente notentur, ambigo, non tam, quod mirum videatur, hos, quorum auctoritas maxima non fuit, ex univerſa legione memorari, qui vota ſua principi exponant, quam quod vox *praefectus* praecedere ſemper, non ſequi ſolebat. Ita conſtanter ſeu in marmoribus, ſeu numis legitur: *praefectus claſſis et orae maritimae, praefectus urbis, praefectus praetorio, praefectus cohortis etc.* non inverſe. Veriſimile igitur, pro PRAEF. legendum PRAET., et habebimus *cohortes praetorianas principi ſuo* fidem, et obſequium voventes, quam ſententiam confirmat numus, quem infra conſpiciemus, inſcriptus FID. PRAETORIANORVM.

Vt lit. A.
CONCORDIA. EXERC. VIII. *Mulier adverſa ſtans utraque manu ſignis militaribus nixa.* AR. (Tanini.)

Vide, quae de additis ſimilibus numeris ſupra ad numos legionum diximus.

Vt lit. A.
CONSERVAT. PIETAT. *Imperator ſtans d. extenta, ſ. haſtam, ante eum parva figura flexo genu manus attollens.* AR. AE. III. (Band. Muſ. Caeſ.)

Auctorem pietatis ſeſe in numis profeſſus eſt Commodus, ejus *conſervatorem* Gallienus. Ex typo puelli ſupplicis colligo, indicari hac averſa pietatem pueris alimentariis praeſtitam, cujus inde a Trajano copioſa exempla. Eandem averſam offert etiam numus Claudii ſequentis.

Vt lit. A.
DONA. AVG. *Mercurius ſtans d. crumenam, ſ. caduceum, pro pedibus canis.* AR. (Vaill. Band.)

Antiquarii omnes, qui in hunc numum commentati ſunt, averſam verbis Trebellii explicant, qui Gallienum oratione, poemate, omnibus artibus clarum dixit, [a]) quorum auctor datorque habi-

a) in Gallienis c. 11.

tus Mercurius, ut in vulgus notum, unde tenemus cauſam, cur Gallienus in numo, quem infra ſub lit. O. dabimus, Mercurii habitu ſit propoſitus. Neque alia de cauſa ſeſe Horatius *Mercurialem virum* dixit. [a]) Exemplum ingenii, quo ad haec ſtudia pollebat Gallienus, eſto carmen, dignum ſane Catullo ac Propertio tenerorum amorum luſoribus; nimirum cum ſuos ex fratribus nepotes matrimonio conjungeret, hoc eos epithalamio proſecutus fertur, quod Trebellius contractius, [b]) ſed plenius dedit Chriſt. Wernsdorfius: [c])

Ite, agite, o juvenes, et deſudate medullis
Omnibus inter vos; non murmura veſtra columbae,
Brachia non hederae, non vincant oſcula conchae.
Ludite, ſed vigiles nolite exſtinguere lychnos;
Omnia nocte vident, nil cras meminere lucernae.

quo experimento oſtendit ſane, futurum fuiſſe dignum imperio, ſi ut carmina de coelo poſſunt deducere lunam, eadem et barbaros de imperii finibus potuiſſent deducere. Cauſam adpoſiti Mercurio canis dedimus alibi. [d])

* * *

Vt lit. A.

FECVNDITAS. AVG *Mulier ſtans dexteram extendit ſuper figuram adſtantem, ſ. cornucopiae.* AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

Fecunditas in numis tantum feminis, neque ulli ante ac poſt Gallienum Auguſto tribui ſolita. Sunt in muſeo Caeſareo denarii duo Alexandri Severi cum epigraphe FECVND. AVGVSTAE, ſed dubium non eſt, hanc averſam ex moneta Mamaeae inique in monetam filii translatam. Quare veriſimile quoque eſt, averſam hanc reſtituendam Saloninae uxori.

* * *

E. IMP. GALLIENVS. AVG. *Protome laureata d. haſtam, ſ. clypeum, cui inſculptus imperator eques.*

FIDES. EXERCITVS. *Imperator ſtans paludatus coronatur a Victoria retro ſtante, ſimul cum figura militari dexteram jungit, pone duo ſigna militaria, pro pedibus duo fluvii humi jacentes.* Argenti mixti max. mod. (Muſ. com. de Vitzai.)

Vt lit. A.

FIDES. EXERC. VIII. *Mulier ſtans bina vexilla tenet.* AR. AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

Vidimus ſupra legiones VI. et VII. pias et *fideles*, at in praeſente numo totus exercitus ſe *fidelem VIII.* profitetur.

F. GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

FIDEI. EQVITVM. *intra lauream.* AV. (Band.)

Vt lit. A.

FID. PRAETORIANORVM. *Figura ſtans d. pateram, ſ. cornucopiae, pone aquila legionaria.* AR. (Band.)

Vt lit. A.

INDVLG. AVG. *Mulier gradiens d. florem, ſ. veſtem attollit.* AR. AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.) In aliis: *Ipſa ſedens d. pa-*

a) Carm. L. II. ode 17. b) l. c. c) Poet. min. Tom. IV. part. poſt. p. 499 d) Vol. IV, p. 68.

teram, *ſ. haſtam*. In aliis: *typus Providentiae*. Quin. AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Parum ſe in his numis indulgentem praeſtat Indulgentia ipſa, quae in typos, in quos Spei et Providentiae vetus jus, involavit.

Vt lit. A.

INVICTVS. *Sol ſtans d. elata*, *ſ. flagellum*. AR. (Band.)

In aliis numis, quos in claſſe numinum recitavimus, ſcribitur plenius SOLI. INVICTO.

Vt lit. A.

IVBENTVS. AVG. *Imperator paludatus ſtans d. Victoriolam*, *ſ. haſtam*, *in imo* VIIC. AR. AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

De *Iuventate*, *Iuventute*, *Iuventa imperii* egi in numis M. Aurelii adhuc Caeſaris, et Caracallae, in quos ſane magis quadrabat juventus, quam in Gallienum, qui ſaltem annos natus XXXIV. imperium auſpicatus eſt, ſi verum eſt, quod refert Victor, eum aetatis anno L. deceſsiſſe, et Trebellius, qui eum nepotes ex fratribus jam matrimonio idoneos habuiſſe refert. [a]) At enim et de Trajano, qui cum adoptatus eſt, ſaltem annum XLIV. egit, ſic Plinius: [b]) *Nerva tua juventa*, *tuo robore invaluit*. Ergo et nunc Gallienus cum ſene Valeriano comparatus juvenis dici potuit. Quid quod eadem epigraphe eſt etiam in numo Claudii ſequentis, et Gallieno ſenioris, quem vide.

Antica varia.

LIBERALITAS. AVGG. III. *Liberalitas ſtans*. AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

LIBERALITAS. AVG. IIII. *Liberalitas ſtans*. AV. (Mediob.)

Prior averſa in patris quoque numis occurrit. Sed liberalitatem IIII. ejus ſolius fuiſſe, ſcriptum AVG. comprobat.

G. GALLIENVM. AVG. P. R. *Protome laureata*, *d. haſtam*.

OB. CONSERVATIONEM. PATRIAE. *Salus ſtans ſerpentem paſcit*. AR. m. m. (Vaill.)

Eadem adverſa.

OB. CONSERVATIONEM. SALVTIS. *Idem typus*. AR. m. m. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

OB. REDDIT. LIBERT. *Libertas ſtans d. pileum*, *ſ. haſtam transverſam*. AR. m. m. (Muſ. Caeſ.)

Eadem epigraphe. Caput laureatum.

OB. LIBERT. REC. *Libertas ſtans d. palmam*, *ſ. haſtam*. AV. (Vaill.)

H. GALLIENVM. AVG. SENATVS. *Caput laureatum.*

OB. LIBERTATEM. RECEPTAM. *Libertas ſtans d. pileum*, *ſ. haſtam*. AE. II. (Vaill.)

Eadem adverſa.

OB. REDDIT. LIBERT. *Libertas ſtans d. pileum*, *ſ. haſtam transverſam*. AE. II. (Theupoli.)

Numi propter molem et novam inſcriptionis legem memorabiles. Ceterum turpis et mendax adulatio tam ſenatus, quam populi R. facile in oculos incurrit.

I. CONCORDIA. AVGG. *Capita*

a) in Gallien. c. 11. b) Paneg. c. 8.

adverſa, Saloninae a dexteris, Gallieni laureatum a ſiniſtris.

PIETAS. FALERI. *Capra ſub arbore cum duobus puellis, quorum alter lac ſugit, alter humi conſidet, juxta aquila, in imo fulmen.* AR. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

Singularis hujus numi imaginem jam ſtitit Khellius in ſua ad Vaillantium Adpendicula, ejusque laudes copioſe celebravit. Arduus tamen hujus typi explicatus, cum quo lubet contendere ſequentem:

K. IMP. GALLIENVS. P. AVG. *Caput radiatum.*

PIET. SAECVLI. *Capra cum infante lactente.* AR. (Band.)

Facile eſt perſpicere, adludi in his numis ad Iovem infantem a capra nutritum, quorſum etiam adludunt numi ejus aevi obvii inſcripti IOVI. CRESCENTI typo *Iovis pueri caprae inſidentis*, de quo jam egi in numis max. mod. Antonini Pii. At quorſum gemini infantes numi prioris? Iudice Khellio puellus unus Iovem, alter adſimilatum Iovi Saloninum refert, quae ſententia vereor ut eruditis omnibus probetur. Fuit, qui hac ſaeculi pietate crederet indicari curam a Gallieno infantibus impenſam exemplo Trajani et Antonini, ſententia ſane admodum veriſimili; nam pietatis vocabulum ſaepe adſtituitur mulieri puellos procuranti, in cujus locum συμϐολικως nunc ſuccedit capra eandem olim curam Iovi impendens, ſed fuit etiam, cui judicium iſtud diſpliceret. [a]) Obſervanda deinde vox FALERI. forte inique ſcripta pro VALERI., nam infra intuebimur numos inſcriptos VIRTVS. VALERI. ſcriptum parcius pro VALERI*ana*. Valeriani nomen Gallieno fuit teſtibus numis Alexandrinis, magis tamen proprium patri, fratri, ac filio.

* * *

L. GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput radiatum, vel ut lit. K.*

RESTIT. GALLIAR. *Imperator radiatus et paludatus ſtans mulierem genuflectentem, et ſ. cornucopiae gerentem ſublevat.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Promeritus hoc nomen videri poteſt barbaris e Gallia adjutore Poſtumo ſubmotis. Gallias fuiſſe plures, diximus ad numum Galbae: TRES. GALLIAE. Ceterum ferri poteſt Gallienus *Reſtitutor Galliarum*, at quis ferat, cum idem in numis dicitur: RESTITVT. GENER. HVMANI — RESTITVTOR. ORBIS — RESTITVTOR. ORIENTIS.

* * *

Vt lit. A.

SAECVLARES. AVG. *Cervus ſtans, infra palmae ramus. In aliis ſcriptum:* SAECVLARHS. AR. (Muſ. Caeſ.)

Cum non ita pridem imperantibus Philippis ludi ſaeculares acti eſſent, viſum nonnullis, ex horum moneta praeſentem averſam Gallieno temere fuiſſe adfictam. At certum eſt, eos falli; nam in Philipporum numis ſemper legitur AVGG., et in horum ima parte pro palmae ramo ſemper eſt nota numeralis, neque in his unquam legitur barbarum SAECVLARHS obvium in Gallieni numis. Fatendum igitur teſtibus numis, inter alia

a) Mem. Trevoux Iul. 1704.

inſaniae argumenta, quibus Gallienus imperium ſuum inſignivit, fuiſſe etiam ludos ſaeculares illegitimo tempore celebratos, nequaquam novo iſtud exemplo; nam a Claudio quoque anticipatum horum ludorum tempus vidimus. Teſte Trebellio [a]) Gallienus audita Macriani morte coepit indulgere voluptati, et ludos omnis generis edere, quos inter veriſimile eſt etiam ſaeculares hos ludos fuiſſe. Ad eosdem propius pertinet, quod narrat idem: [b]) prementibus rempublicam imperante Gallieno graviſsimis malis *pacem deorum quaeſitam inſpectis Sibyllae libris, factumque Iovi Salutari, ut praeceptum fuerat, ſacrificium.* Sed de ludis his alieno tempore actis vide praecipue, quae copioſius differemus in numis Maximiani Herculei inſcriptis SAECVLARES. AVGG.

* * *

CONCORDIA. AVGG. *Capita duo, a dexteris Saloninae, a ſiniſtris Gallieni laureatum.*

SALONINA. AVG. *Caput Saloninae.* AV. (Muſ. com. de Vitzai.)

Similem adverſam jam vidimus ſupra in numo PIETAS FALERI. Mirum in utroque, uxoris caput loco digniore ſtare contra perpetuum fere in ſimilibus cauſis morem.

* * *

Vt lit. A.

SISCIA. AVG. *Mulier ſedens d. haſtam, ſ. cornucopiae, infra fluvius decumbens.* AR. (Vaill.) In alio: *Mulier ſedens utraque manu expanſa, infra fluvius emergens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Siſcia Pannoniae ſuperioris oppidum nobile et colonia, hodie *Siſſek*, ad Savi, qui in his numis fingitur, et Colapis confluentem, ſed qui uterque fingitur in numo Probi inſcripto: SISCIA. PROBI. AVG. Putat Vaillantius, cuſum hunc numum, poſtquam Ingenuum Pannoniae tyrannum vicerat. Verum cum Sisciam praedicari etiam in moneta Probi videam, conjicio, eam urbem tum velut quoddam imperii propugnaculum habitam, et propter ſitus commoditatem, et quod natura munita eſſet, inter perpetua in eo tractu bella armorum ſedem fuiſſe conſtitutam. In lapide prope Sabariam Pannoniae reperto legitur: COLONIA. SEPTIMIA. SISCIA. AVGVSTA. [c])

* * *

Vt lit. A.

S. P. Q. R. *Leo, cui inſiſtit aquila, omnia intra lauream.* AV. (Muſ. Caeſ.)

An, quod ſenatus Gallienum Iovi et Herculi inveterata adulatione aequiparaverit, utriusque numinis animal huc eſt advocatum? an quod, quemadmodum aquila et leo ſuo ſinguli generi imperitant, neque regno alteri decedunt, Gallienus fingitur ſupremam habere in omne mortalium genus poteſtatem, atque in ipſos tyrannos, qui auſi ſunt invadere imperium? Arbitretur lector.

* * *

Vt lit. L.

S. P. Q. R. OPTIMO. PRINCIPI. *intra lauream.* AR. (Muſ. Caeſ.)

M. IMP. C. P. LIC. GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput laureatum.*

Eadem averſa. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

---

a) in Gallien. c. 3. b) Cap. 5. c) Schönwiſner Ant. Sabar. p. 52.

Nobile hoc averſae epigramma Trajano primum ex merito delatum quam diſpari nunc domino ſervire cogitur!

* * *

N. GALLIENAE. AVGVSTAE. *Caput Gallieni ſpicis coronatum.*
VBIQVE. PAX. *Victoria in bigis d. flagrum.* AV. (Vaill. ex muſ. regis Gall. reſtitutus a Barthelemyo in Mem. B. L. Tom. XXVI. p. 551.)

GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput Gallieni ſpicis coronatum.*
VBIQVE. PAX. *Victoria in bigis d. flagrum.* AR. (Muſ. Caeſ.) *Alius ſimilis, ſed capite pro more radiato.* AV. (Band.)

GALLIENAE. AVGVSTAE. *Caput Gallieni ſpicis coronatum.*
VICTORIA. AVG. *Imperator paludatus ſtans d. globum, ſ. haſtam transverſam, quem ſtans a tergo Victoria coronat.* AV. (Barthelemy l. c.)

GALLIENVS. P. F. AVG. *Caput Gallieni ſpicis coronatum.*
VICTORIA. AVG. *Idem typus.* AV. (Barthelemy l. c.)

Numus ex his primus ſingularia plane, ac praeter morem continet. Quare in ejus explicatu eruditorum quoque ſententiae variarunt. Hos inter cenſebat Vaillantius, eum a tyranno quopiam in Gallieni ludibrium eſſe percuſſum *Gallienam Auguſtam* eum appellando, tanquam nimirum vere habendus eſſet femina, qui ignave adeo ſummae rei praeeſſet: Sic et pro laurea ſpiceam gerere, tanquam abdomini potius, quam bello vacaret, agere bigas, quod victoriam in circo potius, quam foris quaereret, additam epigraphen VBIQVE. PAX, cum interim nulla eſſet provincia, quae bellis vacaret. Hactenus Vaillantius. Diverſam ab hoc viam ſecutus Harduinus, cui vix unquam cum Vaillantio conveniebat, ſcriptum adfirmat GALLIENAE. AVGVSTAE pro GALLIENE. AVGVSTE, qui eſt vocandi caſus, illo aevo orthographiae peccatis nequaquam inimico. Coronam gramineam (ſpiceam dixit Vaillantius) eſſe ſymbolum magnarum victoriarum, nam hac bellatores veteres teſte Plinio redimiri conſuevere. Neque vero numum hunc dicterium aculeatum in effeminatam Gallieni vitam continere, ſiquidem certum, in numis antiquis nullos occurrere jocos, ſcurrile nihil, nihil majeſtate Romanorum indignum. Ergo per omnia, quae de hoc principe nobis reſtant, agnoſci debere, non fuiſſe in bellis fortiorem, non gratiorem populo R. Tamen is et hanc ſerius ſententiam valere juſsit, ex quo menti laudandae bellum ἄσπονδον indixit, placuitque bina vocabula GALLIENAE. AVGVSTAE in verba totidem reſolvere, quot ea literas continent. Vide ejus Plinium. [a]) Ab his diverſus Vallemontius aliam maluit ſequi viam, quia revera Gallienam reperit, in quam poſsit ea inſcriptio quadrare. Auctore Trebellio, [b]) dum Gallienus popinis balneisque immerſus eſſet, Afri *Celſum imperatorem appellaverunt, peplo deae Coeleſtis ornatum. Hic privatus ex tribunis in Africa poſitus in agris ſuis vivebat, ſed ea juſtitia et corporis magnitudine, ut dignus videretur*

a) ad L. X. § 68. b) in Celſo tyranno.

imperio. Quare creatus per quandam mulierem, GALLIENAM nomine, conſobrinam Gallieni, ſeptimo imperii die interemptus eſt. Ex his verbis arguit vir eruditus, non indignam fuiſſe hanc Gallienam, quae Auguſtae titulo ornaretur, caeſo ſuis conſiliis tyranno, et revocatis ad ſidem Afris. Argumenta reliqua, quibus alias numi hujus difficultates mollire conatur, tam ſunt infirma, ac taediosa, ut nulla jactura poſsim iis commemorandis abſtinere. Vide totam hanc litem copioſe diſputatam in Electis Woltereckii pag. 68, cui adde ſequentem proxime epiſtolam Gallandi ſuper eodem argumento.

Poſtremus Barthelemyus omnium horum ſententias in examen revocans [a]) negavit, numos, qui hinc GALLIENAE. AVGVSTAE, illinc VBIQVE. PAX inſcribuntur, derivandae in Gallienum ignominiae cauſa ſignatos fuiſſe. Certe illam nequaquam probari inſcriptione averſae VBIQVE. PAX. Nam etſi tyrannorum ſeditionibus turbatum ejus eſſet imperium, fuere tamen etiam pacis intervalla; quid quod nemini ignotum eſſe poteſt, inſcriptiones perſaepe ab una adulatione, nullo ignominiae conſilio fuiſſe dictatas, multas nonniſi piorum votorum rationem habere. Manifeſtius iſtud, ait, apparere ex numo alio cum eadem averſa, in cujus tamen parte antica eſt ſolitum GALLIENVS, quem loco II. dedimus. Quinimo exſtare numum, quem vide loco III., in cujus item antica legitur GALLIENAE. AVGVSTAE, cujus tamen averſa typum habet ſimplicem, tritumque Victoriae, qui certe in ignominiam trahi non poteſt. Concludit denique, potiorem ſibi videri ſententiam Vallemontii, autumantis, ea inſcriptione ſignificari feminam gentis Auguſtae. Et quidem praeter teſtimonium Trebellii. qui loco altius indicato diſerte Gallienae Gallieni conſobrinae meminit, argumentum illi validiſsimum praeſtat numus ejusdem, ut conjicere licet, feminae, qui exſtat delineatus in opere MS. Goltzii in muſeum praeſidentis de Cotte translato, cujusque nobis ipſam iconem exhibet. Eſt vero talis:

LICIN. GALLIENA. AVG. *Ejus caput lunae impoſitum.*

PIETAS. AVGVSTA. *Mulier ſuperne ad medium usque corpus nuda ſtans ad aram ſuffimen arae ignitae imponit.* AE. II.

En tibi virorum illuſtrium de ſingularibus his numis judicia, quorum ſingula aliquid habent, quod moroſius antiquariorum palatum jure poſsit faſtidire. De Harduini ſententia nullus amplius mihi ſermo, qui ipſe cauſam ſuam deſeruit. Vallemontii doctrina eatenus ſaltem aliquam habet veri ſpeciem, quatenus Trebellii teſtimonio, cujuscunque illud auctoritatis putemus, feminam Gallienam memorantis nititur. At enim cordatum quemvis perpetuo vellicabit, quod ejus nomen mulieris ſcriptum legitur juxta caput non ſuum, ſed alienum Gallieni, cujus quidem inſtituti nullum putem ingenium veriſimilem aliquam cauſam poſſe ſuppeditare. Neque profecto aliquam reperire potuit Barthelemyus, coactus confiteri, nullum quidem exemplum plane ſimile in moneta

a) Mem. B. L. T. XXVI. p. 551.

vetere exſtare, iſtud igitur deinceps futurum primum, ad quod provocare licebit, [a]) quo quidem quaeſito velamine vir inſignis magis mihi videtur moleſtum nodum velle obtegere, quam reſolvere. Ad codicem MS. Goltzii quod attinet, de quo jam alibi mihi ſermo fuit, [b]) et cujus numum Barthelemyus potiſsimum ad confirmandam Gallienam advocavit, parum ego hac auctoritate moveor, qui Goltziana omnia, cum quid nobis eximium, inſolensque nunciant, niſi aliorſum confirmari video, a commentariis meis procul habeo. Sane exſpectari a ſingulari hoc viro potuit, ut, qui Celſi ex Trebellio ſibi cogniti numum finxerat, etiam Gallienae, quae illum dejecit, numum ſecundis curis adinveniret.

Parum ergo ad perſuadendum validis Harduini, Vallemontii, Barthelemyi rationibus aliquid iterum roboris accedit ſententiae Vaillantii, conjicientis, in Gallieni contemptum in provincia quapiam numos inſcriptos GALLIENAE. AVGVSTAE fuiſſe percuſſos. Feminam cum Gallienum dicunt, belle cum ſcriptoribus conſpirant, qui hominem turpiter effeminatum prodidere, quos inter memorandus cumprimis Iulianus Caeſar, qui Gallienum in deorum concilium ingreſſum refert *indutum ſtola et inceſſu uſum molliore mulierum ritu*, eique veterem verſum adplicat:

Ος και χρυσον ἑχων παντη, τρυφα ἡυτε κκρη,
Qui et aurum geſtat undique, et delicatus eſt inſtar puellae.

Adde Trebellium, qui ſuper plura muliebrium ejus morum teſtimonia narrat etiam, matronas ab ipſo ad conſilium ſuum rogatas. [c]) Et vero videri poſsit, eodem conſilio ſignatos numos Gallieni inſcriptos FECVNDITAS. AVG., quos ſupra recenſui, cujusmodi nulla aetate niſi feminis dedicati fuere. Huc adde caput redimitum ſpicis, quod nunquam hactenus Auguſtis maribus, at feminis non raro fuit tributum. Hac corona ornatam in numis videmus Agrippinam juniorem, Sabinam, utramque monetae Romanae, Fauſtinam juniorem monetae Cyzicenae. Cum igitur corona mulieri Gallieno addenda fuerit, neganda certe fuit laurea, qua redimiri mulieres Auguſtae raro conſuevere, et impertienda ejus generis, quae ex vetere uſu eas decebat. At non occurrunt, ait Harduinus, in numis Romanis dicteria, joci, ſcurrilia. Verum iſtud, ſi generatim de moneta vetere judicium peragitur. At enim an usque adeo incredibile, fuiſſe in tanto numero eorum, qui ſeſe contra Gallienum imperatores dixere, unum aliquem, qui, ut majorem ei apud ſuos contemptum pararet, monumento publico traducere effeminatum principem conſtituiſſet, cujus alioqui tantus jam erat deſpicatus, ut teſte Trebellio ejus ne mentio quidem apud exercitum fieret?

Quid ſi homini inepto inter alia inſaniae documenta, quae innumera enarrat Trebellius, veniſſet aliquando in mentem, ut ipſe mulieris ritu, ac quidem Cereris obſervaretur? praecipue cum ejus deae meritum ſibi poſſet arrogare,

a) l. c. p. 556. b) Vol. I. Proleg. p. CLII. c) in Gall. c. 16.

ex quo Aemilianum, qui in Aegypto imperium ſumpſit, occupatisque horreis multa oppida fame preſsit, e medio ſuſtulit. [a]) Praeſto ſunt Nero ac Commodus, quorum ille Apollo, hic Hercules non haberi ſolum, verum etiam utriusque attributis inſignes in moneta publica proponi voluere. Si illum in numis habemus Apollinem, hunc Herculem, an incredibile, Gallienum pro pari ſua inſania non averſatum mulieris nomen, atque ipſam etiam *fecunditatis* laudem, qui omnia mulieris habuit, et mulieris ipſe cultu publice proceſsit? Novi exſiſtere, qui Gallienum fortem ac impigrum, et ſemper bello occupatum fuiſſe adſerant, imbellem vero, ac omnibus flagitiis infamem dici a ſcriptoribus, quod hi adulati nimium fuere aevi ſui principibus, qui a Claudio Gallieni ſucceſſore ſe genus ducere ſunt profeſsi, nam multo diverſum ſiſti Gallienum, ſi ejus ipſius numos audimus. In hac ſententia fuiſſe Harduinum, ſupra vidimus, et ſerius idem ſenſit eruditus Brequignyus in ſua Poſtumi vita. [b]) Facile permiſero, fuiſſe Gallieni vitia in pejus aucta, tamen difficile, tot hiſtoricorum, qui in effeminatis ejus moribus deſcribendis conſentiunt, velle fidem elevare, et his praeferre numos, qui principum vitia diſsimulant, virtutes adfingunt. Non negavero etiam, Gallienum principio non vulgaria dediſſe virtutis experimenta, ſubinde vero victis Ingenuo et Regaliano, rebusque ſupra vota cedentibus, ut perhibet Victor in Caeſarib., factum ſolutiorem, et rem Romanam quaſi naufragio dediſſe; addo etiam, accidiſſe nonnunquam, ut urgentibus periculis excuteret veternum, et ad tempus veterem virtutem revocaret. Vtriusque exemplum multo ante dedit M. Antonius IIIvir.

Poſtremam hanc ſententiam ſi malimus amplecti, poſſumus hos numos in moneta urbis putare, neque neceſſe erit, tyrannum quempiam ſimilium numorum fabrum putare. Neque etiam neceſſe tum erit, partem quoque averſam ad muliebris in antica inſcriptionis concordiam cogere, quod in explicanda inſcriptione VBIQVE. PAX placuit Vaillantio. Si enim ferebat Gallienus, ſe tanquam novam Cererem muliebriter appellari, potuit cum ea inſcriptione qualiscunque averſae typus conſiſtere, v. c. in numo loci III. VICTORIA. AVG. Atqui et epigraphes VBIQVE. PAX ſeria eſſe potuit ſignificatio, eaque ſive vera, ſive ficta vel adfectata, vera, ſi quando, ut ſupra innuimus, fuit aliquod pacis intervallum, ficta ſecundum ea, quae narrat Victor: [c]) *at Romae Gallienus PACATA OMNIA ignaris publici mali improbe ſuadebat, crebro etiam, uti rebus ex voluntate geſtis ſolet, ludos ac feſta triumphorum, quo promptius ſimulata confirmarentur, exercens.* Ceterum ego huic meae ſententiae non plus ponderis ipſe tribuo, quam quantum conjecturae tribui vulgo conſuevit, verumque eſſe exiſtimo, quod de his numis edixit Barthelemyus, eſſe eos *l' ornement d'un Cabinet el le deſeſpoir des Antiquaires.*

Commemorandum adhuc videtur, exſtitiſſe nuper virum, qui ſe palam rei numismaticae praeceptorem ferebat,

a) Trebell. in Gall. c. 4. b) Mem. B. L. T. XXX. p. 351. c) in Caeſs.

Poinſinetum de Sivry, qui ſingularem hanc epigraphen: GALLIENAE. AVGVSTAE ſic punctis diſtinguendam docet: GALLIEN. AE. AVGVST. AE., legendamque adeo; GALLIEN*us* AE*dilis*, AVGVST*a* AE*dilitas*, [a]) qui mihi vir nunc prima, ſed et ſumma Camoena dictus eſto eum in finem, ne quis dolere poſsit, inſignita ejus inſomnia mihi in hunc usque diem fuiſſe ignota.

* * *

Vt lit. A.

VICTORIA. AET. *Victoria ſtans, in arca* S. P. AR. (Muſ. Caeſ.)

Hujus numi meminiſſe non attinebat, niſi notandus eſſet lapſus in eo deſcribendo a Bandurio admiſſus. [b]) Nam cum in vocabulo AET. litera A formata ſit ut N, et arealis litera P fere medium locum inter E et T occupet, factum, ut is legendum putaret VICTORIA. NEPTuni, atque ſic epigraphen ad navalem aliquam victoriam referret. Video, ad eundem quoque lapidem offendiſſe Taninium.

Vt lit. A.

VICTORIA. PART. *Victoria imperatori paludato adſtanti coronam offert.* AR. (Band.)

Eadem averſae epigraphe habetur etiam in Valeriano, ad cujus victoriam de Parthis referendus hic quoque numus, niſi potius victorias Odenathi indicet, propter quas tanquam ſibi proprias triumphavit etiam teſte Trebellio.[c])

* * *

Vt lit. H.

VICTORIA. AVG. III. *Victoria gradiens.* AR. (Band.)

Vt lit. A.

VICTORIA. AVG. III. *in aliis:* VI. VII. VIII. VIIII. *Victoria gradiens.* AR. (Band.)

Probatur his numis, quod jam alias dixeram, Gallienum ita ſuas numeraſſe victorias, ut principes ſuperiores ex numero victoriarum imperatoris titulum auxerunt. De quibus hoſtibus ſingulae hae victoriae relatae ſint, definiri nequit.

* * *

Vt lit. A.

VICT. GAL. AVG. *Tres Victoriae ſtantes.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. E.

VICT. GAL. AVG. III. *Victoria gradiens.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vterque numus tres indicat victorias, prior typo, alter ipſo numero. Relatas de Gallis indicat epigraphe GAL., ergo de Poſtumo et Gallis ejus partes ſecutis. Inde factum, ut in numo, quem ſupra in numis expeditionis Germanicae recitavimus, diceretur RESTITVTOR. GALLIAR.

* * *

O. IMP. GALLIENVS. PIVS. FELIX. AVG. *Protome laureata d. caduceum ſuper humero tenet.*

VIRTVS. GALLIENI. AVGVSTI. *Vir paludatus gradiens et reſpiciens utraque manu unum idemque vexillum geſtat.* AV. m. m. (Tanini una cum icone.)

Numus inſignis cum propter typum anticae, tum molem nobilis metalli. De Gallieno Mercurio egimus ſupra ſub DONA. AVG. Cum hoc jungendus numus ſequens:

---

a) Nouvelles recherches pag. 78. b) Pag. 183. c) Cap. 10.

P. IMP. GALLIENVS. PIVS. FEL. AVG. *Protome laureata cum haſta ſuper humero, ſ. clypeum cum inſerto Meduſae capite.*

VIRTVS. AVGVSTORVM. *Gallienus paludatus thoraci inſidens, et a Victoria pone ſtante coronatus dexteram porrigit adſtanti militi, pone duo ſigna militaria.* AR. m. m. (Tanini una cum icone.)

Vt lit. A. Caput radiatum, in alio pelle leonis coopertum.

VIRTVS. VALERI. *Pharetra, exuviae leonis, clava, thorax, arcus.* AR. (Band.)

Gallienum utraque numi facies manifeſtum Herculem ſiſtit ſumpto hujus inſaniae a Commodo exemplo. De addito VALERI. actum ſupra in PIETAS. FALERI.

Divus Gallienus.

Teſte Victore Gallienum *ſubacti a Claudio patres, quod ejus arbitrio imperium accepiſſet, divum dixere*, quod utrum ope numorum probari poſsit, modo inquirendum.

DIVO. CAES. GALLIENO. *Caput laureatum.*

CONSECRATIO. *Aquila coelum reſpiciens.* AR. (Tanini.)

Hoc numo Gallieni conſecrationem a Victore memoratam confirmari putat Taninius. Verum ſi genuinus eſt numus ſimilis alter a Pembrockio vulgatus, [a]) niſi quod in hoc epigraphe eſt: DIVO. CAES. Q. GALLIENO, multo eſt veriſimilius, numum hunc una cum Taniniano eſſe Q. Iulii, qui fuit Gallieni filius, et de quo agam infra poſt Saloninini numos. Etenim ſi eſſent Gallieni noſtri, cur Caeſar tantum diceretur, qui certus fuit Auguſtus? cur in Pembrockiano imberbis fingitur, qui in certis ſuis numis omnibus barbam promittit? Neglexit addere Taninius, quo cultu ſit Gallienus numi ſui, neque, quod tamen merebatur, ejus propoſuit imaginem. Quod ſi in hoc quoque imberbis eſt, Gallieni Auguſti is eſſe nequit, et erit haud dubie hic quoque Q. Iulii Gallieni, ut dicemus in hujus numis.

Mediobarbus argenteum ex indice Cavatortae citat: DIVO. GALLIENO. ✠ CONSECRATIO. *Aquila fulmen unguibus tenens.* Vtrum is a nemine alio conſpectus fidem promereatur, dubitem.

Numi Gallieno vulgo tributi.

GENIVS. P. R. *Caput radiatum imberbe cum modio ſupra caput.*

INT. VRB. S. C. *intra lauream.* AE. I. II. (Muſ. Caeſ. Band.)

GENIO. S. P. Q. R. *Caput ſimile. Eadem averſa.* AE. I. (Band.)

Solae conjecturae hanc ſedem his numis adſignant. Patinus Gallieno INT*ranti* VRB*em* dedicatos exiſtimat. Nolo in re nimium ambigua immorari conjecturis. Harum alias qui volet, adeat Bandurium. [b])

Numi commatis peregrini.

Hujus generis copioſi adhuc exſtant, ut docent catalogi omnes. Quod hi ad Gallieni hiſtoriam docent, ſuis locis inſeruimus.

a) P. III. tab. 27. b) Pag. 192.

Nomina ac tituli.

Praeter nomina in numis obvia *P. Licinii*, tum et *Valeriani* ex numis Alexandrinis, inſcripto A. K. Π. ΛΙ. ΟΥ. ΓΑΛΛΙΗΝΟϹ. adſertum, niſi forte ΟΥ. ſignificet *Verum*, ſi fides marmori Muratorii, [a]) et *Gallieni*, quod veriſimiliter a matre, ut mox dicetur, traxerit, aliud adhuc nomen

Egnatii produnt numi, ſed Graeci, nam Romani hoc perpetuo abſtinent. Ita legitur: Π. ΛΙΚ. ЄΓ. ЄΓΝ. ЄΓΝΑ. ΓΑΛΛΙΗΝΟϹ. Aliter hoc nomen enunciat marmor Gruteri: [b]) ΠΟΠΛΙΟΝ. ΛΙΚΙΝΙΟΝ. ΙΓΝΑΤΙΟΝ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΝ. ЄΥϹЄΒΗ. ЄΥΤΥΧΗ. ϹЄΒΑϹΤΟΝ. Egnatia gens Romae pridem cognita. Reineſius ex marmore, quod ipſe vulgavit, [c]) in quo legitur: IMP. EGNATI. PII. FEL. AVG. MAX. TRI. P. P. P. COS. II. P. novum nobis Valeriani filium Egnatium Gallienum a Gallieno noſtro diverſum conficit, quam ſententiam amplexus quoque eſt Tillemontius. [d]) Sed praeterquam quod invalidae omnino eorum ſunt conjecturae, in quos, quaeſo annos tribuent binos ejus conſulatus, quos marmor praedicat? Suffectos datos illi, qui Auguſti omnes honores jactat, veriſimile non eſt; ſi autem fuere ordinarii, cur in faſtis omnibus reticentur? Miror, hanc difficultatem non animadverſam acutiſsimo Tillemontio. Ergo hic Egnatius Aug. marmoris Reineſiani alius non erit a Gallieno noſtro. Nunc nemo jam eſt, qui Egnatii nomen huic ademptum velit. Vnde is illud traxerit, facilis, ut reor, conjectura. Dixi ſupra in uxoribus Valeriani, veriſimile videri, matrem Gallieni, cujus nomen a ſcriptoribus eſt praeteritum, dictam fuiſſe Gallienam, a qua nomen filio factum. Adde huic nomen *Egnatiae*, habebis *Egnatiam Gallienam*, a qua filius dictus Egnatius Gallienus, ut a matre Cornelia Salonina filius Cornelius Saloninus. Haec conjectura utrum probabilis, arbitrentur eruditi.

Decii, in unis marmoribus Gruteri, quae continuo citabo.

Germanicus, addito ſaepe *Maximus*. De hoc titulo vide ſupra in claſſe II. numorum expeditionis Germanicae.

Dacicus Max. conjungitur cum titulo Germanici Max., tum trib. pot. III. coſ. III. in marmoribus Gruteri. [e])

De trib. poteſtate et conſulatibus.

De his agetur in tractatu ſingulari.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei	- - - - - - - - - -	R.
Argentei max. mod.	- - - - - - -	RR.

a) Pag. 253. 6. b) Pag. 275. c) Syntagm. inſcr. p. 316. d) Nota IV. in Valerian.
e) Pag. 275. 3. 4.

Argentei ordinarii - - - - - - - C.
Aenei omnis formae praecipue III. - - - - - C.
Commatis peregrini :
Numi triplicis hujus generis fere - - - - - C.

CORN. SALONINA.

Ejus genus incertum. Iſtud conſtat, nuptam jam fuiſſe Gallieno fere decennio, antequam is imperator diceretur, nam Saloninus ejus filius, qui ſexto circiter Gallieni imperantis anno caeſus eſt, annum aetatis fere XVII. attigit, ut in hujus moneta dicetur. Duraſſe eam per totum mariti imperium, non modo numis Alexandrinis probatur, qui ei annum IЄ tribuunt, unicum duntaxat annum deinceps addente marito Gallieno, ſed etiam quod teſte Zonara maritum apud Mediolanum caeſum ipſa coram conſpexit, cui exitio tum ipſam involutam veriſimile eſt. Male eam cum Pipara Attali Marcomannorum regis filia, Gallieni concubina, a Trebellio confundi jam docuit Tillemontius, a) aliique.

Liberi. *Saloninus*, de quo in hujus moneta. Addit marmor Gruteri *Q. Iulium*, de quo infra poſt Saloninum, et filiam *Iuliam*, b) quin et *Gallam* ex actis martyrum colligunt eruditi, de quibus lege prolixe diſputantem Brequignyum. c)

Numi:

A. SALONINA. AVG. *Ejus caput in AV. et Quin. Caput ſuper luna in AR. et AE. III.*

B. CORN. (*rarius* COR.) SALONINA. AVG. *Caput ut lit A.*

C. CORNELIA. SALONINA. AVG. *Ejus caput in AR. m. m. AE. m. m. AE. I. II.*

* * *

Vt lit. C.

ABVNDANTIA. TEMPORVM. *Salonina ſedens accedentibus tribus puellis nudis numos ex cornucopiae effundit, adſtat figura muliebris et militaris.* AE. m. m. (Baldini.)

Nova in numis epigraphe. Vide, quae proxime ſub ANNONA notabuntur.

Vt lit. C.

AEQVITAS. PVBLICA. *Tres Monetae ſtantes ſolito cultu.* AR. m. m. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

ANNONA. AVG. *Mulier ſtans d. ſpicas, ſ. cornucopiae (in aliis ancoram) pro pedibus modius.* AR. AE. III. (Band.)

Advertit Bandurius, hanc averſam, etſi nunquam alias in Auguſtarum numis occurrat, poſſe tamen jure ad Saloninam pertinere, quoniam in hujus quoque moneta *abundantiam temporum*, et *deam Segetiam* habemus, quae utraque cum annona conjungitur.

Vt lit. A. vel B.

AVG. *vel* AVGVSTA. IN PACE. *Mu-*

a) Nota VI. in Valerian. b) Pag. 275. 7. c) Mem. B. L. T. XXXII. p. 262.

lier ſedens d. ramum oleae, ſ. haſtam. AR. AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

Vt inuſitata eſt haec epigraphe, ita nolim arbitrari cum Vaillantio, numos hos ſignatos eſſe a tyranno quopiam in Saloninae dedecus, perinde ac alium inſcriptum VBIQVE. PAX in opprobrium Gallieni. Nam ut hic Gallieni numus rariſsimus eſt, ita illi obvii, et poteſt haec epigraphe ſenſum commodum, neque Auguſtae honori injurium admittere.

* * *

Vt lit. A.

DEAE. SEGETIAE. *Templum quatuor columnarum, intra quod dea ſtans manus attollit.* AR. AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Segetiam Romanorum deam jam multo cum ſale riſit D. Auguſtinus. [a]) Ejus etiam meminit Macrobius. [b]) Ipſum nomen docet, fuiſſe praefectam ſegetibus. Eandem Plinius *Segeſtam* vocat. [c])

Vulgavit Harduinus in Plinio ſuo L. X. p. 570 numum Gallieni argenteum, eumque aeri inciſum dedit tab. VIII., cujus is averſam ſic deſcribit: DEAE. SEGVSANO. *Dea ſtat expanſis manibus intra triumphalem arcum.* Praeſentes Saloninae numos cum Harduini iconismo conferentibus facile manifeſtum fiet, perperam ab erudito hoc viro lectum SEGVSANO pro SEGETIAE. Ex hoc tamen indicio iſtud intelligimus, hanc deam non tantum Saloninae numis, ſed mariti etiam fuiſſe illatam, etſi in Gallieno rariſsimos eſſe oporteat, cum ejus ſimilem neque Bandurius, neque Taninius usquam conſpexerint.

* * *

Vt lit. A.

IVNO. AVG. *Mulier ſedens d. florem, ſ. infantem faſciis involutum.* AR. AE. III. (Band. Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

IVNONI. CONS. AVG. *Cervus.* AR. AE. III. (Ibid.)

Typum numi praecedentis explicatum vide in moneta Lucillae. Cervi cauſa Iunoni adſtituti altius eſt petenda. Vaillantius et Bandurius ad Triſtani hac ſuper re judicium appellant. Docet hic, propterea Iunonem cerva gaudere, quoniam teſte Callimacho [d]) cum Diana cervas aliquando venaretur, harum unam Iuno ejus furori ſubduxit. Vix exiſtimo, a cauſa parum cognita, et forte uni Callimacho memorata cervum Iunoni in hoc numo quaeſitum. Eam potius ex notiore mythologia petendam puto, qua docente diſcimus, Iunonem eandem eſſe cum Diana, cum partus miniſteria aguntur. Ita diſerte Cicero: [e]) *Luna a lucendo nominata; eadem eſt enim Lucina. Itaque ut apud Graecos Dianam, eamque Luciferam, ſic apud noſtros Iunonem Lucinam in pariendo invocant, quae eadem Diana annivaga dicitur.* Lege etiam, quae ſequuntur. Quare cum in hoc numo Iuno dicatur *conſervatrix Auguſtae*, eamque praecipue in partu ſibi praeſentem velit Salonina, placuit pro pavone adſtituere cervum, ut non Iuno regina intelligeretur, ſed Lucina, quae eadem cum Diana.

---

a) de civ. Dei L. IV. c. 8. b) Saturn. L. I. c. 16. c) L. XVIII. § 2. d) Hymn. in Dian. v. 105. e) de Nat. deor. L. II. c. 27.

Numi reliqui typos in Auguſtarum moneta obvios continent.

Numi commatis peregrini.

Vt Gallienus, ita et uxor copioſos oſtentat numos foris ſignatos, nihil tamen hi ad hiſtoriam memorandum continent praeter nomina, de quibus mox.

Nomina Saloninae.

Ex numis Latinis et marmoribus alia ejus nomina non habemus praeterquam *Corneliae Saloninae.* Alia adhuc memorant numi Graeci.

Iulia. Additum nomen iſtud legitur in nonnullis numis urbium Cariae, ut Antiochiae et Aphrodiſiadis, ſic: ΙΟΥ. ΚΟΡ. CΑΛΩΝΙΝΑ. a) Inde a Iulia Domna multae Auguſtarum, etſi ex gente Iulia non fuere, Iuliae ſibi nomen adſcivere. Igitur filius Q. Iulius, et filia Iulia, quos ſupra in ejus liberis indicavi, a matre haec ſua tenuere nomina.

P. Licinia. Legitur in numis Aphrodiſiadis et Bargaſae, Cariae item: ΠΟ. ΛΙΚ. ΚΟΡ. CΑΛΩΝΙΝΑ. (Pellerin.) Certum videtur, Saloninam pro ea ejus aetatis in adoptandis nominibus licentia haec nomina a marito Gallieno ſuſcepiſſe.

Chryſogone. Nomen iſtud jam pridem ex numis Graecis cognitum: CΑΛΩΝ. ΧΡΥCΟΓΟΝΗ. CΕΒ. inſcriptum compluribus numis urbium Ioniae ac Lydiae. Ex quo tamen non ſequitur, quod cenſuere nonnulli, Saloninam forte ſtirpis Graecae fuiſſe. Veriſimile eſt, ei aureum iſtud nomen a quibusdam adulantibus Graeculis fuiſſe adfixum.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei - - - - - - - - - -	RRR.
Argentei max. mod. - - - - - - -	RRR.
Argentei moduli ordinarii - - - - - -	C.
Aenei max. mod. - - - - - - - -	RR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	R.
Aenei III. formae - - - - - - - -	C.
Commatis peregrini:	
Vrbium liberarum - - - - - - - -	R.
Coloniarum - - - - - - - - -	RR.
Alexandrini - - - - - - - - -	C.

a) Pellerin.

P. LIC. CORN. VALERIANVS SALONINVS.

Gallieni et Saloninae filius certus, quod praeter hiſtoricos ac numos diſerte docet marmor Gruteri, [a]) quod eum Valeriani nepotem, Gallieni et Saloninae filium praedicat. Avo et patre ad imperium evectis V. C. 1006. continuo dictus Caeſar [b]) aliquot poſt annis a patre in Gallias, ubi is tum degebat, eſt avocatus. At Gallienus turbatae tum ab Ingenuo Pannoniae ſuccurrere coactus interea filium Sylvani fidei credidit. Quod cum aegre ferret Poſtumus Galliarum tum praefectus, Saloninum quaeſitis cauſis Coloniam Agrippinam compulit, eaque armis expugnata ad mortem adegit circiter V. C. 1012 annos natum ferre XVII., ut haec omnia multo examine collegit eruditus Brequignyus. [c])

SALONINVS CAESAR.

A. P. COR. SAL. VALERIANVS. CAES. *Caput radiatum in AR.*

B. P. C. L. VALERIANVS. NOB. CAES. *Caput nudum in AV. AR. m. m. Q. AE. I. II., radiatum in AR.*

C. SALON. VALERIANVS. CAES. *Capnt radiatum in AR.*

D. P. LIC. COR. VALERIANVS. CAES. *Caput radiatum in AR.*

E. LIC. COR. SAL. VALERIANVS. N. CAES. *Caput radiatum in AR., nudum in AE. m. m. I. II.*

F. SALON. VALERIANVS. NOB. CAES. *Caput radiatum in AR.*

G. VALERIANVS. CAES. *vel* NOBIL. CAES. *Caput radiatum in AR.*

H. P. LIC. VALERIANVS. CAES. *Caput radiatum in AR.*

*

Vt lit. A.

DII. NVTRITORES. *Iuppiter ſtans ſ. haſtam, d. Victoriolam porrigit imperatori paludato adſtanti.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Deos Genitales in Crispina, *Auſpices* in Severo, *Patrios* in Caracalla et Geta vidimus, *Nutritores* nondum hactenus. Eos Libanius θεȣς κȣροτροφȣς appellat. Triſtanus adſtantem Iovi figuram Gallienum ipſum facit, eumque una cum Iove dici *deum* et *nutritorem* filii adſirmat, credo propterea, quoniam epigraphe plures deos enunciat, quae adeo, niſi et alteram figuram complectatur, vera non erit. Haec ſententia vera haud dubie eſt, quia laurea, qua adſtantis caput ambitur, quaque Saloninus, quamdiu Caeſar fuit, nunquam uſus eſt, dubitare de Gallieno non ſinit.

a) Pag. 275. 5. b) Trebell. Zoſim. c) Mem. B. L. T. XXXII. p. 262. d) Tom. I. Declam. XLI. p. 879.

* * *

Vt lit. B. et G.

IOVI. CRESCENTI. *Iuppiter infans caprae inſidet.* AR.

Typus obvius in moneta Salonini, et ſecundum alios etiam Valeriani iunioris. Reperitur etiam, ſed rarius, in Gallieno. In ejus explicatu more ſuo abundat Triſtanus. Proponitur Saloninus puer ritu Iovis pueri creſcentis inter alimenta a capra praebita, quae nota eſt fabula. Re ipſa hoc typo involvitur ſpes de Salonini imperio concepta. Enimvero apud Gruterum juxta ſimilem Iovis creſcentis imaginem legitur BONAE. SPEI AVG. VOT. [b])

* * *

Vt lit. B. C. H.

PIETAS. AVGG. *Inſtrumenta pontificalia.* AV. AR. (Band.)

Averſa obvia in moneta Caeſarum.

Antica varia.

PRINCIPI. IVVENTVTIS. *Ipſe paludatus ſtans cum variis attributis.* In omni metallo et forma.

Numi reliqui: FIDES. MILITVM.— SPES. PVBLICA — VICTORIA. GERMAN. — VICTORIA. PARTH. nempe victoriae patris et avi in Salonini moneta jactatae.

SALONINVS AVGVSTVS.

A. IMP. SALON. VALERIANVS. AVG. *Caput radiatum.*

SPES. PVBLICA. *Spes gradiens.* AR. (Pellerin Mel. I. p. 193.) AE. III. (Band.)

B. IMP. VALERIANVS. P. F. AVG. *in aliis ſine* IMP. *Caput radiatum.*

AEQVITAS. AVG. — DEO. VOLKANO.— ORIENS. AVGG.—PAX. AVGG. PIETAS. AVGG. — VIRTVS. AVGG. (Band. ſub Valeriano jun.)

C. IMP. C. P. LIC. VALERIANVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

PRINCIPI. IVVENTVTIS. *Miles haſtatus ſtans.* (Band. ſub Valeriano jun.)

D. IMP. VALERIANVS. AVG. *Caput radiatum.*

SECVRIT. PERPET. *Mulier ſtans d. haſtam, ſ. cippo innixa.* (Band. ſub Valeriano jun.)

Vt lit. C.

VICTORIAE. AVGG. IT. GERM. *Victoria ſtans, pro pedibus captivus ſedens.* AR. (Catal. raiſonné p. 132.)

Numi ſub Literis B. C. D. ab omnibus hactenus Valeriani jun. moneta habiti ſunt. De titulo Auguſti, quem numi hi praeferunt, agetur mox in ſingulari diſſertatione.

DIVVS SALONINVS.

Saloninum in divorum numerum relatum, ſequentes numi comprobant.

A. DIVO. CAES. VALERIANO. *vel:* DIVO. VALERIANO. CAES. *Caput radiatum in AR. AE. III.*

B. LIC. COR. SAL. VALERIANVS. N. CAES. *Caput radiatum in AR. AE. III.*

C. DIVO. CORN. SAL. VALERIANO. *Caput nudum in AE. I.*

D. DIVO. VALERIANO. *Caput nudum in AE. I.*

---

a) Pag. 1075.

* *
Vt lit. A. B. C. D.

CONSECRATIO *vel* CONSACRATIO. *Ara ignita, vel aquila ſtans, vel haec Caeſarem ſ. haſtam tenentem ſurſum efferens.* AR. AE. III. (Muſ. Caeſ.) *Rogus.* AE. I. (Band.)

Vt lit. A.

ORIENS. AVGG. *Sol ſtans d. elata, ſ. globum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

PIETAS. AVGG. *Inſtrumenta pontificalia.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

PRINCIPI. IVVENT. *typo ſolito.* AR. (Band.)

Lubet et ſequentem numum in hanc ſtationem inferre.

VALRIANVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

CONSACRATIO. *Aquila volans imperatorem ſ. haſtam tenentem ſurſum effert.* AR. (Baro Bimard ad Iobert. T. II. p. 103.)

Numi commatis peregrini.

Coloniarum numi deſunt dempto Antiochiae Piſidiae, qui eſt in muſeo Caeſareo. Alium coloniae Parianae Mediobarbus ex muſeo ſuo dedit, ſed perperam Valeriano jun. adſignavit. Exſtant tamen complures ſignati in urbibus Graecis, et in Aegypto, ex quibus, quae huc faciunt, in ſequentibus animadverſionibus excerpemus.

Nomina Salonini.

Ejus omnia nomina fuere: *P. Licinius Cornelius Saloninus Valerianus Gallienus.* Dempto poſtremo confirmantur omnia ab ipſis numis Romanis. *Gallieni* nomen teſte Bandurio oſtentat numus Perinthiorum, et alter Antiochiae Piſidiae ex muſeo Caeſareo, et conſentit Trebellius [a]) tum Zonaras. [b])

Egnatius. Hoc nomen praefert numus Samiorum apud Vaillantium, ſed quem is perperam Valeriano jun. tribuit, [c]) ut dicetur infra in diatriba II.

Cornelii Salonini nomina habuit a matre Cornelia Salonina, reliqua a patre et avo.

DIATRIBE I.

De titulo Auguſti in Saloninum collato.

Saloninum Auguſtum faciunt numi ſequentes:

Commatis Romani:

Eos paullo altius deſcriptos vide.

Commatis peregrini:

ΠΟΤ. ΛΙΚ. ΚΟΡ. ΟΤΑΛΕΡΙΑΝΟΝ. ΚΑΙ. CΕΒ. *Caput nudum*, Colybraſsi Ciliciae. (Pellerin Rec. III. p. XXVII.)

ΠΟΤ. ΛΙΚ. ΚΟΡ. ΟΤΑΛΕΡΙΑΝΟΝ. CΕΒ. *Caput laureatum*, ejusdem urbis. (Pellerin Rec. III. p. 249.)

ΠΟΤ. ΛΙΚ. ΚΟΡ. ΟΤΑΛΕΡΙΑΝΟC. CΑ. ΚΑΙ. CΕΒ. *Caput nudum*, Sidetum Pamphyliae. (Muſ. Caeſ.)

ΠΟΤ. ΛΙΚ. ΚΟΡ. ΟΤΑΛΕΡΙΑΝΟΝ. ΚΑΙC. C. *Caput nudum*, Laertes Ciliciae. (Pellerin Rec. III. p. 252.)

ΑΤΤ. ΟΤΑΛΕΡΙΑΝΟC. ΓΑΛΛΙΗΝΟC. ΟΤΑΛΕΡΙΑΝΟC. CΕΒΒΒ. *Capita Valeriani et Gallieni laureata, in horum medio caput Salonini nudum*, Nicaeae Bithyniae. Sunt et ſimiles Nicomediae, quos

a) in Valeriano jun., et in Salonino cap. 1.

b) L. XII. c. 24.

c) Num. Graec. p. 188.

collectos vide apud Bandurium p. 135 ſeq.

* * *

Alexandrini.

Π. ΛΙΚ. ΚΟΡ. ΟΥΑΛЄΡΙΑΝΟC. ΚΑΙC. CЄΒ. *Caput nudum cum annis* Δ. Є. Ϛ. Ζ. (Mem. B. L. T. XXXII. p. 268.)

Cum ſolo *imperatoris*, ſeu αὐτοκράτορος titulo :

IMP. C. L. VALERIANVS. NOB. CAES. *typo trium Monetarum.* AE. I. (Muſ. Genovevae tab. XIX. n. 20.) Verum in ſimillimo muſei Caeſarei pro IMP. legitur ſimpliciter P.

IMP. CAES. P. LIC. CORN. GALLIENO. *Caput radiatum*, Antiochiae Piſidiae. (Muſ. Caeſ.)

A. K. Π. ΛΙΚ. ΟΥΑΛЄΡΙΑΝΟC. *Caput laureatum*, Cymes Aeolidis, et Smyrnae. (Band.)

Ex catalogo numorum, qui Saloninum Auguſtum dicunt, eximendus is, quem Bandurius ſic deſcribit:

SAL. VALERIANVS. AVG. *Caput Salonini corona ex lauro et gemmis ornatum.*

VENERI. VICTRICI. *Dea ſtans d. pomum, ſ. galeam, in area* S, *in imo* SM. TS. AE. II.

Numum hunc hauſit Bandurius ex muſeo M. Ducis. Ea lectio cum mihi pridem ſuſpecta viſa eſſet, numum coram curate inſpexi, at cum nonnihil exeſae ſint literae, aliud exſculpere non licuit, praeterquam: SAL. VALERIANVS, ut dixi in meis Num. vet. p. 314, quo loco fallacem hunc numum reſtitui. Serius obductum et Bandurio et mihi glaucoma adverti, cum reperirem caſu, capitis epigraphen legendam: GAL. VALERIA. AVG., numumque eſſe obvium ac tritum Galeriae Valeriae uxoris Gal. Maximiani.

Commemoratis Salonini Auguſti et imperatoris numis eruditorum de his judicia audienda.

Bandurius cum videret, Saloninum adhuc vivum in numis compluribus dici Auguſtum, at Caeſarem tantum in ejus conſecrati numis, tam gravem eam difficultatem edixit, ut nulla ingenii vi explicari poſſe teſtaretur. [a])

Audentior Brequignyus nodum ſolvere tentavit in ſua diſſertatione de familia Gallieni, [b]) quod quidem tentamen ſic inſtruxit.

Conſtat, Saloninum V. C. 1010 a patre Gallieno ex urbe in Gallias ad exercitum accitum, at cum pater paullo poſt turbantibus Pannoniis diſcedere inde cogeretur, filium reliquiſſe in Galliis, ubi deinde ea a Poſtumo paſſus eſt, quae diximus. Veriſimile, Saloninum a patre antequam diſcederet, dictum Auguſtum, ut majore in Galliis polleret auctoritate. Quod ſi ſtatuamus, delatum hunc filio honorem non fuiſſe a ſenatu ratum habitum, hoc uno conciliabuntur facile, quae nulla ratione conciliari poſſe videbuntur. Ex vetere more provinciae diviſae erant inter imperatores et ſenatum. Ergo quae erant prioris generis, intellecta principis voluntate Saloninum agnovere Auguſtum, non item, quae a ſenatu pendere. Et agnovit Aegyptus Auguſtum, quoniam imperatoria ea fuit; unde tot ejus numi, qui CЄΒαστον eum appellant.

---

a) in praeſ. ad Tom. I.

b) Mem. B. L. T. XXXII. p. 266.

Conſtat deinde, ad imperatorem pertinuiſſe jus ſignandi auri argentique, ad ſenatum aeris, unde in promptu ratio, cur exſtet argenteus, qui Saloninum Auguſtum dicit. Certum denique, conſecrationem juris ſenatorii fuiſſe, unde rationem rurſum tenemus, cur Saloninus in conſecrationis numis Caeſar tantum nominetur. Quod vero in aliquibus numis, qui in provinciis ſignati ſunt, quae ſenatus fuere, dicatur tamen *imperator* ſimpliciter, nequaquam mirum, nam ut quis agnoſceretur Auguſtus, neceſſe erat accedere auctoritatem ſenatus, at imperatoris titulus adclamatione militari acquirebatur.

Atque hoc obtentu Brequignyus plana omnia ſpondet, quae impedita hactenus atque implexa videbantur. Quo minus continuo adſenſum praeſtem, obſtat

I. Auctore ipſo Saloninus in numo argenteo dicitur Auguſtus, quoniam feriundi argenti jus ad principem pertinuit. Quaero, cur idem in argenteis conſecrationis numis tanto numero ſuperſtitibus conſtanter dicatur Caeſar tantum, Auguſtus ex ejus ſententia nunquam? An ut conſecrationis decretum, ita et jus ſignandi aureos argenteosque conſecrationis numos ad ſenatum pertinuerat? Sin iſtud, cur in omnium conſecratorum principum numis nobilioris metalli abeſt nota S. C.? Novi eam exſiſtere in numis aureis argenteisque divi Veſpaſiani: verum tum ſcribitur EX. S. C., quo indicari, non hos numos ſenatus conſulto fuiſſe cuſos, ſed Veſpaſianum ex S. C. conſecratum, noverunt omnes.

II. Exſtant Alexandrini Salonini numi cum titulo Auguſti, annisque Δ. Z. Coepit annus Δ exeunte Auguſto V. C. 1009 P. X. 256, et annus Z eodem menſe V. C. 1012 P. X. 259, quo ipſo eum anno ſubinde caeſum diximus. Ergo Saloninus Auguſtus fuit annis ſolidis duobus, et ſaltem aliquot menſibus. Ex quo conſequitur neceſſario, numos Salonini tantum Caeſaris argenteos omnes, quorum ingens ſupereſt copia, quin et aureos omnes, quos habemus, ſignatos fuiſſe ante menſem Auguſtum dicti anni 1009, cum deinceps Auguſti eum imagine proponi neceſſe fuerit. At cur monetarii, qui tam ſeduli fuere in dedicanda Salonino *Caeſari* moneta, continuo remiſere, ex quo is Auguſtus fuit? Certe ex moneta argentea Salonini Auguſti intra biennii et amplius ſpatium ſignata numum unicum habemus ſuperſtitem. Si vera Brequignyi ſententia, an non contrarium potius debuiſſe evenire ipſa ratio ſuadet? Adverte, me hic loqui in ſententia Brequignyi, qui unicum tantum argenteum Salonini *Auguſti* agnovit, reliquos aliorum exemplo Valeriano jun. adjudicavit.

III. Habemus argenteos Salonini numos inſcriptos VICTORIA. PART., perinde ac patris Gallieni, et avi Valeriani. Omnium una eſt ſententia, hos ſignatos occaſione victoriae, quam hic ſub initium expeditionis ſuae de Perſis retulit. Relatam hanc chronologi ſtatuunt V. C. 1012, qui Breckignyo ipſo judice fuit poſtremus Salonini. Tamen is in hoc numo Caeſar tantum dicitur, qui tum vel maxime Auguſtus dicendus fuerat.

IV. Recitat Muratorius inſignem inſcriptionem dedicatam Valeriano, Gal-

ſieno, quorum utrique additur trib. poteſtas VII., et Salonino, qui dicitur: P. CORNELIVS. SALONINVS. VALERIANVS. NOBILISS. CAES. PONT. Currebat illorum tribunatus VII. cum anno V. C. 1012, Salonini, ut diximus, poſtremo, et tamen Caeſar adhuc tantum appellatur. Lapis teſte Muratorio [a]) repertus eſt in Italia. An et haec quoque regio ad ſenatum pertinuit?

V. Quin et ipſi numi, qui Saloninum Auguſtum pronunciant, plerique aliquid illi de Auguſteo honore detrahunt. Ea aetate Auguſtorum capita in numis cujuscunque commatis nuda nunquam comparent. At Saloninus etſi Auguſti titulo tumidus tamen in numis Aegypti, et plerarumque aliarum urbium, quo caput tegeret, non reperit. Eodem modo numi Aegyptii Philippum juniorem, quo tempore Caeſar tantum erat, rite quidem capite nudo proponunt, et tamen Καισαρα CЄΒαστον appellant.

VI. Denique cum numi omnes, qui hactenus Valeriano jun. ab antiquariis tribui conſueverunt, haud dubie Salonino reſtituendi ſint, ut ſequente diatriba adcurate comprobabo, ex quo ſequitur, nequaquam unicum tantum Salonini numum argenteum cum titulo Auguſti agnoſcendum, ſed plures, eosque juſto numero, Brequignyi ſententia ſuapte corruit. Nam cum hi numi manifeſte ſint commatis Romani, et Saloninum, ſeu vivum ſeu defunctum, jam Caeſarem jam Auguſtum promiſcue dicant, titulus Auguſti non jam ex varia mente provinciarum eſt explicandus, ſed mirum hunc diſſenſum intra ipſam urbem ſtetiſſe agnoſcimus. At enim ideam ejus commemorare cauſam, hoc opus, hic labor. Tentabo tamen. Video in nonnullis monumentis Saloninum *imperatorem* nob. Caeſarem absque titulo Auguſti dici. Recitat Gruterus marmor inſcriptum: IMP. CAES. P. LICINIO. CORNEL. VALERIANO. NOBILISS - - CES. PRINCIPI. IVVENTVTIS. [b]) Si vera eſt lectio numi, quem ſupra ex muſeo Genovevae citavi, et qui eſt commatis Romani, in hoc quoque dicitur IMP. C. L. VALERIANVS. NOB. CAES., ut mittam numos plures Graecos, in quibus ſolum titulum αὐτοκρατορος, *imperatoris* praeſert. Videri igitur poſsit, Saloninum, cum vice patris apud exercitum Gallicum ſubſiſteret, ut majore polleret auctoritate, imperatoris titulo, ſed militari tantum, fuiſſe ornatum. Quid quod eadem ratione paullo poſt numi non pauci Carini et Numeriani inſcripti fuere: IMP. C. M. AVR. CARINVS. vel NVMERIANVS. NOB. C., cujus veram cauſam in utrisque numis ex Vopiſco proponam. Praecipuum exemplum Iulianus apoſtata, in iisdem Galliis et Caeſar tantum, et imperator. Si vera ſunt Trebellii teſtimonia, etiam Valerianus jun. dictus erat imperator, quem tamen neque Caeſarem, neque Auguſtum fuiſſe ſequente diatriba luculente probabo. Non hic diſputo, quid hac aetate, et in hac rerum omnium perturbatione in imperatoris vocabulo ejusque ſenſu potuerit immutari, etſi Titum, Trajanum, Antoninum Pium, Commodum, Caracallam jam viderimus imperatores, et tantum

a) Pag. 460. 5. b) Pag. 158. 8.

Caeſares, ſi modo vetera majeſtatis Rom. exempla hujus aevi opprobriis poſſunt aequiparari. Quod huc facit, video Victorem in Caeſarib. acerbe conqueri, Gallieno imperante non modo rerum vim, ſed et nominum fuiſſe corruptam. Quid igitur mirum, in communi ea perverſitate monetarios non paucos imperatoris titulo deceptos, cum eum plerumque alias cum Auguſti nomine conjunctum viderent, eum revera Auguſtum dicendum fuiſſe arbitratos. Quod ſi ad iſtud ſtabiliendum requirimus exemplum, illuſtre, ac ſimillimum nobis ſuppeditant numi Macrini, in quorum aliis, etſi uno eodemque anno ſignatis, legitur: TR. P. II. COS. aliis: TR. P. II. COS. II., cujus cauſam jam tum in conſulatus a monetariis varie numeratos contuleram. Paucis ut quaeſtionem totam abſolvam, omiſſus in ipſis, ac fere omnibus conſecrationis numis titulus Auguſti tanti eſſe momenti mihi videtur, ut veriſimile non ſit, Saloninum certa quadam lege promulgatum Auguſtum, talemque per imperium agnitum.

DIATRIBE. II.

De numis Valeriano jun. hactenus adjudicatis.

Omnium antiquariorum judicio Valerianus junior ſenioris filius, Gallieni frater germanus ſuos habuit numos. Re maturius expenſa viſum, numos omnes, quos eruditi usque modo eidem proprios voluerunt, reſtituendos Salonino. Cum mihi hoc loco adverſum inveteratam omnium ſententiam, qui numos antiquos tanta cum gloria illuſtravere, pugnandum ſit, neceſſe eſt, cauſam omnibus copiis, quas ars noſtra ſuppeditat, inſtruere, ne temere ad evertendam opinionem tantis nixam auctoritatibus proceſſiſſe videar, quod facile obtinebo, ſiquidem evicero, Valerianum hunc neque Caeſarem, neque Auguſtum unquam fuiſſe; nam conſtat, nonniſi iis, qui hac dignitate praefulſere, dedicatam monetam fuiſſe. Omnium ergo primo ſequens theſis probanda.

§. I.

Valerianus junior neque Caeſar, neque Auguſtus probari ex veteribus monumentis poteſt.

Vetera monumenta dicimus I. hiſtoricos, II. faſtos, III. marmora, IV. numos, quae omnia quam parum faveant Valeriano, ſeorſim contemplabimur.

I. *Hiſtorici.* Ex his unus Trebellius Pollio Valerianum aut Caeſarem aut Auguſtum profitetur, at quam iſtud ambigue, ex ipſo audiamus. Ait primum in ejus ipſius vita: *a patre abſente Caeſar eſt appellatus, a fratre, ut Celeſtinus dicit, Auguſtus.* Paullo poſt: *et quoniam ſcio, errare pleroſque, qui Valeriani imperatoris titulum in ſepulcro legentes illius Valeriani redditum putant corpus, qui a Perſis eſt captus, ne ullus error obrepat, mittendum in literas cenſui, hunc Valerianum circa Mediolanum ſepultum addito titulo Claudii juſſu: VALERIANVS IMPERATOR.* Alio loco: [a]) *ubi* (circa Mediolanum) *continuo et frater ejus Valerianus eſt interfectus, quem multi*

a) in Gallien. c. 14.

Auguſtum, *multi Caeſarem*, *multi NEVTRVM fuiſſe dicunt*, *quod veriſimile non eſt. Siquidem capto jam Valeriano ſcriptum invenimus in faſtis: VALERIANO. IMPERATORE. COS. Quis igitur alius potuit eſſe Valerianus*, *niſi Gallieni frater? Conſtat de genere*, *non ſatis tamen conſtat de dignitate*, *vel ut coeperunt alii loqui*, *de majeſtate.* O praeclarum hiſtoricum! cum quo comparati Thucydides, Polybii, Taciti nihil ſunt. Si ſcriberem ego: mortuus eſt anno poſt Chriſtum MDCC XLV. Carolus elector Bavariae, quem multi Romanorum imperatorem, multi Bohemiae regem, multi neutrum fuiſſe dicunt, ſi inquam haec Vindobonae, ipſa imperii ſede, ubi publica privataque teſtimonia praeſto ſunt, quo tempore innumeri adhuc ſunt ſuperſtites, qui ipſi teſtes fuere rerum geſtarum ejus principis ante annos nonniſi L. defuncti, eadem lege ſcriberem, narraremque, an non omnibus aut riſum moverem, aut ſtomachum? Anni numerabantur non multo plures XL., qui inter Valeriani ſenioris fatum Perſicum, et Conſtantini M. imperium, quo regnante Trebellius ſcripſit, interceſſere, et niſi docuiſſet Celeſtinus neſcio quis, Valerianum fuiſſe dictum a fratre Auguſtum, ignoraſſet rem maximi ſane momenti, qui in urbis luce hiſtoriam aevi ſui ſcripſit, eamque imperantibus dedicavit, qui Mediolano usque lapidem evocat, cujus fide fabulam de reddito a Perſis Valeriani corpore abſtergeret, perinde quaſi rei ante annos non multos geſtae, et ad memoriam inſignis teſtes omnes quodam Deucalionis diluvio interiiſſent. At enim etſi ridicula haec fuere teſtimonia, certum tamen reddidere bonum Trebellium, Valerianum ſuum fuiſſe Auguſtum. At cur paullo poſt in eodem examine diffiſus Celeſtino ſuo et lapidi Mediolanenſi *veriſimile* tantum ait, eum Auguſtum fuiſſe? Verum jam acrius criſin intendit. Ad faſtos provocat, in quibus ſcriptum teſtatur: VALERIANO. IMPERATORE. COS., eorumqne fide Valerianum imperatorem probat. Non recuſamus horum judicium, iisque faſces libenter ſubmittimus. Quis crederet, poſſe ſcriptorem tanto teſtimoniorum hiatu haec denique parturire: *conſtare quidem de Valeriani genere*, nimirum qui ejus majores, *non ſatis tamen conſtare de dignitate vel majeſtate*, nimirum fueritne Caeſar vel Auguſtus. Totum igitur, quod nos operoſe docuit Trebellius, huc redit: conſtat, non conſtat. Neſcio, operaene pretium ſit, recitare alium adhuc Trebellii locum, qui huc pertinet. [a]) Narrat, conſularem Aurelium Fuſcum Piſoni divinos honores decreviſſe, addidiſſeque: *Gallienum et Valerianum et Saloninum imperatores noſtros eſſe confido.* Memoratus hoc loco Valerianus, ajunt, nequit eſſe pater Gallieni, qui ſane fuiſſet praeponendus, et qui tum in ſqualore Perſico haeſit, ergo frater Valerianus, atque hic ex hoc etiam teſtimonio imperator. Liceat bona eorum venia aliter ſentire, atque iſtud quoque Trebellii oraculum aſpernari. Nam Saloninum tanquam vivum appellat eo tempore, quo veriſimiliter in vivis amplius non fuit. Quod ſi, ut aliqui hanc

---

a) in tyranno Piſone.

ſententiam mitigant, hoc nomine intelligitur Q. Iulius alter Gallieni filius, petam mihi probari, eum et Saloninum fuiſſe dictum. Novi, iſtud a nonnullis duci ex numis, ſed Goltzianis, tum et Trebellio, verum tota haec Trebellii oratio ſenſu caret, ut adeo jam Salmaſio, tum et Pagio, [a]) luxata, et egere ope medica viſa fuerit. Atque haec ejus teſtimonia quantumcunque imbellia et futilia, unica tamen ſunt, quae Valerianum Auguſtum profitentur, et hoc unico auctore nixi antiquarii, quem pridem Pagius ipſam, quam ſcripſerat, hiſtoriam ignoraſſe arguit, de quo exſtat ipſorum veterum judicium, eum *multa incurioſe prodidiſſe* [b]) et qui palam profiteri non dubitavit, ſe hos de vita principum libellos non ſcribere, ſed dictare, et dictare cum ea feſtinatione, ut reſpirandi non habeat facultatem, [c]) hoc, inquam, nixi auctore tacentibus hiſtoricis reliquis non dubitabant Auguſtum proclamare.

II. *Faſti.* Ad hos, ut diximus, provocat Trebellius, cum in iis legeret VALERIANO. IMPERATORE. COS. Quos faſtos ob oculos habuerit, neſcio; quos hodie ſuperſtites habemus, hanc formulam ignorant, neque ſolum in hoc, ſed in omnibus retro imperatoribus. Quid quod haec formula, ſaltem ut eam proponit, aperte fallit. Additum COS. ſimplex notare conſulatum I., nemo erit, qui ambigat. Valeriani noſtri conſulatum I. fuiſſe ſuffectum, docent faſti. An habemus adhuc exemplum, illi, qui Auguſtus fuit, delatum fuiſſe ſuffectum, non ordinarium? Sed mittamus haec. Opponet aliquis, in Chronico Alexandrino annum poſt Chriſtum 265 ſignari conſulatu Ουαληριανȣ Αυγȣστȣ τȣ Δ, id eſt: το δευτερον, *iterum*, et conſtat, eodem hoc anno Valerianum noſtrum proceſsiſſe conſulem iterum. At quis non videt, Chronicon iſtud, ut omnia ſus deque miſcet, ita et hoc loco parachronismum admittere ſe dignum, nam *Valeriani Auguſti* nomine non intelligit juniorem noſtrum, ſed ſeniorem hujus patrem. Ceterum mirari ſubit, Trebellium, cum Valerianum probare Auguſtum cupit, nullum proferre monumentum, quod eum revera Caeſarem vel Auguſtum dicat, dum omnia, quae adfert, excluſo quovis alio titulo eum imperatorem tantum faciunt. Quod ſi etiam demus, non fuiſſe deceptum Trebellium legendis his epigrammatis, tamen probatum nondum eſt, Valerianum propterea, quod imperator dicebatur, fuiſſe aut Caeſarem, aut Auguſtum. Vidimus diatriba ſuperiore, Saloninum et Carinum cum fratre, etiam cum Caeſares tantum eſſent, dictos tamen imperatores; poterat ergo et Valerianus, ut olim Druſus ſenior dici imperator titulo nempe militari, etſi neque Caeſar eſſet, neque Auguſtus. Vide, quae de hoc argumento in laudata diatriba ad numerum VI. plura commemoravi.

III. *Marmora.* Vnicum, quod equidem norim, marmor exſtat, quod Valerianum noſtrum prodat. Eſt apud Gruterum [d]) et inſignis ſane auctoritatis, nam inhaeret arcui portae urbis Vero-

a) Crit. Bar. ad V. C. 1013. § 3. b) Vopiſcus in Aureliano c. 2. c) in Cenſorino tyr.
d) Pag. 166. 2.

nenſis. Legitur in eo omiſsis reliquis: VALERIANO. II. ET. LVCILIO. CONS. et paucis interjectis: IVBENTE. SANCTISSIMO. GALLIENO. AVG. Vbi in hoc epigrammate, quod majorem Trebellianis omnibus fidem meretur, Valerianus noſter vel Caeſar, vel Auguſtus, vel imperator? In eodem Gallienus rite dicitur Auguſtus, nimirum quia talis fuit. Igitur cum idem titulus omittatur in Valeriano, patet, eum Auguſtum non fuiſſe.

IV. *Numi.* Ad hos potiſsima antiquariorum provocatio, nam horum nullus adhuc fuit, qui non ſuos Valeriano juniori numos eſſet largitus. Ergo quod ſequitur, novere hujus numos ab aliorum imperatorum moneta ſecernere.

Tres modi horum criterium conſtituunt, I. lineamenta vultus, II. epigraphe capitis, III. variae in averſa periſtaſes. At omnes tres modos in Valeriano eſſe fallaces, nullumque ex numis hactenus illi tributis, qui non aeque poſſet ad Saloninum referri, nunc comprobatum eo.

Lineamenta vultus. Haec in numis Valeriano huic tributis tam ſunt ambigua, ut ex iis ſolis ipſi illi, quos artis noſtrae principes magiſtros agnoſcimus, arbitrari vereantur, ſintne tribuendi Salonino, an hujus patruo Valeriano, coganturque propterea epigraphes modum ſuppetias vocare, ut mox ſectione ſequente intuebimur. Neque vero et mihi, ut ingenue fatear, inſpectis tot hujus generis numis vel leviſsimum diſcrimen a lineamentis capere licuit. Et non mirum iſtud videatur, cum utriusque aetas juſto intervallo diſtaret? Mortuus eſt Saloninus, cum annum ageret fere XVII., quam aetatem produnt etiam ejus numi. Demus, Valerianum annis XX. fuiſſe fratre Gallieno juniorem, cum hic anno aetatis L. caeſus ſit, neceſſe eſt, Valerianum egiſſe tum annum XXX. Fateor, artificum peritiam in fingendis vultibus jam tum deficere coepiſſe, at non usque eo prolapſam dicemus, ut peradoleſcentis, virique lineamenta confunderent, quae facile fuerat addita Valeriano barba diſtinguere, quam ejus aevi principes, cum primum natura dedit, promittere non neglexerunt. Inſpice, quaeſo, numos Auguſti titulo inſignes, quos tribuere hactenus Valeriano jun. conſuevimus, an non in his omnibus genae perinde leves ac facies puerilis appareant, atque in iis omnibus, quos certo eſſe Salonini novimus.

Epigraphe capitis. Ad hanc recurri coeptum, cum prior ratio anceps eſſet, et in utramque partem fallax. Vt minoris ſubſellii praeceptores praeteream, de ea haec Vaillantius: [a]) *Plurimi Salonini numi ei* (Valeriano juniori) *tribuuntur. Qui enim in epigraphe his literis COR. aut SAL. aut DIVI nomine gaudent, Valeriani junioris non ſunt, ſed Salonini.* Huic fere conſona ſcribit Iobertus: [b]) *Oportet noſſe diſtinguere inter numos duorum Valerianorum, nimirum ejus, qui fuit filius Gallieni et Saloninae, dictus* Cornelius Saloninus, *et ejus, qui fuit filius Valeriani et Marinianae, dictus* Licinius. *Cum nihil ſcribitur praeterquam VALERIANVS, difficile diſcrimen, at cum additur COR. vel SAL. vel DIVVS,*

---

a) Num. praeſt. T. I. p. 190. ed Rom.

b) Tom. II. p. 28.

vel CONSECRATIO, *certiſſimum habemus Saloninae filium; Marinianae enim filius conſecratus non eſt. Contra cum additur LIC., is tibi conſtanter Valeriani filius eſto*, nempe Valerianus junior.

Regulam Vaillantii non valere ad omnes, de quibus controvertitur, numos, eam vero, quam dictavit Iobertus, eſſe falſam, facile demonſtramus.

Nomina Salonini, quae vel ipſi numi Romani praeferunt, fuere P. LICINIVS. CORNELIVS. SALONINVS. VALERIANVS. Certum eſt, numos, in quibus Cornelii vel Salonini nomina adduntur, Valeriani jun. eſſe non poſſe, etſi hic ſuos, quod negamus, haberet numos, ſed eſſe Salonini, qui ea a matre Corn. Salonina traxit, quae ad Valerianum noſtrum non pertinuit. Certum eſt etiam, potuiſſe a monetariis ex pluribus his nominibus aliqua tantum adhiberi neglectis aliis, cujus exempla obvia per omnes fere Auguſtos habemus. Quin in eo conſpirant omnes, etiam cum ſolum *Valeriani* nomen in numis eſt, nonnunquam haud dubie unum Saloninum indicari. Sic in plerisque ejus conſecrati numis legitur tantum: DIVO. VALERIANO. CAES. In numis maximi moduli Nicaeae et Nicomediae ſignatis: ΑΥΤ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟϹ. ΓΑΛΛΙΗΝΟϹ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟϹ. ϹΕΒΒΒ. *Capita Valeriani ſen. et Gallieni laureata, Salonini nudum.* [a]) Verum quidem, non non defuiſſe viros praeſtantes, qui altero hoc numorum Graecorum Valeriano intelligendum eſſe Valerianum juniorem ſanxerunt, quos inter fuit Morellius, [b]) quem ſecutus deinde eſt Bandurius. [c]) Verum praeterquam quod ſatis ex hactenus dictis didicimus, Salonino perinde Valeriani nomen fuiſſe, jam ſuboluit pridem Pagio, male Morellium in his numis videre Valerianum juniorem, qui revera eſſet Saloninus, [d]) Bandurium vero mentem mutaſſe, patet ex iis, quae ipſe in praefatione ad tomum I. docuit. Ergo ſi jam ſolum Valeriani nomen ſuffecit ad indicandum Saloninum, ſufficere etiam poterant ſola nomina *P. Licinii Valeriani*, cum iisdem vere praeditus fuerit, etſi forte abeſſent nomina *Cornelii* vel *Salonini*, ut jam Bimardus adverſum Iobertum advertit. [e])

At ſaltem de numis Valeriani, Auguſti titulo inſignibus, et juvenilius caput offerentibus dubitari non poterit, eos vere Valeriano juniori eſſe tribuendos. Iſtud modo inquirendum. Exſtant numi copioſi argentei ſic inſcripti:

VALERIANVS. P. F. AVG. in aliis:
IMP. VALERIANVS. P. F. AVG.
Caput juvenile radiatum.

Habemus binos, quos ſupra in Salonino deſcripſi:

IMP. SALON. VALERIANVS. AVG. *Caput juvenile radiatum.*

Poſteriores nemo negat eſſe Salonini, illos antiquarii omnes Valeriano jun. tribuunt, quo perſuaſi argumento? an lineamentis? Haec, ut ſupra docui, diſcrimen non praebent. An titulo Valeriani? Sed nomine iſto compellatus etiam fuit Saloninus. An nomine Auguſti? Verum hoc, ut altius ex numis ipſis vidi-

---

a) Muſ. Theup. Bandur. in praefat. b) in Specim. p. 117. edit. primae et p. 196. ſec. c) Num. impp. Tom. I. p. 135. d) Crit. Bar. ad V. C. 1013. § 17. e) ad Tom. II. p. 102.

mus, datum etiam fuit Salonino. Ergo nihil habet in his numis Valerianus, quod ſibi prae nepote faveret. At memorat nobis Bimardus argenteum ex muſeo Rothelin: [a])

VALERIANVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

CONSACRATIO. *Aquila imperatorem ſurſum effert.*

Numum hunc confidenter Valeriano jun. tribuit, aitque, ex eo intelligi, hunc quoque principem conſecrationis honorem abſtuliſſe. At enim ſecundum ea, quae diximus, nihil habet numus, quod non et ſuum profiteri poſſet Saloninus. Quid quod adduci non poſſum, ut credam, Valerianum juniorem, etſi Auguſtum fuiſſe demus, coeleſtes unquam honores ſortitum. Narrat Victor in Caeſaribus, coactum fuiſſe a Claudio ſenatum, ut Gallienum in divorum numerum referret, quam conſecrationem in hominem ſpurciſsimum collatam acerbe inſectatur. An tacuiſſet tum, parem honorem impetratum etiam fratri eodem tempore ac loco una cum hoc interempti? Et an credibile, exſtare conſecrati hujus Valeriani numos, cum hactenus Gallienum, de cujus conſecratione certi ex Victore ſumus, ex numis conſecratum ignoremus? Neque enim ſatis ad fidem idoneos puto aliquos ejus divis adſcripti numos, quos ſupra in illius moneta recenſui. Saloninum conſecratum omnes novimus, eumque adhuc vivum jam Caeſarem, jam Auguſtum dici. Cum variatum ſit in vivo, cur variatum in mortuo incredibile videatur? Quid quod Bimardus ſententiam ſuam ſuis ipſius armis evertit. Nam ſi hic conſecrationis numus eſt Valeriani junioris, neceſſe eſt, eum eſſe ſignatum ſub Claudio. Eſſe argenteum, profitetur ipſe, et tamen alio ejusdem operis loco [b]) diſerte adſerit, inde a Claudio usque ad Diocletianum non reperiri amplius monetam argenteam.

Quae ad *averſae periſtaſes* attinet, peragentur ſectione ſequente.

§. II.

Valerianum juniorem neque Caeſarem unquam fuiſſe, neque Auguſtum, numi plane perſuadent.

Argumentis duobus, quorum unum ex moneta Romana, alterum ex Alexandrina peto, ſententiam ſtabiliam.

I. Variae ſunt eruditorum opiniones, quo anno Valerianus dictus Caeſar videatur. Aliqui id factum non multo poſt ſuſceptum a patre imperium putant, aliqui ſerius. Neque magis conveniunt in tempore collati tituli Auguſtei, tamen adſerunt plerique, hunc illi honorem acceſsiſſe a Gallieno, poſtquam pater a Perſis captus fuit. Mihi, qui Valerianum aut Caeſarem, aut Auguſtum fuiſſe pernego, nullatenus de harum dignitatum epocha eſt laborandum, ſatisque ad meum inſtitutum habeo, refellere illud, in quo conſpirant omnes, Valerianum ſaltem extremis Gallieni annis fuiſſe fratris in imperio conlegam.

Eſto, quod viſum Brequignyo, quo nullus, quod ſciam, copioſius Valeriani hujus hiſtoriam illuſtravit, [c]) eſto,

a) ad Iobert. T. II. p. 103. b) Pag. 404. c) Mem. B. L. T. XXXII. p. 274. ſeq.

inquam, eum non a patre Valeriano, ſed fratre Gallieno ſummos honores adſecutum, et quidem Caeſaris circa annum P. X. 260, Auguſti circa annum P. X. 264. Ergo totum tempus, quod ſive Caeſar, ſive Auguſtus exegit, in Gallieni aetatem cadit. Haec ſi vera ſunt, nemo erit, qui non ab ejus moneta ejusdem generis typos exigat, quibus inſignes fuere numi Gallieni conlegae. Novimus, vetus fuiſſe inſtitutum, ut imperatores typos ſuos cum conlegis Auguſtis, aut filiis Caeſaribus communicarent, quod, quippe tironibus cognitum, exemplis ſtabilire ſuperſedeo, quae obvia ſunt ante et poſt Gallieni aevum. Novimus etiam, in univerſa Gallieni moneta eſſe, quantum in nullius imperatoris, miram, eamque non injucundam typorum varietatem, horumque multos adhuc incognitos novosque, propoſitos majorum gentium deos plerosque, legiones, virtutes etc. Quoniam id genus typi neque in numis Valeriani patris, neque Salonini filii comparent, indubitatum eſt, illos poſt utriusque miſerum fatum adhiberi coeptos, nempe ab anno V. C. 1013 P. X. 260, id eſt ab eo tempore, a quo Gallienus fratrem Valerianum, ut ajunt, ſibi ſociavit. Ergo, inquies, veriſimile eſt, fratrum typos fore communes. Falleris. Quantumcunque voles, totam Valeriani ſive Caeſaris, ſive Auguſti monetam luſtrato, nullum ex his reperies etiam, qui non exſtaret in moneta Valeriani patris, ſi *principis juventutis* numos demas. An non vel hoc uno manifeſtum ſit, Valerianum non fuiſſe ſociatum fratri, quoniam iſtud non ceſſarent praedicare numi intra annos omnino octo ſignati, et quod conſequitur, mala fide, quae uſucapionem non admittit, occupaſſe fundum nepoti Salonino inique ademptum. Addo hujus naturae argumentum aliud multo validiſsimum. Cum duo ſimul fuere Auguſti, inde a Severo in omnibus averſis, ſiquidem hae utrique applicari potuere, ſcribi conſuevit AVGG. pro AVG. Verum in numis omnibus Gallieni, ex quo pater Valerianus aut deceſsit, aut negligi coepit, conſtanter valuit ſimplex AVG., quin et in numis numinum omnibus Iuppiter, Hercules, Neptunus, aliique CONS*ervatores* AVG., certo indicio, nullum tum alium, praeterquam Gallienum, agnitum fuiſſe Auguſtum.

Non minus urget argumentum alterum a numis Alexandrinis petitum. Quam ſedula hoc aevo Aegyptus fuerit in dedicanda principibus ſuis moneta. norunt muſea omnia. Atque hic adfectus non ad ſolos tantum Auguſtos valuit, ſed Caeſares etiam, et ipſas Auguſtas. Obvii ergo ſunt numi Valeriani ſenioris et Gallieni, quin et Saloninae per omnes fere annos XV., quibus imperavit maritus, continuatam habemus monetam. Salonini numi, ut vidimus, exſtant quatuor variis annis inſignes. Succeſſoris Claudii numi in hac regione ſignati, etſi breve fuit ejus imperium, propter copiam vileſcunt. Inter haec quis ſibi non perſuadebit, parabiles eſſe debere Valeriani junioris id genus numos, qui octo ipſos annos ſeu Caeſar, ſeu Auguſtus ſummae rei praefuiſſe fertur? Contra accidit. Ereptis imperio primum Salonino, deinde Valeriano ſe-

niore ſui Gallieno ac Saloninae ſignati numi, ejus frater Valerianus vel unum, quem exhibere poſſet, non habet.

* * *

Cum ergo Valerianum ſive Caeſarem, ſive Auguſtum ignorent hiſtorici omnes dempto Trebellio, qui tamen et ipſe dubitat, ignorent etiam faſti, marmora, et quod amplius eſt, ipſi numi tanta cum copia iis, qui Auguſti vel Caeſares fuere, ſignati, licebit et nobis ignorare Valerianum ſive Caeſarem, ſive Auguſtum, ne plus noſſe ipſis veterum monumentis videamur. Video enim vero, ab eruditis artis noſtrae magiſtris non alia de cauſa ei tributos numos, quam quod Trebellii oraculo Auguſtum adſerentis fidem habuere, quo admiſſo neceſſe ſane fuit, ei de moneta ſua providere, cum credibile nullo pacto eſſet, Auguſti fratrem, ipſumque et Caeſarem et Auguſtum, et annis adeo octo in eo honore conſpicuum, agnitumque non modo per imperium, ſed a ſenatu etiam populoque R. numis carere. Ergo ex iis, quae copioſe modo diſputavi, ſequentia partim poſſe erui, partim adhuc ad ea animadverti exiſtimo.

I. Numi omnes Valeriano jun. a nobis hactenus tributi Salonino ſunt reſtituendi, neque ſolum ii, qui Caeſaris nomen praeferunt, ſed etiam, qui Auguſti, quique propter juvenilia oris lineamenta Valeriano ſeniori tribui nequeunt. Ergo deinceps numi Salonini *Auguſti* inter raros recenſendi non erunt, etſi rariſsimi ſint, qui nomen SALON. addunt, et quorum teſtimonio conſtat, fuiſſe eum ſaltem ab aliquibus Auguſtum habitum, et quod ſequitur, poſſe ei numos alios Auguſto nomine inſignes, etſi Salonini nomen abſit, confidenter applicari.

II. In numis Graecis diſcrimen facile eſt inter numos Valeriani avi, et Valeriani Salonini nepotis cum ex lineamentis, tum quod hujus caput plerumque nudum eſt, isque Caeſar tantum ſaepe dicitur, et ex additis nominibus aliis, ut *Cornelii*, *Salonini*, *Gallieni*, quae avum non tangunt. Vaillantius inter Graecos Valeriani jun. numos recitat numum Samiorum, in cujus antica legitur: IΓ. ΠΟ. ΛΙΚΙ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟC. Praefixum IΓ. *Egnatium* notat, pro quo Graeci ſcripſere IΓΝΑΤΙΟC, ut ſupra in nominibus Gallieni advertimus. Ex addito ipſo hoc nomine ſatis docemur, numum hunc Valeriani jun. eſſe non poſſe, ſed Salonini. Traxit hic nomen iſtud a patre Gallieno, qui, ut in ejus nominibus vidimus, Egnatii nomen non a patre Valeriano, ſed matre habuit, quam veriſimiliter dictam Egnatiam Gallienam diximus. At cum conſtet, Valerianum jun. ex alia matre natum, illi in haec nomina jus non fuit. Similem huic Nicaeenſium numum in ejusdem Valeriani jun. moneta memorat Pellerinius, inſcriptum: Γ. Π. ΛΙΚ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟC, a) ex quo ſequeretur, duplex ei praenomen fuiſſe, *Caii*, et *Publii*. Vix credo exſtare exemplum duplicis praenominis in uno eodemque monumento, ſi Getae numos Graecos demas. Quare ſuſpicor, in hoc quoque legendum IΓ elemento I oculos fugiente.

a) Mel. II. p. 230.

III. Tillemontio veriſimile non videtur, a Valeriano patre, cum primum imperium adiit, non continuo alterum quoque filium creatum Caeſarem, cum iſtud hactenus imperatores negare prolibus non conſueverint. [a]) Arduum non eſt dubium iſtud expedire. Cum imperium arripuit Valerianus, non modo filium habuit aetatis jam maturae Gallienum, ſed etiam ex hoc nepotem Saloninum jam ſuccreſcentem, ut adeo ſatis jam firmata videri potuerit domus Caeſarea, neque expedire, multiplicandis Caeſaribus multiplicari etiam diſsidiorum ſemina, ut patuit in Caracalla et Geta. Eodem modo Conſtantius Chlorus unum Conſtantinum ſucceſſorem deſignavit, reliquis tribus filiis teſtamento privatam agere vitam juſsis. Cur deinde fratrem non extulerit Gallienus, cauſae multae eſſe poterant, quas ignoramus. Sed neque iſtud citra exemplum. Nam nec fratrem Getam Severus, nec Priſcum Philippus, nec tres ſuos fratres Conſtantinus M. Caeſares dixere, nimirum quod filios jam habuerant, ut et Gallienus etiam caeſo Salonino Q. Iulium.

IV. Non imperium modo inique uſurpavit hic Valerianus, ſed conjugem etiam, quam plerique fuiſſe Corn. Superam opinati ſunt. Quare ea, quae de hac Auguſta, mihi Aemiliani uxore, diſſerui, hac diſputatione plene confirmantur.

PRETIVM.

Commatis Romani :		
	Aurei	RRR.
	Argentei max. mod.	RRR.
	Argentei ordinarii	C.
	Aenei max. mod.	RRR.
	Aenei I. et II. formae	RR.
	Aenei III. formae	C.
Commatis peregrini :		
	Hujus generis omnes	RR.

Q. IVLIVS GALLIENVS.

Gallieno praeter Saloninum fuiſſe filium alterum, docet Victor in Epitome: *Gallienus quidem in locum Cornelii filii ſui Saloninum alterum filium ſubrogavit.* Nomine *Cornelii* Victor intelligit Saloninum Poſtumi victimam, ut ex praecedentibus ejus narratis intelligitur. Teſte ergo Victore Gallieno bini fuere filii nomine

a) Nota III. in Valerianum.

Salonini. Aliud nomen Gallieni filio impertit marmor Gruteri: [a]) IMP. Q. IVLIO. FILIO. GALLIENI. AVG. ET. SALONINAE. AVG. Numus, quem continuo deſcribam, nobis memorat *Q. Gallienum*, qui adeo, ſi modo cimelium iſtud certae eſt fidei, idem haud dubie eſt cum *Q. Iulio* laudati marmoris. De eo plus non conſtat. Nam quae Occo, Bandurius, Brequignyus de altero hoc Gallieni filio prodidere, quem *Q. Iulium Saloninum Gallienum* appellant, caeſumque eſſe ſive in Gallia, ſive cum parentibus Mediolani, haec aut nullo auctore perhibentur, aut ex numis Goltzianis, et Trebellio in *duobus Gallienis*, ſed cujus enarrationem aut Apollo intelligat, aut nemo. Interfectum Romae jubente ſenatu una cum patruo Valeriano, tradidit Zonaras.

Numi:

DIVO. CAES. Q. GALLIENO. *Caput radiatum imberbe.*

CONSECRATIO. *Ara ignita.* (Pembrok P. III. tab. 27.)

Singularem hunc numum reprobare, quem ipſe non vidi, nequeo. Sin probae eſt fidei, docemur, hunc Q. Gallienum mature mortuum, et a patre moeſto conſecratum. Memoratur et alius:

DIVO. CAES. GALLIENO. *Caput laureatum.*

CONSECRATIO. *Aquila coelum reſpiciens.* AR. (Tanini.)

Hunc numum Taninius ad conſecrationem patris Gallieni refert, an juſte, indagavimus ſupra in Gallieno conſecrato.

VALERIANVS IVNIOR.

Valeriani ſenioris filius, Gallieni frater, ſed ex alia matre, quae Mariniana fuiſſe creditur. Teſtibus Faſtis conſulatus duos geſsit. Vna cum fratre apud Mediolanum caeditur V. C. 1021. Vide Trebellium, et Eutropium. Zonaras juſſu ſenatus una cum ſuperſtite Gallieni filio Romae poſt Gallieni mortem necatum dixit.

Vxorem ei plerique antiquarii conſtituerunt Corneliam Superam, ſed quam certius cum Aemiliano jungendam, in hoc diximus.

Numi:

Huic Valeriano viri eruditi hactenus omnes ſuos eſſe tribuendos numos ſanxere. Verum in ſingulari diatriba, quam paullo altius poſt Salonini monetam propoſui, evincere conatus ſum, eum neque Caeſarem, neque Auguſtum unquam fuiſſe, numosque omnes huic tributos reſtituendos Salonino.

a) Pag. 275. 5.

LICINIA GALLIENA.

Gallieni conſobrina auctore Trebellio in Celſo tyranno. De numo exiguae ſane fidei cum epigraphe LICIN. GALLIENA. AVG., quem Barthelemyus huic largiendam putavit, vide, quae copioſius diſſerui ad numos Gallieni inſcriptos VBIQVE. PAX. pag. 412. Fuere etiam, qui numos, in quorum antica eſt caput Gallieni cum epigraphe GALLIENAE. AVGVSTAE, eidem tribuendos putarent, quam ſententiam eodem loco refutavi.

TYRANNI.

Horum triginta Gallieni adflixiſſe imperium tradit Trebellius, nimium certe aucto numero; verum, ut creditur, placuit homini ſciolo inferre tyrannos triginta, quia a tyrannis totidem olim vexatas Athenas conſtat. Vt in imperium, ita in imperii quoque jura involaſſe, numi copioſi, qui eorum memoriam conſervavere, teſtantur. Si Goltzio fidem habemus, eorum nullus eſt, quem ignoret ſcientia numismatica. At is in hac quoque ſerie infauſtam nobis ſuam ubertatem obtruſit. Ejus nos mercem pro inſtituto noſtro indicabimus tantum, non explicabimus.

Horum monetam tyrannorum a Poſtumo auſpicabimur, quia Gallieni vitam copioſius illuſtrat, diuturniorque et reliquis inſignior ejus fuit ſeditio.

M. CASSIANIVS LATINIVS POSTVMVS.

M. Caſsianius Latinius Poſtumus, haec enim vera ejus fuere nomina, (V. infra in Nominib.) obſcuro loco in Gallia natus propter ſingularem virtutem a Valeriano Galliae praefectus, ejusque limitis adverſum Germanos cuſtos conſtitutus eſt. Eo uſus adjutore Gallienus primis imperii annis Germanos fortiter repreſsit. V. C. 1010 Gallienus adverſus Ingenuum in Pannonia rebellantem proficiſci coactus filium ſuum Saloninum Sylvani interea fidei credidit. Quem honorem cum ſibi praereptum doleret Poſtumus, occaſione militis adverſus Sylvanum irritati commode uſus imperatorem ſeſe creari paſſus eſt, ac Saloninum una cum Sylvano Coloniae Agrippinae incluſit, quod factum ſuſpicor V. C. 1011, ut dicetur infra ſub trib. poteſtate.

V. C. 1011. P. X. 258.
TR. P. COS. DES. II. P. M. P. P.

Cum Auguſti titulo honores omnes cum hoc connecti ſolitos adoptat. Saloninum Coloniae Agrippinae obſeſſum tenet.

A. IMP. C. POSTVMVS. P. F. AVG. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. COS. P. P. *Leo capite radiato ore fulmen gerit.* AV. (Band.)

De hoc typo egimus ad numum Caracallae V. C. 967.

B. IMP. CAES. M. CASS. LAT. POSTVMVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. COS. P. P. *Miles ſtans d. globum, ſ. haſtam.* AE. I. (Band.)

V. C. 1012. P. X. 259.

TR. P. II. COS. II. DES III. P. M. P. P.

Conſul II. in Galiis procedit. Coacta ad deditionem Colonia Agrippina Saloninum neci dat.

C. IMP. CAES. POSTVMVS. P. F. AVG.

TR. P. II. P. P. *Miles ſtans d. globum, ſ. haſtam.* AR. (Band.)

Vt lit. A. et B.

P. M. TR. P. COS. II. P. P. *Idem typus.* AR. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numerus trib. poteſtatis non modo in numis, ſed etiam marmoribus Poſtumo dicatis ſaepe omittitur.

V. C. 1013 P. X. 260.

TR. P. III. COS. III. P. M. P. P.

Bellum cum Gallieno, qui ejus ultum perfidiam cum magnis copiis advenerat, varia fortuna gerit. [a])

Vt lit. A. Caput radiatum.

COS. III. *Victoria ſtans.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit A. et B.

P. M. TR. P. COS. III. P. P. *Miles ſtans d. globum, ſ. haſtam.* AR. I. II. (Band. Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

P. M. TR. P. IMP. II. COS. III. P. P. *Sex figurae ante templum ſacrificantes.* AV. (Tanini.)

Vt lit. A.

P. M. TR. P. III. COS. III. P. P. *Mars gradiens cum haſta et tropaeo.* AR. (Band.)

V. C. 1014 P. X. 261.

TR. P. IV. COS. III. P. M. P. P.

Inter haec haud dubie bella interna cum Gallieno, externa cum Germanis.

Vt lit. A. Caput radiatum.

P. M. TR. P. IIII. COS. III. P. P. *Mars gradiens cum haſta et tropaeo.* AR. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 1015. P. X. 262.

TR. P. V. COS. III. P. M. P. P.

Quinquennales celebrat. A victis Germanis *Germanicus Maximus* dicitur.

D. POSTVMVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum.*

QVINQVENNALES. POSTVMI. AVG. *Victoria ſtans clypeo inſcribit* VOT. X. AV. (Band.)

Quoniam Poſtumus, ut videbimus, in tribunatu X. vota decennalia peregit, conſequens eſt, eum in tribunatu X. ſolviſſe quinquennalia, et ſuſcepiſſe decennalia. Quinquennalia Auguſtorum adhuc in numis memorata non ſunt.

a) Brequigny Mem. B. L. T. XXX. p. 349.)

* * *

Vt lit. A. Caput radiatum.

P. M. TR. P. V. P. P. *Imperator ſtans d. ramum, ſ. haſtam.* AE. III. (Band.)

In hoc numo alteruter numerus fallit.

E. POSTVMVS. AVG. *Caput Poſtumi galeatum.*

VIC. GERM. P. M. TR. P. V. COS. III. P. P. *Imperator paludatus ſtans d. globum, ſ. haſtam coronatur ab adſtante Victoria.* AV. AR. (Muſ. Caeſ.)

Numus praeſens per tribunatum V. Germanos hoc anno a Poſtumo caeſos profitetur, et veriſimile facit, ſequentes quoque numos ad hunc annum pertinere.

Eadem adverſa.

P. M. G. M. T. P. COS. III. P. P. *Tropaeum adſidentibus duobus captivis.* AV. (Band.)

Eundem hunc numum jam olim edidit Ioach. Mejerus addita diſſertatione totam Poſtumi vitam complexa. [a]) Singularem faciunt literae G. M. *Germanicus Maximus*, quem titulum haud dubie nunc ob victos Germanos, quod praecedens numus palam profitetur, adſcivit. Eum apertius exhibet numus ſequens:

* * *

Vt lit. B.

GERMANICVS. MAX. *in aliis:* MAX. V. *Tropaeum inter duos captivos humi ſedentes.* AE. II. (Band.)

Eadem averſa eſt etiam in numis Gallieni, quos deſcripſimus in numis *expeditionis Germanicae.* Docuimus ibi, additam literam V indicare Germanos *quinquies* victos, et *Germanici Max.* titulum toties partum, quod numus ſequens copioſius demonſtrabit. Videtur Poſtumus hos numos oppoſuiſſe ſimilibus Gallieni numis, cum non minus ſuae virtuti tribuendum eſſet, quod Galliae a perpetuis Germanorum incurſionibus ſervatae eſſent.

* * *

Vt lit. D.

P. M. TR. P. IMP. V. COS. III. P. P. *Imperator ſedens d. globum, ſ. ſceptrum.* AV. (Band.)

En revocatum *imperatoris* ex victoriis titulum tot jam annis inde a Caracalla ex moneta exulem. Egregie conſpirat titulus IMP. V. cum memorato mox GERMANICVS. MAX. V., quorſum pertinent et illa Gallieni: VICTORIA. AVG. VI. VII. VIII., ex quo apparet, varium fuiſſe hac aetate victorias numerandi modum. Ceterum etiam marmor, quod infra in nominibus Poſtumi citabo, eum in conſulatu III. GER. MAX. appellat. Extremo ejus anno comparet etiam IMP. X.

V. C. 1016 P. X. 263.

TR. P. VI. COS. III. P. M. P. P.

Hujus anni et numi et facta incerta.

V. C. 1017. P. X. 264.

TR. P. VII. COS. III. DES. IV. P. M. P. P.

Incerta etiam hujus anni facta.

Vt lit. A.

P. M. TR. P. VII. COS. III. P. P. *Mars gradiens.* AV. (Mediob.)

---

a) Wolterek Elect. p. 203.

Si numus verum eloquitur, Poſtumus conſulatum IV. non inivit niſi anno ſequente. Eum tamen non vidit Bandurius, etſi catalogum ſuum concinnavit in Gallia, quae Poſtumi moneta ſupra quam credibile eſt, abundat. Mediobarbi praeconia nimium intuta.

V. C. 1018. P. X. 265.
TR. P. VIII. COS. IV. P. M. P. P.

* * *

Hoc forte anno Poſtumus Victorinum ſibi conlegam adſciſcit.

Epigraphe varia.

P. M. TR. P. VIII. COS. IIII. P. P. *Arcus, clava, pharetra.* AR. (Band.)

V. C. 1019. P. X. 266.
TR. P. IX. COS. IV. DES. V. P. M. P. P.

Incerta hujus anni omnia.

Vt lit. A.

P. M. TR. P. VIIII. COS. IIII. P. P. *Arcus, clava, pharetra.* AR. (Catal. d' Ennery.)

V. C 1020 P. X. 267.
TR. P. X. COS. V. P. M. P. P.

Audito, Laelianum (aliis Lollianum) ducem ſuum arripuiſſe imperium, Moguntiacum, cui ſe incluſerat, obſidet, capitque, at cum urbem diripi vetaret, militum conſpiratione occiditur. (Eutropius aliique.)

Vna eſt ſcriptorum omnium ſententia, ejus unius virtute ſervatas Gallias, ne Germanorum invaſione perinde ac pleraequae aliae imperii provinciae perirent. Praeclarum Valeriani de ejus moribus ac vita judicium ſervavit Trebellius, et hoc teſte fuere etiam, qui adfirmarent, nequaquam ejus juſſu interfectum Saloninum, ſed Gallorum conſpiratione, qui ignavum Gallienum, ejusque filium urgentibus tum bellis externis, atque his patriae periculis imperatorem detrectabant. Eum Goltzius ſuo ſenatus conſulto conſecravit.

Vxor *Iunia Donata* ex aliquorum ſententia, de qua, filioque Poſtumo infra.

* * *

Vt lit. A. Caput radiatum.

P. M. TR. P. X. COS. V. P. P. *Victoria ſtans clypeum tenet, cui inſcriptum:* VO. XX. In aliis: *Imperator ſtans d. elata, ſ. ſceptrum.* AR. (Band.)

A praeclaris his numis comprobatur, Poſtumum in annum X. prorogaſſe imperium, de quo copioſius agetur infra.

Eadem adverſa.

IMP. X. COS. V. *Victoria ſtans.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Quem ante quinquennium vidimus imperatorem V., habemus modo imperatorem X. Adcreverint lauri cum a Germanis, tum Gallieno.

Numi vagi:

A. POSTVMVS. PIVS. FELIX. AVG. *Capita duo jugata laureata prolixe barbata, in AV. et AR.*

B. IMP. C. M. CASS. LAT. POSTVMVS. P. F. AVG. *Capita ſimilia. AE. m. m. Caput radiatum in AE. I. II. etiam laureatum in AE. II.*

C. POSTVMVS. AVG. *Caput galeatum AV. AR.*

D. POSTVMVS. AVG. *Protome ra-*

diata d. clavam ſuper humero et exuvias leonis in AR.

E. VIRTVS. POSTVMI. AVG. *Caput galeatum, in AV. AR. AE. I.*

F. VIRTVS. POSTVMI. AVG. *Protome galeata d. haſtam, ſ. clypeum, in AE. I.*

G. IMP. POSTVMVS. AVG. *Caput radiatum in AR. AE. III.*

H. IMP. C. POSTVMVS. P. F. AVG. *Caput radiatum in AR. AE. III. laureatum in AE. I. II. etiam radiatum in AE. II.*

I. POSTVMVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AV.*

Ad partes anticas nonnulla obſervanda. In numis ſub lit. A et B exhibentur, ut dixi, capita duo jugata laureata barbata, quin eadem ipſa repetuntur in averſa numi aurei ſingularis muſei Caeſarei addito: COMITI. AVG. Quorum ea ſint capita, dubitatum. Fuere non pauci, qui Poſtumorum, patris filiique ea eſſe edixerunt, quos falli patet cum eo, quod capitis utriusque indiſcreta eſt ſimilitudo, et aetas, tum vero iis, quae infra ad creditos junioris Poſtumi numos differam. Alii caput Iovis Poſtumi capiti ſociatum adſeruerunt, melius alii me judice Herculis; nam infra ex numis *Herculis* patebit, quam impenſe huic numini devotus fuerit Poſtumus, et patet ex numis ſub lit. D deſcriptis, voluiſſe Poſtumum tam factorum gloria, quam cultu Alcumenae filio aequiparari, eumque ſibi perpetuum comitem adſciſcere. Non multo poſt in moneta Probi videbimus, hunc Auguſtum eodem modo ſibi junxiſſe caput Solis.

In numis E et F eſt caput Poſtumi galeatum, vel protome galeata d. haſtam, ſ. clypeum; quin in averſa numi aurei apud Bandurium cum epigraphe VIRTVTI. AVG., duo item capita jugata viſuntur, laureatum unum, galeatum alterum. Iſtud eſſe Martis, cultus ipſe eloquitur, atque ut in prioribus probatur Poſtumus Hercules, ita idem in praeſentibus Mavors.

* * *

Vt lit. H.

ADVENTVS. AVG. *in alio* AVGG. S. C. *Imperator eques d. elata, ſ. ſceptrum.* AE. I. (Band.)

In numis Poſtumi omnia ex more Romano. Adventus Romae intelligi nequit, at cujus Galliae urbis, incertum. De vocabulo AVGG. agetur infra in creditis numis Poſtumi filii.

Vt lit. H.

CASTOR. *Ipſe paludatus ſtans d. equum retinet, ſ. haſtam.* AR. (Band.)

Eadem averſa eſt etiam in moneta Getae, et Gallieni.

Vt lit. A.

CLARITAS. AVG. *Capita jugata Solis et Lunae.* AV. (Liebe Goth. num. p. 65.)

Solem et Lunam aeternitatis eſſe ſymbola ſatis hactenus vidimus. In praeſente numo aliam allegoriam conſtituunt, nimirum praeclaris ſuis factis inclareſcere Poſtumum, et eſſe late conſpicuum aeque ac ſolem et lunam aſtra lucentiſſima. Similis epigraphe eſt etiam in numis Diocletiani. Numus eſt ſingularis.

* * *

Vt lit. A. Capita duo jugata laureata barbata.

COMITI. AVG. *Eadem capita, quae in antica.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Numus propter eundem in utraque facie typum ſingularis, et ignotus Argo Bandurio. Quae de hoc dici poſſunt, jam occupavi paullo altius in animadverſione ad partes anticas.

Vt lit. G.

CONCORD. EQVIT. *Mulier ſtans d. pateram, ſ. gubernaculum, pro pedibus prora navis.* AR. AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

Inſolitum *Concordiae equeſtris* ſymbolum, et in conjecturas patens, quibus abſtineo.

Vt lit. A. et H.

CONSERVATORES. AVG. *Capita jugata Martis et Victoriae.* AV. AE. III. (Band. Muſ. Caeſ.) In alio: *Capita jugata Apollinis et Dianae.* AV. (Catal. d' Ennery.)

Vt lit. H.

DIANAE. REDVCI. *Diana d. cervum adprehenſo cornu ducens, ſ. arcum.* AR. (Band.)

Averſam commendat novitas, ſed ejus cauſa ignota.

Vt lit. B.

EXERCITVS. ISC. S. C. *Imperator eques d. elata, prae quo plures figurae militares.* AE. I. (Band.)

Vt lit. B.

EXERCITVS. VAC. S. C. *Idem typus.* AE. I. (Band.)

Horum typorum archetypon quaerendum in moneta Hadriani. Eruditi, qui hos numos illuſtravere, addita nomina ISC. et VAC. ad *Tſcam* Britanniae urbem, et *Vaccaeos* Hiſpaniae populum vocaverunt. Aliquibus ſuſpecta lectio viſa, et ſubeſſe error monetarii, quorum ego judicia prioribus longe praefero. Vide ad hos animadverſionem Bandurii.

Vt lit. A.

FELICITAS. AVG. *Protomae duae jugatae, quarum una Victoriam refert cum laurea et palmae ramo, altera Pacem cum ramo oleae.* AV. (Band.)

Vt lit. A.

FELICITAS. AVG. *Capita duo ſe reſpicientia laureata barbata.* AV. (Band.)

Vides eadem capita in averſa, quae jam ſtitit adverſa, ſed jugata. Poſtumorum ea eſſe a nonnullis creditum; ſed horum alterum eſſe Herculis, dixi in animadverſione ſupra propoſita.

Vt lit. B.

FELICITAS. *inſcriptum epiſtylio arcus triumphalis, infra* AVG. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numum

GERMANICVS. MAX. V. *deſcriptum vide in numis anni 1015.*

HERCVLES.

Diximus pagina praecedente, Poſtumum in numis ſuis frequenter caput ſuum cum Herculis capite jugaſſe. Iudicium iſtud confirmatur numis frequentibus, quos in ejus honorem variis nominibus feriri juſsit, quo in propoſito Gallis ſuis obſecutus haud dubie eſt, a quibus Herculem impenſe cultum conſtat, cumque ſtudioſe illi vultus ſui tribueret lineamenta, conſecuturum ſe inde ſperavit, ut ſacroſanctus ipſi populo ſuperſtitioni mirum in modum addicto haberetur. En horum numorum ſeriem.

* * *

Vt lit. B. Capita jugata etc.

HERCVLI. COMITI. AVG. COS. III. *Hercules nudus ſtans cum clava et leonis exuviis, juxta imperator velatus ſuper tripode ſacrificans; adſtat victimarius bovem attinens.* AE. m. m. (Morelli Specim. p. 41.)

Praemittendus huic fuerat Hercules ARGIVVS, ſed cum hunc numum ex ſolo Goltzio apud Mediobarbum citari videam, injecit fraudis ſuſpicionem. In numo praeſente, quem integerrimum, et elegantiſsimae caelaturae profitetur Morellius, non modo capita anticae ſecundum lineamenta omnia ſibi reſpondent, ſed his etiam vultus Herculis et Poſtumi, quos averſa ſiſtit, ſunt ſimillimi. Ex quo veriſimile viſum ipſi quoque Morellio, capita obvia jugata, quae ſunt in anticis numorum Poſtumi, non eſſe Poſtumorum, ſed Poſtumi Herculisque.

* * *

Vt lit. A.

HERCVLI. CRETENSI. *Hercules taurum domans.* AV. (Band.)

Hercules cognomine *Cretenſis* memoratus Diodoro. Cum hoc nomine pars averſa conjungit fabulam domiti ab Hercule tauri, quod peractum in Creta mythologia docet.

Vt lit. H.

HERC. DEVSONIENSI. *Hercules ſtans d. clavam, ſ. arcum et exuvias leonis.* In aliis: *Idem ſtans intra templum tetraſtylum.* AR. AE. m. m. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Cognomen hoc inditum Herculi a loco, ubi colebatur, uti dubium non eſt, ita nondum ſatis exploratum, ubi ſitum *Deuſo*, vel *Deuſon*. Non improbabile viſum Triſtano poſt alios, hunc locum eſſe eundem, de quo Hieronymus in Chronico Euſebii: *caeſi ſunt Saxones Deuſone in regione Francorum.* Conjicit Triſtanus, Deuſonem eſſe poſſe hodiernum *Duyz* Coloniae Agrippinae oppoſitum intermeante Rheno. Si adfinitate nominis pugnandum, neceſſe non eſt, Deuſonem trans Rhenum petere; nam in ora citeriore hodieque occurrunt oppida varia *Duisburg* dicta, quae ex *Deuſo* etymon trahere poſſunt. Herculem hunc eundem eſſe cum ſequente *Maguſano* cenſent auctores operis: *la religion des Gaulois* L. III. c. 8.

Vt lit. A.

HERCVLI. ERYMANTHINO. *Hercules aprum geſtans, pro pedibus vas.* AV. (Band.)

Nota fabula apri Erymanthini, quem Hercules vivum Euryſtheo ſiſterat. Vas adſtitutum haud dubie eſt illud ipſum, in quod Euryſtheus metu apri conſpecti ſeſe abdiderat, quod magis elucet ex numis Perinthi et Pergami ſimilis argumenti, quos confer. Eadem averſa eſt etiam in moneta Probi.

Vt lit. A.

HERCVLI. IMMORTALI. *Hercules Cerberum catenis vinctum trahens.* AR. (Theupoli, Spanh. Caeſs. Iul. p. 13.)

Vt lit. A. et H.

HERCVLI. INVICTO. *Hercules clavam et exuvias leonis geſtans figuram armatam humi jacentem pede calcat.* AR. (Muſ. Caeſ. Band.)

Vt lit. A.

HERCVLI. LIBYCO. *Hercules ſublatum Antaeum comprimens.* AV. (Morelli Specim. p. 78.)

Antaeum Terrae filium in Libya ab Hercule interemptum in vulgus notum.

Vt lit. H.

HERCVLI. MAGVSANO. *Hercules ſtans d. femori admota, ſ. clavam cum exuviis leonis.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ. Band.)

Vt de Hercule Deuſonienſi, ita de Maguſano diſceptatur. Veriſimile, Macuſam, vel Maguſam fuiſſe oppidum Herculis cultu celebratum. Bina hujus nominis Herculi dedicata marmora, repertaque in Belgio recitat Muratorius.[a]) Varias de hoc conjecturas vide apud Triſtanum, Muratorium, [b]) et laudatos ſupra auctores operis *de la Religion de Gaulois.* Anonymus Ravennas inter urbes Moſelae fluvio adſitas nominat *Mecuſam*, [c]) a qua forte Hercules nomen traxerit. Harduinum, qui ſic dictum putat a Maguſa Aethiopiae, [d]) vix aliquis facile audiet. Keyslerus marmor vulgavit repertum Weſtcapellae, in quo legitur: HERCVLI. MAGVSANO --- TERTIVS. V. S. L. M. addita praeterea ejus imagine, quae ſiſtit deum nudum ſtantem, qui d. delphinum, ſ. truncum bifidum tenet, pro ejus pedibus ſcorpius, [e]) quae tamen attributa, quo pacto ad Herculem, qualis nobis cognitus eſt, pertineant, ignoro. Praeſentium numorum typi nihil habent a Graecorum Hercule alienum.

* * *

Vt lit. A.

HERCVLI. NEMAEO. *Hercules leonem ſuffocans.* AV. (Catal. d' Ennery.)

Vt lit. H.

HERCVLI. PACIFERO. *Hercules ſtans d. ramum oleae, ſ. clavam et exuvias leonis.* AR. AE. I. II. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. D.

HERCVLI. ROMANO. AVG. *Arcus, clava, pharetra.* AR. (Band.)

Eadem epigraphe, et typus ex numis quoque Commodi ſunt cognoti.

Vt lit. C.

HERCVLI. THRACIO. *Hercules equum domans.* AR. (Tanini.)

Noti equi Thracis Diomedis, quos hero per vim abſtulit Hercules.

Ex univerſo hoc catalogo ſatis apparet, Poſtumum hoc Herculis obtentu voluiſſe ſignificare. quemadmodum hic tyrannis ac monſtris exſtirpatis tranquillitatem orbi reddidit, ita et ſe ſubmoto Gallieno et depulſis barbaris libertatis patriae fuiſſe vindicem.

* * *

Vt lit. I.

INDVLG. PIA. POSTVMI. AVG. *Imperator ſedens dexteram porrigit mulieri genu flectenti.* AV. (Band.)

Averſae epigraphe propter novitatem commemoranda.

Vt lit. H.

I. O. M. SPONSORI. SAECVLI. AVG. *Iuppiter nudus ſtans ſ. haſtam, juxta imperator ſacrificans.* AE. II. (Band.)

Ait Bandurius, exſtare numum Commodi cum eadem epigraphe, in quo fallitur; nam in eo legimus I. O. M. SPONSOR. SEC. AVG., quo loco SEC. non *ſaeculum*, ſed *ſecuritatem* notat. De Iove ſponſore eodem loco egimus, atque ut Commodo juſſus eſt ſpondere ſecuritatem, ita nunc Poſtumo ſeu ſae-

a) Pag. 64. n. 1. et 2. b) l. c. c) Geogr. L. IV. c. 26. d) ad Plin. L. VI. p. 344.
e) Antiq. ſeptemtr. p. 200.

culum felix, ſeu longum aevum ſpondere jubetur.

* * *

Vt lit. H.

MERCVRIO. FELICI. *Mercurius cultu ſolito-ſtans.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. H.

MINER. FAVTR. *Dea gradiens d. ramum, ſ. haſtam cum clypeo.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Mercurius Felix, et *Minerva Fautrix* nova in numis cognomina.

POSTVMVS. AVG. *Caput Poſtumi nudum adverſum.*

POSTVMVS. AVG. *Caput Poſtumi galeatum.* AV. (Band.)

Numus hic propter ſingularem modum recitari meruit. In hujus numi averſa exhiberi Poſtumum Martem, patet ex iis, quae in animadverſione ad vagos hos numos monui.

Vt lit. H.

SALVS. PROVINCIARVM. *Rhenus bicornis jacens d. ancoram, ſ. arundinem, et ſimul urnae innititur.* AV. (Band.) AR. (Muſ. Caeſ.)

Elogium iſtud promeritus haud dubie Rhenus eſt, qui barbarorum in Romanas provincias incurſiones aut arcuit, aut difficiles reddidit. Fingitur armatus duplice cornu, recte ſecundum Virgilium: *Rhenusque bicornis*, [a]) quod et repetiit Auſonius, [b]) et bicornem vocat etiam Eumenius. [c]) Vt veteres omnibus paſsim fluviis cornua tribuerunt, ita magis idonee Rheno, quia per duo cornua in mare exivit. Vnde paullo infra idem Eumenius: [d]) *alvei unius impatiens in ſua cornua geſtit excedere.*

* * *

Vt lit. A. Capita jugata etc.

VIRTVTI. AVG. *Capita duo barbata jugata, quorum unum laureatum, alterum galeatum.* AV. (Band.)

Offert unus idemque hic numus Poſtumum hinc cum Hercule, inde cum Marte jugatum, ut dixi altius in animadverſione huic vagorum ſeriei praefixa.

IMP. C. POSTVMVS. P. F. AVG. *Caput Poſtumi laureatum.*

VIRTVS. POSTVMI. AVG. *Caput Poſtumi galeatum.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Numum hunc ſecundum eandem animadverſionem explica.

Animadverſio ad numos Poſtumi.

Inſignes in comitatu ſuo monetarios habuiſſe Poſtumum, probant ejus numi aurei, quorum complures ea arte elaborati ſunt, quam neque altius imperatorum aevum faſtidiret. Hac inferiores ſunt argentei et aenei, atque ex aeneis non paucos eſſe fuſos, certum eſt ex ipſo teſtimonio Gallorum eruditorum, [e]) quod magni eſſe momenti debet, cum ingens apud eos monetae Poſtumi copia reperiatur. Teſte Brequignyo [f]) habentur etiam copioſi ejus numi, credo argentei, qui praecedentium imperatorum fuere, quos Poſtumus ſuo nomine et effigie recudit, quod ſaepe a tyrannis factum, obſervabimus infra in moneta Regaliani tyranni. Frequenter in aeneis obſervatur nota S. C., mani-

a) Aen. VIII. 727. b) Eidyll. X. p. 436. c) Paneg. Conſt. M. cap. XI. d) Cap. XIII.
e) Beauvais T. III. p. 419. f) Mem. B. L. T. XXX. p. 347.

feſto argumento, ut jam indicatum ſupra, Poſtumum, ut omnia ad morem Romanorum conſtituit, ita ſuum etiam in Gallia habuiſſe ſenatum.

Nomina Poſtumi.

Numi nihil plus offerunt praeter M. CAS. LAT. vel LATI. POSTVMVS, cumque ejus nomina apud Victorem legerentur *Caſſius Labienus Poſtumus*, creditum ex hoc truncas numorum voces explendas legendo: *M. Caſſius Latienus*, Victoriſque teſtimonium ex numis corrigendum. Serius Fabrettus inſcriptionem protulit in oppido Guadix repertam, in qua ejus nomina perſcribuntur: IMP. CAES. M. CASSIANIVS. LATINIVS. POSTVMVS. PIVS. FEL. INVICTVS. AVG. GER. MAX. PONT. MAX. TRIB. POT. COS. III. P. P. PROC. [a]) Eam ipſam reſtituit Muratorius, teſtatus exſtare Cordubae, [b]) ut adeo ambigi non poſsit, ejus vera nomina fuiſſe: *M. Caſſianius Latinius Poſtumus.* Ignavo Trebellio conſtanter dicitur *Poſthumius.*

De trib. poteſtate, et initio imperii.

Trebellio teſte imperavit Poſtumus annis VII. Cum Eutropio et Oroſio ejus imperium annis X. definientibus magis conſpirant monumenta certiſsima, numos intelligo, quorum non pauci tribunatum X., et quod amplius eſt, vota XX. ſuſcepta memorant, ut ſupra in ſerie chronologica vidimus, ut adeo comparatum cum his Trebellii teſtimonium flocci faciendum ſit. Ergo ex numorum praecepto altius eſt imperium Poſtumi ordiendum. Brequignyus, qui hiſtoriam Poſtumi, quantum inter has tenebras capi poteſt, adcuratius deſcripſit, [c]) ſtatuit, Poſtumum anno P. X. 257 adclamatum imperatorem, et ab hoc mox Coloniae clauſum Saloninum, et biennio ſerius P. X. 259 expugnata urbe occiſum, ipſum deinde Poſtumum anno 267 ſuccubuiſſe. At mihi uno anno ſerius, nempe P. X. 258 ejus ordiendum imperium viſum, quia veriſimile non eſt voluiſſe Gallienum in alterum annum ſpectare obſeſsi filii pericula, quin illi quocunque pacto ſuccurreret, quem quam impenſe dilexerit, patuit ex collato conſecrationis honore, et tot numis ejus nomine poſt mortem feriri juſsis. Atque etiam fixo ad annum P. X. 258 imperii exordio, quoniam in mea ſententia principio anni ſequentis mox tribunatum II. inchoavit, tamen tribunatus ejus X. in fixum a Brequignyo annum 267 incidit, quo anno ſerius caeſus Poſtumus ſtatui nequit; nam hunc Victorinus, Victorinum Marius, Marium Tetricus excepit vivo adhuc Gallieno, qui caeſus demum eſt anno P. X. 268. At enim ſententia haec, qua uſus eſt Brequignyus, et ego quoque, tum tantum vera erit, cum fidem habebimus Trebellii teſtimonio, ſub initium Claudii Gothici jam caeſum fuiſſe Poſtumum, et tum Tetricum in Galliis tyrannum ſtatuentis. [d]) Verum Zoſimus meminit Aureliani, qui paullo ante Gallieni mortem juſſus erat cum copiis ſuis equeſtribus prohibere Poſtumum, ne in Italiam

a) Inſcript. p. 686. 95. b) Pag. 460. 6. c) Mem. B. L. T. XXX. p. 338. d) in Claud.

transiret. Et ſecundum Zonaram Claudius ad imperium evectus edixit: *bellum Poſtumicum mea intereſt.* Ergo Poſtumus Gallieno ſuperſtes fuit, et ſecundum hos jus fuit eruditis ſerius Poſtumi imperium auſpicandi. Quis decidat in his et diſsidiis et tenebris?

Numus Coloniae Agrippinae.

Vide hunc in numis hujus coloniae in Gallia Belgica ſitae in operis hujus volumine I.

PRETIVM.

Commatis Romani:

Aurei - - - - - - - -	R.
Argentei - - - - - - - -	C.
Aenei max. mod. - - - - - - -	RRR.
Aenei I. II. III. formae - - - - - -	C.

IVNIA DONATA.

Hujus numum: IVNIA. DONATA. AVGVSTA. ☧ SALVS. PROVINCIARVM. promulgavit Ioan. Iacobus Chifſletius ex codice MS. Goltzii in ſuis *Luminibus praerogativis* a nemine alio in haec usque tempora conſpectum, et jam hodie a cordatis omnibus neglectum, contemptumque. Quare ut numus ipſe, ſic et Donata Poſtumi uxor, quam hiſtoricorum nullus prodidit, jam nemini creditur.

POSTVMVS FILIVS.

Vnus Trebellius filii Poſtumi patri cognominis meminit, quem pater poſt arreptam purpuram continuo Caeſarem, mox Auguſtum dixit, deinde una cum patre apud Moguntiacum interemptum. Cum igitur Trebellii fide filium Auguſtum fuiſſe conſtet, nullo pacto veriſimile viſum, ei, qui in ſummo faſtigio conſtitutus fuerat, negatos fuiſſe honores monetarios. At fuit difficile inter patris filiique numos reperire diſcrimen. Tamen obſtaculum iſtud perrupit antiquariorum ingenium. Nam detexere denique, aut detegere ſibi viſi ſunt certum diſcrimen in prolixiore barba, vel lineamentis narium, ut teſtatur Bandurius. [a]) Serior criſis nullos novit Poſtumi junioris numos. Nam duo capita jugata in

a) Tom. I. p. 313.

Poſtumi moneta obvia, et quibus non pauci utrumque Poſtumum indicari opinati ſunt, adeo ſunt et lineamentis et aetatis indicio ſimilia, ut unum ab altero nulla diligentia diſcreveris. An veriſimile iſtud aetate usque adeo diſpari, et in numis, quales ſunt praecipue aurei Poſtumi, affabre factis, cum Tetricorum patris filiique numi tam facili negotio diſcernantur? Qui duos credunt in numis Poſtumos deprehendi, verba ſunt Harduini, [a]) eo quod nunc barba prolixa, nunc criſpa cernitur, hi geminum quoque Albinum inducant, ſiquidem hac una ratione nitantur; nam et ille certe nunc criſpa, nunc prolixa barba, ac propterea prorſus ſui diſsimilis pingitur, ſed hoc diſcrimen effecit diverſitas officinarum. Quod ſi, cum duo occurrunt capita, totidem diverſi notarentur Auguſti, addita epigraphe, ut in aliorum imperatorum numis factum, duos etiam Auguſtos enunciaret. Sed contra accidit. Ad numos alios quod attinet, Bandurius in tanta Poſtumi numorum eluvione binos tantum reperit, qui Auguſtos plures produnt, ambos aeneos I. formae, nimirum *Adventus* AVGG. et *Moneta* AVGG., qui ipſi aut ſociatum Victorinum, aut uxorem Auguſtam indicare poſſunt, et in numo quidem *adventus* plane certum eſt intelligendam uxorem; nam ſi filium comprehenderet, duos numus Auguſtos equites ſiſteret, non unum. Quod ſi verum eſt teſtimonium Trebellii, filium continuo a patre ad imperium vocatum, mirum profecto videatur, nullum exſtare numum certum filii, qui in decimum annum una cum patre imperavit, et neſcio, an non hic ipſe ejus numorum defectus certius probet adverſus Trebellium contrarium adfirmantem, nullum fuiſſe Poſtumo filium, aut ſaltem neque Caeſarem, neque Auguſtum. Auctorem toties mendacem etiam hoc loco nobis impoſuiſſe nemini mirum videbitur.

VLP. CORN. LAELIANVS.

Teſte Trebellio [b]) *Lollianus* quidam interempto Poſtumo imperium in Gallia invaſit, vir ſtrenuus, et provinciae adverſum barbaros propugnator. Occiſus deinde a Victorino conſpirantibus militibus, quod in exigendis laboribus nimius eſſet. Lolliani quoque nomen eidem homini tribuit Victor in Caeſaribus, [c]) et Eutropius. At Paeanius, qui Eutropium Graece reddidit, eundem, niſi error irrepſit, vocat *L. Aelianum*, Victor in Epitome [d]) ſimpliciter *Aelianum*. Et tamen, ut ex iisdem ſcriptoribus diſerte colligitur, omnia haec nomina unum eundemque, qui Poſtumi caeſi cauſa exſtitit, indicant. Vide de hoc diſsidio plura apud Tillemontium. [e])

Exſtant, aut ſaltem jactantur numi non ſolum *Lolliani* et *Aeliani* nomine, ſed etiam *Laeliani*. Fuere tamen, qui

a) Hiſt. Aug. p. 856. b) in Lolliano tyr. c) Cap. 33. d) Cap. 46. e) Nota XII. in Gallien.

haec ſecuti indicia in numis inſcriptis LAELIANVS elememento primo L pro praenomine Lucii accepto legendum cenſuere L. AELIANVS, eosque largiti ſunt Aeliano cuipiam, qui auctore Eutropio ſerius, nimirum imperante Diocletiano, imperatorem ſe in Gallia dixit. Nos ducibus numis, quos continuo proferemus, *Laelianum* appellabimus, eique largiemur numos ſequentes omnes, quod fabricam in iis eandem, quam in Poſtumi moneta, deprehendimus.

Numi :

IMP. C. LAELIANVS. P. F. AVG. *Caput laureatum barbatum.*
TEMPORVM. FELICITAS. *Mulier humi decumbens d. ramum oleae tenet, ad manum ſiniſtram cuniculus.* AV. (Muſ. Caeſ. Bandur.)

En redivivum in moneta cuniculum, vetus Hiſpaniae ſymbolum, ex quo apparet, his Galliae tyrannis etiam Hiſpaniam, aut certe ejus partem fuiſſe ſubjectam.

* * *

Eadem epigraphe, ſed in aliis rarioribus

IMP. C. VLP. COR. LAELIANVS. *Caput radiatum.*
VICTORIA. AVG. *Victoria gradiens.* AR. AE. III. (Bandur. Mem. Trev. in Mart. 1709.)

Ex inſcriptione poſteriore nobis de veris hujus tyranni nominibus conſtat.

PRETIVM.

Aurei	- - - - - - - - - -	RRRR.
Argentei	- - - - - - - - - -	RRR.
Aenei	- - - - - - - - - -	RR.

LOLLIANVS.

Continuo diximus, Poſtumi percuſſorem aliis dictum *Lollianum*, aliis *Aelianum*, aut aliter. Antiquariorum noſtrae aetatis judicio numi omnes, qui Lolliani nomine inſcripti ſunt, falſi putantur, quos inter etiam *Spur. Servilius Lollianus* Goltzii. Tamen nuper emerſit unus, qui majoris fidei putatur:

IMP. C. LOLLIANVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*
ARA. PACIS. *Templum Iani clauſum, ante quod ara accenſa.* AE. III.

Singulare iſtud cimelium Taninius ex muſeo celſ. principis de Waldeck vulgavit. Conſultus a me vir nobiliſsimus adfirmavit, eum olim in ſua fuiſſe poteſtate, ſed ſibi ſerius furto ſublatum. Si ergo vere exſtat numus nomine *Lolliani*, atque hic idem putandus, qui Poſtumum ſuſtulit, cujus putabimus eſſe

numos, quos proxime *Laeliani* nomine dedimus? Adeo infelicis hujus aevi reliquiae ipſas etiam conjecturas difficiles reddunt.

Q. *VALENS AELIANVS.*

Video ab auctore muſei Theupoli ad haec tempora revocari numum ſequentem: a)

IMP.C.Q.VALENS.AELIANVS. P. AVG. *Caput barbatum radiatum.*

IOVI. CONSER. AVGG. *Iuppiter ſtans d. fulmen, ſ. haſtam, in imo* S. M. L. AE. III.

Hoc ergo teſtimonio habemus etiam Aelianum a Laeliano priorum numorum, ut indicant addita alia nomina, diverſum. Diverſum etiam eſſe a L. Aeliano Eutropii, praenomen *Quinti* indicat. Paeanius Eutropii metaphraſtes Aelianum alium dedit, qui imperante Diocletiano ſeditionem in Gallia movit, quemque, ſed ex numis ſuis, Goltzius *Aulum Pomponium Aelianum* vocat, ſed eum ipſum Eutropius vocat Aemilianum. Equidem auctor eſſem, numum hunc in Diocletiani tempora differre, quo imperante moneta in infima ſui parte copioſius literas ſolitarias, ac quidem etiam literas S. M. L. recepit. Trebellius in tyrannis *Valentes* duos memorat, unum Achaiae, alterum Illyrici tyrannos, ſed temporibus diverſis.

M. *PIAVVONIVS VICTORINVS PATER.*

Filius Victorinae vel Victoriae, quae tanta apud militem valebat auctoritate, ut Auguſta, et Mater caſtrorum diceretur, cumque ipſa imperium adire non poſſet, caeſo filio illud in Marium, deinde Tetricos transferret. b) Ad eam Mahudelius refert marmor repertum apud Langones, et inſcriptum: c)

DIS. MANIBVS
L. VICTORINI. VICTORIA
PIISSIMA. VICTORINI. VXOR. etc.

A Poſtumo, cui adjutore in gravi adverſus Gallienum bello opus fuit, conlega adſcitus, atque illo, mox etiam Lolliano caeſis ſolus aliquamdiu in Galiis imperavit, dum ab actuario, cujus uxori vim obtulit, caederetur. Eum Trebellius omnibus, qui praeceſſere, principibus virtute ac meritis comparat dempta libidine, qua tanta fuit, ut omnium judicio, quae paſſus fuerat, promeritus videretur. Vide etiam Victorem, d) et Eutropium.

Quo anno adlectus a Poſtumo ſit, non ſatis conſtat. Brequignyus id factum conjicit V. C. 1018 P. X. 265,

a) Pag. 278. b) Trebell. in Lolliano. c) Hiſt. B. L. Tom. IX. p. 146. d) in Caeſarib. c. 33.

tamen neque repugnant anni priores. Iſtud certius, eum caeſum V. C. 1020, eique ſucceſsiſſe Marium brevis imperii, huic Tetricum, quo tyranno Gallias obtinente caeſus Gallienus V. C. 1021, eique ſuffectus Claudius, ut in Poſtumo veriſimile diximus. Sed haec omnia confundit Victor, [a]) qui Victorinum nequaquam cum Poſtumo ſociat, ſed caeſo Poſtumo Marium ſuffectum docet, et hoc primum ſublato delectum Victorinum, qui et ipſe poſt exactum imperii biennium interemptus eſt. Conciliet haec, qui volet.

Numi:

A. IMP.VICTORINVS. PIVS.AVG. *Capita jugata, Victorini laureatum, Martis galeatum, in AVreo ſingulari muſei Caeſ.*

B. IMP. C. *vel* CAES. VICTORINVS. P. F. AVG. *Caput laureatum, vel ejus protome armata in AV. AR. AE. III.*

C. IMP. C. PI. *vel* PIAV. VICTORINVS. P. F. AVG. *Caput radiatum in AR. AE. III.*

D. IMP. C. M. PIAVVONIVS. VICTORINVS. P. F. AVG. *Caput radiatum in AR. AE. III.*

E. VICTORINVS. AVG. *Protome galeata cum haſta et clypeo.* AV.

Inſcriptos M. AVR. VICTORINVS Bandurius ipſe non vidit, ſed ex ſolo Mediobarbo recitat. Igitur jure ſuſpecti.

* * *

Vt lit. B.

ADIVTRIX. AVG. *Protome Dianae d. telum e pharetra depromentis, ſ. arcum.* AV. (Band. Pembrok P. III. tab. 35.) AR. (Tanini.)

Victorini in Dianam adfectum profitetur hic numus, ut et alius VOTA. AVGVSTI, de quo infra. Eadem epigraphe eſt etiam in numo Carauſii.

Vt lit. B.

LEG. IIII. FLAVIA. P. F. *Duo leones ex adverſo ſtantes, ſuperne caput galeatum.* AV. (Band.) In alio: *ſuperne caput muliebre elephanti exuviis tectum.* AV. (Pembrok.)

Eadem legio eſt etiam in numis Gallieni, ſed unius tantum leonis typo. Ceterum quae ad legiones numis inſcriptas pertinent, in volumine VIII. perſequar.

Vt lit. B.

LEG. X. FRETENSIS. P. F. *Taurus.* AV. (Catal. d'Ennery.)

Hujus legionis frequens eſt mentio in marmoribus. An intelligendi milites in freto quopiam, v. c. Siculo lecti? Cicero mare Siculum appellat *Fretenſe*, [b]) ſi modo ſana lectio. Memorantur Ammiano *Decimani Fortenſes*, [c]) pro quo poſſet videri legendum *Fretenſes*, niſi *Fortenſes* legerentur aliquoties in Notitia imperii. Vide eruditos criticos ad hunc Ammiani locum.

Vt lit. B.

LEG. XX. VAL. VICTRIX. P. F. *Aper.* AV. (Catal. d' Ennery.)

In lamina aenea apud Buonarrotium [d]) legitur LEG. XX. V. V. adſtituto item apro. In utroque monumento το V vel

a) l. c. b) ad Attic. L. X. ep. 7. c) L. XVIII. c. 9. d) Oſſerv. iſter.

VAL. legendum *Valeria* praeeunte Dione: [a]) οι εἰκοστοι, οι και Ουαλερειοι και Νικητορες ὠνομασμενοι, *legio XX*, *quae et Valeria et Victrix appellata.* Vide, quae huc pertinentia ad numos gentis Valeriae Flaccorum dixi.

Vt lit. B.

LEG. XXII. PRIMIGENIE. *Vir nudus pallio in brachium rejecto ſtans d. clavam, ſ. arcum tenet, juxta capricornus.* AE. III.

Numum hunc Bandurius ex Harduino recitat, ſed qui typum ſic deſcribit: [b]) *Hercules ſtans arcum ſ. tenet, d. cervum ducit.* Bandurio favet numus Gallieni cum eadem legione XXII. et typo capricorni. Legio XXII. Primigenia ſaepe in marmoribus occurrit, eique in Germania praefectum fuiſſe Did. Iulianum poſtea Auguſtum, docet Spartianus.

Vt lit. B.

LEG. XXX. VLP. VICT. P. F. *in alio* VLPIA. P. F. *Iuppiter d. haſtam, ſ. fulmen tenens capricornum reſpicit.* AV. (Band.)

Eandem legionem exhibet numus Gallieni, ſed typo Neptuni.

Vt lit. B.

LEG. XXXVI. P. VICT. P. F. *Figura nuda ſtans d. haſtam cum capricorno.* AV. (Mediob.)

Numus ſic vulgatus a Mediobarbo, ſed etiam ſolo. Dubium non videtur, eſſe eundem cum praecedente, et pro XXXVI. P. legendum XXX. VLP.

Vt lit. B.

P. M. TR. P. II. COS. P. P. *Imperator paludatus gradiens d. haſtam, ſ. tropaeum.* AE. III. (Band.)

Vt lit. E.

P. M. TR. P. III. COS. II. P. P. *Imperator ſacrificans.* AV. (Band.)

Vt numi hi per tribunatus et conſulatus numeros notas chronologicas offerunt, non docent tamen principium, ex quo eae pendent.

Vt lit. A. Capita jugata etc.

VICTORIA. AVG. *Protome Victoriae laureata d. lauream, ſ. palmam.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Eximius hic numus per capita jugata, quae in nullo Victorini numo reperit Bandurius, Poſtumi aetatem luculente profitetur. Ergo et Victorinus, perinde ac Poſtumus, Marti ſeſe adſimilavit. Khellii conjecturam, qui caput alterum eſſe Victorini filii ſuſpicatur, [c]) infra in hoc refutabimus.

Vt lit. B.

VOTA. AVGVSTI. *Capita Martis et Dianae jugata.* In alio: *Capita adverſa Apollinis et Dianae.* AV. (Band. Pembrock.)

Divus Victorinus.

DIVO. VICTORINO. PIO. *Caput radiatum.*

CONSACRATIO. *Aquila roſtro coronam ſtringens, et inſiſtens globo.* AR. AE. III. (Band. Muſ. Caeſ.) In alio:

PROVIDENTIA. AVG. *Providentia ſtans.* AE. III. (Muſ. Caeſ.) In alio:

FIDES. MILIT. *Mulier ſtans utraque manu ſignum militare tenet.* AE. III. (Mem. Trev. Mart. 1709.)

Coeleſtes a Gallis honores agente matre Victorina inter hos praepotente, de qua ſupra egimus, obtinuiſſe dubium non eſt.

---

a) L. LV. § 23. b) Hiſt. Aug. p. 860. c) Subpl. ad Vaill. p. 196.

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - -	RRR.
Argentei puri - - - - - - - -	RR.
Aenei I. et II. formae - - - - - -	O.
Aenei III. formae - - - - - - -	C.

VICTORINVS FILIVS.

De hoc ſequentia Trebellius: [a]) fuiſſe Victorino filium cognominem, Victorinae nepotem, atque a patre ſub eadem hora, qua interemptus Agrippinae a militibus eſt, et avia puerulum admodum Caeſarem nuncupatum, et ſtatim hunc quoque ab iisdem peremptum. Exſtare denique apud Agrippinam humilia utriusque ſepulcra inſcripta: *Hic duo Victorini tyranni ſiti ſunt.*

Ne fruſtra haec Trebellius dixiſſe videretur, ſui huic quoque ab antiquariis quaeſiti numi, horumque bene multos reperit ultra modum ſedulus Mediobarbus. Moderatior Bandurius tres tantum ſecrevit, quos filio tribueret, qui nempe vultum a paterno omnino diverſum oſtentabant, et, ut ipſi viſum, annorum triginta, omnesque eſſe inter ſe ſimiles, nimirum: IMP. C. PI. VICTORINVS. AVG. X AEQVITAS. AVG. Mirum profecto judicium. Vt juveni huic Victorino ſuos poſsit numos tribuere, auctorem unum habet Trebellium, nam nemo alius ejus meminit, cujus tamen ipſa teſtimonia numis his aperte adverſantur. Eum illi dicunt Auguſtum, Trebellius tantum Caeſarem. Facies virum oſtendit annorum XXX., Trebellius puerulum, cum caeſus eſſet, appellat. Eodem teſte occiſus eſt eadem hora, qua Caeſar nuncupatus, ergo neceſſe fuit, intra tantundem temporis hos feriri numos, quod utrum ullo pacto credibile? Veriſimilius ergo, nullos hujus eſſe numos, omnesque, qui hactenus illi tributi fuere, reſtituendos patri, et ſi in aliquibus vultus apparet juvenilior, tribuendum iſtud potius artificum inſcitiae, quam ſane neque aevum, neque Gallia, in qua cuſi ſunt, diffitebitur.

VICTORINA.

Supra in Victorino ſeniore de hac ejus matre Victorina vel Victoria (nam utrumque nomen prodit Trebellius, poſterius Victor) ejusque apud exercitum gratia egimus. Codex Palatinus e melioribus unus eam *Vitruviam* appellat. Huic ſequens numus tribuitur:

---

a) in utroque Victorino.

IMP. VICTORIA. AVG. *Caput galeatum.*

℞. *Aquila expanſis alis.* AE. III.

Numum hunc Mediobarbus ex Strada, praeclaro ſcilicet teſte, deſcripſit, ſed et exploſit Bandurius, cujus judicium etſi ſanum juſtumque videretur, tamen commemorandum hunc numum cenſui, quia eum fidei indubitatae adſervari in muſeo d' Ennery teſtatur cl. Beauvais. [a]) Adde ſimillimum alium in muſeo Pembrock, niſi quod capitis inſcriptio fertur: IMP. VICTORINA. AVG. [b]) de quibus adeo numis plane ſingularibus judicent ii, qui videre. Si verum eſt teſtimonium Trebellii narrantis in haec verba: [c]) *cuſi ſunt ejus numi aerei, aurei, et argentei, quorum hodieque forma exſtat apud Treviros*, non deſperandum de aliis ejus numis, quos olim proferat tempus, tametſi mirum, ejus vix unum alterumve circumferri, et quem major pars vix genuinum credet, cum tamen aliorum ejus aevi Galliae tyrannorum abundent numi.

M. AVR. MARIVS.

Olim faber ferrarius, atque ad iſtud opificium propter incredibile membrorum robur magis a natura factus, quam ad imperium, quod non corporis, ſed animi viribus regitur. Tamen caeſo Victorino Auguſtus dictus favente palam Victorina ſaepe nobis memorata. [d]) Paullo poſt caeſus eſt a milite ejus quondam in fabrili officina operario, addito per contemptum: *hic eſt gladius, quem ipſe feciſti.* Arripuit ergo imperium et cum vita amiſit V. C. 1020. Haec Trebellius, [e]) et Victor. [f]) Triduum imperii ei largitur Trebellius, Victor et Eutropius nonniſi biduum. Verum an credibile intra biduum vel triduum tot potuiſſe feriri Marii numos, qui etſi obvii non ſunt, tamen juſto numero exſtant, iique non modo parte antica, ſed etiam averſa varii? Accedit, quod idem Victor alibi Marium hunc, etſi ortu humillimum, tamen in imperio *ſuperbia atque ambitione immodicum* fuiſſe adſeruit, [g]) quae quidem vitia ut praedicari de quopiam cum ratione poſsint, pluribus experimentis opus eſt, quam quae biduum capere poſsit. Certum igitur praecipientibus iſtud numis quovis hiſtoricorum teſtimonio valentioribus, unum alterumve ſaltem menſem Marii imperio adjiciendum.

* * *

IMP. C. MARIVS. *vel:* IMP. C. M. AVR. MARIVS. P. F. AVG. *Caput laureatum in AV., radiatum in AR. et AE III.*

CONCORDIA. MILITVM. *Duae dexterae junctae.*

FELICITAS. AVG.

FIDES. MILITVM. *Mulier ſtans cum ſignis militaribus.* AV. (Tanini.)

---

a) Hiſt. abr. T. II. p. 65. b) P. III. tab. 28. c) in Tyranno XXX. d) Trebell. in Lolliano. e) in ejus vita. f) in Caeſ. ſub Gallieno. g) in Caeſ. ſub Dioclet.

PACATOR. ORBIS. *Caput ſolis radiatum.* AE. III. (Band.)

SAECVLI. FELICITAS. *in omni metallo.*

VICTORIA. AVG. — VIRTVS. AVG.

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - - -	RRRR.
Argentei impuri et AE. III. - - - - - - -	R.

C. PESVVIVS TETRICVS PATER.

Etſi in ipſum Aureliani imperium duravit, tamen hiſtoriae cauſa a praecedentibus Galliae tyrannis, ex quibus poſtremus fuit, ſeparari nolui. Ejus hiſtoriam ex auctoribus veteribus adcurate congeſsit de Boze, [a]) ex qua praeclara meſſe pauca excerpo.

Victorino et Mario caeſis famigerata Victorina, rerumque, ut diximus, tum in Gallia potens effecit, ut imperator adclamaretur Tetricus vir ordinis ſenatorii, conſularis, et jam Valeriano probatus, quique tum utrique Aquitaniae praeſedit, ei praeterea feminae adfinitate conjunctus. Factum iſtud oportuit exeunte anno V. C. 1020. P. X. 267, aut principio ſequentis. Nam quo tempore Claudius caeſo Gallieno imperium adivit, ſcilicet menſe Martio anni P. X. 268, jam conſtabat Romae, Tetricum in Galliis imperatorem agnitum; ut diſcimus ex Trebellio. [b]) Claudio imperante non modo quiete tenuit Gallias Hiſpaniamque, ſed et apparebant non obſcura conſtitutae inter utrumque concordiae argumenta, ut ex ipſis numis patebit, neque infracta ea eſt Aureliano ad imperium evecto. At enim irrequietum ſuorum ingenium ac ſeditiones pertaeſus Gallias Aureliano reſtituendi cepit conſilium, eoque clam invitato, ut per ſpeciem belli in Galliam veniret, cum ambo exercitus in conſpectu eſſent, transitione facta ipſum etiam exercitum duce deſtitutum ejus ſeſe arbitrio ſubjicere coegit. Si vera referunt ſcriptores, non ſatis famae ſuae conſuluit Aurelianus, cum ſponte dedititium in triumpho, quem de Zenobia egit, captivum duci paſſus eſt, quanquam deinceps non ceſſaret omnibus eum officiis ornare, ſic ut conlegam ſaepe, ſaepe imperatorem appellaret, ac denique Italiae totius correctorem conſtitueret, ſuis etiam honoribus in filium Tetricum, antea Caeſarem, collatis, de quo infra. Quo imperante hic inſignis famae vir diem obiverit, proditum non eſt. Diutiſsime adhuc vixiſſe privatum tradit Eutropius. Ergo imperium Tetrici circumſcribitur anno V. C. 1020 P. X. 267, quo illud adiit, et V. C. 1026 P. X. 273, quo actum ab Aureliano triumphum dicemus.

a) Mem. B. L. T. XXVI. p. 504. b) in Claudio.

Numi:

A. IMP. C. TETRICVS. P. F. AVG. *Caput laureatum in AV., radiatum in AR. AE. III.*

B. IMP. TETRICVS. PIVS. AVG. *Caput laureatum in AV. AR.*

C. IMP. C. C. PESV. TETRICVS. AVG. *Caput laureatum in AV. radiatum in AE. III.*

D. IMP. TETRICVS. AVG. *Protome laureata d. ramum, ſ. ſcipionem cum aquila, in AVreo max. mod.* (B. L. Tom. XXVI. p. 504.) *Caput radiatum in AR. AE. III.*

E. IMPP. TETRICI. AVGG. *in aliis* PII. AVGG. *Capita Tetricorum, patris laureatum, filii nudum, in AR. AE. III.* (Band.)

F. IMPP. TETRICIS. AVGG. *Capita jugata Tetricorum, patris laureatum, filii nudum, in AR.* (Band.)

G. IMPP. INVICTI. PII. AVGG. *Capita jugata Tetricorum, patris laureatum, filii nudum, in AV.* (Pellerin Mel. I. p. 167.)

* * *

IMP. TETRICVS. - - AVG. *Caput laureatum.*

ABVNDANTIA. *Vas monotum.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

In numis aliis cornucopiae, vel dona Cereris cum hac inſcriptione plerumque junguntur, at in praeſente vel dona Bacchi, vel Minervae.

Vt lit. A.

ADVENTVS. AVG. *Imperator eques pacificatoris ritu.* AV. (Band.)

Vt in Poſtumo, ſic in Tetrico quoque ignoramus, cujus adventus urbis intelligatur. Abſentem ab exercitu adclamatum imperatorem, et Burdigalae ſumpſiſſe purpuram, tradit Eutropius.

Vt lit. A. Capita Tetricorum, ut in aliis.

AETERNITAS. AVGG. *Mulier ſtans d. globum, cui impoſitus phoenix.* AV. (Band.)

Numum commendat pars antica. De phoenice aeternitatis ſymbolo actum alibi.

Vt lit. A.

COMES. AVG. *Victoria ſtans.* AR. AE. III. (Band. Muſ. Caeſ.)

Eadem averſa reperitur etiam in numis Victorini.

Vt lit. G.

HILARITAS. AVGG. *Mulier ſtans d. oblongum palmae ramum, ſ. cornucopiae, adſtant duo parvuli.* AV. (Pellerin Mel. I. p. 167.)

Numum deſcripſi propter ſingularem partem anticam, quam ſupra dedi.

Vt lit. D.

IMP. C. CLAVDIVS. AVG. *Caput Claudii Gothici radiatum.* AE. III. (Band.)

Praeclarus hic numus confirmat, quae de concordia inter utrumque imperatorem ſupra inſinuavimus, facile nimirum permittente Claudio, ut vir tantae virtutis ac moderationis praeeſſet Galliae, qui Germanorum incurſiones arceret, dum ipſe bellum cum Gothis gereret, neque eodem tempore et pugnare cum his, et Tetricum revocare ad obſequium poſſet.

Vt lit A.

NEPTVNO. CONS. AVG. *Equus marinus.* AE. III. (Band.)

Eadem omnino averſa exſtat etiam in numis Gallieni, quos vide.

Vt lit. A.

NOBILITAS. AVGG. *Mulier ſtans d. haſtam, ſ. globum.* AV. (Pellerin Mel. I. p. 167.)

Haec averſa hactenus ex filii tantum numo fuit cognita. Poterat ſuam Tetricus jactare nobilitatem; nam ante imperium non ſenator modo et conſul fuit, ſed et ortus familia nobili teſte Victore in Caeſs.

Vt lit. A.

P. M. TR. P. COS. P. P. *Imperator togatus ſtans vel ſedens cum variis attributis.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

P. M. TR. P. II. COS. P. P. *Imperator ſtans cum haſta et globo.* AV. (Band.)

Vt lit. A. et B.

P. M. TR. P. III. COS. P. P. *Mulier ſtans d. ſignum militare, ſ. haſtam.* AV. AR. (Band. Muſ. Caeſ.)

Vt lit. E.

P. M. TR. P. COS. III. P. P. VOTA. *Vterque princeps ſacrificans, quorum unum Victoria adſtans coronat.* AE. III. (Band.)

Vt lit. A.

PRINC. IVVENT. *Imperator paludatus ſtans d. baculum trifidum tenet, haſtae adnititur ſiniſtra.* AE. III. (Band.) In alio: *Imperator ad aram ſacrificat, ſ. haſtam.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

VOTA. etc. vide paullo altius ſub P. M. etc.

IMP. TETRICVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

IMP. C. VICTORINVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.* AE. III. (Tanini.)

Niſi permutatae ſunt matrices, Tetricus hoc numo ſingulari Victorini memoriam reſtituit.

Tetrici an divi?

Mediobarbus numos in medium protulit, qui utrumque Tetricum ſuperis adſcriptum teſtantur. Iſtud eximio Bandurio crucem fixit, cum difficile ſit credere, eos, qui in vita privata deceſſere, in ſuperos relatos, et eorum nomine auctoritate publica ſignatam monetam. Praeſtitiſſet me judice, horum numorum fidem in dubium vocare, quod mihi ſemper permiſſum puto in numis ſingularibus, et inſolentibus, cum horum fides ſolo Mediobarbi praeconio nititur. Poſt haec binos vidi a Taninio promulgatos numos:

IMP. C. TETRICVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

CONSACRATIO. *Mulier ſtans ad aram d. ſceptrum, ſ. haſtam.* AE. III. (ex muſ. d'Ennery.)

IIVIDC. TETRI. - - DV. *Caput radiatum.*

CONSECRATIO. *Ara.* AE. III. (ex muſ. Com. Verità.)

Numus prior nihil habet conſecrationis praeter vocabulum CONSACRATIO, non epithetum DIVI, non ſolitum typum averſae. Ergo non temere hanc diſcordiam imputabimus monetarii ſive ruditati, ſive negligentiae ex Tetrici numis ſatis cognitae. Deinde dubitari poteſt, utrum alterius numi epigraphe luxata juſtum argumentum ſuppeditet. Nondum igitur ſatis cauſae apparet, cur privatum Tetricum in ſuperos relatum liceat exiſtimare.

Animadverſio in numos Tetricorum.

Quod ad Poſtumi monetam obſerva-

vimus, hujus numos aureos non vulgaris eſſe elegantiae, ad aureos etiam Tetricorum valere debet. Vltimam vero barbariem redolent plerique eorum numi aenei, ſic ut non in provincia aliqua pridem exculta, ſed Sarmatas inter Gothosque, quibus ipſa Romanorum lingua peregrina fuit, percuſſi videri poſsint. Suſpicari igitur licet, monetam eorum auream in ipſa Galliae luce, et ſede principis advocata peritiore manu fuiſſe elaboratam, dum vilior pecunia artificibus provincialibus tam artis quam linguae rudibus relicta fuit.

Nomina Tetricorum.

Tetrici ſenioris nomina in numis leguntur: C. PESV. TETRICVS. Marmor repertum Rothomagi nomen curtatum explet: C. PESVBIO. TETRICO. NOBILISSIMO. CAES. P. F. AVG. L. I.[a]) Verum ergo gentis nomen fuit *Peſubius*, vel *Peſuvius*, ſi modo tuto ſtari poteſt auctoritate hujus marmoris admodum mutili, quod multo adcuratius, quam Sponius praeſtitit, proponitur in Memoriis Inſcr. Pariſinis Tom. III. hiſt. p. 235 et T. XIV. hiſt. p. 154. Contra ſilius plerumque in argenteis et aeneis dicitur: C. PIVESV., rarius PIVESVS, tamen in aureis et aliquot aeneis etiam PES., quod cum nomine paterno congruit, probatque, eum quoque *Peſuvii* nomine in numis ſuis uſum. At cujus generis nomen alterum filii *Piveſus?* Crederem, ab inſcitis monetariis intruſum, ſed vetat numorum conſpirantium copia. Quare veriſimile, filio id nomen acceſsiſſe a matre, ut ſaepe alias, cui *Piveſae* forte nomen fuerit. Viros eruditos, qui Tetrico ſeniori praenomen *Publii* adſinxere, decepit oraculum Goltzii, nam numi, et laudatum marmor Rothomagenſe eum *Caium* conſtanter appellant. Cl. Beauvais adfirmat, in aliquibus legi praenomen G, nempe *Gnei.*[b]) Verum *Caius* et *Gaius* perinde olim ſcribebatur.

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - - -	RRRR.
Aureum praegrandis moduli ex muſeo regis Galliarum edidit cl. de Boze. (Mem. B. L. T. XXVI. p. 504.)	
Argentei impuri - - - - - - - -	RR.
Aenei III. formae - - - - - - - -	C.

a) Spon Miſcell. p. 274.   b) Hiſt. abrég. T. II. p. 94.

TETRICVS FILIVS.

C. Peſuvius Piveſus Tetricus, quae filio fuiſſe nomina ſupra in patre diximus, hoc ad imperium promoto Caeſar appellatus eſt machinis famigeratae Victoriae, ut docet Trebellius, et Victor. Ab Aureliano una cum patre ductus in triumphum deinceps victoris indulgentia ad omnes ſenatorios honores admiſſus non apud hunc modo, ſed alios etiam principes ſucceſſores gratia valuit. Fueritne antehac a patre dictus Auguſtus, infra expendetur.

Numi:

A. C. PES. TETRICVS. CAES. *Caput nudum in AV., raro in AE. III.*

B. C. PIVESV. TETRICVS. CAES. *Caput radiatum in AR. et AE. III.*

C. PIVESVS. TETRICVS. CAES. *Caput radiatum in AE. III.*

D. C. TETRICVS. CAES. *Caput radiatum in AE. III.*

E. IMP. CS. TETRICVS. C. *Caput radiatum in AE. III.*

F. IMPE. TET. PIVES. *Caput radiatum in AE. III.* (Band.)

Omitto numos, in quibus ejus caput ſociatur cum capite patris, quos vide in patre; item inſcriptiones capitis mire varias, ſed cujus una cauſa monetariorum ruditas, literis turpiter disjectis, ſaepe nullo ſenſu, ut jam in patre monui.

* * *

Vt lit. E.

ABVNDANT. AVG. *Vas anſatum.* AE. III. (Band.)

Similem averſam jam oſtendimus in moneta patris.

Vt lit. B.

IMP. TETRICVS. P. F. AVG. *Caput Tetrici patris radiatum.* AE. III. (Band.)

Numus vel in ipſa Gallia rariſsimus.

Vt lit. B.

SECVLVM. *Ara luculenta.* AE. III. (Band.)

Nova averſae epigraphe et additus huic typus ſenſum recondit, quem explicare non tento.

C. PIV. TETRICVS. A. *Caput radiatum.*

SOLI. CONSER. *Centaurus arcum tenens.* AE. III. (Band.)

Vide, quae ad numum ſimilem Gallieni cum epigraphe APOLLINI. CONS. AVG. notavi.

Vtrum Auguſtus?

Tetricum filium fuiſſe Auguſtum, probat Bandurius

I. ex numis inſcriptis: IMPP. TETRICI. AVGG., aut ſimiliter, quos recitatos vide in numis patris.

II. ex titulo IMP. ejus nominibus in binis numis praefixo.

III. ex numo ejus poſtremo mox producto, in cujus antica ſub finem additur A., quod ait notare Auguſtum.

Addo ego his fortius argumentum aliud ex numo muſei Caeſarei:

- - - TETRICVS. AVG. *Caput radiatum puerile.*

SALVS. AVG. *Salus ſtans.* AE. III.

Addo denique teſtimonium Vopiſci, eum a patre in Gallia nuncupatum imperatorem adſerentis. [a])

Argumenta haec ut valida in ſpeciem videri poſſunt, tamen collatum Auguſti titulum non ſatis evincunt. Nam I. in numis aureis, quorum praeconium propter operis nitorem, et quia haud dubie in ipſa principis ſede, atque adcuratius cuſi ſunt, ſolum eſt audiendum, Auguſtus nunquam dicitur, niſi in conſortio patris. At vidimus alias, non raro manifeſtos Caeſares per cauſam praeſentis Auguſti patris participaſſe honorem Auguſteum ſibi indebitum, cujus exempla dedimus in Maximino et Maximo, et alibi. II. Si vere Auguſtus fuit, cur in iisdem his numis ejus caput conſtanter eſt nudum, cum tamen patris conſtanter ſit laureatum? Sane hoc aevo caput nudum indubitatum eſt Caeſaris indicium. III. Obvii ſunt Tetrici jun. numi, in quorum antica is Caeſar tantum dicitur, at in averſa ſcriptum SALVS. AVGG. — SPES. AVGG. — NOBILITAS, AVGG. etc. ut ergo his in numis τo AVGG. Tetricum jun. nequaquam Auguſtum probat, etſi illum quoque complectatur, ita neque in aliis. IV. Titulum *imperatoris* non ſemper probare etiam Auguſtum, ſatis ſupra in moneta Salonini diſſerui. Quod ſi revera Auguſtus dicitur in aeneis, iisque paucisſimis, et explicate in unico tantum, facile iſtud tribui poteſt monetarii ignorantiae titulorum vim non ſatis percipientis, praecipue cum operis ruditas, quae plerosque Tetricorum aeneos inter barbaros jure ablegat, abunde doceat, ab imperitisſima eos manu fuiſſe elaboratos. Denique Trebellius et Victor, qui utramque ejus fortunam prodidere, eum Auguſtum nunquam, quod memorare certe non neglexiſſent, ſed Caeſarem ſolum appellant.

PRETIVM.

Aurei	- - - - - - - - - - - - - -	RRRR.
Argentei impuri	- - - - - - - - - -	RR.
Aenei III. formae	- - - - - - - -	C.

PISO FRVGI.

A veteribus illis Calpurniis creditus genus ducere, propter juſtitiae et integritatis commendationem apud ſummos juxta ac infimos gratioſus. A Macriano ad interficiendum Valentem miſſus, cum exſequi mandata non poſſet, in

a) in Aureliano c. 34.

Theſſaliam abiit, imperiumque ibi paucis conſentientibus ſumpſit, dictus propterea *Theſſalicus*, paullo poſt miſsis a Valente percuſſoribus e medio tollitur. Vide Trebellium in Tyranno XX.

Numi:

Ejus numum Latinum, in cujus averſa THESSAL. AVGVS. dicitur, alterum Alexandrinum Bandurius ex uno Mediobarbo hauſit, ſed de quorum ſide nunc vulgo dubitatur.

VALENS.

Achaiae proconſul a Gallieno conſtitutus a Macriano inſidiis petitur, quas ut declinaret, imperium arripit, ſed brevi a militibus interimitur. Vide Trebellium in Tyranno XVIII.

Numum ejus Alexandrinum Bandurius ex uno Occone novit; nunc nemine illum alio vindicante contemnitur.

BALISTA.

A Valeriano ad maximas dignitates, et ipſam praetorii praefecturam promotus, eumque ad bellum Perſicum adſectatus, illo a Perſis capto Macriano ad ſumendam purpuram auctor fuit, quam et ipſe ſerius arripuiſſe fertur, etſi, utrum vere imperaverit, adſerere non audeat Trebellius. [a]) In Oriente dum verſatur, Odenathi inſidiis occubuiſſe creditur. Vide Tillemontium ſub Valeriano et Gallieno.

Hujus tyranni numum Latinum hauſit Mediobarbus ex Occone. Alexandrinum addidit Goltzius. Neutri fides habetur.

REGALIANVS.

Regillianum vocant Trebellius, et Victor in Epitome, et ex hoc nomine Goltzius *Q. Nonium Regillianum* ſuae auctoritatis eſt fabricatus. *Regallianum* dixit Victor in Caeſaribus, [b]) at numi genuini, quos mox producam, *P. C. Regalianum*, incerto adeo gentis ſuae nomine, cum τo C varie accipi poſsit. Fuit natione Dacus, et credebatur ſanguinem a Decebalo ducere. Cum Gallienus Ingenuum, qui audito Valeriani fato tyrannidem in Illyrico arripuerat, apud Murſiam deviciſſet, et inhumana barbarie in illos, qui ab eo ſteterant, ſaeviiſſet, veritus exercitus *Moeſiacus*, ne idem ab irato victore pateretur, Regalianum Auguſtum dixit, ſed eundem poſtea ſuccedente a Gallieno

a) in Tyranno XVII. b) ſub Gallieno.

metu interemit etiam. Haec Trebellius, et uterque Victor. Si vera narrat Trebellius, [a]) imperavit eo tempore, quo Gallienus decennium ſuum celebravit, quod factum conſtituimus V. C. 1016 P. X. 263.

Numos *Regiliani* nomine, et in averſa *conſecrationis* protulere Triſtanus, Strada, Fulv. Vrſinus. Verum cum ab horum aetate numi ſimiles reperti non eſſent, jure de eorum fide dubitari coeptum. Tamen eorum tres ex ſolis muſeis Auſtriacis lectori objicio, fidei integerrimae, quantam unquam veteri cimelio poſſumus tribuere. Omnium eorum fabrica barbara, nimirum qualem praeſtare poterat Moeſia, argentum ejus indolis, cujus ſunt numi Caracallae, cujus ratio ex iis, quae mox dicam, facile patebit.

IMP. C*. P. C. R*EGALIANVS. AVG. *Caput radiatum.*

LIBERALITAS. AVGGG. *Mulier ſtans d. crumenam, ſ. haſtam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Nunc primum occurrit AVGGG. obvium in numis infimi aevi. Non tento evincere, qui fuerint tres hi Auguſti. Forte hoc nomine uxorem, filiumque Caeſarem intelligi voluit.

IMP. C. P. C. REGALIA - - - *Caput radiatum.*

ORIENS. AVG. *Sol capite radiato ſtans d. elata, ſ. flagellum.* AR. (Olim Vindob. in muſeo de France.)

Qui ſequitur, non vulgaris eſt meriti, quem, ut eſt, adcurate deſcribo.

- - C. P. C. REGALIANVTORI. *Caput radiatum.*

- - - - CON - - - *Figura ſtans d.* - - - *ſ. haſtam, in reliqua peripheria* : ANTONINVS. PIV - - *et aperta veſtigia capitis laureati Caracallae.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Praeclare comprobat hic numus, tyrannos, cum eos deficeret argentum, et tamen vellent ſuo nomine ſignare pecuniam, quod ſummae poteſtatis argumentum fuit, veterem monetam ad incudem revocaſſe, atque ut praeſentis numi teſtimonio careremus, ejus generis copioſos exſtare Poſtumi, in quibus veteris matricis rudera aperte tralucent, teſtatur Brequignyus. [b]) Inſtituto examine cum numo, de quo ago, adverti continuo, ante metamorphoſin fuiſſe numum obvium Caracallae, in cujus antica eſt: ANTONINVS. PIVS. AVG. BRIT. *Caput laureatum*, in averſa: MARTI. PACATORI, ex qua gemina epigraphe malleum recentioris manus evaſerunt: ANTONINVS. PIV. et TORI.

IMP. C*. P. C. RE*GALIANVS. - - *Caput radiatum.*

VICTORIA - - *Victoria ſtans.* AR. (Tanini.)

Praeter citatos hos numos Regaliani alium non novi. Cum in ipſis noſtris terris, in quibus reperiuntur, ſint rariſſimi, cauſam tenemus, cur nobiliſsima aliarum provinciarum muſea iis careant.

---

a) in Gallieno. b) Mem. B. L. T. XXX. p. 347.

PRETIVM.

Argentei tantum cogniti, iique - - - - - RRRR.

SVLPICIA DRYANTILLA.

Hujus Auguſtae numi Vindobonae primum coepere innoteſcere. Horum unus repertus in Auſtria ab aratore opus faciente Ioſepho comiti Arioſto oblatus fuit anno circiter 1760. Motus is rei novitate varios per Europam viros eruditos conſuluit, cujus thalamo ignotam hactenus Auguſtam ſociandam putarent. Tacentibus reliquis, quod nihil occurrerat ad cauſam opportunum, vocem extulit Eduardus Corſinus, atque edita Liburni anno 1761 prolixa diſſertatione illuſtrare argumentum aggreſſus eſt, re ipſa aliud nihil attulit praeter conjecturas plane infirmas, quibus nihilo plus profecit, quam qui tacuere. Arioſtianum iſtud cimelium lucem adfudit alteri ſimili, qui, ſed minus integer, pridem in muſeo Caeſareo ſervabatur, et nomine KYANTILLA a Froelichio in Cimelio Caeſ. Vindob. pag. CLXIV. editus eſt. Ab hoc tempore reperti plures, ac compertum mihi, eorum exempla ſingula exſtare aut exſtitiſſe in muſeis ill. com. Vitzai, Rev. Klimo olim epiſcopi Quinque eccleſienſis in Hungaria, et cl. Neumanni noſtri. Alius nuper repertus, et hic quoque in Auſtria, ubi Hungariae contermina eſt, in cujus antica legitur: SA AVG YANTILLA --- X: PVVNONI. REDIN., qui nunc eſt in muſeo ill. Alexandri Bar. de Seckendorf. Denique alium citari video a Froelichio, ſed ipſi ſibi tum ignotum, [a]) in cujus parte adverſa legitur: PIETASACILL - - in averſa: IVLIANIREDIN. Fuit is Vindobonae in muſeo Garelliano. Eundem hunc numum ſerius mihi inſpicere licuit, ſed in cujus antica luculentam vidi epigraphen PIETASNTIL -- nimirum το PIETAS reſtat ex matrice vetere, το NTIL - ad *Drya*NTIL*lam* pertinet. Satis apparet, utrumque hunc numum eſſe recuſum, et antea alterius Auguſtae, et Seckendorfianum quidem fuiſſe *Mae*SA*e* AVG. cum averſa PV*dicitiae*, alterum Garellianum cujuscunque IVLIA*e* cum averſa PIETAS, quod arguunt reſiduae literae prioris matricis mixtae cum literis matricis noviciae. Alium hujus Auguſtae in exterorum muſeorum catalogis nondum memorari vidi.

Eam me judice non poſſe opportunius ſociari, quam Regaliano, ſequentia videntur perſuadere. I. Ejus hactenus numi in ſola Hungaria, et contiguis provinciis reperti ſunt, quo palam docemur, fuiſſe uxorem unius ex tyrannis, qui imperium ſibi in hoc tractu per vim extorſere, qualis erat Regalianus. Fabrica, ac literarum forma tam

a) IV. Tentam. p. 438.

in Regaliani, quam Dryantillae numis omnino eſt eadem, quo ſolo argumento abſterritus ſum, quo minus, quod aliquando tenuiter ſuſpicabar, Pacatiani uxorem, hujus quoque tractus tyranni, ſtatuerem, quod in hujus numis plus artis, multo majorem characterum elegantiam perſpicue animadverteram. III. Vtriusque numi idem habent volumen, idem fere pondus, ejusdem rationis argentum, quod bonitate multum praeſtat argento, ex quo cuſi ſunt numi Gallieni, aliorumve ejus aevi tyrannorum. Pronunciare iſthaec confidenter poſſum, qui utriusque numos prae manibus habeo, ac fere omnes eos, qui nunc alibi ſunt, ipſe inſpexi. IV. Fuiſſe Regaliano uxorem, dubitare non ſinit ejus numus ſupra laudatus: LIBERALITAS. AVGGG., qua formula comprehenſam etiam Auguſtam uxorem dubitari vix poteſt. V. Quemadmodum numum Regaliani ex numo Caracallae formatum vidimus, ſic idem factum videmus in numis Dryantillae. Sane nullum hujus Auguſtae numum conſpexi, in quo non exſtarent luculenta prioris cujuspiam matricis indicia. Commemoravi argumenta, juſta ſint, nec ne, lector eruditus arbitretur.

* * *

SVLP. DRYANTILLA. AVG. *Ejus caput ſuper luna.*

IVNONI. REDINE. (ſic) *Dea ſtans d. porrecta - - - ſ. haſtam.* AR. (in Muſ. Caeſ. aliisque ſupra laudatis.)

Cum typo diverſo nullus alter mihi cognitus. Ejus iconismum rite expreſſum habes in Khellii Subplemento ad Vaillantium p. 190, niſi quod in nomine Dryantillae ponitur V pro Y.

PRETIVM.

Argentei tantum, iique - - - - - - RRRR.

AVREOLVS.

Dacus natione, et ſi fides Zonarae, olim opilio, deinde ducendo exercitui a Valeriano praefectus, ſerius a Gallieno defecit, adclamatus imperator a legionibus ſecundum hos Illyrici, ſecundum illos Rhaetiae, at quando, in tantis auctorum diſsidiis, quae enarrat Tillemontius, [a]) plane incertum. Quin probata jam ejus perfidia, cum victo aemulo Macriano creviſſet viribus, eum Gallienus belli adverſus Poſtumum gerendi ſocium adhibuit. Rupta concordia Gallienus victum Aureolum Mediolani obſidione premit, ſed qui diſcrimen caeſo inter haec Gallieno evadit. Noviſsime a Claudio victus tyrannidem cum vita poſuit V. C. 1021. P. X. 261.

* * *

a) Nota VI. in Gallien.

IMP. AVREOLVS. AVG. *Caput radiatum.*

CONCORD. EQVIT. *Mulier ſtans d. pede prorae navis impoſito, ſ. gubernaculum gerit.* AE. III. (Band.)

IMP. C. AVREOLVS. AVG. *Caput radiatum.*

CONCORD. IIMC. *Duae dexterae junctae.* AE. III. (Band.)

Addidit his binos Pembrockius, ſed attritos. (Part. III. tab. 28.)

Duos, qui ſequuntur, Bandurius ex uno Triſtano produxit, ſed cuperem ab aliis quoque conſpectos, adprobatosque.

IMP. AVREOLVS - - *Caput radiatum.*

L. I. MIN. RESTITVTA. *Minerva et Aureolus ſtantes dexteras jungunt.* Incerti moduli.

Numus praeclarus, ſi modo certae fidei.

IMP. M. ACIL. AVREOLVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

PROVIDENTIA. AVG. *Typus Providentiae.* AV.

Marci, vel *Manii Acilii* nomina jam Goltzius ex numo ſuo promulgavit haud dubie conficto.

PRETIVM.

Aurei, ſi modo genuini - - - - - - -	RRRR.
Argentei - - - - - - - - - -	O.
Aenei - - - - - - - - - -	RRRR.

SVLP. ANTONINVS.

Antoninum Zoſimus inter hujus aetatis tyrannos nominat, cui ab eruditis nonnullis numi bini Graeci inſcripti: ATTOK. COTAΠ. ANTωNINOC. CEB. tribuuntur, quos una conjunxi et explicavi in numo Sulp. Vranii Antonini poſt numos Mamaeae.

MACRIANVS PATER ET FILIVS.

Macrianus a Valeriano inter exercitus duces adlectus coluiſſe artes magicas ferebatur, et fuiſſe auctor princeps ejus odii, quo Valerianus Chriſtianos proſecutus eſt, de quo vide Tillemontium in hoc argumento more ſuo abundantem. Ei Valerianus ſuſcepto in Perſas bello, malo, ut eventus docuit, conſilio rei ſummam credidit; nam perfide principem in ea dicitur loca deduxiſſe, unde exire amplius non dabatur, et fuiſſe adeo cauſa praecipua ejus capti, et

in miſeram ſervitutem abſtracti. Vtut erit, collectis exercitus reliquiis, quod ſupra modum dives eſſet, ac rei militaris cumprimis gnarus, etſi per aetatem ac morbos jam parum validus agente Baliſta adverſus Gallienum imperator dicitur filiis Macriano et Quieto conlegis additis. Rebus in Oriente ordinatis, relictoque ibi Quieto, una cum altero filio in Occidentem movet hunc quoque ſibi ſubjecturus, jamque in Illyricum pervenerat, quod tum Aureolo paruit, verum collatis cum hoc ſignis inferior ipſe cum filio interficitur V. C. 1015 P. X. 262.

Numi Macrianorum.

Ait Bandurius, [a]) nullum adhuc in oculos ſuos incurriſſe Macriani nomine inſignitum numum, qui ad filium non pertineret, idemque ſibi accidiſſe teſtari pleroſque alios antiquarios. Revera numi Macriani usque modo cogniti vultum juvenilem exhibent, qui adeo patris eſſe non poſſunt, quem ſenio gravem prodidere hiſtorici. Et vero ipſo hoc ejus numorum defectu poteſt videri veriſimile, quod refert Zonaras, [b]) Macrianum propter adfecti pedis incommoda detrectaſſe purpuram, eamque utrique filio largitum, cum quo fere conſpirat Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium. [c]) Narrat quin etiam Trebellius, Macrianum, cum ad imperium peteretur, excuſaſſe ſenectutem, morbos, curandi corporis neceſsitatem, neque antea conſenſiſſe, quam ad eundem honorem vocatus eſſet uterque filius. Quare cum nulli ejus habeantur numi, etſi ſuperſint copioſi filiorum, non obſcure colligimus, Macrianum patrem, utut imperium acceptaverit, id forte magis filiorum cauſa feciſſe, et quos a ſe amolitus eſt honores publicos, unis his permisiſſe. Tamen ſi unus tantum exſtat in numis Macrianus, mirum, cur hic unus varia in illis praeferat nomina. In numis Alexandrinis aliis dicitur: T. Φ. ΙΟΥΝ. ΜΑΚΡΙΑΝΟC, *Titus Fulvius Iunius Macrianus*, in aliis: M. vel MA. ΦΟΥ. ΜΑΚΡΙΑΝΟC, *M. Fulvius Macrianus.* An unus idemque eodem tempore praenomen habuit *Titi* et *Marci?* Quod ſi audiamus teſtimonium cl. Seſtinii, vidit is numum Macriani, quem infra deſcribemus, in quo Macrianus capite barbato exhibetur. Quare exiſtimat, Macrianum barbatum exiſtimandum patrem, imberbem filium. [d]) Sed haec adhuc admodum incerta, ut continuo dicetur, et exſpectandae aliorum ſuppetiae numorum, qui veritatem certius edoceant. Obſervari etiam meretur, a Zonara loco ſupra indicato tantum filium dici *Macrianum*, patrem conſtanter *Macrinum.* Numi ergo Macriani nomine inſcripti ſunt ſequentes:

Macrianus Caeſar.

MACRIANVS. NOBIL. CAES. *Caput radiatum.*

FIDES. MILITVM. *Tria ſigna militaria.* AR. (Haym. T. I. tab. 29. n. 7.)

Macrianus Auguſtus.

IMP. C. FVL. MACRIANVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

---

a) Pag. 271. b) L. XII. c. 24. c) H. E. L. VII. c. 10. d) Lettere T. IV. p. 132.

APOLLINI. CONSERVA. — ROMAE. AETERNAE — SOLI. INVICTO — VICTORIA. AVGG. etc. *typis congruis.*

Numi Alexandrini.

A. K. T. Φ. IOTN. MAKPIA-NOC. Є. *vel* ЄTC. CЄB. *Caput laureatum.*

L. A. *variis typis Aquilae, Victoriae, Spei etc.* AE. II. (Band. Muſ. Caeſ.)

In nonnullis catalogis legitur IOTA. pro certiore IOTN.

A. K. MA. ΦOT. MAKPIANOC. CЄB. *Caput laureatum.*

L. B. *Roma ſedens.* AE. III. (Band.)

A. K. M. ΦOT. MAKPIANOC. ЄT. ЄTC. *Caput laureatum barbatum.*

L. B. *Aquila ſtans.* Potin II. (Seſtini l. c.) Adverte in hoc numo ad tautologiam ЄT. ЄTC., niſi forte erravit monetarius, aut in deſcribendo calamus. Ceterum hunc ipſum Seſtinii numum video eodem loco ambiri ab aliis, quos variis hujus operis locis non dubitavi ſpuriis, aut certe valde ſuſpectis accenſere.

Numi hi invicte docent, Macrianum in Aegypto imperatorem pro Gallieno fuiſſe agnitum, et opportune hoc loco Bandurius ex Dionyſio Alexandrino obſervat, Gallienum ſeptennali circulo jam finito nonum imperii annum tunc egiſſe, cum ad ejus auctoritatem Aegyptus ſe iterum adplicuit, omiſſo ſcilicet anno VIII., quod Macrianorum partes haec regio interea ſecuta eſſet. Et vero etſi obvii ſunt Gallieni numi Alexandriae ſignati, rariſsimi tamen ſunt cum anno H, ſeu VIII., ut diximus in horum numorum claſſe. Coepit hic exeunte Auguſto V. C. 1013 P. X. 260, et conſtat, paullo poſt Valerianum a Perſis captum, ac tum Macrianos Orientem ſibi ſubjeciſſe. Illo igitur jam inchoato Macrianus in Aegypto agnitus eſt imperator, duravitque eius imperium ſaltem usque ad exeuntem Auguſtum anni ſequentis, quo cuſus fuit numus L. B.

Numi Nicaeenſium.

Exſtant numi ab his Macriano, tum et fratri Quieto, quos dabimus infra, ſignati, ex quo apparet, eorum in Aſia quoque agnitum fuiſſe imperium.

TI. ΦOTA. IOT. MAKPIANOC. CЄB. *Caput juvenile imberbe radiatum.*

NIKAIЄΩN. *Caſtra praetoria.* AE. II. (Haym. T. II. p. 393. Pellerin Mel. II. p. 231. Muſ. Caeſ.)

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - - -	O.
Argenti impuri - - - - - - - -	RR.
Aenei III. formae - - - - - - -	RR.
Signati Nicaeae - - - - - - - -	RRRR.
Alexandrini - - - - - - - - -	RR.

QVIETVS.

C. Fulvius Quietus alter Macriani filius eo modo, quo diximus, donatus purpura, patre ac fratre ab Aurelio ſuperatis caeſisque ab Odenatho Palmyrae principe Emeſae, quorſum confugerat, obſeſſus, eaque expugnata interemptus eſt. Vide Trebellium variis locis.

* * *

IMP. C. FVL. QVIETVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

Averſae eaedem, quae in numis fratris Macriani, cum typis obviis; ſunt praeterea eodem fere numero, fabrica, raritate.

Numi Nicaeenſium.

Fratris numos ab his ſignatos proxime recitavimus. En alios Quieti:

- - - ΦΟΥΛ. ΚΥΗΤΟϹ. ϹЄΒ. *Caput radiatum.*

ΝΙΚΑΙЄΩ. *Caſtra praetoria.* AE. II. (Pellerin Mel. II. p. 232, Arigoni.)

Numi Alexandrini.

Α. Κ. Γ. ΦΟΥΛ. ΚΟΥΗΤΟϹ. Є. ϹЄΒ. *Caput laureatum.*

L. A. *Aquila.* (Muſ. Theup. Band.)

Numus Theupolianus nos de praenomine *Caii* inſtruit.

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - -	O.
Argenti impuri - - - - - - -	RR.
Aenei II. formae (Muſ. Caeſ.) - - - - -	RRRR.
Signati Nicaeae - - - - - - - -	RRRR.
Alexandrini - - - - - - - -	RRR.

ALEXANDER AEMILIANVS.

Alexander Aemilianus Aegypti ſub Gallieno praefectus, ut Alexandrinorum adverſus ſe conſpirantium furorem evaderet, conſentiente exercitu imperium ſumpſit. Eum Gallienus miſſo Theodoto duce vivum cepit, et ad ſe adductum in carcere ſtrangulari juſsit. [a])

De numis Latinis hactenus editis, ſintne genuini, dubitat Bandurius ipſe, ac peritiores omnes. Alexandrinum pridem vulgavit Occo, aut verius Goltzius, cujus fidem utrum ſatis idonee confirmet uumus ſequens, inquirendum.

* * *

Α. Ι. ΤΙΒ. ΚЄϹΤ. ΑΛΕΞΑΝΔ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΟϹ. ϹЄΒ. *Caput diadematum.*

a) Trebell. in Tyranno XXI.

L. A. *Aquila.* AE. II. (Pellerin Additions p. 7.)

Diadema caput ambiens res eſt hac adhuc aetate inſolens, et ſi numus genuinus eſt, ejus certe pictura, qualis a Pellerinio proponitur, fallere videtur. Nimirum ſuſpectum A. I. pro A. K., deinde forma literarum E. Ξ pro Є. Ξ praeſens aevum non ſapiunt. Suſpectum etiam, quod epigraphe tota cum illa conſpirat, quam promulgavit Goltzius, qui tyrannorum nomina et praenomina pro libitu confinxit, ut adeo veriſimile ſit, falſarium, ſi modo numus ſpurius eſt, capitis inſcriptionem ad autographum Goltzianum conformaſſe. Sane *Tib. Ceſtii* nomina auctorum veterum nemo huic Aemiliano praefixit. Pellerinii auctoritas in numo ſuo adprobando propterea minus valet, quoniam, quo tempore numum hunc protulit, oculorum uſum jam amiſit. Sed deſino diutius altercari; nam video, huic geminum ab erudito Beauvais ex muſeo ſuo laudari, niſi forte unus idemque eſt, eumque hic Pellerinio petenti ceſſerit. Mihi certe omnes hi Aemiliani numi parum probantur.

TREBELLIANVS.

In Iſauria ſub Gallieno ſua ſponte imperatorem ſe appellavit; ſed miſſo exercitu victus in praelio occubuit. [a])

Cum de eo Trebellius diſerte dixerit: *Monetam etiam cudi juſsit*, defuiſſet partibus ſuis Goltzius, niſi et ejus aliquem numum quaeſiviſſet, reperiſſetque. Ex hoc ergo fonte habemus IMP. C. C. ANN. TREBELLIANVS., nemini adhuc alteri viſum. Neque majoris facio alium cum conſecrationis nota, qui auctorem habet Triſtanum, virum, ut inſigniter eruditum, ſic ad parandam numis fidem parum idoneum.

CELSVS.

Vir juſtus, ac integer, cum privatus in Africa agros ſuos coleret, a partibus ad acceptandum contra Gallienum imperium adigitur, deficiente vero purpura peplo deae Coeleſtis ornatur. Idem ſeptimo imperii die occiditur, tanto in eum vulgi furore, ut, cum corporis ejus nihil ſupereſſet, quia objectum canibus fuit, ejus ſaltem imago novo injuriae genere in crucem tolleretur, tanquam patibulo ipſe Celſus videretur adfixus. [b])

Numos Graecos et Latinos cum nominibus *T. Cornelii Celſi* praeter Goltzium nemo vidit.

a) Trebellius in Tyranno XXV. b) Trebellius in Tyranno XXVIII.

SATVRNINVS I.

Incertum, qua in regione imperatorem ſe aliquamdiu tulerit. Vide Trebellium. [a])

Bini tyranni Saturnini produntur, unus ſub Gallieno auctore Trebellio,[b]) alter ſub Probo teſte Vopiſco. Vtriusque numos protulit Goltzius; prior illi eſt *Sex. Iul. Saturninus*, [d]) alter *P. Semp. Saturninus*, [e]) quam ego diſtributionem parum moror, cum utrosque eſſe confictos non dubitem. De Saturnino quodam tertio, et jactato ejus numo agemus poſt monetam Conſtantis.

CYRIADES.

Saporem Perſam ad inferendum Romanis bellum hortatus, arrepta deinde purpura Orientem graviter adflixit, mox imminente ad bellum Perſicum Valeriano a ſuis occiditur. [e])

Numum Latinum et Graecum vulgavit Goltzius, [f]) neque majorem fidem meretur is, quem ex Fulvio Vrſino hauſit Mediobarbus.

INGENVVS.

Imperante Gallieno Pannoniarum rector a Moeſiacis legionibus imperator adclamatur, ſed ab adcurrente Gallieno vincitur, et e medio tollitur. [g])

Ejus numos dedit Goltzius, alium Mediobarbus ex ſchedis Faeſchianis, ejusdem ſane cum priore fidei.

CLAVDIVS GOTHICVS.

M. Aurelius Claudius obſcuro genere ex Dardania aut Illyrico ortus, quos poſtea adeptus eſt honores, virtuti bellicae, quae tum fere ſola tenuem fortunam evexit, acceptos tulit. Ejus nomen inde a Decio militiae laude clarum usque eo ſub conſequentibus Auguſtis invaluit, ut eum Gallienus, quod propter virtutem neceſſarius videretur, in pretio haberet, at ſimul propter populorum adfectum reformidaret. Ab hoc, cum bellum in Aureolum moveret, in Italiam accitus eſt V. C. 1021 commiſſa Ticini cuſtodia, caeſoque paul-

a) in Tyranno XXII. b) l. c. c) Theſ. p. 116. d) Ibid. p. 119. e) Trebellius in Tyranno I. f) Theſ. p. 115. g) Trebell. in Tyranno VIII.

lo poſt ducum conſpiratione Gallieno, cujus eum ſaltem fuiſſe conſcium ne ii quidem, qui ejus res geſtas omnes ad coelum extulere, audent plane inficiari, ab univerſo exercitu imperator adclamatur, omni ſenatu ejus arbitrium die XXIV. Martii, quo Romam perlatus nuncius, communibus ſtudiis comprobante.

V. C. 1021. P. X. 268.
TR. P. COS. DES. P. M. P. P.
Paterno II., Mariniano coſ.

Gallienum in ſuperos refert. Aureolus praelio inferior victoris ſe arbitrio permittit, ſed ab iratis militibus caeditur. Alamannos irruentes prope lacum Benacum internecione caedit. [a])

Certi anni hujus numi deſunt.

V. C. 1022. P. X. 269.
TR. P. II. COS. P. M. P. P.
Claudio Aug. II., Paterno coſ.

Gothi paratis ad Tyrae oſtia bis mille navibus (ſex millia tradit Zoſimus) impoſitisque trecentis viginti millibus hominum Tomos, Marcianopolin, Cyzicum tentant. Vbique oppidanorum virtute rejecti per freti anguſtias in Aegaeum enixi Macedoniae urbes oppugnant. Verum Claudio cum magno exercitu adventanti obviam progreſsi atroci praelio in Moeſia ſuperiore vincuntur magna ſuperſtitum parte fame, frigore, morbis hauſta. Claudio propterea honorificum *Gothici* nomen accedit.

IMP. C. CLAVDIVS. AVG. *Caput radiatum.*

P. M. TR. P. II. COS. P. P. *typis variis obviis.* AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

V. C. 1023. P. X. 270.
TR. P. III. COS. P. M. P. P.
Antiochiano, Orfito coſ.

Gothos intra Haemi latebras internecione delet, dedititiis partim in exercitum adlectis, partim ad opus ruri faciendum adactis. Peſte tum late graſſante correptus ipſe Claudius apud Sirmium Pannoniae exſtinguitur incertum quo menſe.

Ex unanimi hiſtoricorum conſenſu propter morum integritatem, juſtitiam, frugalitatem, virtutem bellicam inter laudatiſsimos principes eximium locum eſt promeritus. In majus auxiſſe ejus famam per adulationem videri poſſent, quod eorum plerique ſub Conſtantii progenie ſcripſere, cujus ipſe, ut mox videbimus, in majoribus fuit habitus, quos inter Trebellius laudatorem magis, quam hiſtoricum agit; verum easdem laudes recitat Zoſimus teſtis vel ideo ſincerus, quod Conſtantinum ſcriptis ſuis acerbe ubique perſequitur.

De uxore non conſtat. Fratres habuit *Quintillum*, qui in imperio ſucceſsit, et *Criſpum* patrem Claudiae, quae denupta Eutropio filium habuit Conſtantium Chlorum ſubinde Auguſtum.

Hujus quoque anni numi incerti.

Numi vagi.

A. IMP. C. CLAVDIVS. AVG. *vel* IMP. CLAVDIVS. AVG. *vel ad-*

a) Victor in Epit.

dito P. *vel* P. F. AVG. *Caput laureatum in AV. AE. I. II. radiatum in AE. III.*

B. IMP. C. M. AVR. CLAVDIVS. AVG. *Caput radiatum in AE. III.*

C. IMP. CAES. CLAVDIVS. PIVS. FELIX. AVG. *Caput laureatum in AE. m. m.*

D. IMP. C. M. AVR. CLAVDIVS. GER. GOTHICVS. *Caput laureatum in AV.* (Triſtan.) Additum GER. ſuſpectum, ut dicetur infra in nominibus Claudii.

E. IMP. CLAVDIVS. CAES. AVG. *Caput radiatum in AE. III.*

F. IMP. CLAVDIVS. A. *Caput radiatum in AE. IV.* (Muſ. Caeſ.)

* *

Vt lit. A.

CONSERVAT. PIETAT. *Imperator paludatus ſtans dexteram porrigit figurae genu flectenti, ſ. haſtam.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Numus rariſsimus, ſed cujus averſa jam ex Gallieni numo cognita, quo loco vide, quae notavi.

Vt lit. A.

DEO. CABIRO. *Cabirus pileatus alte cinctus d. malleum, ſ. forcipem.* AE. III. (Band.)

In ſolo hoc numo commatis Romani, atque hoc rariſsimo Cabirus occurrit, cujus frequens mentio in moneta Theſſalonicenſium, quorum eum fuiſſe tutelarem in eorum moneta diximus. Recte igitur advertit Bandurius, deum hunc grati animi cauſa a Claudio monetae inſertum, tanquam ejus numine Gothi Theſſalonicae obſidione, quam ab iis fuiſſe tentatam narrant Zoſimus, et Trebellius, [a]) depulſi eſſent.

* *

Vt lit. A.

IOVI. FVLGERAT. *Iuppiter gradiens fulmen vibrat.* AE. III. (Tanini.)

Vt lit. A.

IVNO. REGINA. *Dea ſtans d. pateram, ſ. haſtam, pro pedibus pavo.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Commemorandus hic numus videbatur, quoniam haec averſa hactenus in Auguſtarum tantum numis fuit obſervata.

Vt lit. A.

IVVENTAS. AVG. *in aliis* IVVENTVS. AVG. *Hercules ſtans d. clavam, ſ. globum et exuvias leonis.* AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

Eadem epigraphe exſtat in numo Gallieni, ut praeteream numos Aurelii Caeſaris inſcriptos IVVENTAS vel IVVENTVS, quo loco abunde egi de dea Iuventate a Romanis culta. In utriusque numis cauſam hujus epigraphes conſtituimus juventutem ſeu veram, ſeu comparatam, ſed quae in Claudium quadrare nequit, qui et ſolus Auguſtus fuit ſaltem Romae agnitus, et ſi fides Chronicis Alexandrino, et Euſebii, cum obiit, annum egit LVI. Videtur ergo hac averſa celebrari Claudii etſi ſenioris vigor juvenilis, quo velut alter Hercules ingruentia in imperium monſtra debellavit, perinde ac de Charonte Maro: [b])

Iam ſenior, ſed cruda deo, viridisque ſenectus.

Qui ingenioſas in numis adluſiones optat, habet in hoc numo Iuventatem,

---

a) Cap. 9. b) Aen. VI. 304.

Graecis Heben, cum Hercule matrimonio junctam, ut docet mythologia.

* * *

Vt lit. A.

NEPTVNO. AVG. *Neptunus ſtans d. delphinum, ſ. tridentem.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Hoc numo Claudius Neptuno acceptam refert cladem, quam barbarorum claſsis in Propontide paſſa eſt navibus aquarum moli in his anguſtiis coartatae reſiſtere non valentibus et violente colliſis, ut refert Zoſimus. Eadem de cauſa in numis Claudii Alexandrinis hujus anni Neptunus comparet.

* * *

Vt lit. A.

REGI. ARTIS. *Vulcanus ſtans d. malleum, ſ. forcipem.* AE. III. (Muſ. Caeſ. Spanheim Caeſs. Iul. p. 96.)

Habemus numos Valeriani et Gallieni inſcriptos DEO. VOLKANO cum ſimili Vulcani ſtantis typo, quanquam non alienum videtur, hunc *regem artis* eſſe eundem cum *deo Cabiro* in ſuperiore numo memorato, qui, ut vidimus, Claudio beneficus eſt creditus, quique *rex artis* perinde dici potuit, ut ejus numi typus, et doctrina de Cabiris perſuadent. Quidquid erit, certe Plutarchus appoſite ad hunc numum Vulcanum appellat ἀρχηγον των τεχνων, *ducem artium*, [a]) et aliquoties Homerus κλυτοτεχνην, *arte celebrem.* [b]) Propius Nonnus Panopolites, [c]) qui Vulcanum κοιρανον τεχνης vocat, id eſt: *regem artis*, quo modo Himerius ſophiſta Hermogenem procoſ. Graeciae ϐασιλεα της τεχνης, nempe ejus, quam exercent Muſae. [d]) Quod inter deos mares fuit Vulcanus, illud inter alterius ſexus deos habita Minerva, mille operum inventrix, ac propterea epitheto Εργανης, *ornata*, atque ob eandem cauſam ſociata cum Vulcano in eximia urna operis anaglyphi, quam vulgavit Gorius. [e]) Vide et numum Antonini Pii pag. 34. hujus voluminis. Si riſum appetis, lege modum, quo Harduino numi hujus epigraphen et imaginem explicare placuit. [f])

* * *

Vt lit. A.

SALVS. AVG. *Hygia ſtans.* In aliis: *Aeſculapius.* In aliis: *Apollo d. ramum, ſ. lyram.* In aliis: *Iſis ſtans d. ſiſtrum, ſ. ſitulam.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Non injucunda varietas deorum, quos ſalutis ſuae ſponſores ſibi Claudius delegit.

Vt lit. A.

SOL. AVG. *Sol ſtans d. elata, ſ. flagellum.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Alius ſimilis, ſed ſcriptum: SOLVS. AVG. (Pellerin Supplem. II. p. 99.)

Haec averſae epigraphe in ſolis Claudii numis habetur. Pellerinius ſcriptum in numo ſuo SOLVS. AVG. non ſine certa ratione conjicit; innui nempe, Claudium *ſolum* excluſis Tetrico et Zenobia imperii principem agnoſcendum. Acute!

---

a) Comparat. aquae et ign. T. II. p. 958. b) Il. A. v. 571. c) Dionyſ. L. XXX. v. 66. d) Orat. XIV. § 6. e) Inſcr. T. III. tab. XXX. f) Mem. Trev. April. 1707. Iobert T. II. p. 34.

Verum cum reliqua omnia cum numo praecedente conſpirent, dubium non eſt, vocabulum SOLVS augere catalogum mendorum. quae negligentes monetarii perſaepe intruſere.

* * *

Vt lit. B.

VENVS. AVG. *Dea ſtans d. globum, ſ. haſtam, clypeum humi attinet.* AE. III. (Band.)

Idem de hac averſa ſentiendum, quod ſupra de numo IVNO. REGINA diximus.

Vt lit. A. et B.

VICTOR. GERMAN. *vel:* VICTORIA. GERMANICA. *Tropaeum inter duos captivos.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.

VICTORIA. G. M. *Victoria ſtans inter duos captivos humi ſedentes d. clypeum, ſ. palmam.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Hanc *victoriam Germanicam maximam* diſsimulatam Trebellio, etſi in Claudio abundanti, teſtatam reliquit Victor in Epitome. *Exſtincto*, ait, *a ſuis Aureolo receptis legionibus adverſum aciem Alamannorum haud procul a lacu Benaco dimicans tantam multitudinem fudit, ut aegre pars dimidia ſuperfuerit.* De collato propterea *Germanici* titulo agetur infra in nominibus.

* * *

Vt lit. A.

VICTORIAE. GOTHIC. *Tropaeum inter duos captivos humi ſedentes.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

En praecipuum Claudii decus a ſcriptoribus omnibus, ac praecipue Trebellio copioſe celebratum, *Victoriam Gothicam.* Adpellatum propterea *Gothicum*, dicetur infra in nominibus.

Divus Claudius.

Tot exſtant Claudii conſecrati numi, quot nullius alterius Auguſti. Quo incorrupto poſt mortem teſtimonio docemur, veras eſſe laudes, quibus eum ſcriptores omnes exornavere, et ſinceram eſſe orationem, qua ejus vitam finit Trebellius: *illum et ſenatus et populus ante imperium ſic dilexit, ut ſatis conſtet, neque Trajanum, neque Antoninos, neque quemquam alium principem ſic amatum.* Sed Eumenius rhetor his illi verbis parentavit: *Vtinam diuturnior recreator hominum, quam maturior deorum comes!* a) Quanquam non ſolis numis poſtumi ejus honores ſtetere; nam ſtatuas aureas, clypeumque ex eodem metallo publice poſitum tradidere Victor et Trebellius.

* * *

DIVO. CLAVDIO, *addito in aliis, ſed perraris* GOTHICO. *Caput radiatum.*

CONSECRATIO *vel* CONSACRATIO. *Aquila, vel Ara ignita, rarius Rogus.* AE. I. III. (Band. Muſ. Caeſ.)

DIVO. CLAVD. OPT. IMP. *Caput laureatum, et velatum.*

MEMORIAE. AETERNAE. *Aquila.* AE. III. (Muſ. Caeſ.) In alio: *Leo, ſuperne clava.* AE. III. (Band.)

Nova epigraphe in conſecrationis numis, quam a nonnullis ſequentium imperatorum reſtitutam videbimus. Novus etiam in his numis typus leo cum clava. Nimirum Claudius Herculea ſua vir-

a) Panegyr. Conſtantini c. 2.

tute, qua barbarorum prodigia evertit, *memoriam aeternam* adſecutus.

DIVO. CLAVDIO. OPTIMO. IMP. *Caput laureatum et velatum.*
REQVIES. OPT. MER. *vel* OPTIMOR. MERIT. *Imperator velatus ſedens d. elata, ſ. ſceptrum.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Haec item averſa novae formae, ſed quam Maximianus, et Conſtantius Chlorus reſuſcitabunt.

DIVO. CLAVDIO. *Caput radiatum.*
AEQVITAS. AVG. — APOLLINI. CONS.—LAETITIA. AVG.—LIBERT. AVG. — PAX. AVG. — PIETAS. AVG. — PROVIDENT. AVG. *cum ſuis typis.* AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

Animadverſio

in numos Romanos argenteos inde a Claudio ſignatos.

Placet huc referre judicium Baldinii, quod legere eſt in ejus Vaillantio Romae reſtituto: [a]) *In Claudio Gothico*, ait, *deſinunt numi argentei Auguſtorum. Quos enim numographi in catalogo argenteorum recenſent, ſunt ex aere puro ſuperinducta tenui pellicula ſtanni, unde candor et ſplendor conciliaretur. Fruſtra itaque quaeras a Claudio usque ad Diocletianum numos ex argento quantumvis impuro, quales Gallienus, Poſtumus, et modo usque recenſiti imperatores cuderunt. Diocletianus purum poſtea argentum revocavit, ita tamen, ut cudendi etiam in aere pelliculato monetariis facultatem, quae tamen ſub Conſtantino penitus ſublata eſt, non abſtulerit.* Etiam Bimardus ab hoc tempore argentum usque ad Diocletianum plane deficere contendit. [b]) Haec regula ut generatim valere poteſt, tamen exceptione non caret. Nam vidi in variis muſeis, neque deſunt in Caeſareo, numos Aureliani, Probi, aliorumque, eosque vere antiquos, qui argenti probitate praecedentium proxime Auguſtorum numos etiam ſuperant, quanquam verum ſit, horum numerum eſſe perexiguum. Sed hoc jam argumentum tractavi fuſius Vol. I. in Proleg. gen. p. XXVII.

Numi commatis peregrini.

Hujus claſsis numi fere eidem cum Claudio tumulo ſunt illati; nam deinceps numum in Graecia, ſi Alexandrinos demas, aut colonia ſignatum vix reperias. Facile etiam Claudii id genus numos numeraveris. Praeter Cyzicenum a Vaillantio oblatum reliqui omnes ſunt urbium Piſidiae, nempe coloniae Antiochiae, cujus numi editi ſunt ex muſeo Caeſareo, et a Pellerinio, et urbium liberarum Sagalaſsi et Seleuciae. Cur una haec regio ceſſantibus fere penitus aliis in vetere ſuo inſtituto permanſerit, vix adſequare. Forte iſtud factum grati animi cauſa; nam a Claudio domitos Iſauros, qui finitimos, inter quos fuere et Piſidae, incurſionibus vexabant, refert Trebellius. [c])

Priorum defectum ſarciunt numi Alexandrini, quorum ingens ſupereſt copia cum annis A. B. Γ. Valuit annus A a Martio usque ad exeuntem Auguſtum

a) Tom. III. p. 24. b) ad Iobert. T. II. p. 404. c) in Trebelliano tyr.

V. C. 1021, exinde B usque ad idem tempus anni 1022, quo coepit annus Γ, atque hoc labente mortuus eſt anno Iuliano 1023. Noriſius cum videret legem a Claudio ſubſcriptam ex ante diem VIII. Kal. Novembres poſtremi hujus anni, arguit contra Petavium aliosque, Claudium exeunte Octobri ejus anni adhuc vixiſſe.[a]) Verum praeterquam quod exigua harum ſubſcriptionum eſt fides, mirum videretur, in tanta numorum Alexandrinorum copia cum Claudii capite percuſſorum nullum certum reperiri cum anno Δ, cujus ſolidos duos menſes, nempe a fine Auguſti usque ad finem Octobris vivendo exegiſſet. Refert quidem numum cum hoc anno Bandurius,[b]) tum et Arigonius,[c]) at conſtat, ſaepe falli oculos in judicio elementorum A et Δ. Iſtud certe de numo ſuo non diffitetur Bandurius.[d]) Quam vero incerta ſit fides ectyporum Arigonii, omnes novimus. Qam abſurda dictaverit Mazzolenus, quod utrique numo fidem habuit, in Aureliano perſequemur. Pridem haec ſcripſeram, cum ſerius vidi a cl. Zoega produci unum cum L. Δ., alterum cum L. Є., verum cum neutrum is ipſe viderit, ſed ex aliorum fide recitet, poſſumus aeque jactatam lectionem in dubium vocare.

Nomina ac tituli.

Flavius. Iſtud nomen Claudio tribuit Trebellius,[e]) et Vopiſcus.[f]) Adde marmor, quod Gruterus ex Panvinio hauſit,[g]) ſed quod jam pridem ſuſpectum viſum eſt Triſtano,[h]) ut generatim marmoribus Panvinianis perparum fidei impertimur. Ex his teſtimoniis, qualiacumque ea ſint, conjiciunt plerique, ab hoc Conſtantium, qui Claudii generis proles dicitur Trebellio, Flavii appellationem traxiſſe, de quo vide diſputantem Salmaſium.[i]) Quod vero idem ex Panvinio memorat, eum in numis paſsim dici *Fl. Claudium*, iſtud falſum, nullo mihi cognito ejus numo ſic inſcripto.

Valerius. Etiam ſic obiter nominatur a Trebellio, et ſolo.[k]) Et conſtat, Valerii quoque nomen fuiſſe eidem Conſtantio, de quo vide plura apud eundem Salmaſium.[l])

Germanicus. A Claudio victos Germanos ſupra ex numis VICTOR. GERMAN., et laudato ejus occaſione Victore vidimus. Tamen dubium videtur, utrum Germanici titulum ex hac victoria abſtulerit. Eum diſsimulant marmora Claudii omnia. Numum cum hoc elogio obtulit Triſtanus addito nimirum in antica GER. GOTHICVS;[m]) iſtud tamen mirum, nomen GER. omitti in addito iconiſmo, et tantum comparere in numi deſcriptione. Ergo aut erravit chalcographus, aut auctor. Etiam Mediobarbus aliquos cum hoc *Germanici* honore commemorat, ſed cujus pleraque ſuſpecta putanda.

Gothicus. Hujus nominis cauſa cognita, illudque adſtruunt ejus conſecrati numi. Singularis eſt inſcriptio ſuper arcu triumphali, quam refert Reineſius:[n])

---

a) de Vot. decenn. c. 6. b) Tom. I. p. 353. c) in Alexandrin. tab. XXIX. d) in Praefat. e) Cap. 7. f) in Aureliano c. 17. g) Pag. 275. 9. h) Comm. hiſt. T. III. p. 193. i) in Trebell. 330. k) Cap. 18. l) l. c. m) Tom. III. p. 193. n) Inſcr. ant. T. I. p. 318.

DIVO. CLAVDIO. GOTHICO
MAXIMO. PIO. FELICI. VICTORI. AC
TRIVMPH - - SEMPER. AVGVSTO
MVNICIPI. - - - VATORI
AMPLIFICATORIQ.
OB. ILLVSTRIA. IPSIVS. GESTA
ET. AMOREM. IVXTA. CIVES
ORDO. INTERAMNATIVM
ARCVM. TRIVMPHIS. INSI - - -
DEDICA - -
M. CLAVD. TACIT - -
PATRO - -

Optimus. Habetur in numis conſecrationis tantum propter merita exemplo Trajani delatum.

PRETIVM.

Commatis Romani:	
Aurei - - - - - - - - -	RRR.
Argentei - - - - - - - - -	O.
Aenei max. mod. - - - - - - -	RRR.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	RR.
Aenei III. formae - - - - - - - -	C.
Commatis peregrini:	
Vrbium liberarum et coloniarum - - - - - -	RR.
Alexandrini - - - - - - - - -	C.

CENSORINVS.

Functus muneribus omnibus, et gemino conſulatu, et uno pede claudicans ex vulnere, quod bello Valeriani Perſico acceperat, cnm in agro ſuo degeret, factus eſt imperator, paullo poſt ab iis ipſis, qui fecere, interemptus. Vide Trebellium.

Latinum dedit Goltzius, Alexandrinum Triſtanus, utrumque aut confictum, aut male lectum.

M. AVREL. QVINTILLVS.

Claudii ſuperioris frater, quo defuncto ab exercitu, cui apud Aquileiam praefuit, imperator eſt adclamatus conſentiente facile propter virtutis opinio-

nem ſenatu. Verum cum interea milites, qui Sirmii ſtetere, Aurelianum imperatorem elegiſſent, deſertus a ſuis, quibus diſciplinae rigor inviſus erat, venas ſibi ipſe exſolvit, propter moderationem et integritatem vitae imperio habitus digniſsimus.

Plerique ſcriptores veteres eum dies decem ac ſeptem praefuiſſe imperio tradidere; verum cum inſignis ſuppetat ejus numorum copia, iique typis inſigniter variis, quorum opus plus temporis poſtulat, mallem ſententiam Zoſimi praeferre, ſaltem paucis menſibus ejus imperium definientis.

V. C. 1023. P. X. 270.
TR. P. COS. P. M. P. P.
Antiochiano, Orfito coſ.

IMP. QVINTILLVS. AVG.
IMP. C. M. AVR. QVINTILLVS. AVG.
IMP. C. M. AVR. CL. QVINTILLVS. AVG. *Caput in omnibus radiatum.*

P. M. TR. P. COS. P. P. *Imperator paludatus ſtans d. haſtam, ſ. globum.* AE. III. (Harduin.)

Si verus eſt hic numus uni Harduino viſus, Quintillum noſtrum etiam conſularem habemus. Fuit ergo ſuffectus, nam ordinarium ignorant faſti.

Numi ejus reliqui averſas obvias ac pridem cognitas habent, quas adeo commemorare inutile.

Numi commatis peregrini.

Vna Alexandria Aegypti id genus numos ſuppeditat:

A. K. M. ATP. KΛ. KTINTIΛΛOC. CEB. *Caput laureatum.*
L. A. *Aquila.* (Band. Theup.)

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - - - - RRRR.

Horum numum certae fidei ſibi cognitum teſtatur Beauvais,[a]) eumque citat catalogus muſei d'Ennery inſcriptum FIDES. MILITVM. Haud ita pridem alium inſignem ex nobili hoc metallo, et ſine dubio ſincerum muſeo Caeſareo acquiſivi: IMP. C. M. AVR. CL. QVINTILL - - - *Caput radiatum,* ✗ FIDES. MILIT. *Mulier ſtans d. et ſ. ſignum militare tenet.*

Argentei - - - - - - - - -	O.
Aenei I. et II. formae - - - - - - -	O.
Aenei III. formae - - - - - - -	C.
Alexandrini - - - - - - - -	RRR.

a) Hiſt. abr. T. II. p. 79.

L. DOMITIVS AVRELIANVS.

Obſcuro genere Sirmii vel in Dacia Ripenſi natus, ſed tanto illuſtrior virtute bellica et diſciplina militari omni rigore exacta. Atque tantae laudis opinione adeptus eſt, ut mortuo Sirmii Claudio praeſens ipſe imperator ab exercitu appellaretur, Quintillo, qui fratri Claudio etiam ſenatus ſuffragiis adjutus ſucceſſerat, reſiſtere non auſo, ſed fortioris Aureliani metu vitam cum morte commutante. Incertus eſt natalis imperii, ut dicetur infra.

V. C. 1023. P. X. 270.
TR. P. COS. DES. P. M. P. P.
Antiochiano, Orfito coſ.

Rebus Romae proſpere diſpoſitis in Pannoniam adverſus Gothos proficiſcitur, iisque redire ad ſua coactis altero Alemannorum bello excipitur, quos primum in Vindelicia vincit, at vicem rependerunt acri apud Vincentiam praelio victores. In tanto urbis ipſius periculo Aurelianus reſumptis animis barbaros denuo aggreſſus caeſis fere omnibus Vmbriam, quorſum jam eniſi fuere, ac Italiam omnem terrore liberat. Vide haec adcurate collecta apud Tillemontium.

Paucisſimi ſunt Aureliani numi, qui tribunatus et conſulatus inſcriptos offerunt, et qui iſtud praeſtant, chronologiam magis impediunt, quam adjuvant. Quare ab his per annales digerendis abſtinebo, omnesque ejus numos, qui dignum quidpiam offerent, promiſcue recitabo.

* * *

V. C. 1024. P. X. 271.
TR. P. II. COS. P. M. P. P.
Aureliano Aug., Ceionio Virio Baſſo II. coſ.

Hoc anno creditur Aurelianus inchoaſſe murum, qui hodieque ſuperſtes urbis ambitum definit, ipſis jam imperii propugnaculis ad urbis principis defenſionem invalidis. (Tillemont.)

V. C. 1025 P. X. 272.
TR. P. III. COS. P. M. P. P.
Quieto, Voldumiano coſ.

Bellum in Zenobiam Orientis reginam movet. Per iter Gothos in Thracia atterit, et Aſiam minorem ſibi iterum ſubjicit. Zenobiam victam Palmyrae obſidet.

V. C. 1026. P. X. 273.
TR. P. IV. COS. DES. IV. P. M. P. P.
M. Claudio Tacito, Placidiano coſ.

Zenobiam rebus deſperatis Palmyra elapſam ex fuga retrahit, urbemque ipſam deditione accipit. Comperto in Thracia, Palmyrenos iterum defeciſſe, continuo reverſus urbem eorum exſcindit, motis deinde in Aegyptum caſtris, in qua Firmus tyrannidem arripuit. Eo victo, et mori coacto tranquillitatem reſtituit. In Occidentem redux Tetricos inde ab anno V. C. 1020 Galliarum tyrannos ſeu vincit, ſeu volentes in fidem recipit, magnifico demum acto triumpho, quem Zenobia Tetricique vinctis

poſt tergum manibus comitantur. Haec Tillemontius. Verum an facta tanti momenti, ac tanta cum ipſo exercitu itinera unius poſſunt anni finibus circumſcribi? Numi hujus aetatis, malum! ad chronologiam nihil conferunt, reliqua criſis ad meum inſtitutum non pertinet.

V. C. 1027 P. X. 274.
TR. P. V. COS. II. DES. III. P. M. P. P.
Aureliano Aug., C. Iulio Capitolino coſ.

Magnificum Soli templum aedificat. In Moeſiam proficiſcitur, ibique Daciam novam conſtituit. (V. infra in numo *Dacia felix.*) In urbe bellum cum monetariis vitiatae pecuniae cauſa, et poſtquam id compertum, poenae metu ſeditioſis, aucto eorum ad VII. millia numero, quos victos in Caelio monte Aurelianus atrocibus poenis caſtigat.[a])

V. C. 1028. P. X. 275.
TR. P. VI. COS. III. P. M. P. P.
Aureliano Aug. III., T. Nonio Marcellino coſ.

Bellum in Perſas moliens inſidiis Mneſthei liberti apud Coenophrurium Byzantium inter et Perinthum interficitur circiter medio Martio.[b])

Vir fuit neque in malis principibus numerandus, quia virtute ſua per omnes fere provincias probata imperium imminente exitio eripuit, neque in bonis propter crudelitatem, qua in viros nobiliſſimos ac praeſtantiſsimos etiam oblata tenui ſuſpicione animadvertit, ſic ut neque ſanguini proprio, ſororis filio parceret. Magis igitur imperio neceſſarius, quam amabilis eſt habitus, atque haec una cauſa fuit, cur eum caeſum graviter ferret orbis, et divorum numero inſereret. Memorandum, quod narrat Victor,[c]) eum primum apud Romanos capiti diadema innexuiſſe, quod tamen numi ipſi non confirmant, quo de argumento agetur alibi.

Vxor *Severina*, de qua infra.

Numi:

A. IMP. AVRELIANVS. AVG. *Caput vel laureatum, vel radiatum in AV., laureatum in AE. II., radiatum in AE. III.*

B. IMP. C. L. DOM. AVRELIANVS. AVG. *Caput laureatum, vel radiatum in AV., radiatum in AE. III.*

C. IMP. C. AVRELIANVS. AVG. *Caput laureatum, vel radiatum in AV., radiatum in AE. III.*

D. IMP. C. L. D. AVRELIANVS. *Caput radiatum in AE. III.*

E. IMP. C. DOM. AVRELIANVS. AVG. *Caput radiatum in AE. III.*

F. AVRELIANVS. AVG. *Caput radiatum in AE. III.*

G. IMP. C. L. DOM. AVRELIANVS. P. F. AVG. *Caput laureatum in AV.*

H. IMP. CAE. *vel* CAES. CL. DOM. AVRELIANVS. AVG. *Caput radiatum in AE. III.* (Band.)

I. DEO. ET. DOMINO *etc. Vide infra ſub* RESTITVT. ORBIS.

---

a) Eutrop. Victor, Vopiſcus cap. 38. b) Tillemont nota XII. in Aurelian. c) in Epitome.

* * *

Vt lit. C.

CONS. PRINC. AVG. *Imperator ſtans dexteram tropaeo adplicat, ſ. haſtam.* AR. (Band.)

Averſae epigraphe inſolens, cujus ſenſum mihi ignotum profiteor, et abſtineo conjecturis. Ejus etiam explicatum nobis invidit praeco Bandurius.

Vt lit. A.

DACIA. FELIX. *Mulier ſtans d. haſtam aſini capite praefixam.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Similem Daciae typum jam in moneta Decii vidimus, unde explicationem pete. Quod ad praeſens aevum pertinet, conſtat ex Eutropio et Vopiſco, Aurelianum abjecta ſpe retineri poſſe Daciam, Gothis aucto etiam per clades numero incurſantibus, milites inde incolasque omnis ſexus et aetatis abduxiſſe, hosque cis Danubium locaſſe diſtributis inter duas Moeſias agris, atque addita huic tractui Daciae appellatione.

Vt lit. B. et A.

GENIVS. ILLVR. *Genius ſtans d. pateram, ſ. cornucopiae, juxta ſignum militare.* AV. AE. III. (Band. Muſ. Caeſ.)

Similem quoque averſam in Decii moneta vidimus. Aurelianus in hoc tractu, et ab ejus legionibus primum agnitus imperator, et rebus in eo ex longo geſtis inſignis hujus typi cauſam praebuit.

Vt lit. C.

PANNONIAE. *Mulier ſtans d. extenta, ſ. ſignum militare.* (Band. Muſ. Caeſ.)

Ex cauſis ſimilibus lecta haec averſa. Pannoniarum jam meminere numi Aelii Caeſaris et Decii. Verum et hac aetate in Pannoniis magna pars potentiae Romanae ſita fuit. Non multo poſt Aureliani imperium dixit Mamertinus ad Maximianum Herculeum: [a]) *Quis enim dubitat, quin multis jam ſaeculis, ex quo vires illius* (Pannoniae) *ad Romanum nomen acceſſerint, Italia quidem ſit gentium domina gloriae vetuſtate, ſed Pannonia virtute?*

Vt lit. G.

P. M. TR. P. COS. P. P. *Leo capite radiato in aliis gradiens, in aliis currens fulmen ore geſtat.* AV. (Muſ. Caeſ.)

De averſae epigraphe mox infra. Typi explicationem pete ex numo ſimili Caracallae V. C. 967.

Vt lit. A.

P. M. TR. P. P. P. COS. *Neptunus dextro pede rupi inſiſtens d. delphinum, ſ. tridentem.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. C.

P. M. TR. P. VI. COS. II. P. P. *Sol ſtans d. elata, ſ. globum, pro pedibus captivus ſedens.* AV. (Band.)

Vt lit. C.

P. M. TR. P. VII. COS. II. P. P. *Mars gradiens d. haſtam, ſ. tropaeum ſuper humero.* AV. (Muſ. Caeſ. Band.) Similem item aureum citat Occo, ſed inſcriptum: COS. III.

En numos Aureliani omnes usque modo cognitos notis chronologicis inſignes, ſed quas praeſtaret prorſus abeſſe, nam tum chronologiam etſi non juvarent, non turbarent tamen. Sane quo anno tribun. poteſtatem VI. inivit,

a) Paneg. ad Maximian. c. 2.

ſaltem jam fuit COS. III., tribunatum autem VII. in nulla quorumcunque ſententia potuit attingere. Nolo cum Bandurio ad eorum lapſum, qui numos deſcripſere, confugere, cum numum poſtremum, unumque omnium maxime mendacem prae oculis ipſe habeam. Verius ſic ſtatuemus, inde a Gallieno omnibus his notis aut nullam, aut perexiguam fidem habendam. Ceterum quae ad terminos imperii Aurelianei pertinent, infra tractabuntur.

*
* *

DEO. ET. DOMINO. NATO. AVRELIANO. AVG. *Caput radiatum.*

RESTITVT. ORBIS. *Mulier ſtans imperatori paludato coronam porrigit.* AE. II. (Spanheim T. II. p. 491. Band.)

DEO. ET. DOMINO. NOSTRO. AVRELIANO. AVG. *Caput radiatum.*

RESTITVT. ORBIS. *Mulier adſtanti imperatori paludato coronam offert.* AE. III. (Muſ. Genov. Tab. XXI. n. 11.)

Spanhemius in numum priorem commentatus [a]) ingenioſe animadvertit, Aurelianum in hoc numo dici *deum et dominum NATVM*, ut ſeſe diſtingueret a Sole, qui eſt ex numero deorum *ἀγεννητων, ingenitorum* et aeternorum, quemque mox infra dictum *dominum imperii Romani* videbimus. Quae mihi ſententia prae altera Bandurii multo videtur probabilior, exiſtimantis, numum hunc mortuo demum Aureliano fuiſſe ſignatum. En inſigne argumentum ultimae arrogantiae, quae cadere in mortalem poteſt. Iam domini nomen ſuperbius hactenus viſum, ac propterea a moneta Romana usque nunc extorre, etſi illud imperatoribus in ſalutationibus officioſis, ac ſermonibus jam pridem tribueretur, de quo agemus plura in tractatu ad hunc titulum. Nunc vero popalam illud Aurelianus in moneta profitetur, neque eo contentus, orbis dominatum ſeſe invidioſo hoc titulo complexum, in coeleſtia jura temere involat, et vivus adhuc homuncio deum ſeſe monumentis publicis inſcribi patitur, quo minus idem deinceps in Caro mirum videbitur, quem utroque ſerius titulo gloriatum videbimus. Dei et domini titulos Domitiano non modo in operibus figlinis datos vidit Paſſerius, [b]) ſed a ſtolido hoc homine adpetitos refert Suetonius, [c]) unde et de eodem Martialis: [d]) *Edictum domini deique noſtri*, ſed vivente adhuc; nam idem, quod turpium aſſentatorum proprium eſt, ejus defuncti culpavit arrogantiam: [e])

Dicturus dominum deumque (Trajanum) *non ſum.*
Non eſt hic dominus, ſed imperator,
Sed juſtiſſimus omnium ſenator - - -
Hoc ſub principe, ſi ſapis, caveto,
Verbis Roma prioribus loquare.

*
* *

AVRELIANVS. AVG. CONS. *Imperator togatus ſtans ad aram d. pateram, ſ. ſcipionem.*

SOL. DOM. IMP. ROMANI. *Caput*

a) l. c. b) Lucern. Tom. I. tab. 74. Tom. III. tab. 26. 38. c) in Domit. c. 13. d) L. V. epigr. 8. e) L. X. epigr. 72.

Solis radiatum, prae quo quatuor ejus equi. AE. II. (Muſ. Caeſ.)

AVRELIANVS. AVG. CONS. *Idem typus.*

SOL. DOMINVS. IMPERI. ROMANI. *Caput Solis nudum abſque radiis.* AE. max. mod. (Muſ. Piſani) AE. II. (Band.)

Ad eximios hos numos diſtuli mentionem cultus, quem Aurelianus teſtibus numis et hiſtoricis ſingularem, et plus omnibus hactenus principibus Soli impendit, quem a matre habuiſſe hereditarium, ex Callicrate docet Vopiſcus referente, fuiſſe eam ſacerdotem ejus aſtri in eo vico, in quo habitabant parentes. [a]) Crevit haec principis in Solem obſervantia, quando bellum ſibi ſumpſit adverſus Zenobiam gerendum in Oriente, quem Solis arbitrio ſubeſſe olim creditum; quare et Solis caput comparet in numis Trajani, quin et M. Antonii IIIviri, qui nempe bellis Orientis diſtinebantur. Quod quidem Solis in Orientem imperium non primi agnovere Romani, ſed jam priſcis temporibus ipſi Graeci. Etenim teſte Pauſania pridem Troezenii aram erexere Ηλιȣ Ελευϑεριȣ, *Solis Liberatoris*, quod ejus, ut putabant, ope a metu Xerxis et Medorum liberati eſſent. Ergo et Aurelianus fauſto uſus ejus belli exordio Elagabalo Emeſeno, qui idem cum Sole fuit, cujusque ſibi opem per eam expeditionem adfuiſſe rebatur, vota perſolvit, templumque fundavit. [b]) Eosdem etiam honores Soli Palmyrae conſtituit, quae urbs ejus aſtri numini enixe devota fuit. [c]) At praecipuum tanti adfectus argumentum fuit templum immenſis ſumptibus Romae ejus honori erectum, cujus omnes fere ſcriptores veteres meminere. Inde factum, ut major numorum Aureliani pars Solis cultum jactet, et aut ſolus averſae typum conſtituat, aut ejus ſaltem caput in numi area defixum ſit. Ejus generis ſunt: ORIENS. AVG. *Sol ſtans*, quorum incredibilis eſt copia. PACATOR. ORBIS, *Sol ſtans.* PROVIDEN. DEOR. *Sol, et mulier bina ſigna militaria geſtans ſtantes.* RESTITVTOR. ORIENTIS, *Sol ſtans.* SOLI. INVICTO. *Sol captivum pede calcans*, de quo titulo egi in numis Emeſae Syriae. MARS. INVICTVS, *Sol globum adſtanti viro militari tradens.* In numis duobus, in quibus nunc verſamur, magis apparent honores in Solem collati, quippe qui eum *dominum imperii Romani* ſalutant, quod illi decus imperator quoque Iulianus tota ea oratione, quam in regem Solem ſcripſit, liberaliter detulit, eo usque adulatus ſerviliter, ut non dubitaret mox in exordio profiteri: *και γαρ ἐιμι τȣ ϐασιλεως ὀπαδος* Ηλιȣ, *ſum enim regis Solis ſervus adſectator.* Tanta in Solem hoc aevo obſequia non mirabitur, qui attonitum ad ejus ſideris potentiam Plinium, ſibique illud fere unicum numen creditum noverit. [d])

Typus prior propter additas Solis quadrigas illuſtrior; in altero numo, niſi juvaret inſcriptio, Solis caput intelligi non poſſet.

Vt lit. B.

VICTORIA. AVG. *Victoria gradiens.* AV. (Muſ. abb. Caccia Cremonae.)

---

a) in Aurelian, c. 4. b) Vopiſcus. c) Ibid. d) H. N. L. II. § 4.

Vt lit. A.
VICTORIA. GERM. *Victoria gradiens.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. A.
VICTORIA. GOTHIC. *Tropaeum inter duos captivos.* AE. III. (Tanini.)

Numus alter rariſsimus memorat relatam de Marcomannis, aliisque Germaniae populis victoriam, cujus ſupra ad annum V. C. 1073 memini. Dictum ab his victoriis *Germanicum Maximum*, et *Gothicum Maximum*, in ejus titulis videbimus.

Vt lit. A.
VIRTVS. ILLYRICI. *Mars gradiens, pro pedibus captivus.* AE. III. (Tanini.)

Divus Aurelianus.

Audita ejus nece continuo ex ſententia Taciti tum adhuc privati decreti honores divini. [a]) Sed deſunt numi, qui iſtud ſtabilirent. Neque ex marmoribus plus lucis. Tamen *divus* appellatur in catalogo natalium Caeſarum, quem poſt Bucherium reſtituit Marinius. [b])

Numi commatis peregrini.

Numum Graecum Aureliano a Pergenſibus Pamphyliae dedicatum ex ſchedis Vaillantii recitat Bandurius. [c]) Sed neſcio quomodo, odiſſe plerumque ſoleo jactatas has virorum eruditorum ſchedas, ſeu numos ſpectes, ſeu marmora. Proditus item eſt urbis incertae alter Graecus, in cujus averſa eſt caput uxoris Severinae, quem deſcribam infra in numis hujus Auguſtae. Sed et hunc in ſuſpectis habeo.

Alexandrini exſtant copioſi cum annis A — ς, de quibus agetur mox infra.

Nomina ac tituli.

Valerius, *Valerianus.* Illud Aureliano tribuit Claudius Aug. in epiſtola, quam recitat Vopiſcus. [d]) Vtrumque eidem tribuitur in nonnullis faſtis, et marmoribus, ut videre eſt apud Relandum, [e]) et Reineſium. [f]) Numis haec non confirmantur.

Claudius. Bandurius binos numos laudat inſcriptos: IMP. CAE. CL. DOMIT. etc. [g])

Germanicus Max. Gothicus Max. Parth. Max., quin et *Arabicus Max. Palmyr. Max.* nobis offerunt marmora apud Gruterum et Muratorium, ſi modo, praecipue, quae poſteriores duos titulos continent, certae ſunt fidei. In numis horum nullus reperitur. De aliis ejus titulis vide Vopiſcum. [h])

De terminis imperii.

Scriptores veteres Aureliano annos ſex, plerique alii quinque cum dimidio permiſere, quorum teſtimonia collecta vide apud Tillemontium, [i]) et Mazzolenum. [k]) Certum eſt, jam etiam poſteriorem limitem nimium exſpatiari. Nam cum Aurelianus proceſſerit conſul

---

a) Vopiſcus c. 41. b) Frat. arv. p. 387. c) Tom. I. poſt pag. 544 in Addend. d) in Aurelian. c. 17. e) Faſt. conſ. ad ann. P. X. 271. f) Syntag. inſcript. T. I. p. 384. g) Pag. 274. h) Cap. 30. i) Nota III. in Aurel. k) de trib. pot. p. 193.

anno V. C. 1024, factus eſt Auguſtus anno praecedente 1023, cumque ſucceſſor ejus Tacitus proceſſerit conſul anno V. C. 1029, factus is eſt Auguſtus anno proxime ſuperiore 1028, nimirum ex inſtituto vetere, quo is, qui imperium ſuſcepit, proximis Kalendis Ianuar. conſul ſemper proceſsit. Ex quo efficitur, imperaſſe eum annis ſolidis quatuor, quibus addenda pars anni 1023, quo dictus eſt Auguſtus, et pars anni 1028, quo deceſsit, ex quo tamen anno poſteriore eximendi adhuc ſunt ſex menſes interregni ejus mortem conſecuti, de quo vide Tacitum ſucceſſorem, et pars reliqua, quae Tacito Aug. debetur. Videndum jam, quid ad hoc examen conferant numi.

Eos, qui ſunt commatis Romani, nihil conferre opis, quin chronologiam turbare potius, jam ſupra ad numos P. M. TR. P. etc. memoravi. Simile judicium de marmoribus, quae offerunt Gruterus et Muratorius, in quibus praeter lapſus eorum, qui ea vulgavere, metuas etiam fidem, quod Panviniana pleraque ſunt, aut Hiſpanienſia. Vnicum ſubſidium a numis Alexandrinis. Exſtant id genus Aureliani numi a L. A. usque L. ς, ſeu ab anno I. usque ad VI. Certum eſt, numos inſcriptos L. A. fuiſſe ſignatos ante exitum Auguſti V. C. 1023. Nam eſto, eos poſt hoc tempus eſſe percuſſos, ex cognito Alexandrinorum calculo annus ς, ſeu VI. inciperet exeunte Auguſto V. C. 1028, et quod ſequitur, hoc adhuc tempore vixiſſet Aurelianus. Verum ſi iſtud, qua ratione huic adhuc anno inſeremus interregnum VI. menſium, quod inter Aureliani mortem, et Taciti electionem interceſsiſſe referunt Vopiſcus et uterque Victor? Ergo ſi verum eſt horum teſtimonium, neceſſe eſt etiam, annum A pertinere ad tempus diem XXIX. menſis Auguſti anni V. C. 1023 praecedens, coepiſſe tum annum B, ac demum annum ς initium ducere ab eodem die anni 1027, quo labente, ſed anno Iuliano 1028 caeſus eſt Aurelianus. Quare numi Alexandrini cum hiſtoricorum teſtimoniis recte conſpirant. Etenim caeſus eſt Aurelianus circiter medio Martio V. C. 1028, quo tempore fluxit Alexandrinorum annus VI., inde interregnum VI. menſium, quo exacto electus Tacitus die XXV. Septembris, ut dicetur, ac tum huius numi Alexandriae ſignari coepere cum anno A. Ex quo aperte liquet, quod jam in Claudio Gothico innui, numos Alexandrinos Claudii cum anno Δ locum habere non poſſe, ac denique annos VI. imperii, quos varii ſcriptores Aureliano tribuunt, admitti non poſſe, niſi, quod ignoramus, Claudius mox ineunte anno V. C. 1023 mortuus ſtatuatur, et ipſum etiam interregnum ſex menſium, quod viſum nonnullis eruditis, adhuc a ſcriptoribus ſub Aureliani imperio comprehenſum eſt, quanquam vel tum ſexennium iſtud nonniſi incompletum intelligendum erit.

At enim deſcriptum hic ordinem urget difficultas non levis, nempe Severinae, quae certa fuit Aureliani uxor, numi Alexandrini, iique obvii cum anno Z ſeu VII., ex quo ſequeretur, quoniam annus Z duci non potuit, niſi ab exeunte Auguſto anni V. C. 1028, neque Auguſtarum numi niſi vivo marito feriri conſuevere, Aurelianum ſaltem usque ad dictum Auguſti diem fuiſſe ſu-

perſtitem. Non inficior objecti nodi moleſtiam, neque eum declino, ſed cum res ipſa poſtulet, reperiundum eſt aliquid, quod ejus ambages reſolvat. Animadvertendum cumprimis, nullum omnino hactenus cognitum eſſe Aureliani numum cum anno Z. An vero credibile, ſi die XXIX. Auguſti ejus anni imperavit adhuc, aut nullos deinceps numos cum ejus capite fuiſſe percuſſos, aut horum nullum ad nos perveniſſe, cum tamen tot cum uxoris capite ſuperſint, et aetatem tulerint? Ipſe hic ejus numorum defectus, qui tamen ſupereſſe deberent, cum obvii ſint uxoris numi, ſatis nos admonet, Aurelianum dictum terminum non attigiſſe, et adſertum ab hiſtoricis interregnum ſtabilit potius. At, inquies, num cuſos putabimus numos uxoris nomine mortuo etiam marito? Ajo, neque iſtud nullo exemplo. Liviae Auguſti, et Domnae Severi habemus numos mortuis maritis per provincias ſignatos. At harum ſuperſtites fuere filii imperantes. Eſto: nihil enim plus iſtud probat, quam fuiſſe rationem dedicandae utrique etiam poſt maritorum mortem monetae. Ergo, etſi non eadem, tamen eſſe aliqua ratio potuit, propter quam placuerit, Severinae monetam etiam poſt Aureliani exceſſum continuare, qualis eſſe poterat vel adfectus in defunctum, vel quoniam haec una tum ſuperfuit Auguſto nomine inſignita, et quod conſequitur, nemo tunc alius fuit praeſto, cujus nomine Alexandriae pecunia in uſus quotidianos cudenda inſigniretur. Adverto praeterea, nullum adhuc proditum Severinae numum Alexandrinum praeterquam cum annis ς et Z, id eſt VI. et VII., ſi Arigonii numos demas cum annis A, [a]) et B, [b]) ſed cujus iconiſmis jure diffidimus. Quod ſuſpicari facit, Severinae nonniſi caeſo marito numos Alexandriae dedicari coeptos, idque factum neceſſario, nullo tum alio vivente, ut dixi.

Haec doctrina ut violenta non eſt, ita et ſtatutum ab hiſtoricis interregnum plurimum adjuvat. Aliorſum abit Mazzolenus, qui ductus auctoritate numorum Latinorum, qui trib. poteſtatem VII. inſcribunt, et Alexandrinorum Severinae cum anno Z, ſtatuit, Aurelianum dictum fuiſſe Auguſtum circa initium Decembris V. C. 1023, mox proximo IV. idus iteraſſe trib. poteſtatem, ac demum eodem die anni 1028 iniviſſe tribunatum VII., et ſecundum eandem legem explicandos etiam Alexandrinos Severinae, quoniam anni his inſcripti ex ejus ſententia non ab exeunte Auguſto deducuntur, ſed tribunatuum numerum ſequuntur. At cum adverſari ſibi videat Vopiſcum adſerentem, Tacitum jam VII. Kal. Octobr. anni V. C. 1028 electum imperatorem, atque iterum Vopiſcum et utrumque Victorem auctores anarchiae VI. vel VII. menſium, ab his ſe moleſtiis continuo liberat inficiando omnium horum teſtimoniorum veritatem. [c]) Neceſſe non puto, hanc ejus ſententiam, cui vix eruditorum quiſpiam facile ſubſcribet, multis refutare. Ajo tantum, in hac ejus doctrina non potuiſſe ſignari numos Aureliani cum anno A, quorum tamen complures in muſeis exſtant, non ante diem IV. idus

a) Num. Alex. tab. XXIX. b) Numi alii Alex. tab. IX. c) de trib. pot. p. 193. ſeq.

Decembres, quia nuncius Aureliani ad imperium admoti tum nondum perveniſre in Aegyptum potuit, cum nonniſi initio Decembris adclamatum Auguſtum ipſe ſtatuat, item quia hoc ipſo tempore in Aegypto numi cum anno Δ. Claudii ſignabantur, ut ipſe Mazzolenus alibi diſerte docet. [a]) Non poſt, quoniam tum jam coepit currere annus B. De reliquis ejus ſententiae adverſantibus arbitretur lector.

PRETIVM.

Aurei	R.
Argentei	RRRR.
Aenei I. formae	RRR.
Aenei II. formae	R.
Aenei III. formae	C.
Alexandrini	C.

VLPIA SEVERINA.

Certa Aureliani uxor cum ex numis, tum marmore Muratorii: [b]).

VLPIAE. SEVERINAE. AVG. COIV GI

D. N. INVICT. AVRELIANI. AVG.

De ea vix quidquam compertum. Superſtitem fuiſſe marito, docent numi Alexandrini.

Filiam natam Aureliano tradit Vopiſcus, cujus poſteri ſua adhuc aetate Romae fuere. [c])

Numi:

SEVERINA. AVG. *in aliis:* SEVERINAE. AVG. *Caput ſuper luna bicorni, ſed quae abeſt in aeneis minimi voluminis.*

CONCORDIAE. MILITVM. *Mulier ſtans d. et ſ. ſignum militare tenet.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa.

IMP. AVRELIANVS. AVG. *Caput radiatum.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Hic numus Severinam certam Aureliani uxorem facit. Numi reliqui obvios Auguſtarum typos offerunt.

Numi commatis peregrini.

ΘΕΑ. CΕΟΥΗΡΙΝΑ. CΕΒΑC. *Caput velatum.*

ΑΥΤΟΚ. ΑΥΡΗΛΙΑΝΟC. CΕΒΑC. *Caput laureatum.* AE. (Pembrock P. III. tab. 45.)

Numum hunc proponere placuit, quod hac aetate rariſsimi ſunt numi

a) de trib. pot. p. 190. b) Pag. 1994. 3. c) in Aureliano c. 42.

Graece inſcripti demptis Alexandrinis, quos continuo indicabimus. Poteſt tamen de hujus numi fide dubitari. Nam doceret, Severinam, quia in hoc numo conſecrata dicitur, ante Aurelianum fuiſſe mortuam, cum tamen numi Alexandrini contrarium doceant.

ΟΥΛΠ. CΕΟΥΗΡΙΝΑ. CΕΒ. *Ejus caput.*

L. S. *vel* Z *variis typis.* AE. II. III.

Ex his numis Severinae gentem *Vlpiam* tenemus, ex quo ſuſpicio, fuiſſe eam filiam Vlpii Criniti, qui Aurelianum adoptavit, qua de adoptione copioſe agit Vopiſcus. De annis VI. et VII, quos hi numi ſiſtunt, vide, quae in Aureliani moneta adverti, quo loco monui etiam, non haberi certos Severinae numos cum annis aliis.

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - -	RRR.
Argentei - - - - - - - - -	O.
Aenei I. - - - - - - - - -	RRR.
Aenei II. - - - - - - - - -	R.
Aenei III. - - - - - - - - -	C.
Alexandrini - - - - - - - - -	R.

PRINCIPES PALMYRAE.

Gallieno imperante vidit Oriens principes, qui non aliorum ejus aetatis more per ſcelus imperium invaſere, ſed primum Roma ipſa approbante, mox etiam connivente Auguſti titulum jure tenuere. Eorum ſedes Palmyrae fuit regionis cognominis urbe principe verſus Euphratem ſitae. Magnam eorum fuiſſe potentiam, argumento eſt, quod Perſiam ipſam terrore complevere, ac deinde cum Romanis ipſis congreſſi nonniſi aegre victi ſunt. Eorum vero opes domeſticas ac magnificentiam colligimus ex Vopiſco, reportatam victa Zenobia avitam praedam copioſe deſcribente, [a]) tum ex ſubſtructionum Palmyrenarum hodieque ſuperſtitum ſtupendis reliquiis, quas delineatas vide ab eruditis Anglis Dawkins et Wood ante annos circiter L. huc profectis.

Eorum res geſtas deſcripſere ex veteribus Zoſimus, [b]) Trebellius, [c]) Vopiſcus, [d]) Zonaras, [e]) minoresque alii, ſed ſueto hujus aevi ſcriptoribus diſſenſu, quo factum, ut multum negotii faceſſerent eruditis, cum eorum teſtimonia cum numis horum principum contenderent. Vt remotiores Triſtanum, Spanhemium, Harduinum, Bandurium, Vaillantium, [f]) Santinellum [g]) taceam,

a) in Aureliano. b) L. I. c) in Gallienis, Tyrannis, Claudio. d) in Aureliano. e) in Annalib. f) Mem. B. L. T. II. p. 534. g) Raccolta di Calogerà T. IX. p. 95.

qui eos primi examini ſubjecere, ante annos non multos trium inſignium virorum lucubrationes ad hos explicandos numos uno fere tempore editas vidimus, I. Eraſmi Froelichii *de familia Vabalathi numis illuſtrata opuſculum*, quod in illuſtris ejus viri ſchedis repertum quatuor poſt annis, ex quo is diem obiit, Khellius typis vulgandum curavit Vindobonae 1762. II. Eduardi Corſinii *epiſtolam de Hermiae Vabalathi numis, imperio, atque aetate*, *Liburni 1761*. III. Pellerinii *Reges Palmyrae*, in opere: *Recueil des médailles de Rois pag. 157* edito Pariſiis 1762. Horum commentarii non modo in pretio habendi propterea, quod remoto a partium ſtudiis animo ſcripti ſunt, nam eorum nemini de alterius conatibus conſtabat, ſed etiam quod nos abunde inſtruunt, quoniam ad illuſtrandam hanc monetam omnem contentionem attulere, et tamen plerumque confugere ad conjecturas coacti ſunt, de illuſtrando amplius hoc argumento deſperandum nobis eſſe, niſi dies olim certioribus nos praeſidiis inſtruat. Quare ſatis habebo, horum varias opiniones, additis, ubi neceſſe duxero, meis obſervatis, paucis commemorare, neglectis tamen plerumque inanibus ſententiis, quas veteres artis noſtrae magiſtri ex iniqua inſcriptionum lectione, aut quod Goltzii commenta aliquid eſſe putabant, attulere, quae qui volet, poterit ex laudata Corſinii epiſtola capere.

* * *

ODENATHVS. Secundum Zoſimum illuſtri Palmyrae loco natus, ſecundum Procopium princeps Saracenorum, qui Euphratem adcolebant, capto V. C. 1014 P. X. 261 a Perſis Valeriano, eorumque rege Sapore toti Orienti infeſto, inito cum Baliſta praefecto praetorio foedere Saporem trans Euphratem fugat, eum continuo transgreſſus Cteſiphontem ipſam capit, imperiumque in Oriente Sapore multis cladibus attrito reſtituit. Gallienus acto Romae de Perſis aliena virtute domitis triumpho, ut hominem de ſe tam praeclare meritum digno praemio adficeret, participato imperio Auguſtum appellat. Paucis poſt annis a Maeonio conſobrino e medio tollitur V. C. 1019 P. X. 266, vel ſequente, ut colligitur ex numis Vaballathi.

Ad hunc Odenathum veriſimiliter pertinet marmor repertum Palmyrae, et poſt alios editum a Renaudotio: [a]) ΤΟ. ΜΝΗΜЄΙΟΝ. ΤΟΥ. ΤΑΦЄΩΝΟϹ. ЄΚΤΙϹЄΝ. ЄΞ. ΙΔΙΩΝ. ϹЄΠΤΙΜΙΟϹ. ΟΔΑΙΝΑΘΟϹ. Ο. ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟϹ. ϹΥΝΚΛΗΤΙΚΟϹ. Ο. ΑΙΡΑΝΟΥ. ΤΟΥ. ΟΥΑΒΑΛΛΑΘΟΥ. *Hoc monumentum ſepulcrale fecit de ſua pecunia Odaenathus vir clariſſimus ex ordine ſenatorio Aeranis filius, Vaballathi nepos.* Illuſtre hoc marmor complura egregie docet, ac I. quidem, orthographiam nominis ΟΔΑΙΝΑΘΟϹ, pro quo Eutropius Ὀδεναθος, Zoſimus Ὀδαναθος, Procopius Ὀδοναθης, [b]) Trebellius *Odenatus*. Item ΟΥΑΒΑΛΛΑΘΟϹ conſpirantibus cum hac ſcriptura numis Graecis, cum tamen aliam teneant Latini, ut videbimus. II. Additum nomen Romanum *Septimii*, ex quo mirum videri non debet, uxorem quoque Zeno-

a) Mem. B. L. T. II. p. 530. b) Bell. Perſ. L. II. c. 5.

biam dictam fuiſſe Septimiam, ut docent numi, de cujus nominis cauſa conjecturas admodum leves contulerunt antiquarii. Enimvero praeclare ex marmoribus probat Renaudotius, Septimii nomen apud Palmyrenos multum valuiſſe. III. Odenathi quoque patrem Aeranem, avum Vaballathum prodit. Ex avi deinde nomine filius quoque dictus Vaballathus, cujus copioſos habemus numos.

SEPTIMIA ZENOBIA, Odenathi uxor altera, a Cleopatra, quin et Didone et Semiramide ducere genus credita, [a]) ingentis ſpiritus, ac conſilii ſupra feminam, literarum etiam ſtudiis impenſe dedita, praeceptore uſa Longino, cujus inſignem περὶ ὕψους commentarium tanto magis miramur, quod tantum ingenium inculta haec aetas tulit. Caeſo marito filiorum nomine adminiſtravit imperium, et Gallieni ſtupore in rem ſuam uſa majoribus ſe copiis inſtruxit, et attentavit provincias imperii Romani ne marito quidem a Gallieno conceſſas, connivente ad haec ipſo Claudio, propioribus per Occidentem curis occupato. Si Zoſimo fides, hoc imperante invaſit Aegyptum, variaque uſa fortuna eam ſibi denique adſeruit. Sed orationis fidem elevant numi; nam Claudium ab Alexandrinis conſtanter fuiſſe agnitum imperatorem horum numi toto ejus imperii tempore, ac incredibili quidem numero ſignati teſtantur. Neque magis veriſimile, quod idem refert, eam ſub Aureliano regni ſui fines per Aſiam minorem in Galatiam usque prolataſſe. Tamen primo ejus imperantis anno Aegyptum a Palmyrenis quadam imperii cum Aureliano communione fuiſſe poſſeſſam, ex Vaballathi numis patebit. Verum Aurelianus rebus in Occidente compoſitis bellum mulieri ſucceſsibus elatae indicit, contractisque in Orientem imperii viribus aliquoties victricem Palmyrae ſuae includit, inde deſperatis rebus elapſam ex fuga retrahit, aureisque catenis vinctam ſuum Romae triumphum ſequi jubet V. C. 1026 P. X. 273. Vivere tamen ei conceſſum, egitque deinceps vitam more matronae Romanae liberaliter a victore habita teſte Trebellio.

Liberi ab hiſtoricis produntur

HERODES, Odenathi ex priore uxore filius, et imperator cum patre appellatus. Propter vitam delicatiorem omnibus inviſus, agente, ut fertur Zenobia, quae inique ferebat, filios ſuos privigno poſtponi, una cum patre interimitur. [b]) Laudatus ſupra Renaudotius aliud marmor Palmyrenum recitat, ex quo habemus CΕΠΤΙΜΙΟΝ ΟΥΡΩΔΗΝ.

HERENNIANVS et TIMOLAVS Zenobiae filii. Eorum nomine mater remp. obtinuit, purpuratosque imperatoris habitu incedere juſsit. Quis fuerit eorum exitus, ignoravit ipſe, qui utriusque hiſtoriam ſcripſit, Trebellius, et, quod prodigio ſimile, idem ſynchronus.

Diverſum a Trebellio refert Vopiſcus, a quo Zenobiae filius proditur

VABALATHVS, ſed quem is *Balbatum* vocat, aut, ut habet codex Pala-

a) Trebell. in Zenob. et Herenniano. b) Trebell. in Herode et Maeonio.

tinus, *Babalatum* teſte Salmaſio: [a]) de quo ille ſic: *Hoc quoque ad rem pertinere arbitror*, Balbati *filii nomine Zenobiam, non Timolai et Herenniani imperium tenuiſſe.* [b]) Vopiſco ſuffragantur numi veri, qui hos ignorant, illum agnoſcunt.

Commemoratis hiſtoricorum teſtimoniis ad numos ipſos transeamus.

Numi Odenathi.

Ejus numi uni Goltzio cogniti, quibus ſi quis volet habere fidem, adeat fontem. Teſte Trebellio [c]) Gallienus Odenathi monetam, qua Perſas captos traheret, cudi juſsit, ſed cujus generis numus ſeſe adhuc nemini, et ne ipſi quidem Goltzio obtulit.

Numi:

Herodis, Herenniani, Timolai, Maeonii.

Singulorum monetam reperit Goltzius, eamque recoxere Occo, Mediobarbus, Bandurius. Maeonii tamen numum recitat quoque auctor muſei Pembrock: [d])

IMP. C. MAEONIVS. *Caput radiatum.*

VENVS, *Dea ſeminuda ſtans d. - - - ſ. haſtam.* AE.

Sed quem equidem numum non multum praeſtare Goltzianis exiſtimo.

Quin et Timolai numum nuper vulgatum reperio:

Protome regis capite tiara tecto, pone A.

ΒΑΣΙΛΕV - ΜΙΓΑΛ° - ΤΙΜΗΛΑ° - *Victoria in citis bigis, infra quas* H. AE. III.

Eum ex locuplete muſeo Hunteri dedit cl. Pinkertonus, et Timolao Zenobiae filio tribuit. [e]) Ad explorandam cimelii tam rari, atque inſolentis fidem omnes artis noſtrae machinae ſunt adhibendae. Atque utinam illud minus in ſuſpiciones pateret. Iam primum mirum videtur capitis tegmen, tiara nempe Armeniacae ſimilis, cum tamen Palmyreni principes omnes cultum in numis Romanum adfectaverint, ut continuo patebit, atque etiam mater Zenobia filios Herennianum et Timolaum habitu imperatorio, ut paullo altius diximus, non regio barbarico apparere voluerit. Ex qua ipſa cauſa non facile dabimus, Timolaum dici ϐασιλεα, quando Vabalathus et Zenobia ſeſe in moneta dixere Auguſtos. Deinde an ferendum, rectum ΒΑΣΙΛΕVS conjungi cum obliquo ΜΕΓΑΛΟΥ? Non magnopere nitor teſtimoniis ſcriptorum veterum, qui eum conſtanter *Timolaum*, non *Timelaum* appellant, quia exiguam ab adcuratione laudem ſunt promeriti. Tamen quia vocabulum illud manifeſte ex τιμη et λαος componitur, τιμη autem in compoſitione ſemper η in ο convertit, ut Τιμοθεος, Τιμοκρατης etc., neceſſario etiam ſcribendum Τιμολαος. Denique et literarum forma ſuſpectum copioſe numum facit. Signa formatum ut Σ pro C non modo

a) in Vopiſcum p. 380. b) in Aureliano c. 38. c) in Gallieno c. 12. d) P. III. tab. 28. e) Eſſay on medals Vol. I. p. 301.

in numis hujus aetatis, ſed etiam quibuscunque monumentis aliis mihi incompertum, hac jam pridem antiquata forma. O in eadem ſcriptura aliis literis contractius non niſi optimae Graecorum aetati, ac nonniſi illi, quae Alexandro M. utrinque vicina fuit, convenit. Novi, in quibusdam Parthorum numis I pro E valuiſſe, at cur in hoc uno eodemque numo I et E variant? Viderint eruditi Britanni, utrum tot ac tanta objecta dubia amoveri, aut excuſari commode poſsint, aut ſi numus vere eſt antiquus, an non ſit vetuſtioris cujuspiam Timelai, nobisque incogniti; nam omnes numi hujus periſtaſes remotius mihi haud dubie aevum videntur poſtulare.

Numi Vabalathi.

A. VABALATHVS.VCRIMDR. *Caput laureatum.*
IMP. C. AVRELIANVS. AVG. *Caput radiatum, infra:* B. Γ. Δ. E. S. Z. H. AR. III. admixto aere. AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

B. IMP. C. VABALATHVS. AVG. *Caput radiatum.*
AEQVITAS. AVG. — IOVI. STATORI. — VICTORIA. — VIRTVS. AVG. *cum ſuis typis.* AE. III. (Band. Pellerin.) Inſignis alius: AETERNITAS. AVG. *Sol ſtans d. elata, ſ. globum, in area aſtrum.* AR. III. mixto aere. (Muſ. princ. de Waldeck.)

C. AΥΤ. CPωIAC. OΥABAΛΛAΘOC. AΘHNOΥ. *Caput laureatum et diadematum puerile, juxta:* L. Δ, vel:

D. A. CPIAC. OΥABAΛΛAΘOC. AΘHNΥ. *Caput laureatum et diadematum puerile, juxta* L. Δ.
AΥT. K. Λ. Δ. AΥPHΛIANOC. CЄB. *Caput laureatum, juxta* L. A. AE. II. (Pellerin, Muſ. Caeſ.) Similis muſei Borgiani fertur argenteus. (Zoega.)

E. *Eadem adverſa, juxta* L. Є.
Eadem averſa, juxta L. B.

F. *Eadem adverſa, juxta* L. Є.
Eadem averſa, juxta L. Γ. (Banduri p. 397) Numi hujus epigraphe valde ſuſpecta; aut enim pro Є reponendum ς, aut pro Γ ponendum B.

G. *Eadem adverſa, juxta* L. ς.
Eadem averſa, juxta L. Γ. (Vaill. Mem. B. L. T. II. p. 539.)

H. *Eadem adverſa, juxta* L. Z.
Eadem averſa, juxta L. Δ. (Vaill. l. c. p. 540.)

I. AΥT. K. OΥABAΛΛAΘOC. AΘHNO. CЄB. *Caput laureatum barbatum.*
L. Є. *Caput Solis, vel: Mulier ſtans d. coronam offert, ſ. duplex cornucopiae.* AE. II. (Pellerin.) Sunt RRRR.

Numi Athenodori.

K. AΥPHΛIANOC. AΘHNOΔω POC. *Capita adverſa laureata, Aureliani barbatum, Athenodori imberbe puerile.* (ita Pellerinius, at Froelichio utrumque caput eſt imberbe, tamen virilis aetatis. Fam. Vabal. p. 40.)
L. A. L. Δ. *intra lauream.* AE. II. (Froelich l. c. p. 28 et 40. Pellerin Rois tab. XVI.) Sunt RRRR.

Numi Zenobiae.

L. CEΠTIMIA. ZHNOBIA. CEB. *Ejus caput.*
ATT. K. Λ. Δ. AΥΡΗΛΙΑΝΟC. CEB. *Caput laureatum.* AE. (Muſ. Theup.) Eſt unicus, modo certae fidei.

M. *Eadem adverſa.*
L. Δ. *Providentia ſtans d. elata, ſ. cornucopiae.* AR. (Zoega ex muſ. d'Ennery.)

N. *Eadem adverſa.*
L. Є. *variis typis.* AE. III. (Band. Muſ. Caeſ.)

O. *Eadem adverſa.*
L. Z. ΠΑΛ. *Palma.*

Numum hunc Harduinus citat ex Sellero Anglo, atque in eum copioſe commentatur. [a]) Si Philippum Stoſchium audias, adhaerebit numo nonnulla fraudis ſuſpicio, cum ſimilem ſibi conſpectum, at manifeſte adulterinum teſtetur apud Froelichium in opuſculo laudato pag. 38. Verum illuſtre hoc cimelium abſolvitur teſtimonio Vaillantii, qui illud vidit, et repertum ab Anglis inter Palmyrae rudera teſtatur. [b]) Numus per epigraphen ΠΑΛ. et typum palmae ſeſe Palmyrae, ubi et repertus, ſignatum profitetur.

P. CEΠT. ZHNOBIA. CEB. *Hujus caput.*
AΠΟΛ. Γ - - - *Duo pilei Dioſcurorum,* AE. II. (Pembrock. P. III. tab. 29.)

Numus ſingularis, ſi modo certae fidei, qua ſuſpicione laborant numi nonnulli muſeiPembrockiani, etſi in paucis eximii.

Q. ZENOBIA. AVG. *Ejus caput ſuper luna bicorni.*
PIETAS. AVGG. *Mulier ſtans adſtanti puello dexteram porrigit.* AE. III.

Cum alii Zenobiae numi omnes Graece inſcribantur, hunc unum Latinum ſponſore Nob. Iacobo Gradenigo Veneto protulit Taninius.

* * *

Propoſito numorum Orientalis hujus imperii catalogo reliquam materiam in tres articulos tribuimus, quorum I. continebit obſervata in deſcriptos hic numos, II. aget de Vabalatho et Athenodoro, III. de horum numorum patria et aetate.

§. I.

Obſervata in numos hic deſcriptos.

Numi ſub A. In his Vabalathi nomen conſequuntur literae VCRIMDR, ut exhibent numi quique integerrimi. Pro his Occo legit VCRIMPP., Goltzius et Harduinus VCRIMPR., alii plerique VCRIMOR. Horum ſinguli ſenſum extudere, quem creditae literae veriſimilem fecerunt, ſed qualiscunque is, et quantumcunque ingenioſus, reprobandus certe ſemper, quia ex falſa lectione derivatus. Froelichius in laudato opuſculo pag. 34 ſic eas literas explet: *Vice Caeſaris Romani Imperii Deſtinatus Rector.* At Corſinius in Epiſtola ſua pag. 97, cum non improbabile ſibi viſum eſſet, Vabalathum ab Aureliano novae Daciae a ſe conſtitutae fuiſſe rectorem impoſitum, ſic legendum conjicit: *Vir Conſularis Romanorum In Mediterranea*

a) Hiſt. Aug. p. 864. b) Mem. B. L. T. II. p. 524.

Dacia Rector. Parum, ut videtur, proſpere. Iſtud certum, nihil ad hoc tempus idoneum fuiſſe adlatum, ejusque dubii enodationem relinquendam tempori.

Iidem numi infra protomen Aureliani notas Graecas arithmeticas a B usque H exhibent. Ad eas jam obſervavit Froelichius pag. 35, pro annis imperii non eſſe habendas, quia neque Aurelianus, neque Vabalathus annum imperii VIII. inivere. Sunt ergo certae monetariorum notae.

Numi ſub B. Obſervanda in his addita Vabalathi nomini aſpirata H ſic: VHABALATHVS, quo modo illud non ſcribitur in numis cum literis VCRIMDR. Ceterum rariſsimi ſunt numi hoc loco deſcripti.

Numi ſub C. Vetus Bandurii aliorumque paſsim antiquariorum eſt error, qui alterum horum numorum vocabulum legerunt ЄPMIAC. Magis fallit Goltzii APMENIAC. Maſſonius legendum contendit AΥT. ЄѠIAC, intruſo perperam P, ſic ut ſenſus ſit: AΥTοκρατωρ ЄѠIAC, id eſt: *imperator Orientis.* Vide de hoc plura in diſſertatione anonymi, quae eſt in Miſcell. obſervationib. crit. Amſtelaed. Vol. VIII. p. 141. Has ejus viri conjecturas evertit controverſi vocabuli vera ac conſtans lectio CPѠIAC, ut probavit Pellerinius ex numis ſuis, et quae eſt in ſimilibus aliis, qui ſunt in muſeo Caeſareo. In Pelleriniano uno, tum et binis muſei Borgiani apud cl. Zoegam eſt CPIAC ſuppreſſo Ѡ. Cenſet Pellerinius, quoniam vox Graeca a CP incipere non poteſt, his literis vocabulum unum non conſtitui, ſed ſingulas ſeorſim capiendas, et forte ſenſum facere analogum literis VCRIMDR numorum Latinorum. Quod tamen vix veriſimile, cum Graeca ea vox in numis Graecis praeponatur, Latina in Latinis conſequatur. Ad haec ſi, ut videtur, ea vox eſt Syriaca, nequaquam ad linguae Graecae naturam exigi debet, eamque artifices Graeci reddidere, ut auditu perceperant.

AΘHNΥ. vel AΘHNOΥ. conſtanter his numis inſcriptum. Antiquarii priores plerique *Athenam* quemdam hoc nomine indicari cenſuere, qui fuiſſet pater Vabalathi, ſic ut epigraphes ſenſus eſſet: *Vabalathus Athenae*, id eſt, *filius.* At Froelichius [a]) dividendum vocabulum cenſet, legendumque: AΘH-Νοδωρϰ, vel AΘHNOδωρϰ Υιος ex pluribus cauſis, I. quod AΘHNAΣ, vel AΘHNHΣ, vel AΘHNOΣ, ex quibus genitivus AΘHNOΥ formari poſſet, nomen eſſet nequaquam moris Graeci. II. Vt iſtud valere poſſet de voce AΘHNOΥ, non tamen de voce AΘHNΥ, quae ſcribendi ratio cum toties in numis reperiatur, monetarii errori tribui nequit. III. Quod in numis ejusdem tractus et aetatis, quos ſub litera K deſcripſi, memoratur AΘHNOΔѠPOC, qui ſi Vabalathi pater ſtatuatur, de quo agetur continuo, facilem habebimus hujus epigraphes explicatum, nempe AΘΘΝOδωρϰ Υιος. Haec Froelichius. Atque eodem modo Pellerinius quoque aenigma iſtud explicare adlaboravit, etſi Froelichii mentem compertam non haberet.

a) l. c. p. 39.

§. II.

De Vabalatho et Athenodoro.

Froelichius et Pellerinius, cum viderent Vabalathum numis his inſcriptum in aliis dici *Vabalathum Athenodorum*, (Lit. I) in aliis *Vabalathum Athenodori F.*, item in aliis ΑΥΤ. Κ. СЄΒ., in aliis tantum ΑΥΤ., rurſum in aliis proponi facie puerili, in aliis barbata, in his capite laureato, in illis laureato ſimul et diademato, ſuſpicari coepere, duos ſtatuendos Vabalathos, inter quos dividendi eſſent numi Vabalathi nomine inſcripti. Conjicit igitur Froelichius, horum unum fuiſſe *Vabalathum Athenodorum* Odenathi filium Zenobiae privignum, cujus nomine Zenobiam ſumpſiſſe imperium refert Vopiſcus, et quem offerunt numi ſub I. deſcripti, et alium hujus filium, quem vocant numi *Hermiam*, (potius *Sroiam*) *Vabalathum Athenodori F.* patri in imperio ſociatum, quocunque id auctore factum. Patri adeo tribuendos numos, in quibus provectior aetas indicatur, filio, in quibus puerilis. Cum Froelichio fere conſentit Pellerinius. Atque haec pauca ex fuſioribus utriusque commentariis excepiſſe ſufficiat, quin animus mihi ſit opponendi, quae multa adverſum ea, quibus ſententiam ſuam ſtabilire nituntur, poſſent opponi. Mihi ſane in his tenebris, quibus hujus aetatis hiſtoria ſcriptorum vitio laborat, quasque reperti hactenus Palmyrenorum principum numi non ſatis diſpellunt, omnis nimium ſedula inquiſitio temporis et chartae jactura habetur. Eodem loco putanda eſt conjectura Corſinii, qui cenſuerat, fuiſſe Vabalathum filium Athenae et Zenobiae, quae nempe illo defuncto alteris nuptiis Odenatho adhaeſerit. [a]) Iſtud unum ex his certum tenemus, Athenodorum ac Vabalathum Palmyrenos fuiſſe principes, et ex Odenathi familia.

§. III.

De numorum horum patria et aetate.

Numos hujus generis, qui Graece ſunt inſcripti, eſſe Alexandriae, certe in Aegypto percuſſos, multa docent, et primum quidem fabrica, quae in Alexandrinis nunquam fallit, deinde quod anni imperii adduntur praefixo L more inde ab Auguſto in ea regione recepto, denique quod Aureliano imperante nulli jam amplius numi Graeci praeterquam in Aegypto ſignati ſunt. Vabalathi numos Latinos, qui comma Romanum imitantur, veriſimile eſt ſignatos fuiſſe Antiochiae, quam ſtetiſſe in Zenobiae poteſtate ex Zoſimo diſcimus.

Eorum aetatem inſcripti duplices anni imperii tam Aureliani, quam Vabalathi produnt. Vidimus in his, annum Aureliani A conjungi anno Athenodori et Vabalathi Δ, et annum Aureliani B cum anno Vabalathi Є, et ſic Γ cum ς, et Δ cum Z. Dubium non eſt, etiam annos imperii Vabalathi ad morem Aegyptiorum fuiſſe exactos, ſic ut hi die XXIX. Auguſti iterarentur. Ergo quoniam Aureliani annus A, ut ſuo loco diximus, currebat ante dictum diem anni V. C. 1023 P. X. 270, neceſſe eſt, eodem quoque tempore ſluxiſſe Vabalathi annum Δ,

a) l. c. p. 83.

et quod conſequitur, ingruente eodem die coepiſſe annum Aureliani B, et annum cum Vabalathi, tum Zenobiae Є. Praeterea quoniam indubitatum videtur, Zenobiam et Vabalathum ſuos ſive regni, ſive imperii annos a morte Odenathi mariti patriſque computaſſe, ejus caedes, illorumque regnandi initium, ſeu annus A figendus inde a die XXIX. Auguſti V. C. 1019 P. X. 266 usque ad recurrentem eundem diem anni ſequentis.

Aliud etiam ad hiſtoriam opportunum docent hi numi. Narrat Zoſimus, Zenobiam imperante Claudio, et turbis Gothicis diſtento hoſtili animo Aegyptum ingreſſam, eamque poſt varias Martis vices ſibi ſubjeciſſe. Contrarium potius docent numi; nam non modo nulli exſtant Vabalathi et Zenobiae numi cum annis B et Γ, qui in Claudii imperium caderent, ſed etiam, ut jam ſupra dixi, omnium annorum habemus Claudii numos in Aegypto ſignatos; ex quo patet, eum ibi conſtanter imperatorem fuiſſe agnitum. Quare ſi vera eſt Zoſimi oratio, dicendum, Zenobiam ſubjectam ſibi Aegyptum principio Claudii nomine adminiſtraſſe, hoc deinde mortuo plus auſam; atque filium Vabalathum collegae modo cum Aureliano in moneta conjunxiſſe, ſic tamen, ut etiam tum non prohiberet in Aegypto numos cum ſolo Aureliani capite ſignare, ut patet ex hujus numis cum annis A. B. Γ. Δ.

En finitam moleſtam diſputationem, quae in enucleandis variis monetae hujus Palmyrenae cauſis verſatur, cuique qualescunque virorum praeſtantiſsimorum conatus nondum deſideratam lucem attulere.

M. FIRMVS.

Zenobiae amicus ac ſocius Alexandriam imperante Aureliano invaſit quidem, ſed ab hoc brevi everſus eſt, ut refert Vopiſcus in ejus tyranni vita, qui et addit, ab eo Auguſti nomine percuſſam fuiſſe monetam.

Ejus numum, contempto Goltziano, jam indicavi in Vol. IV. pag. 94. ex muſeo Pembrockiano.

ΑΥΤ. Μ. ΦΙΡΜΙΟϹ. ЄΥΤϹ - -
Caput laureatum.

L. A. *Mulier ſedens d. ſpicas, ſ. cornucopiae.*

Quantam fidem mereatur cimelium iſtud, meum non eſt definire.

M. CLAVDIVS TACITVS.

Aureliano circiter medio Martio V. C. 1028 interfecto, cum milites rara moderatione imperatoris deligendi honorem ſenatui permitterent, atque hic rurſum militibus, factum, ut per amicam hanc altercationem ſex menſibus imperium capite careret. Tandem ejus anni die XXV. Septembris electus Tacitus vir conſularis, aetatis jam provectae, et morum integritate eximius,

tum et literarum ſtudiis clarus, quem traxiſſe genus a Tacito hiſtorico refert Vopiſcus. Si Gothos victos demas, de quibus agam in numis, propter imperii brevitatem nihil memoria dignum geſſit; nam ſexto menſe poſt aut morbo, aut factione militum exſtinctus eſt vel Tarſi, vel Tyanis Cappadociae circiter menſe Aprili V. C. 1029.

V. C. 1028. 1029. P. X. 275. 276.

Aureliano Aug. III. T. Nonio Marcellino coſ.

Tacito Aug. II. Aemiliano coſ.

* * *

IMP. C. M. CL. *vel* CLA. TACITVS. AVG.

IMP. C. TACITVS. INVICTVS. AVG.

Reliquae capitis inſcriptiones ſunt modico diſcrimine.

Caput laureatum in AV. AE. m. m. et AE. II., in nonnullis protome laureata cum haſta et clypeo, vel ſceptro conſulari. Caput laureatum in AE. III.

* * *

Epigraphe ut ſupra. Caput laureatum.

ADVENTVS. AVG. *Imperator eques praecedente Victoria ſequentibus militibus.* AE. m. m. (Band.)

Quis hic adventus? an in urbem? ſed in hac fuit, cum imperator eſt renunciatus, et cum ſemel egreſſus eſt, non amplius redivit. An ad exercitum, aut aliam quampiam urbem? Sed animadvertendum, ut ſuperiore aetate haec epigraphe ſemper indicavit, Auguſtum adveniſſe Romam, ita hanc rationem fuiſſe immutatam, ex quo pecunia in provinciis cudi coepit, atque deinceps hac inſcriptione ſaepe intelligendum adventum ejus provinciae vel urbis, in qua ſignati numi. Vide de his plura in numis Diocletiani ſub: FEL. ADVENT.

* * *

Epigraphe ut ſupra. Caput laureatum.

CONSERVATOR. AVG. *Dioſcurorum unus ſtans d. equum retinet, ſ. haſtam.* AV. (Muſ. olim de France Vindob.)

Vide, quae de hoc typo monebo mox infra ſub VICTORIA. PONTICA.

Epigraphe ut ſupra. Caput laureatum.

P. M. TR. P. CONSVL. *Imperator ſedens d. globum, ſ. haſtam.* AV. (Ibidem.)

Vnicus hic certus eſt numus cum notis chronologicis. Si non omiſsi ſunt numeri, quod hac aetate frequenter in numis factum, numus eſt anni V. C. 1028; nam anno ſequente proceſsit conſul iterum. Teſtatur B. Bimardus,[a]) exſtitiſſe in muſeo Rothelin numum Taciti inſcriptum: IMP. C. M. CL. TACITVS. AVG. COS. III. Cum non conſtet, Tacitum proceſsiſſe conſulem III., auctior hic conſulatus numerus tribuendus haud dubie eſt imperitiae monetarii, niſi velimus ſtatuere adnumeratos conſulatus ſuffectos.

* * *

Epigraphe ut ſupra. Caput radiatum.

TRANQVILLITAS. AVG. *Mulier ſtans d. draconem, ſ. haſtam.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Numus ipſi Bandurio ignotus, ſed e-

a) ad Iobert. T. I. p. 203.

jus averſa jam ex numis Philippi ſenioris nota, quorſum lectorem remitto.

Epigraphe ut ſupra. Caput radiatum.

VICTORIA. GOTHI. *in aliis.* GOTTHI. *Victoria ſtans.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Scythas ex palude Maeotide profectos diripuiſſe Aſiae provincias, ſed Taciti virtute attritos referunt Zoſimus et Vopiſcus. Quos hiſtorici Scythas, numi Gothos appellant.

Epigraphe ut ſupra. Caput radiatum.

VICTORIA. PONTICA. AVG. *Victoria ſtans imperatori paludato adſtanti lauream offert, in medio aſtrum, in imo* ΚΑΔ. AE. III. (Muſ. princ. de Waldeck.)

In ſingulari hoc, et quod hactenus norim, numo unico, quemque ipſe vidi, literae VICTORIA. PO manifeſtae ſunt, reliquae minus luculentae, quin tamen dubitari poſsit, eas explendas legendo PONTICA, neque etiam dubitari, hanc *victoriam Ponticam* eandem eſſe cum ea, quae in numis praecedentibus *Gothica* dicitur, cum vicinam Ponto partem inſederint Gothi. Neque alia exiſtimo de cauſa Caſtorum unus in numo ſupra laudato dicitur CONSERVATOR. AVG., quam quod Dioſcuri, in quorum tutela fuiſſe regiones Ponto adſitas in numis urbium Ponti diximus, viſi fuerint Tacito, ſibi in Gothico hoc bello opem tuliſſe.

* * *

Epigraphe ut ſupra. Protome laureata cum haſta et aegide.

VOTIS. X. ET. XX. *Victoria ſedens clypeum tenet, cui inſcriptum* VOTIS XX.; *adſtant imperator paludatus, et miles.* AE. II. (Banduri.)

Audax prolepſis, dum is, cui nonniſi in vota decennalia jus fuit, vicennalia ipſa praecipit. Verum plus Tacito auſum fuiſſe Probum, aliosque, ſuis locis videbimus.

Numi commatis peregrini.

Rem inſolentem narrat Bimardus, exſiſtere in muſeo Abbatis Rothelinii numum Taciti ſignatum apud Pergam Pamphyliae. [a])

Alexandrini habentur non pauci:

A. K. ΚΑ. ΤΑΚΙΤΟϹ. ϹΕΒ. *Caput laureatum.*

ЄΤΟΥϹ. Α. *typis variis.* AE. II. III. (Zoega, Muſ. Caeſ.)

PRETIVM.

Aurei	RR.
Argentei vilioris metalli	RRR.
Aenei max. moduli	RRR.
Aenei I. formae	O.
Aenei II. formae	RRR.
Aenei III. formae	C.
Alexandrini	RR.

a) ad Iobert. T. II. p. 100.

M. ANNIVS FLORIANVS.

Taciti frater, quo caeſo purpuram induit, agnitus a ſenatu omnibusque provinciis dempta Syria, cujus exercitus Probum ſuum imperatorem dixit. Orto inde bello civili Florianus apud Tarſum a ſuis ipſius militibus caeſus eſt, cum imperium in tertium fere menſem tenuiſſet.

V. C. 1029. P. X. 276.
Tacito Aug. II. Aemiliano coſ.

A. IMP. C. M. ANNIVS. FLORIANVS. AVG. *Caput laureatum in AV.* (Muſ. Caeſ.)

B. IMP. FLORIANVS. AVG. *vel* IMP. C. FLORIANVS. AVG. *Caput radiatum in AE. III.*

C. IMP. C. M. AN. *vel* ANN. FLORIANVS. AVG. *vel* P. AVG. *vel* P. F. AVG. *Caput laureatum in AE. m. m. radiatum in AE. III.*

D. VIRTVS. FLORIANI. AVG. *Protome laureata d. haſtam. ſuper humero, ſ. clypeum in AV.*

*
* *

Vt lit. A.

CONSERVATOR. AVG. *Sol in quadrigis.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. D.

PERPETVITATE. AVG. *Mulier ſtans d. globum, ſ. haſtam, ſimul columnae innixa.* AV. (Muſ. Caeſ.) AR. (Catal. d' Ennery.)

Nova epigraphes ratio, ſed quae in Caro quoque recurrit. In numis Alexandri Severi legitur PERPETVITATI. AVG. cum ſimili typo, quos vide.

Vt lit. C.

PRINCIPI. IVVENTVT. *Imperator ſtans d. globum, ſ. haſtam.* (Tanini.)

Vt lit. C.

REDITVS. AVG. *Roma ſedens acccdenti imperatori radiato et togato globum offert.* AE. III. (Tanini.)

Obvium eſt in uumis legere ADVENTVS. AVG., aut cum imperator in urbem reverſus eſt, FORTVNAE. REDVCI, ſed REDITVS. AVG. in ſolo hoc numo legitur. Nemo non videt, hac inſcriptione intelligendum reditum optatum quidem, ſed qui effectu caruit Floriano ad mortem adacto.

Reliqui Fioriani numi triti argumenti.

Numi commatis peregrini.

Alexandrinus hujus Auguſti nondum eſt compertus. Quo confirmatur, quod refert Zoſimus, fuiſſe Aegyptum in Probi aemuli poteſtate. Quare Floriani nomine feriri pecunia non potuit.

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - - -	RR.
Argentei vilioris metalli - - - - - -	RR.

Aurei max. mod. - - - - - - - -	RR.
Aenei I. formae - - - - - - - -	O.
Aenei II. formae, forte potius tertiae tribuendi - -	R.
Aenei III. formae - - - - - - -	C.
Alexandrini - - - - - - - -	O.

M. AVRELIVS PROBVS.

Natus Sirmii in Pannonia fortuna mediocri, dato militiae nomine per morum praeſtantiam, fidem, virtutem militarem, et caſtrenſem rigorem omnium, qui proxime praeceſſere, principum amorem ſibi emeruit. Et erat magnum ejus clarumque toto imperio nomen; nam nulla fere fuit, qua imperium patuit, provincia, in qua non virtutis ſuae reliquiſſet impreſſa veſtigia, aut quam non a barbarorum incurſionibus vindicaſſet. V. C. 1029, quo mortuus eſt Tacitus, ejusque frater Florianus in imperium involavit, ipſe Orientis praefectus a ſuis militibus, qui aegre ferebant, Florianum ſponte, ac velut hereditario jure debitam arripuiſſe purpuram, invitus imperator adclamatur. Orto igitur civili bello ipſe non quidem copiis, at utriusque exercitus opinione ſuperior, ſublato a propriis militibus apud Tarſum aemulo orbis totius conſenſu unus agnoſcitur Auguſtus ejus anni menſe incerto.

V. C. 1029. P. X. 276.
TR. P. COS. DES. P. M. P. P.
Tacito Aug. II. Aemiliano coſ.

Ex Oriente in Europam revertitur. Deſunt anni hujus numi certi.

V. C. 1030. P. X. 277.
TR. P. II. COS. DES. II. P. M.
Probo Aug., M. Aurelio Paullino coſ.

Francos aliosque barbaros in Galliam transgreſſos ad quadringenta millia variis praeliis caedit. (Tillemont.)

IMP. C. M. AVR. PROBVS. AVG. *Caput radiatum.*
P. M. TR. P. COS. P. P. *Imperator paludatus ſtans inter duo ſigna militaria, ſ. haſtam.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 1031. P. X. 278.
TR. P. III. COS. II. DES. III. P. M. P. P.
Probo Aug. II., Lupo coſ.

Illyricum et Thraciam pacat. (Tillemont.)

IMP. C. PROBVS. AVG. *aut ſimiliter.*
P. M. TR. P. COS. II. P. P. *Leo gradiens, prae quo caput bovis.* In aliis: *Figura militaris ſtans d. globum, ſ. haſtam cum clypeo, pro pedibus captivus ſedens.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

IMP. C. PROBVS. AVG. COS. II. *Protome radiata d. ſceptrum cum aquila.*
CONSERVAT. AVG. *Sol ſtans.*

HERCVLI. PACIF. *Hercules ſtans.*
VIRTVS. AVG. *Mars gradiens, vel: Miles ſtans d. Victoriolam.* Sunt omnes AE. III. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 1032. P. X. 279.
TR. P. IV. COS. III. P. M. P. P.
Probo Aug. III., Paterno coſ.

Iſauros praedones, et Blemmyes barbaros Aegypto infeſtos domat. Facta cum Perſis pace Romam proficiſcitur, et de victis hactenus barbaris triumphat. (Tillemont.)

* * *

VIRTVS. PROBI. AVG. *Protome galeata.*
P. M. TRI. P. COS. III. *Imperator in quadrigis triumphalibus, vel proceſſu conſulari ſ. ſceptrum cum aquila.* AV. (Muſ. Caeſ.)

SOL. COMES. PROBI. AVG. *Capita jugata Solis radiatum, Probi galeatum.*
P. M. TR. P. COS. III. *Sol gradiens, in imo* SERD. AE. III. (Tanini.)

IMP. C. M. AVR. PROBVS. P. F. AVG. *Protome radiata.*
P. M. TRI. P. COS. III. P. P. *Leo gradiens fulmen ore geſtat.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

IMP. C. M. AVR. PROBVS. AVG. CONS. III. *Protome radiata d. ſceptrum cum aquila.*
PAX. AVGVSTI. — PROVIDENT. AVG. SALVS. AVG. — VIRTVS. AVG. *cum ſuis typis.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

IMP. C. PROBVS. AVG. CONS. III. *Idem typus.*
VOTIS. X. ET. XX. FEL. *intra coronam.* AE. III. (Muſ. olim de France Vindob.)

De averſa agetur infra in vagis cum eadem inſcriptione.

V. C. 1033 P. X. 280.
TR. P. V. COS. III. DES. IV. P. M. P. P.
Meſſala, Grato coſ.

Circum haec tempora Saturninum in Oriente, Proculum et Bonoſum in Gallia rebelles compeſcit. (Tillemont.) Incerti hujus anni numi.

V. C. 1034. P. X. 281.
TR. P. VI. COS. IV. DES. V. P. M. P. P.
Probo Aug. IV., Tiberiano coſ.

Varia per imperium ordinat.

* * *

IMP. PROBVS. P. F. AVG. *Protome Probi.*
PROBVS. P. F. AVG. COS. IIII. *Quadriga, in qua ſtans imperator a Victoria coronatur; currum comitantur tres figurae cum palmis, alia praecedente, et equos ducente.* AE. max mod. ex duplice metallo. (Muſ. Albani.)

Singularem hunc numum faciunt repetita Probi nomina ac tituli. Typus ad quartum ejus proceſſum conſularem adludit.

IMP. C. PROBVS. AVG. COS. IIII., *aut ſimiliter. Protome radiata.*
MARTI. PACIF. — SALVS. AVG. *cum ſuis typis.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

V. C. 1035. P. X. 282.
TR. P. VII. COS. V. P. M. P. P.
Probo Aug. V. Victorino coſ.

Bellum in Perſas meditans a militibus Sirmii occiditur circiter exeunte Auguſto. (Vide, quae dicemus infra in Terminis ejus imperii.)

Principis optimi occidendi cauſae fuere ſecundum Vopiſcum, quod pacato jam ſua virtute orbe terrarum dixiſſe ferebatur: *brevi milites neceſſarios non habebimus*, deinde quod nimia pertinacia militem ad ſiccandas Sirmii paludes, aliaque opera agreſtia, quibus procurare fertilitatem patriae optaverat, adegit. Quare eum Silenus quoque in Caeſaribus Iuliani acrius objurgavit, quod in omni vita aſperior ſeveriorque nihil hominum gratiae ac voluntati tribueret. Quo uno dempto nihil erat laudum ac praeconiorum, quod non promeritus ſcriptorum omnium conſenſu videretur, adeo, ut in hoc uno omnia ea, quae Trajanum, Antoninos, Alexandrum Mamaeae immortalitati conſecrarunt, collecta crederentur, et imperii Romani gloria poſt eum nihil amplius poſſe capere incrementi exiſtimaretur.

Divum appellat Eumenius in panegyrico Conſtantii cap. XVIII., et divus dicitur in indice natalium Caeſarum, fixo ejus natali ad diem XIV. Kal. Sept. quem memorat etiam Kalendarium Dionyſii Philocali. Sed deſunt ejus conſecrati numi.

Numi:

INVICTVS. PROBVS. P. F. AVG. *Protome laureata ſ. globum cum Victoriola.*

GLORIA. ORBIS. COS. V. *Sexiga obverſa, in qua imperator d. extenta volumen coronatur a Victoria retro ſtante, circa currum quatuor pedites elatis palmae ramis, extimos equos ducunt duo milites haſtati.* AR. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

Numum hunc tam argenti probitate, quam pondere, quo drachmas quinque, grana viginti tria aequat, inſignem olim Khellius ex muſeo com. Arioſti, nunc Caeſareo pictum ſiſtit. [b]) Hujus quoque averſae typus proceſſum conſularem quintum haud dubie celebrat, in cujus facti memoriam numi ſimiles, qui cum reliqua Probi moneta nihil habent commune, uſitata in his ſolennibus munificentia in vulgus videntur erogati. Similem maximae formae, ſed aeneum ex duplice metallo ſiſtit Buonarrotus ex muſeo Carpineo.

IMP. C. PROBVS. AVG. CONS. V. *Protome radiata d. ſceptrum conſulare.*

SECVRIT. PERP. *Mulier ſtans dextera capiti admota, ſ. columnae innixa, in area aſtrum et* I., *in imo* VIXXI. AE. III. (Muſ. Com. de Vitzai.)

Numi vagi.

Tantus eſt numorum Probi in aere III. formae numerus, et tanta varietas, ut eſſent nonnulli, quos haec delectant, qui ejus generis ad duo millia, omnes inter ſe diverſos congeſſere. At enim hac una voluptate dempta totum iſtud agmen plus taedii illis, qui haec ſtudia obeunt, quam veri emolumenti adfert. Etenim non varietas typorum, ſed igno-

a) Subplem. ad Vaill. p. 206.

biles periſtaſes, quales ſunt: epigraphe capitis jam liberalior, jam parcior, capitis cultus, aut literae per averſam ſolitariae et inutiles prodigioſum eorum numerum conſtituunt. Quare ut utilioribus locum faciam, negligam varietates omnes, quae in iis obſervantur, commemoratis tantum iis, quae facere operae pretium videbuntur.

* * *

A. IMP. PROBVS. AVG. *vel* IMP. C. PROBVS. AVG. *vel* P. F. AVG.
B. IMP. C. M. AVR. PROBVS. AVG. *vel* P. AVG. *vel* P. F. AVG. *vel* PIVS. AVG.
C. VIRTVS. PROBI. AVG. — VIRTVS. PROBI. INVICTI. AVG.
D. IMP. C. M. AVR. PROBVS. P. F. INVICTVS. AVG.
E. IMP. PROBVS. INV. INVIC. INVICT. AVG.
F. PERPETVO. IMP. PROBO. AVG.
G. BONO. IMP. PROBO. INVICT. AVG. (Theupoli.)
H. BONO. IMP. C. M. AVR. PROBVS. (ſic) AVG. (B. L. Tom. XII. hiſt. p. 272.) Quoniam in hac inſcriptione τo BONO cum PROBVS conſiſtere non poteſt, abbas Geinoz comminiſcitur explicationem, qua perlecta ipſae nauſeent inficetiae. Eſſe monetarii errore ſcriptum PROBVS pro PROBO, ſequens inſcriptio evincit.
I. BONO. IMP. C. PROBO. P. F. INVICT. AVG. (Muſ. com. Vitzai.)

Caput laureatum fere tantum eſt in nonnullis aureis, et in omnibus aeneis II. formae, et in iis, qui volumine quinariorum formam obtinent. Radiatum obvium in aeneis III. formae, raro laureatum. At perfrequens protome laureata, vel radiata, vel galeata, galea ſaepe lauro vel radiis incincta, ſaepe manu d. haſtam, ſ. clypeum praeferens, aut pro his ſceptrum conſulare aquila praefixum, aut globum, cui inſiſtit Victoria etc. nonnunquam jugatum, ut videbimus in numis ipſis. In rariſsimis muſei Albani ejus caput leonis exuviis tegitur, ut olim Commodi et Gallieni.

* * *

Vt lit. B. Protome Probi.

ADLOCVTIO. AVG. *Imperator ſtans in ſuggeſtu ſ. haſtam, ſtante retro figura paludata, duos milites cum ſignis militaribus adſtantes adloquitur.* Argenti puriſsimi. (Muſ. Caeſ.)

Numus eximius non modo ſpectata argenti probitate, ſed etiam fabricae nitore, utroque merito hac aetate raro.

Vt lit. C. Protome Probi.

ADLOCVTIO. AVG. *Imperator eodem modo in ſuggeſtu, adſtant a dexteris tres milites cum equo et ſigno militari captivum nudum et barbatum manibus revinctis ad ſuggeſtum ſiſtentes; a ſiniſtris duo milites alii cum equo et ſignis militaribus captivum nudum et imberbem eodem producentes, ſuperne milites alii quinque.* AR. (Band.)

Iudice Bandurio exhibentur in hoc Semno Logionum rex, filiusque, quos victos ſupplicesque factos in fidem recepit, poſt dimiſit teſte Zoſimo.

Vt lit. A. Protome Probi.

ADLOCVTIO. MILITVM. *Imperator*

ſtans in ſuggeſtu cum altera figura militari decem milites adloquitur. AE. max. mod. (Band.)

Typus tritus, at epigraphe nova.

Antica varia.

AETERNITAS. AVG. *Sol ſtans,* in aliis: *Lupa gemellos lactans.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Solem aeternitatis imaginem jam alias vidimus, at nondum hactenus lupam gemellorum nutricem, a quibus condita ROMA, in tot numis dicta AETERNA, quae deinde Auguſtis ſubjecta in Aeternitatem Auguſtam jus habuit. Idem typus eſt in numo ORIGINI. AVG., quem vide infra.

Vt lit. B.

CALLIOPE. AVG. *Calliope ſtans lyra columellae impoſita canit, ſ. pede hujus baſi impoſito.* AE. III. (Tanini.)

Numus omnino ſingularis. Muſarum chorum habemus in numis gentis Pomponiae, ſed harum nulla nomen ſuum eloquitur. Lectus fuerit hic Calliopes typus, ut laudes illa Probi virtuti debitas celebraret.

Antica varia.

COMES. AVG. *vel* COMITI. PROBI. AVG. *Pallas, vel Hercules ſtantes.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B. Protome Probi.

EXERCITVS. PERS. *Imperator paludatus in ſuggeſtu ſtans adloquitur cohortes; has inter unus commilitonum equum capiſtro tenens.* AE. max. mod. (Vaill.)

Exercitus hic alius eſſe nequit, quam qui in Oriente ad obſervandos Perſas ſtetit, ac propterea *Perſicus* dictus eſt, quem que imperator ad virtutem cohortans in hoc numo fingitur.

Vt lit. A. Protomae jugatae Probi et Orientis (ut viſum Bandurio.)

FELICIA. TEMPORA. *Quatuor puelli anni tempora deſignantes.* Quin. (Band.)

Vt lit. A.

FIDES. MAXIMA. *Mulier ſtans, et ſ. inverſum gubernaculum tenens globum adſtanti imperatori tradit.* AE. max. mod. (Band.)

Epigraphe inſolens, et necdum ex numis cognita. Ceterum Fortuna cum imperium Probo traderet, *fidem maximam* ſeſe habere in eo repoſitam oſtendit.

Vt lit. B.

HERCVLI. ERYMANTHIO. *Hercules aprum Erymanthium geſtans.* AV. (Phil. Venuti duoden. nomism. expoſit.)

Averſam ſimilem jam dedimus in moneta Poſtumi.

Vt lit. A. Caput laureatum.

HERCVLI. ROMANO. AVG. *Hercules ſtans dexteram tropaeo imponit, ſ. clavam et exuvias leonis.* AV. (Band.)

Eandem epigraphen jam vidimus in Commodo et Poſtumo. Herculis elogium, ſi quis alius, promeritus eſt Probus, qui non ut Commodus feras in amphitheatris et venatibus, non ut Poſtumus barbaros in unis Galliis, ſed per totum imperium revocata in omnes provincias pace proſtravit. Iure igitur ei in ſenatu adclamatum: *tu Francicus, tu Gothicus, tu Sarmaticus, tu Parthicus, tu omnia,* et quae plura alia huc pertinentia commemorat Vopiſcus. Quae cauſa eſt, cur ejus caput in numo max. formae muſei Albani leonis pelle obtegatur.

IMP. C. PROBVS. INVICT. P. F. AVG. *Protomae jugatae Probi et conjugis.*

MONETA. AVG. *Tres Monetae ſtantes.* AE. max. mod. (Band.)

Averſa haec in Probo non admodum rara. Ei pretium conſtituit antica ob additum mulieris caput, quod eſſe ejus uxoris, de cujus nomine non conſtat, exiſtimat Bandurius. Supra in numo: FELICIA. TEMPORA ab eo caput jugatum pro capite Orientis habitum vidimus. Res admodum incerta.

Antica varia.

ORIGINI. AVG. *Lupa gemellos lactans.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Nova averſa, atque ex ſolis Probi numis cognita. Videtur ea indicari, Probum Romano ſanguine fuiſſe oriundum, quod verum eſſe potuit, etſi in Pannonia natus adfirmetur. Apud Livium [a]) milites conſpecto lupo exclamant: *hinc victor Martius lupus gentis nos Martiae, et conditoris noſtri admonuit.*

Vt lit A. Caput laureatum.

PRINCIPIS. IVVENTVTI. (ſic) *Imperator paludatus ſtans d. haſtam, ſ. globum.* AV. (Pellerin Mel. I. p. 167.) AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Confirmatur iterum, quod jam alias devexo imperio vidimus, ipſos etiam Auguſtos non raro dictos *principes juventis*, atque etiam eos, qui velut Probus, ſimul Caeſares, ſimul Auguſti fuere. Obſervandum, utrumque hunc numum, aureum aeneumque, adeo perfecte utraque ſui parte eſſe ſimilem, ut etiam in errore monetarii, cum ſcribendum eſſet PRINCIPI. IVVENTVTIS, conſpirent.

Antica varia.

RESTITVT. SEC. *vel* SAEC. *vel* SAECVLI. *Imperator paludatus ſtans d. globum, ſ. haſtam coronatur ab adſtante victoria.* AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

Vt lit. A.

SAECVLI. FELICITAS. *Quatuor pueruli cum ſuis attributis.* AE. max. mod. (Muſ. Albani.)

Vt lit. B.

SISCIA. PROBI. AVG. *Mulier ſedens coronam ſolutam tenet, hinc et illinc fluvius procumbens cum urna, ex qua aqua profluit.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Averſae hujus explicatum pete ex numo fere ſimili Gallieni.

Vt lit. A.

VICTORIOSO. SEMPER. *Imperatori ſtanti d. elata ſceptrum gerenti figurae quatuor ſupplicant, duae de genibus, duae ſtantes, in imo corona.* AV. (Muſ. olim de France Vindob. Spanheim Caeſs. Iul. p. 101.)

Averſa illuſtris ex perpetuo Probi victoriarum curſu facile explicatur.

Vt lit. B. Caput laureatum.

VICTORIAE. AVGG. (ſic) *Victoria incitis bigis.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Cum Probus conlegam imperii non habuerit, Auguſtae vero uxori typus Victoriae non competat, maluit Khellius, qui numum hunc edidit, in eo vitium monetarii, aut matricem temere permutatam ſuſpicari. Poſterior ratio ſi valet, matrix capta erit ex moneta Valeriani, in qua haec averſa obſervatur quoque.

Vt lit. A. Capita jugata Probi laureatum, et Herculis.

VICTORIA. AVG. *Victoria ſtans inter*

a) L. X. c. 27.

duos captivos humi ſedentes. Quin. aeneus. (Muſ. Caeſ.)

Numum commendat antica, cui ſimiles multos in Poſtumo vidimus. Probum Herculi adſimilatum vidimus ſupra in HERCVLI.

Antica varia.

VICTORIA. GERM. *typis Victoriae variis.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Vt lit. B. Protome Probi.

VICTORIA. GOTHIC. *Victoria gradiens, pro pedibus captivus humi ſedens.* AV. (Band.)

A victa utraque gente, ut diximus in annalibus, appellatae hae victoriae.

Antica varia.

VICTORIAE. AVGVSTI. *Duae Victoriae tenentes clypeum, in quo* VOT. X. in alio: VOT. XXX. MVLTIS. XXXX. AV. (Band.)

Antica varia.

VOTIS. X. ET. XX. FEL. *vel:* VOTIS. X. PROBI. AVG. ET. XX. *intra coronam.* AE. III. (Band. Beger Theſ. Brand. T. III. p. 165.) VOTA. SOLVTA. X. AE. max. mod. (Tanini.)

Videmus ex his numis, Probum vota non decennalia modo, ſed et XX. XXX. XXXX. ſuſcepiſſe, qui nonniſi ſex annis, et paullo amplius imperavit. Quam parum ergo horum mentio ſerviat chronologiae, vel ex uno hoc exemplo perſpicimus, et patebit amplius ex iis, quae volumine ſequente in tractatu ſingulari de votorum numis diſſeremus.

De numis Alexandrinis, et terminis imperii.

Numi commatis peregrini praeter Alexandrinos alii jam non exſtant. In his anni ab A usque Z pridem cogniti. Alios ſubinde cum anno H edidere Baro Bimardus, [a]) Pellerinius, [b]) atque ego ex muſeo M. Ducis, [c]) et ſerius geminum ex muſeo Caeſareo. Quot annis imperaverit Probus, ſcriptores veteres multum, ut fere ſemper, diſſident. Maxima Iuliani Caeſaris auctoritas, qui imperaſſe eum ὃδε ὅλοις ἐνιαυτοις ἑπτα, *neque annis plenis ſeptem* ſcribit. Inchoatum ſaltem annum ſeptimum Tillemontius variis argumentis confecit. [d]) Atque iſtud egregie confirmant numi Alexandrini. Nam cum hi annos VIII. exhibeant, neceſſe eſt, annum VII. ſaltem fuiſſe inchoatum. Ergo ſi annus ejus A coepit circiter in Aprili, vel Majo V. C. 1029, quo adverſus Florianum in Syria et vicina Aegypto agnitus eſt Auguſtus, et mox proximo die XXIX. Auguſti annus B, neceſſario annus H incipiet eodem die XXIX. Auguſti V. C. 1035. Cum vero tam pauci exſtent Alexandrini cum anno H, veriſimile eſt, paullo poſt dictum Auguſti diem intellectam in Aegypto Probi mortem, et tum ejus nomine feriri monetam deſitam. Quare ex numis Alexandrinis Probo ſaltem pleni ſex anni debentur cum aliquo exceſſu. Lege de hoc argumento copioſe diſſerentem Bimardum loco indicato.

a) Mem. B. L. T. XIII. p. 437. b) Mel. I. p. 234. c) Num. vet. p. 302. d) Nota I. et IX. in Probum.

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - -	R.
Argentei ex metallo puro - - - - -	RRR.
Aenei max. mod. - - - - - - -	RR.
Aenei I. formae - - - - - - -	O.
Aenei II. formae - - - - - - -	RR.
Aenei III. formae - - - - - - -	C.
Alexandrini - - - - - - - -	C.

BONOSVS.

Arrepta in Rhaetia purpura paullo poſt a Probo victus ſuſpendio vitam finit. (Vopiſcus.)

Ejus numi uni tantum Goltzio cogniti, et jure ſuſpecti. Non tamen diſſimulavero numum huic tyranno ſerius tributum, utcumque de eo eruditi arbitrabuntur.

MP. BONSVOSI. *Caput diadematum d. haſtam, ſ. clypeum.*
VIRTVS. MICIT. *Labarum, in quo* VOT. XX., *ad cujus pedem duo captivi, in area* ƎS, *in imo* T. S. Δ. AE. III. (Muſ. Theup.)

SATVRNINVS II.

Natione Gallus ab Aureliano limitis Orientalis dux conſtitutus, ab Alexandrinis Auguſtus dicitur, etſi flens, ac plane invitus imperium deprecaretur. Obſeſſus in caſtro a militum manu, quam Probus miſerat, et ad deditionem coactus jugulatur invito Probo, qui inſontem novit. (Vopiſcus.)

Ejus numum ex ſolo Goltzio eſſe cognitum, dixi altius in Saturnino I., qui imperante Gallieno tyrannus ex triginta unus fuit. Saturninum III. vide poſt numos Conſtantis Conſtantini M. filii.

PROCVLVS.

Natus in Albigaunis, Alpium maritimarum populo, vir fortis, ſed libidinis portentum. Apud Lugdunum Galliae per ludum primo, ac jocum dictus imperator, deinde ſerio agnitus a Probo dejicitur. (Vopiſcus.)

Numum dedit Goltzius, alterumque non melioris fidei ex Chiffletio Mediobarbus.

M. AVRELIVS CARVS.

Natus Narbone Galliae. [a]) Vopiſco vera ejus patria et genus non ſatis fuit perſpectum. Propter rei militaris ſcientiam a Probo praefectus praetorio dictus, cum hic exeunte circiter Auguſto V. C. 1035 a militibus apud Sirmium caederetur, unanimi exercitus ſententia appellatus eſt imperator, ſummumque adeo faſtigium nemine propter virtutis opinionem repugnante pacifice tenuit. Continuo filiis Carino et Numeriano appellatis Caeſaribus, et vindicato inſigni victoria a Sarmatis Illyrico, comite Numeriano (nam Carinum ſe abſente Occidenti praefecerat) adverſum Perſas profectus, pulſis omnibus, qui reſtitere, Cteſiphontem ipſam cepit, at in medio victoriarum curſu fulmine ictus periit V. C. 1036 menſe incerto, ut dicetur infra.

Iudice Vopiſco vir medius, inter bonos magis quam malos principes collocandus, et longe melior, ſi Carinum non habuiſſet heredem. Chronologiam Cari et filiorum expedire conatus eſt Baro Bimardus in prolixa diſſertatione, quae eſt in Memor. B. L. Tom XIII. p. 437.)

Vxor credita *Magnia Vrbica*, quam tamen veriſimilius fuiſſe junctam Carino, infra diſputabimus.

V. C. 1035. 1036. P. X. 282. 283.
Probo Aug. V., Victorino coſ.
Caro Aug. II., Carino Caeſ. coſ.

A. IMP. CARVS. P. F. AVG. *vel* IMP. CARVS. AVG.
B. IMP. C. M. AVR. CARVS. *in aliis* KARVS. AVG.
C. VIRTVS. CARI. AVG.

Inſcriptiones quasdam ſingulares vide in ipſis numis.

In numis *aureis* fere conſtans caput laureatum, ut et in *aeneis*, qui quinariorum modum habent; *in aeneis max. mod.* frequentibus ejus protome; *in aeneis III. formae* eſt caput radiatum, aut etiam ejus protome.

Vt lit. B. Caput laureatum.
ADVENTVS. CARI. AVG. *Imperator eques d. elata, ſ. haſtam.* AV. (Band.)

Carum revera Romam ex Pannonia petiiſſe, antequam in Perſiam abiret, ex hoc numo nonnulli veriſimile putant. Sed dixi ſupra in moneta Taciti, hac aetate mentione adventus non ſemper indicari adventum in urbem.

* *

DEO. ET. DOMINO. CARO. AVG. *Duo capita radiata adverſa.*
FELICITATI. PVBLICAE. *Mulier ſtans d. pateram, ſ. haſtam, et ſimul columnae innixa.* AE. II. (Band.)
DEO. ET. DOMINO. CARO. INVIC. AVG. *Eadem capita.*
FELICITAS. REIPVBLICAE. *Mulier ſtans d. caduceum, ſ. haſtam, et ſimul columnae innixa.* AE. III. (Band.)
DEO. ET. DOMINO. CARO. AVG. *Caput Cari laureatum.*

---

a) Victor in Caeſarib. ſub Dioclet.

VICTORIA. AVG. *Victoria globo inſiſtens.* AV. (Band.)

Iam Aurelianum vidimus vocari in numis *Deum et Dominum natum*, nunc Carum quoque *Deum et Dominum* habemus. Vtriusque numos Bandurius poſt mortem ſignatos cenſet. Contra Spanhemius, cui ſane adſentiendum cenſeo, ut jam in numis Aureliani obſervavi. Enimvero partes averſae nihil offerunt, quod poſſet ad mortuum referri, et tanta fuit jam pridem nonnullorum imperatorum arrogantia, ut vivi etiam divinos honores appeterent. Videri poſſet in his Cari numis DEI nomine indicari Solem, et DOMINI nomine imperatorem; verum obſtat numus tertio loco deſcriptus, in quo ſolum Cari caput proponitur, nullo adeo ad Solem, cujus caput abeſt, reſpectu.

IMP. C. M. AVR. KARVS. AVG. *Caput laureatum.*

KARINVS. NOBIL. CAES. *Caput laureatum.* AV. (Bandur.)

Vt lit. B.

PERPETVITATE. AVG. *Mulier ſtans d. globum, ſ. haſtam, et ſimul columnae innixa.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Vide numum ſimilem in moneta Floriani.

IMP. C. M. AVR. CARVS. P. F. AVG. COS. *Protome Cari.*

MONETA. AVGG. *Tres Monetae ſtantes cum attributis.* AE. max. mod. (Vaill.)

Vnicus hic numus eſt, qui Cari conſulatum commemorat. Si non omiſſus eſt conſulatus numerus, quod hac aetate ſaepe factum, numus eſt anni V. C. 1035, nam anno ſequente proceſsit conſul II. conlega Carino.

CARVS. ET. CARINVS. AVG. *Vtriusque caput jugatum radiatum.*

SAECVLI. FELICITAS. *Imperator ſtans d. haſtam, ſ. globum tenet.* AE. III. In alio: VICTORIA. AVG. AE. II. (Band.)

IMP. CARO. AVG. ET. CARINO. N. CAES. *Capita utriusque adverſa laureata.*

SAECVLI. FELICITAS. *Quatuor pueruli cum attributis.* AE. max. mod. (Vaill. de Camps.)

Vide, quae ad ſimilem typum in numo Annii Veri diximus.

Antica varia.

VIRTVS. AVGG. *vel* AVGGG. *variis typis.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Poſtremos hos numos deſcripſi, quoniam ea, quae ad Carinum pertinent, illuſtrabunt.

Divus Carus.

DIVO. CARO. *addito in aliis* AVG. *vel* PIO, *vel:* DIVO. CARO. PERS. *in aliis* PARTHICO. *Caput radiatum.* In aureo Bandurii *caput laureatum.*

CONSECRATIO, *vel:* CONECRATIO. AVG. *rarius pleno* AVGVSTI. *Aquila, vel ara luculenta.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

ΘΕΩ. ΚΑΡΩ. СЄΒ. *Caput laureatum.*

ΑΦΙЄΡΩСΙС. *Ara, vel aquila.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Carum conſecratum tacuere ſcriptores veteres omnes, at numi hi tam commatis Romani, quam Alexandrini eorum ſilentium abunde ſupplent. *Perſicus*, ac *Parthicus* dicitur. Priorem titulum ipſe Vopiſcus confirmat, qui cum ejus in bello Perſico res geſtas enarraſſet,

addit: ex iis illum *imperatoris Perſici nomen* emeruiſſe. Eodem pertinet titulus *Parthici;* nam illa aetate ejus tractus gentem jam Parthos, jam Perſas dixere, etſi hi victores, illi victi eſſent, perinde ac nobis hodie Britanni, et Angli idem populus ſunt. Eadem ratione et Probus *Parthicus* dictus eſt, etſi Perſarum fuiſſe victor perhibeatur. Vide de variis his nominibus *Perſarum*, *Parthorum*, *Medorum*, *Aſſyriorum* eidem genti datis Spanhemium.[a]) ΑΦΙЄΡΩϹΙϹ, *Conſecratio*, in laudatis numis Alexandrinis, ſolo hactenus exemplo dedicatae mortuis principibus in Aegypto monetae conſecrationis nomine.

De numis Alexandrinis, et terminis imperii.

Non exſtant usque modo numi Alexandrini niſi cum anno A, reliqui cum epigraphe ΑΦΙЄΡΩϹΙϹ anni mentione abſtinent. Quare ex his, quanto tempore imperaverit Carus, non colligimus. Ex numis Latinis nihil ſubſidii. Tillemontius ex tribunatu II., quem in marmore Gruteriano notatum reperit, inchoatum ſaltem a Caro annum imperii alterum arguit. Sed iſtud in ea ſolum ſententia verum eſt, quae tribuniciae poteſtatis iterationem die natali imperii peractam adſerit. Cumque menſe Decembri ejusdem anni adhuc reperiatur lex ejus nomine inſcripta, exiſtimat, ſi modo fallaci harum inſcriptionum regulae habenda fides, eum usque ad dictum menſem prorogaſſe imperium. At enim cur non reperiuntur Alexandrini cum anno B, ſi a die XXIX. Auguſti anni V. C. 1036 usque in Decembrem duravit, cum tamen copioſi habeantur cum anno A? Quare ex Aegypti numis veriſimile ſit, Carum, qui, ut mihi viſum, exeunte Auguſto anni 1035 imperare occoepit, haud multo poſt circumactum annum, et forte Septembri menſe vivere deſiviſſe, ſic ut forte pauci tantum numi cum anno B ſignari potuerint, quorum adeo nullus ad nos pervenerit. Sed haec ex ſola numorum doctrina, de quibus vide plura in moneta Carini.

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - -	RR.
Argentei puri - - - - - - - -	RRR.
Aenei max. mod. - - - - - -	RR.
Aenei I. formae - - - - - - -	O.
Aenei II. formae - - - - - - - -	RR.
Aenei III. formae - - - - - - -	C.
Alexandrini - - - - - - - -	R.

a) ad Iuliani orat. I. p. 122.

M. AVRELIVS NVMERIANVS.

Cari filius natu minor, ſed in ſerie hiſtorica praeponitur fratri Carino, quoniam ante hunc vivere deſiit. Eum bina marmora Muratorii *M. Numerium Numerianum* appellant, [a]) ſed numi *M. Aurelium*. A patre imperium adepto mox cum fratre Caeſar dicitur.

V. C. 1035. P. X. 282.
CAESAR. PRINC. IVVENT.

Victis in Occidente Sarmatis patrem in Orientem adverſus Perſas comitatur.

M. AVR. NVMERIANVS. C. *in aliis:* NOB. C. *Caput laureatum in AV. radiatum in AE. III.*
MARS. VICTOR — PRINCIPI. IVVENT. — VIRTVS. AVGG. — *cum ſuis typis.*

V. C. 1036 P. X. 283.
IMPERATOR. CAESAR.

A patre *imperator* appellatur.

IMP. C. M. AVR. NVMERIANVS. NOB. C. *Caput radiatum.*
VIRTVS. AVGGG. *Duae figurae paludatae, quarum una haſtam tenet, ſtantes Victoriolam, cui ſuperne aſtrum imminet, una ſuſtinent.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

De titulo *imperatoris*, et triplice AVGGG. agetur infra in Carino.

Eodem anno mortuo patre.
AVGVSTVS. COS. DES.

Numos cum titulo Auguſti, qui ad hunc annum pertinent, ad annum ſequentem deſcribam.

V. C. 1037. P. X. 284.
AVGVSTVS. COS.
Carino Aug. II. Numeriano Aug. II. coſ.

Teſte Vopiſco cum propter nimium fletum, quem patris defuncti dolor expreſſerat, dolerent oculi, dum in lectica geſtatur, factione Arii Apri ſoceri, qui invadere conabatur imperium, occiſus eſt. Facinus per plures dies lecticae tenebris occultatum, tandem corporis tabeſcentis foetore proditum perdidit auctorem milite ultionem palam poſtulante. Factum iſtud refert Victor,[b]) cum exercitum ex Perſia reduceret, ſecundum numos, ut dicetur infra, menſe Septembri.

Numerianum egregie moratum, et vere dignum imperio, tum vero eloquentiae et poeſeos ſtudiis adeo excelluiſſe, ut aevi ſui praeſtantiſsimos facile vicerit, ac denique diſsimilem ſeſe plane moribus fratris perverſis probaviſſe, tradit Vopiſcus.

Vxor, filia Arii Apri praefecti praetorio, cujus et nomen, et numos, ſi quos habuit, ignoramus, Apro Numeriani ſocero ex uno Vopiſco cognito.

*
* *

A. IMP. C. NVMERIANVS. P. F. AVG. COS. *Protome laureata d. ſceptrum cum aquila, ſ. globum cum Victoriola.*

---

a) Pag. 256. 7. et 461. 5. b) in Caeſarib.

ADLOCVTIO. AVGG. *Duo imperatores paludati ſtantes in ſuggeſtu, adſtante poue figura togata milites adloquuntur.* AE. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

Ad numi ſimilis explicatum planiſſime adhaeret Bandurius. Ex addito COS. ad hunc annum pertinet. At qui deinde duo Auguſti una e ſuggeſtu adloquentes? an horum alter pater Carus? at hunc anno praecedente mortuum diximus; aut ſi, quod nonnullis non improbabile viſum, anni hujus principio vixit adhuc, an Numerianus vivo adhuc patre dictus jam eſt Auguſtus? An Carinum horum alterum ſtatuemus, et quod ſequitur, fratres immenſis terrarum mariumque intervallis diſtantes in eodem ſuggeſtu ſociabimus? Iſtud certum, inſignes hos numos et mole et fabrica conſpicuos non fallere, at deſperandam eſſe eorum explicationem in hac ſcriptorum et ignorantia et perverſitate. Quanquam videri poſſit, monetarios proponendo hoc typo unam ſpectaſſe adlocutionem ab unoquoque fratre ad ſuum exercitum peractam, nulla habita diſtantiae ratione. Sed non unicus eſt hic lapis, ad quem in Numeriani et Carini moneta cogimur offendere, ut patebit.

* * *

B. IMP. NVMERIANVS. INVICT. AVG. *Caput radiatum.*

ORIENS. AVG. *Sol gradiens d. elata, ſ. flagellum.* AE. III.

Opportune Bandurius ad numum ſimilem verſus Nemeſiani ejus aevi poetae laudat, ſic Carino accinentis: [a])

uſque intima frater
Perſidos et veteres Babylonis ceperit arces
Altas, Romulei violata cacumina regni.

Ergo ex auctoris ſynchroni teſtimonio certum nobis eſt, Numerianum in Oriente abfuiſſe.

* * *

C. IMP. NVMERIANVS. AVG. *Caput laureatum.*

P. M. TR. P. COS. P. P. *Imperator in quadrigis.* AE. III. (Tanini.)

* * *

D. IMP. NVMERIANVS. P. F. AVG. *Caput radiatum.*

PRINCIPI. IVVENTVT. *Imperator paludatus ſtans d. bacillum, ſ. haſtam.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

En poſt tot exempla Numerianus quoque Auguſtus, et princeps juventutis.

Vt lit. A.

TRIVMPHVS. QVADORVM. *Duo imperatores in quadrigis triumphalibus praeeunte Victoria; adſunt duae figurae in vertice, et duae aliae infra cum ſpoliis.* AE. max. mod. (Banduri.) Taninius in ſuo ait legi: TRIVNFV. QVADOR.

Quadorum ſedem ad numum Antonini Pii: REX. QVADIS. DATVS, definivimus. At quid Numeriano cum Quadis? aut quando tandem eos devicit, cum teſte Vopiſco poſt Sarmatas victos ſtatim in Orientem cum patre abiverit, et antea caeſus ſit, antequam in Occidentem reverti contigiſſet? An quos numi Quados, eosdem hiſtoricus dixit Sarmatas? Et vero ubi actus triumphus a duobus imperatoribus? Sane propter additum COS erat triumphus anni praeſen-

a) Cyneg. v. 71.

tis, et neceſſe eſt intelligi utrumque fratrem, ſed hi diſtabant, ut ſupra diximus. En tenebras Cimmeriis ſpiſsiores, quas Bandurius quoque deſperavit poſſe illuſtrare in ſuo ad hunc numum commentario.

* * *

IMP. NVMERIANVS. AVG. *Caput radiatum.*

VNDIQVE. VICTORES. *Imperator paludatus ſtans d. globum, ſ. haſtam; in aliis praeterea duo captivi adſidentes.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Nimirum Carinus et Numerianus, hic in Oriente, ille in Occidente hoſtium victor.

Divus Numerianus.

DIVO. NVMERIANO. *Caput radiatum.*

CONSECRATIO. *Aquila, vel ara ignita.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Numi Alexandrini.

A. K. M. A. NOΥΜЄΡΙΑΝΟϹ. K. *Caput laureatum.* ☧ L. A. (Muſ. Caeſ. Band.)

A. K. M. A. NOΥΜЄΡΙΑΝΟϹ. ϹЄΒ. *Caput laureatum.* ☧ L. B. *vel:* ЄΤΟΥϹ. Γ. *vel:* ΛЄΓ. B. ΤΡΑΙ. L. Γ. (Muſ. Caeſ.)

Quae ex his numis ad definiendos imperii Numeriani utrinque terminos, et titulos poſſunt colligi, ut et de *legione II. Trajana* his inſcripta, in Carinum differam, cujus moneta Alexandrina eandem rationem ſequitur.

PRETIVM.

Aurei	RRR.
Argentei puri	RRR.
Aenei max. mod.	RR.
Aenei I. formae	O.
Aenei II. formae	RRRR.
Aenei III. formae	C.
Alexandrini	R.

M. AVRELIVS CARINVS.

Cari filius natu major a patre ad imperium evecto pro more Caeſar appellatur.

V. C. 1035. P. X. 282.

CAESAR. PRINC. IVVENT. COS. DES.

Probo Aug. V. Victorino coſ.

A. CARINVS. NOBIL. CAES.

B. M. AVR. CARINVS. CAES.

C. M. AVR. CARINVS. *vel* KARINVS. NOB. C. *vel* CAES.

D. M. AVR. CARINVS. P. F. NOB. CAES. *in numis tribus Bandurii,*

et aliis, quos citat Bimardus. (ad Iobert T. I. p. 270.)

Caput laureatum in AV. et AE. max. mod., radiatum in AE. III.

*
* *

Antica varia.

PRINCIPI. IVVENT. *Caeſar paludatus ſtans d. bacillum, vel globum, vel ſignum militare, ſ. haſtam.* AV. AE. III.

Vt lit. C. Protome Carini d. haſtam tenens, ſ. capiſtro equum retinens.

TRAIECTVS. AVGG. *Navis praetoria cum remigantibus, in cujus puppi imperator gubernaculum regit adſtantibus tribus praetorianis.* AE. max. mod. (Vaill.)

Trajectus hic ad Carinum pertinere nequit, quia duo Auguſti in numo notantur, ergo ad patrem Carum, et fratrem Numerianum, quorum adeo trajectum honoris cauſa Carinus aeternitati commendavit. Putat Bandurius, indicari trajectum Euphratis aut Tigris, at ego Hellesponti mallem ſecundum ea, quae ad numum Gordiani Pii ſimiliter inſcriptum anni V. C. 955 differui.

V. C. 1036. P. X. 283.
IMPERATOR. CAESAR. COS.
Caro Aug. II., Carino Caeſ. coſ.

Pater in Orientem contra Perſas profectus Carino totum Occidentem Auguſti poteſtate gubernandum committit. Hinc titulus *imperatoris.* (Vide infra in titulis.)

*
* *

IMP. C. M. AVR. CARINVS. NOB. C. *Caput radiatum.*

VIRTVS. AVGG. *in aliis :* AVGGG. *Imperator paludatus ſtans ſ. haſtam, d. Victoriolam, cui adverſus ſtat alter imperator paludatus dexteram porrigens, ſ. ſceptrum.* AE. III. (Muſ. Caeſ. Band.)

Numos ſimiles in Numeriano quoque vidimus. De iis pluribus agetur infra in titulis.

Eodem anno mortuo patre
AVGVSTVS. COS. DES. II.

Numos cum nomine Auguſteo ad hunc annum pertinentes in annum ſequentem differo.

V. C. 1037. P. X. 284.
AVGVSTVS. COS. II.
Carino Aug. II., Numeriano Aug. II.

Caeſo in Oriente fratre, et Diocletiano in ejus locum a militibus ſuffecto ipſe e Galliis egreſſus per iter Iulianum Venetiarum correctorem, qui imperium arripuerat, ſubmovet, collatis deinde apud Margum Moeſiae ſuperioris cum Diocletiano ſignis victor primum, at dum victis inconſultius inſtat, a ſuis, quorum uxoribus inſidiabatur, occiditur, quod factum chronologi in annum ſequentem plerique differunt.

Fuiſſe hominem omnium contaminatiſsimum, adulterum, corruptorem juventutis, crudelem, voluptatibus totum immerſum refert Vopiſcus, ſic ut doleret pater Carus, non eam eſſe aetatem Numeriano, ut credere illi Gallicanum imperium poſſet, cui neceſsitate compulſus eum praefecerat, et denique creſcentibus ejus vitiis Caeſareum ei honorem abrogare ſecum conſtitue-

ret. [a]) Sed reipublicae bono evenit, ut in ejus exitium diuturna haec peſtis non eſſet.

Vxor veriſimilis *Magnia Vrbica*, de qua infra, una ex novem illis, quas duxiſſe et repudiaviſſe pulſis plerisque praegnantibus narrat Vopiſcus.

* * *

IMP. CARINVS. P. F. AVG. *vel:* IMP. M. AVR. CARINVS. P. F. AVG. *aut ſimiliter.*

Caput laureatum in AV. et AE. max. mod. Radiatum in AE. III. Nonnunquam ejus protome in omnis generis numis.

* * *

Epigraphe ſolita. Caput laureatum.

P. M. TRI. P. COS. P. P. *Vir laureatus ſeminudus cum pallio ſtans in quadriga, d. elata tenet ramuſculum.* AV. (Beger Theſ. Brand.)

Si omiſsi utrinque non ſunt numeri, numus erit anni V. C. 1036, quo Carinus conſul I. fuit, et mortuo patre pontificatum maximum una cum trib. poteſtate accepit.

Antica ſolita.

PRINCIPI. IVVENTVT. *Imperator paludatus ſtans d. globum, ſ. haſtam.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Etiam fratrem Numerianum ſimul Auguſtum, ſimul principem juventutis vidimus.

Antica ſolita.

VENERI. VICTRICI. *Venus ſtans d. Victoriolam, ſ. malum.* AV. (Muſ. Caeſ.)

Aureum ſimilem, ſed fratris Numeriani, dedit Bandurius. Averſa haec ut obvia in numis Auguſtarum, ſic in numis Auguſtorum rarior.

CARINVS. ET. NVMERIANVS. AVGG. *Vtriusque capita laureata jugata.*

VICTORIA. AVGG. *Victoria gradiens.* AE. III. (Band.)

Pars antica numum hunc ſingularem facit.

Epigraphe ſolita. Caput laureatum.

VIRTVS. AVGVSTOR. *Duo imperatores paludati jungunt dexteras, Hercules uni, Apollo alteri lauream imponit.* AE. max. mod. (Band.)

Numi Alexandrini.

A. K. M. A. KAPINOC. K. *Caput laureatum.* Ꭓ L. A.

Hic numus obvius eſt, ſed unum profert etiam Bandurius:

ATT. K. M. A. KAPINOC. CEB. *Caput laureatum.* Ꭓ L. A.

A. K. M. A. KAPINOC. CEB. *Caput laureatum.* Ꭓ L. B. *vel:* ЄTOYC. Γ. *vel:* AEΓ. B. TPAI. L. Γ. (Band.)

In uno legitur ſic:

A. K. M. A. KAPINOC. K. *Caput laureatum.* Ꭓ ЄTOYC. Γ. (Band.)

Numi Alexandrini Numeriani et Carini, quod ad annos, typos, et fere etiam titulos attinet, plene conſpirant.

Ex anno Γ, qui utriusque numis inſcribitur, docemur, imperium ſe aliquamdiu ultra diem XXIX. Auguſti V. C. 1037

a) Vopiſcus in Caro.

porrigere, ac vel inde confirmatur ſententia eorum, qui Diocletianum die XVII. Septembris ejus anni Chalcedone imperatorem adclamatum dixere. (Vide Tillemontii notam I. in Dioclet.) Ex quo videmus, neceſſe non eſſe, ut ſtatuamus cum Belleyo, a Carino et Numeriano continuatos patris Cari annos fuiſſe, ut iſtud factum a Commodo videmus. [a]) Alioqui tota hujus imperii chronologia admodum eſt perturbata.

ΛЄΓ. B. TPAI. *Legio II. Trajana*, inſcriptum utriusque fratris numis. Numos hos explicat Dio Caſsius, qui quo loco de conſtitutis varia aetate legionibus diſſerit, ſic ait: [b]) *Τραιανος το δευτερον το Αιγυπτιον, και το τριακοστον το Γερμανικον, ἁ και ἀφ᾽ ἑαυτȣ ἐπωνομασεν. Trajanus* legionem *II. Aegyptiam, et trigeſimam Germanicam* conſtituit, *quibus a ſuo nomine nomen impoſuit.* Comprobant ergo hi numi, eam legionem hac adhuc aetate veterem ſuam ſtationem obtinuiſſe.

De titulis Caeſaris, imperatoris, Auguſti Carino et Numeriano delatis.

Caeſares a patre mox poſt aditum imperium fuiſſe dictos, ſcriptores hujus aevi fere omnes teſtantur, atque iſtud vidimus confirmari numis. At res inſolens repetitus in utriusque numis tam Latinis, quam Alexandrinis *Caeſaris* titulus, ut vidimus in inſcriptionibus capitum, cujus neque antea, neque poſt habemus exemplum. Non audeo explicare hoc rei numismaticae prodigium. Qui conjecturas amat, adeat Spanhemium. [c]) et Froelichium. [d])

Imperator uterque in numis addito ſolo NOB. CAES. et absque titulo *Auguſti* dicitur in numis Romanis, et in Alexandrinis AYT. K. absque CЄB. Inſolens iſtud, non tamen citra exemplum, ut oſtendi copioſe in moneta Salonini Gallieni F. Collati hujus tituli cauſam luculentam ſuggerit Vopiſcus, quo teſte Carus in Orientem profectus natu majorem Carinum in Occidente reliquit decretis illi Galliis, Italia, Illyrico, Hiſpaniis, Britannia, Africa, *imperio*, ut ait, *Caeſariano*, *ea lege*, *ut omnia faceret*, *quae Auguſti faciunt.* Ergo Carus filium, ut olim Gallienus Saloninum, imperatoris et nomine et poteſtate ornavit, ut majore in tanto imperio polleret auctoritate, qua quoque de cauſa permiſſa ei adhuc Caeſari *Pii Felicis* nomina ſuſpicor. Imperatoris titulum a patre delatum quoque Numeriano non quidem hiſtorici, ſed numi aperte docent.

Auguſtus. Vt certum eſt, fuiſſe hoc honore donatum, ita variant ſententiae, quando hunc illis tributum titulum exiſtimandum ſit. Cenſent alii, factum iſtud patre vivo, alii nonniſi hoc defuncto. Pagio, qui priorem ſententiam amplexus eſt, [e]) fortiſsimum argumentum viſi numi ſeu Carini, ſeu Numeriani, inſcripti: VIRTVS. AVGGG., ergo, ajebat, tres una fuere Auguſti, nempe pater cum filiis duobus, item numi alii: CARVS. ET. CARINVS. AVGG., quae teſtimonia invicta viſa ſunt ipſi Tille-

---

a) B. L. Tom. XXI. Mem. p. 483. b) L. LV. § 23. c) Tom. II. p. 355. d) IV. Tent. p. 430. e) Crit. Baron. ad an. Ch. 283. § 5.

montio. [a]) At enim argumenta haec parum ſunt valida. Nam numos AVGG. vel AVGGG. in hac familia non probare duos vel tres Auguſtos, facile probamus ex numis ipſis Carini et Numeriani.

M. AVR. CARINVS. *vel* NVMERIANVS. NOB. C.
MONETA. AVGG. *vel* VIRTVS. AVGG. *etc.*

Secundum Pagium *το* AVGG. partis averſae indicat Carum et Carinum, vel Carum et Numerianum Auguſtos. At ſi iſtud, cur Carinus et Numerianus in parte numi antica, ſeu nobiliore, quae omnes utriusque titulos complectitur, *Caeſares* tantum appellantur? Si ergo in his *το* AVGG. certe non probat, utrumque fuiſſe Auguſtum, non probabit etiam in iis, quos Pagius citat. Auguſti ergo dicuntur in numis, non quod revera tales eſſent, ſed quod illis hic honos per conſortium cum patre habebatur, cujus exempla vidimus in Salonino, Tetrico juniore, aliisque, et quo modo Pagius ipſe variis Criticae ſuae locis ambigua illa AVGG. vel AVGGG. explicavit. Atque eodem modo explicandae ſunt ſubſcriptiones legum, in quibus Carus, Carinus, Numerianus *Auggg.* appellantur, ut adeo nulla ratio ſit adſerendi, filios ante patris mortem Auguſteo honore fuiſſe condecoratos, ſed appareat ſatis, primum a patre creatos fuiſſe Caeſares, mox imperatores, atque illo tandem mortuo Auguſtos dictos, ut numi ſtatuunt. Numorum Latinorum legem ſequuntur et numi Alexandrini paucis demptis, qui facilem explicationem admittunt, niſi potius a monetariis peccata haberi debeant.

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - -	RR.
Argentei puri - - - - - - - -	RRR.
Aenei max. mod. - - - - - - - -	RR.
Aenei I. formae - - - - - - - -	O.
Aenei II. formae - - - - - - - -	RRR.
Aenei III. formae - - - - - - - -	C.
Alexandrini - - - - - - - -	R.

MAGNIA VRBICA.

Ex ſolis numis, iisque copioſis cognita, varia tempora ac thalamos eruditorum ſcito experta eſt. Plerique eam in Maxentii aetatem dimovere, ſed con-

a) Nota II. in Carum.

jecturis infirmis, quin huic denupſit etiam conciliante nuptias Carolo Patino. [a]) Contra Genebrierus edita ineunte hoc ſaeculo diſſertatione Pariſiis, quam alteris typis vulgatam habemus in Electis Wolterekii, Cari eam uxorem promulgavit adprobante ejus judicium Bandurio, eruditisque aliis.

Novo hoc Cari conſortio multis annis tranquille uſam turbare coepit Philippus Stoſchius reperto numo aeneo III. formae:

IMP. CARINVS. AVG. *Protome Carini galeata laureata d. equum capiſtro retinet, ſ. clypeum.*

MAGNIA. VRBICA. AVG. *Caput Magn. Vrbicae.*

Hujus numi auctoritate motus ſancire non dubitavit, deciſam tandem veterem litem, et Vrbicam indubitatam Carini uxorem habendam, ut videre eſt in ejus epiſtola edita Florentiae anno 1755.

Non ſatisfecit haec ſententia Belleyo, eaque rurſum in examen vocata commentarium ſcripſit, qui inſertus eſt operi: Mem. des B. L. Tom. XXVII. p. 154, cujus ſumma capita haec ſunt: praeeunte hoc numo dubitari quidem jam non poſſe, Vrbicam ad Cari familiam pertinere, non tamen certo poſſe argui, Carini eam uxorem fuiſſe. Non poſſe negari, ſaepius in moneta Romana mariti et uxoris capita ſociari, at verum eſſe etiam, hunc honorem aliis quoque feminis habitum, quae uxores non fuere. Vrbicam vero non fuiſſe uxorem Carinii ſed Cari, his conatur rationibus perſuadere, I. Copioſos habemus numos, in quibus mater cum filio jungitur, poterat ergo in praeſente numo mater quoque Carini jungi cum filio. II. Repugnare ait moribus Carini Vrbicam conjugem, qui teſte Vopiſco *uxores ducendo ac rejiciendo novem duxit, pulſis plerisque praegnantibus.* At vero Vrbicam non modo fuiſſe praegnantem, ſed inſuper duas enixam proles, patere ex ejus numis cum epigraphe PVDICITIA. AVG., et typo mulieris ſedentis, juxta quam ſtant duo puelli induti toga virili. Ex quo arguit, Carinum, qui non tulit uxores praegnantes, multo minus laturum fuiſſe bis fecundam, neque juvenis Carini uxori eam eſſe potuiſſe aetatem, ut filios jam haberet togae virili idoneos. Fuiſſe ergo Vrbicam Cari uxorem, et binas averſae proles Carinum et Numerianum.

Huic Belleyi criſi judicium ſuum oppoſuit Khellius in diſſertatione edita Vindobonae 1767, cui titulus: *Epicriſis obſervationum cl. Belley in numum Magniae Vrbicae Aug.*, qua confirmare ſententiam Stoſchii, et diluere objecta Belleyi dubia magna verborum copia adnititur.

Ponderatis utriusque argumentis etſi decidere litem verear, mallem tamen pro Carini, quam Cari uxore ſtare. Eſto, quod narrat Vopiſcus, fuiſſe Carinum in ducendo ac repudiando praecipitem, an non eodem vitio laboravit quoque Elagabalus, cujus, etſi ne quatuor quidem annis ſolidis imperaſſet, uxores certas tres habemus, easque omnes numis inſignes? At magno ſuo

a) Num. Impp.

malo geſtavit uterum Vrbica, atque iterato quidem. Vnde iſtud probat Belleyus? ex binis, ait, puellis Pudicitiae ſedenti adſtitutis. Verum ſi hi Vrbicam bis fecundam arguunt, etiam neceſſe erit, Plautillam Caracallae dicere ſecundam, quoniam in hujus numo inſcripto PIETAS. AVGG. proponitur mulier infantem in ſinu geſtans, aut Otaciliam Philippi quater fecundam, quoniam in ejus numo PIETAS. AVGVSTAE quatuor puellae mulierem circumſtant. Idem arguit ſimilis numus Sabinae Hadriani, quam certe nunquam fuiſſe gravidam conſtat. Si ergo in his numis adſtantia minuta ſigna nequaquam numerum prolium, ſed Pietatis ſymbola conſtituunt, dici etiam poterit, illa in numo Pudicitiae ſymbola conſtituere. Sed demus etiam Belleyo, his ſignis indicari Vrbicae liberos, cur propterea non potuerit eſſe Carini uxor, non ſatis video. Praeferunt togam virilem, qua aetate liberos illa habere non potuit. Verum an ſatis probaverit, togam, qua ii induti comparent, revera eſſe virilem? Quod ſi hi, ut exiſtimat, certi ſunt Carinus et Numerianus, an ſatis horum conſultum honori, dum ii, qui, quo tempore ſignatus fuit hic Pudicitiae numus, jam Caeſares, imperatores, conſulesque fuerunt, ſola amicti toga virili, nullo alio indicio a privati modo diſtinguuntur? Atqui ſi Vopiſci verbis pertinacius ſententiam ſuam tuetur, iisdem et meam tuebor; non ait, pulſas a Carino *omnes* praegnantes, ſed *pleraſque*, ergo paſſus tamen eſt aliquas, in quarum numero Vrbica haec noſtra, ejusque poſtrema uxor eſſe potuit, quae ſe plus mariti ingenio adcommodaverit, ſed forte haec quoque repudianda paullo poſt, niſi Diocletianus repudiis finem feciſſet. Denique non praetermittendum, quod advertit Khellius, juniorem eam in numis proponi, quam ut Carini, qui jam ad juſtam aetatem pervenerat, mater haberi poſſet. Atque haec argumenta etſi non evincunt, veriſimile tamen faciunt, Vrbicam Carini uxorem potius, quam matrem exſtitiſſe.

Ceterum Stoſchianus hic numus perperam ad judicium vocatur, ſi verum eſt, quod vir quidam in hiſtoria numismatica praeclare eruditus mihi adſeveravit, eum ipſa Stoſchii aetate Florentiae ex fraudatoris mala officina prodiviſſe.

Numi:

MAGN. *vel* MAGNIA. VRBICA AVG.

MAGNIAE. VRBICAE. AVG.

Praeter ejus numum ſupra laudatum una cum capite Carini, ſi modo genuinus putandus, memorandi adhuc:

Antica ſolita.

PVDICITIA. AVG. *Mulier ſedens d. velum capiti obducit.* AV. (Muſ. Caeſ.) *In aliis adſtant praeterea duo puelli, pone Felicitas ſedili innixa d. caduceum, ſ. cornucopiae.* AE. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

De his numis actum continuo ſupra.

Numi reliqui continent obvios Auguſtarum typos.

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - - -	RRR.
Argentei puri - - - - - - - -	RRR.
Aenei max. mod. - - - - - - -	RRR.
Aenei I. formae - - - - - - - -	O.
Aenei II. formae - - - - - - -	RRR.
Aenei III. formae - - - - - - -	R.

NIGRINIANVS.

Vt praecedens Magnia Vrbica, ita Nigrinianus quoque ſui memoriam ſolis numis debet. Cl. Genebrier, qui de his amplum commentarium ſcripſit, hunc quoque Electis Woltereckii inſertum, de hoc ſive Caeſare, ſive Auguſto praeter conjecturas aliud adferre non potuit. Inſerendum vero huic aetati cenſuit propter inſcriptas infra literas KAA, quas in nullis alterius aetatis numis ſe reperiſſe teſtatur. Ceterum, niſi ejus conſecrati numi non exſtant. Triſtanus eum Alexandri Africae tyranni filium fuiſſe exiſtimat, quem et ſequitur Mediobarbus. a)

Divus Nigrinianus.

DIVO. NIGRINIANO. *Caput radiatum.* CONSECRATIO. *Aquila, vel ara luculenta.* AE. III. (Muſ. Caeſ.) Bandurio etiam AR. et AE. II.

Alius, ſed *caput nudum, et rogus*, in AV. ſingulari. (Liebe Gotha num.)

* * *

Addendus hic numus, quem cl. Pinkertonus ex muſeo Hunteri vulgavit. b)

DIVO. NIGRIANO. *Caput radiatum.* CONSECRATIO. *Aquila ſuper ara, in area* OF. II. *in imo* KAVO.

Cauſa capitis magis ſenilis hunc Nigrianum diverſum a Nigriniano exiſtimat. Diſcrimen iſtud haud facile admittendum videtur.

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - -	RRRR.
Argentei, ſi qui ſunt, - - - - - - -	RRRR.
Aenei III. formae - - - - - - -	RR.

a) Pag. 445. b) Eſſay on medals Vol. I, p. 274.

M. AVRELIVS IVLIANVS.

Victori in Epitome dictus *Sabinus Iulianus*, Venetorum corrector, audita Cari morte imperium invaſit tractis in partes Pannoniis, ut numi docent. Eum Carinus, cum adverſus Diocletianum in Illyricum tenderet, in campis Veronenſibus aggreſſus vicit et interfecit. [a]) Alterius adhuc Iuliani meminit Victor in Epitome ſub Diocletiano, qni factus imperator in Italia poenae inſtantis metu acto per coſtas pugione in ignem ſe abjecit. Alium eodem nomine ſub Diocletiano in Africa turbaſſe refert Victor in Caeſs. Vide Anonymi diſſertationem in hujus tyranni numos in Memor. Trevolt. in Majo 1706.

* * *

IMP. C. IVLIANVS. P. F. AVG.
IMP. C. M. AVR. IVLIANVS. P. F. AVG.

Caput laureatum in AV., radiatum in reliquis.

Antica, ut dictum.

PANNONIAE. AVG. *Duae mulieres ſtantes, quarum una dexteram extendit, altera ſignum militare tenet.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Eandem fere averſam vidimus in moneta Decii. Numi hi argumento ſunt, Pannonias in hac ſeditione a Iuliano ſtetiſſe.

Numi reliqui: FELICITAS. TEMPORVM. AE. III. — LIBERTAS. PVBLICA. AV. AR. — VICTORIA. AVG. AE. III. Sunt omnes in muſeo Caeſareo.

PRETIVM.

Aurei - - - - - - - - - -	RRRR.
Argentei puri - - - - - - - - -	RRRR.
Aenei III. formae - - - - - - -	RR.

FINIS VOLVMINIS VII.

a) Victor uterque.

BIBL. Z.N. IM. OSSOLINSKICH